

ΑΘΗΝΑΙΟΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΚΑΤΑ

ΔΙΜΗΝΙΑΝ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΠΟΛΛΩΝ ΛΟΓΙΩΝ.

ΕΤΟΣ Ι' ΤΟΜΟΣ 10.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ,
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΡΜΟΥ,

παρά τήν ὁδὸν Μουσῶν ἀριθ. 2.

1881

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

I.

Εἶνε βέβαια περίεργον, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀληθέστατον φαινόμενον ὅτι ἐνῶ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ πολλοῦ καὶ μεταξὺ τῶν πρώτων ἤρξατο ἐπιστημονικῶς νὰ ἐξετάζηται καὶ διαλευκαίνηται, ἡ καθ' ἡμᾶς νεωτέρα οὔτε ὑπὸ ἀλλοδαπῶν οὔτε ὑπὸ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἀξίως λόγου ἠρευνήθη, καὶ ταῦτα ἀφοῦ οὐδεμίαν τῶν Ἰαπετιτικῶν γλωσσῶν οὔτε παλαιὰ οὔτε ζῶσα νῦν μένει ἀκαλλιέργητος.

Ἀληθεύει μὲν ὅτι ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἤρξατο ἡ συζήτησις τῶν τῆς λαλουμένης ἡμῶν γλώσσης καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος ὁ ἀοίδιμος Κοραΐης ἐν τοῖς διαφόροις αὐτοῦ συγγράμμασι πολλὰς ἐγκατέσπειρε σοφᾶς σημειώσεις καὶ κατόπιν ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ ὁ μακαρίτης Μαυροφρύδης καὶ ἐν τῷ Φιλίστορι πολλαχοῦ καὶ ἐν τῷ Δοκιμίῳ ἠψατο, εἰ καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἀκροθιγῶς μόνον, τῆς συνήθους γλώσσης, νεωστὶ δὲ καὶ ἄλλαι τινὲς πραγματεῖαι ὑπὸ ἀλλοδαπῶν καὶ ἡμεδαπῶν ἐξεδόθησαν, ἀλλ' ὅμως οὐδεμίαν θὰ εἶπη ὑπερβολὴν ὁ δισχυρισθεὶς ὅτι οὐδὲ αἱ βάσεις ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης ἔτι ἐτέθησαν. Διότι οὔτε τὰ περὶ τοὺς φθόγγους οὔτε τὰ περὶ τὴν κλίσιν οὔτε τὰ κατὰ τὴν σύνταξιν ὅπωςδὴποτε ἐζητάσθησαν, πάντες δὲ σχεδὸν εἰς τὸ λεξιλογικὸν μέρος ἔχουσιν ἐπιστήσῃ τὸν νοῦν καὶ εἰς τὸ ἔτυμολογικόν, ἐνθα καὶ πολλὰ ἄτοπα, ὡς εἰκός, ἐρρέθησαν, ἀφοῦ ἡ πρώτη βᾶσις πάσης ἔτυμολογίας, οἱ φθολογολογικοὶ νόμοι, εἶνε παντελῶς ἄγνωστοι. Πόσον δὲ αἱ διάφοροι ἀπὸ τινος χρόνου μετὰ μεγάλου μάλιστα κόμπου περὶ τούτων ἐκδοθεῖσαι πραγματεῖαι συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν εἰρημένων, καὶ ἐν τῷ παρόντι θὰ λάβω

ένιοτε ἀφορμὴν νὰ δείξω, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐκτενέστερον, ἂν θεὸς θέλῃ.

Ἡ παντελής ἄγνοια τῶν φθολογικῶν νόμων καὶ τῶν τῆς κλίσεως εἶνε αἰτία νὰ διδάσκωνται πολλάκις περιεργα πράγματα, π. χ. ὑπὸ τοῦ κ. Δέφνερ ὅτι ἡ νέα ἡμῶν γλῶσσα ἀπέβαλε τὸ πλεῖστον μέρος τῶν πρωτοτύπων ῥημάτων ἀντικαταστήσασα αὐτὰ διὰ παραγῶγων, ὅτι τὸ η τοῦ πηγαίνω ἔχει ὅπως τὸ τοῦ στρατηγός, ὅτι τὸ ψήνω γραπτέον διὰ τοῦ ι, διότι τὸ ε ἐτρέπη εἰς ι, ὅτι τὸ κ ἐν τῷ ἐκκλησίᾳ ἀπαγγέλλεται ὅπως τὸ γαλλικὸν *église*, καὶ τὸ τοῦ σκλαβιά ὡς *sglavlja*, ὅτι τὸ μάρτυρας σκώληκας διὰ τοῦ α τῆς τελικῆς συλλαβῆς εἶνε Ἰαπετιτικῆς ἐποχῆς καὶ ἄλλα πολλά, ἀδύνατα πράγματα· ὑπὸ δὲ τοῦ Μαυροφρύδου ὅτι τὸ τρεχάμενος, πηγαινάμενος, λεγάμενος κτλ. εἶνε «πολύτιμα λείψανα τῆς γεραρᾶς ἀρχαιότητος» καὶ ἄλλα πολλά, ὑπὸ ἄλλων δὲ ὅτι τὸ ἀδερφὸς ἐτήρησε τὸ ἀρχαῖον ρ, διότι, νομίζεται, ὅτι τὸ ρ δύναται νὰ γίνῃ λ, οὐχὶ δὲ τούναντίον, καὶ ὑπὸ ἄλλων ἄλλα θαύματα διδάσκονται, τοσοῦτο μόνον κατορθοῦντα, ἵνα δείξωσιν εἰς πάντα ἐχέφρονα ὅτι οὔτε ταῦτα δύναται νὰ εἶνε ἔργα ἄξια προσοχῆς τινος, οὔτε ἡ ταῦτα διδάσκουσα ἐπιστήμη σπουδαία.

Ὅπως δὲ μηδεὶς νομίσῃ ὅτι ὑπερβολικῶς ἐρρήθη ὅτι οὐδὲ αἱ βάσεις ἐλλόγου ζητήσεως ἐτέθησαν ἔτι, ἀναγράφω εὐθὺς ἐν τῷ παρόντι ὀλίγα τινὰ περὶ φθολογίας, ἅτινα νομίζω κατάλληλα νὰ πείσωσι περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ ῥηθέντος πάντας.

Πάντες διδάσκουσιν ὅτι τὸ αἰ ἐτρέπη εἰς α ἐν τισὶ λέξεσιν, αἱ ἀπαριθμοῦνται καὶ οὕτως ἐγκαταλείπονται, τὸ ἀγιόκλημα = αἰγόκλημα, ἀψὰ = αἰψα, ἀθάλη = αἰθάλη. Ὅμοίως ὅτι τὸ πτ καὶ φθ, ἅτινα κανονικῶς ἐν ταῖς λέξεσι δίδουσι τὸ σύμπλεγμα φτ, ἐν τῷ ἀφέντης ἀπεβλήθη τὸ θ ἢ μᾶλλον τὸ τ, ἐν τῷ ψεῖρα κατὰ λακωνικὸν τρόπον ἐτρέπη τὸ τ εἰς σ, ἐν τῷ θαρμιζῶ = (ὀ)φθαλμιζῶ ἀπεβλή-

θη τὸ φ, ἐν τῷ κυτάρῳ τὸ π ἢ φ, ὁμοίως ἐν τοῖς ῥήμασιν εἰς —πτω τὸ μὲν τ ἀποβάλλεται, τὸ δὲ π τρέπεται εἰς β. Ὅτι διὰ τῆς καταγραφῆς ταύτης οὐδεμία ἐξήγησις ἱστορικὴ καὶ γενετικὴ αὐτῶν δίδεται, ἀλλὰ μόνον ἀπλῶς περιγράφονται τὰ καὶ ἀφ' ἐαυτῶν φανερὰ ταῦτα ἐξωτερικὰ συμβεβηκότα, βλέπει ἕκαστος, θὰ ἐννοήσῃ δ' ἔτι μᾶλλον παρατηρήσας ὀπίσθην μεγάλην διαφορὰν ταῦτα ἔχουσι πρὸς ἀλληλα· π. χ. τὸ ἀγιόκλημα σημειοῖ ὁ Κοραῆς ἐν Π' Ἀτάκτων ὅτι λέγεται ἀντὶ τοῦ αἰγόκλημα, οὐδὲν πλέον· ὁ δὲ Μαυροφρύδης ἐν Φιλίστορι III 121 ὅτι τὸ αἰγόκλημα ἐγένετο ἀγιόκλημα ὅτε ἔτι ἀπηγγέλλετο αἰγόκλημα, μεταβίβασθέντος δηλ. τοῦ ι ἐκ τῆς πρώτης συλλαβῆς εἰς τὴν δευτέραν. Τὴν ἐξήγησιν ταύτην δὲν δύναμαι ν' ἀποδεχθῶ, διότι πρῶτον μὲν ἡ μετάβασις τοῦ ι ἀπὸ ἐτέρας συλλαβῆς εἰς ἐτέραν εἶνε λήμμα πλειστάκις μὲν ἀταλαιπώρως παραληφθέν, ἀλλ' οὐδέποτε ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀποδειχθέν, ἔπειτα δὲ ἡ δίφθογγος αἰ εἶχε γίνῃ μονόφθογγος ἰκανὸν π. χ. ἐνῶ ἡ λέξις φαίνεται μεταγενεστέρα. Ἡ ἀλήθεια νομίζω ὅτι ἔχει ὡδε: ἐλέγετο αἰγόκλημα, ὅτε ὁ λαὸς ἤρξατο νὰ μὴ ἐννοῇ μὲν ἐπαρκῶς τὸ αἰγο—, τούναντίον δὲ διὰ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν τὴν λέξιν ἅγιος ἤκουε συνηθέστατα, καὶ ἐγίνωσκε κάλλιστα, οὐδὲν θαῦμα λοιπὸν ὅτι ἀντικατέστησε τὸ ἡττον σημαντικὸν στοιχεῖον τῆς λέξεως δι' ἄλλου γνωστοτέρου, τ. ε. ἐτυμολόγησεν ἢ μᾶλλον παρητυμολόγησε τὴν λέξιν, εἰς τοῦτο δυνατὸν νὰ παρεκινήθη καὶ ὑπὸ εὐσεβείας, ὅτι τὸ φυτὸν φύεται καὶ παρὰ τοὺς ναοὺς, ἐν οἷς κατοικοῦσιν οἱ ἅγιοι· τοιαῦτα παραδείγματα παρετυμολογίας ἀπαντᾷ τις ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ πολλά· ἀναφέρω ὀλίγα τινὰ· ἐλάβομεν παρὰ τῶν Τούρκων ἄλλας τε πολλὰς ὕβρεων δηλωτικὰς λέξεις καὶ τὸ νταβλαμπᾶς = ῥάθυμος, ἀμελής, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ σώζεται ὑπ' αὐτὸν τὸν τύπον, ἡμεῖς δὲ ἐν Κρήτῃ ἐπλάσαμεν ἐντεῦθεν τραναμπᾶς, ὅπερ λέγεται ὡς ὕβρις πρὸς τοὺς ἱερωμένους, οἵτινες κατὰ δυστυχίαν ὀλίγον ἐργάζον-

ται· ἐν τῷ τραναμπᾶς κεῖνται δύο στοιχεῖα καταληπτῶν λέξεων, τρανῶς καὶ ἀμπᾶς = μάλλινον ἱμάτιον μέχρι τῆς ὀσφύος καθῆκον, τὸ ὄλον οὐδεμίαν παρέχει ἔννοιαν, διότι οὐδὲν σημαίνει ὁ τρανῶν τὸν ἀμπᾶν, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ οἱ ἱερωμένοι σπανίως φοροῦσιν ἀμπᾶν, ἀλλ' οὐ φροντίς Ἰπποκλείδῃ, οἱ λαλοῦντες ἀπαιτοῦσιν τι καταληπτόν, ἔσω καὶ τεμάχιόν τι μικρὸν ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει· τὸ κανονάρχης τῶν Βυζαντίων λέγομεν σήμερον καλανάρχης, ἀντικαταστήσαντες τὸ ἥττον γνωστὸν κανο- διὰ τοῦ γνωστοτέρου καλα-, ἴσως καὶ διότι ἠθέλομεν νὰ ἐπαινέσωμεν αὐτόν. Τὸ Ἀξιά ἀπέβαλε τὸ ν ὑποληφθεῖσα ὡς Ἀξία, ἔλαβεν αὐτὸ ἀπὸ τῆς αἰτ. ἴς τὴν Ἰῶ ἢ Νιῶς ἐρεισθεῖσα εἰς τὸ νεός· ὁ Ρουφιάς ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ Ἀλφειὸς ὅπως ὁ Κοραῆς καὶ Σάθας ἐδίδαξαν, διότι ἐνομίσθη ὅτι ρουφᾶ καὶ καταπίνει τὸ προστυχόν· τὸ ἐν τοῖς Γεωπονικοῖς δωράκινον (=duracinum) ἐγένετο ῥωδάκινον προσαρμοσθὲν πρὸς τὸ ῥοδο- ὕπερ κρέας οἱ παλαιοὶ ὠνόμαζον ἀλώπεκα καὶ νεφρομήτρας καὶ ψύας (Ἀθην. IX 399 σελ.) ὠνομάζομεν ψάρι(ον) οὐχὶ ψυάρι(ον) παρετυμολογήσαντες ἐκ τοῦ (ὀ)ψάρι(ον) κτλ. κτλ.

Δύναται λοιπόν, νομίζω, ἕκαστος βλέπων τὴν πορείαν ταύτην ἣν οἱ λέγοντες πολλάκις κάμνουσι, νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ νόμος «καθ' ὃν πᾶν αἰ τῶν ἀρχαίων προφέρεται σήμερον ὡς ε» δὲν ἐξαιρεῖται ὡς πρὸς τὸ ἀγιόκλημα. Ἰδωμεν ἂν δυνηθῶμεν νὰ πεισθῶμεν καὶ περὶ τινος τῶν λοιπῶν. Τὸ ἀψᾶ παραβάλλεται, ἂν μὴ ἀπατῶμαι, ἀτόπως πρὸς τὸ αἰψα· διότι πρῶτον τοῦτο μόνον ὅτι τὸ αἰψα ἦτο μόνον ἐπικὸν καθίστησιν ὑποπτον τὴν ταυτότητα· ἔπειτα ἔρχεται ἡ διαφορὰ τοῦ τονισμοῦ καὶ τρίτον ἡ τοῦ φωνήεντος, τέταρτον ἡ λέξις ἐν Μακεδονίᾳ ἀπαγγέλλεται ἀψιά, καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Κρήτῃ ὑπάρχει ἐπίθετον ἀψύς(*) δηλοῦν

(*) Καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει τῆς Θράκης ὑπάρχει, πιθανῶς δὲ καὶ ἀλλαχοῦ. Σ. τ. Ε.

τὸν ὀργίλον «ἀψύς ἄθρωπος» καὶ τὸ ὄξυ τῇ γεύσει «ἀψύ- τυρί» καὶ οὐσιαστ. ἀψάδα = τὸ εἰς ὀργὴν ἐπιρρεπές, καὶ ὁ Εὐστάθιος λέγει ὅτι τότε κοινῶς τοὺς θρασεῖς ὠνόμαζον ἀψύς· οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὅτι ἡ αὐτὴ ἀναλογία ἦτις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ταχύς καὶ ταχυά, μακρὺς καὶ μακρυά, γλυκὺς καὶ γλυκυά κτλ. ὑπάρχει καὶ μεταξὺ τοῦ ἀψύς καὶ ἀψυά - ἀψά. Πάντα δηλ. ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῶν ἐπιθέτων τῇ προσθήκῃ τῆς καταλήξεως τῶν ποιότητος δηλωτικῶν ἐπιρρημάτων α, πρβλ. καλὸς καλά, πολὺς πολλά, πρικὺς πρικυά κτλ. Τὸ ἀψὸς τοῦ Εὐσταθίου ἔχει πρὸς τὸ ἀψύς ὅπως τὸ ἐν Ἀθήναις γλυκὸς πρὸς τὸ Κρητικὸν γλυκὺς, τ. ε. τὸ ἐπίθετον εἰς -υς ἐκανονίσθη κατὰ τὰ πολυάριθμα εἰς ος. Ἀλλὰ τί εἶνε τοῦτο τὸ ἀψύς; εἶνε ἄρα λέξις προϊστορικῶν χρόνων διασωθεῖσα ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ, ὅπως συνήθως λέγεται, λέξις ἐκ τινος ῥίζης ἢ εἶνε κατασκευάσμα νέον; ὅσοι ζητοῦσιν ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ λέξεις ὅπως πλουτίσωσι τὸν καὶ ἄλλως πλούσιον Θησαυρὸν τοῦ Στεφάνου πράττουσι λίαν ἀκολούθως ἀνακαλύπτοντες καὶ ἐν ταύτῃ τῇ λέξει νέον κεκρυμμένον θησαυρόν. Ὅσοι δὲ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν καθ' ἑαυτὴν σπουδάζουσι καὶ περὶ αὐξήσεως τοῦ θησαυροῦ ἐλάχιστον φροντίζουσι, θέλουσι, νομίζω, συμφωνήσῃ μετ' ἐμοῦ ὅτι προτοῦ λέξει τινὶ τοσοῦτον ὑψηλὸν δικαίωμα πολιτείας καὶ ἀτελείας καὶ ἀσυλίας ἐκεῖ δοθῇ, ἀνάγκη νὰ προσάγωνται αἱ μέγισται ἀνάγκαι εἰς ἐξέτασιν τοῦ κιβδήλου.

Παρ' ἡμῖν λέγεται ἀψίχολος ἀψίθυμος καὶ ἀψόθυμος, παρὰ τοῖς παλαιοῖς δὲ ἦσαν ἐν χρήσει καὶ ταῦτα καὶ τὸ ἀψικάρδιος, ἐκ τοῦ ἀψι+καρδία, ἀψι+θυμός, ἀψι+χόλος, ὅπως παυσί-λυπος, ῥίψασπις, πλήξιππος κτλ. Ἐν δὲ τούτοις πᾶσι περιέχονται ὀνόματα ἀφηρημένα εἰς -σις. (πρβλ. Osthoff das Verbum in der Nominalcomposition σελ. 169 κέξ.). Παρὰ τὸ ἀψίχολος καὶ ἀψίθυμος ἐλέγετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας καὶ ὄξύθυμος καὶ ὄξύς, ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον τὸ ὄξύς = ὀργίλος.

ὅπως δὲ παρὰ τὸ σύνθετον ὀξύθυμος ὑπῆρχε καὶ συνώνυμον ἀπλοῦν, οὕτως, πιστεύω, ἐπλάσαν οἱ λέγοντες παρὰ τὸ σύνθετον ἀψίθυμος ἀψίχολος τὸ ἀπλοῦν ἀψύς. Ἀπορήση δὲ μηδεὶς ἐπὶ τῷ σφάλματι τούτῳ τῶν λαλούντων, διότι τούτων ἀπαντῶσι πλεῖστα ἐν πάσῃ γλώσσῃ· ὀλίγα τινὰ ἐκ τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἐξέθηκα ἀλλαχοῦ, πιθανὸν δὲ καὶ ἐν τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ ἄλλα.

Τὸ ἀθάλη = αἰθάλη δὲν δύναμαι νὰ δικαιολογήσω, μένει λοιπὸν ἀνεξήγητον τὸ φαινόμενον τοῦτο ὅπως καὶ ἄλλα, π. χ. ἀγγίζω = ἐγγίζω, ἀχινὸς = ἐχῖνος κτλ., ἐν οἷς τὸ α κεῖται ἀντὶ τοῦ ε, διὰ τὸν μόνον λόγον ὅτι μέχρι τοῦδε δὲν ἐξηυρέθη ἡ ἀλήθεια, ἣν ὅμως ἄλλοις τισι τῶν μετὰ ταῦτα θὰ ἐξεύρη, πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει· διότι δὲν πρέπει νὰ ὑπολαμβάνωμεν ὅτι ἂν ἡμεῖς μὴ δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τι, δὲν θὰ δυνηθῶσιν αὐτὸ οὐδ' οἱ μεθ' ἡμᾶς (τοῦτο δὲ εἶνε παρὰ πολὺ!), ἀρκεῖ μόνον εἰλικρινῶς νὰ δείξωμεν αὐτοῖς ὅτι εὔρομεν μὲν τινα, ἀγνοοῦνται δὲ ἄλλα.

Ὁμοίως περὶ τῶν συμπλεγμάτων πτ φθ, ταῦτα κατὰ τὸν φθογγολογικὸν νόμον ὀφείλουσι ν' ἀπαγγέλλωνται φτ, πρβλ. φτάνω, εὐτύς, ἐλεύτερος, φτέρνα φτερό, πέφτω, σκάφτω(*) κτλ. τὸ ἀφέντης, ἀτός, θαρμίζω, κυτάζω, ψεῖρα, ἄτινα διαφορώτατα φαινόμενα παρέχουσι, πρέπει νὰ ἔχουσιν αἰτίαν τινὰ ταραξάσαν τὸ νόμιμον ἀποτελεσμα. Περὶ τοῦ ἀφέντης διέλαθεν ὁ Μαυροφρύδης ἐν Φιλίστορι II 177, λέγων «ὅτι ἐκ τοῦ ἀφέντης κατ' εὐκοπωτέραν προφορὰν προῆλθε τὸ ἀφέντης. . . εἶνε τοῖς πᾶσι γνωστόν.» τὸν αὐτὸν λόγον προφέρει ὁ Μαυροφρύδης καὶ ἐν Δοκιμίῳ τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῶν τύπων σκάβω, κλέβω, κρύβω, ὅτι δηλ. ἡ γλῶσσα σχηματίσασα ἐκ τῆς ρίζης αὐτῆς τὸ θέμα

(*) Ὅτι ἡ ἐν τῷ συμπλέγματι φθ μεταβολὴ τοῦ θ εἰς τ δὲν πρέπει νὰ παραβάλληται τῷ τέλω καὶ τάλασσα τῶν τῆν Ἰταλίαν καὶ Ἀσίαν κατοικοῦντων Ἑλλήνων, ὅπως ὁ Dessner ἐν Neograeca πράττει, εἶνε πασιδῆλον.

τοῦ ἐνεστώτος, ἔτρεψε τὸ δασύ ἢ τὸ ψιλὸν εἰς τὸ εὐπροφερτότερον μέσον. Τοῦτο εἶνε ἀδύνατον, διότι οὔτε τὸ μέσον β εἶνε εὐπροφερτότερον τοῦ π καὶ φ, οὔτε λόγῳ εὐκοπωτέρας προφορᾶς, ἥτις κατ' ἀλήθειαν δὲν εἶνε εὐκοπωτέρα, δύνανται οἱ λαλοῦντες ἂν σωφρονῶσι, καὶ σωφρονοῦσιν ὡς πρὸς γε ταῦτα, νὰ ἀποβάλλωσιν ἐκάστοτε κατὰ βούλησιν τὸ ἕτερον τῶν συμπλεγμένων συμφώνων· ἡμεῖς, νομίζω, δὲν λέγομεν θάνω ἢ φάνω ἀντὶ φτάνω, καὶ τερόν ἢ περόν ἀντὶ φτερόν κ. τ. τ. λόγος λοιπὸν εὐφωνίας δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ συνέβη ἄλλο τι· πιθανὸν νομίζω τὸ ἐξῆς: μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς καὶ νομοθεσίας ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ῥῆμα defendere, ὅπερ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Ἱερῶν Συνόδων ἀναγινώσκειται ἐξηλληνισμένον δηφενδεύω καὶ δεφενδεύω καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῦσιν οὐ σπάνιον, τὸ δη- ὑπελείφθη κατὰ μικρὸν ὡς τὸ τεμάχιον δι τῆς προθέσεως διὰ καὶ δὴ ὑπάρχοντος καὶ τοῦ συνωνύμου αὐθεντεῖν αὐθεντεύειν μετὰ τοῦ α ἐπλάσθη διαφεντεύω ἀντὶ δηφεντεύω, ὅπως περιχνάδα = περκνάς Κορ. Ἀτακτ. II 351. Τὸ δὲ διαφεντεύω τοῦτο ἐπέδρασεν ἀμοιβαίως ἐπὶ τὸ αὐθεντεύω καὶ μετέβαλεν αὐτὸ εἰς ἀφεντεύω, καὶ ἐντεῦθεν τὸ ἀφέντης. Ἄν ταῦτα ἔχωνται ἀληθείας, ἔχομεν ἐν τούτῳ σχηματισμὸν τινα τῶν λεγομένων κατ' ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν, ὧν πολλοὺς ἀναγινώσκει ὁ βουλόμενος ἐν XXV τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Kuhn σελ. 1 κέξ. ὑπὸ Ἰ. Σμιδιτίου.

Περὶ τοῦ κρύβω σκάβω κ. τ. τ. θὰ πραγματευθῶ προσεχῶς ἐκτενῶς, τόσον δὲ λέγω ἐν τῷ παρόντι ὅτι ταῦτα δὲν καταπατοῦσι τὸν νόμον, διότι εἶνε πάντα κατ' ἀναλογίαν σχηματισμοὶ πρὸς τὸ τρίβω, θλίβω κ. τ. τ.

Τὸ ψεῖρα ἐν Κύπρῳ προφέρεται κανονικῶς φτεῖρα, τοῦτο παρέχει ὑπόνοιαν μὴ τις διαλεκτικὸς τύπος διεδόθη ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἐξηπλώθη δὲ καὶ μέχρι τῆς Κύπρου. Δυνατὸν λοιπὸν νὰ ἔχη ὡδε: παρ' Ἡσυχίῳ ἐσώθη ψεῖρει: φθείρει, ψίσις, ἀπώλεια τ. ε. φθίσις, ψινᾶς=φθινᾶς, ἐψίσθη:

ἀπέθανε, ψύττει ψυττόν· πτύει, πτύελον (πρβλ. τοῦ Θεοκρ. ἐπιφθύζω), ταῦτα δηλοῦσιν ὅτι διάλεκτός τις ἀγνοοῦμεν τίς καὶ ἂν μόνον μία ἢ πλείους, τὸ φθ ἀπήγγελλεν ὡς ψ. Ἡ δὲ δυσχέρεια τῆς διαδόσεως καὶ καθολικεύσεως τοῦ διαλεκτικοῦ ψ εἶνε γνωστή μοι, ἀλλ' ἴσως δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὅπως οἱ μῦες ἔλαβον τὸ νῦν ὄνομα ποντικοὶ ἐξ ἧς τὸ ἐπισημότερον εἶδος κατήγετο ἐπαρχίας τοῦ Πόντου (πρβλ. ἔτι Θάσια ἀμύγδαλα, κυδώνια, μῆλα, τώρα (ἀ)θάσια = ἀμύγδαλα, καὶ κυδώνι), οὕτω καὶ τὸ ὄνομα ψεῖρα κατέστη γενικὸν μετὰ τῆς διαδόσεως εἰδους τινὸς ἐκεῖθεν ἔχοντος τὴν ἀρχήν, ἐνθα ἡ τροπὴ τοῦ φθ εἰς ψ ἐγένετο.

Τὸ αὐτὸς δὲν ἐγένετο ἀτός, ὅπως ὁ κ. Δέφνερ ἐν Neogr. 253 νομίζει, διότι καὶ κατὰ τὴν σημασίαν διαφέρει ἐκείνου καὶ ὁ τύπος αὐτὸς σώζεται λαμπρὰ· ἀγνοεῖται πῶς τὸ ἀτός ἔχει, ἀλλὰ διὰ τοῦτο οὐδεὶς δικαιούται νὰ ταυτίσῃ αὐτὸ πρὸς τὸ αὐτὸς ἢ οὗτος ἢ ἄλλο τι, ὅταν οἱ φθογγολογικοὶ νόμοι καταπατῶνται· ἄλλως ἠδύνατό τις καὶ τὸ τέτοιος ἢ παλαιότερον τίτοιος νὰ παραγάγῃ ἐκ τοῦ τοιοῦτος κατὰ προσθήκην, ἀφαίρεσιν, μετάθεσιν καὶ ἄλλα ἀσυγχώρητα μέσα.

Περὶ τοῦ κυτάζω ποιεῖται ὁ κ. Δέφνερ λόγον ἐν Ἀθην. II, 286 κ. ἐξ. καὶ εὐρίσκει ὅτι ἡ ἐκ τοῦ κυπτάζω συνήθης παραγωγὴ φθογγικῶς μὲν δύναται νὰ δικαιολογηθῇ, ἀλλ' ἡ ἔννοια τοῦ κυτάζω εἶνε πολὺ διάφορος τῆς τοῦ κυπτάζω καὶ διὰ τοῦτο ἡ ταῦτισις ἀδύνατος, καὶ οὕτως ἀναλαμβάνει νὰ παραγάγῃ αὐτὸ ἐκ τινος ρίζης ακ, ὅπερ παντελῶς ἀδύνατον καὶ δι' ἄλλα καὶ διότι μεταξὺ τοῦ κτ δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀναπτυχθῇ ἐν ι, ὅπως ὁ Δέφνερ νομίζει. Βεβαιῶ τὸν κ. Δέφνερ ὅτι ἐγὼ φθογγολογικῶς δὲν ἐννοῶ τὴν ἀποβολὴν τοῦ π (διότι βέβαια ἀποβολὴ ἐγένετο, οὐκ ἀφομοιώσεις, ὅπερ φαινόμενον εἶνε τῆς νέας ἐλληνικῆς παντάπασι ξένον), καὶ παρακαλῶ καὶ τὸν κ. Δέφνερ καὶ πάντα δυνάμενον, νὰ μὴ φθονήσῃ ἡμᾶς τῆς ἐξηγήσεως ταύτης· εἰς ἀν-

ταμοιβὴν δὲ ἀναλαμβάνω ἐγὼ εὐθὺς ἐνταῦθα νὰ δείξω αὐτῷ ὅτι διὰ τὴν διάφορον σημασίαν οὐδεμία ἀνάγκη νὰ χωρισθῇ τὸ κυτάζω τοῦ κυπτάζω. Τὸ ῥῆμα πράσσω σημαίνει ἐν Κρήτῃ φοιτῶ, συχνάζω, διαμένω που, πρβλ. Ἐρωτόκρ. σελ. 8, πάντα μὲ καταστάμενους ἔπρασσε, 17 κ' ἀρχίνησεν ἀπολιγοῦ νὰ πράσση 'ς τὸ παλάτι κ. τ. λ. διότι φύσει ὅπου τις ἐργάζεται, ἔχει τὸ ἔργον του, ἐνεργεῖ, ἐκεῖσε φοιτᾷ, διαμένει· κατὰ μικρὸν ἡ ἔννοια τοῦ ἐργάζεσθαι ἠφανίσθη ὥστε λέγεται τώρα καὶ ἐπὶ ζώων, π. χ. 'ς τοῦτο τὸ μέρος πράσσει ὁ λαγῶς, οἱ πέρδικες κ. τ. τ. Τὸ ῥῆμα φυρῶ ἐδήλου παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὅτι παρ' ἡμῖν τὸ ζυμῶνω, παρ' ἡμῖν δὲ σημαίνει ἐλαττοῦμαι, καὶ ὀρθότατα παρετήρησεν ἡ εὐφυΐα τοῦ Κοραῆ ὅτι τοῦτο ἀρχικῶς ἐφηρμόζετο εἰς τὰ πεφυρμένα ἄλευρα, ἄτινα φυρῶμενα ἐλαττοῦνται τὸν ὄγκον, σήμερον δὲ ἀπώλετο παντάπασιν ἡ ἔννοια τοῦ μιγνύναι, μαλάσσειν καὶ ἔμεινε μόνον ἡ τοῦ ἐλαττοῦσθαι, π. χ. ἐφύραξε καὶ ἐχάθη αὐτὸς ὁ ἄθρωπος = ἐγένετο κάτισχνος, ἐφύραξαν τὰ νερά κ. τ. τ. Τὸ ῥῆμα πορεύομαι σημαίνει σήμερον πολλαχοῦ διάγω τὸν βίον πως, ὅπερ ἄλλως οἰκονομοῦμαι λέγομεν, πρβλ. καὶ τάρφανα πορεύονται κ' οἱ χῆρες κυβερνοῦνται·» ἐντεῦθεν ἐσχηματίσθη καὶ ἐνεργητικὸν ἔχον μετενεργητικὴν δύναμιν τ. ε. ἰσοῦται τῷ φροντίζω ὅπως τις διάγῃ τὸν βίον, πορίζω τινὲς τὰναγκαῖα, οἰκονομῶ τινα, π. χ. ἔχω μεγάλη φαμίλια, δὲν ξέρω πῶς θὰ τὴν πορέψω. Τὴν μετάβασιν ἐννοεῖ τις παρατηρήσας τὸ περνῶ, διέρχομαι καὶ διάγειν· πιθανὸν κατὰ πρῶτον ἐλέγετο ἐπὶ δυσχερῶν καιρῶν, ἀσθενειῶν, λιμῶν κ. τ. τ. ἔπειτα δὲ ἐκαθολικεύθη. Τὸ σφαλίζω καὶ σφαλνῶ = κλείω εἶνε τὸ αὐτὸ τῷ ἀσφαλίζω(*), διότι ὅταν ὁ Πιλάτος ἔλεγεν «ἀσφαλίσατε τὸν τάφον», ἐνοεῖτο βεβαίως καὶ ἡ κλεισις, καὶ διότι φύσει τὰ κεκλεισμένα εἶνε

(*) Ὁ κ. Δέφνερ λέγει ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I, 446 ὅτι τὸ σφαλνῶ ἰσοῦται τῷ ἀσφαλέω, ὅπερ ἐγὼ οὐδέποτε ἀνέγνωσα.

ἠσφαλισμένα· ὁμοίως ἔχουσι τὸ πολεμῶ = δρῶ, ἀγωνίζομαι, τί πολεμᾶς νὰ κάμῃς, καλῶς τὰ πολεμᾶτε, τὸ ὁμιλεῖν, τὸ γαμεῖν, τὸ πλακοῦν ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι ἐν πολλαῖς ἐπιγραφαῖς = στρωννύναι διὰ πλακῶν, σήμερον ἐπιτιθέσθαι τινί τι, ἐπιπίπτειν τινί, τὸ κρούθω ὃ ἐν τῷ ὁ χάρος ἐκρουθήθη = ἐκρύφθη, ἔσωσε τὴν ἀρχαίαν δύναμιν, ἀλλὰ παρ' ἡμῖν «μὲ κρούθει τὸ ροῦχο = πνίγει, στενοχωρεῖ, ἐκρουψε τὸ παιδί· τὸ στακτὴ ἐδήλου τὴν ἐκ τῆς τέφρας κονίαν, τὴν στακτὴν κονίαν, τῶρα οὐσιαστικὸν γενόμενον καὶ διὰ τοῦτο βαρύτονον, ὅπως καὶ τὸ βράδῳ ἐκ τοῦ βραδὺ καὶ ἄλλα πολλά, δηλοῖ τὴν τέφραν, στάχτη 'ς τὰ μάτια του! στάχτη νὰ γίνῃ! κ. τ. τ. Ταῦτα δὲ πάντα εἶνε φυσικώτατα, διότι ἡ σημασία δι' ἀπείρους λόγους καθ' ἑκάστην μεταβάλλεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, μάλιστα οὐδὲ εἶνε ποτε ἡ αὐτὴ παρὰ τοῖς διαφόροις ἀτόμοις, στοιχεῖα δὲ σταθερὰ τῆς λέξεως εἶνε οἱ φθόγγοι, οἵτινες ἐν σχέσει πρὸς τὴν σημασίαν ἐλάχιστον μεταβάλλονται. Νομίζω ὅτι πάντες οἱ Ἕλληνες ἀπαγγέλλουσι κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου τρόπον τὰς λέξεις κρᾶσι, Ἀθῆνα, Θεός, Τοῦρκοι, (ἐ)λευθερία κ.τ.τ. καὶ ὅμως πόσον διάφορα ἐννοεῖ ἕκαστος ὑπὸ τὰς λέξεις ταύτας! Γνωστός μοι Ἑπειρώτης π. χ. πιστεύει ὅτι οἱ Τοῦρκοι εἶνε ἡ ἀρίστη φυλὴ τῆς γῆς!

Κατὰ τὰς ἀνωτέρω παρατηρηθείσας μεταβολὰς τῶν σημασιῶν τῶν λέξεων δυνάμεθα, νομίζω, νὰ ἐννοήσωμεν καὶ τὴν μετάβασιν τῆς σημασίας τοῦ κυπτᾶζειν εἰς τὴν τοῦ κυτᾶζειν. Ὄταν δηλ. παρατηρήσῃ τις δύο μόνον τῶν ὑπὸ τοῦ Passow παρατεθειμένων χωρίων «τί κυπτᾶζεις ἔχων «περὶ τὴν θύραν; καὶ εἰώθασι περὶ τὰς σκηνὰς κλέπται «κυπτᾶζειν»· νομίζω, θὰ ἐννοήσῃ ὅτι ὁ κυπτᾶζων καὶ μάλιστα ἐπὶ μακρὸν (ἔχων) περὶ τὴν θύραν, ἔβλεπεν ἐκεῖ τι, παρετήρει, καὶ ὅτι οἱ κλέπται περὶ τὰς σκηνὰς δὲν ἐκύπταζον ὅπως πονήσῃ ἢ σπονδυλικὴ αὐτῶν στήλη, ἀλλ' ὅπως ἴδωσιν, εἴ τι ἀξιόλογον καὶ ἔρημον ἐν αὐταῖς ἔκειτο. Ἐντεῦθεν δὲ ἠδύνατο κάλλιστα ν' ἀναπτυχθῇ ἡ σημασία

τοῦ βλέπειν, παρατηρεῖν μετ' ἐπιμονῆς, μετ' ἀκριβείας, ἣν τὸ ῥῆμα σήμερον ἔχει(*), καὶ ἥτις ἐκ μὲν τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ ἐκ τοῦ κυπτᾶζειν ἐννοεῖται σαφέστατα, οὐχὶ δὲ ἐκ τῆς ῥίζης ακ, ἥτις καὶ τὸ α ἀναγκάζεται νὰ ἀποβάλλῃ καὶ τὸν χειλισμὸν νὰ μὴ ὑποστῇ καὶ ἄλλας φθογγολογικὰς ἀνυπερβλήτους παρέχει δυσχερείας. Φθογγολογικῶς μένει ἀνεξήγητον, ἀλλ' οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι παρετυμολογία τις συνέβη, ἣν θὰ ἐξεύρη ἄλλος.

Τὸ θαρμίζω λέγεται παρ' ἡμῖν καὶ φταρμίζω, πιθανὸν φαίνεται μοι ὅτι ἡ λέξις παρητυμολογήθη παρὰ τὸ θερμὸς θέρμη, ἃτινα εἶνε παρ' ἡμῖν γνωστά (θερμὸς δ, οὐσ. = ὕδωρ θερμὸν δι' οὗ ζυμώνουσι τὰ ἄλευρα), καὶ τοῦτο ἔχει λόγον ὅτι τὰ βρέφη πάσχουσι, νομίζω, θέρμην ὅταν λέγεται ὅτι εἶνε θερμασμένα· παρ' ἡμῖν λέγεται πολλάκις «τὸ παιδί καίει σὰ θερμὸς!»

Ὅμοίως περιγράφουσιν ἄλλ' οὐκ ἐξηγοῦσιν οὐδὲν οἱ διδάσκοντες «Consonantes quoque praeponi, intercalari, suffigi, elidi, emolliri, obdurescere possunt. Deffner Neograeca Curt. Studien IV 273, καὶ «περὶ τῶν φωνηέντων δύναται τις κατὰ γράμμα νὰ δισχυρισθῇ ὅτι τὸ πᾶν ἐκ παντὸς δύναται νὰ προέλθῃ.» Foy Lautsystem σελ. 92. Ταῦτα ἀληθεύουσιν ὅταν τις μόνον ἐξωτερικῶς παρατηρῇ τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ πόσον διάφορα εἶνε κατ' οὐσίαν καὶ πόσας διαφόρους ὁδοὺς ἀναγκάζεται νὰ πατήσῃ ὁ ἐρευνῶν τὴν ἱστορικὴν καὶ γενετικὴν αὐτῶν ἐξήγησιν! Καὶ ὅμως ὡς λόγοι πρὸς πάντα ταῦτα τρεῖς μόνον προφέρονται, ὧν ὁ μὲν παντελῶς ψευδής, ὁ δὲ δεύτερος ἄτοπος, καὶ ὁ τρίτος κατὰ μέρος μόνον ἀληθής. Ψευδής εἶνε ὁ λόγος ὃν καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ κ. Δέφνερ ἐν Archiv σελ. 68 προήνεγκεν ὅτι ὁσημέραι μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀποθνήσκει τὸ αἶσθημα ὡς πρὸς τὴν σημασίαν καὶ τὴν ἀρχὴν

(*) Θαυμαστόν μοι φαίνεται ὅτι ὁ κ. Δέφνερ ἀρνεῖται διαρρηθῆναι τὴν σημασίαν ταύτην τῆς λέξεως· αὕτη εἶνε ἄνευ ἀμφιβολίας ἡ πρώτη, ἐξ ἧς πηγάζουσιν ὅσας ὁ κ. Δέφνερ ἀναφέρει.

τῶν καθ' ἕκαστα ἐν τῇ γλώσσῃ.» Θάνατος εἶνε ἔννοια· κατὰ μεταφυρὰν ἀπὸ ἄλλων ὄντων εἰς τὴν γλῶσσαν ἐφαρμολογούμενοι, ἀλλ' ἀτόπως, διότι πάντες οἱ ἐπαίοντες ἠξεύρουσιν ὅτι θάνατος ἐν τῇ γλώσσῃ δὲν ὑπάρχει, αἱ δὲ διαφοροὶ κινήσεις αὐτῆς αἱ τοὺς ἀπειροτέρους περὶ ταῦτα ἀπατῶσαι εἶνε ζῶν καὶ ἀνάπτυξις· ἄλλως δὲ οὐδὲ ἡ ἀρχαία γλῶσσα εἶχε σαφεστέραν γνῶσιν τῶν καθ' ἕκαστα, οἷον ῥιζῶν, καταλήξεων κ. τ. τ. Ἄτοπος εἶνε ὁ λόγος ὁ πολλακίς προφερόμενος ὅτι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ φαινόμενον εἶνε τοῦ λαοῦ, εἶνε χυδαῖον, ἐπλάσθη ὑπ' ἀμαθῶν, ἐπομένως δὲν ἔχει λόγον, ἀκριβῶς ὅπως ἄλλοτε ἐλέγετο *Graeca sunt, non leguntur*. Δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω τοὺς ταῦτα προφέροντας ὅτι πολλῶ μείζω κανονικότης καὶ τάξις παρατηρεῖται ὑπὸ τῶν ἐπιμελῶν ἐξεταστῶν ἐν τῇ γλώσσῃ ἐκείνου τοῦ χωρικοῦ, ὅστις οὐδέποτε ἀνέγνωσε βιβλίον οὐδ' ἐξήλθεν ἐκ τῆς κώμης του, ἢ ἐν τῇ γλώσσῃ τῇ ἐν Ἀθήναις ὑφ' ἡμῶν λαλουμένη. Ἄν τις ἀμφιβάλλῃ περὶ τούτου καὶ μὴ δύναται νὰ ἐξεύρῃ αὐτό, ἄς ἐπιχειρήσῃ νὰ διδάξῃ τὴν λαλουμένην ἐν Ἀθήναις γλῶσσαν, ἂν τὴν ἠξεύρῃ ὅπως πρέπει, ξένον τινά, καὶ θὰ παρατηρήσῃ εὐθὺς τὴν ἀλήθειαν τοῦ λεχθέντος. Ὑπολάβῃ δὲ, παρακαλῶ, μηδεὶς ὅτι δι' αὐτῶν θέλω νὰ εἶπω ὅτι πρέπει ν' ἀφήσωμεν ἢν ἔχομεν ἀπὸ τοσοῦτων ἐτῶν καλλιεργήσῃ γλῶσσαν, καὶ γράφωμεν κατὰ «τὰ κόντρα τοῦ λαγοῦ καὶ τοῦ σκαντσόχερα!», ἀπαγε! δὲν φοβοῦμαι ὅτι θὰ φθάσῃ ποτὲ ἑλληνικὴ τις γενεὰ εἰς τοσαύτην μανίαν. Τόσον μόνον θέλω νὰ εἶπω, ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ δὲν εἶνε ἄλογος καὶ ἀκανόνιστος, καὶ ὅτι ἡ ἐξήγησις αὐτῆς πρέπει νὰ ζητηθῇ.

Κατὰ μέρος μόνον ἀληθεύει ὁ τρίτος λόγος, καθ' ὃν οἱ λαλοῦντες ῥαστώνης καὶ εὐκολίας χάριν δύνανται ν' ἀφαιρῶσι καὶ προσθέτωσι κατὰ τὸ δοκοῦν συλλαβὰς ἢ φωνάς. Διότι ἀναμφιβόλως τὸ ζεύλα (ζένλα) ἀντὶ ζεύγλα (ζένγλα) εἶνε εὐαπαγγελτότερον, ὁμοίως εὐιχ (ένιχ) ἀντὶ εὐδιχ (ένδιχ) κ.τ.τ. ὁμοίως πέφτω, φτερόν, χτιζω, κ.τ.τ. ὁμοίως

τὸ φαλιτήρι(ον) βόλιτα, Πάτινος εἶνε εὐκολώτερα τοῦ ψάλτήρι, βόλτα, Πάτνος· διότι κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ λ ἐν τῷ βόλτα, ψάλτήρι ἢ ἐμπροσθία γλῶσσα ἐφάπτεται τῆς χώρας τῆς μεταξὺ τῶν οὐλῶν καὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἐντεῦθεν δὲ εἰς ἄμεσον γένεσιν τοῦ τ εἶνε ἀνάγκη νὰ προεκταθῇ μέχρι τῶν ἄνω ὀδόντων οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἀποχωριζομένη ἀπὸ τῆς ἄνω ἐπιφανείας, διότι ὅταν καὶ ἐλάχιστον ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς χώρας τοῦ λ πρὸς τὰ κάτω, λαμβάνει τὸ στόμα εὐθὺς ἐκείνην τὴν θέσιν ἀκριβῶς, ἢν ἔχει κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ φθόγγου ι. Ἡ ἀπαιτούμενη δ' αὕτη ἄμεσος μετάβασις τῆς γλώσσης ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ λ εἰς τὴν τοῦ τ, ἀνευ τινος ἀπομακρύνσεως αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἄνω ἐπιφανείας, φαίνεται ἡμῖν δυσχερής, διὸ ἀποσπῶμεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς τοῦ λ θέσεως καὶ διὰ τοῦ μέσου χώρου προφερόμεν εἰς τοὺς ἄνω ὀδόντας ἐνθα σχηματίζει τὸ τ, ἀλλὰ κατὰ τὸν μεταξὺ τοῦ λ καὶ τοῦ τ χρόνον ὁ διὰ τὸ ἠχηρὸν στοιχεῖον λ ἐκπεμπόμενος ἦχος ἐσχημάτισε τὸν φθόγγον ι. Ἐν τῷ Πάτινος συνέβη τὸ αὐτὸ περίπου, τῆς γλῶσσης κινουμένης ἐκ τῶν ὀδόντων τῆς θέσεως τοῦ τ, εἰς τὸν οὐρανόν. Τὴν ἀκρίβειαν τῶν εἰρημένων δύναται ἕκαστος νὰ ἐξετάσῃ ἀπαγγέλλων τὰς λέξεις βραδέως καὶ προσέχων ταῖς κινήσεις τῆς γλώσσης.

Καὶ ταῦτα μὲν καὶ τὰ τοιαῦτα ἔννοεῖ ἕκαστος ὅτι οἱ λαλοῦντες ἐκανόνισαν κατὰ τινὰ εὐκολίαν, ἢτις ἐννοεῖται εὐκόλως ὅτι πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ τὰ ὅριά της, καὶ ὄντως τὰ ἔχει, τὴν τάσιν ἢ τὴν ἀνάγκην τοῦ καταληπτὸν γίνεσθαι. Ὅταν ὅμως μᾶς λέγωσιν ὅτι τὸ ν προσετέθη ἐν τῷ θυγατέραν, πατέραν, ἀκρίδαν κ.τ.τ. ἀφηρέθη δὲ τὸ ς ἐκ τοῦ τὸ κρού, ἔχω γραφθεῖ ἀντὶ γραφθεῖς κ.τ.τ. χάριν εὐκολίας, δικαιούμεθα βεβαίως νὰ εἴπωμεν ὅτι δὲν ἐννοοῦμεν αὐτὰς τὰς ἀρχὰς καὶ εὐκολίας, αἵτινες προσθέτουσιν εἰς τοῦτο, καὶ ἀφαιροῦσιν ἀπ' ἐκείνου, καὶ ἂν σωφρονῶμεν, θὰ φροντίσωμεν νὰ ἐξεύρωμεν τὴν ἀποδεικτικὴν ἢ τοῦλάχιστον πιθανὴν αὐτῶν ἐξήγησιν, ἐγκαταλείποντες τὴν ῥα-

στώνην καὶ εὐκολίαν τοῖς πατράσι καὶ κηδεμόσιν αὐτῆς. Ἦδη ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις ἤρξατο νὰ γεννᾶται τὸ αἰσθημα ὅτι χαρακτηριστικὸν τῆς αἰτ. τοῦ ἐνικοῦ εἶνε τὸ ν, καὶ φαίνεται ὅτι πρῶτοι οἱ Λέσβιοι Αἰολεῖς εἶπον δυσμένην, ἐμφέρην, ἐν Βοιωτ. Διογένειν κ.τ.τ. κατόπιν ἐν Ἀθήναις Σωκράτην Ἀριστοφάνην, Δημοσθένην κ.τ.τ. Ὅπως ἐν τοῖς χρόνοις τῶν Διαδόχων τὸ αἰσθημα ὅτι ἡ τῶν εἰς -ης ὀνομάτων γενικὴ χαρακτηριστικὸν ἔχει τὸ ου, διὸ ἐλέχθη Σωκράτου Πραξιτέλου, ἂν πιστεύσωμεν Γρηγορ. Κορινθ., ἤδη οἱ Αἰολεῖς ἐν Λέσβῳ εἶπον Διομέδου, ἥς ἐν ταῖς μεταγενεστέρων χρόνων ἐπιγραφαῖς πλεῖστα παραδείγματα, ὅπως καὶ τῆς κλητικῆς εἰς ε, Σώκρατε. Μετὰ ταῦτα ἀφοῦ τὸ ν τοῦτο τὰς πλείστας αἰτιατικὰς τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων κατέλαβε, καὶ ἀντὶ Ἀριστοκλέα Ἰπποκλέα ἐλέγετο Ἀριστοκλέαν, Ἰπποκλέαν, αὐταὶ δὲ αἰ αἰτ. ἦσαν ὁμοιόταται ταῖς τῆς πρώτης κλίσεως, τότε κατὰ τὰς ὀνομαστικὰς τῆς πρώτης κλίσεως εἰς -ας καὶ -α παρήχθησαν οἱ λαλοῦντες νὰ κανονίσωσι καὶ τὰς τῆς τρίτης κλίσεως· οὐχὶ λοιπὸν λόγοι εὐκολίας περὶ τὴν προφορὰν, ἀλλ' ἀπλῶς ἀναλογία κατὰ τύπους ὑπάρχοντας ἔπλασε τοὺς τύπους τούτους. Αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν μεταγενεστέρων αἰώνων (τοῦ 3^{ου} π. Χ. οὐχὶ) ἐν Δελφοῖς παρέχουσιν Ἀριστοκλέας, Ἡρακλέας, κ.τ.τ. ὁ Πλούταρχος εἶπε Πατροκλέας(*), ὁμοίως αἱ ἐπιγραφαὶ τὰς γεν. Δαμοκλέα, Ἰφικλέα, Οἰνοκλέα κ.τ.τ. διότι ταῦτα πάντα, ὀρμηθείσης τῆς ἀναλογίας ἀπὸ τῆς αἰτ. μετὰ τοῦ ν, ἐπλάσθησαν κατὰ τὸ ἐλαίαν - ἐλαία, ταμίαν - ταμία κ.τ.λ. πρβλ. *Ahr.* II 560 κέξ.

Ἀναλογίας χάριν ἔπεσε καὶ τὸ ς ἐκ τοῦ κρύου, διότι οἱ λέγοντες ἐκανόνισαν αὐτὸ κατὰ τὰ οὐσ. εἰς -ον καὶ δὴ

(*) Τὸ παρὰ Πινυάρῳ Πυθ. Χ. 5, 57. Ἰπποκλέα Ἰπποκλέαν εἶνε ἀναμφιβόλως νεωτέρας κατασκευῆς, ἀφοῦ, ὡς ἐρρήθη, οὐδ' αἰ τοῦ τρίτου αἰῶνος π. Χ. ἐπιγραφαὶ παρέχουσιν ἴχνη τῶν μεταγενεστέρων τούτων φαινομένων.

ἐνόμισαν ὅτι ὅπως ἐκεῖνα ἄνευ συμφώνου ἐν τέλει ἀπαγγέλλονται, οὕτω πρέπει καὶ τοῦτο.

Τὰ ὀλίγα ταῦτα περὶ φθογγολογίας νομίζω ἱκανὰ νὰ ἀποδείξωσιν ὅπερ ἐσκόπουν, καὶ πρὸς τούτοις ὁπόσος καὶ ὁποῖος ὁ θερισμὸς ἡμῖν πρόκειται, καὶ κατὰ τίνα τρόπον καὶ μετὰ τίνος ἀκριθείας ἀνάγκη νὰ ἐπιληφθῶμεν αὐτοῦ, ἂν τι ἀληθές καὶ ἐπιστημονικὸν θέλωμεν νὰ ἐξεύρωμεν, διότι ὁ μέχρι τοῦδε τρόπος τῆς καταγραφῆς δύναται νὰ παραβληθῆ εὐστόχως πρὸς τὴν ὑπὸ ἀμαθοῦς βιβλιοθηκάρου κατὰτάξιν τῶν βιβλίων κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα ἢ τὸ χρῶμα τοῦ δέματος.

Κεῖται σήμερον ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι εἰς ὀρθὴν ζήτησιν καὶ ἐξήγησιν τῶν τῆς γλώσσης ἀναγκαιότατα εἶνε μάλιστα δύο, τ. ε. ἡ ἱστορία τῆς γλώσσης καὶ ἡ παραβολὴ τῶν κατ' αὐτὴν· τούτων τὸ μὲν πρῶτον παντάπασι, ὡς μὴ ὄφειλε, παρημελήθη μέχρι τοῦδε, τὸ δὲ ἕτερον ἐφηρμόσθη πολλάκις ἀτόπως. Διότι οὔτε κατ' ἐπιείκειαν οὔτε κατ' εὐθυδικίαν ἂν τις κρίνῃ, δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἶνε ὅπωςδῆποτε κάτοχος τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης ἡμῶν ὁ γράφων ὅτι ἡ εὐκτικὴ ἀπώλετο, διότι συνέπεσε φθογγικῶς μετὰ τῆς ὀριστικῆς καὶ ὑποτακτικῆς, καὶ ὅτι διὰ τὴν οὐκ ἀπαγγελίαν τοῦ ν τῆς ἐν. αἰτ. συνέπεσον δοτ. καὶ αἰτ. καὶ οὕτως ἀπώλετο ἡ δοτ. καὶ ὅτι οἱ πολυάριθμοι ἐν τῇ ἀρχαιότητι δοῦλοι διέφθειρον τὴν γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων (περὶ τούτου κατόπιν), καὶ ὅτι τὸ πατέρα ἀκρίδα εἶνε δωρικαὶ γενικαί, οὐδὲ θὰ κρίνῃ ὅτι ἡξεύρει ὅπως οὖν τὴν ἱστορίαν τῆς λακωνικῆς διαλέκτου ὁ διδάσκων ὅτι ἐν τῷ ἀρχαίῳ Λακωνικῷ ἀπηγγέλλετο τὸ σ ἀντὶ τοῦ θ, μάρτυρας παρεχόμενος τὰς ἀρχαίας λακωνικὰς ἐπιγραφάς, διδασκούσας ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον, καὶ τὸν Ἀλκμᾶνα, ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ ὁποίου καίπερ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων πολλαχῶς διασκευασθεῖσιν, τὸ θ ἐπικρατεῖ· καὶ ὅτι οἱ Δωριεῖς καὶ ἰδίως οἱ Λάκωνες ἐτόνιζον ἑωρᾶκα, ἐστᾶκα, πρᾶγμα ἀδύνατον, καὶ ὅτι ἐν τῇ παρελ-

ληρίῳ ἐποχῇ, προτοῦ δηλ. ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα χωρισθῆ εἰς διαλέκτους, θὰ ἦτο ἑωράκαμι, ἐστάκαμι, τύποι ἀνήκοντες καθ' ὀλοκληρίαν εἰς τὸ βασιλείον τῶν μύθων, ὅπως πᾶς τις δύναται νὰ πεισθῆ παραβάλλων τοὺς ἰνδικοὺς παρακειμένους(*) *dadárca* = δέδορκα, *gágana* = γέγονα κτλ. καὶ ὅσα περὶ αὐτῶν ἄνδρες σοφοὶ διέλαβον Brugman ἐν Curtius Stud. IX 315 καὶ διὰ βραχέων G. Meyer ἐν Griechische Grammatik σελ. 350—1, καὶ J. Schmidt ἐν XXV τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Kuhn, καὶ ἄλλοι. Ὁμοίως δὲν θὰ κρίνη τις κάτοχον τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης καὶ ἰδίως τῆς Λακωνικῆς(**) διαλέκτου τὸν διδάσκοντα ὅτι τὸ θυγάτηρ καὶ μήτηρ ἔχουσι τὸ ρ διὰ ῥωτακισμόν, ἀφοῦ εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ ῥωτακισμὸς ἐν τῷ Λακωνικῷ εἶνε πολὺ μεταγενεστέρων χρόνων, καὶ ἐκτὸς τούτου εἶνε ἀκατάληπτον πῶς αἱ ἀγνοοῦσαι ἀείποτε τὸν ῥωτακισμόν ἄλλαι ἑλληνικαὶ διαλέκτοι (πλὴν τῆς τῶν Ἡλείων καὶ Ἐρετριέων) ἔτρεψαν τὸ ρ εἰς ρ, ἄλλως δὲ καὶ πᾶσαι αἱ συγγενεῖς γλῶσσαι, ὅσαι δύνανται νὰ μαρτυρήσωσι τι, συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τοῦ ρ. Καὶ ὁμως τίς θὰ πιστεύσῃ ὅτι ταῦτα πάντα καὶ ἄλλα πολλὰ διδάσκει εἰς ἄνθρωπος ὅστις ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν οὐ παύεται ἀνευ ἐπιεικειᾶς καὶ εὐθυδικίας ἐπιτιμῶν καὶ προσβάλλων πάντας τοὺς τε Ἑλληνας καὶ ἄλλοδαπούς, ἰδίως δὲ τοὺς Ἑλληνας, ὅτι ἀγνοοῦσι καθ' ὀλοκληρίαν τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης; ὁ ἄνθρωπος ὀνομάζεται Μιχαήλ Deffner.

Καὶ ὁ μακαρίτης Μαυροφρύδης πλεῖστα περὶ τὴν ἱστορίαν ἡμάρτανεν, ὧν ἐν τῷ μέγιστον ἀναφέρω εὐθύς, ἄλλα δὲ ὅταν ὁ λόγος ἀπαιτῆ. Καὶ ἐν Φιλίστορι καὶ ἐν Δοκιμίῳ

(*) Καὶ μόνον τὸ κ ἀρκεῖ ὅπως τὴν μεταγενεστέραν αὐτῶν κατασκευὴν μαρτυρήσῃ· πρβλ. Brugman ἐν XXV Kuhn Περιοδ. σελ. 212 κέξ.

(**) Πρὸ ἐνὸς ἢ δύο ἐτῶν ὁ τὰ σορὰ ταῦτα διδάσκων ἀνήγγειλεν ἐν τῷ προγράμματι τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὅτι ἔμελλε νὰ διδάξῃ ἐπιγραφὰς καὶ ἑλληνικὰς διαλέκτους.

σελ. 10 διδάσκει ὅτι «τοῦ Αἰολισμοῦ εἶδη διεκρίνοντο..... τὸ Φωκικόν,..... τὸ Λοκρικόν, τὸ Αἰτωλικόν, τὸ Λακωνικόν, τὸ Ἀχαικόν, τὸ Κρητικόν....» πᾶν σχόλιον περιττόν.

Τῆς παραβολῆς χρῆσιν ἔκαμον, ὡς ἐρρήθη, πάντες, ἀλλ' οὐ πάντοτε δεξιῶς, διότι παραλείποντες τὸ φῶς πάσης ζητήσεως τ.ε. τὴν ἱστορίαν, καὶ ἐλαυνόμενοι ὑπὸ ζήλου, ἂν θέλητε ἐπαινετέου καθ' ἑαυτόν, ἀρχαιομανοῦς, ἐφρόντιζον πανταχοῦ ν' ἀνακαλύπτωσι λείψανα φθόγγων, λέξεων κ.τ.τ. ἀρχαίων καὶ ἐνθα οὐχ ὑπάρχουσι, διὰ τοῦτο δὲ συνήγον πολλάκις βιαιότατα συμπεράσματα, π. χ. ὁ Μαυροφρύδης ἐν Δοκιμίῳ διδάσκει ὅτι οἱ Λέσβιοι ἀνάγκη νὰ ἐτόνιζον μεθυσθῆν, ὄχι μεθύσθην κατὰ τὴν παράδοσιν, διότι ἡμεῖς λέγομεν θέλω γραφθῆ, μεθυσθῆ, ὡσεὶ ἦτο ἡλίου φαινότερον ὅτι ἡμεῖς τὰ τῶν νησιωτῶν ἐκείνων ἀπαρέμματα διεσώσαμεν! Ἐπειτα ἄλλος παρέβαλλε πρὸς τὴν τοῦ θείου Ὀμήρου γλῶσσαν, ἄλλος πρὸς τὴν τῆς Σαπφοῦς, ἄλλος πρὸς τὴν Δωρικὴν καὶ οὕτω καθεξῆς, ὅθεν ἀντὶ φωτὸς προῆλθε σύγχυσις. Ἀλλὰ τοῦτ' ἐκεῖνο τώρα, πρὸς τίνα πρέπει νὰ παραβάλληται φάσιν τῆς ἀρχαίας ἢ νέας ἑλληνικῆς καὶ πῶς πρέπει νὰ ὀνομάζηται;

Εἰς ἀμφοτέρωτα ἐδόθησαν μέχρι τοῦδε πολλαὶ καὶ διάφοροι ἀπαντήσεις, αἵτινες ὡς ἐκ περισσοῦ ἀποδεικνύουσι τὸ ἀτελὲς καὶ ἐσφαλμένον τῶν ἐρευνῶν. Κωνσταντῖνος ὁ Πρεσβύτερος ὁ ἐξ Οἰκονόμων ἐν σελ. 764 τοῦ βιβλίου του «περὶ γνησίως προφορᾶς κ.τ.λ. λέγει ὅτι τοὺς τύπους τῆς Σαπφοῦς γελαῖς, τιμάϊς κ.τ.λ. καὶ τώρα τ' ἀκούεις ἀπὸ τὸ στόμα τῆς χυδαίας Ἡπειρώτιδος» ὅθεν ὑποδεικνύει ὅτι ἡ κλίσις τῆς νέας ἑλληνικῆς εἶνε ἡ αὐτὴ τῆς Σαπφοῦς, καὶ δὴ πρὸς ἐκείνην πρέπει νὰ παραβάλληται. Καὶ ὄντως ὁ Mullach ἐν σελ. 253—6 τῆς Γραμμ. τῆς κοινῆς ἑλλην. γλώσσης ἀσπάζεται τὴν αἰολικὴν καταγωγὴν τῆς γλώσσης ἡμῶν, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ. Ἄλλοι δὲ παρατηρήσαντες φαινόμενά τινα, λίαν ἀπατηλὰ διὰ τὴν ὁμοιότητα αὐτῶν πρὸς τὴν Δωρικὴν διάλεκτον, ὠνόμασαν τὴν νέαν

ἑλληνικὴν Δωρικὴν· ἄλλοι παρατηρήσαντες ὅτι τινὰ δὲν ἐξηγοῦντο διὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης παρέβαλον πρὸς τὰ τῆς Αἰολικῆς, καὶ ἔπειτα πρὸς ἄρσιν πάσης διαφορᾶς ὠνόμασαν αὐτὴν Αἰολοδωρικὴν. Τοῦτο πράττει πολλαχοῦ ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς, ὅστις φαίνεται ὅτι δὲν εἶχε σαφῆ τούτων γνῶσιν, ὅθεν ἀδυνατῶν ἐνίοτε νὰ ἐξηγήσῃ τι καθ' οὗς ἠπίστατο νόμους τῆς Κοινῆς λέγει «τοῦτο εἶνε ἐκ τοῦ Δωρικοῦ ἢ Αἰολικοῦ» ἢ «ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ ἢ Δωρικοῦ» καταφανές δὲ μάλιστα γίνεται ἐξ ὅσων ἐν Ἰσοκρ. I, 96—97 γράφει περὶ τῶν διαλέκτων τῆς ἀρχαίας καὶ περὶ τῆς καθωμιλημένης. Ἄλλος τὸ πολυπραγμονεῖν περὶ τούτων χαίρειν ἑάσας, ἀπεφάνητο ὅτι οὐχὶ θυγάτηρ τῆς ἀρχαίας εἶνε ἡ νέα ἑλληνικὴ, ἀλλ' αὐτὴ αὕτη ἡ ἀρχαία· ὥστε κατ' αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν ἢ νέα ἑλλην. εἶνε καὶ Ἰωνικὴ καὶ Δωρικὴ καὶ Αἰολικὴ καὶ ὅ,τι θέλετε. Ἄλλοι βλέποντες ὅτι αὕτη δὲν ἐργάζεται ὅπως τὰ γραμματικά των παραγγέλματα ἀπῆτουν καὶ ὀργιζόμενοι ἐπὶ τούτῳ ὠνόμασαν αὐτὴν μιξοβάρβαρον, βάρβαρον, χυδαίαν, σόλοικον κ.τ.τ. Δωρικὴν καὶ Αἰολικὴν ἢ Αἰολοδωρικὴν ὀνομάζει τὴν νέαν ἑλλ. γλῶσσαν καὶ ὁ Μαυροφρύδης πολλαχοῦ, ἐσχάτως δὲ καὶ ὁ κ. Δέφνερ ἐν Archiw σελ. 65 γράφει «ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπικρατήσῃ ἡ Δωρικὴ διάλεκτος»· περίεργον δὲ εἶνε ὅτι ὁ κ. Δέφνερ δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν γνώμην ταύτην, ἀλλ' ὅπως ἴσως καὶ τοὺς ἀντιπρονοῦντας εὐχαριστήσῃ παραδέχεται ἐν σελ. 57 κέξ. τοῦ Archiw ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι γλῶσσά τις τῶν δούλων, ὅτι «αὕτη ἐπέδρασεν ὀλεθρίως ἐπὶ τὴν προφορὰν τῆς τῶν ἐλευθέρων καὶ προώθησεν αὐτὴν εἰς τὴν τῶν φθόγγων διαφθορὰν καὶ εἰς τοὺς ἀναλυτικούς τύπους». Ἐκτὸς τούτου ἠξεύρει τοὺς διαφόρους τῆς καταπτώσεως βαθμούς, οὗς ἡ γλῶσσα ἐκείνη τῶν δούλων διῆλθε, π. χ. «τὸ ἰδίωμα τοῦτο εἶχε μεταχειρισθῆ τοὺς μεταπλασμούς» καὶ «τὸ ἰδίωμα τοῦτο πρῶτον παρέλιπε τὸ ν τῆς αἰτ. τοῦ ἐνικοῦ καὶ ἔπειτα καὶ αἱ γνήσιαι ἑλλ. διαλέκτοι» καὶ «τοῦτο θὰ εἶχε ἤδη πολὺ πρότερον τὰς κα-

ταλήξεις τῆς δοτ. ἀπολέση, καὶ βραδύτερον καὶ τὸ γνήσιον ἑλληνικὸν» κ.τ.λ. Ὁ κ. Δέφνερ δὲν ἐκφράζεται κατὰ δυστυχίαν ἐν τούτοις σαφῶς, ἂν δηλ. πρέπη νὰ ἐννοηθῆ ὅτι οἱ Ἕλληνες οἱ ἐλεύθεροι ἐδιδάχθησαν καὶ ἔμαθον τὸ δουρικὸν τοῦτο ἰδίωμα παρὰ τῶν ἀπὸ παλαιῶν χρόνων λαλούντων αὐτὸ δούλων ἢ πῶς. Πάντως θαῦμα μέγα μοι φαίνεται, πόσον ἀκριβῶς ὁ κ. Δέφνερ ἠξεύρει νὰ ὀρίζῃ ταῦτα, ἐξαιρέσει τῶν χρονολογιῶν, διότι περὶ χρονολογίας καθόλου δὲν φαίνεται νὰ ἐμερίμνησεν. Ὁ Δέφνερ νομίζει ὅτι ἐν ταῖς διεφθαρμέναις καὶ διακεκομμέναις τοῦ Τοξότου ἐν ταῖς Ἐκκλησιαζούσαις λέξεσιν ἀνακαλύπτει παράδειγμα τοῦ δουλικῆς ἰδιώματος· παρατηρῶ ὅτι τοῦτο ἔπραξε καὶ ὁ Mullach σελ. 67 τῆς Γραμματικῆς του, ὃν δὲν ἀναφέρει ὁ κ. Δέφνερ. Ὁ Δέφνερ λέγει ὅτι τὸ ἰδίωμα τοῦ Τοξότου ἔχει τρεῖς ιδιότητας α) ἀντικατάστασιν τῶν δασέων διὰ τῶν ψιλῶν, β) παράλειψιν τοῦ τελικοῦ νῦ, γ) τύπους ἐσχηματισμένους ἐν τῇ κλίσει τοῦ ὀνόματος καὶ ῥήματος κατὰ ψευδῆ ἀναλογίαν, καὶ ὅτι τὰς δύο τελευταίας ἀνευρίσκομεν ἐν τῷ νέῳ Ἑλληνικῷ. Ὁ τῆς ἱστορίας τῆς ἑλλ. γλώσσης ὅπωςδῆποτε ἔμπειρος ἠξεύρει ὅτι ἡ παράλειψις τοῦ ν εἶνε 1400 ἔτη τοῦλάχιστον μεταγενεστέρα τοῦ Σκύθου, καὶ ὅτι ἐπομένως ἡ σύμπτωσις εἶνε παντελῶς τυχαία. Αἱ δύο λοιπὸν οὐσιωδέσταται ιδιότητες τοῦ δουλικῆς ἰδιώματος εἶνε ξέναι τῷ Ἑλληνικῷ· ἡ τρίτη μένει, διότι ἀληθῶς ἐν τῇ νέῃ Ἑλλ. ὑπάρχουσι πολλοὶ κατ' ἀναλογίαν σχηματισμοί, ἀλλ' οὗτοι ὑπάρχουσιν ἐν πάσῃ γλώσσῃ, καὶ ἂν ἐξελαμβάνοντο ὡς δείγματα δουλικῆς καταγωγῆς, οὐδεμία ἐξ ἐλευθέρων θὰ ὑπῆρχε γλῶσσα. Ἐπειτα ἂν τις ἐξετάσῃ ἐπιμελέστερον τοὺς λόγους τοῦ Σκύθου, θὰ εὕρῃ ὅτι, ἂν οὗτοι δύνανται ἀληθῶς ν' ἀποδείξωσιν τι πολὺ ἢ ὀλίγον, ἀποδεικνύουσιν ὅτι οὐδεμίαν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν· διότι ἐξαιρέσει 4 μεταπλασμῶν, τὸ γυναικίον, τὴ σανίδα, τὴ γερόντο, καρίεντο, οἵτινες τῶν τοῦ νέου Ἑλλ. toto caelo διαφέρου-

σι, τὸ ὑπόλοιπον εἶνε ἀκριβῶς τοιοῦτον, ὥστε οὐδεὶς σωφρονῶν δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἄνθρωποι εἴτε ἐν Ἑλλάδι γεννηθέντες (καὶ ἐκεῖ θὰ εἶχον βέβαια οἱ πλείστοι γεννηθῆ) εἴτε μικρὸν χρόνον ἐν Ἑλλάδι διαμείναντες ἠδύναντο νὰ ὀμιλῶσιν οὕτως· πρβλ. καλὸ γε τὸ πυγῆ, οὐ παρτεν' ἐστὶν ἀλλὰ καὶ κλέπτο καγὼ λέγι, δράσ' ἐγὼ κτλ. κτλ. ταῦτα πάντα ἀείποτέ με ἀναμιμνήσκουσι τὰς φράσεις τῶν Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν, ὧν οὗτοι πρότερον παρ' ἡμῖν ὡς χωροφύλακες ἐποιοῦντο χρῆσιν, τὸ ἄτρωπο, τὸ γυναῖκα, νὰ τὸ πιάνη ἐμένα ἐσένα = θὰ σε πιάσω, κούς = εἴκοσι, νὰ πλερώνη ἐσένα = πλήρωσε, κτλ. Οὐδεὶς οὐδέποτε ἄλλος οὔτε δούλος οὔτε αὐθέντης βαρβαρίζει τοιαῦτα, καὶ οὕτως θὰ εἶχε καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Πρὸς τοῦτοις ὁ τοξότης παραλείπει ὄχι μόνον τὸ νῦ ὅπως λέγει ὁ κ. Δέφνερ, ἀλλὰ καὶ τὸ ς, μάλισα καὶ τὴν ὄλην συλλαβὴν -ος, καὶ εἶνε ἀνάγκη νὰ εἴπω ὅτι ταῦτα δὲν γίνονται ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνι (*); Ὁ τοξότης μεταχειρίζεται τὰ ὑποκοριστικὰ γράδιον, θυγάτριον, πόστιον κτλ. ἀλλ' οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ταῦτα παρὰ τοῖς κωμικοῖς ποιηταῖς ἀπαντῶσι κατὰ χιλιάδας καὶ οὐδεὶς μέχρι τοῦδε δισχυρίσθη ὅτι οἱ κωμικοὶ παρέλαβον ταῦτα ἐκ τῆς γλώσσης τῶν δούλων, ἀλλ' ἐκ τοῦ κοινοῦ καὶ συνήθους βίου, διότι ταῦτα τὸ μὲν ὅτι ἦσαν θωπευτικά, τὸ δὲ ὅτι ἦσαν εὐκόλα εἰς κλίσειν (πρβλ. οὐς ὠτός ὠτί, ὦτα ὠτων ὠσι καὶ ὠτίον ὠτίου, κτεῖς κτενός καὶ κτένιον κτενίου κτλ.) παρὰ τοῖς ἀπαιδέυτοις ἀνθρώποις, οὐς δὲ ὡς τὰ πολλὰ ἢ κωμωδία εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐνωρὶς θὰ ἦσαν εἰς χρῆσιν, καὶ διότι ἦσαν λαμπρὸν μέσον ὅπως καταστήσωσι τοὺς μεταπλασμοὺς πε-

(*) Ὁ F. G. Benseler γράφει ἐν Curtius Studien III 174, ὅτι τὸ Μικάλι Σουλπίκιος Ἀκίνητος ἐν G. I. G. 5586 ἀπέβαλε τὸ τελικὸν γράμμα κατὰ τὸ ἔθος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων· ἀλλὰ τὰ Βοιωτικὰ Σ(ω)κλία Θεοφάνειος, Εὐθύμιχος, Μέννει Διοζότιος, Φίλλεε, Λουσιθίω κτλ. κατὰ τὸ ἔθος τίνων ἀπέβαλον αὐτό; ὁμοίως τὰ Λέσβια Ἀρχύτα κτλ.;

ριττούς. Ἐπειτα ἂν οἱ δούλοι προώθησαν εἰς τὴν ἀνάλυσιν τὰς ἑλληνικὰς διαλέκτους, ἔπρεπε νὰ πράξωσι τοῦτο ὅτε ἢ Ἑλλὰς ἐπλούτει καὶ εἶχε δούλους πολλοὺς (ἂν καὶ δὲν πιστεύω, ὅπως λέγει ὁ κ. Δέφνερ σελ. 58, ὅτι πᾶς ἐλλ. οἶκος εἶχεν ἀριθμὸν τινα δούλων, διότι οὔτε ὁ Σωκράτης, νομίζω, εἶχε δούλόν τινα, οὔτε ἄλλοι πολλοὶ πένητες Ἀθηναῖοι ὅπως πᾶς τις δύναται νὰ συμπεράνη ἐκ τῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους καὶ ἄλλων, περὶ δὲ τῶν χωρικῶν οὐδεὶς λόγος), οὐχὶ δὲ ὅτε καὶ αὐτὴ ἐδουλώθη καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τοὺς δούλους ἀπέβαλε· καὶ ὅμως οὐδὲ ἐν ταῖς βαρβάραις καὶ σολοίκοις ἐπιγραφαῖς τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας τῶν Αὐτοκρατορικῶν χρόνων φαίνεται τις μέλλων ἢ παρακείμενος ἀναλελυμένος, οὐδὲ ἡ Γραφή παρέχει ἔχνη τοιαύτης ἀναλύσεως· ἀνάγκη λοιπὸν νὰ συνέβησαν ἀκόμη βραδύτερον, ὅτε ἀληθῶς ἔπραξαν αὐτὰς δούλοι, ἀφοῦ ἡ ἐλευθερία εἶχε φύγη μακρὰν τῆς ταλαιπώρου Ἑλλάδος.

Ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε ῥηθεῖσι παρελήφθη ὡς βέβαιον ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Ἐκκλησιαζούσαις δίδει εἰκόνα τινὰ τοῦ ιδιώματος τῶν δούλων· ἀλλ' ἄρα εἶνε ἀληθές; δὲν δικαιούται τις νὰ ἐρωτήσῃ διατί τάχα πρέπει νὰ ὑποληφθῆ ἢ γλώσσα τοῦ τοξότου ὡς παριστῶσα τὸ δουλικὸν ιδίωμα, οὐχὶ δὲ ἢ τοῦ Ξενθίου ἢ Καρίωνος ἢ τινος ἄλλου τῶν ἐν τῇ Κωμωδίᾳ δούλων; δὲν εἶνε ἀναπόδεικτον καὶ παντάπασιν ἀυθαίρετον αἴτημα, ὅταν τις θεωρήσῃ ὡς παράδειγμα τοῦ ιδιώματος τῶν δούλων τὴν γλώσσαν τῶν βαρβάρων ἐκείνων, οἵτινες ἐν ὠρίμῳ ἡλικίᾳ ἀγοραζόμενοι καὶ εἰς Ἀθήνας κομιζόμενοι ἐν πλείστοις τῶν ἄλλων ἐκεῖ ζώντων διεστέλλοντο (πρβλ. Σκύθης ἀκρατοπότης); Δυστυχῶς δὲν δύναμαι νὰ ἐξετάσω τὸ ζήτημα ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν, ἀλλ' ὅμως δὲν δύναμαι ἢ νὰ ἀναφέρω ἐν πρόχειρον τεκμήριον ἀκριβῶς ἐκείνων τῶν χρόνων δι' οὗ δηλοῦται, νομίζω, σαφῶς, ὅτι ἢ γλώσσα τῶν δούλων δὲν διεστέλλετο τῆς τῶν ἐλευθέρων ὅσον ὁ κ. Δέφνερ νομίζει, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἐν Ἀθην. Πολιτεία Ξενοφώντος 10

«τῶν δούλων δ' αὖ καὶ τῶν μετοίκων πλείστη ἴστιν ἀκο-
λασία, καὶ οὔτε πατάξαι ἔξεστιν αὐτόθι, οὔτε ὑπεκστήσε-
ταί σοι ὁ δοῦλος..... εἰ νόμος ἦν τὸν δοῦλον ὑπὸ τοῦ ἐλευ-
θέρου τύπτεσθαι ἢ τὸν μέτοικον ἢ τὸν ἀπελεύθερον, πολ-
λάκις ἂν οἴηθεις εἶναι τὸν Ἀθηναῖον δοῦλον ἐπάταξεν ἂν·
ἤσθηται τε γὰρ οὐδὲν βέλτιον ὁ δῆμος αὐτόθι ἢ οἱ δοῦλοι
καὶ οἱ μέτοικοι καὶ τὰ εἶδη οὐδὲν βελτίους εἰσίν.... Διὰ
τοῦτ' οὖν ἰσηγορίαν καὶ τοῖς δούλοις πρὸς τοὺς ἐλευθέρους
ἐποιήσαμεν.» πῶς ἠδύνατο ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τού-
του, ὁποῖος ἂν ἦτο, νὰ γράφῃ οὕτως, ἂν ἀληθῶς διάφορον,
καὶ μάλιστα οὕτω διάφορον, γλῶσσαν οἱ δοῦλοι ἐλάλουν;
Οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἦσαν βλάκες ἀδυνατοῦντες νὰ διακρίνωσι
τὸν δοῦλον τοῦ ἐλευθέρου, ἀφοῦ διὰ τῆς ἐλαχίστης λέξεως
θὰ ἦσαν κατάδηλοι· ἐπειτα τί θέλει ἡ ἰσηγορία, ὅταν οὔ-
τως ἐβαρβάριζον καὶ οὐδὲ δύο εἰπεῖν ῥήματα ἄνευ ἀμαρ-
τίας ἠδύναντο; καὶ Ἀριστοφ. Βατρ. 949 λέγει ὁ Εὐριπί-
δης ὅτι παρ' αὐτῷ αὐτῷ δοῦλος οὐδὲν ἦγον ἔλεγεν» καὶ
ὅτι τοῦτο ἦν ἀληθῶς δημοκρατικόν.

Τελευταῖον παρατηρῶ ὅτι αἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν ἡ Ἑλ-
λάς· ἂν ἐν Ἀθήναις ἦσαν πολλοὶ δοῦλοι, ἐν Βοιωτίᾳ, ἐν
Ἀκαρνανίᾳ καὶ καθόλου ἐν ταῖς μὴ ἐμπορικαῖς χώραις ἦ-
σαν ὀλίγοι, καὶ ἐπομένως οὐδέ, ἂν ἤθελον, ἠδύναντο νὰ
ἐξασκήσωσιν ὀλεθρίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τὴν γλῶσσαν· ἐπειτα
εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ δοῦλοι φροντίζουσι νὰ μιμῶνται ὅσον
ἔνεστι τοὺς ἐλευθέρους, οὐχὶ δὲ τὸ ἐναντίον· ἑκατομμύρια
Ἑλλήνων καὶ Σλαύων ἐδούλωσαν οἱ Τοῦρκοι, ἀλλ' ἀγνοῶ
ἂν διέφθειραν τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν οὗτοι. Ταῦτα καὶ
ἄλλα τινὰ ἔχων τις ὑπ' ὄψει, νομίζω ὅτι θὰ στείλῃ τὴν
νέαν ταύτην θεωρίαν ἐκεῖσε ὅθεν ἦλθεν, καὶ δὴ ἀπολείπε-
ται ἢ ὑπὸ πολλῶν προενεχθεῖσα καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπι-
κρατοῦσα γνώμη ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν νῦν Ἑλλήνων προῆλ-
θεν ἐκ τῆς Δωρικῆς καὶ Αἰολικῆς διαλέκτου καὶ δὴ ὀνομα-
στέα Αἰολοδωρικὴ, καὶ κατὰ τὴν ἐξέτασιν πρὸς ταύτας
παραβλητέα. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶνε, νομίζω, ἀληθές, διότι

(ἐμοὶ τοῦλάχιστον συνέβη οὕτως), ἅμα τις ἐπιχειρήσας
τοῖς κατὰ τὴν ἔρευναν τῶν τε φύγγων καὶ τῆς κλίσεως
τῆς νέας ἑλλην. εὐρίσκεται ἀπέναντι ἀπείρων ἀνυπερβλή-
των φθογγολογικῶν καὶ ἄλλων δυσχερειῶν· καὶ ἐπομένως,
ἂν φιλή τὸ ῥητὸν «νᾶφε καὶ μέμνας' ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦ-
τα τᾶν φρενῶν», θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ βασανίσῃ ἀπαραιτή-
τως τοὺς δωρισμοὺς καὶ Αἰολισμοὺς τούτους καὶ μάθη ἂν
ἀληθεῖς ἢ κίβδηλοι εἶνε.

Τοὺς δωρισμοὺς καὶ Αἰολισμοὺς τούτους κατέστησέν μοι
ὑπόπτους τάχιστα κατὰ τὴν ἐξέτασιν ἄλλοτε μὲν ἡ πα-
ρατήρησις ὅτι φαινόμενα λίαν περιωρισμένα ἐπὶ τῶν ἀρ-
χαίων χρόνων φαίνονται σήμερον καθολικὰ, καίτοι οὐδα-
μῶς εἶνε δῆλον πῶς ἠδύναντο νὰ καταστῶσιν οὕτω γενικὰ
καὶ πάγκοινα, ἄλλοτε δὲ ἡ παρατήρησις ὅτι οὐδεμία ἐσω-
τερικὴ καὶ πραγματικὴ σχέσις ὑπάρχει τῶν διαφόρων φαι-
νομένων ἃ παραβάλλονται, ἄλλοτε ὅτι τοπικῶς ἄσχετα
ἄλλοτε φθογγολογικῶς ἀδύνατα ἀπαιτοῦνται, κτλ. Οὕτω
π. χ. λέγεται ὅτι τὰ ἐν Μακεδονίᾳ, χώρα βεβαίως οὐκ
Αἰολικῆ, ἀκούμενα ἡ Δημήτρις, ἡ Χρῆστος, ἡ Πέτρος
κτλ. ἀντὶ τοῦ ὁ Δημήτρις, ὁ Χρῆστος κτλ. (*) πρέπει νὰ
γράφωνται διὰ τοῦ ὅπερ ἔχουσιν ἀντὶ τοῦ ο, ὅπως οἱ
Αἰολεῖς ἔλεγον στύμα ὕμοιος κτλ. Ἀλλ' ἄρα δὲν εἶνε θαυ-
μαστὸν ὅτι ἐσώθη ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ τὸ Αἰο-
λικὸν τοῦτο ὅ, ἀφοῦ, ἐφ' ὅσον γνωστὸν μοι, μόνον οἱ ἐν
Παμφυλίᾳ Ἕλληνες μετεχειρίζοντο τὸ ἄρθρον ὅ ἀντὶ ο,
ἀπήγγελλον δὲ πιθανῶς ὡς ου, ἀναμφιβόλως δὲ οὐχὶ ὡς ι,
καὶ ἀφοῦ, ἐν αἷς λέξεσιν οἱ Αἰολεῖς εἶχον αὐτό, οὐδὲν ὅ-
μοιον σώζουσιν οἱ Μακεδόνες; Ἐπειτα ἂν τροπή τοῦ ο
εἰς υ προῆλθεν ἢ ὄνομ. τοῦ ἀρσεν. ἄρθρου, τίνος τροπή
προῆλθε τὸ ατῆς τὸ εἶπα = τοῦ τὸ εἶπα, καὶ τὴν εἶδα = τὴν
εἶδα, ἅπερ ἐν Κων/πόλει καὶ Θράκῃ λέγονται; (**)

(*) Καὶ ἐν (Ἀδριανουπόλει) τῆς Θράκης, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ τοῦτο
οὕτω προφέρεται.
Σ. τ. Ε.

(**) Τὸ τῆς μάλιστα, τὸ τὴν ὁμως (= τὸν) οὐδέποτε ἤκουσα

τούτοις ἂν ἀληθῶς τροπή τοῦ ἄρσ. ἄρθρ. ὑπέκειτο, διατί δὲν εἶνε ἡ χρῆσις αὐτοῦ καθολική, ἀλλὰ περιορισμένη μόνον ἐν τοῖς κυρίοις ὀνόμασιν; διατί κατὰ τὸ ὑ Χρῆστος, δὲν λέγεται καὶ ὑ ἄνθρωπος, ὑ πόλεμος κτλ.;(*) Εἰς τὰς ἀπορίας ταύτας οὐδεὶς, νομίζω, θὰ δυνήθη ν' ἀπαντήσῃ ἐπαρκῶς· ὅθεν ζητητέον ἄλλην τινὰ ἐξήγησιν ἀνθρωπινωτέραν· νομίζω ὅτι τὸ θηλ. ἄρθρον ἢ ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῶν ἄρσεν. Ἄν δὲ ἐνοεῖτο ἢ ἐλέγετο κατ' ἀρχὰς ἢ ἀφεντεῖα ἢ τοιοῦτό τι τοῦ Χρήστου, ἔπειτα ἢ Χρῆστος, ἢ ἄν, ὅπως ἐν τῷ Ἰταλ. καὶ Γερμ. ἐγένετο χρῆσις τῶν τύπων τοῦ θηλυκοῦ γένους ἐν τισιν ἀντωνυμίαις ἀντὶ τῶν τοῦ ἄρσεν., οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ θηλ. ἄρθρον ἐτέθη ἀντὶ τοῦ ἄρσεν. εἰς ἐνδειξιν σεβασμοῦ, δὲν δύναμαι νὰ ὀρίσω, εἰ καὶ τὸ β^ο φαίνεται μοι πιθανώτερον. Τὴν ἀντίθετον ἐπικράτησιν τοῦ ἄρσεν. ἄρθρου καὶ ἐπὶ τῶν θηλ. παρατηρεῖ τις ἐν τῷ πληθ. ἀριθμῷ, οἱ γυναῖκες, οἱ ὄρνιθες, οἱ ἀπιδιές κατὰ τὰ οἱ ἄνδρες, οἱ πετεινοί, οἱ πλατάνοι κτλ. ὅπως, νομίζω, πανταχοῦ ἀπαγγέλλονται. Καὶ ἐλέχθη μὲν ὅτι τροπή, Κύριος οἶδε τίνι, ἐτρέπη τὸ αἰ εἰς ἦ, ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἀδύνατον· ἀφοῦ μόνον ἐν Μακεδονίᾳ παρατηρεῖται κανονικῶς ἡ τροπή παντὸς ἀτόνου ε-φθόγγου εἰς τὸν ι-φθόγγον(**), διὸ ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν περὶ τῆς γλώσσης ἡμῶν ὅ,τι καὶ ἐν ταῖς πλείσταις εὐρωπαϊκαῖς

παρὰ Κωνσταντινοπόλεως, εἰ καὶ πλείστους Κων)πολίτας ἐγνώρισα, ἐν Ἀδριανουπόλει δὲ βεβαίως δὲν λέγεται τὴν ἀντὶ τὸν, ἀλλὰ τὸ ὄν, καθὼς δὲ πάντα τὰ ἀτόνιστα ο τὴν τοῦ ου ἔχουσι προφορᾶν, τὸ δὲ τὸν εἶναι ἀληθῶς εἰπεῖν ἀτόνιστον. Σ. τ. Ε.

(*) Λέγονται καὶ μάλα ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ ἐν Ἀδριαν. Σ.τ. Ε.

(**) Ὅχι μόνον ἐν Μακεδονίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν Θράκῃ (ἐν Ἀδριανουπόλει βεβαίως) πᾶν ε ἀτόνιστον εἶναι ι, οἶον εἶπε (=εἶπε), ἀλλὰ ἴπε (=εἶπέ), ἔπισι (=ἔπεσε), ἀλλὰ θὰ πέσου (=πέσω). Ταῦτα πάντα ἐδῶ δὲν ἔχουν ἴσως λόγον, ἀφοῦ βεβαίως λέγεται: ἦ, ὁ γαμβρός, ἦ, ὁ γάϊδαρος, ἦ, ὁ καπνός κτλ. Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ τι ἄλλο λίαν περίεργον, ὅπερ δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν παρὰ τοῦ συγγραφέως ἐν τῷ περὶ τοῦ τῆς λόγῳ, ὅπερ ὁμως ἵνα ἐκτεθῇ χρῆζει πολλῶν λόγων. Σ. τ. Ε.

γλώσσαις παρατηρεῖται, τ.ε. σύμπτωσιν τοῦ ἄρσεν. καὶ θηλ. ἄρθρου ἐν τῷ πληθυντικῷ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλέγετο Αἰολικὸς ὁ σχηματισμὸς τῆς ὀνομ. καὶ αἰτ. τοῦ πληθ. ἀριθ. τῆς πρώτης κλίσεως ἢ καλαῖς ταις καλαῖς· ἀλλὰ πρῶτον ἠπορήθη πῶς τὸ Λέσβιον τοῦτο ἔθος ἔμελλε νὰ καταλάβῃ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ πρὸς τούτοις παρατηρήθη τὸ θαῦμα ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα αἰολικώτεροι τῶν Λεσβίων, ἀφοῦ ἡμεῖς καὶ τὴν ὀνομαστικὴν οὕτω σχηματίζομεν, ἔθεν εὐλόγως ἐφηρμόσθη τό· ὁ πλέον τοῦ δέοντος ἀποδεικνύων οὐδὲν ἀποδεικνύει. Ἀληθῶς δὲ ὁ κ. Foy ἐν σελ. 91 Lautsystem der Gr. Vulgärsprache ἀπέδειξεν ὅτι εἶνε νέοι σχηματισμοί, τῆς καταλήξεως ἐς τῆς τρίτης κλίσεως μεταβιβασθείσης καὶ ἐπὶ τὴν πρώτην. Τούτοις δύναμαι νὰ προσθέσω ὅτι ὁ μεταπλασμὸς οὗτος εἶνε ἱκανῶς παλαιός, διότι καὶ ὁ Πτωχοπρόδρομος καὶ ὁ ποιητῆς τῆς Ἀναγνωρίσεως εἶπον αὐτήν, καὶ ἄλλοι παλαιότεροι μάλιστα οὐχὶ ἐν τῇ δημῳδαί γραφοντες ἀπατῶμενοι ὑπὸ τῆς συνηθείας ἔγραφον οὕτως. Ὅπως δὲ μηδενὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἀπίθανος ἢ μετὰβασις αὐτῆ φανῆ, ἀναφέρω ἐν παρόμοιον φαινόμενον ἐν τῇ προομηρείῳ ἐποχῇ τῆς ἐλλ. γλώσσης συμβᾶν αὐτῇ. Οὐδεὶς τῶν περὶ τὴν γλωσσολογίαν ἀσχολουμένων ἀγνοεῖ ὅτι ἡ πληθ. ὀνομαστικὴ τῶν ὀνομάτων τῆς πρώτης καὶ δευτέρας κλίσεως, δὲν ἔληγεν ἀρχικῶς εἰς -αι καὶ -οι, ἀλλὰ ὅπως ἐν ταῖς Ἀρίαις γλώσσαις λήγει εἰς -ās, οὕτω θὰ ἦτο ἐν τῇ ἐλλ. τῇ τότε ἄς ως. Αὗται δὲ δι' οὐδενὸς φθογγολογικοῦ νόμου ἠδύναντο νὰ μεταβληθῶσιν εἰς αι καὶ οι· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐκανονίσθη τὸ ἄρσεν. κατὰ τὴν ὀνομαστ. πληθυντ. τοῦ ἄρσ. γένους τῶν ἀντωνυμιῶν καὶ μάλιστα τῶν προτακτικῶν καὶ ὑποτακτικῶν λεγομένων ἄρθρων, ἅτινα ἀνεκαθεν εἶχον οι, τ.ε. ἐλέγετο τοῖ καλὸς τοῖ μεγάλως καὶ ἐντεῦθεν τοῖ καλοὶ τοῖ μεγάλοι, καὶ κατὰ ταῦτα βραδύτερον ἐλέχθη ται καλαὶ τιμαὶ κτλ.

Οὐδὲ τὰ περὶ τὴν ψίλωσιν τῶν Λεσβίων φαίνονται ἀπο-

δεικτικώτερα, πρῶτον μὲν διότι καθὰ ὁ Ahrens I 19 κέξ. διαλαμβάνει δὲν εἶνε καθ' ὀλοκληρίαν ἀληθῆς ἢ τῶν Γραμματικῶν μαρτυρία ὅτι οἱ Λεσβιοὶ Αἰολεῖς ἠγνόουν τὴν δασεῖαν· δεύτερον διότι δὲν δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ πῶς οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι νησιῶται ἤθελον κατορθώσῃ τὸ Ἡράκλειον ἔργον, νὰ παρασύρωσι τόσα ἑκατομμύρια Ἑλλήνων ἀπανταχοῦ τοῦ ἀρχαίου κόσμου κατοικούντων εἰς τὴν παράλειψιν τοῦ δασέος πνεύματος. Διὰ ταῦτα νομίζω ὀρθότερον νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι τὸ δασὺ πνεῦμα, ὅπερ ἀπὸ τῶν παλαιῶν καὶ δοκίμων χρόνων ἤρξατο νὰ παραλείπηται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ τοῦ χρόνου προϊόντος ἔτι μᾶλλον παρημελεῖτο, ἤδη ἐν τοῖς μετ' Ἀλέξανδρον χρόνοις οὕτως ἠκούετο ἀσθενῶς, ὥστε καὶ σημεῖα δηλωτικὰ τούτου ἐκρίθησαν ἀναγκαῖα, ἅτινα πιθανῶς θὰ ἦσαν περιττά, ἂν ἐν πάσαις ταῖς λέξεσιν σαφῶς ἠκούετο. Ὅτι δὲ οἱ τὴν Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν κατασχόντες δὲν παρεκινήθησαν εἰς τοῦτο οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἀλκαίου οὔτε ὑπὸ τῆς Σαπφοῦς οὔτε ὑπὸ τῶν ἄλλων πάντων Λεσβίων, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, νομίζω περιττὸν νὰ σημειώσω.

(ἀκολουθεῖ)

Ἐν Ἰένῃ τῇ 13 Ἀπριλίου 1881.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΟΜΗΡΟΥ ΣΧΟΛΙΑ.

Τῶν εἰς τὰ σχόλια τοῦ Ὀμήρου διορθώσεων ἡμῶν ἀνακοινοῦμεν τὰ νῦν τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ Ἀθηναίου κατ' ἐκλογὴν τὰς ἐφεξῆς δημοσιευομένας, ἀναβάλλοντες εἰς ἄλλον χρόνον νὰ προσθέσωμεν ἄλλας ὁμαίαις.

Σχόλια εἰς Ὀμήρου Ὀδύσσειαν· ἔκδ. Dindorf Oxon. 1855.

Σελ. 8, 6 : ἀ γὰρ εἶχον ἐκεῖνοι (τ. ἔ. οἱ ἀλλοδαποὶ ἄνθρωποι) πολιτευόμενοι, ταῦθ' οὗτος (ὁ Ὀδυσσεύς) τῇ πείρᾳ μαθὼν νοῦν γινῶναι λέγεται· νοῦν γὰρ ἐνταῦθα τὴν πείραν νοητέον· ἔγνω οὖν νοῦν, ἀντὶ τοῦ ἐμπειρικὴν γινῶσιν εἶχεν.

Γράφε : ἐμπειρικὴν· πρβλ. σελ. 12, 8 : πρακτικὸς (νοῦς), ὡς ὅταν τις ἰδὼν πολλὰς πόλεις καὶ χώρας κάκεινων γενόμενος ἐμπειρος, ἐξ ἐκείνων γινῶσιν συνάξῃ· ἐκ γὰρ τῆς ἐμπειρίας ἢ γινῶσις συνάγεται.

Σελ. 308, 19 : χθιζὸς εἰκοστῷ φύγον ἡματι] ἐπ' ἄλλο εἶδος μεταβαίνει, εἰς ἔλεον κινῶν τὴν παρθένον· καὶ τὸ εἶδος τῷ τεχνικῷ· τὸ μὲν γὰρ τὰς δύο ἡμέρας τοῦ ναυαγίου εἶπεῖν ἤττον περιπαθές, συλλαβῶν δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν ἀριθμὸν, ἐν αἷς ἐτέλεσε, τὴν συμφορὰν ἐδεινοποίησεν.

Τὸ εἶδος τῷ τεχνικῷ] *verba non integra*. Dindorf. Θὰ καταστήσῃς αὐτὰ *integra*, γράφων ἀνευ ἀναβολῆς : καὶ τὸ εἰκοστῷ τεχνικῶς κ. ἔ. Βλέπεις τὴν ἀβελτηρίαν τοῦ ἀντιγραφέως· χωρίσας τὸ εἰκοστῷ εἰς δύο λέξεις εἶδος καὶ τῷ ἔτρεψε καὶ τὸ τεχνικῶς εἰς τεχνικῷ, νομίζων ὅτι διορθοῦται τὸ χωρίον.

Σελ. 502, 22 : Ζεῖδωρος ἀρουρα] ἢ τὰ ΤΙΝὸς ζωὴν δωρουμένη γῆ.

Τί σημαίνουσι ταῦτα ; διόρθου : ἢ τὰ ΠΡὸς ζωὴν δωρουμένη γῆ. Πρβλ. Ἡσύχ. : ζεῖδωρος : βιόδωρος· ἢ τὰ πρὸς ζωὴν δωρουμένη γῆ.

Σελ. 547, 6 : Εἴ γε δι' ὀκτώ ὥρων τὴν ἀμπωτιν καὶ πλήμμυραν ἀΠεδίδου ἢ Χάρυβδις.

Γράφε ἀΝεδίδου· πρβλ. σελ. 555, 4 : ὥστε δι' ὀκτώ ὥρων τρεῖς γενέσθαι τὰς ἀναδόσεις.

Σελ. 329, 30 : τὸ ἐπίσπαστρον τῆς θύρας, ἦτοι τὸ κρίΓΚιον.

Γράφε κρίΚιον.

Σελ. 316, 17 : δημοῖ γὰρ τὸ α τὸ ὁμοῦ, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀκόλουθος, ὃ ἐστὶν ὁμοκέλευθος, καὶ ἄβρομοι ἄβρομοι καὶ ἐνίαχοι ἄμα ἰαχΟΝ.

Γράφε : καὶ ἄβρομοι ἄ[μα] βρόμφ καὶ ἐνίαχοι ἄμα ἰάχῳ (ἢ ἰαχῆ).

Σελ. 428, 5 : οὐ γὰρ ἀγνοοῦντες θεοὺς φαίνονται, ἀλλὰ καταφρονοῦντες αὐτῶν δι' ἀλαζονείαν· ἀμέλει δὲ τοῖς τὰ τριαῦτα εἰς θεοὺς ἀπορρίψασι μετὰ τὴν τύφλωσιν θεοῖς εὔχεται.

Εἰκάζω : τοῖς — ἀπορρίψασι μετὰ τὴν τύφλωσιν θεοῖς εὔχεσθαι [συμβαίνει].

Σελ. 477, 19 : πυγῶν δὲ ἐστὶ τὸ ἀπὸ ἀγκῶνος μέχρι τῶν δακτύλων συνεσταλμένον μῆκος· ἀπολήγει γὰρ τὸ μέτρον εἰς τοὺς δακτύλους πύξ γενομένους.

Ἐπάρχει *συνεσταλμένον* ἢ *δισταλμένον* μῆκος; Μὴ διστάζης νὰ γράψης : δακτύλων συνεσταλμένον.

Σελ. 430, 18 : Ζητεῖ Ἀριστοτέλης πῶς ὁ—Πολύφημος—Κύκλωψ ἐγένετο· ἐτέρῳ μύθῳ ἐπιλύεται· καὶ γὰρ κ. ἐ.

Γράφε : ἐτέρῳ [δὲ] μύθῳ ἐπιλύεται· πρβλ. σελ. 414, 29 κ. ἐ., ἐνθα τὸ αὐτὸ σχόλιον ἐπαναλαμβάνεται μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις.

Σελ. 553, 7 : ἤχλυσε] ἀχλύϊ καὶ σκότῳ περιΕΙΛΗ'ΦΕΙ, ἐπληρώθη. // ἀχλύος ἐπλήσθη καὶ σκότους.

Γράφε περιΕΛΗ'ΦΘΗ.

Σελ. 581, 1 : ὑλακόμωροι] οἱ περὶ τοῦ ὑλακτεῖν μεμορημένοι, ὃ ἐστὶ πεπονημένοι.

Μυριάκις ἐνηλλάγησαν ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν αἱ πτώ-

σεις ΤΟ—ΤΟΥ· γράφε : οἱ περὶ τοῦ ὑλακτεῖν μεμορημένοι. Ὅρθως λέγεται κατωτέρω : οἱ περὶ τὴν ὑλακὴν μεμορημένοι.

Σελ. 591, 26 : ἀμαιμάκετον] — ἀντὶ τοῦ οὐκ ἔστι μῆκος περιβαλεῖν.

Συμπλήρωσον : ἀντὶ τοῦ, (ῶ) οὐκ ἔστι κ. ἐ.

Σελ. 479, 9 : δηλὸς ἐστὶν ὁ ποιητῆς διὰ τοῦ ποντοπορούσης ὠκεανὸν καλῶν κ. ἐ.

Διόρθωσον : διὰ τοῦ ποντοπορούσης κ. ἐ.

Σελ. 427, 23 : βαρυντέον τὸν ἦ· διαζευτικὸς γὰρ ἐστὶ· οὐ γὰρ ἐρωτᾷ, ἀλλ' ἀποφαίνεται ὅτι ἢ δι' ἀπειρίαν ὡς ἂν μακρόθεν ἐληλυθὼς τὰ Κυκλώπων ἀγνοεῖ. // Διαζευτικὸς ὁ ἦ· οὐ γὰρ ἐρωτᾷ, ἀλλ' ἀποφαίνεται ὅτι δι' ἀφροσύνην ἢ δι' ἀπειρίαν. ΤΟ ΠΟ'ρρω ἦκΕΙν ἀγνοεῖ.

Ἐν τῇ I τῆς Ὀδυσσεΐας στ. 273 λέγει ὁ Κύκλωψ τῷ Ὀδυσσεῖ :

νήπιος εἶς, ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας·

γράφει λοιπὸν ἐν μὲν τῷ πρώτῳ σχολίῳ ὡδε : ἀλλ' ἀποφαίνεται ὅτι [δι' ἀφροσύνην] ἢ δι' ἀπειρίαν, ὡς ἂν μακρόθεν ἐληλυθὼς, τὰ Κυκλώπων ἀγνοεῖ, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ : δι' ἀφροσύνην ἢ δι' ἀπειρίαν πόρρωθεν (= πορρω') ἦκΩν ἀγνοεῖ.

Σελ. 449, 32 : ἐπειδὴ οὐκ ἤλπιζεν ὑπονοήσανταΣ ὩΣ κακουργῆσαι.

Ἐξάλειψον τὸν νόθον ὡς.

Σελ. 347, 24 : ὑπονοῶν Ὀδυσσεὺς φαίνεται τὴν Ὑποστολήν τοῦ Ἑρμῶ.

Γράφε Ἀποστολήν, ἀνθ' οὗ κατωτέρω λέγεται ἐκπομπή, ἐπιδημία καὶ : οὐδὲ γὰρ ἤδει εἰ ὁ Ζεὺς ἐπεμψε τὸν Ἑρμῆν.

Σελ. 22, 20 : καλῶς τὸν Δία νεφεληγερέτην φησί·
 Ζεὺς γὰρ λέγεται ὁ ἀήρ· τῶν δὲ ἀναθυμιάσεων
 ΠΥΚΝΟΝ ΜΕΝ ἐν τῷ ἀέρι ἐγείρονται αἱ νεφέλαι.

Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν γραφὴν δὲν δύναμαι νὰ
 ἐννοήσω τὸ χωρίον, γράφω : τῶν ἀναθυμιάσεων ΠΥΚΝΟΥ-
 ΜΕΝΩΝ ἐν τῷ ἀέρι ἐγείρονται αἱ νεφέλαι.

Σελ. 139, 23 : οὗτος ὁ στίχος λαγαρός ἐστι· διὸ Ζη-
 νόδοτος ἴσ^ο μετέγραφε κ. ἐ.

Ὁ Cobet εἰκάζει λίαν ἀπιθάνως οὕτως ἀντὶ ἴσ^ο. Προ-
 τείνω, ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ ἀμφιβολίας, *ισούμενος*.

Σελ. 252, 13 : τῷ μὲν δοκεῖν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολο-
 γΕΙΣΘΑΙ, ὅτι ἀναγκαῖον ἦν ὑπακοῦσαι Διί, ἔργω
 δὲ κάκεινην παρασκευάζει δέξασθαι τὰ πράγματα.

Τίς ἐννοεῖ ταῦτα; γράφω : τῷ μὲν δοκεῖν—ἀπολογΕΙ-
 ΤΑΙ—, ἔργω δὲ—παρασκευάζει κ. ἐ.

Σελ. 262, 30 : προΣῆκται δὲ ὁ λόγος ἐν ἐπερωτήσει.

Μυριάκις ἐγράφη ἐν τοῖς σχολίοις προΣφέρεται ὁ λό-
 γος, προΣερεκτέον τὸν λόγον καὶ τὰ ὅμοια ἀντὶ προφέ-
 ρεται ὁ λόγος, προερεκτέον τὸν λόγον. Διόρθωσον : προ-
 ῆκται δὲ ὁ λόγος ἐν ἐπερωτήσει.

Σελ. 309, 9 : δὸς δὲ ῥάκος] αὔξει διὰ τοῦτο τὸν
 ἔλεον.

Γράφω : διὰ τούτου. Ἐναλλαγῆς τῶν τούτο—τού-
 τόν ἴδε ἐν σελ. 30, 6. 95, 8. 167, 6.

Σελ. 314, 9 : αἶ γὰρ ἐμοὶ τοιόσδε πόσις] εἴθε Ὁ
 τοιοῦτος κ. ἐ.

Ἐξάλειψον τὸ ἄρθρον.

Σελ. 297, 11 : πλουνοὶ]—αἱ πληγαί, οἱ τόποι, ἐν οἷς
 πλύνουσι τὰ ἱμάτια.

Πληγῶν ἀξίος εἶναι ὁ ἀντιγραφεύς, ὁ γράψας πληγαὶ
 ἀντὶ πηγαί.

Σελ. 326, 30 : ἦσιν τ' εὖ φρονέσει]—οἷς δε φρονεῖ κ. ἐ.

Γράφω : οἷς δ' εὖ φρονεῖ. Οὕτω πρὸ ὀλίγου ἐξηγήθη
 τὸ αὐτὸ διὰ τοῦ : καὶ οἷς ἂν εὐφρονῆ», ἐνθα προτιμῶ νὰ
 γράψω εὖ φρονῆ.

Σελ. 335, 5 : ὄγχναι] λέγονται καὶ τὰ κυδώνια καὶ
 τὰ ἄπια.

Οὕτως ἔγραψεν ὁ Dindorf. Ἀνακληθῆτω ἡ τοῦ κώδι-
 κος γραφὴ ἀπίδια.

Σελ. 336, 3 : ἐκόσμησε δὲ τὴν Ἐπαγγελίαν καὶ ἡ ὁ-
 μοιοκαταληξία τῶν λέξεων.

Ἄπαγγελίαν?

Σελ. 302, 4 : τὸ ἀποπλύνεσκον οὐ πρόσρηξιν—κύμα-
 τος, ἀλλὰ πρᾶεῖαν ἐπίκλυσιν ἐνεδείξατο.

Προτιμῶ : τῷ ἀποπλύνεσκον — ἐνεδείξατο (τ. ἔ. ὁ
 ποιητής.).

Σελ. 306, 9 : οὐ γὰρ περὶ τῆς διανοίας αὐτῆς διστά-
 ζει, ἀλλὰ πῶς παρακαλέσει, πλησίον σταίη Ἡ
 ἀφεστηκῶς αὐτῆς.

Προτιμῶ : πλησίον στάς ἢ ἀφεστηκῶς αὐτῆς.

Σελ. 12, 14 : ἡ ἀντικαταλασσόμενος τὴν ἑαυτοῦ ψυ-
 χὴν καὶ τὴν εἰς τὸν οἶκον τιμωρίαν ὑπὲρ τῶν
 ἑταίρων.

Οὕτως ἠρμήνευε ὁ γραμματικὸς τὸν στίχον :

ἀρνύμενος ἦν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἑταίρων

ἀλλὰ τί σημαίνει τὸ τιμωρίαν ὡς ἐξήγησις τοῦ νόστον ;
 γραπτέον πορεία, ἦν γραφὴν ἀπορον πῶς δὲν ἐδέξατο
 ὁ Dindorf ἐκ τοῦ κώδικος T.

Σελ. 28, 9 : πεσσοῖσι] τοῖς κύβοις· ἀπὸ δὲ τοῦ παί-
 ζειν ἐσχημάτισται, ἢ παρὰ τὸ πίπτειν βολίοις τὸ
 πεσεῖν κ. ἐ.

Γράφε : ἢ παρὰ τὸ πίπτειν, τὸ πεσεῖν· βολίοις· κ. ἐ. Σφάλλεται ὁ Buttman· περὶ τοῦ βόλιον ἐπιθι τὰ λεξικά.

Σελ. 31, 26 : κλισμοὶ μὲν εἰσιν οἱ ἔχοντες καὶ ἄπερ (ἢ καὶ ἄπερ εἰσιν) ἐξέχοντα πρὸς τὴν τῶν ὤμων ἀνάπαυσιν· ἐν αὐτοῖς γὰρ ἐπερείδουσι τοὺς ὤμους οἱ καθήμενοι· οἱ δὲ μὴ ἔχοντες ταῦτα θρόνοι.

Μετὰ τὸ ἔχοντες ἐξέπεσε κατ' ἐμὲ οὐδέτερόν τι ὄνομα πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ· τὰ τοῦ Buttman γράφοντος οἱ ἔχοντες κλιτῆρα ἐξέχοντα εἶναι ἀπίθανα, ὡς τὰ ἐπόμενα αὐτοῖς — ταῦτα δεικνύουσι. Παραβάλλων τὰ χωρία ἐν σελ. 30, 14 : δίφρον ἀνάκλιτον ἔχοντα, καθέδραν» καὶ ἐν σελ. 186, 3 : κλισίην] ὃν ἀλλαχοῦ δι' ἐτέρων κλισμὸν ὀνομάζει· ἔστι δὲ θρόνος ἀνάκλιτρον ἔχων· δίφρον ἀνάκλιτον ἔχοντα» εἰκάζω : κλισμοὶ μὲν οἱ ἔχοντες [ἀνάκλιτα], ἄπερ ἐξέχοντα κ. ἐ.

Σελ. 117, 2 : τὸ κελαδεῖν ἐπὶ λιγυρᾶς φθογγῆς "ΑΙ-Δεται, τὸ δὲ ροχθεῖν ἐπὶ κυμάτων.

Εἵκασα : ΛΕΓεται.

Σελ. 137, 17 : δηλοῖ δὲ τὸ ἐπισμυγερῶς τὸ ἐπιπόνως, ἀξίως.

Ὁ Dindorf εἰκάζει τὸ ἀναρμόστον ἀναξίως, ὁ δὲ Buttman ποιητικῆ λέξει χρώμενος γράφει οἴζυρῶς· προτιμῶ : ἐπιπόνως, ἀθλίως· πρβλ. σελ. 229, 12 : ἐπιπόνως, ἀθλίως.

Σελ. 219, 20 : ἔοικεν ὡς τρυφητοῦ κατηγορεῖν τοῦ Ἄγαμέμνονος καὶ μεθύσου καὶ διὰ τοῦτο ἀγροῦντος καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπιβουλήν ὡς μεμεθυσμένου· ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο· ἐθάρρει γὰρ καὶ τὸν δόλον ἘΝόησεν.

Γράφε : καὶ τὸν δόλον ἩΓΝόησεν. Μυριάκις συνεχύθησαν ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ αἱ λέξεις "ΑΝοια-"ΑΓΝοια.

Σελ. 216, 31 : τὸ γὰρ περὶ πάντων πυνθάνεσθαι ἀφορ-

μὴν ταῦτολογίας παρεῖχε τῷ Πρωτεῖ ἀνωθεν τοῦ νόστου ἐπεξιόντι, ἄπερ φθάνει διηγούμενος ὁ Νέστωρ.

Ἄνωθεν [ταῦτα] τοῦ νόστου ἐπεξιόντι, ἄπερ κ. ἐ. ?

Σελ. 198, 13 : ἀβάκησαν] — οὐκ εἶπόν τι—ἀπὸ τοῦ βῶ τὸ λέγω γίνεται.

Ἴσως βάζω.

Σελ. 160, 18 : ἀολλέες] ἐκ τοῦ α- καὶ τοῦ εἰλῶ τὸ συστρέφω, εἰλέες καὶ τροπῆ τοῦ ε εἰς ο καὶ τοῦ ι εἰς λ κ.ἐ.

Ἄν ἐν τῷ εἰλέες τρέψης τὸ ε εἰς ο καὶ τὸ ι εἰς λ, θὰ ἔχης ὀλλέες καὶ οὐχὶ ἀολλέες. Γράφε ἀειλέες.

Σελ. 271, 3 : περὶ τοῦ Διὸς λέγεται ὅτι μετέβλεπε τὰς δύο νύμφας εἰς ἄρκτους, ἑαυτὸν δὲ εἰς δράκοντα· ἀκολουθεῖ :

εἶτα τῆς βασιλείας ἀντιλαβόμενος τῇ ἄρκτῳ Ἄνεστήριξε—τὰς νύμφας κ. ἐ.

Γράφε : τῇ ἄρκτῳ Ἐνεστήριξε. Περὶ τοῦ ῥήματος ἐπιθι τὰ λεξικά.

Σελ. 300, 15 : ὑγρὸν ἔλαιον] — ἢ διὰ τὸ μὴ ἀποκρυσταλλοῦσθαι τοῦτό φησιν ἢ διὰ τὸ μὴ ΕΥ ξηρανθῆναι.

Ἄντι τοῦ ἀναρμόστου ΕΥ καὶ τοῦ ἀτόπου ΕΩΝ, ὡς γράφει ὁ Buttman καὶ Dindorf, γράφε ΕΑΝ. Λέγεται μὲν κατωτέρω ἐῶν, ἀλλὰ ἡ σύνταξις τοῦ χωρίου εἶναι διάφορος· ἄκουε : οὐ τὸ φύσει ὑγρὸν, ἀλλὰ τὸ ὑγροποιόν, τὸ μὴ ἐῶν σκληρύνεσθαι ἢ τὸ χαλαστικὸν τῶν σωμαμάτων.

Σελ. 369, 6 : ἐν μέσῳ καθῆσθαι ὁμάδῳ ἀνδρῶν.

Ἴσως ἀνακλητέα ἢ τοῦ κώδικος γραφῆ ὁμάδος, ἀνθ' οὗ κατωτέρω λέγεται ὀλότητα ἀνδρῶν.

Σελ. 376, 1 : οὐ γὰρ πυγμαχοὶ εἰμέν] ἐφύσαμεν· οὐκ

ἤδη τὴν δύναμιν Ἀλκίνοος ἐσεμνύετο περὶ τῶν ἰδίων πολιτῶν, ὅποτε δὲ ἔγνω ἐλάττονας πεφυκέναι τοὺς Φαίακας τοῦ Ὀδυσσεως, προσέθηκε τὸ ἀμύμονες.

Ταῦτα εἶναι ἀδιανόητα, ὅπως ἔχουσι· γράφε τάχιστα: ἐφ' ὅσον μὲν οὐκ ἤδει τὴν δύναμιν ἐσεμνύετο, ὅποτε δὲ ἔγνω κ. ἔ.

Σελ. 377; 20 : εὐρυαν ἀγῶνα] τὸ ἄθροισμα ἀνέτειλαν.

Γράφε ἀνέτειλαν, περὶ οὗ ἐπιθι τὰ λεξικά.

Σελ. 385, 20 : οὐκ εἰς ἀρετὴν οὐδὲ εἰς εὐδαιμονίαν ἐπισπᾶται τὰ μοχθηρὰ τῶν ἔργων—, οὔτε γὰρ ἐπαινεῖται οὔτε δῆλον ΟΥΤΕ ΤΕΧΝΗΣ τοῦ τινὸς τυγχάνει τέλους.

Ἀντὶ δῆλον οὔτε ὀρθῶς ἔγραψεν ὁ Buttman δῆλον ὅτι τοῦ ἐν τῷ τεχνηστοῦ ὅμως ὑπολανθάνοντος ἠστόχησε· γράφε : οὔτε ΧΡΗΣΤΟΥ—τέλους.

Σελ. 395, 11 : ἤδη τοὺς παρόντας εἰς ἐπίτασιν ἀγΕΙ ζητοῦσι πόθεν οὗτος, ὅτι καλῶς τὸν νόστον τῶν Ἀχαιῶν· παρὰ Μούσης δὲ φησι μανθάνειν.

Συμπλήρωσον : — ἀγΕΙ, [ΟΙ] ζητοῦσι πόθεν οὗτος, ὅτι καλῶς [ἔδει] τὸν νόστον τῶν Ἀχαιῶν. κ. ἔ.

Σελ. 399, 12 : ἔπειτα ἀπεστραμμένοσ πρὸς τὴν ὠδὴν καὶ τὸν Δημόδοκον ἀποβλέποντες—ἠγνόουν τὸ γινόμενον.

Γράφε ἀπεστραμμένοι.

Σελ. 422, 30 : καὶ ἄλλως δέ, ὡς ἔφην, ἡμερώτερον ἔβλεπε.... πάνυ ἐφοβεῖτο.

Συμπλήρωσον : ἔβλεπε [καὶ οὐ] πάνυ ἐφοβεῖτο.

Σελ. 473, 3 : καταβήμεναι] καταβῆναι, ὑπειορθεῖν.

Ἄγνοῶ ἂν τις δύναται νὰ εὐρῆ ἀλλήν διόρθωσιν πλησιάζουσιν μᾶλλον τῇ γραφῇ ἢ τὸ κατελεῖν.

Σελ. 463, 26 : οἱ δὲ ἑταῖροι ἐν τοιαύτῃ τινὶ ἔξει ἐγένοντο, ὥστε ἔχειν μὲν τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν..... μέντοι καὶ τὸν νοῦν ἐγρηγορότα.

Ante μέντοι nihil deesse videtur praeter μή, licet spatium sit paulo amplius. Dindorf.

Συμπληρῶ : ἔχειν μὲν τὴν—ψυχὴν [ἔτι], [μή] μέντοι καὶ τὸν νοῦν κ. ἔ.

Σελ. 519, 19 : διὰ τὸ ἐμὲ (τὸν Ὀδυσσεά) τοῦ Ἀχιλλέως ἐπαρεῖν τὰ ὄπλα.

Ἐπαρεῖν] vitiosum. Dindorf.

Πρόσσχες μὴ τολμήσης τι· τὸ ἐπαρεῖν ἔχει ὑγιέστατα· ὁ γραμματικὸς ἐσχημάτισε κατὰ τὸ λαβεῖν καὶ τὰ ὅμοια ἀόριστον ἐπαρεῖν ἐκ τοῦ ἐπαίρω, ὅπερ ἐν τῇ τῶν νῦν Ἑλληνῶν γλώσσῃ σημαίνει τὸ λαμβάνω (παίρνω—πῆρα κ. ἔ.)

Σελ. 666, 11 : ἀθετοῦνται τρεῖς ὡς ἐκ τῶν ἐξῆς μετατιθέμενοι.

Ἐν τοῖς τοιούτοις οἱ σχολιασταὶ χρῶνται τῷ παρακειμένῳ, : ὡς ἐκ τῶν ἐξῆς μετατεθειμένοι.

Σελ. 671, 24 : ἐμφαίνει τὴν ἀσωτίαν αὐτῶν τὸ πολὺ. Ὀδυσσ. Τ, 61 :

αἱ δ' ἀπὸ μὲν σίτον πολὺν ἤρεον κ. ἔ.

Γράφε ἐν τῷ σχολίῳ πολὺν.

Σελ. 624, 2 : ὅπως ἀμύνωμαι τοὺς κατ' ἐμὲ χαλεπαίνοντας.

Γράφε ἐμοῦ.

Σελ. 624, 22 : ἄρα τοῖς σοῖς ἀδελφοῖς μαχομένοις— αἰτιᾶ, καὶ διὰ τούτῳ τις τῶν—μνηστήρων μέγα θάρσος κατὰ σοῦ—ἔχει κ. ἔ.

Γράφε : καὶ διὰ τούτῳ.

Σελ. 640, 8 : ὅθεν κατελεήσας ὁ Ζεὺς ταύτας ἀνά-

ΜΝΗΣΙΝ ἐποίησε τῶν κακῶν μεταβάλλων αὐτὰς εἰς αἰγείρους, κ. ἔ.

Ἐντὶ τοῦ ἀνάμνησιν ζητεῖται ἄλλο τι, οἷον ἀνάμνησιν—τῶν κακῶν (ὄρα τὰ λεξικά)· ἐν τοῖς ἐπομένοις διόρθωσον μεταβάλλων.

Σελ. 45, 15 : τῷ Μέντη μὲν ὠμοιωμένην κ. ἔ.

Ὁ μὲν εἶναι ἴσως διττογραφία τοῦ προηγουμένου Μέντη.

Σελ. 107, 5 : ἦτοι ἐπιθυμητούς, οὓς ἐζήτησας.

Ἐζήτησας ἔγραψαν ὁ Buttman καὶ Dindorf. Ἴσως ὁμως γραπτέον καὶ ἀπλῶς ἐζήτησας, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς τῶν μεταγενεστέρων χρήσεως τοῦ ζητῶ ἀντὶ αἰτῶ, ἀπαιτῶ. Πρὸς τὰ τοῦ Cobet ἐν Var. Lect. σελ. 275 (*pessimae corruptae Graecitatis est ζητεῖν ponere pro petere aut poscere*), δικαίως ἐλέγχοντος τὸν Bernhardt γράφοντα (Σουίδ. ἐν λ. Δρύοπες), ἐζήτησι αὐτούς τροφήν» ἀντὶ ἐζήτησι τοῦ κώδικος. Ἐζήτησι ἔχει ὁ κώδιξ, ἀπορον δὲ πῶς ὁ Cobet Collect. crit. σελ. 147 γράφει : Suid. v. Δρύοπες. — ἐζήτησι αὐτούς τροφήν—. *Emenda* ἐζήτησι, nam Graeculi pro αἰτεῖν solebant ζητεῖν dicere. *Frequens admodum in libris haec confusio est.* Τοῦ λόγου περὶ Σουίδα ὄντος μνημονεύω ἐνταῦθα καὶ ἐτέραν εἰκασίαν τοῦ Cobet ἐν σελ. 165 : Suidas v. Χριστόδωρος:—ἔγραψε—θαύματα τῶν ἀγίων Ἄναργύρων Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ. *Non memini me videre absurdiorē errorem quam Ἄναργύρων pro Μαρτύρων.* Τίς ἀγνοεῖ ὁμως παρ' ἡμῖν τοὺς δύο τούτους Ἄναργύρους;

Σελ. 365, 21 : οἱ γὰρ ἐν τινι κατορθοῦντες καὶ πρὸς τοὺς ξένους ἐπιδεικτιῶντες κάκεινους πειρᾶν προτρεπεῖν παρέχονται.

Ἄριστα θὰ ἐνόουν τὸ χωρίον, ἂν ἐγράφετο : προτρεπὸν παρέχονται.

Σελ. 373, 4 : νῦν δὲ παρρησίᾳ χρῆται (Ὀδυσσεύς), ὁ βουλόμενος μὴ κ. ἔ.

Ἐξάλειψον τὸ ἄρθρον.

Σελ. 375, 1 : ἐν οἷς πτοεῖται αὐτός, ἠττηθῆναι φησιν ἑαυτὸν εὐδοκίμειν, ἐν οἷς δὲ αὐτοὶ πτοοῦνται ὡς ἀδόκιμοι, αὐτὸν φησιν ὑπερέχειν.

Γράφε *εὐδοκίμων* τοῖς ποσίν, λέγει ὁ Ὀδυσσεύς, δέδοικα μὴ τίς με παρέλθῃ Φαιάκων, τόξον δ' ὁμως οἶδα εὐἀμφαφάσθαι». Κατὰ τὸν δεύτερον ἀγῶνα λοιπὸν ὑπερέχει ὁ Ὀδυσσεύς τῶν ἀδοκίμων εἰς τὸ τόξον Φαιάκων, κατὰ τὸν πρῶτον φοβεῖται μὴ φανῆ ἠττων τῶν εὐδοκίμων εἰς τὸν δρόμον Φαιάκων :

οὐ γὰρ πυγμάχοι εἰμὲν ἀμύμονες οὐδὲ παλαισταί,
ἀλλὰ ποσὶ κραιπνῶς θέομεν κ. ἔ.

λέγει ὁ Ἀντίνοος.

Σελ. 376, 5 : τοῦτο παρακολουθεῖ τὴν ἐν τρυφῇ διάγουςΑΝ.

Εἰκασα : τΟΙΣ—διάγουςΙΝ.

Σελ. 380, 12 : λόγον ἀλγητικὸν ψυχῆς, οἷον εἰς κακὸν ἀγῶν τὴν ψυχὴν.

Γράφε : ἀγΟΝΤΑ.

Σελ. 416, 19 : θεμίστων, μὴ ἐχόντων χρεῖαν νόμων.

Γράφε *ἀθεμιστων*.

Σελ. 470, 24 : οἴτ' εἰς ἄλλαδε] οὔτε γράφει Ζηνόδοτος· Ἄρισταρχος δὲ οἱ εἰς ἄλλα· δεύτερον δὲ ἐστὶν ἢ εἰς· καὶ γὰρ ὧδε νῦν τ' εἰς δὴ, ὡς τὸ «αὐτόν μιν» καὶ «ἀμφὶ περὶ κρήνην».

Οὔτε] *Corruptum, ut videtur, ex οὔτω. Sic etiam Duentzerus p. 83, qui Zenodotum οἴτε ἄλλαδε, Aristarchum οἴτ' εἰς ἄλλαδε legisse conjicit. Dindorf.*

Τὰ ἐπόμενα εἶναι οἰκτρῶς ἐφθαρμένα, εὐχερέστατα δ' ὁμῶς κατ' ἐμὴν γνώμην εἰς διόρθωσιν· ἀντὶ τοῦ οὗ εἰς ἄλλα δεύτερον ὁ Buttman εἰκάζει οὗτ' εἰς ἄλλαδ' τὸ ὑτερον νομίζει ὅτι προῆλθεν «ex oblitterata in antiquiori aliquo codice scriptura vocis περισσῆ»· γραπτέον λοιπόν : — εἰς ἄλλαδ' περιττόν (=περον) δέ ἐστὶν ἡ εἰς»· μετὰ ταῦτα γράφε ἀνευ ἀναβολῆς : καὶ γὰρ ὧδε νῦν τ[ὸ] «εἰς [ἄλλα]δε» ὡς τὸ «αὐτόν μιν» καὶ «ἀμφὶ περὶ κρήνην».

Σελ. 477, 2 : εἶτα ὁ Ἀχέρων — καὶ τὸ ἥριον, ὅπερ ὀφειλὴ νεκρῶν ἐστὶν ἰαχὴ γίνεται.

Haec vel corrupta vel defecta. Dindorf. Εὐχερῶς νοεῖ τις τὴν πρόθεσιν τοῦ ἀγράμματου γραμματικοῦ· ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν ἐτυμολογίαν (ἀν τοιαῦτα τερατουργήματα δύνανται ποτε νὰ ὀνομασθῶσιν ἐτυμολογίαι) τῆς λέξεως Ἀχέρων, ἐπίσης γελοῖαν ὡς αἰ ἐν τῷ μεγάλῳ ἐτυμολογικῷ μνημονευόμεναι : ὁ Ἀχέρων—παρὰ τὸ ἥριον, ὅπερ ὀφειλὴ νεκρῶν ἐστὶν, καὶ ἰαχὴ γίνεται.

Σελ. 668, 31 : καὶ οὐκέτι ἐν ἡσυχίᾳ φέρετε τὴν τρυφήν, ἀλλ' ἀταξίαν ἐξάγεσθε.

— μαίνεσθε καὶ οὐκέτι κεύθετε θυμῷ
βρωτῶν οὐδὲ ποτῆτα κ. ἐ.

Γράφε : φέρετε τὴν τρυφήν, ἀλλ' [εἰς] ἀταξίαν ἐξάγεσθε.

Σελ. 611, 30 Γράφε : Μελάμπους — πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα — τεράστια ἐποίησεν, οὐχ ἡκιστα δὲ αὐτῷ καὶ οὗτος ἐνδοξότατος ἄθλος ἐγένετο, τῶν [γάρ] Προΐτου θυγατέρων — ἀμαρτουσῶν εἰς Ἡραν· παρὰ γενόμεναι γὰρ κ. ἐ.

Ὁ ὑπ' ἐμοῦ ἐκβληθεὶς γὰρ καταστρέφει τὴν σύνταξιν τοῦ χωρίου.

Σελ. 603, 1 : καὶ ἀναγνωρισμὸν τοῦ Ὀδυσσεῶς λαμβάνει· καὶ οὕτως μετὰ τὸ ἐν Ἀθηνᾶ τὸν Τηλέμα-

χον τῷ Ὀδυσσεῖ κατὰ τῶν μνηστήρων ὄλεθρος γίνεται.

Τίς ἐννοεῖ ταῦτα ; μετὰ τὸ Τηλέμαχον προσθετόν τὰ σημεῖα τοῦ χάσματος * * *, ἅτινα καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις χωρίοις ἀπαντῶσι. Πρὸβλ. τὰς ὑποθέσεις τῆς Π τῆς Ὀδυσσεύς, ἐξ ὧν βοηθούμενος ἴσως δυνηθῆς καὶ τὸ ἐφθαρμένον ἐν νὰ διορθώσης.

Σελ. 516, 6 : πῶς τοσοῦτον φιλόζωνον εἰσάγει τὸν προκρίνοντα τὸν μακρόν, ἀλλ' ἀκλεᾶ βίοτον κ. ἐ.

Ἐξέπεσε τὸ κύριον ὄνομα : εἰσάγει τὸν [Ἀχιλλέα], προκρίνοντα κ. ἐ.

Σελ. 457, 7 : αὐδήεσσα] ἦτοι περιβόητος, ἢ εἰς διάλεξιν καὶ προσαγόρευσιν ἀνθρώποις ἐρχομένῃ.

Βλέπεις πῶς ἀφωμοιώθη ἡ τελευταία μετοχὴ ἐρχομένῃ πρὸς τὸ προηγούμενον προσαγόρευσιν.

Σελ. 443, 16 : Ἐπεισε (Ὀδυσσεύς)—ἐπιστρέψαι τοὺς αὐτοῦ ἐρίηρας ἀπὸ χοίρων εἰς ἀνθρώπους.

Ἐταίρους ἔγραψεν ὁ Dindorf συμφώνως τῷ Struv ἀντὶ ἐρίηρας, ὅπερ κατ' ἐμὲ δύναται νὰ μείνῃ :

Ὀδυσσ. Κ, 387 : — ἴν—ἴδω ἐρίηρας ἑταίρους· πρὸβλ. 405. 408.

Σελ. 438, 9 : διδάσκει δὲ διὰ πολλῶν οἴους δεῖ εἶναι τοὺς ἄρχοντας διὰ τοὺς ὑποτεταγμένους.

Τὸ δεύτερον διὰ ἐγέννησεν ἴσως ἡ αὐτὴ προηγουμένη λέξις· ὁ νοῦς ἀπαιτεῖ πρὸς ἢ εἰς τοὺς ὑποτεταγμένους.

Σελ. 412, 12 : οἶον οὐ πρότερον ἀνήχθημεν πρὶν τὰ νομιζόμενα τοῖς ἑταίροις ποιῆσαι παλαιῶ θεσμῶ κρατοῦντες· ἐν πολέμῳ γὰρ ἀποθανόντας εἰς τρεῖς ἀνακαλεῖν, τουτέστιν ἵνα μὴ τις—νεκρὸς ἀπολειφθεῖ· οὐ μέντοι προαπέστημεν—, ἀλλὰ προσεκαρτεροῦμεν ἕκαστον ἀναβοῶντες, εἰ δυνάμεισθ' αἰτινα

τῶν ἀπολελειμμένων σῶσαι· φαίνεται δὲ διὰ τοῦ-
το τὸ φιλέταιρον τοῦ Ὀδυσσεύως.

Ἡ εἰκασία τοῦ Preller ζητοῦντος ν' ἀνεύρη ἐν τῷ
κρατοῦργις τὸ ὄνομα τοῦ Κράτητος φαίνεται μοι πλέον ἢ
ἀπίθανος· τὰ πολλὰ ἀμαρτήματα τοῦ χωρίου θεραπεύεις
γράφων· κρατού^α τούς τ. ἔ.· παλαιῶ θεσμῶ κρατούμενοι·
τούς ἐν πολέμῳ γὰρ ἀποθανόντας [ἔθος] εἰς τρίς ἀνακα-
λεῖν—· οὐ μέντοι προαπέστημεν—, ἀλλὰ προσεκαρτεροῦ-
μεν—ἀναβοῶντες, εἰ ἐδυνάμεθά τινα—σῶσαι· φαίνεται δὲ
διὰ τούτου κ. ἔ. Πρβλ. ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι τάδε· ἔθος ἀ-
νακαλέσασθαι τούς ἐταίρους—καὶ ἐφώνουν τρίτον (ἢ γνώ-
μη τοῦ Dindorf: corrigendum hic et in scholio proximo
τρίς) εἶναι ἡμαρτημένη] κ. ἔ. «καί· ἀρχαῖον ἔθος ἦν
τῶν ἐπὶ ξένης ἀπολλυμένων κ.τ.λ.» καί· «ἀρχαῖον ἔθος
τῶν ἐπὶ ξένης ἀπολλυμένων τὰς ψυχὰς ἀνακαλεῖν τρίτον
τούς περιλειφθέντας, ἐὰν ἀπίωσιν οἴκαδε ἢ ἵνα καὶ εἴ τις
ἀπολίποιτο—κ. ἔ.» Ἐξάλειψον τὸν ἦ.

Σελ. 405, 26· ὅπερ δι' ὄλου κατώρθωκεν Ὀδυσσεύς,
ἑαυτὸν μὲν ἐπαινέσας, τὸ δὲ πλῆθος—τῶν πραγ-
μάτων ἐνδειξάμενος, δηλοῖ τὴν προαίρεσιν καὶ πό-
θεν παραγίνεται καὶ τί βούλεται, εἴθ' οὕτως καὶ
τὰ μείζονος διηγήσεως ἀρξήται.

Εἰκασία· ἴσ' οὕτως—ἀρξήται.

Σελ. 410, 21· ἐπισημαίνονται δὲ ἐν Ἰλιάδι γείτονα
μὴ ὠνομάσθαι, ἐν δὲ Ὀδυσσεΐα νῦν δὲ κακεῖ «ὡς
οἱ μὲν δαίνυντο γείτονες κ. ἔ.».

Ἐξοβέλισον τὸν τρίτον δέ.

Σελ. 399, 17· κίτιώμενος τῷ ξείνῳ πρῶτον μὲν
ἀνθρώπου ἔπασχε, τὴν τύχην ὀδυρόμενος—,
μετὰ ταῦτα δὲ κλαίει, ἵνα ἀφορμὴν ἐρωτήσεως....

Συμπληρῶ· τῷ ξείνῳ, [ὅστις] πρῶτον μὲν ἀνθρώπου
[πάθος] ἔπασχε—, μετὰ ταῦτα δὲ κλαίει, ἵνα ἀφορμὴν
— [παράσχη].

Σελ. 395, 20· ἢ αὐτὸς παρεὼν ἢ ἄλλου ἀκούσας] τὸ
γὰρ μὴ παρὼν ὡς ἐν Τροίᾳ Δημόδοκος πάντως οὐκ
ἄλλου ἀκούσας ἦσε, φαμέν ὅτι αὐτοδίδακτος ἦν
ὑπὸ Θεοῦ ἐμπνεόμενος.

Εἰκασία· εἰ γὰρ μὴ παρὼν — ἐν Τροίᾳ Δημόδοκος [ἦ]
πάντως οὐκ—ἀκούσας ἦσε, φαμέν ὅτι κ. ἔ.

Σελ. 393, 11· θοῶς δ' ἐπὶ δεσμὸν ἴηλον] ἐπίβαλε—.

// ἔκτεινον, οἶον ἐπὶ

Ἐπίβαλε?

Σελ. 371, 19· Ἐρατοσθένης—ἱστορεῖ τὸν μὲν σόλον
λέγων σιδηροῦν ἢ ξύλινον ἢ χαλκοῦν—ἔχοντα κα-
λώδιον ἐξημμένον, οὐ ἐχόμενοι ἔβαλλον οἱ ἀγωνι-
ζόμενοι—· ὅθεν κατωμάδιον αὐτὸν λέγεσθαι.

Post ῥίπτασκε (πρὸ τοῦ ὄθεν) nonnulla excidisse ap-
paret differentiam disci declarantia eo sensu ut mani-
bus retortus ac projectus fuisse dicatur. Bernh.

Τί ἐξέπεσε δεικνύει ἡμῖν τὸ ἄλλως συγκεχυμένον σχό-
λιον τοῦ κώδικος T., ἐν ᾧ φέρονται· τὸν δὲ δίσκον λίθινον
ἀπὸ τοῦ ὤμου τῆς ῥίψεως· διὸ καὶ κατωμαδὸν κ. ἔ. Πιθα-
νῶς λοιπὸν συμπληρωτέον ὧδε· οἱ ἀγωνιζόμενοι—· [τὸν
δὲ δίσκον λίθινον ἀπὸ τοῦ ὤμου τῆς ῥίψεως γινομένης],
ὅθεν κατωμάδιον αὐτὸν λέγεσθαι.

Σελ. 368, 16· ὁ δὲ λέγει ΟΥΝ ἱκανὸν ἐν πάσιν ἐμ-
πρέπει.

Haec non integra. Dindorf.

ὁ δ' ἀσφαλῶς ἀγορεύει

—, μετὰ δὲ πρέπει ἀγρομένοισιν.

Εἰκάζω· ὁ δὲ λέγων ἱκανὸν (πρὸ ὀλίγου εἶπε καλῶς,
μεγάλως, ἰσχυρῶς, ὅθεν ἴσως καὶ ἱκανῶς γραπτέον) ἐν πά-
σιν ἐμπρέπει». Τοῦ οὖν οὐδεὶς νοῦς ἐνταῦθα.

Σελ. 368, 28· εἰ θεὸς θελήσαι καλὸν ποιῆσαι τοιοῦ-
τον οἶος εἶ σύ.

Οὐδὲν σημαίνουσι τὰυτα ὡς ἐξήγησις τοῦ :

ὡς καὶ σοὶ εἶδος μὲν ἀριπρεπέες, οὐδὲ κεν ἄλλως
οὐδὲ θεὸς τεύξειε, κ. ἔ.

Ἐξέπεσε ῥῆμα, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται τό : τοιοῦτον—σύ. Γρά-
φε : εἰ θεὸς θελήσαι καλὸν ποιῆσαι, [ποιήσεις ἄν] τοιοῦ-
τον, οἶος εἶ σύ». Ὁρθῶς λέγεται κατωτέρω : οὐδ' ἄν θεὸς
ἐπιβαλλόμενος κατασκευάσαι καλόν, καλλίονα κατασκευά-
σεις» καὶ ἐν σελ. 369, 1 : εἰ θεὸς θελήσειε καλὸν ποιῆσαι,
οὐκ ἄν ἄλλως κατασκευάσειεν, ἀλλὰ σοὶ ὅμοιον.

Σελ. 362, 25 : καὶ ὁ μὲν Ἀχιλλεὺς ἔλεγε δι' ἀνδρείαν
ἀλῶναι τὸ Ἴλιον, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς διὰ μηχανῆς καὶ
φρονήσεως.

Γράφε δι' ἀνδρείαΣ.

Σελ. 356, 15 : ἔπειτα καὶ Ἰλίου ἄλωσιν (ἄδει ὁ Δη-
μόδοκος) καὶ περὶ τὸν Δούρειον ἵππον.

Γράφε : καὶ [τὰ] περὶ τὸν—ἵππον. Πρβλ. ἐκτὸς πολ-
λῶν ἄλλων καὶ ἐν σελ. 359, 26.

Σελ. 356, 7 : ἔπειτα δὲ ἀγῶνα συντελεῖ αὐτοῖς (τοῖς
Φαίαξι) ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ἐν ᾧ προτρεψαμένου τοῦ
Ὀδυσσεὺς Λαοδάμαντος τοῦ Ἀλκινόου παιδός.

Γράφε τὸν Ὀδυσσεά· ὁ ἀντιγραφεὺς ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς
μετοχῆς προτρεψαμένου, ἀφωμοίωσε πρὸς αὐτὴν τὸ ἐπό-
μενον τὸν Ὀδυσσεά. Περὶ τοῦ εἶδους τούτου τῆς παλαιο-
γραφικῆς παραφθορᾶς ἐλπίζω νὰ διαλάβω ἐκτενῶς ἐν προ-
σεχεῖ διατριβῇ.

Σελ. 346, 3 : διὰ τοῦτο εἰς ἐπιθυμίαν αὐτοῦς ἄγει.

Γράφε διὰ τούτοΥ.

Σελ. 277, 12 : ἡ δὲ ἄκανθα Ὑπεξηραμμένη ὑπὸ τοῦ
θέρουσ ἐλαφροτάτη γίνεται.

Αἱ ἄκανθαὶ εἶναι, πιστεύω, ἐλαφρόταται ὅταν ἀποξη-
ρανθῶσιν.

Σελ. 54, 1 : φαίνεται ἡ ἀποδημία — ἀναγκαία καὶ

κρείττων — τῆς ἐν Ἰθάκῃ ἐκδιηγῆτου μετὰ τῶν
μνηστήρων διατριβῆς.

Ἐκδιηγῆτου εἶναι ἄτοπον· ἴσως ὁ σχολιαστῆς ἐσχη-
μάτισεν, ὡς καὶ ἄλλα, ἐπίθετόν τι ἐκδιαιγήτου.

Πολλὰ χωρία τῶν εἰς τὴν Ἰλιάδα σχολίων θὰ πραγ-
ματευθῶ ἴσως ἄλλοτε· ἀρκοῦμαι ἐνταῦθα μνημονεύων δύο.

Σελ. 23, 15 : δέμας ὁ ποιητῆς καλεῖ τὸ ἔμψυχον εἴω-
θε λέγειν—οἶον «οὐ δέμας οὐδὲ φυὴν»—καὶ «ἐπεὶ
— οὐδὲ ἔοικε θνητὰς ἀθανάτησι δέμας», καὶ σῶ-
μα δὲ καλεῖ τὸ ἄψυχον κ. ἔ.

Ἐξάλειπον τὸν τελευταῖον καὶ.

Σελ. 70, 11 : διδάσκει δὲ ὅτι καὶ θεοῖς πρὸς σκέψιν,
εὐθετον νύξ τούς τε ἄρχοντας ΟΥΣ παννουχίζειν
δεῖ καὶ παντὶ τρόπῳ τὰς ὑποσχέσεις πληροῦν.

Γράφε : τούς τε ἄρχοντας Ὡς—δεῖ κ. ἔ.

Ἐν Λιψία.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

ΕΛΕΓΧΟΣ ΠΑΡΑΔΙΟΡΘΩΜΑΤΟΣ.

Ἐν σελ. 295 τοῦ ὑπὸ Μ. Δέφνερ ἐκδιδομένου «Archiv
für Mittel- und neugriechische Philologie» ἀναγινώσκο-
μεν τὰδε·

«Ὅτι ἀναφορικὰ τοπικὰ ἐπιρρήματα ἐν τε τῇ ἑλληνι-
κῇ καὶ ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ ἀναφέρονται καὶ εἰς πρό-
σωπα εἶναι γνωστόν. Ἴδὲ Ἐρρίκου Στεφάνου Θεσαυρὸν
«τῆς ἑλλ. γλώσσης ἐν λέξει ὅπου καὶ R. Klotz. λεξικὸν

«τῆς λατινικῆς γλώσσης ἐν λέξει *quo** (ἀλλ' ἐν Πλαύτου «*Aulul. III, 5, 15: quo illae nubent, praepe rāποκατασταθῆ ὁ παλαιὸς τῆς δοτικῆς τύπος *quo*ι*)».

Πᾶς τις ἀναγινώσκων τάνωτέρω πείθεται ὅτι ὁ γράψας αὐτὰ ἀπέδωκεν εἰς τὸ *quo* τοῦ Πλαυτείου χωρίου προσωπικὴν σημασίαν, ὡς εἰ ἔκειτο ἀντὶ τοῦ *ad quem virum*. Ἐπειδὴ δὲ *nubere ad aliquem* οὐδεὶς τῶν Ῥωμαίων εἶπεν, εὐλογον ἦτο νὰ ὑποπτεύσῃ ὁ ἐλλόγιμος ἀνὴρ ὅτι τὸ *quo* τοῦτο προῆλθεν ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ἀρχαιοτρόπου *quo*ι. Τοῦτο μόνον μένει ἀνεξήγητον πῶς ὁ διορθωτὴς δὲν μετέβαλε καὶ τὸ μικρὸν κατωτέρω κείμενον *quo lubeat* (ἐξυπ. *nubere*) εἰς *quo*ι *lubeat*, διότι καὶ ἐνταῦθα ὁ αὐτὸς λόγος. Τὸ ὅλον δὴλα δὴ χωρίον ἔχει ὡδε·

Namque hoc qui dicat: Quo illae nubent divites
dotatae, si istud ius pauperibus ponitur?
Quo lubeat nubant, dum ne dos fiat comes.

Πλὴν ἀλλ' ὅμως οὔτε τὸ πρότερον, οὔτε τὸ ὕστερον *quo* εἶναι ἀνάγκη νὰ διορθωθῆ. Διότι τὸ *quo* ἐν ἀμφοτέραις φράσεσιν ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς πρόσωπον, ἀλλ' εἰς πράγμα. Εἶναι δὴλα δὴ ἰσοδύναμον τῷ *in quam domum ἢ familiam*. *Nubere* δὲ *in aliquam domum ἢ familiam* εἶναι τοῖς Ῥωμαίοις μυριόλεκτον. Ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων παρατιθέμεθα τάδε· «*Quum ex amplissimo genere in familiam clarissimam nupsisses*» (Cic. pro Caelio § 34), «*quod privatorum consiliorum ubique semper fuit, ut in quam cuique feminae convenisset domum nuberet*» (Liv. IV, 4, 10). Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον συντάσσονται καὶ τὰ συγγενῆ ῥήματα, οἷον «*nequeo mirari satis Eum sororem despondisse suam in tam fortem familiam*» (Plaut. Trin. 1133 Fl.). Ὅπως δὲ τὸ *quo* ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ

* Παράδοχος φαίνεται μοι ἡ παράταξις αὕτη τοῦ στασεως δηλωτικοῦ ὅπου καὶ τοῦ κινήσεως σημαντικοῦ *quo*. Μὴ ἄρα δὲν ἔχει καὶ τὸ *ubi* ἐνίοτε προσωπικὴν σημασίαν;

in quam domum ἢ familiam, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εὔρηται καὶ παρὰ Λιβίῳ I, 34, 4, ἐνθα περὶ τῆς Τανακύλλης λέγεται ὅτι ἦτο τοιαύτη, *quae haud facile eis, in quibus nata erat, humiliora sineret ea, quo innupsisset; h. e. eam domum vel familiam, in quam innupsisset*.

Ἐκ τῶν εἰρημένων κατάδηλον γίνεται ὅτι τὸ προκείμενον χωρίον, ὡς ἐν τε τοῖς ἀντιγράφοις καὶ ταῖς ἐκδόσεσιν εὔρηται γεγραμμένον, ἔχει ὀρθότατα, οὐδ' ὑπάρχει ἀνάγκη διορθώσεως.

Ἐν Βερολίῳ, τῇ 6/18 Μαΐου 1881.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ.

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΑΤΤΙΚΟΥ ΔΗΜΟΥ.

Τὴν Ἀνάκαιαν ἢ Ἀνακαίαν, κατὰ τινὰς δὲ καὶ Ἀνακαίαν, δῆμον τῆς Ἰπποθοωντιδος φυλῆς, τοποθετεῖ ὁ Haurioi, καθ' ἀπλὴν εἰκασίαν μεταξὺ Καπανδριτίου καὶ Καλάμου, δηλῶν τὴν ἀμφιβολίαν δι' ἐρωτηματικοῦ ἐπὶ τοῦ προσηρημένου τῷ συγγράμματι αὐτοῦ χάρτου.

Καὶ τῷ ὄντι, τὰ ἐπιχειρήματα δι' ὧν στηρίζει τὴν εἰκασίαν εἰσὶ τοιαῦτα, ὥστε καὶ διπλοῦν ἐρωτηματικὸν ἤρμοζεν ἐκεῖ, ἢ μᾶλλον παντελῆς παράλειψις τῆς Ἀνακαίας, δι' ἔλλειψιν οἷας δῆποτε περὶ τῆς θέσεως αὐτῆς εἰδήσεως καθ' ὃν χρόνον ἔγραφεν ὁ γάλλος τοπογράφος(α). Διότι

(α) Οὕτως ὁ Ross (Dem. Att. σ. 61 [20]) ἐσημείωσε Lage unbekannt. Ἐτι δὲ καὶ ὁ Leake ἐσιώπησε. Ὁ δὲ Dumont (Essai sur l'Épigraphie Attique t. I. p. 287) λέγει· «Un Dème de la Mésogée s'appelait Ἀνακαία», ἐνοῶν βεβαίως Μεσογαίαν τὴν χώραν τῆς Ἀττικῆς τὴν καὶ σήμερον Μεσόγεια καλουμένην καὶ οὐχὶ τοὺς ἐν Ἀθηναίου τόμῳ Δ', σ. 112 ἐκ., Μεσογείους, ὡς ἄλλως τε καὶ ἐπεξηγεῖται κατω-

«πιθανῶς» τὸ ὄνομα τοῦ δήμου κατήγετο ἐκ τῆς λατρείας τῶν Διοσκούρων(α), ἀνεζήτησε τὴν θέσιν παρὰ τὴν Ἄφιδναν, λόγῳ τῶν ἀρχαίων ταύτης παραδόσεων περὶ τῶν θείων διδύμων, παριδῶν ὅτι διὰ παραπλήσιόν τινα λόγον ἠδύνατο οὐχ ἤττον εὐχερῶς νὰ τοποθετήσῃ αὐτὴν παρὰ τὰς Ἀθήνας ἢ τὴν Κεφαλήν, ἀμφοτέρας ἐχούσας γνωστὰ ἱερὰ τῶν Ἀνάκων ἢ Μεγάλων Θεῶν(β). Ἐπιδιώκων δ' ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ἐδραίωσιν τῆς εἰκασίας αὐτοῦ παραβλέπει καὶ πάλιν τὰ δύο ταῦτα ἱερά, ἅτινα ἐν τούτοις γινώσκει καὶ ὀνομάζει, ἀνιχνεύει δ' ἐορτὴν τῶν Διδύμων, ἣν, μὴ ἀνευρίσκων παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν(γ), ἀνακαλύπτει ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 82 ἐπιγραφῇ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Bœckh(δ). Ἐκ δὲ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἀναφερούσης ἱερὸν Ἡρακλέους καὶ ἐορτὰς Ἀφροδίσεια, Ἀνάκια, Ἀπολλώνια, Πάνδια, εἰς ἀέτησιως ἐδαπάνων οἱ Πλωθεῖς, δῆμος παραθαλάσσιος παρὰ τὸν Ὠρωπόν, κρίνει «νόμιμον» τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ Ἀ-

τέρω (p. 289): Le temple de Képhalé était le sanctuaire principal; selon toute vraisemblance il se trouvait dans la plaine qu'occupe aujourd' hui Marcopoulo, dans la Mésogée; nous ne savons où était Ἀνακία que M. Hanriot place dans la même région.

(α) Ἄρα γε διατὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐκ τοῦ ἀνακαίω; Τὰ ἐκ τῆς λέξεως Ἀνακες ἢ Ἀνακοὶ γνωστὰ ἡμῖν παράγωγα λήγουσιν ἅπαντα κανονικῶς εἰς εἶον καὶ εἰα, Ἀνακειον, Ἀνάκεια ἢ κατὰ τὴν κατωτέρω μνημονευομένην ἐπιγραφὴν Ἀνάκια. Σημειώσαι δὲ ἰδίως καὶ τὸν τύπον Ἀνακαεὺς (ἀνευ τοῦ ἰῶτα) ὑπὸ ἐπιγραφῶν παρεχόμενον «Πατροκλῆς Ἀριστοκρίτου Ἀνακαεὺς.» Τὸ βοιωτικὸν Ἀνάκαιον ἢ Ἀναγκαῖον, τουτέστι δεσμοτήριον, οὐδεμίαν φαίνεται μοι ἔχον σχέσιν πρὸς τὴν Ἀνάκαιαν.

(β) Τῷ ἡμετέρῳ λόγῳ ἐπιμαρτυρεῖ ἡ διὰ παραπλησίων ἐπιχειρημάτων καὶ τῇ βοήθειᾳ τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς σφηνωσις τῆς Ἀνακαίας ὑπὸ τοῦ F. Lenormant μεταξὺ Κάτω Βραῶνος καὶ Πικερμίου, «πρὸς τὴν Πέτρειαν». Monographie de la Voie Sacrée p. 106, 107.

(γ) Ἄλλ' ὁ Πολυδεύκης λέγει (Α. 37.) «Διοσκούρων Ἀθήνησιν Ἀνάκεια».

(δ) C. Inscr. Att. Vol. II. P. I. σελ. 340 ἀρ. 570.

νάκκια ἔκειτο οὐ πολὺ μακρὰν τῆς Πλωθείας, πρὸς τὰ μεσόγαια, — διότι ὁ Στράβων δὲν συναριθμεῖ αὐτὴν τοῖς παραλίοις δήμοις, — οὐ μόνον διότι ἡ ἐπιγραφὴ μνημονεύει ἱεροῦ Ἡρακλέους (ὅπερ ὁ τοπογράφος αὐτογνωμόνως ὀρίζει ὡς τὸ ἐν Μαραθῶνι(α)) καὶ ἐορτῆς Πανδίων, ἣς τὸ εἶναι ἀλλή τις ἢ ἡ τοῦ Ἐκαλησίου Διός, . . . ἢς μετεῖχον πάντες οἱ περὶ τὸν Μαραθῶνα δήμοι, Ἐκάλη, Πλώθεια καὶ Ἄφιδνα». Ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως στοχαζόμενος τις δύναται κάλλιστα, καὶ μετ' ἐπικουρίας ἰσοδυνάμων τοῦλάχιστον ἐπιχειρημάτων, νὰ μεταθέσῃ τὸν δῆμον τοῦτον εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς Ἀττικῆς. Ἀρκεῖ δὲ εἰς ἀπόκρουσιν τούτων πάντων μόνη ἡ παρατήρησις ὅτι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφέρονται οὐ μόνον ἐορταὶ καὶ ἱερά τοῦ κοινοῦ τῶν Πλωθῶν, ἱερά κοινά, ἀλλὰ καὶ «ἄλλα ἱερά», οὐδαμοῦ δὲ διακρίνεται ἂν τὰ Ἀνάκεια ἢ τὰ Πάνδια ἦσαν ἐκ τούτων ἢ ἐκείνων.

Τὴν Ἀνάκαιαν τολμῶ νὰ στήσω πολλῶ πλησιέστερον ταῖς Ἀθήναις, στηριζόμενος ἐπὶ ἄλλης ἐπιγραφῆς πρὸ ἔνδεκα ἑτῶν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Π. Εὐστρατιάδου ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι (β) δημοσιευθείσης, ἐπεξεργασθείσης δὲ κατόπιν ὑπὸ τοῦ Th. Mommsen καὶ ἐσχάτως καταχωρισθείσης μετὰ παρατηρήσεών τινων καὶ προσθηκῶν ἐν τῷ Corpus Inscriptio-num atticarum ὑπὸ τοῦ G. Dittenberger(γ). Καὶ φαίνεται μὲν ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη χρόνων ἱκανῶς μεταγενεστέρων τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, εἴτε δεχθῆ τις τὴν γνώμην τοῦ πρώτου ἐκδότου αὐτῆς, ὀρίζοντος τοὺς μετὰ τὸν Διοκλητιανὸν χρόνους, εἴτε μετὰ τοῦ Mommsen προτιμήσῃ τὸ τέλος τοῦ πρώτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, εἴτε καὶ μετὰ

(α) Ἀνεξελέγκτως μεταγράφει τοῦτο μετὰ τὸν F. Lenormant καὶ ὁ Dumont (ἐνθα ἀνωτέρω). Ἡ δ' ἐπιγραφὴ ἀπλῶς λέγει «ἐς τὸ Ἡρακλείον».

(β) Περίοδος Β'. τεῦχος 1Δ'. 10 Ἀπριλίου 1870. ἀρ. 415.

(γ) Vol. III, 1 ἀρ. 61 σελ. 34 ἐπ.

τοῦ Dittenberger ὀρίση τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ. Περιέχει δὲ ἀναγραφὴν ὀνομάτων ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐλευθέρων, ἐν ὀνομαστικῇ πτώσει, ἔπειτα τὴν ὀνομασίαν τοῦ ἀκινήτου αὐτῶν κτήματος ἐν γενικῇ, κατόπιν τὴν τοποθεσίαν τοῦ κτήματος καὶ ἐπὶ τούτοις ἄθροισμα χρηματικόν. Ἀλλὰ, καὶ τοι ὑπὸ πᾶσαν ἄλλην ἔποψιν ἐζητάσθη καὶ περιεγράφη ἐπιμελέστατα ὑπὸ τε τοῦ κ. Εὐστρατιάδου καὶ κατόπιν ὑπὸ τοῦ Mommsen, ὑπὸ τὴν τοπογραφικὴν ἀπλῶς μόνον ἐσημειώθη ὡς πολῦτιμος, ἄνευ περαιτέρω τινὸς ἐρεῦνης, καθ' ὅσον ἐγὼ γινώσκω.

Λοιπόν, ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ, ἣς ἡ μελέτη πέποιθα ὅτι θέλει συμβάλλει καὶ εἰς ἄλλων ἀγνοουμένων ἢ ἀμφιβαλλομένων θέσεων τὸν ὀρισμὸν, ἐν στίχοις 30—31 τῆς III σελίδος ἢ στήλης τῆς Α' πλακός, ἀναγινώσκω·

Φλῶρος Καλάμιδος χωρ(ίου) Κυναρίων Ἀνάκασι.(α)
 Τοπικὸν ἢ δημοτικὸν ἐπιρρήμα, δηλωτικὸν τῆς Ἀνακαίας ἀναμφιβόλως, ἀποδιδὸν δέ, κατ' ἐμὴν κρίσιν, τὴν εἴτε καὶ ἀνέκαθεν ὑπάρχουσαν εἴτε τῷ χρόνῳ ἐπικρατήσασαν προφορὰν, ἀλλὰ καὶ πρῶτον νῦν ἐρχόμενον εἰς φῶς. Διότι μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ἐγινώσκομεν μόνον τὸ Ἀνακαίσι(β).

Ἀνάκασα δὲ σήμερον καλεῖται (γ) ἐκτεταμένη καὶ κα-

(α) Ὁ Dittenberger τονίζει Ἀνακᾶσι.

(β) Σουῖδας· Ἀνακαίσι. Δῆμος φυλῆς Ἴπποθωντίδος ἢ Ἀνακαία. Ἀρποκρατίων. Τὸ ἐν τῷ λεξικῷ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου τοπικὸν Ἀνακαίας, μετὰ τὰ Ἀνακαίαθεν, Ἀνακαίαδε, προφανῶς ἐστὶν ἀτελής ἀντιγραφὴ τοῦ Ἀνακαίσι, παραλειφθέντος τοῦ τελικοῦ ἰῶτα, καθὼς καὶ τὰ ἐπόμενα Ἀνακωνόθεν, Ἀνακώναδε, Ἀνακωνᾶς, τὰ κατὰ τὸν λεξικογράφον εὐὸκ ἀσφαλῶς» λεγόμενα, φαίνονται ἡμῖν πλημμελεῖς ἀναγνώσεις τῶν ἐν τοῖς ἀρχαίοις χειρογράφοις Ἀνακαίαθεν, Ἀνακαίαδε, Ἀνακαίασι.

(γ) Τὰ Ἀνάκασα. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ κεῖται τὸ σήμερον γνωστὸν κτῆμα Βακαλοπούλου. Τὸ δὲ ὄνομα αὐτῆς συχνότατα ἀναφέρεται ἐν τοῖς συμβολαίοις τῶν Ἀθηναίων. Ἐκεῖ ἐτοποθέτησε πολὺ πρὸ ἐμοῦ τὴν Ἀνάκασαν καὶ ὁ Δ. Σουρμελῆς (ἐκδ. 6' σελ. 163) ἐπὶ μόνῃς τῆς ὁ-

τάφυτος θέσις ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Ἀθηναίων πρὸς τῷ Κηφισῷ, πρὸς βορρᾶν μὲν τῶν Πατησίων, ἀνατολικώτερον δὲ τῆς θέσεως Βασιλικῷ, ἐν ἣ ὁ ὑδρόμυλος ὁ λεγόμενος τοῦ Μελετοπούλου, ἔνθεν τοῦ Πύργου τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας καὶ δεξιᾷ τῆς ἐξ Ἀθηναίων εἰς τὸν Πύργον τοῦτον καὶ τὰς Ἀχαρνὰς ὁδοῦ. Καὶ εἰς ταύτην τὴν θέσιν εἰσάγω τὴν ἀρχαίαν Ἀνάκασαν, κρίνων τὸ νέον ὄνομα παραφθορὰν τοῦ παλαιοῦ ἐπιρρήματος.

Ἄν δ' ἐγκριθῇ ὡς ἐπιτυχῆς ὁ ὀρισμὸς τῆς θέσεως ταύτης, δικαιολογεῖται ἴσως καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀνακαίω παραγωγὴ τοῦ δημοτικοῦ ὀνόματος· διότι ἔχομεν τὴν Ἀνάκασαν, ὡς προσήκει, πλησίον τῶν Εὐπυριδῶν, τῶν Αἰθαλιδῶν, τῶν Δαιδαλιδῶν, τῶν Ἡφαιστιαδῶν, κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς πεδιάδος τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ νότου καὶ δυσμῶν πρὸς βορρᾶν παρατεταγμένων, παρ' αὐτὴν τὴν ἔκτασιν τὴν ὀνομαζομένην σήμερον Χαλκωματάδες, οὐ μακρὰν τοῦ Κολωνοῦ καὶ τοῦ Ἀθμόνου καὶ τῶν παρεχουσῶν τὴν καύσιμον ὕλην Ἀχαρνῶν(α).

Σ. Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.

μοιότητος τῶν ὀνομάτων στηριχθεῖς, ὡς, ὑπὸ τύπωσιν ὄντος τοῦ ἄρθρου τούτου, ἀνεκοίνωσέ μοι ὁ κ. Σ. Α. Κουμανούδης. Τῷ δ' αὐτῷ ὀφείλω καὶ τὴν σημείωσιν ὅτι «ἐκ τῶν πέντε καὶ μόνων ἐπιτυμβίων στηλῶν τῶν ἰδρυθεισῶν ἐπὶ νεκρῶν Ἀνακαϊέων (ὡς ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ τῶν Ἐπιτυμβίων ἀττικῶν Ἐπιγραφῶν περιλαμβάνονται) αἱ μὲν τρεῖς εὐρέθησαν ἐν Ἀθήναις, μία δ' ἐν Πειραιεὶ καὶ μία ἐν Σαλαμῖνι· ὥστε ἐκ γε τούτων τῶν μνημείων οὐδὲν δύναται νὰ εἰκασθῇ.» Ὡσαύτως ἐν Ἀθήναις παρὰ τὴν ὁδὸν Σταδίου (οἰκία Δομνάνδου, νῦν ἐξάρτημα τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς) εὐρέθη ἡ ὑπὸ τοῦ Ross δημοσιευθεῖσα (ἐνθα ἀνωτέρω) περίεργος ἐπιγραφὴ «Ὅρος οἰκίας καὶ χωρίου Τιμοστράτης Ἀνακαίαθεν τῆς Βόωνος Ἀδελφῆς Ἀνακαϊῶς, μητρὸς δὲ (τοῦ δεῖνος) Κηφισιέως». Οἱ δὲ ἀκριβῶς τὴν ὄλην ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνάκασα ἔκτασιν γινώσκοντες μόνον γινώσκουσιν εἰ ἐφάνησάν ποτε ἐκεῖ λείψανα ἀρχαίων οἰκοδομημάτων.

(α) Leake, top. of Athens etc. vol. II. p. 41 ἐπ. ἐκδ. 1841.—
 Hanriot, αὐτόθι p. 45. — Kiepert, Neuer Atlas von Hellas. — F. Lenormant, αὐτόθι, p. 327, 437.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΝ ΔΙΜΗΝΙΑΝ.

Αί ἐν Τανάγρα ἀνασκαφαὶ τάφων, ἃς ἐξετέλει ὁ ἔφορος κ. Σταματάκης, καθ' ἃ ἀνηγγείλαμεν ἄλλοτε*), διεκόπησαν κατὰ ἰούνιον μῆνα, διότι ἐδέησε νὰ μεταβῆ ὁ αὐτὸς ἔφορος εἰς Σπάρτην, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὸ ἐκεῖ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον καὶ στεγάσῃ τὸ σπουδαῖον ψηφοθέτημα, ὃ πρὸ ἐτῶν περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα τῆς Κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐργασιῶν τούτων, ἂν μὴ τι κώλυμα παρουσιασθῆ, θέλει ἐπανέλθει οὗτος εἰς Τάναγρον πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐκεῖ ἐργασιῶν.

Ἡ ἐκκάθαρσις καὶ ἀνασκαφὴ τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ θεάτρου ἀπεπερατώθη ἐντὸς τοῦ λήξαντος Ἰουνίου ὑπὸ τοῦ ἐφόρου κ. Καββαδία, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἐπομένων ἐκθέσεων αὐτοῦ πρὸς τὸ Προεδρεῖον τῆς ἑταιρίας. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος διετάχθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας νὰ μεταβῆ εἰς Δῆλον, ἵνα ἐπιτηρῆ τὰς ὑπὸ Γάλλων ἀρχαιολόγων ἐπαναλαμβανόμενας ἐκεῖ ἀνασκαφάς, ἀπεστάλη ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἱερόν ὁ ἔφορος κ. Δ. Φίλιος, ὅπως συμπληρώσῃ τὰς τῆς σκηνῆς ἀνασκαφάς καὶ οἰκοδομήσῃ οἰκίσκον πρὸς διαφύλαξιν τῶν ἀνευρεθέντων ἀρχαίων καὶ κατοίκησιν δύο φυλάκων.

Ἀπασχολουμένων οὕτω καὶ τῶν τριῶν ἐφόρων ἀνεβλήθη κατ' ἀνάγκην ἢ ἑναρξίς τῶν ἐν Ἐλευσίनि ἀνασκαφῶν, ἃς πιστεύομεν ὅτι ταχέως θέλει ἐπιχειρήσῃ ἢ ἑταιρία. Πλὴν τούτων ἐνήργησεν ἡ ἑταιρία καὶ τινα ἔρευναν περὶ τὸν μεσαιωνικὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου παρὰ τὴν Μητρόπολιν Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς οὐδὲν λόγου ἄξιον προῆλθεν. Ὁ πλησίον ὅμως οἰκοδομῶν ἔμπορος κ. Πικρὸς ἐδωρήσατο τῇ ἑταιρίᾳ τὰ ἐν ταῖς θεμελίοις τῆς ἐγειρομένης οἰκίας του ἀνευρεθέντα ἀγάλματα ἢ μᾶλλον κορμούς ἀγαλ-

(*) Ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τοῦ θ' τόμου σ. 458 τοῦ περιοδικοῦ τούτου.

μάτων καὶ τινὰς ἐπιγραφάς, περὶ ὧν ὁ κ. Κουμανούδης γράφει τὰ δέοντα.

Ἀπεφασίσθησαν ἔτι νὰ ἐνεργηθῶσι καὶ ἄλλαι τινὲς ἐργασίαι ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ νῦν ἐπικρατοῦντος ὑπερβολικοῦ καύσωνος, ἀνεβλήθη ἢ ἐκτέλεσις αὐτῶν εἰς τὸ προσεχὲς φθινόπωρον.

ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΝ Τῷ
ΙΕΡῶ ΤΟΥ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ*).

Ἐκθεσις Γ'.

Πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας.

Ἐν τῇ προηγουμένη μου ἐκθέσει ἔγραψον ὑμῖν ὅτι τὸ θέατρον ἔχει διάζωμα διαιροῦν τὸ κοῖλον εἰς ἀνώτερον καὶ κατώτερον τμήμα. Τὸ διάζωμα τοῦτο ἠρξάμην ἀνασκαπτῶν ἔκτοτε καὶ προέβην μέχρι τοῦδε πέραν τοῦ ἡμίσεος. Βαίνει δὲ οὕτω βραδέως ἢ ἐν αὐτῷ ἐργασία διότι συγχρόνως ἐκχώνεται καὶ ἐκκαθαρίζεται μέχρι τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους τῆς ὀρχήστρας καὶ τὸ κατώτερον τοῦ κοίλου τμήμα, ὥστε περατουμένης τῆς τοῦ διαζώματος ἐκχώσεως περατοῦται συγχρόνως καὶ ἡ τοῦ ὄλου κοίλου. Ἄλλως λίαν ἐπίπονος εἶνε ἢ ἐν τῷ διαζώματι τούτῳ ἐργασία ἕνεκα τοῦ κολοσσιαίου μεγέθους καὶ τῆς ὀλοσχεροῦς ἐπιχώσεως αὐτοῦ. Μῆκος ἔχει (κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ περιφέρειαν) 150 περίπου μέτρων(!), πλάτος 4 καὶ ὕψος (ἀπὸ τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ μέχρι τῆς τελευταίας σειρᾶς ἐδωλίων τοῦ ἀνωτέρω τμήματος) 2 μέτρων καὶ 30 ἑκατοστῶν. Ἦτο δὲ ὀλοσχερῶς κατακεχωσμένον ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἐτέρου ἄκρου· εἷς τινα μάλιστα μέρη ἐσχηματίζοντο μικρά

(*) Ὅρα τελευταῖον τεῦχος τοῦ θ' ἔτους τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἀπὸ σελ. 458 κ. ἔ.

τινα ὑψώματα καὶ τὸ χῶμα εἶχε πάχος δύο ἡμισυ περίπου μέτρων.

Εἶνε δὲ τὸ διάζωμα τοῦτο μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐπιβάλλον καὶ ἀποτελεῖ τὸν λαμπρότατον κόσμον τοῦ θεάτρου, ὅπερ δικαίως προσεῖλκυσε τὸν θαυμασμὸν καὶ συνεκίνησε διὰ τοῦ κάλλους του αὐτὸν τὸν ἐλάχιστα ἐνδιαφερόμενον περὶ τῆς τῶν πλαστικῶν καὶ ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων καλλονῆς Πausανίαν. Τὸ ἔδαφος εἶνε ἐστρωμένον διὰ πλακῶν καθ' ἅπασαν αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν· ὑπὸ τὸ ἀνώτερον δὲ τμήμα τοῦ κοίλου ὑπάρχει ὡραία κρηπίς ἐπιστεφομένη διὰ γείσου, ἐν ᾧ ἀπέναντι, τουτέστιν ὑπὲρ τὴν ἀνωτάτην σειρὰν τῶν ἐδωλίων τοῦ κατωτέρου τμήματος, κεῖνται θρόνοι ἀποτελοῦντες σειρὰν βαίνουσαν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἐτέρου ἄκρου. Ἀτυχῶς τῶν θρόνων τούτων οἱ μὲν ἔχουσιν ἐκτοπισθῆ, οἱ δὲ ἔχουσι καταπέσει ἐπὶ τοῦ κατωτέρου τμήματος τοῦ κοίλου καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ὀρχήστρας· ἐλπίζω ὅμως ὅτι θέλω δυνηθῆ νὰ θέσω ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει ἂν οὐχὶ ἅπαντας τούτους ἀπὸ τῶν πλείονας αὐτῶν. Ὡσαύτως κατέπεσαν καὶ οἱ τὴν κρηπίδα ἀποτελοῦντες λίθοι, οἵτινες πάντως πρέπει νὰ ἀνορθωθῶσιν. Ὁ τρόπος δὲ καθ' ὃν κατέπεσαν οἱ λίθοι οὗτοι καὶ ἐξετοπίσθησαν οἱ θρόνοι διδάσκει με ὅτι σὺν τοῖς ἄλλοις αἰτίοις τοῖς ἐπενεγκοῦσι τὴν ἐπίχωσιν τοῦ θεάτρου, ἅτινα ἐξέθηκα ἐν τῇ πρώτῃ μου ἐκθέσει, ἐγένετο καὶ δεινὸς σεισμὸς, ἐξ οὗ ἔπαθε μάλιστα τὸ διάζωμα.

Χθὲς δὲ πρὸς τὸ ἑσπέρας ἐν ᾧ ἐξηρεύων διὰ τάφρου τὸ βάθος τῆς ὀρχήστρας (ὅπερ εἶνε κατὰ μὲν τὴν περιφέρειαν 1,50, κατὰ δὲ τὸ κέντρον 1,00 μ.) εὗρον εἰς βάθος ἡμισυ περίπου μέτρου ἄγαλμα Ἀσκληπιοῦ, ὅπερ θὰ ἴστατο πρὸ τῆς σκηνῆς ἐν τῇ ἀνατολικῇ αὐτῆς πτέρυγι, ὡς συμπεραίνω ἐκ τῆς θέσεως ἐν ἣ εὑρέθη καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς πτώσεως αὐτοῦ. Εἶνε δὲ τὸ ἄγαλμα τοῦτο πεποιημένον ἐκ πεντελησίου λίθου, ἔχει μέγεθος σχεδὸν ὑπερφυσικὸν καὶ σφαιρεῖται τῆς κεφαλῆς, τοῦ δεξιοῦ βραχίονος καὶ τοῦ

ἀπὸ τῶν γονάτων μέρους τῶν ποδῶν. Εἰκονίζεται δὲ ὁ θεὸς ἱστάμενος καὶ ἔχει τὴν γνωστὴν ἡμῖν μορφήν. Τὸ ἱμάτιον περιτυλίσσει στενῶς τὸ σῶμα καταλείπον γυμνὸν τὸν δεξιὸν βραχίονα καὶ περιβάλλον τὸν ἐπὶ τοῦ γόμφου στηριζόμενον ἀριστερόν, ὑφ' ὃν καὶ καταπίπτει πλουσίας σχηματίζων πτυχάς. Ἡ ἐν γένει δὲ διαμόρφωσις τῶν μελῶν τοῦ σώματος καὶ ἡ ὅλη μορφή ὑποδεικνύουσιν ἔργον τῶν καλῶν τῆς ἐλληνικῆς τέχνης χρόνων· ἡ ἐργασία ὅμως ἢ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ μαρμάρου καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν πτυχῶν καταδεικνύουσιν ὅτι τὸ ἔργον ἐποιήθη ἐν Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις κατὰ μίμησιν ἐλληνικοῦ πρωτοτύπου. Ῥωμαῖος ἀνὴρ, πιθανώτατα ὁ Ἀντωνῖνος, ὁ ἐπιφανῆ οἰκοδομήματα ἀνεγείρας ἐν τῇ ἱερῷ, ἐπεκόσμησεν ἴσως καὶ τὸ θεάτρον διὰ τοῦ ἀγάλματος τούτου. Πάντως δέ, ἀρμονίας ἕνεκα, ἕτερον ἄγαλμα θὰ ἴστατο κατὰ τὴν δυτικὴν τῆς σκηνῆς πτέρυγα· καὶ δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ εὑρεθῆ καὶ τοῦτο προσεχῶς, ὡς καὶ τὰ ἐλλείποντα μέλη τοῦ εὑρεθέντος. Οὐχ ἤττον ἢ εὑρεσις ἀγάλματος ἐν ἀνασκαφῇ θεάτρου εἶνέ τι ὅλως ἀπροσδόκητον καὶ πρωτοφανές. Ἐκ τούτου δὲ πέπεισμαι ὅτι εἶνε αἰσιος οἰωνὸς διὰ τὰς μελλούσας ἐργασίας.

Ἀπὸ τῆς αὔριον ἄρχομαι συγχρόνως καὶ τῆς ἀνασκαφῆς τῆς ὀρχήστρας.

Ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τῇ 10 Μαΐου 1881.

Ὁ ἑφορος τῶν ἀρχαιοτήτων,
II. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ.

Ἐκθεσις Δ'.

Πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς
Ἑταιρίας.

Περατωθείσης ἐντελῶς τῆς τοῦ ὄλου διαζώματος ἐκχωσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως κατεδείχθη ὅτι τοῦτο πλὴν τῆς

μιάς σειράς θρόνων, περί ἧς ἔγραφον ὑμῖν ἐν τῇ τελευταίᾳ μου ἐκθέσει, εἶχε καὶ ἑτέραν σειράν ἐπὶ τῆς κρηπίδος. Ἡ ὅλη δηλ. μορφή αὐτοῦ ἔχει οὕτως·

Ὁ διὰ πλακῶν ἐστρωμένος κύριος δρόμος ἔχει πλάτος 1,90 καὶ περιβάλλεται ἔνθεν μὲν διὰ σειράς θρόνων ἐπι-καθημένων ἐπὶ ἰδίας βάσεως ὑπὲρ τὴν ἀνωτάτην σειράν ἐδωλίων τοῦ κατωτέρω τμήματος τοῦ κοίλου, ἔνθεν δὲ διὰ τῆς κρηπίδος. Αὕτη δὲ σύγκειται α) ἐκ κρηπιδώματος ἀποτελουμένου ἐκ πλακῶν ἔχουσῶν ὕψος 0,24· β) ἐκ πλακῶν οἰονεὶ τὸ τοῖχος αὐτῆς ἀποτελουσῶν, ἔχουσῶν ὕψος 0,90 καὶ φερουσῶν κατὰ τὰ ἄκρα ἐγγεγλυμμένην ταινίαν καὶ γ) ἐκ τοῦ γείσου ἔχοντος ὕψος 0,22 καὶ συνισταμένου ἐξ ὠραίου κυματίου καὶ ἐξ ἄβακος. Οὕτως ἡ ὅλη κρηπίς ἔχει ὕψος 1,36. Ἐπὶ ταύτης δέ, ἦται ἐπὶ τῶν πλακῶν τοῦ γείσου, ἔκειτο ἡ ἑτέρα σειρά θρόνων. Μεταξὺ δὲ τῶν ὀπισθίων τῶν θρόνων τούτων καὶ τῆς κατωτέρω σειράς ἐδωλίων τοῦ ἀνωτέρω τμήματος τοῦ κοίλου καταλείπεται μικρὸς δρομίσκος ἐστρωμένος ὡσαύτως διὰ πλακῶν ἔχουσῶν πλ. 0,60. Σύγκεινται δὲ οἱ θρόνοι ἐκ πολλῶν λίθων, οἵτινες ἦσαν τὸ πάλαι μολύβδῳ συγκεκολλημένοι, καὶ βαίνουσιν ἕκαστος ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἑτέρου ἄκρου τῆς ἀντιστοιχούσης κερκίδος. Δὲν εἶνε ἄρα τοιοῦτοι τὸ σχῆμα, οἷοι οἱ τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου, ἀλλ' ὁμοιάζουσιν ἐντελῶς πρὸς τὸ ἡμέτερον ἀνάκλιτρον (καναπέν). Διαφέρουσι δ' ἀλλήλων οἱ θρόνοι οὗτοι. Οἱ ἐπὶ τῆς κρηπίδος τουτέστιν ἔχουσι τοὺς πόδας συνεστραμμένους καὶ εἶνε ἐν γένει ὠραιότεροι τῶν τῆς ἑτέρας σειράς. Ἐπιγραφὰς δὲ δὲν φέρουσι, διότι δὲν ἔχουσι κεχωρισμένας δι' ἕκαστον πρόσωπον θέσεις. Οἱ ἐπ' αὐτῶν καθήμενοι δὲν ἦσαν ἐπιφανεῖς ἄρχοντες καὶ ἱερεῖς, ὡς ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' οἱ ἐπίσημοι τοῦ Ἀσκληπιοῦ ξένοι.

Τοιοῦτον εἶνε ἐν γένει τὸ διάζωμα, ὅπερ σὺν τῇ ἀπλό-τητι συνενοῖ μεγαλοπρέπειαν καὶ ἔξοχον ἀρχιτεκτονικὸν κάλλος, ὅπερ δεικνύει ὅτι ὁ Πολύκλειτος ἐδυνήθη νὰ πα-

ραγάγη ἐν τῷ ἑλληνικῷ θεάτρῳ ὅ,τι ὁ Ἴκτινος ἐν τῇ νεω-δομίᾳ. Ἀτυχῶς ὅμως ἐν ᾧ τὸ κοῖλον διατηρεῖται ἐν καλ-λίστῃ καταστάσει, τὸ διάζωμα ἔπαθε δεινὴν καταστρο-φήν, καθ' ἃ καὶ ἐν τῇ προηγουμένῃ μου ἀνέφερον. Ἀπασα δηλ. ἡ κρηπίς, πλὴν τοῦ κρηπιδώματος, κατεκρημνίσθη, σὺν αὐτῇ δὲ καὶ οἱ ἐπ' αὐτῆς θρόνοι, ὧν ὀλίγοι μὲν κατέ-πεσαν ἐπὶ τοῦ δρόμου, οἱ λοιποὶ δὲ ἐπὶ τοῦ κατωτέρου τμήματος τοῦ κοίλου· τὸ αὐτὸ ἔπαθον καὶ οἱ τῆς ἑτέρας σειράς θρόνοι. Οὕτω δὲ τὸ διάζωμα μετεβλήθη εἰς ἀμορ-φον σωρὸν ἐρειπίων, ὅπερ καθίστα τὴν ἐν αὐτῷ ἐργασίαν δυσχερεστάτην, καθότι οὐ μόνον ἡ τῶν χωμάτων ἐξαγωγή ἦτο ἐπίπονος, ἀλλὰ καὶ οἱ πλείστοι τῶν καταπεσόντων λίθων ἔπρεπε νὰ μετακινῶνται, ἵνα ἐξάγωνται αἱ ὑπ' αὐ-τοὺς ρίζαι τῶν ἀγρίων δένδρων. Καὶ ταῦτα μὲν ἅπαντα ἐγένοντο, συγχρόνως δὲ ἀνηγέρθη ἐνιαχοῦ καὶ ἡ κρηπίς, ἵνα καταφαίνεται ἡ ἀρχικὴ αὐτῆς μορφή καὶ ἐτέθησαν καὶ πολλοὶ θρόνοι τῶν ὑπὲρ τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ κοί-λου ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει.

Πλὴν τῆς ἐργασίας δὲ τῆς ἐν τῷ διαζώματι ἐκαθαρί-σθη καὶ τὸ κατώτερον τοῦ κοίλου τμήμα μέχρι τοῦ σημε-ρινοῦ τῆς ὀρχήστρας ἐδάφους καὶ ἤρξατο καὶ ἡ ἀνασκαφὴ τῆς ὀρχήστρας, ἐξ ἧς ἐδείχθη μέχρι τοῦδε ὅτι καὶ ἐνταῦ-θα ὑπῆρχε σειρά θρόνων, τὸ αὐτὸ περίπου σχῆμα ἐχόν-των οἷον καὶ οἱ ἐπὶ τῆς κρηπίδος τοῦ διαζώματος. Τού-των δὲ ἀπεκαλύφθησαν δύο, οἵτινες, ἐκτετοπισμένοι καὶ οὗτοι ὄντες, ἐτέθησαν ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει. Περὶ τῆς ὀρ-χήστρας ὅμως θέλω ἐπιστεῖλαι ὑμῖν τὰ δέοντα μετὰ τὴν ὀλοσχερῆ αὐτῆς ἀποκάλυψιν. Ἐγένετο δὲ πρὸς τούτοις καὶ μικρὰ ἔρευνα ὑπὲρ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ κοίλου.

Ἐγραφον ὑμῖν δηλ. ἐν τῇ δευτέρᾳ μου ἐκθέσει ὅτι ὑπε-ράνω τοῦ δυτικοῦ ἀνατολικοῦ ἄκρου τοῦ κοίλου εἶχον ἀπο-καλυφθῆ τὰ θεμέλια τείχους, ὅπερ θὰ περιέβαλλεν ὅλον τὸ κοῖλον. Πρὸς πληρεστέραν δὲ βεβαίωσιν τούτου ἔσκα-ψα νῦν καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου ἄκρου καὶ εὗρον τὴν συνέ-

χειαν τοῦ τείχους. Σειρὰ κιόνων ὁμῶς ἐνταῦθα δὲν ὑπῆρχε, διότι οὔτε ἕχνος κιόνων καταφαίνεται, οὔτε τεμάχιόν τι ἐν ταῖς μέχρι τοῦδε ἐργασίαις ἀνευρέθη. Ἡ μαρτυρία ἄρα τοῦ Βιτρούβιου ὅτι τὸ ἑλληνικὸν θέατρον εἶχεν ὑπὲρ τὸ κοῖλον δρόμον μετὰ σειρᾶς κιόνων οὐδόλως ἐπιβεβαιούται. Εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐν ταῖς μέχρι τοῦδε ἀποκαλυφθεῖσιν ἑλληνικοῖς θεάτροις, ὧν τινὰ ἔχουσι καὶ τὸν ὑπὲρ τὸ κοῖλον δρόμον, οὐδὲν ἕχνος κιόνων εὐρέθη· νῦν δὲ προστίθεται πλέον καὶ τὸ τῆς Ἐπιδαύρου, ὅπερ ὡς ἐκ τῆς ἐπισημότητος καὶ τῆς καλλίστης αὐτοῦ διατηρήσεως δικαιοῦ πλέον ἡμᾶς νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Βιτρούβιος συνέχεεν ἴσως τὸ ἑλληνικὸν μετὰ τοῦ ῥωμαϊκοῦ θεάτρου. Καὶ θὰ ὑπῆρχον μὲν πιθανῶς ἐν Ἑλλάδι θεάτρα φέροντα τὸν προκείμενον μετὰ κιόνων δρόμον, ἀλλ' οὗτος θὰ ἦτο προσθήκη ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὡς ἐν παραδείγματι βλέπομεν τοῦτο ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Συρακουσῶν, οὗτινος τὸ κοῖλον εἶνε ἀναμφισβητήτως ἑλληνικῶν χρόνων. Τὸ θέατρον ἄλλως ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν οἰκοδόμημα, ὅπερ ἔπρεπε νὰ ὑποστῇ μεταβολὰς τινὰς συμφώνως πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐποχῆς.

Ἐπειδὴ δὲ ἐπερατώθη πλέον ἢ ἐν τῷ κοίλῳ ἐργασία προσθετόν καὶ τάδε :

Τὸ ἀνώτερον τοῦ κοίλου τμήμα συνίσταται ἐξ εἴκοσι σειρῶν ἐδωλίων καὶ διαιρεῖται διὰ κλιμάκων εἰς 24 κερκίδας (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν δύο ἄκρων, αἵτινες ἔχουσι κατακρημνισθῆ), ὧν ἐκάστη μετὰ μιᾶς τῶν παρεκκειμένων κλιμάκων ἔχει μῆκος 8, 84. Ἡ ὅλη ἄρα περιφέρεια τῆς ἀνωτάτης σειρᾶς ἐδωλίων ἔχει μέγεθος 212 περίπου μέτρων. Τὸ κατώτερον δὲ τμήμα συνίσταται ἐκ 32 σειρῶν ἐδωλίων, πλὴν τῶν τριῶν σειρῶν θρόνων, καὶ διαιρεῖται εἰς 12 κερκίδας, οὕτως ὥστε ἐκάστη κερκὶς τούτου ἀντιστοιχεῖ πρὸς δύο τοῦ ἀνωτέρου. Τὰ ἐδωλία δὲ ἐκατέρου τῶν τμημάτων δὲν ἔχουσιν ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ σχῆμα. Τὰ μὲν δηλ. τοῦ κατωτέρου τμήματος ὁμοιάζουσι τοῖς

τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου, τὰ δὲ τοῦ ἀνωτέρου διαφέρουσι κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ κοιλότης, ἡ χρησιμεύουσα πρὸς ἐπίθῃσιν τῶν ποδῶν τῶν ἐπὶ τῶν ὑπερκειμένων ἐδωλίων καθημένων βαίνει μέχρι πέρατος τοῦ λίθου, οὕτως ὥστε ἡ ἐπιφάνεια τούτων διαιρεῖται ἀπλῶς εἰς ἀνώτερον καὶ κατώτερον ἐπίπεδον.

Ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τῇ 28 Μαΐου 1881.

Ὁ ἐφορος τῶν ἀρχαιοτήτων
Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ.

Ἐκθεσις Ε'.

Ἄγαλμα τῆς Ὑγιείας.

Πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας

Αἱ ἐνταῦθα ἐργασίαι ἔμελλον νὰ ἀποκαλύψωσιν ἀπὸ τῶν πρὸ αἰώνων καταπεσόντων χωμάτων τὸ διαπρεπέστατον τῶν ἑλληνικῶν θεάτρων καὶ οὕτω νὰ γνωρίσωσιν ἡμῖν τὸν Πολύκλειτον ὡς ἀρχιτέκτονα· ἐλάχιστα ὁμῶς ἤλπιζέ τις ὅτι ἔμελλον προσέτι νὰ φέρωσιν εἰς φῶς ἐπιφανὲς πλαστικὸν ἔργον, μέλλον νὰ γνωρίσῃ ὑμῖν τὸν σικυώνιον καὶ ἀργεῖον καλλιτέχνην, τὸν σύγχρονον συμμαθητὴν καὶ σχεδὸν ὁμότιμον τοῦ Φειδίου, οὐχὶ πλέον ὡς ἀρχιτέκτονα ἀλλ' ὡς γλύπτην. Καὶ ὁμῶς τοιοῦτον πολύτιμον εὔρημα ἐγένετο πρὸ δύο ἡμερῶν, καθ' ἃ τηλεγραφικῶς ἀνήγγειλα ἤδη ὑμῖν.

Εἶναι δὲ τοῦτο γυνναικεῖα μορφή φυσικοῦ μεγέθους, ἣτις ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ἐδάφους εἰς βάθος 70 περίπου ἑκατοστῶν, ἐν τῷ μεταξύ τῆς ὀρχήστρας καὶ τῆς σκηνῆς χώρῳ, πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τοῦ θεάτρου μέρος, τρία περίπου μέτρα βορειοδυτικῶς τοῦ μέρους, ἐνθα ἔκειτο τὸ πρὸ μηνὸς εὐρεθὲν ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἐλλείπουσι δ'

αὐτῇ ἢ κεφαλῇ ἀπὸ τοῦ μέσου περίπου τοῦ λαιμοῦ, αἱ ἄκραι χεῖρες ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ πήχεως καὶ οἱ δάκτυλοι τοῦ ἀριστεροῦ ποδός. Ἄλλως κατὰ τὰ λοιπὰ τὸ ἄγαλμα εἶναι ἀρτιμελές καὶ διατηρεῖται ἐν ὁπωσοῦν καλῇ καταστάσει, ἰδίως τὰ ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ἐδάφους, ἐπὶ τοῦ πέραν τῆς ὀρχήστρας βαίνοντος λιθίνου κύκλου κείμενα ὀπίσθια αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ ἡ λειότης καὶ ἡ λευκότης τοῦ μαρμάρου σώζεται. Ἡ ἔμπροσθεν ὁμως ἐπιφάνεια ἐκτεθειμένη οὕσα εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τῆς ὑγρασίας μέχρι τῆς βαθμιαίας τοῦ ἀγάλματος ἐπιχώσεως ἀπετρίβη πολλαχοῦ καὶ ἀπώλεσε τό τε χρῶμα καὶ τὴν λειότητα τοῦ μαρμάρου· ἐπιχωσθεῖσα δὲ ἔπαθε περίεργον πάθημα. Τὸ ἡνίον δηλ. τοῦ γεωργοῦ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἢ μᾶλλον ἐπὶ αἰῶνας διασχίζον τὸ ἔδαφος ἐνεχάραξεν ἐπ' αὐτῆς διαφόρους γραμμάς, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἀπέκοψε τὰ ἄκρα τῶν πτυχῶν. Τοιοῦτό τι ἔπαθε καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς ἐν τοῖς ὀπίσθιοις αὐτοῦ (διότι οὗτος ἔκειτο πρηνῆς) καὶ πλάξ ἰωνικοῦ γείσου ἐκ τῆς σκηνῆς, πλησίον τοῦ ἀγάλματος κειμένου. Ἐν τούτοις ἡ πολλαπλῆ αὕτη φθορὰ δὲν παραμορφώνει τὸ ἔργον οὐδὲ καθίστησι δυσδιάκριτον τὸ κάλλος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ. Ἐχει δὲ ὕψος ἀπὸ τῶν ποδῶν μέχρι τοῦ σωζομένου μέρους τοῦ λαιμοῦ 1, 54 καὶ εἶνε πεποιημένον ἐκ μαρμάρου πεντελησίου.

Κατέπεσε δὲ τὸ προκείμενον ἄγαλμα καθ' ὃν χρόνον οὐδεμία ἐπίχωσις εἶχε γείνει ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ, διότι ἔκειτο ἐντελῶς ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ἐδάφους καὶ ἤπτετο τῆς λιθίνης περιφερείας τοῦ τὴν κυρίως ὀρχήστραν ἀποτελοῦντος κύκλου(α). Οὕτω δὲ ἐπιχωσθὲν ἐνωρὶς κατέστη ἀφανές καὶ

(α) Τὸ ἔδαφος τῆς ὀρχήστρας τοῦ θεάτρου διαιρεῖται διὰ τοῦ κύκλου τούτου εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ ἐντὸς τοῦ κύκλου, εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου κεῖται ὁ βωμός, εἶνε ἡ κυρίως ὀρχήστρα, ἡ δὲ ἐκτὸς αὐτοῦ καταλειπομένη ζώνη εἶνε ταπεινότερα τοῦ ἐδάφους τοῦ κύκλου καὶ λιθόστρωτος, καὶ ἐχρησίμευε πρὸς κόσμον ἐν γένει τοῦ θεάτρου καὶ πρὸς διοχέτους τῶν ἐκ τοῦ κοίλου καταρρεόντων ὑδά-

δὲν κατεστράφη ὑπὸ τῶν παρὰ τὸ ἀνατολικὸν παρασκήνιον κατασκευσάντων, κατὰ τοὺς τουρκικοὺς πιθανώτατα χρόνους, κάμινον πρὸς παραγωγὴν ἀσβέσου. Δὲν μετηνέχθη ἄρα τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἄλλοθεν ποθεν, ἀλλ' ὁ τόπος τῆς εὐρέσεως αὐτοῦ δεικνύει ὅτι θὰ ἐχρησίμευε πρὸς κόσμον τοῦ θεάτρου, ἴσως τοῦ ὑποσκηνίου, ὅπερ, καθ' ὃ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παραδέδοται, ἐκοσμεῖτο δι' ἀγαλμάτων καὶ κιόνων. Καὶ ὄντως· αἱ ἐνταῦθα ἐργασίαι ἀπέδειξαν ὅτι ὁ ἔμπροσθεν τοῦ κύκλου τῆς ὀρχήστρας τοῖχος τοῦ ὑποσκηνίου(β), ὅστις θὰ ἦτο λίαν ὑψηλός, ἐκοσμεῖτο δι' ἡμικιόνων. Ἄλλ' εἴτε ἐνταῦθα ἔκειτο τὸ ἄγαλμα, εἴτε ἀλλαχοῦ, βέβαιον εἶνε, ἐπαναλαμβάνω, ὅτι ἐκόσμηε τὸ θέατρον, ὅπερ σπουδαιότατον πρὸς τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ. Ἄλλως καὶ βάσεις ἀγαλμάτων εὐρέθησαν κατὰ χῶραν κείμεναι, ὧν μίχ τούλάχιστον εἶνε ἀναμφισβητήτως τοιαύτη.

Δὲν εἶνε δὲ τὸ ὑπ' ἐξέτασιν ἄγαλμα οὐδεμία τῶν γνωστῶν ἡμῖν μεγάλων θεῶν καὶ ἐν γένει οὐδεμία γνωστῆ παράστασις· ἀφ' οὗ δὲ ἐκόσμηε τὸ θέατρον τοῦ Ἀσκληπιοῦ, θὰ εἰκονίζει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν σύζυγον ἢ θυγατέρα αὐτοῦ, τουτέστι τὴν Ἡπιόνην ἢ τὴν Ὑγίειαν. Καὶ ὑπὲρ μὲν τῆς πρώτης μαρτυρεῖ ἡ ἰδιαιτέρα τιμὴ, ἧς ἀπήλαυεν αὕτη ἐνταῦθα, διότι ἐν τῷ ἱερῷ ὑπῆρχεν ἄγαλμα Ἡπιόνης καὶ ἕτερον τοιοῦτον ἐν τῇ πόλει Ἐπιδάυρῳ, ὑπὲρ δὲ τῆς δευτέρας ἡ σὺν τῷ Ἀσκληπιῷ ἀποδιδομένη αὐτῇ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος λατρεία καὶ ἡ παρθενικὴ μᾶλλον τοῦ ἀγάλματος μορφή. Τὸ τελευταῖον τοῦτο φαίνεται μοι πιθανώτερον.

Παρίσταται δὲ ἡ θεὰ ἐν ἀπολύτῳ ἡρεμίᾳ καὶ ἵσταται

των. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὁ κύκλος βαίνει πέραν τῶν κερμάτων τοῦ κοίλου, πρὸς τὴν σκηνήν, ἢ σαφέστερον εἰπεῖν, πρὸς τὸν ἔμπροσθεν τῆς ὀρχήστρας τοῖχον τοῦ ὑποσκηνίου. Μεταξὺ τοῦ τοίχου τούτου καὶ τῆς περιφερείας τοῦ κύκλου, ὀλίγον τι ἐπ' αὐτῆς, ἔκειτο τὸ ἄγαλμα.

(β) Ταῦτα πάντα θέλουσι γείνει καταληπτὰ μετὰ τὴν προσεχῶς δημοσιευθησομένην γενικὴν ἔκθεσιν περὶ τοῦ θεάτρου.

στηριζομένη ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, ἔχουσα τὸν δεξιὸν ὀλίγον τι πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένον. Ἄλλως ἀμφοτέροι οἱ πόδες δὲν προεξέχουσιν ἀλλήλων ἀλλὰ κεῖνται σχεδὸν ἐν τῇ αὐτῇ γραμμῇ, ἐφ' ὅσον εἶνε εὐκόλον νὰ διακρίνη τις ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν δακτύλων τοῦ ἀριστεροῦ. Φέρει δὲ παχέα σανδάλια (πλ. 0, 04), δι' ὧν εἶνε προσκεκολλημένη μικρᾶ τετραγωνικῇ βάσει, μὴ προεξέχουσα καθόλου τῆς τοῦ χιτῶνος περιφερείας καὶ ἐχούσα μ. 0,45 πλ. 0,26 καὶ πχ. 0,06, καὶ πλούσιον ἱματισμὸν συνιστάμενον εἰς ποδῆρη χειριδωτὸν χιτῶνα μετὰ διπλοῖδος καὶ ἱμάτιον.

Ὁ χιτῶν βαίνει κατὰ μῆκος τοῦ σώματος ἡρέμα καταπίπτων ἐπὶ τῶν ποδῶν, ζωννύμενος δὲ περὶ τὴν ὀσφὺν κολποῦται κατερχόμενος μέχρι ὀλίγῳ ἄνω τοῦ γόνατος, ὡραίας σχηματίζων ἐνταῦθα ἔμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν τοῦ σώματος πτυχάς· ὑπὲρ τὸν κόλπον δὲ καταπίπτει ἢ διπλοῖς ἐπικαλύπτουσα τὸ ἀνώτερον τοῦ σώματος μέρος καὶ καταλείπουσα γυμνὸν τὸ ὑπὲρ τοὺς μαστοὺς μέρος τοῦ στήθους. Τὸ ὑπὲρ τὸν κόλπον δὲ μέχρι τῶν ποδῶν καταπίπτων μέρος τοῦ χιτῶνος σχηματίζει παραλλήλους καὶ βαθείας, ἐπίπεδον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν ἐπιφάνειαν ἐχούσας, πτυχάς, ἀναμιμνησκούσας ἡμᾶς ἀρχαῖκὰ ἔργα καὶ μάλιστα τὴν ἐν Ὀλυμπίᾳ Ἴπποδάμειαν. Ἡ ἐκ τούτου ὁμως προερχομένη μονοτονία αἴρεται διὰ τοῦ μικρὸν κεκαμμένου κατὰ τὸ γόνυ δεξιοῦ ποδός καὶ τῶν ἐνταῦθα σχηματιζομένων λεπτῶν πτυχῶν. Ἰδίως χαρακτηριστικωτάτη εἶνε πτυχὴ κατερχομένη ἀπὸ τοῦ μέσου ἀκριβῶς τοῦ γόνατος ἐπὶ τοῦ μεταταρσίου, ἐνθα ἐλκομένη ὑπὸ τοῦ ἰδίου βάρους συνθλάται καὶ καταπίπτει. Τοιαύτη δὲ πτυχὴ, πρωτοφανῆς ἐφ' ὅσον ἐνθυμοῦμαι ἐν ταῖς γνωστοῖς μοι ἔργοις τῆς τέχνης, φαίνεται ὅτι ἐσχηματίζετο καὶ ἐν τῇ Ἴπποδαμείᾳ.

Τὸ ἱμάτιον δὲ συνεπτυγμένον κατὰ τὸ μέσον περίπου καλύπτει τὸ ὀπίσθεν ἀνώτερον τοῦ σώματος μέρος, καὶ εἶνε ἐρριμένον ἐπὶ τῶν ὤμων, κατερχόμενον οὕτω κατὰ τὰ

πλάγια τοῦ σώματος καὶ ἐπικαλύπτων τοὺς βραχίονας μέχρι τοῦ μέσου τοῦ πήχεως, ὑπὸ τὸν ὁποῖον καταπίπτουσιν αἱ εὐρεῖαι τοῦ χιτῶνος χειρίδες, βαθείας καὶ μεγάλας σχηματίζουσαι ὑπ' αὐτὸν πτυχάς. Εἶνε δὲ αἱ χειρίδες ἠνωμένοι τῇ διπλοῖδι, ἥτοι ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑφάσματος, ὥσπερ κατὰ τινὰ τρόπον ἐν τῇ καλουμένῃ Ἐσπερίδι τῆς Ὀλυμπιακῆς μετόπης τοῦ Ἄτλαντος. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον δὲ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὑπὸ τὸν πῆχυν πτυχῶν τῆς χειρίδος ὑπάρχει ὁμοιότης τις πρὸς τὴν καλουμένην Πρόκνην τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως καὶ πρὸς τινὰς τῶν κορῶν τῆς ζωοφόρου τοῦ Παρθενῶνος. Πρὸς τὰς τελευταίας μάλιστα ὁμοιάζει ὡς πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ὤμων ἐπίθεσιν τοῦ ἱματίου. Ἐπιτιθέμενον δὲ τοῦτο ἐνταῦθα σχηματίζει ὡραίας καὶ φυσικωτάτας κατὰ τοὺς βραχίονας πτυχάς, μεθ' ἱκανῆς ἐλευθερίας πεποιημένας, ἐν ᾧ ὀπίσθεν ἀπτεται ἐντελῶς τοῦ σώματος, καὶ σχηματίζων ὑπὸ τὸν αὐχένα ἐξ χαρακτηριστικωτάτας μηνοειδεῖς πτυχάς, κατέρχεται κατὰ μῆκος τοῦ σώματος μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ χιτῶνος, ἐν ᾧ τὰ κράσπεδα αὐτοῦ ἀφειμένα πλέον, διπλοῦνται ἑκατέρωθεν ἐπαλλήλους σχηματίζοντα πτυχάς, τοικύτως, οἷας βλέπομεν ἐν πολλοῖς ἀρχαῖκοις ἔργοις, καὶ δὴ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀετωμάτων, οἷον ἐν τῷ καλουμένῳ Ἀπόλλωνι τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος, ἐν τῷ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου καταπίπτοντι ἱματίῳ αὐτοῦ, ἐν τῇ Στερόπῃ ὑπὸ τὸν δεξιὸν πῆχυν, καὶ ἀλλαχοῦ. Εἶνε δὲ τὰ ὀπίσθια τοῦ ἀγάλματος μετὰ μεγίστης τέχνης ἐξειργασμένα, ὥστε ἀπορεῖ τις τῇ ἀληθείᾳ πότερον νὰ θαυμάσῃ, τὴν ἐμπροσθίαν ἢ τὴν ὀπισθίαν αὐτοῦ μορφήν.

Αἱ χεῖρες δὲ κάμπτονται κατὰ τὸν ἀγκῶνα ἀμβλεῖαν ἀποτελοῦσαι γωνίαν, καὶ θὰ ἐκράτουν ἴσως ὄφιν καὶ δοχεῖον ἢ τι παραπλήσιον. Καὶ δοχεῖον μὲν θὰ ἐκράτει ἢ ἀριστερά, ἢ τις ὡς ἐκ τῆς ἀνατομικῆς αὐτῆς διαπλάσεως φαίνεται, ἢτο ἐστραμμένη πρὸς τὰ ἄνω, ὄφιν δὲ ἢ πρὸς τὰ πλάγια ἐστραμμένη δεξιὰ· οὕτω δὲ δυνάμεθα νὰ φαν-

τασθῶμεν τὸ πρᾶγμα ὡσπερ ἐν τοῖς γνωστοῖς ἐκείνοις σπαρτιατικοῖς ἐπιταφίοις ἀναγλύφοις, ἐν οἷς ὁ θανὼν ἦρως κρατεῖ ἐν μὲν τῇ μιᾷ χειρὶ κάρθαρον ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ ὄφιν, ὅστις ὄρμα ἵνα γευθῆ τοῦ ἐν τῷ δοχείῳ περιεχομένου. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ταῦτα πάντα στηρίζονται ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον πιθανῆς ὑποθέσεως, ὅτι τὸ προκείμενον ἀγάλμα εἰκονίζει τὴν Ὑγιείαν.

Ἡ κόμη δὲ θὰ ἀπετέλει κόρυμβον, διότι οὐδὲν ἴχνος αὐτῆς σώζεται κατὰ τὰ νῶτα τῆς θεᾶς. Τοιούτη εἶνε ἢ ἐν γένει τοῦ ἔργου μορφή, ἣτις ἀναπολεῖ ἡμῖν πρὸς τοὺς τὰς Καρυάτιδας καὶ τὴν ἐν Μονάχῳ Εἰρήνην.

Τὸ μᾶλλον χαρακτηρίζον τὸ ὑπ' ἐξέτασιν ἔργον ἡμῶν εἶνε ἢ ἀπόλυτος ἡρεμία καὶ ἢ ἱερατικὴ οὕτως εἰπεῖν μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ· καὶ πρὸς τοῦτο παρέστησεν αὐτὸ ὁ τεχνίτης ἐν τῇ περιγραφείσῃ στάσει, ἣτις δὲν εἶνε τυχαῖά τις ἀλλὰ μεμελετημένη καὶ ἐκλελεγμένη. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς ἡρεμίας ταύτης εἶνε ὅτι ἅπαντα τὰ τῆς μορφῆς συστατικὰ ἔλκονται ὑπὸ τοῦ ἰδίου βάρους καὶ ἄπτονται ἀλλήλων. Σᾶρξ, χιτῶν, διπλοῖς, ἱμάτιον, χεῖρες, ταῦτα πάντα εὐρίσκονται ἐν ἐπαφῇ καὶ ἀποτελοῦσι μίαν μάζαν, καὶ ὅμως οὐδὲν τὸ παραβλάπτει τὸ ἕτερον, ἀλλ' ἕκαστον ἔχει τὴν φυσικὴν αὐτοῦ διαμόρφωσιν. Ἐντεῦθεν δὲ προέρχεται ἢ ἄρμονία τῶν καθέκαστα πρὸς τὸ ὅλον, ἣτις πείθει ἡμᾶς ὅτι τὸ ἔργον εἶναι προῖον τῆς πρώτης περιόδου τῆς ἀκμῆς τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.

Τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην θέλοντες σαφέστερον νὰ ὀρίσωμεν παρατηροῦμεν ἐν πρώτοις ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἶνε καινοφανὲς καὶ ἀποτελεῖ μεγάλην ἀντίθεσιν πρὸς τὰ γνωστὰ ἡμῖν ἔργα τῆς πρώτης ἀκμῆς τῆς ἑλληνικῆς ἢ κάλλιον εἰπεῖν τῆς ἀττικῆς τέχνης, διότι μόνον ταύτην γνωρίζομεν ἰκχνῶς. Τὸ ἡμέτερον εὔρημα, ὡς ἐκ τῆς στάσεως καὶ τοῦ ἱματισμοῦ αὐτοῦ, ἔχει τι τὸ βρῦ καὶ στερεῖται ἐντελῶς τῆς διακρινούσης τὰ ἀττικὰ ἔργα χάριτος, ἀντικαθιστῶν αὐτὴν δι' ἄκρας ἀσθηρότητος. Ὁ τεχνίτης

ἄρα αὐτοῦ ζητητέος οὐχὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἀλλ' ἐν τῇ χώρᾳ τῆς εὐρέσεως αὐτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ. Ἐπειδὴ δὲ σὺν τοῖς γνωρίσμασιν ἔργων τῆς ὑψίστης ἀκμῆς τῆς τέχνης ἔχει καὶ πολὺ τὸ ἀρχαῖκόν, δὲν δύναται κατ' οὐδένα τρόπον νὰ εἶνε νεώτερον τῶν χρόνων τοῦ Πολυκλείτου. Τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, ὡσπερ, ἐν παραδείγματι, ἀναμφίβολον εἶνε ὅτι ὁ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς ἀρχιτέκτων Σκόπος, ἢ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐποίησαν καὶ τὰ πλαστικὰ ἔργα τῶν ἀετωμάτων τοῦ ναοῦ τούτου, οὕτως ἀναμφίβολον εἶνε ὅτι ὁ τοῦ θεάτρου ἀρχιτέκτων Πολύκλειτος, ὁ κατ' ἐξοχὴν γλύπτης, αὐτὸς οὗτος ἐποίησεν ἢ τρυλάχιστον ἐσχεδιογράφησε καὶ τὰ ἐπικοσμοῦντα τὸ οἰκοδόμημα ἀγάλματα, ἐξ ὧν τὸ ἡμέτερον εὔρημα. Ἄλλως ἀπόλυτος ἡρεμία, μεγαλοπρεπῆς παράστασις, ἄρμονία καὶ συμμετρία ἐν τῷ σχηματισμῷ τῶν συστατικῶν τῆς μορφῆς μερῶν, πάντα ταῦτα τὰ κατὰ τοὺς ἀρχαίους γνωρίσματα τῶν ἔργων τοῦ Πολυκλείτου, διακρίνουσι τὸ ἡμέτερον εὔρημα· διαπρεπέστατα δὲ βλέπομεν μάλιστα ἐν αὐτῷ τὴν πρὸς τὸ τετραγωνικὸν σχῆμα τάσιν τοῦ τεχνίτου, ἥτοι τὸ *quadratum* ἐκεῖνο τοῦ Πλινίου οὐχὶ, ἐννοεῖται, κατὰ λέξιν ἀλλ' ὡς πρέπει νὰ ἐννοῶμεν αὐτό. Ἐκ τῆς ἐλλείψεως δὲ τῆς κεφαλῆς δὲν δυνάμεθα ἀτυχῶς νὰ παραβάλωμεν αὐτὸ πρὸς ἕτερα ἔργα δεικνύοντα ἡμῖν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας τοῦ Πολυκλείτου. Ὁ πολὺς ὅμως ἀρχαῖσμός τοῦ ἔργου, ὅστις εἶνε μάλιστα καταφανὴς ἐν ταῖς ὑπὸ τὸν κόλπον πτυχαῖς τοῦ χιτῶνος, πείθει ἡμᾶς ὅτι ὁ Πολύκλειτος ἐποίησεν αὐτὸ πρὸ τῆς ὑψίστης ἀκμῆς καὶ τελειοποιήσεως αὐτοῦ, ἥτοι ἐν τῇ νεανικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ. Ἐκ τῶν δύο μεγάλων μαθητῶν τοῦ Ἀγελάδα, μόνος ὁ Φειδίχης ἐδύνατο νὰ ἀπαλλάξῃ ταχέως τὴν τέχνην παντὸς ἀρχαῖσμοῦ· ὁ Πολύκλειτος ὅμως, ὁ Πελοποννήσιος Πολύκλειτος, ἔπρεπε νὰ μένη ὀλίγον πιστὸς τῇ περὶ αὐτοῦ καὶ τῷ διδασκάλῳ του. Οὕτω τὸ ἡμέτερον εὔρημα ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ τὴν μετάβασιν ἀπὸ

τοῦ Ἀγελάδα εἰς τὸν μέγαν Πολυκλείτον, τὸν ποιητὴν τῆς Ἦρας καὶ τοῦ δορυφόρου, καὶ ἔχει τοιαύτην τινὰ πρὸς ἀμφοτέρους σχέσιν, αἵαν ἔχουσιν αἱ πρῶται *Madonnae* τοῦ Ῥαφαήλ πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ *Perugino* καὶ πρὸς τὸν ἐπιφανῆ καλλιτέχνην τοῦ Βατικανοῦ.

Καὶ ὁ τόπος ἄρα τῆς εὐρέσεως τοῦ προκειμένου ἀγάλματος καὶ αἱ περιστάσεις ἐν αἷς τοῦτο εὐρέθη καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας αὐτοῦ πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι τοῦτο εἶνε ἔργον τοῦ Πολυκλείτου τῶν νεανικῶν πιθανώτατα χρόνων αὐτοῦ. Ἴνα δὲ ἀναγνωρίσωμεν ἀκριβῶς τὴν καλλιτεχνικὴν τοῦ ἔργου ἀξίαν δέον νὰ ἀποβλέψωμεν καὶ εἰς τὸν σκοπὸν ὃν ἐξεπλήρου καὶ εἰς τὸν τόπον ἐνθα τοῦτο ἴστατο.

Ἀνωτέρω κατεδείχθη ὅτι τὸ ὑπ' ἐξέτασιν εὐρημα θὰ ἐκόσμει πάντως τὸ θέατρον· ἦτο ἄρα ἔργον ὑποτελές τῆ ἀρχιτεκτονικῆς. Ἐκ τούτου δὲ ἐξηγεῖται ἢ ἐν γένει ἀρχιτεκτονικῆς, οὕτως εἰπεῖν, μορφή αὐτοῦ, καὶ ἰδίως αἱ ὑπὸ τὸν κόλπον τοῦ χιτῶνος πτυχαι, ὧν αἱ μὲν εἶνε οἰονεὶ ραβδώσεις κίονων αἱ δὲ τετραγωνικοὶ κανόνες. Ἐὰν δὲ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ ἀγάλμα ἴστατο μεταξὺ τῶν ἡμικίονων τοῦ ὑποσκηνίου, ἐξηγεῖται κάλλιστα τὸ ἄλλως παράδοξον φαινόμενον ὅτι τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ δὲν ἔχουσι τὴν τελείαν φυσικὴν κυρτότητα ἀλλ' εἶνε κατὰ τι ἐπίπεδον. Ἐνταῦθα δὲ ἡ ἀλλαχού που κείμενον τὸ ἔργον, ἴστατο ὅπως δὴ ποτε μακρὰν τοῦ θεατοῦ. Ὅταν δὲ τις θεᾶται αὐτὸ μακρόθεν ἐκπλήσσεται τῆ ἀληθείᾳ ἐπὶ τῷ κάλλει καὶ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ αὐτοῦ. Ὁ πλούσιος ἱματισμὸς καὶ αἱ εὐρεῖαι καὶ μεγάλαι πτυχαι παράγουσι ἰσχυρὰν ἀντίθεσιν φωτὸς καὶ σκιᾶς καὶ ἐπιβάλλουσι σφόδρα τῷ θεατῇ.

Τοιῦτα περὶ τοῦ νέου ἡμῶν εὐρήματος, ἐν ᾧ πέπεισμαι ὅτι ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίης ἐκτῆσατο πολύτιμον κτῆμα. Νομίζω δὲ ὅτι διὰ τῶν λεχθέντων τίθεται ἡ ἀσφαλεστάτη βᾶσις πρὸς ὀρθὴν τοῦ ἀγάλματος ἐρμηνείαν. Τότε δὲ μόνον αἴρονται οἱ ἰσχυρισμοὶ οὗτοι, ἐὰν

καταδειχθῇ ὅτι τὸ ἔργον εἶναι ἀρχαῖον· τοιαύτη ὁμως ἐρμηνεία στερεῖται ἐντελῶς πειστικῶν λόγων.

Ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τῇ 12 Ἰουνίου 1881.

Ὁ Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων

Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ.

Ἐκθεσις Σ'.

Πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας.

Λαβὼν ἐντολὴν παρὰ τοῦ Ὑπουργείου ἵνα κατὰ τὴν 1 Ἰουλίου παρευρεθῶ ἐν Δήλῳ, ἕνεκα ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας, ἠναγκάσθην νὰ διακόψω χθὲς τὰς ἐν τῷ θεάτρῳ ἐργασίας, καταλιπὼν οὕτω τὸ ἔργον οὐχὶ ὅλως τετελεσμένον. Καὶ ἀνεσκάφη μὲν ἐντελῶς ἡ ὀρχήστρα καὶ ὁ μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς σκηνῆς χῶρος, ἀνεσκάφησαν αἱ πάροδοι μέχρι τῶν πυλῶν καὶ ἀπεκαλύφθη τὸ τῆς σκηνῆς οἰκοδόμημα διὰ τᾶφρων, τὸ ἐσωτερικὸν ὁμως τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἔμεινε κεχωσμένον· ὡσαύτως δὲν ἀπεκαλύφθη ὀλόκληρον τὸ κατὰ τὰ κέρατα τοῦ κοίλου τεῖχος, ἐξ οὗ πολλὰ εἶχομεν εἰσέτι νὰ διδαχθῶμεν.

Εἶνε δὲ τὰ ἐξαγόμενα τῶν ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ καὶ τῇ σκηνῇ ἐργασιῶν πολλὰ καὶ σπουδαῖα, ὥστε ἀδύνατον καθίσταται νὰ ἐκθέσῃ τις αὐτὰ βραχέως· δι' ὃ ἐπιφυλάσσομαι νὰ πραγματευθῶ αὐτὰ ἐν ἐκτάσει ἐν τῇ μετ' ὀλίγον δημοσιευθησομένῃ ἐκθέσει μου, ἣτις θέλει συνοδεύεσθαι καὶ ὑπὸ πολλῶν σχεδιογραφημάτων, ἅτινα τῇ ἐπιστήμῃ χαριζόμενος ἐσχεδιογράφησε δωρεὰν ὁ νομομηχανικὸς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίης κ. Ν. Σολωμός.

Πλὴν τοῦ ἀγάλματος δὲ τῆς Ὑγείας, περὶ οὗ ἔγραψα ὑμῖν τὰ δέοντα ἐν τῇ προηγουμένῃ ἐκθέσει μου, ἐγένοντο καὶ ἕτερα ἅτινα εὐρήματα ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ὀρχήστρας

καὶ τῆς σκηνῆς χώρῳ. Εὐρέθησαν δηλ. πολλὰ τεμάχια ἀνδρῶν καὶ γυναικείων ἀγαλμάτων καὶ πλάξ ἐπιστέφουσα βάθρον ὑπερμεγέθους ἀγάλματος τῆς Λειδίνας, φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν

ο δαμος ο επιδαυριων
Λειδιαν καισαρος σεβαστου
γυναικα.

Παρὰ τὸ ἐξωτερικὸν δὲ τεῖχος τοῦ οἰκοδομήματος τῆς σκηνῆς εὐρέθη ῥωμαϊκὸν γυναικεῖον ἀγαλμα, ἔχον μέγεθος κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν μικρότερον τοῦ φυσικοῦ καὶ στερούμενον καὶ τοῦτο κεφαλῆς.

Περὶ πάντων τούτων θέλει γείνει ὡσαύτως ὁ προσήκων λόγος ἐν τῇ καθολικῇ ἐκθέσει.

Τελευτῶν δὲ ἐκφράζω ὑμῖν, κ. Πρόεδρε, καὶ τῷ Συμβουλίῳ τῆς ἐταιρίας τὰς εὐχαριστήσεις μου, δι' ἣν παρέσχετέ μοι πρόθυμον συνδρομὴν πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ ἀνατεθέντος μοι ἔργου.

Ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τῇ 27 Ἰουνίου 1881.

Ὁ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων
Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ.

ΑΤΤΙΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

Τὸ ρητὸν *habent sua fata libelli* ἀρμόζει οὐχ ἥκιστα καὶ εἰς τὰς ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόμενας ἐπιγραφάς. Τῷ 1876 μηνὶ Ἰουλίῳ, ὅτε ἐγίνοντο αἱ τοῦ ἐνταῦθα Ἀσκληπιείου ἀνασκαφαί, ἐξέδωκα ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ, τόμ. Β, σελ. 89, ἐν τότε εὐρεθὲν ψήφισμα Ἀττικὸν κολοβὸν περὶ Κλαζομενίων πραγματευόμενον, τοῦ ἔτους 387 πρὸ Χρ. Τῷ 1877 ὁ U. Köhler ἐν CIA II, 14 b μετεξέδωκε τὸ τεμάχιον ἐκεῖνο καὶ προσέθηκεν ἔτι ἐν τοῖς *Addendis novis*,

σελ. 423, καὶ ἄλλο μείζον αὐτοῦ τεμάχιον(*), ὅπερ εἶχεν εὐρεθῆ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1876 ἐν ταῖς αὐταῖς ἀνασκαφαῖς. Νῦν δὲ μετὰ 4 ἔτη ἦλθεν εἰς ὄψιν ἐμοῦ καὶ τρίτον τεμάχιον τοῦ αὐτοῦ ψήφισματος, ὅπερ εὔρε παῖς τις πρὸ ἐνὸς μηνὸς σκαλίζων τὰ χώματα τὰ προσκεκολλημένα εἰς τὰς πρὸς νότον τῆς Ἀκροπόλεως ἀπορρώγας πέτρας. Εἶναι ἀνωμάλου τριγωνικοῦ σχήματος καὶ σώζονται ἐπ' αὐτοῦ γεγλυμμένα τὰ ὀπίσθια ταύρου ἐστραμμένου πρὸς δεξιὰ τῷ ὄρῳντι (τὰ πρόσθια δὲ αὐτοῦ καὶ οἱ ἄλλου ταύρου ἀντιμετώπου ἄκροι πόδες ἦσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου εὐρεθέντος πρὸ ἐτῶν τεμαχίου) ὑπὸ τὴν γλυφὴν δὲ σώζονται ἀρχαῖ 8 στίχων γραμμάτων, στοιχηδὸν γεγραμμένων. Τὸ νέον τοῦτο τεμάχιον μετὰ καὶ τῶν δύο προτέρων ἐνώσας ἐκδίδω σήμερον ὡς ἐξῆς:

Θεόδοτος ἦρχε, Παράμυθος Φιλάγρο Ἐρχιεὺς ἐγραμμάτε(υε)
Ἐδοξεν τῷ δήμῳ Θεόδοτος ἦρχε, Κεκροπίς ἐπρυτάνε-
υε, Παράμυθος ἐγραμμάτευε, Δαίφρων ἐπεστάτει, Πολί-
αγρος εἶπεν· ἐπαι(ν)έσαι μὲν τὸν δῆμον τὸν Κλαζομενί-
5 ων ἔτι πρόθυμός ἐσ(τι)ν ἐς τὴν πόλιν τὴν Ἀθηναίων κα(ι
νῦν καὶ ἐν τῷ πρόσθε(ν) χερῶνι, περὶ δὲ ὧν λέγουσι, δε(δ-
όχθαι τῷ (δήμῳ, ὑπ)οτε(λ)ῶντας Κλαζομενίους τὴν ἐπὶ
Θρασυβούλου εἰκοστὴν πε(ρὶ σ)πονδῶν καὶ ἀσπονδιῶν π-
ρὸς τοὺς ἐπὶ Χυτῶν καὶ τῶ(ν δούλων) οὓς ἔχουσι Κ(λαζομ-
10 ἐνιοι τῶν ἀπὸ Χυτοῦ κύριο(ν εἶναι τὸν δῆμον τὸν Κλαζ-
ομενίων καὶ μὴ ἐξεῖναι τῷ(ι τ-
οὓς φεύγοντας κατάγειν αἰ(.....Κλαζομε-
νίωμ μῆτε τῶμ μενόντων μηδ(..... ἄρχ-
οντος καὶ φρουρᾶς, διαχειρο(τονῆσαι τὸν δῆμον αὐτί-
15 κα μάλα εἴ τε χρῆ καθιστάναι ε(..... αὐ-
τοκράτορα εἶναι περὶ τούτων (τὸν δῆμον τὸν) Κλαζομε-
νίων εἰάν τε βούληται ὑποδέχεσ(θαι.....

(*) Ἦτο ἐκεῖνο καὶ σημαντικώτερον κατ' ἄλλα τε καὶ καθὸ περιέ-
χον δις ὄνομα τοποθεσίας τὸ Χυτοῦ, Χυτῶ (ἴδε παρρημὸς τὸ κεί-
μενον), ὅπερ ἐκακογραφεῖτο τέως Χύτρον καὶ Χύτριον παρ' Ἀριστο-
τέλει καὶ Στράβωνι, μόνον δὲ παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ εἶχεν ὀρ-
θῶς, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ λίθου.

ΑΤΤΙΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ.

70

ισαθ

...νοθεν σιταγωγῶνται Κλαζομέ(νιοι

... Σμύρνης εἶναι ἔνσπονδον αὐ(τ

20 ν, τοὺς δὲ στρατηγούς τοὺς

... ς ἔσσονται σπονδα(ι

... α)ι αὐται"καὶ Ἀθηνα(λοῖς

... τέ)λη οὐχ ὑποτελοῦ

... οὐδὲ ἄρχοντα ὑ(ποδεχ

25 . . . Ἀθη)ν; αἰους περι

... ε)ῖ; ναι βα(σιλέα

... ψ)ηφι

.

Ἐν τοῖς ἀνωτέρω διὰ κεκλιμένων στοιχείων ἀπεδόθησαν τὰ τοῦ νέου τεμαχίου γράμματα, τὰ ὅποια δὲν εἶναι μὲν πολλὰ καὶ εἶχον ἤδη εὐχερῶς συμπληρωθῆ πρό πολλοῦ ὑπ' ἐμοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ Köhler ὁμοίως, ἅτε κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτελοῦντα τυπικὰς φράσεις καὶ γεμίζοντα ἀκριβῶς τὰς θέσεις τῶν 42 γραμμάτων, ἃ βεβαίως εἶχεν ἕκαστος στίχος, ἔρχονται δὲ ὁμῶς εὐπρόσδεκτα νῦν, καθ' ὅσον μᾶς παρέχουσιν ἐν τῷ δ' στίχῳ διὰ τῶν α γ ρ ο ς συμπεπληρωμένον τὸ ὄνομα τοῦ εἰπόντος τὸ ψήφισμα, τὸ καινοφανὲς Π ο λ ί α γ ρ ο ς, ἐν δὲ τῷ ζ' στίχῳ διὰ τῶν ο χ θ α ι β ε β α ι ο ὕ σ ι ν ὡ ς κ ε ῖ μ ε ν ο ν ἐν ἐκείνῃ τῇ θέσει τὸ τυπικὸν ἀπαρέμφατον δ ε δ ὄ χ θ α ι, ὅπερ ἐγὼ δὲν εἶχα τολμήσει οὕτω νὰ συμπληρώσω τότε, ἐκδούς μόνον δ ε - ἐν τέλει τοῦ προηγουμένου στίχου, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ὁ Köhler, ὅστις ἐξέδωκε Δε-.

Ἀπὸ τοῦ ζ' στίχου καὶ ἐξῆς προσέθηκα τοῖς τοῦ Köhler συμπληρώμασι καὶ ἐγὼ τινα νῦν, ἐξ ὧν ἐν καὶ τὸ δ ο ὕ - λ ω ν περὶ οὗ ὁμῶς ἐνδοιαστικῶς ἔχω, μήπως ἀντ' αὐτοῦ ἤθελεν εἶναι προσφορώτερον τὸ ὁ μ ῆ ρ ω ν, ὡς τις τῶν φίλων μοι ὑπέβαλε. Διὰ μιᾶς λοιπὸν τῶν δύο τούτων λέξεων ἃς ἀναπληρῶται τὸ χάσμα τῶν ἐξ ἐδῶ λειπόντων γραμμάτων προσωρινῶς, ἕως οὗ ἄλλός τις ἄλλο ἐπινοήσῃ συμπλήρωμα προσφυέστερον. Τὸν δὲ βα(σ ι λ έ α) ἐν στίχῳ ις' συνεπλήρωσα οὕτω, διότι ἐνενοήθη ὅτι δυνατὸν νὰ

ἐγίνετο λόγος περὶ τοῦ μεγάλου τῶν Περσῶν βασιλέως ἐν ψηφίσματι γραφέντι κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης (387 πρ. Χρ.) δι' ἧς εἰρήνης δεκτῆς γενομένης καὶ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων αἱ Κλαζομεναὶ ὑπήχοντο εἰς τὸ κράτος του (ἴδε Ξενοφ. Ἑλλην. Ε, α, 36). Ἴσως δ' ἐγράφη τὸ ψήφισμα μικρὸν πρό τῆς εἰρήνης.

Ὁ ἐν στίχῳ η'. Θρασύβουλος φαίνεται νὰ εἶναι ὄχι ὁ Κολυττεὺς Θρασύβουλος, ὅστις στρατηγῶν ὀκτῶ νηῶν καὶ ἐρχόμενος ἀπὸ Θράκης ἀπώλεσεν αὐτὰς ὑπ' Ἀνταλκίδου περὶ τὴν Ἰωνίαν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Ξενοφῶν (Ἑλλην. Ε, α, 26), ἀλλὰ ὁ πάνυ Θρασύβουλος, ὅστις ἦτο Στειριεὺς τὸν δῆμον καὶ οὐ αἰ ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων ἀργυρολογία γνωστὰ ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος (Ἑλλην. Δ, η) καὶ ἄλλοθεν, ὧν μία θὰ ἦτο καὶ ἡ ἐδῶ μνημονευομένη εἰκοστή, ἐν παλαιότεροις τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης χρόνοις ὀρισθεῖσα, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι τὰ ἐν τοῖς ἀποστατήσασι καὶ πρὸς ἑαυτοὺς στασιάζουσι Κλαζομενίοις κατεστήσαντο πρὸς τὸ ἴδιον ὄφελος. Ἴδε Θουκυδ. Η, κγ. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖ ρητῶς δὲν ἀναφέρεται ὁ Θρασύβουλος, ἴσως καὶ εἰς ἐν τῶν μετὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ πρό τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης ἔτων ἀναφέρεται τὸ τοῦ ψηφίσματος ἐπὶ Θ ρ α σ υ β ο ὕ λ ο υ, ὅτε ὁ ἀνὴρ πλεονάκις ἔσχε τὴν ἀστρατηγίαν τῶν Ἀττικῶν νηῶν.

ἮΘελα νὰ εἶπω τι καὶ περὶ τῆς γλυφῆς τῶν δύο ταύρων· ἀλλ' ἀφοῦ πολλὰ τινα διανοηθεῖς περὶ τῆς ἐννοίας αὐτῶν τῶν ζώων, ἣν τυχὸν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ, δὲν ἐπανεπαύθη ἐν οὐδεμίαν τῶν σκέψεών μου, προτιμῶ νὰ σιγήσω· τοῦτο ὁμῶς λέγω τούλαχιστον, ὅτι ἂν τις προσέξῃ εἰς τὸ πλάτος τῆς στήλης καὶ τὸ μέγεθος τῶν ζώων, καὶ τὸ σωζόμενον κάτω μέρος τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ βαίνουσιν, ὅπερ εἶναι κενόν, πρέπει νὰ παραδεχθῆ ὅτι μεταξὺ αὐτῶν δὲν ὑπῆρχε ποτε ἄλλη τις ἰμορφή γεγλυμμένη.

2.

Τὸ ἐξῆς μικρὸν μέρος ψηφίσματος εἶναι στοιχηδὸν γεγραμμένον γράμμασι καλοῖς τῆς πρὸ Εὐκλείδου ἀρχοντος γραμματικῆς ἐπὶ τεμαχίου λίθου Πεντελησίου πάντοθεν κολοβοῦ, ὕψους 0, 19, πλάτους 0, 12, πάχους 0, 09. Τὸ γράμμα ἐν αὐτῷ εἶναι τοιοῦτο Λ.

.
 . . . IO . . .
 . . . ος ἐγρ(αμμάτευε,
 ὁ δεῖνα ἐπε)στάτε, Α. . . .
 . . . οντονα . . .
 5 . . . αντόναι . . .
 . . . ονφε . . .
 . . . | Ἄθε(ναι . . .

Ἐξ ἀγορᾶς ἦλθεν εἰς τὴν Συλλογὴν τῆς Ἀρχαιολ. Ἐταιρίας, ὡς καὶ τὸ προηγούμενον τεμάχιον καὶ τὰ δύο ἐπόμενα.

3.

Στοιχηδὸν εἶναι γεγραμμένον καὶ τὸ ἐξῆς μέρος ψηφίσματος γράμμασι τῶν παλαιότερων ἕως Μακεδονικῶν χρόνων ἐπὶ τεμαχίου λίθου ὑμηττίου, ὕψους 0, 18, πλάτους 0, 16, πάχους 0, 05, πάντοθεν δὲ ἀνωμάλως ἀποτεθραυσμένου.

.
 . . . KI . . .
 . . . KOI . . .
 . . . τοὺς αἰεὶ στρ(ατηγοὺς. . .
 καλέσαι α)ὐτὸν ἐπὶ ξένι(α εἰς τὸ πρυτανεῖ-
 5 ον εἰς αὔρι) ον ἀναγρά(ψαι δὲ τόδε τὸ ψηφί-
 σμα ἐν στήλ)ηι λιθίν(ηι καὶ στῆσαι ἐν. . .
 . . . εἰς δ)ὲ τῆ(ν ἀναγραφὴν κτλ.

Ἄδιαφόρως ἔθηκα δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ τὰς τυπικὰς συμπληρώσεις.

4.

Τὸ δ' ἐξῆς μέρος ψηφίσματος εἶναι ἐπὶ τεμαχίου λίθου Πεντελησίου, ἐφ' οὗ σώζονται αἱ ἀρχαὶ σχεδὸν πᾶσαι τῶν στίχων· τὰ δ' ἄνω, κάτω καὶ δεξιὰ τῷ δρῶντι μέρει τῆς στήλης εἶναι ἀποτεθραυσμένα. Ὑψὸς 0, 20, πλάτος 0, 28, πάχος 0, 08. Τὰ γράμματα ἔχει στοιχηδὸν, σχήματος δὲ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων.

.
 . . . ω; . . .
 φιλοτ)ιμίας τ(ῆς. δεδόσθαι δὲ
 αὐτῷ) καὶ πολιτ(εῖαν δοκιμασθέντι κατὰ τὸν
 νόμον, τοὺς δὲ θεσμ(οθέτας ὅταν πληρῶσι δικαστήρ-
 5 ι)α εἰς ἓνα καὶ πεντακοσ(ίους δικαστὰς συν-
 νείμαντας εἰσαγαγεῖν αὐ(τῷ τὴν δοκιμασί-
 αν καὶ δοῦναι περὶ αὐτοῦ τ(ὴν ψῆφον, γράψασ-
 θαι δὲ αὐτὸν φυλῆς καὶ δή(μου καὶ φρατρίας,
 ῆς ἂν βούληται· εἶναι δὲ α(ὐτῷ καὶ εἰς τὸν με-
 10 τὰ ταῦτα χρόνον διατηροῦντ(ι τὴν αὐτὴν ἀγ-
 ρεσιν εὐρέσθαι παρὰ τῆς (βο)υλ(ῆς καὶ τοῦ δή-
 μου καὶ ἄλλο ἀγαθόν, ὅτου ἂν δοκ(ῆι ἄξιος εἶναι·
 ἀ)ναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψηφί(σμα τὸν γραμ-
 μ)ατέα τὸν κατὰ πρυτανεῖαν ἐ(ν στήλ)ηι λιθίν-
 15 η)ι καὶ στῆσαι ἐν ἀκροπόλ)ει, (τὸ δὲ ἀνάλωμα
 τὸ γενόμε(νον εἰς τὴν ἀνα(γραφὴν μερί-
 σαι τὸν ταμίαν τῶν σ)τρ(ατιωτικῶν.

Τόπος κενὸς κάτωθεν τῶν γραμμάτων δὲν σώζεται· ὡς καὶ τὰ δύο ὑπόλοιπα γράμματα τοῦ τελευταίου στίχου δὲν εἶναι ἀσφαλοῦς ἀναγνώσεως, ὥστε δὲν ἐγγυῶμαι περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν τελευταίων τυπικῶν φράσεων.

5.

. κ)μιδεκάτηι συνθη(κ
 . . . Mi;)λήσιοι συλλυσ.
 . . . ντων εἰς τὴν.
 . . . ρου Τιμαγο(ρ.
 5 ο)υ Ἄθηναί

. . . Φ)υλασιο
 . . . Δ)εξιφά(ν
 . . . Δω)ροθίου
 . . . Θεσσ(αλ;
 10 των
 . . . η;

Και αὕτη ἡ ἐπιγραφή εἶναι ὄχι στοιχηδὸν γεγραμμένη γράμμασι τῶν Μακεδονικῶν χρόνων ἐπὶ τεμαχίου στήλης λίθου Ὑμηττίου σωζούσης ἄνω μικρὸν μέρος τοῦ ποτὲ γέισου ἢ ἀετωματίου, ἄλλως δὲ πάντοθεν ἀνωμάλως ἀποτεθραυσμένης. Ὑψος 0, 18, πλάτος 0, 14, πάχος 0, 07. Τὸ περιεχόμενον ὅτι δὲν εἶναι ψήφισμα, πρόδηλον· πιθανῶς ἔχομεν ἐνώπιόν μας συνθήκην περὶ συλλύσεως ἢ διαλύσεως διαφορᾶς τινος μεταξὺ πλειόνων ἀνθρώπων, ὅποια ἔγγραφω σπάνια εἶναι ἐν ἐπιγραφαῖς. Ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. Β' περ. ὑπ' ἀρ. 118 ἐξέδωκα τῷ 1862 μίαν Ἀθηναϊκὴν ἐπιγραφὴν ἐν ἣ εὗρηνται τὰ Τάδε διέλυσαν οἱ δικασταὶ κτλ. Πρὸς ἐκείνην ὁμοιάζει πως ἡ παροῦσα, ἥτις καὶ αὐτὴ ἐξ Ἀθηνῶν εἶναι καὶ ἠγοράσθη ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολ. Ἐταιρίας.

6.

Τελευταία ἐκδοθήτω μοι σήμερον ἡ ἐξῆς τιμητικὴ εἰς αὐτοκράτορας Ῥωμαίων ἐπιγραφή·

. . . ρ ω
 Σ)επτ(μίωι
 σ ε καὶ Ἰο(υλίαι
 Δόμνη σεβαστῆ
 5 ὁ ἀγωνοθέτης τῶ(ν με-
 γάλων Παναθην(αίων
 καὶ ἱερεὺς Διὸς καὶ . . .

Βάθρον λίθου Πεντελησίου κολοβὸν ἄνω, κάτω καὶ πρὸς δεξιὰ τῶ ὀρώντι, ὕψους 0, 21, πλάτους 0, 33, πάχους

0,28, ἐξ Ἀθηνῶν προερχόμενον καὶ ἀγορασθὲν ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολ. Ἐταιρίας ἔχει τὰ ἄνωτέρω, τὰ ὅποια, ἐκτὸς τῆς κολοβώσεως ἦν ἐπήνεγκεν αὐτοῖς ὁ μακρὸς χρόνος καὶ ἡ τύχη, μαρτυροῦσι σαφῶς, ὅτι καὶ ἄνθρωποι ἐπίτηδες ἤδη πρόπαλαι εἶχον ἐκκολάψει τοὺς ἑπτὰ πρώτους τρεῖς τέσσαρας στίχους, ἐν οἷς ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος Λουκίου Σεπτιμίου Σευήρου καὶ αἱ τιμητικαὶ τοῦ προσηγορίαι, ἀφήσαντες ἄθικτα μόνον τὰ εἰς τὴν αὐτοῦ ἀξίωσιν ἀναφερόμενα γράμματα. Ἐγὼ ὅμως τινὰ τῶν ἐκκολαφθέντων ἐκ τῶν ὑπολειπομένων ἔτι ἰχνῶν διέκρινα καὶ ἀπέδωκα αὐτὰ ἄνωτέρω κεκλιμένα. Ἄλλος δὲ σχολῆς πλείονος εὐμοιρῶν καὶ φωτὸς τοῦ προσήκοντος δυνήθη ἴσως καὶ τὸ ὅλον τῶν ἐκκολαφθέντων νὰ ἀναγνώσῃ.

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 7 Ἰουλίου 1881.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.

Katalog der Sculpturen zu Athen. Kentrikon Mouseion. Barba-
keion Lykeion. Hagia Trias. Theseion. Stoa des Hadrian.
Ephoria. Südabhang der Akropolis. Akropolis. Mit systemati-
scher Übersicht u. epigraphischem Index. Von Ludwig von
Sybel. Marburg. 1881. [Εἰς μικρὸν 8ον σελ. XXII κ. 459.]

Griechische Statuen im republikanischen Rom, von L. Urlichs.
Dreizehntes Programm zur Stiftungsfeier des v. Wagnerschen
Kunstinstitutes. Würzburg, 1881. [8ον σελ. 23.]

Friedrich Gottlieb Welcker von Otto Lüders. (Separatabdruck
aus der Zeitschrift. «Im neuen Reiche» 1881, No 18 n.
19. Verlag von S. Hirzel in Leipzig.) [8ον σελ. 26.]

Ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ὑπὸ Χαριλάου Δ. Μελετο-
πούλου ἐφόρου αὐτῆς. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀδελφῶν
Περρῆ, 1881. [8ον σελ. 115.]

Σύντομος ἀπάντησις εἰς τὴν Ἀλήθειαν περὶ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθή-
κης τοῦ Χ. Μελετοπούλου ὑπὸ Μιχαὴλ Καρατζᾶ πρώην κλητῆρος
αὐτῆς. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀνδρέου Κορομηλᾶ, 1881.
[12ον σελ. 42]

Περὶ δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ Ἰωάννου Ἀργυριάδου καθηγητοῦ (ἐκ
τοῦ ἑβδομαδιαίου περιοδικοῦ τῆς Ἐπιθεωρήσεως). Ἐν Ἀθήναις, ἐκ
τοῦ τυπογραφείου τῆς Ἐνώσεως, 1881. [8ον σελ. 36.]

Δόγος εἰσιτήριος Ἰωάννου Ζωγράφου καθηγητοῦ τῆς δημοσιονομίας
ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἐκφωνηθεὶς τὴν 4 Μαρτίου 1881. Ἐν Ἀθή-
ναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ Αἰῶνος, 1881. [8ον σελ. 22.]

Ἐπὶ τῇ διακοσιετηρίδι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καλδερῶν τελομένων
ἐκφορῶν ἐν Ἰσπανίᾳ ποίημα Ἑλληνικὸν εἰς τιμὴν τοῦ Ἰσπανικοῦ
θεάτρου (ἐκ τῶν ὑποβληθέντων εἰς τὸν ἐν Ἑλλάδι προκηρυχθέντα
ποιητικὸν διαγωνισμόν) ὑπὸ Ἰωάννου Κ. Καμπούρογλου. Ἐν Ἀθή-
ναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Παρνασσῶ, 1881. [8ον σελ. 8.]

Δόγος ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς 25 Μαρτίου ἐκφωνηθεὶς ἐν Καλάμαις ὑπὸ Π.
Ι. Παπαναστασίου, γυμνασιάρχου. Τύποις Μ. Πολυμενάκη. Ἐν Κα-
λάμαις 1881. [8ον σελ. 14.]

Ἐμμανουὴλ Κ. Γεωργιάδου Παλμοί. Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου. Τύποις
Πατρῶος 1881. [8ον σελ. 8.]

Ἀθηνᾶ ἡ πρὸς τῷ Βαρθακείῳ (μετὰ πίνακος) ὑπὸ Ἰακώβου Χ. Δρα-
γάτη, καθηγητοῦ ἐν Πειραιεῖ. Ἀθήνησι, τυπογραφεῖον δὲ Παλαμή-
δος, 1881. [8ον σελ. 16] τιμᾶται δραχμῆς νέας.

Ἰω. Σταματέλου βιογραφικὴ ἀφήγησις καὶ λόγοι ἐκφωνηθέντες εἰς
τὴν κηδείαν καὶ εἰς τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ. Ἐν Ζακύνθῳ, τύποις
Σπ. Ν. Κατσοκεφάλου 1881. [8ον σελ. 29.]

Δόγος πανηγυρικὸς ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν 25 Μαρτίου ἐν τῷ ἐν Πελο-
ποννήσῳ διδασκαλείῳ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ι. Κ. Κορνησιώτου. Ἐν
Τριπόλει, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Τριπόλεως, 1881. [12ον σ. 16.]

Δόγος εἰσιτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας τῶν δογματίων, ἐκφωνη-
θεὶς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὑπὸ Προκοπίου Β. Οἰκονομίδου, ὑφηγη-
τοῦ τῆς Θεολογίας. Ἀθήνησι ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἐρμού, 1881.
[8ον σελ. 24.]

Ἀντωνίου Ἰω. Ἀντωνιάδου, ὁ Ἐθελοντῆς τῆς Κρήτης, ἦτοι ἡ ἐπανά-
στασις τοῦ 1866, ποίημα ἐπικὸν εἰς στροφὰς ὁμοιοκαταλήκτους. Ἐν
Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Κ. Ἀντωνιάδου, 1881. [8ον σελ.
332.] Τιμᾶται δρ. νέων 4.

Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός, Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ 1881 ἔτος
γενομένων ὑπὸ Ἐμμ. Δραγούμη, Προέδρου. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ
τυπογραφείου Παρνασσῶ, 1881. [8ον σελ. 124.]

Περὶ ἱπαραφίνης καὶ περὶ τῶν βάσεων τοῦ Αἰθουλαίνου, πραγματεία
ἐπὶ ὑψηλῆς ὑπὸ Ὄθωνος Α. Ρουσοπούλου. Διδ. τῆς φυσικῆς ἐπι-
στήμης. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου ἀδελφῶν Περρῆ, 1881.
[8ον σελ. 43.]

Δόγος ἐπικηδεῖος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ γυμνασιάρχου Κυρ. Κωνσταν-
τοπούλου ἐπὶ τῷ θανόντι καθηγητῇ Κλεομένη Παπαδοπούλῳ. Ἐν
Σπάρτῃ, τῇ 10 Ἰουνίου 1881. Ἐν Σπάρτῃ, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Γ.
Ἰω. Ἀθανασιάδου. [8ον σελ. 6.]

Στοιχειώδεις πρακτικαὶ ὁδηγαὶ περὶ διδασκαλίας μαθημάτων ἐν τοῖς δημοτικῶς σχολείοις, ὑπὸ Δ. Γ. Πετρίδου, γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων. Ἐγκριθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως Ἰπουργείου. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Σ. Κ. Βλαστοῦ, 1881. [12ον σελ. 200.]

Μάρκου Ῥενιέρη ἱστορικαὶ μελέται. Ὁ Ἕλλην Πάπας Ἀλέξανδρος Ε', τὸ Βυζάντιον καὶ ἡ ἐν Βασιλεῖα σύνοδος. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῶν καταστημάτων Α. Κορομηλά, 1881. [8ον σελ. 193.]

Trois poèmes grecs du moyen age inédits, Recueillis par feu le professeur W. Wagner, avec le portrait de l'auteur. Berlin — S. Calvary et Cie libraires Éditeurs, 1881. [8ον σελ. XX. 350.]

Annuaire de l' Association pour l'encouragement des études grecques en France. 14e année 1880 Paris. Maisonneuve et Cie 1880, [8ον p. XCII X 360.]

Monuments Grecs publiés par l' Association pour l'encouragement des études grecques en France, N. 9. Paris, 1881. [4ον p. 19.]

L'instruction publique chez les Grecs depuis la prise de Constantinople par les Turcs jusqu'à nos jours, avec statistique et quatre cartes figuratives pour l'année scolaire 1878—1879, par G. Chassiotis, officier d'Académie, ancien directeur du Lycée grec de Péra, commissaire de la Grèce à l'exposition universelle de Paris, en 1878. Paris. Ernest Leroux editeur. 1881. [8ον σ. XVI καὶ 550. Ἀφιερῶται εἰς τὸν κ. Χρηστάκη Ζωγράφον «μέγαν εὐεργέτην τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.»]

Μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις κοινοποιηθεῖσαι ἐκ τοῦ ἀστεροσκοπεῖου Ἀθηνῶν.

Μάϊος. (Ε. Ν.) 1881.

Βαρόμετρον.

Μέση θλίψις	751, 04 χμ.
Μεγίστη »	759, 09 (τὴν 2 ^{ην})
Ἐλαχίστη »	746, 58 (τὴν 13 ^{ην})

Θερμόμετρον ἐκ.

Μέση θερμοκρασία	19, 87
Μεγίστη »	27, 6 (τὴν 6 ^{ην})
Ἐλαχίστη »	9, 1 (τὴν 1 ^{ην})

Ἡμέραι βροχῆς 8 (ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος 17, 81 χμ.), ἀστραπῶν 5, βροντῶν 5. Ἄνεμοι ἔπνευσαν κατὰ 8 ἡμέρας ΝΔ, 4 Δ, 2 ΒΔ, 9 ΒΑ, 8 Ν.

Ἰούνιος.

Βαρόμετρον.

Μέση θλίψις	751, 27
Μεγίστη »	754, 59 (τὴν 14 ^{ην})
Ἐλαχίστη »	744, 80 (τὴν 8 ^{ην})

Θερμόμετρον.

Μέση θερμοκρασία	24, 27
Μεγίστη »	31, 5 (τὴν 30 ^{ην})
Ἐλαχίστη »	13, 7 (τὴν 1 ^{ην})

Ἡμέραι βροχῆς 2 (ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος 0, 18 χμ.). Ἄνεμοι ἔπνευσαν κατὰ 20 ἡμέρας ΝΔ, 1 Β, 6 ΒΑ, 3 Ν.

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΚ ΒΟΙΩΤΙΑΣ
ΕΠΙΓΡΑΦΑΣ, ΤΑΣ ΕΝ ΤΩ Ε' ΤΕΥΧΕΙ ΤΟΥ Θ'
ΤΟΜΟΥ ΔΗΜΟΣΙΕΥΘΕΙΑΣ.

Ἐν ταῖς ἐν Ἀθηναίῳ IX, 353 κέξ. δημοσιευθείσαις Βοιωτικαῖς ἐπιγραφαῖς διέφυγον ἓνια τὴν προσοχὴν τοῦ ἐκδότου. Ἴσως ἢ ἐξέτασίς τινων ἐξ αὐτῶν δὲν θὰ εἶνε ὄλως ἀνωφελῆς εἰς τινὰς τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Ἀθηναίου. Ἐν σελ. 362, στ. 8 ἄνωθεν καὶ 8 κάτωθεν ἀναγινώσκεται «οὐπερδικιόνθω κῆ προῖστάνθω τύ τε ἰαρεῖες κῆ τὸ ἰαράρ-
χη τὸ ηἰ ἐν ἀρχεῖ ἰόντες» καὶ «τύ τε ἰαρεῖες κῆ τε(ι ἰα-
ρ)ἀρχη τὸ ηἰ ἀντιτιουνχάνοντες». Τὸ ηἰ ὁ ἐκδότης γράφει ἦι καὶ ἐν σελ. 363, στ. 4 ἄνωθ. ὑπολαμβάνει κτητικὴν ἀντωνυμίαν=ἔηι. Ἐκαστος δ' ὅμως βλέπει ὅτι δὲν εὐο-
δοῦται· ἂν δέ τις γράψῃ ἦι καὶ ἐκλάβῃ ἴσον τῷ αἰεῖ, ἔχει τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν. Ἡ ἔκφρασις αὕτη ἀναγινώσκεται καὶ ἐν *Anecdota Delphica* Ἐρν. Κουρτίου σελ. 74, ἀριθ. 39 «οἱ ἄρχοντες οἱ αἰεῖ ἑναρχοὶ ὄντες» καὶ *C. I. Gr.* ἀριθ. 2525 τοὶ ἄρχοντες αἰεῖ τοὶ ἐν ἀρχῇ ἑόντες» κτλ. Ὅτι δὲ ὁ τύπος τοῦ αἰεῖ, καθὰ τις θὰ προσεδόκα, παρὰ Βοιωτοῖς ἦι ἦτο, μανθάνομεν καὶ παρὰ τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν, ὧν τὰς μαρτυρίας παρέθηκεν ὁ Ahrens ἐν τῷ περὶ Διαλέκτων I, 187.

σελ. 356, στ. 3 ἄνωθεν·

Ἄρχοντος Κ)αφισίου μηνὸς Ἀ(γρι-
ωνίου τριακάδι, Ζώιλος Ἀρνίου
ἐρώμενος ὑπὸ τοῦ θρέψαντος...

καὶ μικρὸν ἐπιστήσας τις τὸν νοῦν ἐννοεῖ ὅτι τὸ ἐρώμενος ἔχει ἀτόπως. Δυστυχῶς δὲν σημειοῦται, ἂν ὁ λίθος εἶνε τεθραυσμένος πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ὀρθῶντος, ἀλλ' ἀφοῦ ὁ ἐκ-
δότης ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ συμπληροῖ ὀρθῶς τρία γράμ-
ματτα, δικαιοῦμεθα, ὅταν ὁ νοῦς βοᾷ, νὰ συμπληρώσωμεν ὁμοίως τρία καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ γράψωμεν ἀνι)ερωμέ-

νος, τε' ἀνατεθειμένος. Ἡ ἐνέργεια ἀναγινώσκεται εὐθὺς μετὰ 4 στίχους ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ «κατὰ τὴν ἀνιέρωσιν», καὶ ἐν σελ. 359, στ. 12 κάτω. τὴν ἀνιέρωσιν πεπόηται, καὶ Ἡσύχ. ἀνιέρωσαντες: ἀναθέντες, καὶ Πλούταρχ. τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἀνιέρωσαντες βασιλέως» κτλ.

σελ. 353, 10 κάτω. ἀναγινώσκεται «παραμείνασαν ἄς αὐτῷ κῆ τῇ γου(ναι)κί αὐτῷ **F**αθῆν **F**άς κα ζώωνθι», ὁμοίως 354, στ. 3 κάτω. «παραμείναντας ἄς αὐτῷ, ἄς κα ζώει» καὶ 357, στ. 1 κάτωθ. παραμείνασαν τῇ μητρὶ αὐτῶν, ἕως ἂν ζῆ» καὶ 358, στ. 7 ἄνωθ. παραμείν(ασαν αὐτῇ ἀνεγκλ)ήτως, ἕως ἂν (ζῆ . . » καὶ 8 κάτωθ. παραμ(είνας)αν ἐκυτῆ . . ἕως ἂν ζῆ» καὶ 360, 18 κάτωθ. «παραμείνασαν ἐκυτῆ καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς . . πάντα τὸν τ(ῆς) ζωῆς χρόνον». Διὰ τῆς παραθέσεως τούτων τῶν χωρίων δηλοῦται σαφέστατα ἡ ἔννοια τοῦ «ἄς κα ζώωνθι» καὶ «ἄς κα ζώει» καὶ πρὸς τούτοις ὅτι ἡ ὀρθὴ γραφή εἶνε «ἄς κα»=ἕως ἂν. Τὸ ἐπίρρημα ἄς τε, ἄος ἀντὶ ἦος ἕως λέγεται κοινῶς Δωρικόν, διότι καὶ ἐν Ἡρακλεωτ. πίναξιν «τὸν αἰὶ χρόνον ἄς κα προγγύως προτάγωντι» καὶ ἐν ἄλλαις Δωρ. ἐπιγραφαῖς ἀναγινώσκεται· ἀλλὰ πολλὰς μέχρι τοῦδε ἡ σκαπάνη μετέβηλε δοξασίας. Τὸ δὲ δίγαμμα, ὅπερ ὁ ἐκδότης ἐκ τινῶν ἰχνῶν ἀνευρίσκει καὶ γράφει **F**ας, εἶνε ἀδύνατον, διότι, καθὼς ἤδη πολλοὶ διέγνωσαν (πρβλ. Delbrück ἐν Κουρτίου Μελέταις II, 192 κέξ.) τὸ ἦος, ἕως, τῆος, τέως ἀντιστοιχοῦσι τοῖς Ἰνδικοῖς yāvat, tāvat, καὶ Ζενδ. yavat (ἡ ταυτότης δὲν ἐξικνεῖται καὶ μέχρι τοῦ τελικοῦ t καὶ s, διότι τὸ τελικὸν t ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐκπίπτει, δὲν τρέπεται εἰς s· πρβλ. Brugman ἐν περιοδικῷ Kuhn 24, 73 κέξ.), καὶ δὴ τὸ ἄος ἦος ἕως εἶχον ἐν ἀρχῇ τὸ jod, οὐχὶ τὸ δίγαμμα· εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι τὸ jod τοῦτο ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶχεν ἀποβάλη πολὺ πρὸ τοῦ Ὀμήρου. Τὰ δὲ ἰχνη, ἂν ἀληθῶς ὑπάρχουσιν, ἀνάγκη νὰ συναφθῶσι τῇ προηγουμένῃ λέξει, ἥτις ὁμοίως δὲν δύναται νὰ ἔχη ἐν ἀρχῇ δίγαμμα, ὅπως ἐκ

τινῶν ἰχνῶν γράφει ὁ ἐκδότης (πρβλ. Fick Συγκριτ. λεξικὸν τῶν Ἰαπετιτικῶν γλωσσῶν II, 12), καὶ ἥτις φαίνεται ὅτι δὲν ἀνεγνώσθη ὀρθῶς· διότι ἡ ἐπίρρημά τι ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ συνήθους ἐν τούτοις «ἀνεγκλήτως» ἢ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς καὶ τὸ τοῦ πατρὸς ἢ πατρίδος αὐτῆς ἐπιθυμεῖ νὰ ἀνεύρη ὁ ἀναγνώστης. Ἴσως τὸ πρῶτον εἶνε παγα=πηγή, τὸ δὲ ὑπόλοιπον θην(**F**) Δηλίου δεῖται κολυμβητοῦ.

Σπουδαιότερος εἶνε ὁ τύπος ἄς αὐτῷ 353, στ. 10 κάτωθεν, 354, στ. 3 κάτωθ. διότι ὁ μὲν τύπος αὐς αὐτοῦ, αὐς αὐτῷ κτλ. ἀναγινώσκεται πολλάκις καὶ ἐν ταῖς ὑπὸ **Wescher et Foucart** ἐκδεδομέναις ἐπιγραφαῖς καὶ ἐν ταῖς ὑπὸ **Ραγκαβῆ** καὶ ἐν **C. I. Gr.** καὶ ὑπολαμβάνεται Δωρικὸς ἔχων αὐτοπαθῆ σημασίαν, ἣν ἐν ταῖς ἐκφράσεσι ταύταις βλέπει τις καὶ ἐν σελ. 358, 8 κάτωθ. παραμείνασαν ἐκυτῆ, καὶ 360, 18 κάτωθ. (ὁ ἀπολύων δηλ. τὸν δούλον ὀρίζει ὅτι οὗτος ὀφείλει νὰ μένη παρ' ἐκυτῷ, τῷ κυρίῳ, μέχρι . .), πρῶτον δέ, ἂν μὴ σφάλλωμαι, ἐν ταῖς παρούσαις ἐπιγραφαῖς ἀναφαίνεται καὶ ἐπὶ Βοιωτικοῦ ἐδάφους καὶ μάλιστα ἀνευ τοῦ υ· οὐδεμίαν δὲ ἀμφιβολίαν ὅτι ἔχει ὅπως τὸ ἐκτόν, ἀτοῦ, ἀντὶ ἐκυτόν, αὐτοῦ κτλ. περὶ ὧν πρβλ. **Keil Sylloge Inscriptionum Bœoticarum** σελ. 144 καὶ **Κουμανούδη** ἐν Ἄθην. IX, 370.

Καθ' οὗς αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται συνετάχθησαν χρόνους ἡ Κοινὴ εἶχεν εἰσελάσῃ εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ὁσημέραι τὴν ἐγγώριον ὀρθογραφίαν περιώριζεν· ἔνεκα τούτου τὰ τῶν συμπληρώσεων ἰκανῶς δυσχερῆ, οὐχ ἥττον νομίζομεν ὅτι ὁ ἐκδότης ἐνιαχοῦ ὤφειλε νὰ ἀκολουθήσῃ τῇ ἐγγωρίῳ ὀρθογραφίᾳ, π. χ. ἐν σελ. 353, στ. 9 κάτωθεν γράφει γου(ναι)κί, ἀλλ' ἡ ὀρθογραφία τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης καθαρῶς Βοιωτικὴ, καὶ δὴ γου(νη)κί γραπτέον.

Ἐν Βερολίῳ, τῇ 23/5 Μαΐου 1881.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ.

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ (*).

"Άλλος μέγας και πολὺς Αἰολισμὸς ἀνεκαλύφθη ἐν ταῖς μετοχαῖς εἰς -άμενος· ὅπως ἴδωμεν ἂν ἀληθεύῃ, ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν ἐκτενωῶς τὰ κατὰ τὴν μετοχὴν τοῦ μέσου ἐνεστῶτος. Αὕτη δὲν εὐχρηστεῖ ἐν πᾶσι τοῖς ῥήμασιν, οὐδ' ἔχει ἐνεστῶτος σημασίαν, ἀλλὰ ποικίλην, συνήθως ἐπιθετικὴν, ἐνίοτε παρωχημένων χρόνων, ἄλλοτε οὐσιαστικοῦ ὀνόματος.

Σχηματίζονται δὲ αἱ μετοχαὶ αὗται τριχῶς, α') εἰς -όμενος, β') εἰς -ούμενος, γ') εἰς -άμενος· τοῦ πρώτου εἴδους δὲν εὐχρηστοῦσι πολλάκι, παρ' ἡμῖν λέγεται «χρειαζόμενος ἄθροπος = ἐνδεὴς ἢ καὶ χρήσιμος, οὐ χρήζει τις· ἐν Κρητικῷ θεάτρῳ σελ. 381 ἀξιοζόμενος· ἐν Ῥοδίῳις ἄσμασιν ὑπὸ Wagner πουλάκιν φλακιοζόμενον· 83 μαραινόμενος ὁ νῆος· ἐν Νεοελλ. Ἐναλ. I. 290 ὧ χρόνοι περαζόμενοι!» παρ' ἡμῖν «περαζόμενον καιρόν, ἢ καιρόν περαζόμενον ἢ καιροῦς περαζόμενους.» Πολλάκι λήγουσιν εἰς -ουμένος Κρητ. θεάτρ. Σάθα 137 πρεπούμενα, 186 καὶ 210 ἀφτούμενο, διὰ τὸν ῥυθμόν, ἡμεῖς τώρα ἀφτούμενο, 260 σερνούμενα· ἡμεῖς λέγομεν ἔρχεται χαρούμενος, εἶνε χαρούμενος = χαίρων· πουλί πετούμενο = πετόμενον· τὸ μελλούμενο = πεπρωμένον· τὰ βρισκούμενα (τ.ε. φαγητά) = εὐρισκόμενα· χρειαζόμενο πρᾶγμα = ἀναγκαῖον· ἀξιοζόμενος ὅπως καὶ ἀξιαζόμενος = ἄξιος. Ἐν Κερκλληνίᾳ λέγεται καλούμενος = ὑγιής· ἐν Νεοελλ. Ἐναλ. I, 146 τὸ στενεούμενο νερὸ πηγαίνει τάνηφόρι· καὶ ἴσως ἄλλαι τινές. Ἄλλὰ ἴσως πλείους εἶνε αἱ εἰς -άμενος· παρ' ἡμῖν λέγεται, στάμενος = ἐν καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ· στεκόμενα = ἀκίνητα κτήματα· κοιτάμενος = κείμενος, λεγάμενος = ὁ

(*). Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον τεῦχος ἐν ἀρχῇ.

περὶ οὗ ὁ λόγος, ὁ περιβόητος· Κρητ. θεάτρ. 370 κατε-
 χάμενοι = ἔμπειροι, κατέχοντες· 358 πεμπάμενοι = πεμ-
 φθέντες· 241 φοβιζάμενοι, 188 χαιράμενο πρόσωπον, τώ-
 ρα μόνον χαρούμενο λέγεται· χαιράμενος δὲ καὶ χαιράμε-
 νη ἀντίκειται τῷ χῆρος χήρα (*). 368 τρεμάμενη = τρέ-
 μουσα, 179 μπιρεζάμενη = ἠμποροῦσα παρὰ Πτωχοπροδρ.
 στ. 104 διὰ στάμενα τὸ ψηλαφῶ· ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑπα-
 κουάμενη· κουνάμενος = κενός, ἀλλὰ δὲν παράγεται ἐκ τοῦ
 κενός, ἀλλ' εἶνε τοῦ κουνῶ, διότι παρ' ἡμῖν λέγεται «ἦρ-
 θαλ σερνάμενοι κουνάμενοι = πάντες ὅσοι ἠδύναντο νὰ σύ-
 ρωσιν ἑαυτοὺς ἢ κινήσωσιν· ἢ δὲ ἔννοια τοῦ κενός ἐννοεῖ-
 ται ἐξ ἄλλης φράσεως «ἦρθε κουνῶντας τὰ χέρια του»,
 τ. ε. οὐδὲν ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων ἀλλὰ καθειμένος τὰς χεῖ-
 ρας (**). Βολεζάμενο τοῦ βολεῖ = ἔξεστι, ἐδὴ = δυνατόν.
 Ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I, 165 ὁ παπᾶς κρεμάμενος ἔγραφε
 κ' ὑπέγραφε. 176 ἀπ' τὸ θεὸ βρεχάμενοι κ' ἀπὸ τὰ κερα-
 μίδια (ἡμεῖς, βρεχούμενο νερό, καὶ τρεχάμενο = ῥέον), 185
 δερνάμενο σκυλί κακὸ κυνήγι κάνει· 215 σοινιάμενο κου-
 νιάμενο ἔς τῷ γυναικῷ τῆ τρῦπα (τὸ ἐνώτιον)· 26 ἐρχά-
 μενο τὸ βασιλόπαιδο κ.τ.λ. κ.τ.λ. Ἐρωτᾶται τίς ἢ ἀρχὴ
 τούτων· αἱ μὲν εἰς -όμενος χρειαζόμενος, φλακιζόμενο
 μαραινόμενος ὁμαλαὶ ὁμοίως ἀξιαζόμενος, ἀλλὰ τὸ περα-
 ζόμενος οὐχί. Περὶ τῶν λοιπῶν εἰς -ουμένος καὶ -αμένος
 ποιεῖται λόγον ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτάκτων IV λέγει ὅτι τὸ
 χαιράμενος καὶ χαρούμενος εἶνε ἐπίθετα μετοχικά, τὸ
 πρῶτον λείψανον αἰολισμοῦ τοῦ χαίραμαι χαίρημι ἀντὶ
 τοῦ χαιρέω, ὅπως ἐλέγετο αἴνημι, νόημι ἀντὶ αἰνέω νοέω,
 τὸ δὲ δεύτερον χαρούμενος ἀπὸ ἀχρηστον ῥήμα χαρέω, οὐ

(*) Ἐγὼ ἠξεύρω μόνον τὸ χηρευάμενος καὶ χηρευάμενη ἐν
 ταύτῃ τῇ σημασίᾳ. Ἴσως λοιπὸν κατὰ παραδρομὴν ἔγραψεν ὁ συγγρ.
 χαιράμενος. Σ. τ. Ε.

(**) Ἄν τὸ κουνῶ ἐκ τοῦ ἢ κούνη (cupæ) ἢ ἂν ἐκ τοῦ κινῶ κατ'
 ἐπίδρασιν τοῦ κούνη, δὲν δύναμι νὰ ἀποφασίσω, εἰ καὶ τὸ β' μοὶ
 φαίνεται πιθανώτερον.

τὸ κεχάρηκα κτλ. Ὅμοίως προϋποθέτει ἀλλαχοῦ εἰς ἐξή-
 γησιν τοῦ μελλούμενον ἀχρηστον ῥήμα μελλέω, ὅθεν ὁ
 μελλήσω κτλ. Ὅμοίως ἐξηγεῖ καὶ ὁ Οἰκονόμος σελ. 765.
 Ὁ Μαυροφρύδης ἐν Δοκιμίῳ σελ. 131 ἀναφέρει μετοχὰς
 εἰς -άμενος, τὸ δεχάμενος καταδεχάμενος, γενάμενος, ἐν
 463 παγαινάμενος καὶ ὀνομάζει αὐτὰς «πολύτιμα λείψα-
 να τῆς γεραρχῆς ἀρχαιότητος»· διότι ἐπίστευεν, ὅπως τότε
 πάντες, ὅτι τὸ α, ι, υ ἦσαν τὰ πρῶτα φωνήεντα ἅτινα οἱ
 Ἰαπετιτικοὶ λαοὶ εἶχον, τὸ δὲ ε καὶ ο ἀνεπτύχθησαν κα-
 τύπιν ἐκ τοῦ α, καὶ ὅτι ἡ νέκ ἐλλην. διέσωσε τὸ πανάρ-
 χαιον ἐκεῖνο φωνῆεν. Σήμερον εἶνε γνωστὸν ὅτι τοῦτο
 εἶνε παντελῶς ἐσφαλμένον, ὅτι τὰ φωνήεντα ἐν τῇ Ἰαπε-
 τιτικῇ γλώσσῃ πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῶν λαῶν εἶχον ὅπως
 ἐν τῇ ἐλληνικῇ, ἠτίς πιστότατα καὶ ἀκριβέστατα ὑπὲρ
 πᾶσαν ἄλλην γλῶσσαν διέσωσε τὰ ἀρχικὰ φωνήεντα, καὶ
 ἐπομένως τὰ πολυτίμητα ἀπερ τοὶ θεοὶ ταῦτα λείψανα
 ἀπέβαλον τὴν πολλὴν τιμὴν. Ὅμοίως ἔχει περὶ τῶν εἰς
 -ούμενος, πετούμενος, γελαζούμενος κτλ. περὶ ὧν ὁ Μαυ-
 ροφρύδης ἐν σελ. 131 Δοκιμ. λέγει ὅτι τὸ ου ἐνταῦθα σώ-
 ζει τὴν ἀρχαίαν τοῦ υ προφορὰν, ἐπομένως κεῖνται ἀντὶ
 «γελαζούμενος καὶ ὅτι τοῦτο τὸ υ ἔχει ὅπως τὸ λατιν.
 volumus, possumus, dicuntur κτλ., ἐν οἷς νομίζει ὅτι τὸ
 υ τὸ ἀρχαῖον ἐσώθη. Σήμερον εἶνε γνωστὸν ὅτι τὸ υ ἐν
 ταῖς λατινικοῖς τούτοις δὲν εἶνε ἀρχικόν, ἀλλὰ κεῖται
 ἀντὶ τοῦ ο, καὶ δὴ οὐδὲν μανθάνομεν ἐκ τούτων εἰς ἐξή-
 γησιν τῶν ἡμετέρων γελαζούμενος, καθ' ὅσον ἢ ἐν ἐκείνοις
 συμβᾶσα φλογολογικὴ μεταβολὴ δὲν δύναται νὰ ἀποδει-
 χθῆ ὅτι ἐγένετο καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις. Οὐδ' ἢ τοῦ Κοραῆ
 γνώμη ἐπιτυγχάνει τοῦ ἀληθοῦς, διότι καὶ ἂν πρὸς στιγ-
 μὴν παραδεχόμεθα ὅτι ἦτο δυνατὸν ἀπὸ αἰολικοῦ ῥήμα-
 τος χαίρημι νὰ σχηματίσωσιν οἱ Ἕλληνες κατὰ τινα αἰῶ-
 να τὸ χαιράμενος καὶ ἀπὸ τίνος μελλέω τὸ μελλούμενο,
 ἢ δυσχέρεια δὲν λύεται, διότι ὑπολείπονται τοσοῦτοι τύ-
 ποι, περὶ ὧν ἀνάγκη ν' ἀεροβατήσῃ τις ἐπὶ μακρόν, ὅπως

ἐκ διαφόρων χωρῶν καὶ διαλέκτων συλλέξῃ τι εἰς ἐξήγησίν τινων τῶν ἡμετέρων. Πάντων ἀδύνατον, διότι ὅσα ῥήματα δὲν ἐκλίνοντο ἀρχικῶς κατὰ τὰ εἰς -μι, τ. ε. τὰ -ω λεγόμενα, οὐδέποτε εἶχον ἐν τῇ μετοχῇ οὔτε α οὔτε υ, ἐπομένως τὸ ἐρχάμενος, πεμπάμενος κτλ. οὐδεὶς οὐδεμιᾶ μηχανῇ θὰ ἐξηγήσῃ ποτε φθογγολογικῶς· διότι βεβαίως οὐδεὶς εἶδέ ποτε ἔρχαμαι, ἢ πέμπημι ἢ τὸ γελοιότερον πηγαίναμαι. Θά μας εἴπωσιν ὅτι τὸ πηγαίναμενος ἐπλάσθη οὐχὶ φθογγολογικῶς ἐκ τοῦ πηγαίνω, ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἐρχάμενος. Λαμπρά, ὁμολογῶ, ἀλλὰ ἀφοῦ τὸ πηγαίναμενος ἐπλάσθη κατὰ τὸ ἀρχάμενος, διατί νὰ μὴ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ τοῦτο ἐπλάσθη κατὰ τι ἄλλος καὶ τοῦτο κατὰ τι ἄλλο, ὥστε πάντα ὅσα ἀρχῆθεν δὲν εἶχον α ἐν τῇ μετοχῇ νὰ ἐξηγηθῶσι κατὰ τὰ ἀρχικῶς α ἔχοντα; Ὁ ὁμολογῶν ὅτι οἱ λαλοῦντες δύνανται νὰ πλάσωσι τύπον τινὰ κατὰ τινὰ ἄλλον, θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι κατὰ τοὺς δύο δύνανται νὰ σχηματίσωσιν ἔτι δύο, καὶ κατὰ τοὺς τέσσαρας, ἔτι τέσσαρας, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ ἀπείρου, ἂν μόνον ἔχωσι χρόνον, οἱ δὲ Ἕλληνες εἶχον χιλιάδας ἐτῶν. Κατ' αὐτὰ ἐρωτᾶται τίνα ἦσαν τὰ πρότυπα, καθ' ἃ ταῦτα ἐδημιουργήθησαν· ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ἠξεύρωμεν τίνες μετὰ τοῦ α μετοχαὶ τῶν εἰς -μι ῥημάτων ἦσαν ἐν χρήσει, ὅτε συνέβη ὁ πρῶτος μεταπλασμός, θὰ ἐλέγομεν ὀριστικῶς αὐτάς· τοῦτο δὲν εἶνε δυνατὸν, διὸ περιοριζόμεθα εἰς τὸ παρὸν ὑλικόν· ἐν ταῖς καταγραφθεῖσαις μετοχαῖς εὗρηνται δύο, τὰ στάμενα τοῦ Προδρόμου ἀντὶ ἰστάμενα, καὶ τὸ κρεμάμενος, ἀλλὰ περὶ τούτου δὲν εἶνε βέβαιον ὅτι εἶνε παλαιὸν διασωθέν· κατὰ τὸ στάμενος καὶ κατακτάμενος, ὅπερ καὶ ἐν Ἐρωτοκρ. πάντα μὲ καταστάμενους ἔπρασσε καὶ ζεστρέχει, ἐγένετο κατὰ πρῶτον τὸ στεκάμενος, κατ' αὐτὰ τὸ κοιτάμενος, ἔπειτα τὸ ἀντίθετον τρεχάμενος, ἐρχάμενος, πηγαίναμενος, κουνάμενος, σερνάμενος, πετάμενος, καὶ ἐντεῦθεν κατὰ μικρὸν τὴν κατάληξιν ταύτην οἱ λαλοῦντες μετεβίβασαν καὶ εἰς

ἄλλας καὶ ἔπλασαν νέους τύπους καὶ ὁσημέραι πλάττουσιν.

Διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν καὶ τὸ περαζόμενος οὐχὶ ὡς ἐκ ῥήματος περάζω ἀλλ' ὡς ἀναλογίας σχηματισμὸν πρὸς τὸ ἀξιαζόμενος χρειζόμενος, τ. ε. οἱ λαλοῦντες ἀπατηθέντες ὑπέλαβον ὅτι τὸ ὄλον-ζόμενος ἦτο κατάληξις καὶ οὐχὶ τὸ -όμενος· παράδειγμα τούτου θὰ ἀναφέρω ἐν μόνον ἐκ τῆς δοκίμου τῶν παλαιῶν γλώσσης, ὅπως μὴ τις καταγνώσῃ τῶν νέων Ἑλλήνων τῶν τὴν γλῶσσαν πλαττόντων ἀμάθειαν τοσαύτην ὥστε νὰ συγχέωσι θέματα καὶ καταλήξεις, μαθὼν ὅτι οὐδ' οἱ πάλαι σοφοὶ ἔπραττον ἐν τούτοις σοφώτερα. Ἀντίστοιχον τοῦ οἶσθα ἐν τῷ Ἰνδ. λέγεται *vétttha* τ. ε. *Φοιδ-θα*· ἐξ οὗ ἐν τῇ Ἑλλ. κανονικῶς ἐγένετο *Φοῖσ-θα*, καὶ τὸ σ ἀνῆκε τῇ ρίζῃ κείμενον ἀντὶ τοῦ δ, ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲν ἠξευρον γραμματικὴν οὔτε θέματα οὔτε καταλήξεις καὶ ἐνόμισαν ὅτι τὸ σ ἀνῆκεν τῇ καταλήξει. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς εἰς ὄδοντόφωνον λήγουσι θέμασι, ἠρήρεισθα κτλ. καὶ ἐκ τούτων μετεβίβασαν τὸ σθα καὶ εἰς τὸ ἔφθσθα καὶ ἠδῆσθα καὶ φίλησθα κτλ.

Ὁμοίως ἐξηγοῦνται καὶ αἱ μετοχαὶ εἰς -ούμενος· πλεῖστα ῥήματα εἰς -εομαι ἐσχημάτιζον τὸ πάλαι (μέχρι τίνος ἦσαν ἐν χρήσει χρόνου, δὲν ἠξεύρω) τὰς μετοχὰς εἰς -ούμενος. Τίνες τῶν πολλῶν τούτων ζῶσαι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ πρώτου μεταπλασμοῦ ἔδωκαν τὸ παράδειγμα, δὲν ἠξεύρω· τῶν παρατεθειμένων μίαν μόνην εἶνε ἀρχαία, ἢ καλούμενος, ἀλλ' ἢ παλαιότερα γραμματεία σώζει πολλὰς ἐκ συνηρημένων ῥημάτων, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν δύναμαι νὰ εἴπω τίνες ἦσαν ἀληθῶς δημῶδεις καὶ τίνες μακαρονιστικάι, ὅπως ἕκαστος ἔχων πείραν τοῦ τότε τρόπου τοῦ γράφειν, ἐννοεῖ. Ὅτι θὰ ὑπῆρχόν τινες, βέβαιον, ἀφοῦ καὶ σήμερον ἐγὼ ἠξεύρω μίαν, αὐταὶ δὲ ἐφειλκύναντο βαθμηδὸν τὰς εἰς -ομενος, ὥστε ἐλέχθη καὶ καθούμενα, καὶ ἀφτούμενη φωτιὰ κτλ. τὸ γελαζόμενος ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ ἀξιαζόμενος, ὅπως ἀνωτέρω τὸ περαζόμενος

κατὰ τὸ χρειάζομενος κτλ. Καὶ τὸ ζ τοῦτο ἐντεῦθεν ὑπελήφθη ὅτι ταῖς καταλήξεσι καθόλου ἀνήκεν, καὶ δὴ ἐλέχθη καὶ μπορεζάμενος, βολεζάμενος κτλ.

Τοῦ μέσου ἀορ. σώζεται παρ' ἡμῖν καὶ ἐν Θήρᾳ μία μόνη μετοχὴ μετὰ σημασίας ἐπιθετικῆς· ἀλλὰ σημειωτέον ὅτι ἦλθε διὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ οὐχὶ ἀμέσως διὰ τῆς παραδόσεως. Ἦκουον δηλ. ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν θανάτῳ θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζῶν χαρισάμενος» καὶ παρανοήσαντες εἶπον ζῶν χαρισάμενη, π. χ. αὐτὸ τάντρογυνο περνᾷ ζῶν χαρισάμενη = εὐφρόσυνον, εὐθυμον, ἠδεῖαν.

Ἄν λοιπὸν τὰ περὶ τῆς μετοχῆς διαληφθέντα πείθωσιν τινα, ὅπως πείθουσιν ἐμέ, τότε δὲν ἔχομεν ἐν ταῖς μετοχαῖς εἰς -αμενος Αἰολισμόν, ἀλλὰ ἀπλῶς κατ' ἀναλογίαν σχηματισμούς. Ἄν δὲ αἱ εἰς -άμενος εἶνε ψευδαιολισμός, ὁμοίως ψευδαιολισμὸς εἶνε καὶ αἱ δῆθεν μετοχαὶ ἔχω λάβει, γράψει, γράφθη· ἀλλὰ περὶ τούτων θὰ πραγματευθῶμεν προσεχῶς ἐν τῷ περὶ μέλλοντος καὶ παρακειμένου.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νομίζω ὅτι ἐστάλησαν οἱ Αἰολισμοὶ τῆς Νέας Ἑλλ. πρὸς τὴν μητέρα αὐτῶν Σαπφῶ, μακρὰν μακρὰν ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἄρα θὰ πράξωσι τὸ αὐτὸ καὶ οἱ Δωρισμοὶ (*); Ἐν πρώτοις παρατηρῶ ὅτι οὐδὲν θαῦμα, ἂν ἐν τινι ἐπαρχίᾳ τῆς ἐλληνικῆς γῆς ἐνθα πρότερον κατώκουν Δωριεῖς, σώζονται καὶ τινες Δωρισμοὶ ἢ ἂν τις θέλη, ἐν ταῖς ὑπὸ Αἰολέων κατοικουμέναις τὸ πάλαι χώραις, καὶ τις Αἰολισμὸς· δὲν με λανθάνει ὅτι λέξεις προδήλως τὸν δώριον χαρακτῆρα φέρουσαι καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἀκούονται καὶ ἐν Κρήτῃ, ἴσως καὶ ἀλλαχοῦ· παρ' ἡμῖν εἶνε συνηθέστατα τὰ μανίζω = μηνίω, κανάτι = κανήτιον,

(*) Ὡς πρὸς τὴν παροῦσαν ἐξέτασιν εἶνε φυσικὰ ἀδιάφορον ἂν Δωρικὴ καὶ Αἰολικὴ ὡς μία διάλεκτος ὑποληφθῶσιν, ὅπως τινὲς θέλουσιν, ἢ ἂν δύο.

ὄτινος = οὔτινος, ἐπὶ ἀοριστολογικῆς ἐννοίας «ὄτινος κινᾷ τὸ πῆξ, δὲν σου τὸ πιστεύει.» Ἐν ταῖς περὶ τὸ Ἡράκλειον χώραις τὸς = τούς, π. χ. δὲν τὸς εἶδα, δὲν τὸς τὸ πα. Ἄλλ' ὁσάκις ἀναλογίζεται τις ὅτι οἱ Δωριεῖς δὲν ἀπετέλουν τὸ ὅλον ἐλληνικὸν ἔθνος, μάλιστα ἐν τοῖς μετ' Ἀλέξανδρον χρόνοις, ὅτι ἡ γραμματεία αὐτῶν ἦτο μηδὲν ἐν παραβολῇ πρὸς τὴν ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Κοινῇ συνταχθεῖσαν, ὅτι ἀπὸ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς οἱ Δωριεῖς ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος π. Χ. σχεδὸν ἐξέλιπον ἢ τοῦλάχιστον ἐν μόνῃ τῇ Πελοποννήσῳ μικρὰ τινα ἔπραττον (*), ἐν ᾧ χρόνῳ ἡ πολλὴ μᾶζα τοῦ ἐλληνικοῦ ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ καὶ ταῖς λοιπαῖς ἐλληνικαῖς τότε χώραις παντελῶς ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῶν Δωριέων καὶ πολιτικῶς ἔδρα καὶ τὴν λεγομένην Κοινὴν ἐδημιούργει, ὅταν τις ταῦτα ἀναλογισθῇ, θὰ καταντήσῃ, δὲν ἀμφιβάλλω, εἰς ἀμφιβολίαν περὶ τῆς λεγομένης ἐπικρατήσεως τῆς Δωρικῆς διαλέκτου, καὶ περὶ τῶν Δωρισμῶν ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλληνικῇ. Εἶνε δὲ σήμερον ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι ἡ γλῶσσα τῆς συμπάσης Ἑλλάδος, τῶν Σποράδων καὶ Κυκλάδων, τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἴσως καὶ τινῶν μερῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἀποτελοῦσι μίαν καὶ μόνην γλῶσσαν εἰς ἰδιώματα τοπικά, ἀλλ' οὐκ εἰς διαλέκτους διαιρουμένην. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ὁμοιότης αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ὑπόθεσιν καθ' ἣν αἱ χῶραι τῆς Ἑλλάδος ἐρημωθεῖσαι κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ὑπὸ τῶν ἐπιτρεχόντων τὴν Ἑλλάδα βαρβάρων ἀπωκίσθησαν κατόπιν ἐκ Βυζαντίου. Ἄλλ' ὁμολογῶ ὅτι ἓνα μόνον ἀποικισμόν ἐκ Βυζαντίου ἠξέυρω, τὸν τῆς Κρήτης μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν Ἀράβων, ἀγνοῶ δ' ὅμως ἂν καὶ οὗτος ἦτο διοικητικῆς μόνον

(*) Οὐδαίς, πιστεύω, θὰ δυνηθῇ ν' ἀποδείξῃ ὅπωςδὴποτε ὅτι ἡ πρόσκαιρος καὶ ἡμιτελής τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἀχαιῶν πολιτικὴ ἐπίδοσις ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὴν γλῶσσαν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ τὰ ἐπίσημα αὐτῶν ἔγγραφα φαίνονται ἀνάμιχτα κοινοῖς τύποις, πρβλ. Ἐρν. Κούρτιον ἐν Δελφ. Ἀνεκδότοις σελ. 89.

φύσεως, ὅπως οἱ εἰς Ἀνατολικὴν Ῥωμυλίαν ἀποστελλόμενοι Ῥῶσσοι, ἢ ἂν καὶ χάριν τοῦ ἀραιωθέντος πληθυσμοῦ. Ἐρωτήσας δὲ ἄνδρα δοκιμώτατον τὰ Βυζαντιακὰ ἔμαθον ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη τοῦ δι' ἀποικιῶν ἐξελληνισμοῦ τῆς ἡδὴ πρότερον ἐκβαρβαρωθείσης δῆθεν Ἑλλάδος στηρίζεται πιθανώτατα ἐπὶ τῶν περιβοήτων δισχυρισμῶν τοῦ Φαλλμεράυερ, οἵτινες ἔσχον τὴν τύχην νὰ μείνωσιν ἀπλοῖ δισχυρισμοί, διότι οὐδ' αὐτῶ εἶνε γνωσταὶ ἄλλαι ἀποικίσεις. Πρὸς τούτοις ὅτι οἱ Πατρεῖς καὶ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἀπέκρουσαν τοὺς πολιορκουύντας τὰς πόλεις αὐτῶν βαρβάρους τῇ βοήθειᾳ ἀγίων, οὐχὶ δὲ τῶν Βυζαντινῶν. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὁ ἀνασκοπῶν μεθ' ὀπόσης ἀσυγγνώστου ἀμελείας καὶ ἀκηδείας μετεχειρίζοντο τὴν Ἑλλάδα οἱ Βυζαντινοὶ μέχρι τῶν Σταυροφοριῶν, εὐρίσκει ὅτι αἱ ἀποικίσεις αὐταὶ αἰ ὑπ' οὐδενὸς μνημονευόμεναι ἔχουσι καθ' ἑαυτὰς πολὺ τὸ ἀπίθανον, καί, ἂν μὴ παντάπασιν ἀπατώμαι, οὐδὲν ἄλλο ἐπιζητοῦσιν αἰ ἐπ' αὐτῶν στηριζόμεναι περὶ γλώσσης ὑποθέσεις ἢ νὰ ἀποδείξωσι τὸ ἄγνωστον δι' ἄγνωστοτέρου καὶ πρὸς τούτῳ ἀπιθάνου· ὁ δὲ ἐξακολουθῶν νὰ πιστεύῃ αὐταῖς μετακυλίνει, ἴσως ἐν ἀγνοίᾳ, τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης ἀπὸ τῆς κυρίας αὐτοῦ θέσεως εἰς ξένην, ὅπως λύσωσιν αὐτὸ οἱ ἀδυνατοῦντες καὶ νὰ ἀψωνται αὐτοῦ.

Ἄν δὲ ἡ γλῶσσα σήμερον ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων εἶνε μία καὶ ἀδιαίρετος εἰς διαλέκτους διαστελλομένας ἀλλήλων κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἀρχαίων διαλέκτων, καὶ ἂν φαίνεται δυσχερὲς καὶ ἀπίθανον ὅτι ἡ Δωρικὴ διάλεκτος ἠδύνατο νὰ ἐκνικήσῃ οὕτω, ἀνάγκη νὰ ζητηθῇ ἡ πηγὴ καὶ βάσις τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης ἀλλαχοῦ, καὶ τοῦτο τὸ ἀλλαχοῦ εἶνε, νομίζω, ἡ γλῶσσα ἐκεῖνη, ἣτις ἐπὶ τῶν Διαδόχων καὶ ἐξῆς ἐπικρατήσασα καθ' ἅπαντα τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ὠνομάσθη Κοινή.

Ἄλλ' ἴσως παρατηρήσῃ τις ὅτι ἡ ἐπικράτησις αὕτη τῆς Κοινῆς κατὰ τοὺς εἰρημένους χρόνους πρέπει νὰ ἐννοῖται

ὡς πρὸς τὴν γραφομένην μόνον γλῶσσαν, οὐχὶ δὲ καὶ ὡς πρὸς τὴν λαλουμένην, τοῦτο μὲν ὅτι ὁ Στράβων ἐν τῷ πρώτῳ μ. Χ. αἰῶνα μαρτυρεῖ ὅτι πᾶσα ἡ Πελοπόννησος ἐδώριζεν, τοῦτο δέ, ὅτι, ἂν τὴν παντελῆ ἐκνίκησιν τῆς Κοινῆς παραδεχθῶμεν, δὲν ἐννοοῦνται οἱ ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ δωρισμοί· ἐκτὸς τούτου ὁ Γατιανὸς γράφων κατὰ τῶν τὴν πάτριον θρησκείαν ἀσπαζομένων ἔτι Ἑλλήνων λέγει «μόνοις δ' ὑμῖν συμβέβηκε, μηδὲ ἐν ταῖς ὁμιλίαις ὁμοφωνεῖν. Δωριέων μὲν γὰρ οὐχ ἡ αὐτὴ λέξις τῆς ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς, Λιολεῖς τε οὐχ ὁμοίως τοῖς Ἴωσι φθέγγονται κτλ.» Ἐπομένως ἡ παραδοχὴ τῆς ὑπεροχῆς τῆς Κοινῆς καὶ ὡς πρὸς τὴν λαλουμένην γλῶσσαν φαίνεται φέρουσα μεθ' ἑαυτῆς ἄτοπα.

Εἰς ταῦτα ἀντιπαρατηρῶ ὅτι δὲν εἶνε ὀρθὸς ὁ δισχυρισμὸς ὅτι ὁ ὅρος «Κοινὴ γλῶσσα» πρέπει νὰ ἐννοῖται μόνον ὡς πρὸς τὴν γραφομένην γλῶσσαν, καὶ πρὸς τοῦτο ἀναφέρω δύο εἴπερ τινὰς καὶ ἄλλους ἀξιοπίστους μάρτυρας· ὁ Winer ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Καινῆς Διαθήκης § 2 λέγει «ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου καὶ τῶν Διαδόχων ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὑπέστη διττὴν ἐσωτερικὴν μεταβολήν, καθ' ὅσον τοῦτο μὲν ἐσχηματίσθη περὶ τὴν γραφομένην γλῶσσαν, ἣτις βάσιν μὲν εἶχε τὴν Ἀττικὴν, διεστέλλετο δὲ αὐτῇ διὰ τῆς παραδοχῆς τοῦ καθόλου ἑλληνικοῦ καὶ μάλιστα διὰ τινῶν ἐπαρχιακῶν ιδιωτισμῶν, τοῦτο δὲ παρήχθη γλῶσσά τις λαλουμένη, ἐν ἣ ἀνεμίχθησαν αἱ ιδιότητες τῶν διαφόρων καὶ τέως κεχωρισμένων διαλέκτων τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν φυλῶν, καὶ μάλιστα αἱ τῆς Μακεδονικῆς. Ἡ λαλουμένη δ' αὕτη, διάφορος κατὰ τὰς διαφορὰς ἐπαρχίας μάλιστα τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότατον στοιχεῖον καὶ τὸ ὕψος τῶν Ο' καὶ τῶν Ἀποκρύφων καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης»· καὶ § 4 Βάσιν τῆς γλώσσης τῆς Καινῆς Διαθήκης εὐρίσκομεν τὰς ιδιότητας τῆς μεταγενεστέρως ἑλλην. λαλουμένης γλώσσης, αἵτινες ὁμῶς μᾶλλον ἐν τισὶ τύποις ἢ συντακτικαῖς πλοκαῖς συνί-

στάνται»· και ἐν σελ. 21 «οἱ Ἑβραῖοι ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Παλαιστίνῃ ἐμάνθανον τὴν ἑλλην. γλῶσσαν κατὰ πρῶτον ἐκ τῆς συναναστροφῆς μετὰ ἑλληνιστὶ λαλούντων, οὐχὶ ἐκ βιβλίων, καὶ δὴ οὐδὲν θαῦμα ἂν οὗτοι καὶ γράφοντες διετήρουν ὡς τὰ πολλὰ τὰς ιδιότητας τῆς δημώδους ἑλλην. γλῶσσης.» «ὅτι δὲ οὐδὲ τῷ Παύλῳ οὐδεμίᾳ φιλολογικῇ ἑλληνικῇ παιδείᾳ πρέπει ν' ἀποδοθῆ, εἶνε βέβαια σήμερον ἀνεγνωρισμένον.» Καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος λέγει ἐν Κορινθ. Β. 11, 6· λογιζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκένοι τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων· εἶ δὲ καὶ *ιδιώτης τῷ λόγῳ*, ἀλλ' οὐ τῆ γνώσει. Καὶ Sturz de dial. Maced. et Alex. καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐν σελ. 52 «ἡ μετάφρασις τῶν ἱερῶν βιβλίων ἄτε χάριν τῶν δημοτικῶν τ.ε. ἀπαιδευτῶν μάλιστα ἀνθρώπων γενομένη εὐκόλως φαίνεται ὅτι ὤφειλε νὰ προσαρμόζηται πρὸς τούτων τὸ πνεῦμα καὶ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι.

Κατ' αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς μάρτυρας καὶ κατ' ἀλήθειαν ἡ γλῶσσα τῶν Γραφῶν εἶνε ἢ τότε ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ἀσίᾳ μάλιστα, λαλουμένη γλῶσσα, ἀποτελεσθεῖσα βεβαίως, ὅπως καὶ οἱ πληθυσμοὶ τῶν χωρῶν ἐκείνων ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν, ἐκ τῶν διαφόρων τότε ἔτι λαλουμένων ἑλλην. διαλέκτων, ἀλλ' οὐχ ἤττον τότε ἤδη συγχωνευθεῖσα εἰς ἓν καὶ μόνον κράμα, ἐν ᾧ καὶ τυφλῶ δήλη ἢ ἀπόλυτος ὑπεροχὴ τῆς Ἀττικῆς ὡς πρὸς τὸ τυπικὸν καὶ τοὺς φθόγγους, περὶ ὧν μόνων ὁ λόγος· διότι οἱ φθόγγοι καὶ ἡ κλίσις εἶνε τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς γλῶσσης, οὐχὶ αἱ λέξεις. Ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι πιθανώτατα διετηρήθησαν μακρότερον χρόνον αἱ κατὰ τόπους διάλεκτοι, ἀλλὰ καὶ αὗται σὺν τῷ χρόνῳ ὑπέκυψαν (*) εἰς τὴν τότε παντοδύναμον ἄτε ὑπὸ πολλῶ πλειόνων λαλουμένην Κοινήν· τοῦτο δὲ ἐγένετο διὰ τῶν σχολείων, διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Κοινῇ συγγεγραμμένων, διὰ τῆς Ἐκ-

(*) Ὁ Giese ἐν σελ. 135 über den aol. Dialect ὁρμώμενος ἀπὸ ἐσφαλμένων θεωριῶν ἀποφαίνεται τὴν ἐναντίαν γνώμην.

κλησίας βραδύτερον (ἐν ᾧ μόνον τὴν Κοινήν ἤκουον οἱ φοιτῶντες, διότι τὰ βιβλία τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀπαξάπαντα ἐν τῇ Κοινῇ συνετάχθησαν, καὶ ὡς ἐκ τῶν λόγων τοῦ Τατιανοῦ δύναται τις νὰ συμπεράνη, αὐτὴ ὑπελήφθη ὡς ἐπίσημος γλῶσσα τῶν Χριστιανῶν, ὧν αἱ φάλαγγες ὁσημέραι ἠϋξάνοντο) διὰ τῆς ἀποκλειστικῆς χρήσεως εἰς πᾶσαν γραφὴν μόνης τῆς Κοινῆς, διὰ τῶν δικαστηρίων, διὰ τῆς ἀναμίξεως τῶν διαφόρων φυλῶν ἕνεκα τῆς παύσεως τῶν ἐσωτερικῶν ἐρίδων μετὰ τὴν δούλωσιν τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τούτων καὶ χιλίων ἄλλων λόγων ἰσχυόντων ἐπὶ χίλια τοῦλάχιστον ἔτη ἠδύναντο κατὰ μικρὸν νὰ ἐντυπωθῶσι πολλοὶ ἢ μᾶλλον οἱ πλεῖστοι τύποι τοῦ ὀνόματος καὶ ῥήματος τῆς Κοινῆς εἰς τὴν λαλουμένην γλῶσσαν παραγκωνισθέντων κατὰ μικρὸν τῶν διαλεκτικῶν.

Ἡ δὲ τοῦ Χριστιανοῦ Τατιανοῦ μαρτυρία δὲν ἀποδεικνύει ὅ,τι ζητεῖ, διότι φαίνεται ὅτι ὑπὸ ζήλου χριστιανικοῦ ἐλαυνόμενος καὶ θέλων νὰ παραστήσῃ τὰ τῶν εἰδωλολατρῶν ἄτακτα καὶ πολύπλοκα, λέγει ὅτι καὶ οἱ Ἴωνες ἐφθέγγοντο, ἐν ᾧ εἶνε γνωστὸν ὅτι καὶ πρὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου παρήκμαζεν καὶ μετ' αὐτὸν ἐξέλιπε πρώτη ἢ Ἴωνικὴ διάλεκτος. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Στράβωνος, διότι λέγει «ἄλλοι δ' ἄλλως διαλέγονται, δοκοῦσι δὲ δωρίζειν ἅπαντες. . .» διατί λέγει «ἄλλοι δ' ἄλλως, καὶ δοκοῦσι δέ. . .; ἂν τις συνάψῃ τὴν μαρτυρίαν ταύτην μετὰ τῆς τοῦ Πausανίου καθ' ἣν «τὴν καθαρὰν Δωρίον μόνον οἱ Μεσσήνιοι ἐλάλουν», θὰ πιστεύσῃ ὅτι οἱ πολλοὶ Πελοποννήσιοι οὐχὶ καθαρὰν ἀλλ' ἀνάμικτόν τινα διάλεκτον ἐλάλουν, καὶ ἀναμφιβόλως ἡ διάλεκτος αὕτη ἦτο ἀνάμικτος τύποις τῆς Κοινῆς, καὶ ταύτην, πιστεύω, δύναται νὰ χαρακτηρίσῃ τις βοηθεῖα τῶν ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς ἀπὸ τοῦ τρίτου ἤδη αἰῶνος π. Χ. οἱ Κοινοὶ τύποι εἰσδύουσι καὶ ὅσον τις κατέρχεται, βλέπει ὅτι καίτοι ἐπειρῶντο πολλάκις νὰ γράφωσι τὰς ἀρχαίας διαλέκτους οὕτως οἱ Κοινοὶ τύποι εἶχον καθολικευθῆ εἰς τὴν

τότε συνήθειαν ὥστε ὁσημέραι ἐκβάλλουσι τοὺς διαλεκτικούς, μέχρις οὐ μόνος ὄρισμός εἶναι τὸ α .

Ἐάν τις ἀμφιβάλλῃ περὶ τούτων, πρὸς ἀνάγκην αὐτὸν ν' ἀναγνώσῃ τὰς ἐν C. I. G. ἐκδεδομένας Λακωνικὰς καὶ Μεσσηνιακὰς ἐπιγραφάς, πρὸς δὲ καὶ τὰς Ἀργεῖας καὶ Δελφικὰς καὶ Κρητικὰς καὶ θὰ πεισθῇ ὅτι μόνος ὑπολειπόμενος ἐν αὐταῖς ὄρισμός εἶνε τὸ α .

Ἐκτὸς τούτων ἂν ἀναλογισθῇ τις πόσον προσήγγισεν εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν ἀπὸ 50 ἐτῶν ἐν Ἑλλάδι ἡ γλῶσσα τόπων τινῶν, ἐνθα ἡ παιδεία δαψιλῶς διαδίδεται (καὶ ταῦτα ἐνῶ ἐλλείπουσιν ἡμῖν ἔτι ἀληθῶς δόκιμοι συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ καὶ τὸ σημεῖον ἀφ' οὗ ὠρμήθημεν ἀπείρῳ χαλεπώτερον), καὶ ὅτι ἐν τοῖς μεταγενεστέροις ἑλληνικοῖς χρόνοις, ἂν καὶ ἡ δόκιμος καὶ ἀληθὴς παιδεία τῶν παλαιῶν χρόνων ἐξέλιπεν, τὰ παλαιὰ γράμματα μάλιστα ὡς πρὸς τὸ τυπικὸν ἐκαλλιεργοῦντο καὶ τὸ πνεῦμα τῆς φιλομαθείας οὐδέποτε ἐσβέσθη, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος εἶπε τὸ περίφημον ἐκεῖνο «οἱ δὲ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν», δὲν θὰ εὖρη ἄτοπον τὴν ἐκ τῶν προτέρων ὑπόθεσιν ὅτι ἦτο δυνατόν τὸ τυπικὸν μέρος τῶν κατὰ τόπους ἀσυναρτήτων διαλέκτων νὰ ὑπέκυψεν εἰς τὸ τῆς Κοινῆς. Ὅτι δὲ ταῦτα δὲν ἀποτελοῦσι τὴν σιδηρὰν πειθανάγκην τῆς ἀποδείξεως τοῦ εἰρημένου ἐννοεῖ ἕκαστος, οὐδὲ ἐσκοπεῖτο δι' αὐτῶν· αὕτη θὰ προέλθῃ ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν τῆς φθογγολογίας καὶ τῶν τῆς κλίσεως τῆς νέας ἑλλην. πρὸς τὴν Κοινήν. Τὴν παραβολὴν δὲ ταύτην ἔπραξαν οἱ φιλόλογοι πρῶτοι, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀδυνατοῦντες φύσει νὰ ἐξηγήσωσι πάντα κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς, τοῦτο δὲ ἀγνοοῦντες τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τῆς γλώσσης κατὰ τὴν μακρὰν αὐτῆς πορείαν κατέφευγον ὅπως ἐξηγήσωσι ὅ,τι τῆς Κοινῆς διεστέλλετο εἰς τὰς ἀρχαίας διαλέκτους, ὅθεν τὰ εἰδικώτατα ἐκείναις πλειστάκις ἐκαθολικεύοντο καὶ ἀτυχοῦς ἐτύγχανον ἐφαρμογῆς. Πολλῶν δὲ χεῖρῳ διέπραξαν μετὰ ταῦτα οἱ ὑπο-

λαμβανόμενοι πεπαιδευμένοι γλωσσολόγοι· π. χ. ἐγίνωσκον ὅτι πάλαι ποτὲ αἰῶνας πολλοὺς πρὶν ὀνομασθῆ ἑλληνική, ἡ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων εἶχε φθόγγον τινὰ j. Τοῦτον πρὸ Ὀμήρου οἱ λαλοῦντες εἶχον καθ' ὀλοκληρίαν ἀποβάλλῃ διὰ διαφόρων ὁδῶν, ὥστε παρ' Ὀμήρῳ οὐδ' ἔχνος αὐτοῦ σώζεται. Τὸν φθόγγον τοῦτον ἐκτῆσατο ἡ γλῶσσα, ἀφοῦ ἄλλους φθόγγους ἔτρεψεν εἰς αὐτόν. Ἄλλ' οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐπίστευον ὅτι οἱ λαλοῦντες ἀγνώστῳ τινὶ τρόπῳ καὶ δυνάμει διετήρησαν τὸν πανάρχαιον ἐκεῖνον φθόγγον, καὶ φιλοτιμοῦνται ν' ἀνακαλύπτωσιν αὐτὸν πανταχοῦ· οὕτως ὁ Μαυροφρύδης καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ κάμνει χρῆσιν τούτου καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Kuhn VII διδάσκει ὅτι τὸ γ ἐν τῷ ἐπείναγα φιλάγω κτλ. κεῖται ἀντὶ τοῦ j, καὶ κατὰγεται ἐκ χρόνων ὠγγύων· ὁμοίως καὶ ὁ κ. Deffner ἐν Νεοελλην. Ἀνάλεκτα καὶ ἐν Neograeca πολλαχοῦ π. χ. ὅτι τὸ πετάγω = πεταίγω, καὶ τὸ κρύβγω κεῖται ἀντὶ κρυφ-γω, ὃ ἀδύνατον, διότι θὰ ἔμενε κρύβγω, καὶ ὅτι ἐκ τούτων προῆλθε τὸ κρύβω κατ' ἀποκοπὴν τοῦ γ, ὃ ἀδύνατον καὶ φθογγολογικῶς, διότι τὸ σύμπλεγμα βγ δὲν ἀποβάλλει τὸ γ, καὶ ἱστορικῶς διότι τὸ κρύβω κεῖται ἐν τῇ Γραφῇ καὶ εἶνε τοῦλάχιστον 1000 ἐτῶν πρᾶκτικότερον τοῦ κρύβγω, ὅπως καθόλου οἱ εἰς βγω καὶ -εγω τύποι. Καὶ ἐν τῷ νεωτάτῳ ἔργῳ τοῦ κ. Deffner ζητεῖ τὸ ἔρημον ἐκεῖνο j καὶ ἐν τῷ ἀνοίντου = ἀνοίγω τῶν Ἰσακίωνων καὶ ἐν τῷ ἄλιου καὶ ἄλια. Καὶ ἄλλοι ἄλλα ὁμοίως ἄτοπα καὶ ἀδύνατα. Ἐάν δὲ φθόγγους τῆ ἑλλην. γλώσσης παντελῶς ξένους εἰς ἐτυμολογικοὺς καὶ ἄλλους σκοποὺς δὲν διαστάζουσι νὰ παραλαμβάνωσι βοηθοῦς, ἐννοεῖται οἰκοθεν ὅτι τοὺς ὑπάρχοντας ἐν ταῖς ἀρχαίαις καὶ ταῖς νῦν ἀποκέντροις διαλέκτοις ἀπαξάπαντας νομίζουσιν ὅτι κατὰ βούλησιν δύνανται νὰ μεταχειρίζωνται καθολικεύοντες αὐτούς, καὶ ἂν οἱ διάφοροι χρόνοι καὶ τόποι καὶ οἱ οὐχὲ εἰς ἀεὶ διαρκῆς κύρος ἔχοντες φθογγολογικοὶ νόμοι βοῶσιν, οὐδὲν ὠφελεῖ· π. χ. τὸ σ ἀντὶ τοῦ θ ἀπηγγέλλετο

ὑπὸ τῶν Λακόνων τῶν μεταγενεστέρων, οἱ ἔτυμολογοῦντες τὸ ψές ἀπὸ τοῦ χθές παρεδέχοντο ἀνευ τύψεως τῆς συνειδήσεως καὶ ἐν τῷ νέῳ Ἑλλην. τὴν μεταβολὴν ταύτην, ἣν ὁ κ. Deffner ἐν Neogr. 263 ἐπιδοκιμάζει. Ὅτε τὸ j ἐκεῖνο ἐν τῇ γλώσσῃ ὑπῆρχε, πιθανώτατα καὶ τοῦτο καὶ τὸ k εἶχε πρὸ τῶν φθόγγων e, i, ἄλλην προφορὰν ἢ σήμερον, διὸ συμπεσόντα συνεχωνεύοντο εἰς σσ, ττ, σήμερον οὐχί, διότι λέγομεν σικιά, χτικιό, κτλ. Ὁ κ. Def. ὁμῶς ἐν Νεοελλ. Ἀνάλ. οὐδεμίαν εὐρίσκει δυσχέρειαν νὰ παραγάγῃ τὸ κηπούρισα ἐκ τοῦ κηπουρικοῖα, καὶ τὸ βασίλισσα ἐκ τοῦ βασιλικοῖα, ἀδιαφορῶν παντελῶς ἂν ὅτε τὸ κηπούρισα ἐλέχθη κατὰ πρῶτον, ὑπῆρχε τὸ κηπουρικός ἢ τὸ ja. Περὶ τῶν ἐργασιῶν τούτων δύναται τις ἀληθέστατα νὰ εἴπῃ ὅτι εἶνε οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀσύνητος ἐφαρμογὴ συνετῶν ἀρχῶν, καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα ἡ ἀποτυχία ἦτο ἀναπόφευκτος, ἥτις καὶ ἐπῆλθε δυστυχῶς ἐν ὄλῳ τῷ μέτρῳ, ὅπως πᾶς τις πείθεται παρατηρήσας ὅτι καίτοι οἱ ἄνδρες οὗτοι ἀπὸ τοσοῦτων ἐτῶν τὸ ξύλον τῆς γνώσεως ἀναμασῶνται, οὔτε γενναῖόν τι προήνεγκαν οὐδὲ τὴν ἐπιστήμην παρὰ τοῖς φιλομαθέσι νέοις ὅπωςδὴποτε διέδωκαν.

Ἡ ἄτοπος λοιπὸν ἐφαρμογὴ πολλῶν θεωριῶν καὶ ἡ ἄγνοια τῆς ἱστορίας συνετέλεσαν καὶ εἰς ἀνακάλυψιν πολλῶν Δωρισμῶν, οὓς ἀνάγκη νὰ βασανίσωμεν, ἂν εἶνε ἀληθεῖς καὶ γνήσιοι ἢ κίβδηλοί τινες χαρακτηῖρες ἔχοντες μὲν ὁμοιότητά τινα ἐκείνοις, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ παράγειν τοὺς ἀπλουστέρους.

Οὕτω π. χ. ὑπολαμβάνεται Δωρισμὸς ὁ τονισμὸς οἱ ἄνθρωποι ἐλέγαν, πολέμοι, ἐγράφαν, ἐφέραν κτλ. διότι οἱ Δωριεῖς κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν γραμματικῶν οὕτως ἐτόνιζον· ἀλλὰ πρῶτον ἀπορεῖται πῶς οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Αἰολέων ἔμαθον τοῦτον τὸν τονισμὸν παρὰ τῶν Δωριέων· δεύτερον παρατηρεῖται ὅτι ὁ τονισμὸς οὗτος δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν καὶ ἐν τῇ Δωρίδι ἔκτασιν, καὶ οὐδεὶς εὐπρόσωπος λόγος φαίνεται τούτου, π.χ. δικτί λέ-

γομεν γέροντες, ἄρχοντες ἔρωντες, οὐχὶ γερόντες; διατί εὐρισκόμενοι, χρειαζόμενοι κτλ. οὐχὶ δὲ χρειαζόμενοι; τοῦ προπαροξυτονισμοῦ τούτου αἰτίαν οὔτε ἀνέγνωσά που οὔτε νὰ ἐξεύρω δύναμαι. Ὁ Δωρισμὸς λοιπὸν οὗτος ἀνερμηνεύτῳ τῷ τρόπῳ καὶ ἠλαττώθη καὶ ἐπολλαπλασιάσθη. Μήπως δὲν εἶνε Δωρισμὸς; Καὶ δι' ἄλλα καὶ διότι ἀπώλετο ἐν τῇ γλώσσῃ ἡ διαφορὰ τῶν βραχειῶν καὶ μακρῶν συλλαβῶν (καὶ τοῦτο οὐχὶ χθές καὶ πρόην, ἀλλ' ἤδη ἐν τοῖς πρώτοις αἰῶσι μ. Χ. πάντως πρὸ τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους), ὁ τόνος παρ' ἡμῖν ἀπέβαλε πολὺ τῆς ἀρχαίας εὐκινήσιας (*), διὸ λέγομεν ἡ θάλασσα τῆς θάλασσας, ἡ μέλισσα, τῆς μέλισσας, οἱ μέλισσες, πὲς μέλισσες· ἐν τοῖς συνθέτοις τοῦτο ἔτι μᾶλλον, ὁ κακόμοιρος, οἱ κακόμοιροι ἄθροποι, ἡ κακόμοιρη, τοὺς κακόμοιρους, οἱ ἀδιάντροποι, τοὺς ἀδιάντροπους. Τὸ μόνον σημεῖον ἐν ᾧ παρατηρεῖται ἔτι εὐκινήσια τις ἐν τῷ τόνῳ εἶνε, ἂν μὴ ἀπατῶμαι, ἡ γεν. τοῦ ἐνικοῦ ἀριθ. τῆς II κλίσι. καὶ τοῦ πληθ. τῆς I ἐνίοτε· π.χ. ὁ ἄνθρωπος, ὁ πόλεμος τὸ ἄλογο τοῦ ἀνθρώπου τοῦ πολέμου τοῦ ἀλόγου, καὶ αἱ μέλισσες τῶν μελίσσω ἢ μελισσῶ Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς λοιποῖς ὁ τόνος εὐχαριστεῖται νὰ μένη ἐπὶ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς, π.χ. ὁ Φίλιππας τοῦ Φίλιππα, ὁ κάνονας τοῦ κάνονα, οἱ χρειαζόμενοι, τοὺς χρειαζόμενους, ὁ μάγερας τοῦ μάγερα. Ταῦτα ἔχων τις πρὸ ὀφθαλμῶν δὲν δικαιούται νὰ συναγάγῃ τὸ ἀπλοῦν συμπέρασμα ὅτι ἐπειδὴ ἀνέκαθεν ἐλέγετο τοὺς ἀνθρώπους, τῶν ἀνθρώπων, τοὺς πολέμους, τῶν πολέμων, δι' αὐτὸ ἐλέχθη καὶ οἱ ἄνθρωποι, οἱ πολέμοι; καὶ διότι αἱ αἰτ. τῶν μετοχῶν εἰς-μενος εἶνε σπάνια δι' αὐτὸ ἐφειλκύσθησαν ὑπὸ τῶν συχνοτέρων ὀνομαστικῶν. Ὁμοίως ὅτι διότι ἐλέγετο, ἐφέ-

(*) Καὶ αὐτὴ ἡ δόκιμος εἶχεν ἀποβάλλῃ μέρος, διότι ἐτόνιζε φημι κατὰ τὸ φημέν ἀντὶ φῆμι, καὶ ἐπέπιθμεν κατὰ τὸ πέποιθα ἀντὶ ἐπεπιθμέν, καὶ ἴδμεν κατὰ τὸ οἶδα ἀντὶ ἰδμέν κτλ.

ραμεν, ἐφ' ἔρστε, διὰ τοῦτο καὶ ἐφέραν(ε); Κατ' αὐτὸν καὶ μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ τὸν τονισμόν τοῦ ἐβρέχουμουν, ἐλέγουμουν, τ.ε. κατὰ τὰ ἐβρέχεσο ἐβρέχεντο, ἐλέγεσο ἐλέγεντο, ἄλλως μένει ἀκατάληπτος.

"Ἄλλος σπουδαῖος Δωρισμὸς τὰ εἰς -ας καὶ -α λήγοντα πλεῖστα ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως, ἃ φυλάττουσι τὸ α ἐν πάσαις ταῖς πτώσεσι τοῦ ἐνικου καίτοι κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἀττικῆς ὄφειλε νὰ τρέπηται εἰς η καὶ οὐ οὕτω τὰ προειρημένα ἢ θάλασσα τῆς θάλασσας, ἢ μέλισσα τῆς μέλισσας, τῆς δόξας, τῆς γλώσσας, ὁ πατέρας τοῦ πατέρα, ἢ ἀκρίδα τῆς ἀκρίδας (*). Ἐπὶ τούτων στηριχθεὶς ἐσχάτως ὁ κ. Def. ἐδήλωσεν ἡμῖν ἐν παρενθέσει ὅτι «ἤδη ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπικρατήσῃ ἡ Δωρικὴ διάλεκτος» Arch. σελ. 65. Δυστυχῶς ἐπιλαθόμενος ὁ κ. Def. ὅτι ἐν ταῖς ἱστορίαις δὲν ἐκφέρονται αἱ χρονολογίαι διὰ τοῦ «ἤδη ἐν τῷ μεταξὺ», ἀλλὰ δι' ἀριθμῶν, καὶ ὅτι τὰ ἀόριστα ταῦτα οὐδὲν ὠρισμένον δύνανται νὰ σημαίνωσιν, ἀφῆκεν τὰ πάντα ἀόριστα.

Δηλώσας ἐν ἄλλῳ τόπῳ, ἦν περὶ τούτων ἔχω γνώμην, ἐν ἐκτάσει, παρατηρῶ ἐνταῦθα ὅτι τὸ α ἐν τοῖς κατὰ μεταπλασμὸν κλινομένοις καὶ τοῖς αὐξήτικοῖς ὀνόμασι τῆς πρώτης κλίσεως ἐν πάσαις ταῖς πτώσεσι δὲν δύναται νὰ εἶνε Δωρικόν, καὶ ὅτι τὸ ἐν τοῖς λοιποῖς α δύναται νὰ κατάγῃται κάλλιστα ἐκ τῆς Κοινῆς, καὶ ἐπομένως ὅτι τὰ τοῦ α τούτου ὡς Δωρισμοῦ εἶνε οὐδενὸς ἀποδεικτικὰ.

Ὁμοίως ὑπελήθη Δωρισμὸς ἀναμφισβήτητος ἢ μὴ τροπή τοῦ α εἰς η ἐν τοῖς παρωχημένοις χρόνοις τ.ε. ἄκουα, ἄκουσα, ἄρπαζα ἄρπαξα κτλ. εἶνε ἄρα γνήσιος ἢ κίβδηλος; Εἰς ἐξακρίβωσιν τούτου ἀνάγκη νὰ ἐκτεθῶσι κατὰ

(*) Διὰ τί ἐδῶ ἀπεσιωπήθησαν ἢ ἐλησμονήθησαν τὰ ἢ δούλα, γελῶνα, βελῶνα, σφενδόνα, τολούπα, λεύκα, βολὰ καὶ τὰ τοιαῦτα; ἐμνημονεύθησαν δὲ ἴσια ἴσια τὰ ἢ θάλασσα, μέλισσα, δόξα, γλώσσα, καὶ τὰ τὸ πάλαι τριτόκλιτα πατέρας καὶ ἀκρίδα; Σ. τ. Ε.

πλάτος τὰ κατὰ τὴν αὕξησιν ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλλην., ἣτις διαφέρει πολὺ τῆς ἀρχαίας, ὅπως εὐθὺς θὰ δηλωθῇ.

Κατὰ πρῶτον παρατηρεῖται ὅτι ἡ αὕξησις δὲν εἶνε ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην. οὕτω σταθερά, ὅπως ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Κοινῇ. Ἐκ τῆς ἀσταθείας ταύτης ὀρμηθέντες παρέβαλον τὰ κατ' αὐτὴν πρὸς τὴν τῆς παρ' Ὀμήρῳ αὐξήσεως κατάστασιν, ἀλλ' ἀτόπως· διότι ὁ Ὀμηρος ἔλεγε κάλλιστα ἐπεὶ φάγες ἀνδρόμεα κρέα, ἔχε κτλ. ἡ δὲ νῦν γλῶσσα μόνον ἔφαγες, εἶχες κτλ. τ.ε. ἡ αὕξησις ἂν φέρῃ τὸν τόνον δὲν παραλείπεται, ὅπως παρ' Ὀμήρῳ, οἱ δὲ τύποι καλὰ 'καμες, τό 'φαγες ἔχουσιν ὅπως οἱ Ἀττικοὶ οὐκ ἐγὼ 'κτανον, τοῦτ' ἐκεῖν' οὐγὼ 'λεγον κτλ. περὶ ὧν οὐδεὶς εἶπεν ὅτι εἶνε ἄνευ αὐξήσεως. Ὅταν ὅμως δὲν φέρῃ τὸν τόνον, δύναται καὶ νὰ προφέρηται καὶ νὰ παραλείπηται· ἐν Ἑλλάδι πιστεύω ὅτι ἀμφότεραι αἱ χρήσεις εἶνε ἐξ ἴσου κοιναί, ἐν Κρήτῃ δὲ πιθανώτατα οἱ ηὐξημένοι τύποι ὑπερέχουσι τῶν ἀναυξήτων. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι κατὰ τοὺς τύπους, ἐγὼ 'λεγα, κακά 'καμες κτλ. ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος ἐν τῇ προτάσει ἐν ἡ φύσει ταῦτα ἀπαντῶσιν, ἡ αὕξησις παραλείπεται ἢ ἐκθλίβεται τ.ε. δὲν ἀκούεται, προηγουμένου μάλιστα φωνήεντος καὶ ἰδίως τῶν ἀδρότερων α, ο, ου, π.χ. καλὰ 'βλέπετε, ὅπου 'πῆγα, τὸ μικρὸν 'πιάσαμε· προηγουμένου δὲ ι παρ' ἡμῖν ἡ αὕξησις συνήθως ἀκούεται, π.χ. τὴ μικρὴ ἐφυτέψανε, τὸ ἀρνὶ ἐσφάξαμε, προηγουμένου δὲ ε, ἀμφότερα συγχωνεύονται εἰς ἐν, π.χ. τὴν ἐλαιέξυσανε κτλ. Ἐν τοῖς συνθέτοις ῥήμασι τὰ τῆς αὐξήσεως δυσχερέστερα, διότι ἡ λαλουμένη γλῶσσα ἀπέβαλε τὴν αἴσθησιν τῆς ἐσωτερικῆς λεγομένης αὐξήσεως· τὴν ἀρχὴν τῆς συγχύσεως εὐρίσκομεν ἐν αὐτῇ τῇ δοκίμῳ, διότι καὶ αὐτὴ διέπραττε τὰ πασίγνωστα σφάλματα, ἐκάθευδον, ἐκαθέζετο, ἠναίνετο, (ἐ)διηκόνουν, (ἐ)διητώμην, καὶ ὑπώπτειον, ἀπεδήμουν· ἡ τῆς Γραφῆς προέβη εἰποῦσα παρεσυνεβλήθη, ἀπεκατεστάθη, κατὰβης, ἀπαλλάχθαι, ἐπερώτων, ἐπιτίμησεν, ἀνορθώθη, ὀνομάσθη, ἐποικοδό-

μησεν, και εκ του εναντίου ὠκοδομησαι, ὠκοδομηθήσονται, ἀντελάβοιντο, τ.ε. ὅπως οἱ τῶν δοκίμων χρόνων Ἑλληνες ἀπατώμενοι ἢ ἀπήγγελλον τὴν αὐξήσιν πρὸ τῆς προθέσεως ἐν ῥήμασι συνθέτοις, διότι ὑπελάμβανον αὐτὰ ἀπλᾶ, ἢ τούναντίον ἐκλαμβάνοντες ῥήματα παρασύνθετα ὡς σύνθετα ἀπήγγελλον αὐτὰ μετ' ἐσωτερικῆς αὐξήσεως χρονικῆς ἢ συλλαβικῆς, οὕτω και οἱ τῶν μεταγενεστέρων ἔλεγον περιέσσευεν και ἠνέστη, ἀπερ ἀποβάλλει ὁ Ἡρωδιανός (*), και ἐπροφήτευον και λοιπά. Τοῦτο δὲ ἦτο λίαν φυσικὸν διότι ἡ τμησις ἀπὸ αἰῶνων εἶχεν ἀποθάνη και πάντες μόνον τὰ συνημμένα μετεχειρίζοντο, ὥστε κατὰ μικρὸν, ἀφοῦ τὸ μὲν αἶσθημα ἔλεγεν ἄλλα, ἢ δὲ παράδοσις ἄλλα, ἐπῆλθεν ἢ κατάστασις ἦν τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παριστῶσιν, τ.ε. ἡ αὐξήσις και ἐτίθετο και παρελείπετο και ἐδιπλασιάζετο παρὰ τοὺς νόμους τῆς δοκίμου. Ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι παρατηρεῖται ὁμοίως μεγάλη ἀνωμαλία, διότι ἄλλοτε μὲν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τίθενται ἀμφότεραι αἱ αὐξήσεις ἢ τε ἐσωτερικὴ και ἢ ἐξωτερικὴ, ἄλλοτε δὲ οὐδετέρω, και ἄλλοτε μόνον ἢ ἑτέρω. Ἄν δὲ αἰτία τούτου εἶνε ἡ σοφολογιότης τῶν συγγραφέων, οἵτινες εἶχον μάθη ἐν τῇ Γραμματικῇ τῇ ἀρχαίᾳ, ἦν μόνον ἐμάνθανον, ὅτι τὰ ῥήματα ταῦτα ἐλάμβανον ἐσωτερικὴν αὐξήσιν και δὴ γράφοντες κατεφέροντο και ἄκοντες εἰς τὴν χρῆσιν ταύτην, και τοιαῦται ἀναμίξεις ἐκ τῆς ἀναγνώσεως παλαιῶν, εἶνε τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς γραμματείας τῶν χρόνων ἐκείνων, ἢ ἂν τότε ἦτο τὸ ἰσθημα ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν αὐξήσιν ζωτικώτερον, δὲν δύναμαι νὰ ὀρίσω, λέγω δὲ μόνον ὅτι ὡς ἐκ τοῦ καθόλου τρόπου τῶν ἔργων ἐκείνων τὸ πρῶτον φαίνεται μοι μακρῶ πιθανώτερον. Τὰ πράγματα ἔχουσιν ὡδε: Ἐν τῇ Ἀναγνωρίσει στ. 11 ἐβγήκε διαλαλήθηκε· 34 ἐβγήκασι· 41

(*) Καθὰ ἀλλαχοῦ παρετηρήθη, τὰ δύο ταῦτα παραδείγματα παριστῶσι δύο ὅλας τάξεις ῥημάτων ἐσφαλμένως αὐξανόμενων.

ὡσᾶν τοῦ ἰσντυχε· 42 ἐκατέβη, 58 τὸν κατερώτησαν, 60 ἀπελογήθηκεν, 62 ἀνετράφη, 66 ἀπέμεινα. Παρὰ Πτωχοπροδρόμῳ Α. 57 ἐπεριπάτει, 88 μὲ παρεδώκασιν, 157 και διέβην, 159 ἐδιέβασα, 170 νὰ παρελύθη, 176 και γὰρ διέβαινα, 181 ἐσέβηκα και προσεκύνησα. Β. 74 παντ' ἐσέβαινε, 182 νὰ κατέβηκεν, 183 τοὺς ἐσυνέτριψεν, 184 μὲ παρέτρυναν, 137 ἂν με παραχωροῦσαν, 430 τῶρ' ἀπέθανα, 434 νὰ τὸ πέτυχα, 608 ἀπέμεινα, 610 συνετρίβησαν κτλ. Ἀνωμαλῶτερα τὰ ἐν τοῖς ὑπὸ Wagner ἐκδεδομένοις Ῥοδίοις (?) ἄσμασιν. Εἰς ἀπόδειξιν παρατίθενται ὀλίγα ἀπὸ πολλῶν· 63 ἐπαρέδωκεν, 69 κ' ἀνέσπασές την, 70 και διέβηκεν, 73 ἀνέμενες, 79 και διακίνησες, 83 ἀνεσπασασιν, 97 ἀντίγραψες, 62 ἐνετρανίσσα, 74 ἐγάπου σε, 52 ἐπήρπαξα = ἀφήρπασα, κτλ. ἀλλὰ ταῦτα τὰ ἄσματα δὲν εἶνε καθαρῶς δημῶδη, ὅπως ἀποδείκνυται ἐκ πολλῶν φράσεων και λέξεων, π. χ. τοῦ ἀπαρεμφάτου, τῆς λέξεως ἠδονῆς κτλ. Ἐν τοῖς Κρητικοῖς δράμασι και τῷ Ἐρωτοκρίτῳ τὸ μὲν ὅτι εἶνε μεταγενεστέρων αἰῶνων, τὸ δὲ ὅτι εἶνε ἀληθῶς δημῶδη, ἢ ταραχὴ αὕτη ἐκλείπει σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου, διότι ἡ ἐσωτερικὴ αὐξήσις ἐξαφανίζεται· πρὸβλ. Κρητικὸν Θέατρον Σάθα σελ. 66 ἐπαράτησα, 121 ἐκατασταίνουμον, 179 ἐσυντηροῦσα, 444 ἐσυνήφερα κτλ. Ἐρωτοκρ. σελ. 30 καταλύθη, ἐπαραμίλειε, ἐκαταντροπιασθῆκα, ἀπορρήκτηκες, 31 περπάτει, ἀναγάλλιασεν, 35 ἐμπέρδευσε, 37 παραμάνιζες, ἐκαταδίκαζές με, κτλ. Αὕτη ἢ κατάστασις παρατηρεῖται και ἐν τοῖς δημοτικοῖς ἠμῶν ἄσμασι· π. χ. ἐβγήκ' ὁ Νάννος 'ς τὰ βουνά· τὰ μάζωξε τὰ σῦναξε· ὅσον με καταριώτανε· πάλι τῆς μεταμήνυσε, ἐντύθηκε 'ς τὸ στάβλον ἐκατέβηκε διότι κατεβαίνει, διάλυνες, κτλ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μεταχειρίζομεθα τὰ σύνθετα ῥήματα ὅπως τὰ ἀπλᾶ, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐκληρονομήσαμεν παρὰ τῶν παλαιῶν μόνον τὸν ἐνεστώτα, ἐξ οὗ κατ' ἰδίαν ἐπλάσαμεν τὸν παρατατικὸν και ἀόριστον, ἀλλὰ τύπους ὅλους τοῦ τε ἐνεστώτος και τοῦ

παρατακτικῷ καὶ τοῦ ἀορίστου, καὶ τούτους οὕτω μεταχειριζόμεθα, διεσώσαμεν ἐν πολλοῖς τὴν ἐσωτερικὴν αὐξήσιν, τὴν ὁποίαν ὁμως, τοῦτο μὲν ὅτι, ὅπως ἐρρήθη, ἀπεβάλομεν τὸ τῆς ποικιλίας τῆς παλαιᾶς αἰσθημα, τοῦτο δὲ ὅτι ἡ ἔννοια πάντων τῶν τύπων τοῦ ῥήματος μία καὶ ἡ αὐτὴ οὕσα ἐν ἐκάστῳ, παρακινεῖ ἀδιαλείπτως τοὺς λαλοῦντας εἰς ὅσον ἐνεστὶν ἀκριβῆ ἐξίσωσιν αὐτῶν καὶ ὡς πρὸς τοὺς φθόγγους, διὰ ταῦτα μετηνέγκαμεν αὐτὴν ἐκ τῶν παρωχημένων καὶ ἐπὶ τοὺς ἀρχικούς, διότι ὡς βᾶσις ἐλήφθη τὸ θέμα τοῦ παρατακτικῷ, ὅπως τούναντίον παραλείπομεν ἐν ἄλλοις καὶ εἰς τοὺς παρωχημένους, διότι βᾶσις ἐλήφθη τὸ τοῦ ἐνεστώτος. Κατ' αὐτὰ νομίζω ἀποδείκνυται πειστικῶς τίς ἡ ὀρθὴ γραφὴ τοῦ κατεβάζω καὶ κατεβαίνω, ἀνεβάζω καὶ ἀνεβαίνω, τοῦ πεθυμῶ, τοῦ πεθαίνω, τοῦ περεχύνω, τοῦ ἀνεγαλλιᾶζω κτλ. Ὅτι ἐν τούτοις δὲν εἶνε φθογγολογικὴ μεταβολὴ οὔτε χυδαία, ὅπως νεωστὶ ὠνομάσθη, οὔτε εὐγενής, βλέπει ἕκαστος παρατηρήσας ὅτι καὶ τὸ α καὶ τὸ ο καὶ τὸ ι ἀναγκάζονται κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην νὰ τραπῶσιν εἰς ε, ἄνευ τινὸς λόγου. Ὅτι δὲ ἡ διὰ τοῦ αἰ γραφὴ τῶν καταιθαίνω καὶ ἀναιθαίνω κτλ. εἶνε ἄτοπος, δηλοῦται καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ἐκ τούτου ὅτι εἶνε ἀκατάληπτον πῶς ἡ νέα ἑλλην. γλῶσσα κατώρθωσε νὰ σώσῃ τύπους τῶν προθέσεων ἡδὴ ἐν αὐτοῖς τοῖς πρώτοις ἱστορικοῖς χρόνοις τῆς Ἑλλάδος ἀπηρχαιωμένους. Ὅτι δὲ τὸ ε τῶν παρωχημένων χρόνων μεταφέρεται καὶ εἰς τὸν ἐνεστώτα δεικνύει σαφέστατα καὶ τὸ ῥῆμα συνεφέρνω = συνέρχομαι ἀπὸ λιποθυμίας, ἀδιάφορον δὲ ἂν ἡ γλῶσσα μετήνεγκε τὸ ε καὶ εἰς τὸν ἐνεστώτα ὅπως διατηρήσῃ τὸ ῥῆμα τοῦτο ὑπὸ ταύτην τὴν σημασίαν καὶ φθογγικῶς διάφορον τοῦ συ(μ)φέρνω, εἴτε δι' ἄλλην αἰτίαν. Τὸ γεγονός εἶνε ὅτι κατὰ τὸ συνέφερα συνέφερα ἐπλάσθη τὸ συνεφέρνω, διότι τὸ ε ἐν τούτῳ δὲν δύναται νὰ προῆλθεν ἐκ μεταβολῆς τινος φωνήεντος, ἀφοῦ οὐδὲν ὑπῆρχεν, ὅπως ὑποστῆ τὴν θυσίαν ταύτην. Τὴν αὐ-

τὴν μετάβασιν τοῦ ε τῆς αὐξήσεως καὶ εἰς τὸν ἐνεστώτα παρέχουσι καὶ ἄλλα ῥήματα, τ.ε. ὅσα ἄρχονται ἀπὸ τοῦ ξε, π. χ. ξεκάνω, ξεχωρίζω κτλ. περὶ ὧν ἀτόπως λέγεται ὅτι σώζουσι τὴν ἐξ ἀνεστραμμένην· αἱ μεταθέσεις αὐταὶ τῶν γραμμάτων ὅσῳ εὐκολώτερον ἐκτελοῦνται ἐπὶ τοῦ χαρτίου, τοσοῦτω δυσχερέστερον ἐν τῷ στόματι ἡμῶν, διατὶ δὲν λέγομεν ἐξνος καὶ ἐξρω καὶ ἀξνω ἀντὶ ξένος ξέρω ξαίνω(*); Ἀναμφιβόλως τὸ πρᾶγμα ἔχει οὕτως: ἀπηγγέλλετο ἐκφεύγω ἐξέφευγον ἐξέφυγον, ἐξετύλισσον ἐκτυλίσσω, ἐξεκίνουν ἐκκινῶ κτλ. ἐν οἷς τὸ ἐκ μετὰ τῶν ἐπομένων συμφώνων ἀπετέλει σύμπλεγμα δυσαπάγγελτον, διότι, ἂν μὴ σφάλλωμαι, μόνον τὰ συμπλέγματα κ+λ, κ+ν, κ+ρ, κ+σ δύναται νὰ προενεχθῶσιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ. Πρὸς τούτοις ἀφοῦ ἡ ἐκ περιωρίσθη κατὰ τὴν χρῆσιν καὶ ὁ τύπος αὐτῆς ἐξ κατέστη ἄχρηστος, δὲν ὑπῆρχε πλέον ἰκανὴ ὁμοιότης μετὰ τὸ ἐκκινῶ καὶ ἐξεκίνουν κττ. καὶ διὰ ταῦτα ὁ δυσαπάγγελτος τύπος παρημελήθη, ἐξελήφθη δὲ ὁ ἐξεκίνουν ὡς τύπος ἔχων αὐξήσιν τὸ ἀρχικὸν ε, οὐ ἀφαιρουμένου ἡδύνατο νὰ πλασθῆ τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα, ὅπως ῥήματος ἀπλοῦ, ἔλεγον λέγω, οὕτω καὶ ἐξεκίνουν ξεκινῶ. Κατ' αὐτὰ λοιπὸν τὸ ε τοῦ ξεκινῶ κττ. δὲν ἀνήκει τῇ προθέσει ἐξ, ἀλλ' εἶνε ἡ αὐξήσις. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ταῦτα δὲν δηλοῦσι θάνατον τούτου ἢ ἐκείνου, τούναντίον ἡ ἐξομοίωσις τοῦ ἐκκινῶ ἐξεκίνουν εἰς ξεκινῶ ἐξεκίνουν ἐμφαίνει ζωὴν τῆς γλώσσης τεινούσης οὐχὶ εἰς τὴν διάλυσιν τῶν μελῶν αὐτῆς, ἀλλ' εἰς ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν συνάφειαν στενωτάτην. Αὕτη δὲ ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ γινομένη ἐξωτερικὴ εἶνε ἡ κυριωτάτη πηγὴ τῶν ἀπείρων παρετυμολογιῶν τοῦ λαοῦ, σπεύδοντος αἰετοτε νὰ συνάπτῃ τὰ διεστῶτα καὶ ξένα.

Παρατηρητέον ὅτι δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑποληφθῆ ὅτι ἐν

(*) Ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. γράφει ὁ κ. Def. τὸ ῥῆμα τοῦτο ξένω, ἀγνοῶ ἂν ὑπολαμβάνῃ αὐτὴν ὀρθοτέραν γραφὴν.

πᾶσι τοῖς τύποις μετὰ τοῦ ξε- ὑπῆρχεν ἄλλοτε τὸ ἐκ, καὶ ἐκ τούτου κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ἐπῆλθε τὸ ξε. Ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν ῥήματά τινα μετὰ τοῦ ξε σύνθετα ἐδήλουν τὸ ἐναντίον τῶν ἀπλῶν, π. χ. ἔγραφον ἐξέγραφον, ἤλειπον ἐξήλειπον, ἔβαλλον ἐξέβαλλον, ἐκόμιζον ἐξεκόμιζον κττ. ἐσχηματίσθη κατὰ μικρὸν τὸ αἶσθημα ὅτι τὸ ξε τοῦτο ἔχει τὴν δύναμιν νὰ αἴρῃ ἐξ ὀλοκλήρου τὴν δύναμιν τοῦ ῥήματος καὶ μεταβάλλῃ εἰς τὸ ἀντίθετον, ὅθεν ἐλέχθη βᾶφτω ξεβάφτω, διπλῶνω ξεδιπλῶνω, ζεύγω ξεζεύγω καὶ ξεμαθαίνω ξελέγω (ἀνακαλῶ τὸ ῥηθὲν) κτλ.) τ. ἔ. ῥήματα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἢ ἄγνωστα ἢ ἐπὶ ἄλλης σημασίας. Παρ' ἡμῖν τοῦτο πρέβη, ὥστε καὶ εἰς προσηγορικὰ ὀνόματα τὸ ξε τίθεται δι' οὐ δηλοῦμεν ὅτι ἢ ὑπὸ τοῦ ὀνόματος σημαينوμένη ιδιότης ἀνῆκε πρότερον τῷ ὑποκειμένῳ, ἀλλ' ἤδη ἔπαυσε π. χ. ξεπατέρας = ὁ πρότερον ἱερομόναχος, διότι παρ' ἡμῖν πατέρας δηλοῖ τὸν ἱερομόναχον, ξεκαλόγηρος, ξεκαπετάνιος, ξεδάσκαλος, ξεμυλωνᾶς, ξεσύντεκνος, ξεσυμπέθερος, ξεμάστορας, ξεπροεστῶς κτλ. ὅπως τὰ ex-premier, ex-minister etc.

Κατὰ τὰνωτέρω δυνάμεθα διὰ βραχέων νὰ ὀρίσωμεν τὰ κατὰ τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῆς ἐσωτερικῆς αὐξήσεως οὕτως : ἡ ἐσωτερικὴ αὐξήσις δὲν σώζεται πλέον ὡς αὐξήσις ἀνήκουσα μόνοις τοῖς παρφημένοις χρόνοις, ἀλλ' ἢ μετέβη καὶ ἐπὶ τοὺς ἀρχικοὺς ἢ, ὅπερ τὸ συνηθέστατον, παρελείφθη καθ' ὀλοκληρίαν, οἱ δὲ λαλοῦντες συνωδᾶ τῇ προσφιλεῖ ἀπλότητι αὐτῶν ἢ πρὸ τῆς προθέσεως ἀπαγγέλλουσιν ἢ παραλείπουσι πᾶσαν αὐξήσιν ὅπως καὶ ἐν τοῖς ἀπλοῖς ῥήμασι.

Τὰ περὶ τῆς χρονικῆς αὐξήσεως ποικίλλουσι κατὰ τὰς διαφόρους χώρας μέγιστον· οὕτω π. χ. ἐν ταῖς περὶ τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης χώραις καὶ ἐπὶ τινῶν ἄλλων νήσων πᾶσα συλλαβικὴ αὐξήσις προφέρεται ὡς ι καὶ παραβάλλεται τοῖς ἀρχαίοις ἡμελλον ἡδυνάμην κτλ. Ἡ παραβολὴ αὕτη δὲν εἶνε καθ' ὀλοκληρίαν ὑγιής, διότι πρῶτον

προϋποθέτει ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν δοκίμων χρόνων, ὅτε τὸ ἡμελλον κτλ. ἐλέγετο, τὸ η ὡς ι ἀπηγγέλλετο, καὶ δεύτερον, διότι τὸ η ἀσχέτως πρὸς ἡν ποιοτικὴν εἶχε προφορὰν, πάντως ποσοτικῶς ἦτο μακρὸν φωνήεν, ἐνῶ ὡς γνωστὸν ἡ λαλουμένη γλῶσσα δὲν διαστέλλει σήμερον μακρὰ καὶ βραχέα φωνήεντα (*). Κατὰ δὲ ταῦτα δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ χρονικὴ αὐξήσις παρ' ἡμῖν δὲν ὑπάρχει πλέον, ἀφοῦ, ὡς γνωστὸν τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς χρονικῆς αὐξήσεως εἶνε ἡ ἔκτασις τοῦ ἀρχικοῦ φωνήεντος, ἀφοῦ δηλ. παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις χρονικὴ αὐξήσις ἦτο καθόλου ποσοτικὴ διαφορά, παρ' ἡμῖν δὲ ποιοτικὴ. Ἄλλ' ὁ ἀγὼν οὗτος θὰ ἦτο περὶ ὀνομάτων, δι' ὃ ἐρχόμεθα εἰς τὰ πράγματα, ἐν οἷς παρατηροῦμεν ὅτι οἱ τὴν συλλαβικὴν αὐξήσιν ε ὡς ι ἀπαγγέλλοντες ἐσχημάτισαν τοὺς τύπους τούτους κατ' ἀναλογίαν τῶν ὀλίγων ἐκείνων κληρονομηθέντων, οἵτινες μετὰ τοῦ ι φθόγγου ἀρχονται, τ. ἔ. εἶχα, εἶδα, εἶπα, ἤρχουμουν (**), ἤθελα, ἡύρα, ἡύρηκα ἤρθα κτλ.

Κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τύπους εἶδα, εἶχα, ἡύρα, ἐσχημάτισαν οἱ Ἕλληνες σχεδὸν πάντες τὸ ἡπια, κατὰ ταῦτα δὲ οἱ ῥηθέντες νησιῶται προβάντες περαιτέρω τὸ ἡφαγα, ἔπειτα τὸ ἡψησα, κατὰ τὸ εἶδα ἡύρα τὸ ἡγύρεψα, ἡχασα καὶ οὕτω καθεξῆς, διότι τὸ αἶσθημα αὐτῶν σήμερον ἀπαιτεῖ τὴν συλλαβικὴν αὐξήσιν ὡς ι.

(*) Ἄν τις ἄλλως ἐννοῇ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Def. ἐν Νεοελ. σελ. 278 γεγραμμένα, παρακαλεῖται θερμῶς νὰ ἐξηγήσῃ καὶ ἡμῖν «Graeci enim non lēmen, sed lēmen vel lēnimen proferunt καὶ 269 Quae vocales longae sunt, cum accentum ferunt, et una consonans sequitur.» καὶ 267 «iam a et longa est velut in gládōs (κλάδος) et brevis volut in γράμμα, quod duae consonae insequuntur.» Λοιπὸν τὸ α τοῦ κλάδος καὶ τὸ τοῦ γράμμα προφέρομεν σήμερον διαφόρως; μὰ τὸν Ἀπόλλω ἡγὼ μὲν οὐ· ὅπως καὶ οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ κ. Def. μετέφερε τὴν διαφορὰν τοῦ Γερμ. kamm καὶ bai εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν.

(**) Ἐρχουμαν λέγουσιν οἱ Ἀδριανοπολίται. Σ. τ. Σ.

Τὸ δὲ ἐπήγα ἐκ τοῦ πηγαίνω (ὃ δὲν ἔχει τὸ η ἀντὶ τοῦ α ὅπως τὸ στρατηγός, καθὰ ὁ κ. Def. ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I, 448, ἀλλ' ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ (ὕ)πῃγα, πηγαίνω κατὰ τὸ σχῆμα ἔτυχα τυχαίνω, ἔμαθα μαθαίνω κτλ. (περὶ ὧν προσεχῶς) ἀνήκει τῇ κοινῇ γλώσσει, ὁμοίως λέγεται ἀπηλογοῦμαι, ἀνημένω. Ἐν τῇ Ἀναγνωρίσει κεῖται ἀπελογήθη, σήμερον παρ' ἡμῖν καὶ ἀπηλογιά, τ. ἔ. ὁ j φθόγγος εἰσέδυσσε καὶ εἰς τὸ ὄνομα κατὰ παρετυμολογικὴν ἐξίσωσιν, τὸ δὲ ἀνημένω ἴσως ἔχει τὸ η διὰ τὸ περιμένω, διότι ἀμφότερα ὁμοίως εὐχρηστα.

Ἡμεῖς ἐν τοῖς περὶ τὴν Ῥέθυμνον χώραις ἐξαιρέσει τῶν ὀλίγων τύπων οὓς ἀρχαιοθὲν ἐκληρονομήσαμεν μετὰ τοῦ ι - φθόγγου ἀρχομένους καὶ ἀνωτέρω μνημονευθέντας, φυλάττομεν πᾶν φωνῆεν κατὰ τὸ ποιὸν ἀμετάβλητον ἐν τοῖς παρωχημένοις· τὸ ἀκούω λοιπὸν ἔχει παρατατικὸν καὶ ἀόρ. ἀκουα, ἀκουσα, τὸ ἀρμέγω ἀρμεγα, ἀρμεξα, τὸ ἀρπάζω ἀρπαξα, τὸ ἡμπορῶ ἡμπόρου, τὸ ὀρκίζω (*) ὄρκισα, τὸ ἐργῶ ἐργουν, ἐργασα (= κρυώνω) ἐγγυοῦμαι ἐγγυήθηκα, ἐγκαινιάζου τὴν ἐκκλησία, ἐγκαινιάσαν τὴν ἐκκλησία, ἐγκαλῶ, ἐγκάλεσα, ἐκλέγω ἐκλεξα, ἐπιθυμῶ ἐπεθύμουν, ἐορτάζω ἐορτάζα, ἐτοιμάζω ἐτοίμασα, ἐρωτεύομαι ἐρωτεύθηκα κτλ. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι πολλῶν ῥημάτων ἐν ἀρχῇ τὸ ε δὲν ἀκούσται π. χ. μουδιάζω = αἰμωδιῶ, βγαίνω = ἐκβαίνω, ματώνω = αἱματῶ κτλ. ἀλλὰ τοῦτο γίνεται μάλιστα ἐν Ἑλλάδι, τᾶνωτέρω δὲ παρατεθέντα προφέρονται παρ' ἡμῖν μετὰ τοῦ ε, οὐδέποτε ἔγγυοῦμαι ἔγκαινιάζεται, τὸ ῥγῶ εἶνε ἀδύνατον. Ἡ ἐν Ἑλλάδι χρῆσις, πλὴν τῆς συχνῆς παραλείψεως τοῦ ε ἐκ τῆς ἀρχῆς τῶν

(*) Περὶ τοῦ ὀρκίζω λέγει ὁ κ. Def. ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I, 397, ὅτι ἐσχημάτισεν αὐτὸ ἢ νέα Ἑλληνικὴ ἐκ τινος ῥήματος εἰς - εω (ἐν τῷ ἐπιορκέω), ὡσεὶ μὴ τὸ ὀρκίζω ἦτο ῥῆμα δοκιμώτατον καὶ παρὰ Ξενοφῶντι καὶ Δημοσθένει καθὼς καὶ τὸ ἐξορκίζω ἀπαντῶν.

ῥημάτων ἐν τῷ ἐνεστώτι, συμφωνεῖ καθόλου τῇ περιγραφείσῃ παρ' ἡμῖν, καὶ ἐν Ἑλλάδι λέγεται εὐκομαί εὐκουμουν, ἐλπίζω ἔλπισα, ἀκούω ἀκουσα ἀλλαξα ἀπέρασα. Κατ' αὐτὰ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὅπως ἐν τῷ ξεκινῶ ἐξεκίνουν κτλ. ἐν τῷ ἐργῶ ἐργασα εὐκομαί εὐκουμουν κτλ. ἢ τάσις τῶν λαλούντων ἐπέφερε τὴν ἐξίσωσιν τῶν θεμάτων τοῦ ἐνεστώτος καὶ τῶν παρωχημένων, οὕτω καὶ ἐν τῷ ἀλλαξα - ἀλλάζω, ἀρπαξα ἀρπάζω ἐγένετο, καὶ δὴ οὕτε λείψανα Δωρικῆς διαλέκτου εἶνε, οὕτε μαρτυροῦσί τι ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τῆς λαλουμένης. Τὴν αὐτὴν τάσιν τῆς ἐξίσωσεως παρατηρεῖ τις καὶ ἐν τῷ Μακεδονικῷ ἐρχομαν πλασθέντι κατὰ τὸ ἐρχομαι.

Ὅτι δὲ ταῦτα οὐδὲν ἄλλο ἢ νεώτερα κατασκευάσματα, καθ' ὃν ἐρρήθη τρόπον, εἶνε, γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τούτου ὅτι ἡ παλαιότερα γραμματεία, ἐφ' ὅσον δύναται τις νὰ ὑπολάβῃ αὐτὴν ἀξιόπιστον μάρτυρα, σπανιώτερον παρέχει τὸ α τοῦτο· π. χ. ἐν τοῖς Ῥοδίοις ἀσμασιν τρέπεται πολλάκις τὸ ἀρχικὸν α εἰς ε, 62 ἐνετρανισα, 74 ἐγάπουνσε, 72 ἐνέβασες, 71 ἐγάπησες, 4 ἐγάπαν, 9 ἐρνίστηκες, 52 ἐπήρπαξα = ἀφήρπασα, 42 ἐπέλαβα = ἀπέλαβα, 12 ἔλλαξα, 22 ἐκκούμπισες, 93 τὸ φρύδι σου με ἤρεσε, τὸ α δὲ ἀναγινώσεται ἐν 56 ἀγάπα, 70 ἀγάπουν καὶ 88 ἀρνίστης με τ. ἔ. ἐν τρισὶ μόνοις τόποις. Παρὰ τῷ Προδρόμῳ εἶνε συνηθέστερον τὸ η Β. 250 ἡγάπησαν, 269 ἡγανάκτησα 88 ἡγόρασας. Α. 79 ἡκουσα, 333 ἡκολούθησα, ἀλλὰ 302 ἀδικούσαμεν. Ἐν Πεδιάδι τῆς Κρήτης παρατηρεῖται μεγάλη ὁρμὴ τοῦ τρέπειν τὸ ἀρκτικὸν α ἐν τοῖς παρωχημένοις χρόνοις εἰς ε, τὸ δ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐν ταῖς διαλέκτοις τοῦ Πόντου (*). Πλὴν τῶν κληρονομηθέντων τύπων ἡ-

(*) Πρὸ 4 ἐτῶν ἔγραψεν ὁ κ. Def. ὅτι μόνον ἡ Ποντικὴ αὕτη προφορὰ τοῦ η τούτου ὡς ε ἤρκει νὰ πείσῃ τοὺς νέους Ἑλληνας ὅτι καὶ οἱ παλαιοὶ ὡς ε ἀπήγγελλον τὸ η εὐχαριστοῦμεν.

κουσα, ἤλλαξα, λέγεται καὶ ἐγάπησα καὶ ἔκουσα, ἔλλαξα κτλ. Ἄλλ' ἢ ἐπίδοσις αὕτη τοῦ ε εἶνε νεωτάτη, διότι ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις ποιηθέντι, οὐδὲν ἴχνος τοιαύτης μεταβολῆς ἀναγινώσκειται. Αἰτία δὲ ταύτης ἀναμφιβόλως εἶνε οὐχὶ ὅτι ἐν τούτοις ἐσώθη ἢ ἀρχαία τοῦ η προφορά, ἀλλ' ὅτι ἐν τῷ πνεύματι τῶν λαλούντων ὑπάρχουσι πλεῖστοι τύποι ἀορ. καὶ παρατατ. ἀπὸ τοῦ ε ἀρχόμενοι, καὶ κατ' αὐτὰ τὰ πρότυπα φέρονται φύσει εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν λοιπῶν. Ἄν λοιπὸν τὰ περὶ αὐξήσεως διαληφθέντα δὲν εἶνε καθ' ὀλοκληρίαν ἡμαρτημένα, οὐδεὶς Δωρισμὸς ἐν ταύτῃ ὑποκρύπτεται, οὐδὲ εἶνε ἢ ἐλαχίστη ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῆ δωρισμὸς τις εἰς ἐξήγησιν φαινομένων δυναμένων νὰ ἐξηγηθῶσι κάλλιστα ἄνευ τῆς ἀναμίξεως Δωρισμῶν.

Ἄλλος Αἰολισμὸς κατὰ τὸν Οἰκονόμον, Δωρισμὸς δὲ καὶ Ἰωνισμὸς ἢ μᾶλλον Πελασγισμὸς (ἐπιτραπήτω μοι ἢ λέξις) κατὰ Μαυροφρύδην καὶ ἄλλους ἀνακαλύπτεται ἐν τοῖς συνηρημένοις ῥήμασιν, ἅτινα λέγονται ὅτι διέσωσαν τὴν ἀρχικωτάτην, τὴν προομήρειον κατάστασιν ἢ ἄλλα τοιαῦτα θαύματα· ἐξετάσωμεν ἀκριβέστερον.

Ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ταῖς πρὸς βορρᾶν ἐπαρχίαις προφέρουσι συνήθως τοὺς τύπους τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ οὕτως: ἀγαπάω ἀγαπά(ει)ς ἀγαπά(ει), μιλάω μιλά(ει)ς μιλά(ει), (ἐν δὲ τοῖς δημοτικοῖς ἄσμασιν ἀναγινώσκονται καὶ οἱ συνηρημ. ἀργεῖ, φορεῖ, κερναῖ, δειπναῖ κτλ.) τοὺς τοῦ πληθυντικοῦ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ ἀγαπάμεν καὶ ἀγαποῦμεν ἀγαπάτε, ἀγαπάνε καὶ ἀγαποῦνε. Ἐπὶ δὲ τῶν νήσων καὶ πολλαχοῦ τῆς μικρᾶς Ἀσίας συνηρημένους, ἀγαπῶ, ἀγαπάς ἀγαπᾷ ἀγαποῦμε(ν)(ε), ἀγαπάτε ἀγαποῦσι καὶ ἀγαποῦνε, καὶ ἀγαποῦσινε, πατῶ πατεῖς πατεῖ πατοῦμε(ν)(ε) πατεῖτε πατοῦσι καὶ πατοῦν(ε) καὶ πατοῦσινε. Τὸ ἀγαποῦμεν καὶ ἀγαποῦσι διχαστέλλεται ἀπὸ τῶν παλαιῶν κατὰ τὸ συναϊρεθὲν φωνῆεν. Ἄν μὴ ἀπατῶμαι, αἰτία εἶνε ἢ ἀναλογία τῶν εἰς - εω ῥημάτων, τ. ἔ. κατὰ τὸ πατοῦμεν

κρατοῦμεν ἐγένετο καὶ τὸ ἀγαποῦμεν κτλ. Τὴν ἐν τῇ βορείῳ Ἑλλάδι τροπὴν τοῦ ο εἰς ου ἐν τῷ πρώτῳ πληθ. προσ. ἀγνοεῖ ἢ τῶν Κρητῶν διάλεκτος, δηλ. λέγουμεν παρ' ἡμῶν ἀνήκουστον· διὸ δὲν ἀποδέχομαι τὴν διὰ τὸ μῦ ἐξήγησιν· τὸ τρίτον πληθ. ἀγαποῦσιν ἐφειλκύσθη ὑπὸ πάντων τῶν ἄλλων ῥημάτων εἰς - ουσι ουν(ε) ληγόντων, τ. ἔ. λέγουσι κρατοῦσι καὶ κατ' αὐτὰ τιμοῦσι. Ἐρωτᾶται δὲ τώρα τίνας εἶνε πρῶτοι καὶ γνήσιοι τύποι οἱ ἀσυναϊρετοὶ ἀγαπάω μιλάεις ἢ οἱ συνηρημένοι μιλεῖ τιμαῖ; Μέχρι σήμερον πάντες ἀπεφαίνοντο ὑπὲρ τῶν πρώτων· οὕτω π. χ. ὁ Mullach λαμβάνων παρὰ τοῦ Οἰκονόμου ὁ ἀνωτέρω παρέθηκα περὶ τῶν τῆς Σαπφούς τύπων χωρίον λέγει ἐν σελ. 252 ὅτι οἱ Θεσσαλοὶ καὶ Ἑπειῶται προφέρουσι τὸ ι τοῦ ζητᾶς τηρᾶς ζητᾷ τηρᾷ. Ὡστε κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Mullach οἱ τύποι οὗτοι εἶνε συνηρημένοι, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ἀκούεται τὸ ὑπογεγραμμένον ἰῶτα. Τοῦτο ὅμως εἶνε ἀδύνατον, διότι ὅπως καὶ ὁ κ. Mullach κάλλιστα ἐξεύρει κατὰ τὰς τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν μαρτυρίας πρῶτοι οἱ Αἰολεῖς παρέλιπον τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ἰῶτα τούτου, μετὰ ταῦτα ἔπραξαν τοῦτο καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνας, ὥστε ἐπὶ Χριστοῦ δὲν ἀπηγγέλλετο. Τίς δὲ δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι σήμερον μετὰ 2000 ἔτη σώζεται ἐν Θεσσαλίᾳ ἢ προφορὰ τοῦ ἰῶτα τοῦ ὑπογεγραμμένου; ἔπειτα ἀπηγγέλλετο ἄρα τὸ ὑπογεγραμμένον ἰῶτα ὅπως σήμερον ἐν τῷ ζητᾶεις τηρᾶεις τιμαῖεις; ἀναμφιβόλως οὐχί.

Διὰ πολλοὺς λόγους φαίνεται μοι ἢ διατήρησις τῶν ἀσυναϊρέτων ἀδύνατος, α²) ὅτι οἱ ἀπόγονοι τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἰώνων ὄφειλον νὰ τηρήσωσι τοὺς ἀσυναϊρέτους τύπους, οὐχὶ δὲ οἱ Ἀττικοὶ καὶ λοιποὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι, ὧν οἱ πρόγονοι σχεδὸν εἶπεῖν δὲν εἶχον τοὺς ἀσυναϊρέτους· β¹) τὸ ἀσυναϊρετὸν παρατηρεῖται μόνον ἐν τῷ ἐνικῷ καὶ ἐν τούτῳ οὐχὶ πάντοτε (*), καὶ ἂν ἦτο ἀληθὴς διατήρησις, ἐρω-

(*) Διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Ἀδριανουπόλεως (?σως δὲ καὶ ὅλης τῆς

τάται διατί δὲν περιεσώθησαν οὕτως ἀσυναίρετοι καὶ ἐν τῷ πληθυντικῷ· τρίτον ἐν τοῖς πλήρεσι τούτοις τύποις παρατηρεῖται σύγχυσις τῆς συζυγίας τῶν εἰς - εω καὶ τῶν εἰς - αω παντελῆς, τὸναντίον δὲ ἐν αἰς χώραις ἀπαγγέλλονται μόνοι οἱ συνηρημένοι τύποι διαστέλλονται αὐταί εισέτι σχεδὸν ἀκριβῶς. Ἐν Κρήτῃ π. χ. μόνον εὐχρηστοί εἶνε οἱ τύποι πατεῖς, μιλεῖ, καλεῖ, κρατεῖ, θωρεῖ, θαρρεῖ, φιλεῖ, γαμεῖ, κατουρεῖ, μπορεῖ, βαρεῖ, πονεῖ κτλ. οὐδέποτε φιλάει, μποράει κτλ. Τὰ παραβαίνοντα τὴν τάξιν παρ' ἡμῖν ἐλάχιστα, π. χ. μετρᾶ, χτυπᾶ, κυνηγᾶ, φοβᾶται, θυμᾶται καὶ ἴσως ἀκόμη τινά, παρὰ τῷ Προδρόμῳ ἀκόμη ὀλιγώτερα, καὶ δὴ φαίνεται ὅτι τὰ εἰς - αω πληθύνονται. Τίς δὲ δύναται νὰ πείσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους ὅτι οἱ Κρήτες καὶ λοιποὶ ἔμελλον τοὺς ἀσυναίρετους τύπους—ἂν αὐτοὺς παρὰ τῶν προγόνων ἐδέχοντο—νὰ συναίρεσιν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἀττικῆς καὶ Κοινῆς; τοῦτο εἶνε παντάπασιν ἀδύνατον, πιστεύω δὲ ὅτι ἡ μεγίστη αὐτῶν συμφωνία πρὸς τοὺς τῆς Κοινῆς βοᾶ ὑπὲρ τῆς προτεραιότητος αὐτῶν, τὸναντίον δὲ ἡ διαφορὰ τῶν διαλελυμένων, καὶ τοῦτο ὅτι δὲν εὐχρηστοῦσι μόνοι οὗτοι ὑπὲρ τῆς μεταγενεστέρως αὐτῶν κατασκευῆς. Καὶ ὅτι οὕτως ἔχει, μαρτυρεῖ πᾶσα ἡ τῶν προτέρων αἰώνων γραμματεία. Ἐν τῇ Ἀναγνωρίσει οὐδεὶς διαλελυμένος τύπος ἀπαντᾶ (ὁ κρατειέται στ. 10 δὲν εἶνε ἀσυναίρετος), οὔτε ἐν τοῖς τοῦ Προδρόμου, οὔτε ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ, οὔτε ἐν τοῖς Κρητικοῖς δράμασιν, οὐδέ, ἂν μὴ σφάλλωμαι, ἐν τοῖς

Θράκης καὶ πιθανῶς καὶ ἄλλων τόπων) τοῦτο τὸ οὐχὶ πάντοτε τοῦ συγγραφοῦ κατ' ἀκρίβειαν ἐκφραζόμενον ἔχει οὕτως μόνον τὰ γ'. ἐν πρόσωπα εἶνε πάγχρηστα καὶ σχεδὸν ἄνευ ἐξαιρέσεως (πλὴν τοῦ θαρρεῖ ἴμπορεῖ) λέγεται ζητᾶϊ, τρυπᾶϊ, χτυπᾶϊ, κινᾶϊ, φιλαῖ, πεινᾶϊ (δισυλλάβως δηλ.) ἀγαπᾶϊ, περπατᾶϊ (τρισυλλάβως), ὅχι δὲ ποτε τὰ α'. καὶ β'. πεινάω, φιλάω (τὸ φυλάω εἶναι ἄλλο), ἀγαπάω, περπατάω, πεινάεις, φιλάεις, ἀγαπάεις, περπατάεις, ἀλλὰ πάντοτε πεινῶ πεινᾶς, φιλῶ φιλαῖς, ἀγαπῶ ἀγαπᾶς κτλ. Σ. τ. Ε.

ὑπὸ Legrand καὶ Wagner ἐκδεδομένοις μεσαιωνικοῖς ποιήμασι. Δύναται δὲ τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι οἱ ποιηταὶ καὶ πεζογράφοι τῶν χρόνων ἐκείνων ἤθελον ἀποφύγη δι' οἰονδήποτε λόγον τοὺς τύπους τούτους, ἀφοῦ δὲν ἀπέφυγον τοιούτους ἄλλους ἀγνώστους μὲν τῇ ἀρχαίᾳ, ἀλλ' ἰδιαίοντας τῇ συνηθείᾳ; Πρὸς δὲ τούτοις ἡ μεγάλη διαφορὰ τῶν διαλελυμένων τούτων τύπων ἀπὸ τῶν δωρικῶν δὲν συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἐκεῖθεν καταγωγῆς αὐτῶν· λάβωμεν π.χ. τὰ παραδείγματα, ἅτινα Ahrens II 309 ἔχει.

Φιλέω φιλίω φιλῶ, φιλεῖς φιλές, φιλεῖ, φιλέομες φιλοῦμες, φιλεῦμες, φιλίομες, φιλίωμες φιλωῦμες, φιλεῖτε, φιλητε, φιλέοντι, φιλοῦντι, φιλεῦτι, φιλίοντι, φιλόντι· νικῶ, νικῆς, νικῆ, νικᾶμες, νικῆτε, νικῶντι. Τούτων πάντων τὰ μὲν τοὺς συνηρημένους τύπους μεταχειριζόμενα ἰδιώματα ἔχουσι μόνους ἐκείνους οἱ συμπίπτουσι μετὰ τῶν τῆς κοινῆς φιλῶ φιλεῖς φιλεῖ, φιλεῖτε, νικῶ, τὰ δὲ τοὺς ἀσυναίρετους καὶ δῆθεν ἀρχαίους διασώσαντα δὲν ἔχουσιν οὐδὲ ἓνα, διότι τὸ φιλῶ λέγουσι φιλάω, τὸ νικῶ νικάω, τὸ φιλεῖς φιλάεις, τὸ φιλεῖτε φιλάτε κτλ. Ὅτι δὲ οἱ διαλελυμένοι τύποι οὗτοι διαφέρουσι καὶ τῶν Ἰωνικῶν γινώσκουσι καὶ οἱ τῶν Γυμνασίων μαθηταί· οὐδ' αἱ μετοχαὶ ἔχουσιν ὁμοιότητα, διότι ἡμεῖς λέγομεν «καὶ πηγαίνω περπατῶντας τὴν ἀγάπη μου ζητῶντας, ἀγαπῶντας κτλ. οἱ δὲ Δωριεῖς νικᾶντες κτλ. Ὅτι μὲν λοιπὸν οἱ ἀσυναίρετοι οὗτοι τύποι δὲν εἶνε ἀρχαῖοι, νομίζω, ὅτι κατέστη πιθανώτατον, ἂν μὴ βέβαιον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Διότι εἶνε μὲν ἐπιστημονικὸν ἔργον καὶ ἡ τῆς ἐπικρατούσης πλάνης διασκέδασις καὶ τὰ ἀρνητικὰ ταῦτα ἀποτελέσματα ἔχουσι καὶ καθ' ἑαυτὰ μεγάλην ἀξίαν, διότι προοδοποιοῦσιν εἰς τὴν εὐρεσιν τῆς ἀληθείας καὶ εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς διαγνώσεως τοῦ νοσήματος, εἶνε δὲ φυσικὸν ὅτι νέα ἐπιστήμη ἀπὸ τούτων ἀρχεται, ἀλλ' ἐφ' ὅσον μόνον περιορίζεται ἐν τοῖς ἀρνητικοῖς συμπεράσμασιν, ἡ ἐργασία αὐτῆς δὲν δύναται νὰ εἶνε τελεία. Σκοπὸς καὶ τῆς

γλωσσολογίας, ὅπως πάσης θετικῆς ἐπιστήμης, εἶνε οὐχὶ μόνον νὰ διασκεδάσῃ τὰ κακῶς καὶ ἐσφαλμένως συσσωρευθέντα, ἀλλὰ καὶ καθαρίσασα τὸ ἔδαφος ἐκ τῶν ἐσφαλμένων προλήψεων καὶ διδασκαλιῶν νὰ ἀνεγείρῃ τὸ ἑαυτῆς οἰκοδόμημα ἐπὶ πέτρας μεγάλης μεγαλοπρεπῆς καὶ εἰς ἀεὶ ἀδιάσειστον. Εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου οἰκοδομήματος ἀπαιτουμένων πολλῶν καὶ γνώσεων καὶ δυνάμεων καὶ χρόνων, ἡμεῖς θὰ ὑπολάβωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς εὐτυχεῖς, ἂν μόνον λίθους τινὰς μικροὺς πρὸς τοῦτο διὰ τῶν συμβολῶν τούτων προσκυλίσωμεν.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ λαλοῦντες πλάττουσι διχφόρους τύπους κατ' ἀναλογίαν ἄλλων, καὶ τώρα ἐρωτᾶται, πῶς ἠδύναντο Ἕλληνές τινες κατὰ τινὰς τῶν παρελθόντων αἰώνων νὰ διαλύσωσι τοὺς πρῶην συνηρημένους τύπους; ἢ ἀπάντησις δὲν δύναται νὰ ἦνε ἄλλη ἢ ὅτι λαβόντες ὡς πρότυπα διαλελυμένους τινὰς ἤδη πρότερον ὑπάρχοντας. Διότι δὲν ἠδύναντο νὰ πλάσωσιν ἄνευ προτύπων, τοιαύτη ἐργασία ἄνευ παραδειγμάτων δὲν ἀνήκει εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς γλώσσης. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα φαίνεται ὅτι καταντᾶ εἰς φαῦλον κύκλον. Ἐπειδὴ ἂν πάντες οἱ κληρονομηθέντες τύποι ἦσαν, ὅπως ἦσαν, συνηρημένοι, ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπάρχωσιν ἀσυναίρετα παραδείγματα. Ἄν μὴ σφάλλωμαι, ἢ διέξοδος εἶνε ἡδε: παραδείγματα κληρονομηθέντων ἀσυναίρετων τύπων ἀνέκαθεν δὲν ὑπῆρχον, κατόπιν δὲ προῆλθον εἰς μέσον τοιαῦτα ἐκ βαρυτόνων ῥημάτων διὰ τῆς ἐκπτώσεως συμφώνου τινὸς καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ γ. Εἶνε δηλ. γνωστὸν ὅτι τὸ γ πρὸ τῶν ε καὶ ι φθόγγων λαμβάνει προφορὰν ὁμοίαν τῷ j, ὅτε εὐκολώτατα ἐκπίπτει· παράδειγμα τοιαύτης ἐκπτώσεως παρέχει ἡμῖν τὸ παλαιότατον μνημεῖον τῆς δημῶδους ἡμῶν γλώσσης, ἢ Ἄναγνώρισις, στ. 38 ἂν πάς 'ς τὸν κύριν σου ἀντὶ τοῦ ἂν ὑπάης - ὑπάγης, ὅτι δὲ ἡ συγκοπὴ αὕτη τοῦ γ καὶ ἀποβολὴ τοῦ φωνήεντος ἀνάγκη νὰ εἶνε παλαιότερα, ἐννοεῖ ἕκαστος. Ἐκτὸς τοῦ πάεις πάς ἐλέγετο καὶ φάης - φάς,

τρώεις - τρώς, λέεις λές, θέλεις - θές, ὁμοίως φυλάγω καὶ φυλάω φυλάγεις - φυλάς κτλ. Ἐν τῷ ἐν. ἀριθ. λοιπὸν μετὰ τὴν συγκοπὴν τοῦ γ, ἢ μᾶλλον τοῦ j (διότι ἢ ἔλλειψις ἐν τῷ πρώτῳ ἐπῆλθεν ἐκ τοῦ β' ὡ καὶ γ' ὡ, τ. ἔ. ἐλέχθη πάω, διότι ἐλέχθη πρότερον πάεις πάει, ὁμοίως ἐγένετο ἀπὸ τοῦ κάτσε πληθ. κάτσετε, ὅστις ἀδύνατον νὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ καθίσατε) ἐπῆλθε χασμωδία· ἐν δὲ τῷ πληθ. συνήθως συγκόπτεται ἢ ὄλη συλλαβὴ, ὅθεν φάτε, πάτε, θέτε, τρώτε, πάμε(ν), λέμε(ν) κτλ. Καὶ ἐν μὲν τῷ πληθ. συμφωνοῦσιν οἱ Κρήτες τοῖς Πελοποννησίοις καὶ λοιποῖς ἐν Ἑλλάδι, ἐν δὲ τῷ ἐνικῷ οὐδαμῶς, διότι ἐν Κρήτῃ οἱ μετὰ χασμωδίας ἀπαγγελλόμενοι τύποι ἀποφεύγονται, ὅθεν ἢ δὲν γίνεται συγκοπὴ τοῦ συμφώνου ἢ γίνεται τῆς συλλαβῆς ὄλης, ὅθεν πάς, λές, θές, τρώς, φάς (*). Ἐκ τούτων συνάγεται, νομίζω, τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ νησιῶται οἱ τὴν χασμωδίαν ἐν τούτοις τοῖς συγκεκομμένοις ῥήμασιν οὐχ ὑπομένοντες, δὲν ἠδύναντο ν' ἀναπτύξωσιν αὐτὴν οὐδ' ἐν τοῖς συνηρημένοις, οἱ δὲ ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ταῖς πρὸς βορρᾶν ἐπαρχίαις ἐν τοῖς συγκεκομμένοις τούτοις βαρυτόνοις τὴν χασμωδίαν ὑπερφιλοῦντες εἰσήγαγον αὐτὴν κατὰ μικρὸν καὶ εἰς τὰ συνηρημένα. Εἰς τοῦτο συνηγοροῦσι δύο σπουδαῖα φαινόμενα, ἄτινα ἄλλως μένουσιν ἀκατάληπτα, τ. ἔ. ἐπειδὴ τὰ συνηθέστατα τῶν συγκεκομμένων τούτων λήγουσιν εἰς - αω - αεις - αει, διὰ τοῦτο ἐγένοντο ἐν τῷ αἰσθήματι τῶν λαλούντων οἱ τύποι - αω, - αεις, - αει οὕτω συνήθεις, ὥστε ἐν παντὶ συ-

(*) Σημειωτέον ὅτι τοῦτο ἰσχύει κυρίως ἐπὶ τοῦ β' οὐ προσώπου, ἦτον δὲ ἐπὶ τοῦ τρίτου, διότι ἢ τοῦ εἰ (ἦ) συγκοπὴ θὰ ἐπέφερε ἐξαφάνισιν τῆς προσωπικῆς σχέσεως· τύποι οἷον πά, θέ = πάω πάει, θέλω θέλει, εἶνε ἐν χρήσει μόνον ἐν παρατάξει μετ' ἄλλων ῥημάτων πρώτου ἢ τρίτου προσώπου, π. χ. πὰ νὰ φάω, πὰ τὸ 'πῆ κτλ. ὅτε τὸ ἀκόλουθον ῥῆμα δηλοῖ ἀμφοτέρως τὰς προσωπικὰς σχέσεις, ὅπως καὶ ἐν τῷ μέλλοντι θέλει φάγω, θε νὰ φάγω.

νηρημένω ῥήματι τούτους καὶ μόνους τούτους κατὰ μικρὸν εἰσήγαγον· καὶ ἐπειδὴ μάλιστα ἐν τῷ ἐνικῷ οἱ συγκεκομμένοι τύποι προφέρονται διαλελυμένοι, ἐν δὲ τῷ πληθ. οὐχί, διὰ τοῦτο καὶ τὰ πρῶην συνηρημένα ῥήματα μόνον ἐν τῷ ἐν. ἀπαγγέλλονται μετὰ χασμωδίας. Ἡ ἐπίδρασις δὲ αὕτη τῶν βαρυτόνων ἐπὶ τὰ περισπώμενα προέβη, νομίζω, ἔτι περαιτέρω, τ. ἔ. ἐπειδὴ ἐλέγετο καὶ λέγεται πάγω φυλάγω φάγω καὶ πάω φυλάω φάω κτλ. παραλλήλως, ἐπῆλθε σύγχυσις ὡς πρὸς τὸ γ, διὸ μετήνεγκον αὐτὸ καὶ εἰς τὰ συνηρημένα, ὥστε κατὰ τὸ φυλάγω πάγω ἐλέχθη καὶ φιλάγω καὶ πατάγω = φιλω, πατω, καὶ ἰδίως ἐφίλαγα, ἐρώταγα κτλ.

Ἀπορήσει δὲ μηδεὶς ὅτι ὀλίγα ῥήματα οὕτω συκοπέντα, ἐπέφερον τοσαύτην μεταβολὴν ἐπὶ ὅλης τάξεως ῥημάτων. Εἶδομεν καὶ ἄνωτέρω καὶ τοῦ λοιποῦ συχνὰ θὰ παρατηρῶμεν ὅτι ὀλίγα παραδείγματα τὸν μακρὸν χρόνον ἐπίκουρον λαβόντα, δύνανται νὰ ἐπιφέρωσι μεγάλας μεταβολάς· ὅτι δ' ἐν τούτοις τὰ ἔτη πολλὰ ὑπῆρξαν, ἐννοεῖ ἕκαστος.

Ὁμοίως αἱ καταλήξεις τοῦ παρατατ. τῶν συνηρημένων ῥημάτων διαστέλλονται εἰς συνηρημένας καὶ διαλελυμένας ἐν αἰς καὶ αἱ τοῦ ἐνεστώτος χώραις. Ἐν Κρήτῃ ἡμεῖς λέγομεν ἀγάπουν(ε), ἀγάπας ἀγάπα(ν)(ε), ἀγαπούσαμε(ν)(ε), ἀγαπαῖτε, ἀγαπούσατε ἀγαπούσα(ν)(ε) ἀγαπούσασιν(ε)· καὶ ἐπάτουν(ε) ἐπάθειουν(ε), ἐπάθειες, ἐπάτειες, ἐπάθειε(νε) ἐπάτει, ἐπατούσαμε(ν)(ε), ἐπατεῖτε, ἐπατούσατε, ἐπατούσανε, ἐπατούσασιν, ἐπατούσασινε· τὸ ἐπάθειουνε ἐπάθειες ἐπάθειε(νε) προφέρονται ἐπάθουνε, ἐπάθουες, ἐπάθουε, τ. ἔ. τὸ εἰ πρὸ τοῦ ε γίνεται j, ἐπάτjες, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ τ δὲν εἶνε ἡχηρὸς φθόγγος μεταβάλλει καὶ τὸ ἡχηρὸν j εἰς s, ὅθεν ἐπάτς'ες, καὶ ἐν τούτῳ τῷ σημείῳ ἴστανται οἱ τύποι οὗτοι ἐν Ἀθήναις ἐκράτς'ες κτλ. παρ' ἡμῖν τὸ s' τοῦτο ἐπέδρασεν ἀφομοιωτικῶς ἐπὶ τὸ τ μεταβαλὸν αὐτὸ εἰς θ, ὅθεν ἐπάθς'ες· ὁμοίως τὸ ἐκ τοῦ

εἰ γενόμενον j ἐπέδρασεν ἐπὶ τὸ λ τοῦ ἐμίλεις ἐμίλεις καὶ κατέστησεν αὐτὸ mouillirt, ἐμίles.

Τὸ ου τοῦ ἀγάπουν(ε) ἀγαπούσαμε(νε) ἀγαπούσατε, ἀγαπούσατε, ἀγαπούσαν(ε), ὅπερ ἔχει ὅπως τὸ τοῦ ἀγαπούμεν, ἀγαπούνε, παρεκίνησεν ἄλλους τε καὶ τὸν Mullach σελ. 282 νὰ εἴπῃ ὅτι «ἐπειδὴ ἡ νέα Ἑλληνικὴ λέγει πολεμάω καὶ πολεμέω (τοῦτο ἀφῆρεσεν ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν τὸ ου ἐχόντων τύπων), ἀκολουθεῖ μάλιστα τῇ Διολικῇ καὶ Δωρικῇ ἀναλογίᾳ.» Τοῦτο νομίζω ἀδύνατον, διότι πρῶτον μὲν φαίνεται ἄτοπον πῶς οἱ λέγοντες θὰ ἔπραττον αὐτὴν τὴν συγχώνευσιν τῶν δύο διαλέκτων οὕτω, καὶ πῶς ὀρμώμενοι ἐκ τοῦ πλήρους ἔμελλον ἄλλα μὲν πρόσωπα νὰ συναιρέσωσι κατὰ τὴν μίαν ἄλλα δὲ κατὰ τὴν ἑτέραν συζυγίαν, ὅπως ὁ κ. Mullach ἐν σελ. 251 λέγει «πατᾶς πατᾶ, ἀλλὰ πατειέσαι πατειέται, τ. ε. μόνον τὸ ἐνεργητικὸν κατὰ τὴν α', τὸ δὲ μέσον κατὰ τὴν β' συζυγίαν». Τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῷ ἀγαπαῖτε ἀγαπούμεν, μιλάτε μιλοῦμεν ἀναγκάζεται νὰ ἀποδεχθῇ ἡ τοῦ ἀσυναίρετους πρῶτους ὑπολαμβάνων· δεύτερον παρατηρῶ ὅτι σιωπηλῶς παραλαμβάνεται μέγα τι λῆμμα, τ. ε. ἡ τῶν νόμων τῆς συναίρεσεως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ ἐφαρμογὴ καὶ ἐπὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς· καὶ τοῦτο εἶνε παντάπασιν ἀπόβλητον, διότι καὶ οἱ εὐφωνικοὶ καὶ οἱ τῆς ἐκθλίψεως καὶ οἱ τῆς συναίρεσεως μᾶλλον δὲ συκοπῆς νόμοι τῆς νέας Ἑλληνικῆς εἶνε τοιοῦτο caelo διάφοροι τῶν τῆς ἀρχαίας. Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἰσέλθῃ ἐν τῷ παρόντι εἰς τὸ εὐρὸν καὶ χαλεπὸν τοῦτο θέμα, ἀλλ' ἕκαστος ἐπιστήσας τὸν νοῦν τούτοις βλέπει τὴν ἀλήθειαν τοῦ ῥηθέντος, πρβλ. δὲ τὸ ῥῶ ἢ δὲν τὸ ῥω, τὸ ῥα, τὴν ἐλαί ῥω, τὰ ῥεις, τὰ ῥαγες, ὁποῦ ῥθε, ἀπὸ ῥμας κτλ. Τὸ σα τῶν τύπων ἀγαπούσαμεν ἐπατούσαν κτλ. μετηνέχθη ἐκ τοῦ ἀορ. κατὰ πρῶτον μὲν εἰς τὸ τρίτον πληθ. οὐ τὰς ἀρχὰς ἐν τῇ Π. Δ. τοὺς λόγους αὐτῶν ἐδολιοῦσαν (ψαλμ. 5) ἠνομοῦσαν, ἐποιοῦσαν, ἐῶσαν κτλ. Ἐκ τοῦ τρίτου πληθ. μετηνέχθη

καὶ ἐπὶ τὸ α' ἐδολιούσαμεν, ἐντεῦθεν καὶ ἐπὶ τὸ β' ἐνθα ἔλαβε τὸ φωνήεν τοῦ β' προσώπου ε (πρβλ. καὶ ἐγράψετε διότι ἐλέγετε ἤλθετε κτλ.) ἐδολιούσετε· ἀπὸ τούτων δὲ καὶ εἰς τὸν ἐνικὸν ἐδολιούσα ἐδολιούσες ἐδολιούσε(νε). Ἡ διάδοσις αὕτη τοῦ σα συνέβη καὶ ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, πρβλ. τοῦ Λυκοφρ. ἐσχάζοσαν, ἄλλοι εἶπον ἐλέγοσαν, εἶδοσαν, ἤλθοσαν, εἶποισαν ἔλθοισαν τ. ε. καὶ εἰς τὸν παρατατικὸν καὶ τὸν β' ἄορ. καὶ τὴν εὐκτικὴν. Τὸ σαν τοῦτο οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ δὲν ἤξευρον νὰ οἰκονομήσουν, διὸ ἄλλος εἶπεν αὐτὸ Βοιωτικὸν καὶ ἀληθῶς ἀναγινώσκειται ἐν ταῖς μεταγενεστέραις Βοιωτικαῖς ἐπιγραφαῖς (I. G. 1583 ἐνίκωσαν τὰ Χαριτεῖσια καὶ Foucart Bull. de corr. III σελ. 459, 58 ἐπίθωσαν) ἄλλος Χαλκιδικόν, ἄλλος Ἀττικόν, ἄλλος Δωρικόν, ἄλλος Αἰολικόν. Ἡ ἀλήθεια φαίνεται ἤδη: κατὰ τοὺς πρώτους ῥωμαϊκοὺς χρόνους ἴσως καὶ τι παλαιότερον ἤρξατο νὰ γεννᾶται τὸ αἰσθημα ὅτι κατάληξις τοῦ τρίτου πληθυντ. τῶν δευτερευούσας καταλήξεις ἐχόντων χρόνων καὶ ἐγκλίσεων εἶνε τὸ πλήρες-σαν, διὸ μετεβίβασαν αὐτὸ κατὰ μικρὸν ἀπὸ τοῦ ἄορ. πρώτου εἰς τοὺς λοιπούς, οὐχὶ ὅτι ἐδιδάχθησαν τοῦτο οἱ Βοιωτοὶ παρὰ τῶν Ἀλεξανδρέων ἢ ἀντιθέτως, ἀλλὰ διότι κατὰ τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους ἐν πάσαις ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις τὸ ἔθος τοῦτο ἀνεφάνη. Ἀπορήση δὲ μηδεὶς ἐπὶ τούτῳ ὅτι οἱ τότε Ἑλληνες οὕτως εἶχον αἰσθήσεως, ὥστε νὰ ὑπολάβωσι κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ τρίτου πληθ. προσ. τὸ -σαν. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ ἐν ἄλλοις καὶ ἐν τούτῳ: ἐλέγετο τίθεσαι διδουσαι, τετίμησαι καὶ ἐδίδουσο ἐτετίμησο κτλ. κατὰ μικρὸν ἤρξαντο νὰ αἰσθάνωνται τὸ τιμᾶ λέγη, ποιεῖ ὡς ἐλλιπῆ β' ἐν. πρόσωπα τοῦ μέσου ἢ παθητ. ὡς πλήρη δὲ καὶ ἐκφραστικὰ τὰ δίδουσαι ἐδίδουσο, καὶ οὕτω μετεβίβασαν τὰς ἀδράς καὶ ἐκφραστικὰς καταλήξεις καὶ ἐπὶ τὰ λοιπά, ὅθεν ἐν τῇ Γραφῇ καυχᾶσαι φάγεσαι κτλ.

Δυσχέρειν δύνανται νὰ παρέχωσι τὰ δύο πρόσωπα β'

καὶ γ' τοῦ παρατατικοῦ καὶ τὸ δεύτερον τῆς προστακτικῆς τῶν εἰς-εω, τ.ε. ἐμίλειες ἐμίλειε(ν)ε, μίλειε, διότι τὸ πρῶτον ἐπάθειον ἐπλάσθη ἀναμφιβόλως ὀπισθοχωρητικῶς ἀπ' αὐτῶν. Περὶ τούτων δύναται δηλ. τις νὰ ἀμφιβάλλῃ ἂν εἶνε ἀσυναίρετα ἐπάτεες-ἐπάτιες, ἐπάτεες-ἐπάτιες, πάτεες-πάτιες ἢ μὴ· πάντες ἀποφαίνονται ὅτι εἶνε ἀσυναίρετοι τύποι προφερόμενοι κατὰ συνίτησιν· τοῦτο δὲ φαίνεται μοι ἀπίθανον, καὶ δι' ἄλλους λόγους καὶ διότι δὲν ἐννοῶ πῶς ἦτο δυνατὸν ἐν τῷ ὄλῳ συστήματι τοῦ ῥήματος νὰ εὐρεθῶσι δύο ἢ τρεῖς ἀσυναίρετοι τύποι· ἡ ἀλήθεια, νομίζω, ἔχει ὡδε: ἐλέγετο ἐκράτεις ἐκράτει, ὠμίλεις ὠμίλει μετὰ καταλήξεως εἰ τ.ε. ἰ· οἱ λαλοῦντες ἐσυνήθισαν κατὰ μικρὸν νὰ ἀκούωσιν ἐν τῷ παρατατικῷ ὡς τὰ πολλὰ ἄλλα φωνήεντα οὐχὶ ι, ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς εἰς-εω ῥήμασιν α, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς, τοῖς καὶ πολυπληθεστέροις ε, καὶ οὕτως ἤρξαντο κατὰ μικρὸν νὰ ἀποβάλλωσι μὲν τὸ αἰσθημα ὡς πρὸς τὴν κατάληξιν ταύτην ι, νὰ γεννᾶται δὲ τὸ αἰσθημα ὅτι ἡ ἀληθὴς καὶ γνησίᾳ κατάληξις τοῦ β' καὶ γ' προσ. εἶνε ες, ε, καὶ οὕτω μετήνεγκαν κατὰ μικρὸν τὸ ε καὶ εἰς ταῦτα, τ.ε. ἀντὶ ἐκράτεις ἐκράτει ἐλέχθη ἐκράτεις ἐκράτει. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει, μαρτυρεῖ πᾶσα ἡ παλαιότερα γραμματεία, π.χ. Πρόδρομος Β 51 φόρει, 95 περπάτει, 105 κουβάλει, 394 κάλει, 188 κράτει κτλ. Wagner 124 σχμάρι δὲν ἐφόρει κτλ. παρ' ᾧ ὅμως καὶ θώρειε καὶ ἐπόνειε καὶ ἠμπόρειε κτλ. ἀναγινώσκονται. Ὁ σάλος οὗτος καὶ ἐν τῷ Ἑρωτοκρίτῳ, εἰ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀμεταβλήτων πολλῶ μείζων, ἐθώρει 8, 9, 122, 116, 126, 236, προθώρει 237, ἐφόρει 127, ἐκράτει 129, 68, 267, 251, 249, 24, 17, 6· ὠμίλει 236, 235, 245, 238, ἐπόνει 29, ἐμίλει 236, ἐπερπάτει 251, ἠμπόρει 116, 61· ἐθάρρει 64, τούναντίον ἠμπόρειε 125, ἐπόνειεν 119 καὶ 126 ἐκράτειεν 128, ἐμίλειε 28, μίλειε 28, κράτει προστ. 274, περπάτει προστ. 22, 267, 257, 249 κτλ. Ὅτι δὲ οἱ συνηρημένοι τύποι εἶνε παλαιοί, ἀποδεικνύει καὶ τὸ

β'. πληθ. πρόσωπον, ὅπερ οὐδέποτε ἐκφέρεται ἀσυναϊρέτως, τ.ε. πάντες λέγομεν κρατεῖτε, θωρεῖτε, θαρρεῖτε, οὐδέποτε κρατεῖετε ἢ θαρρεῖετε ἢ θαρρατε, ὅπως πατατε, κρατατε κτλ. ἃ ἐκανονίσθησαν κατὰ τὰ, τιματε κτλ. Σήμερον παρ' ἡμῖν οἱ ἄνευ τοῦ ε τύποι καὶ ἐν τῷ παρατατικῷ καὶ ἐν τῇ προσакτικῇ εἶνε σπάνιοι, ἀκούονται μάλιστα ἐν παροιμίαις καὶ τισι φράσεσιν, π. χ. ἀποκράτει, γέρο, νάχης τὴν τιμήν, ὅπου κι' ἂν λάχης, κράτει γέρο, κράτει! » κέλευσμα πρὸς τοὺς βόας ὑπὸ τῶν γεωργῶν καὶ δηλοῖ μένε ἡσυχος τ. ε. κράτει, φύλαττε σαυτὸν αὐτόθι. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι οὔτοι καὶ ἄνω! καὶ ἔσω! καὶ παραβολή! πρὸς τοὺς βόας ἀποτείνουσιν. Ἡμεῖς ἐν τῷ συνήθει λόγῳ λέγομεν μίλειε, φίλειε σὺ 'σ τὸ μάγουλο, μάσειε· ἀλλὰ πάτει καὶ πάθειε τὰ σταφύλια, κράτει καὶ κράθειε τὴ σακκούλα. Ὅτε δὲ τὸ θέμα τοῦ β'. καὶ γ'. προσώπου ἦτο ἐκράθς-ε-ε, μετηνέχθη αὐτὸ καὶ ἐπὶ τὸ πρῶτον ὄθεν ἐκράθς-ουν(ε).

Ἄν λοιπὸν μὴ σφάλλωμαι, ἐκ τῆς γραμματικῆς τῶν παλαιοτέρων χρόνων δύναται τις νὰ συναγάγῃ τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἢ κατ' ἀναλογίαν ἐπίδρασις αὕτη πρὸ τινων αἰῶνων (ἐπὶ Προδρόμου ἦν ἄγνωστος ἔτι) ἀρξάμενη, καθ' ἕκαστον αἰῶνα ἐπολλαπλασιάζετο καὶ νῦν ἔτι ἐξακολουθεῖ ἐκβάλλουσα τοὺς παλαιούς τύπους εἰς, -εις-ει, ὥστε οὐδὲν θαῦμα, ἂν μετὰ ἓνα ἢ δύο αἰῶνας οἱ τύποι οὔτοι ἐξαφανισθῶσι καὶ ἐκ Κρήτης ὅπως καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος.

Ἐν Ἑλλάδι ὁ παρατατ. τῶν συνηρημένων ῥημάτων σχηματίζεται διττῶς, ἢ ἐπεινάγα ἐπεινάγες ἐπεινάγε(ν) (ε) κτλ. ἢ ἐπεινοῦσα ἐπεινοῦσες ἐπεινούσαμεν, κτλ. ὁμοίως ἐμίλαγα καὶ ἐμιλοῦσα τ.ε. ἢ τὸ σα μετηνέχθη εἰς πάντα τὰ πρόσωπα ἢ τὸ γ, περὶ οὗ ἐρρήθη ἐν τῷ περὶ ἐνεστῶτος (*), κάτέστη σταθερὸν καὶ ὁ σχηματισμὸς τότε γίνε-

(*) Ἡ γένεσις τοῦ γ πιθανῶς ἔχει ὡδε: Ὁ παρατατικὸς τῶν εἰς

ται ὅπως ῥήματος βαρυτόνου, ἐρώταγα κατὰ τὸ ἔλεγα κτλ.

Δυσχερὲς εἰς ἐξήγησιν εἶνε ὁ τονισμὸς ἐπατοῦσαν, ἐδολιοῦσαν ὁ κ. Mullach λέγει 274 ὅτι οὕτω τονίζεται διότι κεῖται ἀντὶ ἐπατέουσα, ἀλλ' ἄρα οἱ τὸ ἐπατοῦσαν ἐδολιοῦσαν πρῶτοι εἰπόντες, εἶχον πρότερον ἢ αὐτοὶ ἢ οἱ πατέρες αὐτῶν τὸ ἐπατέουσαν ἐδολιόουσαν; Βέβαια, ὄχι. Ἡ δυσχέρεια λύεται, νομίζω, ὡδε: Τὰ παλαιότατα χειρόγραφα τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης δὲν φέρουσιν, ὡς γνωστὸν, τόνους, καὶ δὴ ἀγνοοῦμεν ἂν ἐκεῖνοι τότε ἐδολιοῦσαν ἢ ἐδολιόουσαν ἀπήγγελλον. Εἶτε δ' ὅμως ἐν παλαιοῖς εἶτε, ὅπερ πιθανώτατον, ἐν πολλῷ μεταγενεστέροις χρόνοις ὁ τονισμὸς οὗτος ἐφάνη, δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως ἢ ὅτι ἐγένετο κατ' ἀναλογίαν τοῦ α'. καὶ β'. προσώπου· τ.ε. κατὰ τὰ ἐδολιόουσαμεν ἐδολιόουσατε μετὰ τονιζομένου οὐ, ἐλέχθη καὶ ἐδολιοῦσαν, ὅπως ἔπειτα τὸ τονιζόμενον οὐσ ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τὸν ἐνικὸν ἀριθ. ἐδολιοῦσα ἀπὸ τοῦ ἐδολιοῦσαν διότι ἐλέγαν - ἔλεγα. Τοῦτο δὲ ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῶν ἀλλαχοῦ περὶ τοῦ τονισμοῦ ἐφέρανε ῥηθέντων. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξηγεῖται φυσικώτατα καὶ τὸ τῶν Τσακῶνων ὠρακα ὠρακε ἀντὶ ὠρακα ὠ-

-ρῶ ληγόντων ῥημάτων ἐσχηματίσθη, καθ' ἃ ἐδηλώθη, εἰς -ρειε ρειε (ρjεε ρjε) θώρειε μπόρειε κτλ. Μεταξὺ δὲ τοῦ ρ καὶ τοῦ j ἀναπτύσσεται εὐκολώτατα κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν φθόγγος ι, ὅπως ἕκαστος ἀπαγγέλλων τοὺς τύπους χῶρjε θῶρjε κτλ. βλέπει. Τύπους δὲ εἰς -ijε παρέχομεν τούσδε: Νεοελλ. Ἄναλ. 344 καρτέρειγε, 49 θῶρηγε, 42 καὶ 47 δὲν μπόριγε δὲν μπόριγαν' πρβλ. Ἡπειρωτικὸν καθάριγος ἐν Μαυροφρ. Δοκ. 113 καὶ χέρισο. Τὰ ῥήματα ταῦτα σχηματίζονται, ὡς ἐρρήθη, κατὰ τὴν I συζυγίαν, ὥστε τὸ ἐχώρα καὶ ἐχώριγε, ἐμπόρα καὶ ἐμπόριγε κατ' ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν ἐσχημάτισαν τὸν τύπον ἐμπόραγε ἐχώραγε κτλ. Ἐκ τούτων δὲ τῶν παρατατικῶν καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ῥηθέντων πάγω - πάω πάεις πάει κτλ. ἐπῆλθε τὸ γ καὶ ἐπὶ τὸν ἐνεστῶτα, π. χ. πεινάγω, μιλάγω, φιλάγω κτλ. Ἐρρήθη ἤδη ὅτι ἐν Κρήτῃ οἱ μετὰ τοῦ γ τούτου τύποι δὲν εἶνε ἐν χρήσει, διότι οὐδὲ οἱ ἀναλελυμένοι, οὐδὲ τὰ πολλὰ εἰς -εω ῥήματα μετεπλήσθησαν κατὰ τὴν I συζυγίαν τῶν εἰς -αω.

ρακε, ὧν χάριν ὁ κ. **Deffner** ἐν *Arch.* 13 συνάγει τὸ βιαϊότατον συμπέρασμα περὶ τονισμοῦ παρὰ Δωριεῦσιν ἑωρᾶκα. Οἱ Τσάκωνες ἐτόνισαν τὸ α'. καὶ γ'. ἐνικ. κατὰ τὸ β'. ἐνικ. καὶ τὰ γ'. πληθ. πρόσωπα, τ.ε. ὠράκα ὠράκε, διότι ὠράκερε ὠράκαμε, ὠράκατε, ὠράκανι.

Κατὰ τὸ ἐκράτειες ἐκράτειε ἐφόρειες ἐφόρειε κτλ. ἔχει καὶ ἡ προστακτ. κράτει καὶ κράτειε, καὶ τὸ μέσον κρατεῖται καὶ κρατεῖται, μιλεῖσαι καὶ μιλεῖσαι, κτλ., οἵτινες παρ' ἡμῖν ἔτι σήμερον εὐχρηστοῦσιν, περὶ ὧν ἐν ἐκτάσει θὰ γίνῃ λόγος κατόπιν ἐν τῷ περὶ προσωπικῶν καταλήξεων τῆς νέας ἑλληνικῆς.

Ἄλλος Δωρισμὸς ὑπελήφθη τὸ α ἐν τῷ παρατατικῷ καὶ δευτέρῳ ἄορ. ἔτρωγα, ἦρθα ἦρθαν· τοῦτο δ' ὅμως εἶνε ἄτοπον, διότι τὸ α ἐνταῦθα μετηνέχθη ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἐκ τοῦ ἀορίστου πρώτου, οἱ δὲ Δωριεῖς μετὰ τῶν ἄλλων ἀπήγγελλον ο ἐν τούτοις.

Ἄλλος Δωρισμὸς ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ τρίτῳ πληθ. τοῦ ἐνεστ. λέγουν φέρουν κτλ. Τοῦτο ὑπέλαβε Μαυροφρύδης ἐν *Δοκιμίῳ* ὅτι προῆλθε κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ Δωρ. λέγοντι φέροντι. Τὴν αὐτὴν ἐξήγησιν ἐπανέλαβε καὶ ὁ κ. **Deffner** οὐδαμῶς μνημονεύσας τοῦ Μαυροφρύδου ἐν *Neograeca* (*) σελ. 312. Ἀμφότεροι παραβάλλοντες τοὺς ἀμφιβόλους *tremonti haemones* καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα λατινικοὺς τύπους *tremunt legunt* καὶ ἀταλαιπώρως τὰ ἐν τῷ λατ. εἰς τὴν νέαν ἑλλ. μεταφέροντες λέγουσιν ὅτι ἐκ τοῦ Δωρικοῦ λέγοντι ἔπεσε πρῶτον τὸ ι, ἐπειδὴ δὲ τότε τὸ τ ἐν τέλει λέξεως δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπαγγέλληται, ἔπεσε καὶ τοῦτο, οὕτω δὲ ἔγινε *λέγον, καὶ τότε ἔλαβε τὸ ο πρὸ

(*) Παρατηρῶ ἐνταῦθα ὅτι ὁ κ. **Deffner** συχνότατα ἐμφαίνει μεγίστην ἀμέλειαν εἰς τὴν ὀνομασίαν τῶν πηγῶν του, καὶ τοῦτο ἀντίκειται μέγιστον πρὸς ἃς ἐπιρρίπτει αὐτὸς ὕβρεις κατὰ τοῦ *Foy* ἐν *Archiv.* σελ. 263 κέξ. Φαίνεται ὅτι ὁ κ. **Deffner** δὲν ἔλαβεν ὡς παράδειγμα ἐν τούτῳ τὸν καλὸν κάγαθὸν ἡμῶν καθηγητὴν κ. Γεώργιον Κούρτιον, δὲν τοῖς ἄλλοις προτείνει εἰς μίμησιν.

τοῦ ἐρρίνου τὴν προφορὰν τοῦ ου. Ἡ ἐξήγησις αὕτη φαίνεται μοι ἀδύνατος, διότι καὶ φθογγολογικὰ περιέχει σφάλματα καὶ γεωγραφικῶς παρέχει δυσχερείας. Ὁ λέγων δηλ. ὅτι πρῶτον ἔπεσε τὸ ι, καὶ ἔπειτα διὰ τὸ ἀδύνατον τῆς ἀπαγγελίας τοῦ τ ἐν τέλει λέξεως καὶ αὐτό, ἀπατᾶται ἐκ τῆς γραφῆς τῶν στοιχείων καὶ οὕτως ἀπατᾶ ἀκουσίως καὶ τοὺς ἄλλους. Βεβαίως ἔχων τις ἐπὶ τοῦ χάρτου λέξιν ἢ συλλαβὴν γεγραμμένην, δύναται καὶ νὰ μεταθέσῃ τὰ γράμματα, ὅπως οἱ Μαθηματικοὶ τοὺς ὅρους, αὐτῆς, καὶ νὰ ἐξαλείψῃ ὅσα καὶ οἷα κρίνει πρὸς τὸν σκοπὸν του ἀκατάλληλα, ἀλλ' ἐν τῷ στόματι ἡμῶν δὲν ἔχει οὕτω, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἐκαστος σκεφθεὶς εὐρίσκει ὀφθαλμοφανές ὅτι δὲν ἠδύνατο κατ' οὐδένα τρόπον οἱ τὸ λέγοντι προφέροντες ν' ἀποκόψωσι καὶ ἀποβάλωσι πρῶτον μόνον τὸ ι, διότι τελικὸν τ οὔτε οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες οὔτε οἱ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἀπήγγελλον, ἀλλ' ὅτι ἂν ἀληθῶς ἀπὸ τοῦ λέγοντι ὠρμῶντο καὶ ἤθελον νὰ ἀποβάλωσι τι, ὤφειλον πάσαν τὴν συλλαβὴν τι διὰ μιᾶς νὰ παραλίπωσιν. Ἄλλὰ τοιαύτη ἀποβολὴ εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατος· διότι πρῶτον ἐρωτᾶται διὰ τί δὲν ἀπέβαλον καὶ τὸ ται = (iē) τῆς μέσης φωνῆς; ἢ ἂν τὸ λέγονται δι' οἰονδήποτε λόγον ὤφειλε νὰ τηρηθῆ ἀλώβητον, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπενεργήσῃ εἰς σωτηρίαν τοῦ τι; ἐλέγετο βέβαια κατὰ Μαυροφρύδην καὶ **Deffner** λέγονται λέγοντι. Δεύτερον ἐν ταῖς ῥηματικαῖς καταλήξεσιν καὶ ἡ παλαιὰ καὶ ἡ νέα ἑλληνικὴ φαίνονται λαμπρὰ οἰκονόμοι καὶ λίαν συντηρητικάί, ὥστε ἡ νέα οὐ μόνον οὐδὲν ἀποβάλλει, ἀλλὰ μάλιστα πολλαχοῦ, ἐνθα ἡ κατάληξις δὲν εἶνε ἀρκούντως σαφῆς προσθέτει στοιχεῖα κατ' ἀναλογίαν τύπων πληρεστέρων· παρὰδειγμα τούτου εἶδομεν ἐν τῷ ἐμιλοῦσαν καὶ λέγεσαι καὶ ἄλλα πολλὰ προσεχῶς θὰ ἴδωμεν, ἂν θεὸς θέλῃ. Καὶ τὸ συντηρητικὸν τοῦτο ἔθος εἶνε φυσικώτατον, διότι ἀφοῦ ἡ κακὴ συνήθεια τοῦ ἐκφράζειν τὴν προσωπικὴν σχέσιν δι' ἀντωνυμιῶν προτεταγμένων παρ' ἡμῖν εὐτυχῶς δὲν

ἦλθεν εἰς χρήσιν, ἐννοεῖται εὐκόλως ὅτι οἱ λαλοῦντες χρῆζουσι πασῶν καὶ μάλιστα ἀθολώτων, ὅσον ἔνεστι, τῶν καταλήξεων· τοῦτο δὲ καὶ μόνον ἀρκεῖ νὰ καταστήσῃ παντάπασιν ἀπίθανον ὅτι οἱ λέγοντες οὕτω ποτὲ ἤθελον ἀκρωτηριάσῃ τὸ λέγοντι εἰς *λέγοντ - *λεγον - λέγουν(*).

Τοπικῶς ἔχουσι τὰ πράγματα οὕτως: Καθολικοὶ μὲν εἶνε οἱ τύποι λέγουν καὶ λέγουνε, ἐν δὲ τῇ δυτικῇ Κρήτῃ καὶ ἐπὶ τινῶν ἄλλων νήσῳν καὶ οὗτοι καὶ: λέγουσι, λέγουσινε. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι οἱ Κρήτες ἐλάλουν τὴν ἀκραν Δωρίον, ὥστε τῶρα ἀπορεῖται πῶς ἐν Κρήτῃ καὶ ἄλλαις Δωρικαῖς νήσοις ἐμελλε νὰ ἐπικρατήσῃ ὁ εἰς - οῦσι τύπος. Διότι, ὅπως ἐρρήθη, ἐν τοῖς δυτικοῖς καὶ ὀρεινοῖς μέρεσι τῆς Κρήτης, ἄτινα ἄτε ἀγρία καὶ ἀγρονα, φυσικὸν ἦτο νὰ ἐπισκεφθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐπηλύδων ἐλάχιστον ἢ οὐδαμῶς (ἐν Σφακίοις καὶ Ἀγίῳ Βασιλείῳ κατοικοῦσι σχεδὸν μόνον Χριστιανοί), μόνος σχεδὸν οὗτος ὁ τύπος εὐχρηστεῖ. Ἐμοὶ αὐτῷ, τοῦτον μόνον ἐκ παίδων τὸν τύπον μεταχειριζομένῳ, συνέβη πολλάκις καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἄλλαχοῦ νὰ ἀκούσω τὸν πρὸς ὃν ἐκάστοτε διελεγόμην ἐπαναλαμβάνοντα τὸν τύπον εἰς - οῦσι καὶ ὑποδηλοῦντά μοι οὕτω μετὰ μειδιάματος ὅτι τὴν Κρητικὴν διάλεκτον δὲν ἤθελον νὰ ἐγκαταλίπω. Πρὸς τούτοις παρατηρεῖται ὅτι ἐν χώραις ἐν αἷς πρὸ τινῶν αἰώνων οἱ μετὰ τοῦ - οῦσι τύποι ἀπηγγέλλοντο, σήμερον ἐξενίκησαν οἱ εἰς - οῦν, π. χ. ἐν ταῖς περὶ τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης χώραις ἀκούονται τῶρα μόνον οἱ μετὰ τοῦ - οῦν τύποι, ἀλλ' ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἐν ταῖς αὐταῖς χώραις ποιήσας ἐγίνωσκε τὴν κατάληξιν κάλλιστα. Ἄν λοιπὸν ἐν Κρήτῃ καὶ τῶρα εὐ-

(*) Οἱ τύποι τοῦ κ. Deffner *λέγουντι *λέγουντ λέγουγ εἶνε ἀδύνατοι, διότι τὸ ο μόνον ἐν τῇ Στρεῖᾳ Ἑλλάδι καὶ ταῖς λοιπαῖς πρὸς βορρᾶν χώραις ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ου, ὅπως καὶ ἐν τῷ λέγουμεν, παρ' ἡμῖν ὅμως θὰ ἔμενεν ο, ὅπως καὶ ἐν τῷ λέγουμεν, καὶ βιάζονται Ἐρωτοκρ. 278, ἐχαίρονταν 115, μάχονται 279, ἀγκαλιζονται 284 κ. τ. λ.

χρηστῇ ἢ κατάληξις εἰς - οῦσι καὶ παλαιότερον ἔτι μᾶλλον εὐχρήσται, δὲν εἶνε θαυμαστὸν ὅτι οἱ μὲν ἐν ταῖς Ἰωνικαῖς καὶ ὑπὸ μικτῶν πληθυσμῶν οἰκουμέναις χώραις ἐτήρησαν τὸν δῆθεν Δωρίον τύπον εἰς - οῦντι - οῦντ - οῦν - οῦν, οἱ δὲ ἀπόγονοι τῶν Δωριέων ἐν Κρήτῃ, καὶ μάλιστα οἱ ἠκιστα πάντων διὰ τὸ εἶδος ἧς ὄκουν καὶ οἰκοῦσι χώρας τοῖς ἐπήλυσιν ἀναμιχθέντες, ἠσπάσαντο ἀνερμηνεύτῳ τῷ τρόπῳ τὸν κοινόν; Ἐπειτα ἂν ὁ εἰς - οῦν τύπος κατάγεται ἀληθῶς ἐκ τοῦ δωρικοῦ εἰς - οῦντι, ἀνάγκη νὰ προὑποθέσωμεν παντελεῖ ἐκνίκησιν τοῦ Δωρικοῦ ἐν ταῖς πλείσταις χώραις τῆς τε Ἑλλάδος καὶ Ἀσίας. Ἐλπίζω δὲ ὅτι ὁ ἀναγνώστης τῶν συμβολῶν τούτων θὰ εὖρη τὴν ὑπόθεσιν ταύτην σφόδρα ἀπίθανον.

Πάντα ταῦτα τὰ ἀπορήματα καὶ ἀτοπήματα ἔχουσι τὴν πηγὴν ἐν τῇ σφαλερᾷ ὑποθέσει καθ' ἣν τὸ λέγουν προῆλθεν ἐκ τοῦ λέγοντι, ἂν δὲ ἐκλάβωμεν ὡς βάσιν τὸν κοινὸν τύπον λέγουσιν, ἐλπίζω ὅτι διὰ συντομωτέρας καὶ ἡττον δαπανηρᾶς ὁδοῦ, καὶ ἐλευθέρας ἀκανθῶν, θὰ φθάσωμεν εἰς τὸν σκοπὸν ἡμῶν.

Πλὴν τοῦ ἀρχικοῦ λέγομεν γίνεται χρῆσις καὶ τῶν τύπων λέγομε καὶ λέγομενε· ἐρωτᾶται τίς ἢ ἀρχὴ τοῦ ε τούτου. Ἡ ἀπάντησις δίδοται συνήθως ἀπλούστατα «προστίθεται εἰς τὸ τέλος ἐν ἔ. τοῦτο ὅμως καίπερ ἀληθές, δὲν εἶνε ἐξήγησις, ἀλλὰ μόνον περιγραφή τοῦ φαινομένου, ὅπερ δὲν χρῆζει ταύτης· εἰς λύσιν λέγεται ἄλλοτε «τὸ αὐτὸ ε προστίθεται καὶ εἰς τὰς ἀντωνυμίας τον(ε) τους(ε) μας(ε), σας(ε), εἰς τὴν γεν. πληθ. ἄλλωνῶν(ε), σκυλλιών(ε) κτλ. ὥστε ἔχομεν ἀνάλογα». Ὅτι καὶ τοῦτο δὲν εἶνε λύσις ἀλλὰ συσώρευσις πολλῶν ἀπορημάτων, βλέπει ἕκαστος. Ὁ λέγων ὅτι «εἰς τὸ τέλος προστίθεται ἐν ε» ἀπατᾶται ὑπὸ τῆς γραφῆς· ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν ἐξέρχονται φθόγγοι, οἵτινες δὲν ἐννοοῦνται κεχωρισμένοι ὡς τὰ ἀπλᾶ στοιχεῖα, ἀλλ' ὡς προτάσεις καὶ λόγοι, ἐν οἷς ἢ προσθήκη φθόγγων περιττῶν θὰ ἐπέφερε σύγχυσιν, πρό-

φέρει ἀντὶ λέγεις λέγεισε, ἀντὶ ξένος ξένοσε. Ἄν λοιπὸν που ἀπαγγέλλωμεν φθόγγον τινά, ἔνθα οἱ παλαιότεροι δὲν ἀπήγγελλον αὐτόν, ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῇ πῶς ἡμεῖς ἢ οἱ πρῶτοι τοῦτον ἀπαγγείλαντες, κατηντήσαμεν εἰς τὴν χρῆσιν τούτου, πόθεν ἐλήφθη καὶ τίς ἢ ἀρχὴ αὐτοῦ, ἂν ἠπατήθημεν ὑπὸ ἄλλων τύπων ὁμοίων ἢ ἠναγκάσθημεν διὰ λόγους προφορᾶς.

Ἡ ἀλήθεια νομίζω ὅτι ἔχει ὡς ἀκολουθῶς· ἐξαίρεσει τινῶν νήσων ἐν τῷ λοιπῷ Ἑλληνικῷ ἐπικρατεῖ ὁ νόμος ὅτι ἐντέλει λέξεως τὸ ν δὲν ἀκούεται, ἂν μὴ ἔπηται φωνῆν ἢ ψιλὸν σύμφωνον κ, π, τ, τούτου δ' ἕνεκα λέγομεν νὰ πιάσωμεν τὸ λαγὸ (ρε'άσωμε do λαγὸ), νὰ κάμωμεν πα-
νιά (=κάμωμε hαπά) νὰ βροῦμεν καράβι (=βροῦμε γραβάβι), νὰ φάμεν ἀπόψε κτλ. ἀλλ' οὐδεὶς τοῦ λαοῦ ἄνθρωπος, ἂν μὴ ὑπὸ τὴν μᾶστιγα τοῦ διδασκάλου ἐφ' ἱκανὸν χρόνον διετέλεσεν, λέγει νὰ εὔρωμεν χωριό, νὰ ἴδωμεν σήμερον, νὰ περιμένωμεν φέτος, τὸν γαῖδαρον(*), τὸν διάβολο, τὸν βαρβάτον, τὸν σαπημένο κτλ. ἀλλ' ἄνευ τοῦ νῦ. Ἐπειδὴ δ' οὕτως ἐν ἄλλοις μὲν ἀκούεται τὸ νῦ, ἐν ἄλλοις δ' ἀντ' αὐτοῦ ε, ἐπῆλθε θόλωσις τοῦ αἰσθήματος, ὥστε τὸ μόνον πρὸ τοῦ ν ἔχον λόγον ὑπάρξεως ε, οἱ λαλοῦντες θέλοντες νὰ σώσωσι καὶ προλαμβάνοντες τὴν πτώσιν τοῦ νῦ ἐπανέ-
λάβον καὶ μετ' αὐτό, ὥστε πλὴν τοῦ λέγομεν καὶ λέγομε ἄτινα φθογγολογικῶς ὁμαλά, ἐπῆλθε καὶ λέγομενε, δ φθογ-
γολογικῶς ἀνώμαλον, ἀλλὰ δι' ἀναλογίαν παραχθέν. Τὸ αὐτὸ ε, ὅπερ ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἐπανάληψις ἕνεκα τῆς συγ-

(*) Παντελῶς ἀσύστατα διδάσκει ὁ κ. Def. ἐν Neogr. 238 λέγων ὅτι σήμερον ἀπαγγέλλεται τὸ «δὲν γελῶ δειν geló καὶ 277 ὅτι τὸ σᾶ(ν) θέα προφέρεται σα θιά, καὶ τὸ σᾶ(ν) γομάρι σα gumari κτλ. Ἐρρινα φωνήεντα δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. ὁ δὲ κ. Def. ἀνακαλύπτων ταῦτα ἐχρηῆτο ἀναμφιβόλως τῇ μεθόδῳ τῇ τῶν οὐκ ὄντων εὐρετικῇ. Πρὸ δὲ τῶν μέσων θ, γ, δ καὶ δασέων θ, φ, χ οὐδ' ἔχνος τοῦ νῦ ἀκούεται· οὐδεὶς Ἑλληνα προφέρει διαφόρως τὰς φράσεις αὐτὸν γαῖδαρον, τὸ γομάρι, τὸν βερβέρι, τὸ βερβάρι, τὸν Δημήτρι, τὸ δεγτρό· τὸν Θεὸ τὸ θάρρος κτλ.

χύσεως τοῦ αἰσθήματος τῶν λαλούντων καὶ εἰς ὑποστή-
ριξιν τοῦ τελικοῦ νῦ, ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ παρατατικῷ, καὶ ἀορίστῳ, τ.ε. ἔλεγε ἔλεγεν καὶ ἔλεγενε, ἔφαγε ἔφαγεν ἔφα-
γενε· τὸ δὲ ε τοῦ γ'. πληθ. ἐλέγανε, ἐφέρανε προῆλθεν, ὅπως καὶ ὁ τονισμὸς ἀπὸ τοῦ α. καὶ β'. προσώπου, τ. ἔ.
ἐλέγαμε ἐλέγετε, ἐλέγανε. Τὸ ἐλέγετε, τὸ ἐλέγαμενε εἶνε τοπικῶς περιωρισμένα, τὸ δὲ ἐλέγανε πανελλήνιον(*). Ἀπὸ δὲ τῶν παρωχημένων τούτων χρόνων μετηνέχθη τὸ ε καὶ ἐπὶ τὸν ἐνεστῶτα, ὅθεν λέγουσινε. Ὅτι τοῦτο δὲν εἶνε ἀδύνακτον, θὰ ἐννοήσῃ πᾶς τις παρατηρήσας ὅτι τό - σι, ὅπερ ἀρχικῶς μόνον τῷ ἐνεστῶτι καὶ παρακειμένῳ ἀνήκεν, μετηνέχθη ἔπειτα καὶ ἐπὶ τοὺς παρωχημένους χρόνους ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις ἐν αἷς τὸ - σι ἐν τῷ ἐνεστῶτι ἀπηγ-
γέλλετο· παραδείγματα καὶ ἡ Ἀναγνώρισις παρέχει 34 ἐβγήκασιν, 29 ἐποίκασιν καὶ ὁ Πτωχοπρόδρομος καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ καθόλου πᾶσα ἡ παλαιότερα γραμματεία οὐδ' αὐτῆς τῆς μεταφράσεως τῆς Βατραχομουμαχίας τοῦ Δ. Ζήνου ἐξαίρουμένης. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ δόκιμος τῶν πα-
λαιῶν γλῶσσα δὲν ἀπηξίωσε νὰ εἴπῃ ἐδίδουσαν ἔφασαν, ἔπειτα λεγέτωσαν, τιθείησαν κατὰ τὸ ἐτίμησαν κτλ., τι-
θέασι διδόασι, κατὰ τοὺς παρακειμένους ἔστασι, βεβᾶσι, ἢ δὲ τῶν Ἀλεξανδρεωτικῶν χρόνων καὶ πέφρικαν καὶ ἐπι-
δέδωκαν καὶ ἔοργαν κτλ. κατὰ τοὺς ἀορ. ἔδωκαν ἔλυσαν κτλ. Φανερόν λοιπὸν ὅτι μεταξὺ τῶν καταλήξεων τῶν ἀορ. καὶ παρωχημένων χρόνων ὑπάρχει ἀνέκαθεν κοινω-
νία τις ἣς ἀποτέλεσμα εἶνε καὶ ἡ μετάβασις τοῦ - σι εἰς τοὺς παρωχημένους ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος (διότι ὁ παρακειμέ-
νος ἀγνωστον ἂν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεταβάσεως ἦτο ἔτι ἐν χρήσει καὶ μάλιστα μετὰ τῆς καταλήξεως - ασι, ἀφοῦ ἐκ παλαιοῦ μετεσχηματίσθη κατὰ τὸν ἀόριστον), καὶ ἡ τοῦ ε ἐκ τῶν παρωχημένων εἰς τὸν ἐνεστῶτα.

Κατ' αὐτὰ δυνάμεθα, νομίζω, νὰ ὑποθέσωμεν μετὰ με-

(*) Διόλου δὲν εἶναι πανελλήνιον.

γάλης πιθανότητος τὴν πορείαν τὴν ἀκόλουθον: Ὑπὴρ-
 χον οἱ τύποι λέγουσι λέγουσιν ἔλεγε(ν) ἔλεγε(ν)ε, ἐλέγα(ν)(ε),
 ἐκ τούτων δὲ κατ' ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν τοῦτο μὲν τὸ -σι
 τοῦ ἐνεστῶτος μετεβιβάσθη καὶ ἐπὶ τοὺς παρωχημένους
 ἐλέγασι, εἶπασι, ἐφέρασι, ἐκλέψασι, τοῦτο δὲ τὸ ε τῶν
 παρωχημένων μετεβιβάσθη καὶ εἰς τὸν ἐνεστ. λέγουσινε.
 Ἐπειδὴ δὲ ἐν τοῖς παρωχημένοις λέγεται ἐλέγασι καὶ
 ἐλέγασινε (τοῦ νε τεθέντος καὶ μετὰ τὸ ἔπηλυσι, ὅπως τὸ
 ε ἐν τῷ λέγομενε) καὶ ἄνευ τοῦ σι ἐλέγα(ν)ε, οἱ λαλοῦντες
 παρέλιπον τὸ σι καὶ ἐν τῷ ἐνεστῶτι, ὥστε ὑπάρχει ἡ ἀνά-
 λογος σειρὰ ἐλέγασι ἐλέγασιν(ε) ἐλέγα(ν)ε(ε) = φέρουσι φέ-
 ρουσιν(ε) φέρουν(ε). Ἡ ἀπόδειξις κινεῖται ἀδιαλείπτως ἐπὶ
 τύπων ὑπαρχόντων καὶ σήμερον ἔτι, ἐκτὸς τούτου οὐδένα
 φθογγολογικὸν νόμον παραβαίνει, ἐπομένως ἐλπίζω ὅτι
 ἔχει τὰ ἀναγκαῖα συστατικὰ ὅπως γίνῃ δεκτὴ. Ἀντεῖπη
 δὲ μηδεὶς ὅτι ἡ ἀπόδειξις, ἐπειδὴ ἐπὶ διαλεκτικῶν στηρί-
 ζεται τύπων (τὸ ἐφέρασι(ν)(ε) καὶ λέγουσι(ν)(ε) εἶνε σήμερον
 Κρητικοὶ τύποι), δὲν ἔχει σφραγὴν βάσιν, διότι, ὡς ἐρρήθη,
 οἱ νῦν διαλεκτικοὶ εἶνε λείψανα μικρὰ εὐρείας ἄλλοτε
 χρήσεως ὅπως ἡ παλαιότερα γραμματεία ἀποδεικνύει, ὅπως
 ἀπαράλλακτα τὸ ν σήμερον ἀπαγγέλλεται ἐν τέλει λέξεως
 μόνον ὑπὸ τινων νησιωτῶν, καὶ τὸ ἔνε μόνον ἐν Πόντῳ
 καὶ ἐν Σφακίοις καὶ Ἀγίῳ Βασιλείῳ εἶνε σήμερον περιω-
 ρισμένον (ἐν ταῖς αὐταῖς χώραις ἐν αἷς καὶ οἱ τύποι
 τοῦ ἐνεστῶτος εἰς -σι), ἀλλὰ τίς ἀγνοεῖ ὅτι παλαιότερον
 ἦσαν γενικώτατα; Δυνάμεθα κάλλιστα νὰ μεταχειριζώ-
 μεθα διαλεκτικούς τύπους εἰς τὴν τῶν κοινῶν ἐξήγησιν
 ὅταν διὰ τῆς παλαιότερας γραμματείας ἀποδεικνύωνται
 ὅτι ἦσαν πανελλήνιοι, καὶ ὅταν δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα τῶν
 ἐπαρχιακῶν φθογγολογικῶν νόμων.

Ἐν Ἰένῃ τῇ 13 Ἀπριλίου 1881.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΣΤΙΧΟΥ ΤΟΥ ΗΡΩΟΣ ΑΘΗΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ.

Τοῦτο γὰρ ἀθάνατον φωνᾶεν ἔρπει,
 εἴ τις εὖ εἶπη τι.

(Πινδ. Ἴσθμ. Γ', 58.)

§ 1.

Ἡ περιβάλλουσα τὸν ἄνθρωπον μεγαλοπρεπῆς καὶ ποι-
 κίλη φύσις ὑπῆρξεν ἀείποτε τὸ ἀντικείμενον τοῦ μεγίστου
 αὐτοῦ θαυμασμοῦ καὶ τὸ μόνον ὀρμητήριον ἐξ οὗ ἀνυψώθη
 ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἐπίγνωσιν ὑπερτάτου τινός "Οντος δη-
 μιουργοῦ τοῦ παντός. "Ο,τι εἶπεν ὁ ποιητὴς τῶν Ψάλ-
 μων (ιθ', 1) καὶ ὁ φιλόσοφος τοῦ Königsberg περὶ τοῦ
 ἀστερόεντος οὐρανοῦ, ὅτι διηγεῖται δόξαν θεοῦ, τοῦτο ἐξε-
 φώνησε μετὰ τοῦ αὐτοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς αὐτῆς πεποι-
 θήσεως σύμπασα ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ καταβολῆς κόσμου·
 «τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι
 νοούμενα καθυρᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειό-
 της» (Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμ. Α', 20). Ἀδιάφορον ὅτι
 διακεκριμένοι τύποι περιέβαλον ἐν ἐκάστῳ χρόνῳ καὶ τό-
 πῳ τὴν θρησκευτικὴν ταύτην αἴσθησιν, ἀδιάφορον ὅτι οἱ
 ἄνθρωποι «ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁ-
 μοιώματι εἰκόνοσ φθαρτοῦ ἀνθρώπου» καὶ «ἐλάτρευσαν τῆ
 κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα» (αὐτ. 23, 25),—ὁ φυσικὸς κό-
 σμος ὑπῆρξεν ἀείποτε εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ μουσαγγέτης τῆς
 θρησκείας, ὡς ἔλεγεν ὁ Schopenhauer κατὰ τὸ ὕφος αὐ-
 τοῦ τὸ σιβυλλικὸν ὅτι ὁ θάνατος εἶνε ὁ μουσαγγέτης τῆς
 φιλοσοφίας (Πρβλ. καὶ Lindner Ἐγχειρίδιον Ἐμπειρικῆς
 Ψυχολογίας, § 76., σελ. 147-148 τῆς Ἑλλην. μεταφρ.).

Ὁ μέγας δ' ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὃν ὁ Ἐγγελοῦ κατα φιλοσοφικὴν βεβαίως ὑπερβολὴν ἀπεκάλεσεν ἐνσάρκωσιν τοῦ παγκοσμίου πνεύματος (*I. Παρνασσού Τόμ. Γ', σελ. 465*), ὁ νικητὴς τοῦ Μαρέγγου καὶ τοῦ Ριβολίου, κἀκεῖνος ἐξ ἑνὸς μέσῳ χειμαζομένων πνευμάτων, διαλεγόμενός ποτε μετὰ τοῦ Μογγίου, ἐνὸς τῶν συγχρόνων καὶ τὰ μάλιστα πεφιλημένων αὐτῷ λογίων, μεθ' οὗ διηνεκῶς διέτριβεν, ἐκήρυττε διὰ τῶν ἐξῆς λέξεων τὴν θρησκευτικὴν αἴσθησιν, ἣν εἰς αὐτὸν ἐνεποιεῖ ὁ φυσικὸς κόσμος: «Ἄκουσον, φίλτατε Μόγγιε· ἡ ἐμὴ θρησκεία εἶνε πολὺ ἀπλή. Παρατηρῶ τοῦτο τὸ σύμπαν τὸ τοσοῦτον εὐρύ, τοσοῦτον σύνθετον καὶ τοσοῦτον μεγαλοπρεπές, καὶ λέγω κατ' ἐμχυτόν, ὅτι δὲν δύναται νὰ εἶνε προῖόν τῆς τύχης, ἀλλ' ἔργον οἰονδήποτε ἀγνώστου τινὸς ὄντος, παντοδυνάμου καὶ ἀνωτέρου τοῦ ἀνθρώπου ὅσον τὸ σύμπαν εἶνε ἀνώτερον τῶν καλλίστων ἡμῶν μηχανῶν. Ζήτησον, Μόγγιε, λάβε τὴν βοήθειαν τῶν φίλων σου, τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν φιλοσόφων, οὐδένα λόγον θὰ εὐρῆς ἰσχυρότερον ἢ διαγνωστικώτερον, καὶ, ὅ,τι καὶ ἂν κάμῃς ἵνα τὸν καταπολεμήσῃς, δὲν θὰ δυνηθῆς νὰ τὸν ἀναιρέσῃς» (*A. Thiers Histoire du Consulat et de l'Empire, Τόμ. Γ', σελ. 169. τῆς Λιψικκῆς ἐκδόσεως τοῦ Me-line, 1845*).

§ 2.

Ἄλλὰ πρὸς ταύτην τὴν σεμνὴν καὶ εὐάρεστον καὶ παρήγορον ἐν τῇ ὑποκειμενικῇ ἐρμηνείᾳ καὶ ἀναπτύξει αὐτῆς θρησκευτικὴν αἴσθησιν ἀντιμάχεται ἡ λεγομένη ἀγαισθησία τῆς φύσεως, ἣτοι ἡ ἀπαράτρεπτος αἰωνιότης αὐτῆς, δύο παρέχουσα εἰς τὸν ἀνθρώπον μελαγχολικὰ συναισθήματα:

Πρῶτον μὲν ὁ ἀνθρώπος ψυχρῶς διατίθεται παρατηρῶν ὅτι οἱ νόμοι τῆς φύσεως ὑπάρχουσι κοινοὶ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους, ἀγαθοὺς καὶ κακοὺς, ἐξ ἴσου ὠφελουῦντες καὶ ἐξ ἴσου βλάπτοντες καὶ τούτους καὶ ἐκεῖνους.

Δεύτερον δὲ θλίβεται βλέπων ἐν χειρῶν δυστυχίας διαλάμπουσιν καὶ μειδιῶσιν περὶ αὐτὸν τὴν ἐρατεινὴν φύσιν.

Ταῦτα τὰ συναισθήματα, ὧν βεβαίως ἐπιδεκτικὴ δὲν εἶνε πᾶσα καρδία—καὶ μάλιστα ἐν τῇ σήμερον Ἑλλάδι, ὡς νέφη ἀνέρχονται εἰς τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν καὶ ἐπισκιάζουσι τὰς πεποιθήσεις αὐτῆς, μέχρις οὗ ἀκτίς τις τοῦ ὑγιοῦς ἢ συγκαταβατικοῦ λογικοῦ διαλύσει καὶ τὰ νέφη καὶ τὴν σκιάν. Ὅπωςδῆποτε ὁμως ταῦτα εἶνε συναισθήματα φυσικώτατα καὶ τούτου ἕνεκα βλέπομεν αὐτὰ ἐν πάσῃ καρδίᾳ ὑποκειμένη εἰς ὑπερτέρας παθήσεις.

§ 3.

Περὶ ταῦτα δὲ τὰ συναισθήματα εἰδικώτερον διατρίβοντες λέγομεν περὶ αὐτῶν τὰ ἐξῆς:

Τὸ πρῶτον ἄλλως διεμορφώθη ἐν τῇ θεείᾳ τοῦ Χριστοῦ αἰσθήσει. Ἀποβλέψαν τὸ ἅγιον Ἐκεῖνου ὄμμα πρὸς τὴν φύσιν ἐξεφώνησε τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα καὶ περιπαθῆ ἔπη: «Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν — — — ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροῦς καὶ ἀγαθοῦς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους» (Ματθ. Ε', 45).

Ἄλλ' ἡ ἀνθρωπίνη φύσις μὴ δυναμένη πάντοτε οὕτω περιπαθῶς νὰ διατεθῆ, μηδὲ πρὸς τὸ ὕψος τοῦ πνεύματος ἐπαρθῆναι καὶ τοῦ θεοῦ νόμου τὸ ἀπήχημα δέξασθαι κατὰ Λέοντα τὸν Σοφὸν (ἐν Νεαρχῶ διατ. πγ'), ψυχρῶς διατίθεται ἐπὶ τῇ εἰς πάντας κοινότητι τῶν φυσικῶν νόμων, διότι οὐ μόνον ὁ ἥλιος καὶ ἡ βροχὴ ἀλλὰ καὶ ὁ θάνατος ὑπάρχει κοινὸς εἰς τε τοὺς ἀδίκους καὶ τοὺς δικαίους. Τοῦτο ἠνάγκαζε τὸν Ἀρόλδον τοῦ Λαμαρτίνου νὰ πιστεύῃ εἰς ἰδιοφυῆ τινὰ θεόν, παραδίδοντα τὸν ἀσθενῆ εἰς τὸν ἰσχυρὸν καὶ τὸν δίκαιον εἰς τὸν θάνατον καὶ οὗ τὴν ὑπαρξίν ἀμφιτεχνουεῖται ν' ἀποδεχθῆ τὸ λογικόν.

Le Dieu qu'adore Harold est cet agent suprême,
Ce Pan mystérieux, insoluble problème,

Livrant le faible au fort et le juste au trépas,
Et dont la raison dit : «Est-il ? ou n'est-il pas ?»

(*I. La martine le dernier chant du pèlerinage d'Harold, X).

Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Göthe θλιβερῶς ἀνελογίζετο ὅτι κατὰ νόμους αἰωνίους καὶ ἀμετατρέπτους (1) ὀφείλομεν πάντες νὰ δικνύσωμεν τοὺς κύκλους τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως.

Nach ewigen, ehrnen,
Grossen Gesetzen
Müssen wir alle
Unseres Daseins
Kreise vollenden.

(*I. Göthe's Gedichte, τόμ. Β', σελ. 58. τῆς βερολινείου ἐκδόσεως τοῦ Schroeder, 1868.)

Τοῦτο δὲ ὡς καὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐπὶ πονηροῦς καὶ ἀγαθοῦς καὶ τὴν τυφλότητα τῆς τύχης ἀπονέμει ὁ Γερμανὸς ποιητῆς εἰς τὴν ἀναισθησίαν τῆς φύσεως.

Denn unfühlend
Ist die Natur:
Es leuchtet die Sonne
Ueber Bö's und Gute,
Und dem Verbrecher
Glänzen, wie dem Besten,
Der Mond und die Sterne u. s. w.

(ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 57.)

«Ἀναισθητος, λέγει, εἶνε ἡ φύσις: ἐπιφωτίζει ὁ ἥλιος

(1) Τὸ γερμανικὸν κείμενον λέγει χαλκίνους (ehernen=ehernen)· ἀλλὰ βεβαίως τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἐνταῦθα σημαίνει: ἀμετάτρεπτος, ἀναλλοίωτος. Ὁμοίως παρὰ τῷ Ὁμήρῳ (*Ιλ. λ, 24) «χάλκεος ὕπνος» καλεῖται ὁ αἰώνιος καὶ παρὰ Γάλλοις λαμβάνει πολλάκις ἡ λ. aigain ὁμοίαν μεταφορικὴν ἔννοιαν.

πονηρὸν καὶ ἀγαθόν, καὶ τῷ ἁμαρτωλῷ λάμπουσιν, ὡς τῷ ἀρίστῳ, ἢ σελήνῃ καὶ οἱ ἀστέρες κτλ.»

Κατὰ τὸν αὐτὸν ἔτι τρόπον μελαγχολῶν ὁ Chateaubriand ποιεῖται πρὸς τὸν ἥλιον ἐν τοῖς Μάρτυσι (βιβλ. XXIV.) τὴν ἐξῆς ὑψηλὴν καὶ περιπαθῆ ἀποστροφὴν:

«ὦ ἥλιε, ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ θρόνου, ὅθεν ῥίπτεις ἐν βλέμμα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀδιάφορα σοὶ εἶνε τὰ δάκρυα καὶ αἱ δυστυχίαι ἡμῶν. Τὴν ἀνατολὴν σου καὶ τὴν δύσιν σου δὲν διαταράσσει ἡ πνοὴ τῶν ἡμετέρων ταλαιπωριῶν· διὰ τῶν αὐτῶν ἀκτίνων φωτίζεις τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν ἀρετὴν· αἱ γενεαὶ παρέρχονται καὶ σὺ ἐξακολουθεῖς τὴν πορείαν σου!»

Περιττὸν νομίζομεν διὰ πλειοτέρων παραδειγμάτων ν' ἀποδείξωμεν τὸ εἰρημένον συναίσθημα, ὅπερ ἔνεκα τῆς λεπτότητος αὐτοῦ κατὰ πρῶτον φαίνεται πολὺ περίεργον ἂν οὐχὶ καὶ γελοῖον, μάλιστα δ' εἰς τὸν ἔχοντα ἦτορ ἐξ ἀδάμαντος ἢ σιδήρου κεχαλκευμένον καὶ ἀμέτοχον τῆς κατεχούσης πᾶσαν γνησίαν χριστιανικὴν καρδίαν ἐλεγειακῆς περιπαθείας.

§ 4.

Τὸ δεύτερον δὲ συναίσθημα, τὸ ἐκ τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ ἀλγούσης ψυχῆς καὶ μειδιώσης φύσεως, ἐπειράθησαν πολλοὶ ποιηταὶ νὰ παρκαστήσωσιν ἐν τε τῇ ἀρχαιότητι καὶ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χριστιανικοῖς χρόνοις — καὶ περὶ τούτου κρίνομεν καλὸν νὰ καταλέξωμεν ὀλίγιστα τινα παραδείγματα, τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὅσῳ τοιαῦταί τινες παρατηρήσεις, ἀναγκαιόταται ἐν τῇ μελέτῃ τῶν ποιητῶν, δὲν ἐγένοντο δυστυχῶς μέχρι τοῦδε παρ' ἡμῖν.

Οὕτω παρὰ Σοφοκλεῖ, ἀγομένης τῆς Ἀντιγόνης εἰς θάνατον, λαμπρὸς ἥλιος κοσμεῖ τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ἀτενίζουσα δὲ πρὸς τὸν κύκλον τῆς οὐρανίας λαμπάδος ἡ ἡρώϊς ἐκβάλλει τὸν ἐξῆς παθητικώτατον φθόγγον:

Οὐκέτι μοι τόδε λαμπάδος ἱρὸν ὄμμα
θέμις ὄραντα λαίνα.

(*Ἀντ. στ. 866. *I. καὶ στ. 800.)

Μετὰ τῆς φυσικῆς δὲ ταύτης ἀναισθησίας ἀρμυδίως καὶ περιπαθῶς συνδέει καὶ τὴν ἀνθρωπίνην, παρατηροῦσα ὅτι οὐδεὶς τῶν φίλων αὐτῆς κλαίει τὴν τύχην τῆς, μένουσαν οὕτως ἀδάκρυτον:

Τὸν δ' ἐμὸν πότιμον ἀδάκρυτον
οὐδεὶς φίλων στενάζει.

(αὐτόθι, στ. 868.)

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ Αἴας, μέλλων ν' αὐτοκτονήσῃ καταπίπτων ἐπὶ τὸ ξίφος αὐτοῦ, ἀποχαιρετίζει μετὰ συντριβῆς καρδίας τὴν αἴγλην τῆς κατ' ἐξοχὴν τότε ὠραίας ἡμέρας καὶ τὸν διφρηλάτην Ἥλιον:

Σὲ δ', ὦ φαεννῆς ἡμέρας τὸ νῦν (2) σέλας,
καὶ τὸν διφρευτήν Ἥλιον προσεννέπω,
πανύστατον δὴ, κοῦποτ' αὔθις ὕστερον.

(Αἴ. στ. 856—858.)

Ἄλλὰ παρατιθέντες παραδείγματα τοιαῦτα τῶν ἀρχαίων ὀφείλομεν νὰ συνυπομνήσωμεν ὅτι αἱ τοιαῦται εἰκόνες περιπαθέστεραι παρ' ἐκείνοις ὑπῆρχον ἔνεκα τοῦ ὅλου ἀντι-

(2) Ἐκ τοῦ ἐπιθέτου ἀφαιεννῆς καὶ τοῦ ἐπιρρήματος «νῦν» καταδείκνυται ὅτι ὁ ποιητὴς ἐπίτηδες παρέστησε κατ' ἐξοχὴν λαμπρὰν καὶ ὠραίαν τὴν ἡμέραν τῆς αὐτοκτονίας τοῦ Αἴαντος. Τοιαύτη σκόπιμος παράστασις δὲν ὑποδεικνύεται ἐν τῇ ἀναλόγῳ εἰκόνι τοῦ Δίσχυλου (Προμ. στ. 88.):

Ὡ δῖος αἰθήρ καὶ ταχύπτεροι πνοαί,
ποταμῶν τε πηγαί, ποντίων τε κυμάτων
ἀνήριθμον γέλασμα, παμμητόρ τε γῆ,
καὶ τὸν πανόπτην κύκλον ἡλίου καλῶ·
ἴδεσθέ μ', οἷα πρὸς θεῶν πάσχω θεός.

Ἄλλ' ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐν τῷ παρατεθέντι χωρίῳ τοῦ Αἴαντος τὸ ἐπιρῆμα «νῦν» ἄλλως ἐξηγοῦνται οἱ ἐρμηνευταί. Οὕτως ὁ Gustav Wolff λέγει (ἐκδ. 6'): «τὸ νῦν im Gegensatze zu dem Dunkel, das ihm der Todesgott sogleich bringen wird» δηλ. κατὰ τοῦτον τὸν ὑπομνηματιστὴν «τὸ νῦν σέλας» ἐλέχθη κατ' ἀντί-

κειμενικοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν καὶ τῆς αἰθρίας καλλονῆς τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως. Τοσοῦτον δὲ ἦσαν ἐρασταὶ τοῦ ἐν τῇ φύσει καλοῦ οἱ ἐξοχοὶ ἐκεῖνοι καὶ μοναδικοὶ ἄνδρες ὥστε καὶ αὐτὴν τῶν θανατικῶν ποινῶν τὴν ἐκτέλεσιν ἀπηγόρευον πρὸ τῶν δυσμῶν τοῦ ἡλίου, — καὶ τοῦτο, ὡς εἰκάζει ὁ Λαμαρτίνος, ὑποστηριζόμενος καὶ ὑπ' ἄλλων αἰσθητικῶν, ἵνα μὴ ὁ κατὰδικος κλείων τὰ βλέφαρά του διπλᾶ χύνη δάκρυα κλαίων τὴν ζωὴν καὶ τὸ φῶς! (*Lamartine La mort de Socrate, v. 13.—Patin Études sur Sophocle, p. 26—27. τῆς δ' ἐκδ.*)

Πολλὰ τοιαῦτα τῶν ἀρχαίων ἀναλογιζόμενοι, ὧν οὐδ' ἔχνος δυστυχῶς ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς νεωτέροις, ἀναγκαζόμεθα ἐνίοτε νὰ συνθρηνηῶμεν μετὰ τοῦ Schiller τὸν παρεληλυθότα ὠραῖον ἐκεῖνον κόσμον, τὴν ἐρατεινὴν τῆς φύσεως ἀνθηρὰν ἡλικίαν:

Schöne Welt, wo bist du? Kehre wieder,
Holdes Blüthenalter der Natur!

§ 5.

Ἄλλὰ διακόπτοντες τὸν περὶ τούτου λόγον ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ παραδείγματα τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ μειδιώσης φύσεως καὶ ἀλγούσης ψυχῆς, ἀφ' ὧν μικρόν τι παρεπλάγχθημεν.

Ἐν τοῖς τοιούτοις ὀφείλει νὰ καταλεχθῆ, νομίζω, καὶ τὸ χωρίον ἐκεῖνο τοῦ Σοφοκλείου Φιλοκτήτου, ὅπου ὁ χορὸς προσκαλῶν τὸν Ἴπνον πρὸς ἀνάπαυσιν τοῦ ἀλγοῦντος

θεσιν πρὸς τὸ εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἐπαχθησόμενον διὰ τῆς αὐτοκτονίας σκότος τοῦ θανάτου. Τὸ ἄτοπον ταύτης τῆς ἐρμηνείας, καταστρεφούσης πᾶσαν τὴν καλλιτεχνικὴν τῆς παραστάσεως ἔννοιαν καὶ λίαν ἐξεζητημένης οὔσης, θὰ καταδειχθῆ ἀκριβῶς κατωτέρω, ἐρμηνευομένου τοῦ ὁμοιοτάτου χωρίου τοῦ Φιλοκτήτου (στ. 813.):

ὄμμασι δ' ἀντίστοιχος

τὰν δ' αἴγλαν, ἃ τέταται τὰ νῦν,

— ὅπερ ὡσαύτως οὐδεὶς τῶν μέχρι τοῦ νῦν ἐρμηνευτῶν ἐνόησεν.

ἦρωος παρακελεύει αὐτὸν νὰ ὑπομείνῃ διὰ τῶν ὀμμάτων τὴν αἴγλην τὴν τότε τεταμένην:

Ἵπν' ὑδύνας ἀδαής, Ἵπνε δ' ἀλγέων,
εὐαῆς ἡμῖν ἔλθοις,

.....
ὄμμασι δ' ἀντίστοιχοις
τάνδ' αἴγλαν, ἃ τέταται τὰ νῦν.

(στ. 810—814.)

Τοῦτο τὸ χωρίον οὐδεὶς, ἀπολύτως οὐδεὶς, τῶν μέχρι τοῦδε ἐρμηνευτῶν ἐδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ, αὕτη δ' ἡ περὶ τὴν κατάληψιν ἀδυναμία εὐρὴ κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀνέφξε τὸ στάδιον τῶν κατὰ τοῦ χωρίου ὑπονοιῶν καὶ ὁ Ρεϊσκίος ὑπολαβὼν τὸ χωρίον ἐφθαρμένον ἀντὶ τῆς λέξεως «αἴγλαν» ἔγραψεν «ἀχλύν»! Ἡ διόρθωσις αὕτη ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως ἐξαίρεσιν τοῦ ἀξιώματος τοῦ Gothe ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει περιττὸν καὶ ἀχρηστον(3), ἔκτος ἂν ἡ χρησιμότης αὐτῆς ἀνευρεθῇ ἐν τούτῳ, ὅτι θαυμασίως ἐπικυροῦ ὅσα περὶ τῶν τοιούτων διορθώσεων ἔγραψεν ὁ μακαρίτης Α. Κυπριανὸς (Ἰ. Τὰ ἀπόρρητα τοῦ Ἰσοκράτους ἐν σελ. 126.)· πάντοτε δ' ὅμως πρὸς τὸ χωρίον καὶ τὴν σκοπηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ παράστασιν ἔχει ὅλως ἀπροσφυῶς καὶ ἀπειροκάλως.

Τὸ χωρίον κατ' ἐμὴν γνώμην ἔχει ἄριστα. Ὁ Ἵπνος, ὁ ἐπιφοιτῶν συνήθως τὴν νύκτα καὶ καθ' Ἡσίοδον (Θεογ. 758—761) υἱὸς ὦν τῆς Νυκτός, ὡς καὶ ὁ Θάνατος, καὶ οὐδέποτε ὀρώμενος ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ Ἡλίου, — παρίσταται μὴ φέρων τὴν αἴγλην τῆς ἡμέρας, ὡς ὁ προκύπτων ἀπὸ σκοτεινοῦ μέρους εἰς τὸ φῶς. Τούτου ἐνεκα παρακελεύει τὸν Ἵπνον ὁ χορὸς μέλλοντα νὰ ἐπιφοιτήσῃ ἡμέραν, ἵνα διὰ τῶν ὀμμάτων ὑπομείνῃ τὴν αἴγλην ἃ τέταται τὰ νῦν. Ἀλλ' αἱ τελευταῖαι αὗται

(3) Denn Alles ist nöthig und nützlich. Gothe's Herm. u. Dorothea. ἐν ἄσμ. α'.

λέξεις ἐμφαίνουσιν ἕκτακτον καὶ σπανίαν αἰθρίαν ἡμέρας — καὶ τοῦτο πρὸς παράστασιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἀντιθέσεως μεταξὺ μειδιώσεως φύσεως καὶ ἀλγούσης ψυχῆς· καθ' ὁμοιότατον δὲ τρόπον ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι χωρίῳ τοῦ Αἴαντος εἶπεν ὁ ποιητὴς «*φαεγγῆς ἡμέρας τὸ νῦν σέλας*»(4). Ὅθεν ἀμφότερα ταῦτα τὰ χωρία ἐγκλείουσι καλλιτεχνικὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ δυστυχῶς ὑπ' οὐδενὸς μέχρι τοῦδε οὔτε μετ' ἀλλήλων οὔτε μετ' ἄλλων ὁμοίων ἐσχετίσθησαν, ἀλλὰ τὸ μὲν, τὸ Αἰάντειον, ἀτόπως ἡρμηνεύθη, τὸ δ' ἕτερον οὐδ' ἐνοήθη καὶ, θεωρηθὲν δ' ἐφθαρμένον ὑπὸ τῶν μεταγραφῶν κινδυνεύει νὰ διαφθάρῃ μόνον ὑπὸ τῶν ψυχρῶν ἐρμηνευτῶν. Ἀλλὰ περὶ τούτων τῶν χωρίων θὰ διαλάβωμεν ἀκριβέστερον ἀλλαχοῦ.

§ 6.

Τοιαύτας δὲ ἀντιθέσεις ποιεῖται μάλιστα ἐκ τῶν ἀρχαίων ὁ Βιργίλιος, ἐκλέγων πάντοτε τὴν καλλίστην ὥραν πρὸς τέλεσιν τοῦ μεγίστου δυστυχήματος, ὡς παρετήρησεν ἤδη καὶ ὁ πολὺς Chateaubriand (*Génie du Christianisme*, Τόμ. Β', σελ. 145. τῆς ἐκδ. τῶν ἀδελφῶν Pourrat). Οὕτως ἀφηγούμενος ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τῆς Αἰνειάδος τὸ φοβερώτατον ὄνειρον τοῦ Αἰνείου, ὅπως περιγράφει αὐτό, λέγει ὅτι τῷ ἐπῆλθε περὶ τὴν *γλυκυτάτην* ὥραν τοῦ ὕπνου:

Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris
incipit et dono divom gratissima serpit.

(Ἰ. Aen. II, v. 268 καὶ ἑπ. — Patin *Études sur Sophocle* p. 26—27, σημ. 2.)

Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ποιητῶν ἄπειρα παραδείγματα

(4) Διὰ ταύτης τῆς ἐρμηνείας ἐξασθενοῦνται, νομίζω, πολὺ αἱ διαβεβαιώσεις τοῦ N. Wecklein, ὅτι «*illud tamen certum videtur, errare qui verba τάνδ' αἴγλαν ἃ τέταται τὰ νῦν de luce diurna accipiant, quasi si nunc demum solis lumen ortum sit, antea autem tenebrae fuerint*». (Ἰ. τετάρτην ἐκδοσιν τοῦ Φιλοκτήτου τοῦ Wunder, 1878.)

δύναται τις νὰ προσαγάγη, ἐξ ἐγχωρίων τε καὶ ἐξ ἄλλο-
δαπῶν, ἀλλὰ τὰ τῶν πρώτων ὀφείλομεν ἴσως νὰ παραλί-
πωμεν, ἵνα μὴ φανῶμεν ὡς ἄλλοτε ἀπονέμοντες autorité
τινα εἰς ἀπτῆνας (ἢ μᾶλλον ἑτεροπτερούγους) παρ' ἡμῶν
ποιητικούς νεοσσοὺς, περιοριζόμενοι οὕτως ἐν τοῖς παρα-
δείγμασι τῶν δευτέρων. Ἄδικον ὅμως θὰ ἦτο περιφρονη-
τικῶς νὰ παραδράμωμεν τὸ περιπαθέστατον ἐκεῖνο καὶ
πασίγνωστον τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου:

Οὐρανοὶ σαπφειρωμένοι,

Χαίρετε λοιπόν!... ἡ μαύρη φυλακὴ μὲ περιμένει

(Ἐν τῷ Ἀτιθάσσῳ Ποιητῇ, σελ. 40. τῆς 6' ἐκδ.)

καὶ νὰ παρέλθωμεν οὕτως ἐν σιγῇ στίχους ἐν πάσῃ μνήμῃ
ὑπάρχοντας καὶ κατὰ πάσαν ἀνάμνησιν ἐξεικονίζοντας τὰς
θλιβεράς περιπετείας τοῦ ἀληθῶς ἀτιθάσσου (ἀλλὰ καὶ ἐν
πολλοῖς ἀδίκου) ποιητοῦ.

Καταλείποντες ἤδη τὸν Ἑλληνικὸν τοῦτον ἀποχαιρε-
τισμὸν τοῦ σαπφειρίνου τῆς Ἀττικῆς οὐρανοῦ πρὸ τῶν
πυλῶν ζοφεράς Ἑλληνικῆς φυλακῆς (ἧς τὸ ἀποτρόπαιον
ἐξήγειρε καὶ ἐξεγείρει παντὸς ἔχοντος σπλάγχνα τὴν ἀ-
γανάκτησιν)—καὶ χωροῦντες πρὸς τὰ ὅμοια τῶν Δυτικῶν
ἀνδρῶν καλλιτεχνήματα νομίζομεν ὅτι εἰσερχόμεθα εἰς
τὴν λαμπροτάτην ἐκείνην βασιλικὴν αἴθουσαν, ὅπου ὁ
Ἄοιδος (der Sänger) τοῦ Goethe θαμβώθεις ὑπὸ τοῦ κάλ-
λους τῶν ἵπποτῶν καὶ τῶν δεσποινῶν ἠναγκάσθη νὰ κλεί-
σῃ τοὺς ὀφθαλμούς. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ κατὰ τῆς ἀστρα-
πτούσης καλλονῆς Γερμανικώτατον ἀντιφάρμακον τοῦ Γοι-
θέου ἀοιδοῦ δὲν κρίνομεν ἄξιον ἀπομιμήσεως, ἄλλως τε
καὶ ἵνα μὴ διακόψωμεν τὰς μετὰ τοῦ ἀναγνώστου σχέσεις
ἐν μέσῃ τῇ διατριβῇ ἢ μᾶλλον πρὶν ἔτι ἐπιληφθῶμεν τῆς
ὑποθέσεως τοῦ λόγου ἡμῶν. Ὅθεν ταυρηδὸν τὴν ὄρασιν ἐν-
τρέινοντες εἰσερχόμεθα εἰς τὸ ποιητικὸν τῆς Δύσεως ἀδαμαν-
τοπωλεῖον καὶ διὰ τῶν ἐλαφρῶν νομισμάτων τῆς κρίσεως
καὶ συναίσθησεως ἡμῶν ἀγοράζοντες ποιητικούς τινὰς

μαργαρίτας, ἐγκλείοντας ἀντίθεσιν μειδιώσης φύσεως καὶ
ἀλγούσης ψυχῆς, προσφέρομεν αὐτοὺς δωρεὰν εἰς τὸν ἀ-
ναγνώστην οὐδὲν ἄλλο παρ' αὐτοῦ ἀπαιτοῦντες ἢ ἀπλήν
συγγνώμην ἂν τυχὸν ἀποδειχθῇ ὅτι ἐρευνητικώτεροι γι-
νόμενοι τιμαλφέστερα κειμήλια θὰ τῷ παρείχομεν.

§ 7.

Ἀλλὰ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος παραδείγματα τῶν νεωτέρων
εἶνε τοσαῦτα τὸν ἀριθμὸν καὶ τοιαῦτα τὴν περιπάθειαν,
ὥστε ἀφ' ἐνὸς μὲν τις ἀδυνατεῖ νὰ προσενέγκῃ πάντα τὰ
καὶ διὰ μικρᾶς ἐρεύνης ἀνευρισκόμενα, ἀφ' ἑτέρου δὲ πάλιν
δὲν γινώσκει τί νὰ ἐκλέξῃ ἀπὸ πλήθους ὁμοειδῶν κειμη-
λίων. Τοσοῦτον ὑπερῖσχύει ἐν τῇ νεωτέρᾳ ῥωμαντικῇ ποιή-
σει ἢ ὑποθήκη τοῦ Λαμαρτίνου παραινούντος τοὺς ποιητὰς
νὰ καταλείπωσι τὴν σφαῖραν τοῦ ὑψηλοῦ καὶ τοῦ καλοῦ
(sic), διότι τὸ μὲν καταπονεῖ, τὸ δὲ ἀπατᾷ (le beau
trompe!), καὶ νὰ προσκολλῶνται εἰς τὸ παθητικὸν ὡς
τὸ μόνον ἀσφαλές ἐν τῇ τέχνῃ—τῇ νεωτέρᾳ βεβαίως—
(Ἰδ. Lamartine Graziella, chap. II, τεμ. XVI.), ὥστε τὴν
περὶ ἧς ὁ λόγος περίπτωσιν μειδιώσης φύσεως καὶ ἀλγού-
σης ψυχῆς ἔκρινε δέον πᾶς σχεδὸν ποιητῆς τῶν νεωτέρων
χρόνων νὰ παρεμβάλλῃ εἰς τὰ ἔπη του καὶ νὰ ἐκφράσῃ αὐ-
τὴν διὰ πυρίνων στίχων τηκομένης καρδίας.

Ἐγκατελείφθησαν ἤδη ὡς τετριμμένοι καὶ ἀπίστευτοι
αἱ φοβεραὶ ἐκεῖναι καὶ μεγαλοπρεπεῖς εἰκόνες τοῦ Shake-
speare—φύσις ἐξοργιζομένη διὰ τὸ ἀνοσιούργημα τοῦ Mac-
beth ἢ τούναντίον συνωμοτοῦσα μετ' ἀχαρίστων θυγατέ-
ρων κατὰ τοῦ ἐρήμου βασιλέως Lear—καὶ σήμερον ὁ ἀν-
θρωπος θέλει μᾶλλον φύσιν ἀναίσθητον πρὸς τὰ δεινὰ του,
φύσιν θεωρὸν, οὕτως εἰπεῖν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ συμμέτοχον
τῶν ψυχολογικῶν αὐτοῦ περιπετειῶν, καθ' ὃν τρόπον καὶ
ὁ συνταγματικὸς πολίτης στέργει βασιλέα βασιλεύοντα
ἀλλὰ μὴ κυβερνῶντα. Τοῦτο δὲ τοσοῦτον ἐκραταιώθη καὶ
τοσάκις ἐξεδηλώθη, ὥστε σπανίως θὰ λάβῃ τις ἀνὰ χεῖ-

ρας ποίημα τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος χωρὶς νὰ ἴδῃ ἐν αὐτῷ ἥρωα τυπτόμενον ὑπὸ τοῦ συνειδότος καὶ τούτου ἕνεκα μὴ δυνάμενον ν' ἀγαπήσῃ τὴν περιβάλλουσαν αὐτὸν περι-καλλῆ φύσιν (*Byron Manfred, act I, sc. II ἐν ἀρχῇ*), νεα-ροὺς καὶ περιπαθεῖς ἐραστὰς ἀποχωριζομένους μετὰ σπα-ραγμῶν καρδίας ἐν ἀμβροσίᾳ νυκτὶ ἀπεριγράπτου καλλονῆς (*J. B. H. de Saint Pierre Paul et Virginie, p. 115. Paris, 1816*), ἄλλους θρηνοῦντας τὴν ἀποθανοῦσαν αὐτῶν φίλην παρὰ λίμνην ὠραίαν καὶ περιστεφομένην ὑπὸ βράχων καὶ ἐλατῶν—ἢ ἐπὶ ὄρους ὑπὸ γηραλέαν δρῦν καὶ ἔχοντας πρὸ αὐτῶν γραφικὸν ὀρίζοντα (*Lamartine Le lac, L'isolement*), δεσμώτην οὐ τὸ οὐς τέρπει ἐκ διαλειμμάτων γλυκύτατον ἄσμα πτηνοῦ, εἰσδύον ὡς φῶς εἰς τὸ ἔρεβος τῆς εἰρκτῆς (*Byron The prisoner of Chillon, X*), ἡρωίδα καταρρί-πτουσαν ἑαυτὴν ἀπὸ βράχου καθ' ἣν ὥραν ἀνατέλλει ἢ ἠὼς καὶ ἡ θάλασσα φλοισβίζουσα ἀσπάζεται τὴν ἀκτὴν (*Lamartine Sapho*), νεαρὰν δεσμώτιδα ἰκετεύουσαν τὸν θάνατον νὰ φύγῃ μακρὰν, διότι ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς ἡ Πάλις, ἡ θεὰ τῶν ἀνθέων, χλοερὰ ἄσυλα (*A. Chénier La jeune captive*), ἱππότην τοῦ Μέσου Αἰῶνος ἀποθνήσκοντα ὅτε τὰ δένδρα ἐκβλαστάνουσι καὶ πᾶς ὁ κόσμος ἐλπίζει (*Goethe's Götz v. Berlichingen ἐν τέλει*) — καὶ ἐν γένει συχνό-τατα θάνατον συμβαίνοντα ἐν ἡμέρᾳ ἐνδόξου φυσικῆς καλ-λογῆς.

Τοῦτο δὲ τὸ εἶδος τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἀντιθέσεως ὁμο-λογουμένως εἶνε ποιητικώτατον καὶ μόνον τῆς παραστά-σεως αὐτοῦ ἢ συχνῆ ἐπανάληψις κατέστησεν αὐτὸ τανῦν ἀδιάφορον. Ὅπως ὁ κόσμος, τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο καὶ αἰώνιον αἰτιατόν, ἀνήγαγεν αἰείποτε τὸν νοῦν εἰς μέγα καὶ αἰδιδιον Αἴτιον ἕνεκα τοῦ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ ὑπάρχον-τος τύπου τῆς αἰτιότητος, οὕτω καὶ ὁ θάνατος, τὸ δει-νότατον τοῦτο ἀίνιγμα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ ἡ σαφειστάτη μαρτυρία τῆς ματαιότητος τῶν καθ' ἕκαστα ἐνοργάνων ὄντων, ὅτε μὲν ἔτρεψε τὸν νοῦν ἐπὶ τὴν σκέψιν

καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ὅτε δ' ἀπέταμε ριζηδὸν πᾶσαν ἐλ-πίδα ἐκσφενδονήσας τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ἔρεβος τῆς με-λαγχολίας ἢ τὸ χάος τοῦ ἀπελπισμοῦ. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει θεώμενος ὁ ἄνθρωπος τὴν περὶ αὐτὸν ἀνθηρὰν καὶ αἰωνίαν φύσιν, ἑαυτὸν δ' εὐρίσκων πρόσκαιρον τῆς φύ-σεως γέννημα καὶ δυστυχεστάτον τῆς θλίψεως ἔρμαιον, καταλαμβάνεται ὁμολογουμένως ὑπὸ θλιβεροῦ συναισθή-ματος. Παραλείπω δὲ ὅτι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ ὥρα κα-θ' ἣν ἀποσβέννυται ἢ λαμπὰς τῆς ζωῆς πρὸ τοῦ αἰωνίου φωτός τοῦ ἡλίου ἐκρίθη πάντοτε πηγὴ θλιβερωτάτων re-grets (5) καὶ ὅτι, ὡς εἶπεν εὐγλώττως ὁ ποιητῆς τῶν *Μελετῶν*,

Aux regards d'un mourant le soleil est si beau!

Ἀλλὰ διακόπτοντες μετὰ σπουδῆς τὸν περὶ τούτων λόγον, πάντῃ πρόωρον ἴσως παρ' ἡμῖν καὶ ἀνήκοντα, ὡς εἰκάζο-μεν, κατὰ τὴν κρίσιν τῶν πολλῶν εἰς τὰ ὅρια ἐκεῖνα τοῦ ὑψηλοῦ τὰ ἐγγύτατα τῷ γελοίῳ (6), καταχωρίζομεν τῆς τελευταίας ταύτης περιπτώσεως ἀξιολογώτατον παρά-δειγμα, καίτοι καθ' ἡμᾶς μέχρι κόρου ἐπιτετηθευμένον, τὸ ἐν *Τῷ τελευταίῳ ἄσματι τῆς ἀποδημίας τοῦ Ἀρόλδου*, τῷ περιβοήτῳ καὶ λαμπροτάτῳ ποιήματι τοῦ Λαμαρτί-νου, ἀπαντῶν. Ἐνταῦθα ἐκπνέων ὁ ἥρωας τοῦ ποιήματος ἀποτείνει πρὸς τὴν φύσιν τὴν ἐξῆς περιπαθῆ καὶ ὑψηλὴν προσφώνησιν:

«Θριάμβευε, λέγει, ἀθάνατος Φύσις, ἐν ᾧ ἔμπροσθέν σου τὸ ἀσθενὲς δημιουργήμα σου, ἀνυψοῦν τὸ βλέμμα θελ-γόμενον ὑπὸ τῆς καλλονῆς σου, μέλλει νὰ παρέλθῃ καὶ ν' ἀποθάνῃ! Θριάμβευε! Σὺ ἐπιζῆς! — — — Ἡ χλόη πατουμένη μαραίνεται ὑπὸ τοὺς πόδας μου, ἢ βάλανος

(5) Τῆς γαλλικῆς ταύτης λέξεως δὲν γινώσκωμεν τὴν ἀκριβῶς ἰσοδύναμον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ.

(6) Du sublime au ridicule il n'y a qu'un pas. Ναπολέων ὁ Μίγας.

ἀποθνήσκει, ὁ ἄνθρωπος πίπτει, καὶ σὺ δὲν βλέπεις αὐτούς! Ἄλλὰ χαριεστέρα καὶ νεωτέρα καθ' ἣν στιγμὴν ἐκπνέει, φαίνεσαι ὅπως οἴμοι! ἐν τῷ παρόντι ὅτι μειδιᾷς πρὸς αὐτὸν καὶ ὅτι, ἐπιδεικνυμένη πᾶσάν σου τὴν καλλονὴν, ἀντιθέτεις πρὸς τὸν θάνατον ἐκείνου τὴν ἀθανασίαν σου! — — — — Καὶ νῦν δ' ἔτι... ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτη ὥρᾳ... οὐδὲν ἄλλο θρηνηῶ κλείων τὸ βλέφαρόν μου, ἢ τὴν λαμπρὰν ἀκτῖνα τοῦ μεσημβρινοῦ ἡλίου, ἣτις θέλει ἀντανακλασθῆ ἐπὶ τοῦ χλιαροῦ μου μαρμάρου» (*Lamartine Le dernier chant du pèlerinage d' Harold, XLII.*)

§ 8.

Πάντες ὅμως βεβαίως οἱ τοιοῦτοι στίχοι, εἴτε ἀρχαῖοι εἴτε νεώτεροι, οὐδὲ μακρόθεν δύνανται, νομίζω, νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὸ δίστιχον ἐκεῖνο, ὅπερ αὐτομάτως καὶ αὐτοσχεδίως ἐξῆλθε τῇ 24 Ἀπριλίου 1821 ἐκ τῆς καρδίας καὶ τοῦ στόματος τοῦ ἀειμνήστου ἥρωος τοῦ Σπυρχειοῦ Ἀθανασίου Διάκου, ὅτε ἤγετο εἰς τὸν τόπον τοῦ ὀβελισμοῦ καὶ παρετήρησεν ἐν ἐκστάσει καὶ περιπαθείᾳ τὴν γελῶσαν περὶ αὐτὸν ἀνθηρὰν καὶ πρασίνην τοῦ ἔαρος φύσιν:

Γιὰ ἰδὲ καιρὸ ποῦ διάλεξεν ὁ χάρος νὰ μὲ πάρῃ,

Τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαδιὰ καὶ βγάν' ἡ γῆ χορτάρι(7).

Τοῦτο τὸ δίστιχον, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς παρούσης διατριβῆς, ἀποθησαυρισθὲν τὸ πρῶτον, ὡς ἡμεῖς γινώσκομεν καὶ ὡς ὑπεσημειώθη, ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Τρικούπη, ἀπ' αὐτῆς δὲ ὑπὸ πολλῶν νεωτέρων ἱστορικῶν, ἐγχωρίων τε καὶ ἀλλοεθνῶν, παραληφθέν, θεωροῦμεν ἐν τῶν πολυτιμοτάτων κειμηλίων τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ποιήσεως—ποιημάτιον οὐ συντομώτερον, περιπαθέστερον, φυ-

(7) Ἱ. Σπυριδῶνος Τρικούπη Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τόμ. Α', σελ. 229. τῆς 6' ἐκδ.

σικώτερον καὶ εὐγενέστερον κατὰ τε τὸ εἶδος τῆς φράσεως καὶ τὴν ὕλην τῆς ἐννοίας δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ γένει τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος παραδειγμάτων.

Τοῦτο τὸ δίστιχον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τιμᾷ τὸν αἰοιδιμον ἐκεῖνον ἄνδρα πολὺ περισσότερον ἢ ὁ Λεωνίδειος αὐτοῦ ἠρωϊσμός, διότι δεικνύει ὅτι ὁ μεγαλόψυχος ἐκεῖνος μαχητῆς εἶχε καρδίαν περιπαθῆ καὶ ἀγνοτάτην, καρδίαν τρέφουσαν αἰσθήματα οἷα συνεκίνησαν τὰ στήθη τῶν εὐγενεστάτων καὶ ἐν ὑψίστῳ πολιτισμῷ ἐντεθραμμένων ἀνδρῶν, ὧν τὰ συναισθήματα εἶδομεν ἀνωτέρω. Μηδεὶς δὲ ξενισθῆ ἐπὶ τούτοις τοῖς λόγοις: ἡ δυσμένεια τῆς τύχης συναπαντᾷ πολλάκις μετὰ τῆς μεγίστης εὐμενείας τῆς φύσεως καὶ ποιμὴν ἦτο ὁ μέγας ἐκεῖνος καλλιτέχνης ὁ τὸν μυστικὸν δεῖπνον τοῦ Χριστοῦ ἱστορήσας—ὁ Λεονάρδος da Vinci. Οἱ μεγάλοι ἄνδρες δὲν εἶνε σπάνιά τινα καὶ ἔκτακτα φαινόμενα τῆς φύσεως, ἀλλὰ μᾶλλον σπάνιά τινα καὶ ἔκτακτα δημιουργήματα τῆς τύχης, ἥτοι τῶν κοινωνικῶν περιστάσεων ἐν τε τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ. Εἶνε δ' ἀλήθεια οὐδεμίαν ἐπιδεχομένη ἀμφισβήτησιν ὅτι πλεῖστα εὐγενεῖς καὶ μεγαλοφυεῖς ὑπάρξεις ἀποπνίγονται ἀκλεεῖς καὶ ἀνώνυμοι διὰ τὴν δυσμένειαν τῆς τύχης ἐν τῷ μεγάλῳ τοῦ κόσμου ὠκεανῷ—ὅμοιαι πρὸς τὸν σπόρον τὸν ἀγαθὸν τοῦ Εὐαγγελίου τὸν ἐπὶ γῆν πεσόντα ξηρὰν καὶ ἀποπνιγέντα ὑπὸ τῶν περιφουισῶν ἀκανθῶν. Ταῦτα λοιπὸν ἔχοντες ὑπ' ὄψιν οὐδόλως δισταζόμεν νὰ ἐκτιμήσωμεν κατ' ἀξίαν τὸ δίστιχον τοῦ Διάκου—καὶ τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσῳ ποιητικὴ φύσις τῶν μεγίστων περιελθοῦσα εἰς ὁμοίαν τύχην πρὸς τὸν ἐθνικὸν ἡμῶν ἥρωα δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐκβάλλῃ τοιοῦτον περιπαθῆ καὶ ποιητικώτατον φθόγγον. Τίς ἀγνοεῖ τὸν περιβόητον λόγον τοῦ εὐγενεστάτου ἐκείνου ποιητοῦ, τοῦ Ἀνδρέου Chénier, Ἕλληνας καὶ αὐτοῦ ἐκ μητρὸς, ὅστις μέλλων ἀδίκως νὰ κατατομηθῆ εἶπεν ἐπὶ τοῦ ἰκριώματος: «C' est dommage, il y avait quelque chose là» καὶ τοῦτο λέγων ἐπληττε τὸ

μέτωπον; Ἄλλὰ τίς δύναται νὰ παραβάλῃ καὶ πρὸς τὸ ποιητικώτατον τοῦ ἥρωος δίστιχον τὸν ψυχρὸν καὶ βαρῦθυμον φθόγγον τοῦ ποιητοῦ, εἴτε ὅπως ἐλέχθη ὑπ' αὐτοῦ τούτου, εἴτε καὶ ὅπως μετεσχηματίσθη περιπαθέστερον ὑπὸ τοῦ Λαμαρτίνου ἐν τῷ «κατὰ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου» ποιήματι; (8)

Ὁμοίως λέγεται περὶ τοῦ εὐαίσθητοτάτου τῆς Γερμανίας ποιητοῦ, τοῦ Schiller, ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ ὥρας, ἦτοι τὴν ἐσπέραν τῆς 8. Μαΐου 1805, ἐζήτησε νὰ τῷ διανοιχθῶσι τὰ παραπετάσματα τοῦ παραθύρου, παρατηρήσας δὲ μὲ γαλήνιον βλέμμα τὰς ἀκτῖνας τοῦ δύνοντος ἡλίου, ὅστις ἐξέτεινεν ἔτι ἐπὶ τῶν θυρίδων λάμπιν ὠχρὰν καὶ μελαγχολικὴν, ἀπεχαιρέτισε μετ' ὀλίγον ἐκ βάθους ψυχῆς τὴν ὠραίαν φύσιν, ἣν τοσοῦτον ἠγάπησεν (I. Marmier Théâtre de Schiller, τόμ. α., σελ. 41.).

§ 9.

Ἄλλὰ καὶ ὁ περιπαθῆς ἐκεῖνος τοῦ Schiller ἀποχαιρέτισμός ὡς καὶ ὁ ὁμοιώτατος τοῦ Gilbert ἐν τῷ ποιήματι *Τελευταῖαι στιγμαὶ νεαροῦ ποιητοῦ* δὲν ἔχουσι τὴν λεπτότητα καὶ τὴν χάριν τοῦ ἐλεγειακοῦ συναίσθηματος τοῦ ὑπάρχοντος ἐν τῷ δίστιχῳ τοῦ ἥρωος τῆς Δωρίδος. Ὁ Schiller καὶ ὁ Gilbert ἐλυποῦντο διότι ἐμελλον νὰ στερηθῶσιν αἰωνίως τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως καὶ τοῦ ὠραίου φωτός τοῦ ἡλίου, ὅπως ὁ Chénier ἐστέναζεν ἐνδομύχως διὰ τὴν ἀθλίαν τυχὴν τῆς μεγαλοφυΐας του, ἦτοι ἐθλίβοντο διὰ τὴν σέρησιν ἐκεῖνοι μὲν τῶν φυσικῶν, οὗτος δὲ τῶν πνευματικῶν ἡδονῶν. Ἄλλ' ὁ Διάκος δι' οὐδὲν τοιοῦτον λυπεῖται, —καίτοι εἶχε πληρέστατον δίκαιον νὰ λυπηθῇ καὶ αὐτός καθ' ὅμοιον τρόπον. Ἦδη ὁ Θεόγνις παρέστησε διὰ δύο ὠραίων στίχων τὴν ὀλβιότητα τοῦ συνενοῦντος καλλονὴν μετ' ἀρετῆς:

(8) A. de Lamartine *Nouvelles Méditations poétiques*, p. 364. — Paris, 1873.

Παύροις ἀνθρώπων ἀρετὴ καὶ κάλλος ὀπηδεῖ·
ὀλβιος, δὲ τούτων ἀμφοτέρων ἔλαχεν.

(I. Theod. Bergk *Poetae lyrici Graeci*, σελ. 432.)

Ὁ τύπος οὗτος τῆς ἀνθρωπίνης ὀλβιότητος ὑπῆρχε βεβαίως ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ Διακού, διότι καὶ ὠραιότατος ἦτο ὁ ἥρωος καὶ πλήρης φρονήματος καὶ γενναιοψυχίας ὡς αὐθόρμητος πρόμαχος τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος· καὶ ὅμως, καίτοι ἔχων ἀναμφιβόλως πάντων τούτων τὴν συνειδήσειν, δὲν κλαίει ἑαυτὸν, δὲν λυπεῖται ὅτι αὐτὸν τὸν πλήρη νεότητος καὶ ἀκμῆς καὶ κάλλους ἀρματωλὸν ἀποστερεῖ ὁ θάνατος τῆς ζωῆς, ἀλλὰ θλίβεται διότι ἀφαρπάζει αὐτὸν ὁ Χάρων καθ' ἣν ὥραν ἀνθοῦσιν οἱ κλώνες τῶν δένδρων καὶ ἡ γῆ ἀναφύει χλόην!

Ὁμολογητέον ὅτι τοσοῦτον λεπτὸν συναίσθημα ἐν οὐδεμιᾷ τῶν ὁμοίων ποιητικῶν παραστάσεων ὑπάρχει· ἐν τοῖς τοιοῦτοις παραδείγμασιν εἶδομεν ἥρωας θρηνοῦντας ὅτι στεροῦνται τοῦ φωτός, ὅτι ἀποθνήσκουσι νεοί — οὐδένα ὅμως τοσοῦτον ὀλιγαρκῆ καὶ λιτὸν (πρόσθετες δὲ καὶ τοσοῦτον λεπτὸν καὶ εὐγενῆ), ὥστε νὰ παρατηρήσῃ ἀπλῶς μετὰ τινος μελαγχολικοῦ συναίσθηματος ὅτι ἀποθνήσκει καθ' ἣν ὥραν τὰ ἀνθη καὶ ἡ χλόη περιβάλλουσιν αὐτόν. Οὐδένα γινώσκουμεν νὰ θρηνήσῃ οὕτως ἀντικειμενικῶς ἑαυτόν, ἦτοι διὰ τὰς περιστάσεις ἐν αἷς ἀποθνήσκει καὶ οὐχὶ διότι ἀποθνήσκει ἢ διότι τοιοῦτος ὢν ἀποθνήσκει. Ἡ νεαρὰ δεσμῶτις τοῦ Chénier θρηνεῖ μὲν ὅτι κινδυνεύει ν' ἀποθάνῃ ἐν ᾧ ἔτι ἡ Πάλλης ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς χλοερὰ ἄστυλα, οἱ Ἔρωτες φιλήματα καὶ αἱ Μοῦσαι μελωδίας, ἀλλὰ πᾶσαι αὐταὶ αἱ παραστάσεις ἐν ἐκείνῳ τῷ ποιήματι οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ λεπτομερεῖς μετατυπώσεις τῆς θεμελιώδους τοῦ ποιήματος ἐννοίας, δηλ. ὅτι ἀποθνήσκει νεά — ἐννοίας, ἣν καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων ὠραίων εἰκόνων παρέστησεν ὁ ποιητής. Ὅθεν καὶ ἡ νεαρὰ δεσμῶτις τοῦ Chénier θρηνεῖ ὅτι μέλλει ν' ἀπολέσῃ διὰ τοῦ θανάτου τὴν νεότητά αὐτῆς — θρηνεῖ ὑποκειμενικῶς. Ὡσαύτως ὁ Ἀρόλδος τοῦ Λαμαρ-

τίνου θρηνεῖ μὲν ὅτι ἀποστερεῖται τῆς λαμπρᾶς ἀκτίνος τοῦ μεσημβρινοῦ ἡλίου, ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ὅτι λυπεῖται διότι ἀποθνήσκων στερεῖται τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως· καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν ὁ θρῆνος ἀναφέρεται ἀτεχνῶς εἰς τὸ ὑποκείμενον.

Ὅρθῶς ἄρα εἶπομεν ὅτι ἡ λεπτὴ περιπάθεια, ἡ λιτότης καὶ ἡ εὐγένεια τῆς ἐννοίας τῆς ὑπαρχούσης ἐν τῷ δίστιχῳ τοῦ Διάκου ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ τοιαύτης φύσεως παραστάσει συντυγχάνουσιν ὑπάρχουσαι. Ἐπαναλαμβάνομεν δὲ τὴν ὡσαύτως ἀνωτέρω ἐξενηνεγμένην γνώμην ὅτι τὸ τοιοῦτον δίστιχον τιμᾷ τὸν ἀοιδίμον ἥρωα πολὺ πλεον ἢ ὁ Λεωνίδειος αὐτοῦ ἠρωϊσμός, διότι τὰ ἐξοχα καὶ πνευματικώτερα προϊόντα τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἀνώτερα καὶ τιμιώτερα τῶν ἐξόχων καὶ ὑλικωτέρων προϊόντων αὐτοῦ καὶ μείζων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐκρίθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Δάντου ὁ μέγας Ἀριστοτέλης. Νομίζομεν δὲ ὅτι ἡ πρὸς ἀνίδρυσιν κενοταφίου τοῦ ἥρωος παρ' ἡμῖν συστηθεῖσα ἐπιτροπεία οὐδὲν ἄλλο δύναται ἀρμοδιώτερον νὰ ἐγχαράξῃ ἐπὶ τοῦ ἀνιδρυθησομένου τούτου κενοταφίου ἢ ἀπλῶς τὸ ὄνομα τοῦ ἀοιδίου μάρτυρος καὶ ὑπ' αὐτὸ τὸ διαπρεπέστατον ἐκείνου δίστιχον, διότι ἐν τούτῳ τῷ δίστιχῳ, «ἐν ταῖς ὀλίγαις ἐκείναις λέξεσιν, ὡς παρατηρεῖ ὁ ἀείμνηστος Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης (Ἰ. Ἀθανάσιον Διάκον, σελ. 5.), διασώζεται φωτογραφημένος ὁ ἥρωος, ὁ θεοσεβῆς ἀθλητής, τὸ πρότυπον τοῦ ἠθικοῦ καὶ φυσικοῦ κάλλους, ὁ ἀληθῆς καὶ γνήσιος γόνος τοῦ μεσαιωνικοῦ ἀρματωλισμοῦ, ὁ σεμνὸς μαχητής, ὁ ἀπόστολος ὁ ἀποδεχόμενος ἐν πλήρει πνεύματος ἠρεμίᾳ τὰς βασάνους τοῦ μαρτυρίου, ἀλλὰ καὶ ὁμολογῶν πᾶσαν τὴν πικρίαν ἣν παρήγαγεν ἐν αὐτῷ ἡ συναίσθησις τοῦ θανάτου ἐν στιγμῇ, καθ' ἣν μετὰ τῆς ἀνοστεφοῦς ἀνοιξέως ἤρχοντο ἀναφυόμενοι καὶ οἱ πρῶτοι βλαστοὶ τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως (9)».

(9) Ἡ συμπλοκὴ αὕτη τῶν βλαστῶν τῆς ἐθνικῆς ἀνα-

§ 10.

Ἀλλὰ τὰς εἰρημένας καλλονὰς τοῦ δίστιχου καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ κατέστησε παρ' ἡμῖν ἀδιαγνώστους ἢ μᾶλλον κατέστρεψεν αὐτὰς ἡ ἔλλειψις τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα δεούσης προσοχῆς.

Οὕτως ὁ κ. Κ. Παπαρρήγόπουλος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλλην. ἔθνους (τόμ. ε., σελ. 825.) πάντῃ αὐτογνωμόνως

1) διακηρύττει ὅτι τοῦτο τὸ δίστιχον εἶπεν ὁ ἥρωος «ἀναλογισάμενος τὴν νεότητά αὐτοῦ», ἐν ᾧ τοιοῦτόν τι οὐδὲν ἐκ τοῦ δίστιχου ἐξάγεται καὶ κατὰ τοῦτο μάλιστα διαφέρει καὶ ὑπερτερεῖ τῶν ἄλλων ὁμοίων παραδειγμάτων, ὅτι οὐδ' ἔχνος περὶ νεότητος ἢ ἄλλου τινὸς ὑποκειμενικοῦ πλεονεκτήματος ὑπεμφαίνεται ἐν αὐτῷ.

2) βεβαίως ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος δίστιχον οὐδὲν ἄλλο ἐκφράζει ἢ *στιγμαίαν μόνον μεμψιμοιρίαν τοῦ ἥρωος!* Ἄλλ' ἂν τοῦτο ἀληθεύῃ, τότε πάντα τὰ προπαρακείμενα ὅμοια παραδείγματα, τὰ θαυμαζόμενα ὑπὸ τῶν κριτικῶν καὶ ἐπιμελῶς ὑπ' αὐτῶν σημειούμενα, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἀγεννεῖς καὶ ἀνανδροὶ κατὰ τῆς μοίρας μομφαί. Τοῦτο ἀδυνατοῦμεν νὰ παραδεχθῶμεν καὶ νὰ καταβιδάσωμεν τὰ εὐγενέστατα καὶ λεπτότατα συναισθήματα τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ ταπεινὸν ἔδαφος τῆς μεμψιμοιρίας—καὶ τοῦτο διὰ τὸν ἐξῆς λόγον. Ὁ κ. Παπαρρήγόπουλος ἐκστομίζων, φαίνεται, τὴν λέξιν «μεμψιμοιρία» ἐννοεῖ αὐτὴν ἐν μέσῃ ἐννοίᾳ, ἥτοι ὡς σημαίνουσιν μομφὴν κατὰ τῆς μοίρας ἐν γένει. Κατὰ τοιαύτην ἐκδοχὴν μεμψιμοιρίαν βεβαίως ἐκφράζει καὶ τὸ δίστιχον τοῦ Διάκου καὶ πάντων τῶν ποιητῶν αἱ ὅμοιαι παραστάσεις. Ἀλλὰ μεμψιμοιρίαν τότε περιέχει καὶ πᾶς θρῆνος καὶ πᾶν δάκρυ καὶ πᾶς στεναγμός, διότι

γεννήσεως μετὰ τῆς ἀνοστεφοῦς ἀνοιξέως δὲν ἐκφράζεται ἐν τῷ δίστιχῳ τοῦ Διάκου οὐδ' ὑπάρχει καὶ φωτογραφημένη ἐν αὐτῷ. Ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν ἀποδείκνυται ὅτι ὁ μακαρίτης Βαλαωρίτης ἠσθάνετο τὴν ἀξίαν τοῦ δίστιχου χωρὶς νὰ ἐννοῇ αὐτήν.

καὶ ἐν τοῖς τοιοῦτοις μέμφεται ὁ ἄνθρωπος τῇ μοίρᾳ αὐτοῦ καὶ ἀγανακτεῖ (=ἀγαν ἄχθεται) κατ' αὐτῆς. Ἄλλ' οὐδεὶς, νομίζομεν, ἔφεξέ τινα ἢ θὰ ψέξῃ ποτὲ δικαίως θλιβόμενον ἢ θρηνοῦντα ὡς μεμψίμοιρον, διότι ἄλλως σιδηρόφρων τις καὶ πέτρας εἰργασμένη (10) ἀναισθησία θὰ ἦτο ζηλωτὴ ἀρετῆ καὶ πᾶσα συγκλίνησις ἢ συμπάθεια ἐπίφογος κακία. Τί λοιπὸν πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τούτων; Ὅτι μεμψίμοιρος καλεῖται οὐχὶ ὁ μεμφόμενος τῇ μοίρᾳ αὐτοῦ ἐν γένει, εἴτε ἀγαθῇ εἴτε κακῇ, ἀλλ' ὁ μεμφόμενος τῇ ἀγαθῇ, τῇ προσηνεῖ αὐτοῦ μοίρᾳ. Εὐτυχῶς δὲ ταύτην τὴν ἐρμηνείαν ἐπικυροῦσιν ὁ τε λεξικογράφος Ἡσύχιος (τόμ. Γ', σελ. 91. τῆς ἐκδ. τοῦ Schmidt) λέγων: «Μεμψίμοιρος· μεμφόμενος τὸ ἀγαθόν· ἢ φιλεγκλήμων, ἢ φιλαίτιος» καὶ ἔτι σαφέστερον ὁ Θεόφραστος, ὁ συγγραφεὺς τῶν *Χαρακτήρων* (XXI), ὀρίζων τὴν μεμψιμοιρίαν ὡς ἐξῆς: «Ἔστι δὲ ἡ μεμψιμοιρία ἐπιτιμήσις περὶ τῶν προσηνεῶς δεδομένων»· φέρει δὲ μάλιστα ὁ Θεόφραστος ὀκτὼ παραδείγματα τῆς τοιαύτης ἐπιτιμήσεως, ἐξ ὧν ὡς νομικοὶ ἀνακοινοῦμεν τὸ ἔβδομον ἔχον ὡς ἐξῆς: μεμψίμοιρος εἶνε ἐκεῖνος ὅστις, καίτοι δίκην νικήσας καὶ λαβὼν πᾶσας τὰς ψήφους, ὅμως ἐγκαλεῖ τῷ γράψαντι τὸν λόγον (ἦτοι τῷ δικηγόρῳ) ὅτι παρέλιπε πολλὰ τῶν δικαίων. Μεμψιμοιρία λοιπὸν καλεῖται ἢ κατὰ προσηνοῦς μοίρας μομφὴ οὐχὶ δὲ καὶ ἢ κατ' ἀπηνοῦς.

Ἐννοεῖται δ' ὅτι ὁ τοιοῦτος χαρακτήρ τοῦ μεμψιμοίρου εἶνε ἀγεννέστατος, διότι, ἐν ᾧ περιβάλλει αὐτὸν χρυσοῦς οὕτως εἰπεῖν κύκλος εὐτυχῶν περιστάσεων, αὐτὸς προσφόμενος εἰς τινα μικρὰν καὶ ἀσήμαντον ταύτης τῆς εὐδαιμονίας κηλίδᾶ καταμέμφεται τῆς μοίρας αὐτοῦ, ἐπιδεικνύμενος οὕτω ψυχὴν μικρὰν καὶ ἀνεπηρέαστον ὑπὸ τῆς εὐδαιμονίας, ἣτις εἶνε, ὕγιῶς ἐννοουμένη, ὁ τελικὸς σκοπὸς τοῦ τε ἀνθρώπου καὶ τῆς πόλεως κατὰ τὸν μέγαν καὶ εἰλι-

(10) *Αἰσχ. Πρωμ. στ. 242.*

κρινῇ Σταγειρίτην. Τούναντίον δ' ἐκεῖνος ὅστις περιβάλλεται ὑπὸ κύκλου δυστυχῶν περιστάσεων, ἂν καταμέμφεται τῆς μοίρας αὐτοῦ, δὲν εἶνε, νομίζω, οὐδ' ἐκρίθη ποτὲ ἄξιος μομφῆς ὡς μεμψίμοιρος. Ὅπως δ' ὁ εὐδαιμονῶν ὀφείλει κατὰ φυσικὸν νόμον νὰ χαίρῃ καὶ πᾶσα ἐπὶ μικρᾷ τινι αἰτίᾳ παρεκτροπῇ ἀπὸ τούτου τοῦ κανόνος κρίνεται ὡς ἀγεννῆς, — οὕτως ὁ δυστυχῶν ὀφείλει πάλιν κατὰ φυσικὸν νόμον νὰ λυπῆται καὶ πᾶσα ἐπὶ μικρᾷ τινι αἰτίᾳ παρεκτροπῇ ἀπὸ τούτου τοῦ κανόνος ὁμοιάζει πολὺ κατὰ τὸ ἠθικὸν μεγάλθυμον πρὸς τὸν χαρακτήρα ὃν ἐπιδείκνυται ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος τοῦ Ὀρατίου, ὁ *justus ac tenax propositi vir*, ὃν

non civium ardor prava jubentium,
non vultus instantis tyranni
mente quatit solida

(Horat. Od. III, 3, 2—4.)

Ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος παραστάσει τῆς ἀντιθέσεως μετὰξὺ ἀλγούσης ψυχῆς καὶ μειδιώσης φύσεως, ἐξ ὑποκειμένου παρασταμένη, ἧς παράδειγμα εἶνε καὶ τοῦ Διάκου τὸ δίστιχον, τί ἄλλο ἔχομεν ἢ ψυχὴν περιβαλλομένην ὑπὸ δεινῶν καὶ ὅμως εὐρίσκουσιν μικρὰν τινα καὶ ἀσθενῆ ἀνακούφισιν ἐν τῇ ὑστάτῃ ἐκτιμήσει τῶν καλλωνῶν τῆς φύσεως; Ὁμολογουμένως τοιοῦτον συναίσθημα ἐν τοιαύταις ὥραις ἐπιγιγνόμενον πρέπει νὰ κριθῇ εὐγενέστατον· ἂν δὲ μετ' αὐτοῦ συνεπιφαίνεται καὶ τι μελαγχολικὸν ἐπισυναίσθημα, τοῦτο εἶνε φυσικώτατον ὡς διεγειρόμενον ἕνεκα τῆς συνειδήσεως ὅτι ἡ ἀντικειμενικὴ ἐκεῖνη εὐδαιμονία, ἢ πρὸς στιγμὴν ἀνακουφίσασα τὴν ἀλγοῦσαν ψυχὴν, μέλλει μετὰ βραχὺ ν' ἀπολεσθῇ· καὶ ἐν τούτῳ ἔγκειται τὸ ποιητικώτατον τῆς περιστάσεως: ἐν τῷ λεπτῷ ἐκείνῳ μελαγχολικῷ συναισθήματι, ὅπερ διεγείρει ἡ ἀναμενομένη ἀπώλεια τῶν πρὸς στιγμὴν ἀνακουφισασῶν τὴν ἀλγοῦσαν ψυχὴν εὐφροσύνων ἀντιλήψεων. Ἄλλ' αἱ ἀντιλήψεις αὗται

παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἀναφέρονται ἢ εἰς ὑποκειμενικὰ προσόντα (νεότητα, μεγαλοφυΐαν, καλλονὴν) ἢ ἀδρομερῶς πως εἰς πᾶσαν τὴν ἐξωτερικὴν φύσιν. Μόνον ἐν τῷ δίστιχῳ τοῦ Διάκου μία ὑπάρχει εὐφρόσυτος ἀντίληψις καὶ αὕτη ἐν ἄκρῃ λιτότητι καὶ λεπτότητι καὶ περιπαθείᾳ ἀναφέρεται εἰς τὴν ὥραν τοῦ ἔτους καθ' ἣν ἀνθοῦσιν οἱ κλῶνες τῶν δένδρων καὶ ἀναφύεται ἡ χλόη τῆς γῆς!

Ὁ κ. ἄρα Κ. Παπαρρήγόπουλος ἀμαρτάνει, νομίζω, ἐρμηνεύων καὶ ἐκτιμῶν τὸ δίστιχον τοῦ ἥρωος ὅπως ἐρμηνεύει καὶ ἐκτιμᾷ αὐτό.

§ 14.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλη τις πάθη πλὴν τῆς ἀνωτέρω σημειωθείσης καὶ πολὺ ἐκείνης βαρβαρωτέρα ἐπεγένετο εἰς τὸ περικαλλῆς ἡμῶν ἀλλὰ καὶ δυστυχῆς δίστιχον.

Ἄγαθός τις λογιώτατος, ἐκδούς παρ' ἡμῖν ἐν ἔτει 1859. ἀνωνύμως τραγωδίαν εἰς πράξεις τρεῖς ἐπιγραφομένην «ὁ Ἀθανάσιος Διάκος», οὐδόλως ὤκνησε νὰ παρακόψῃ τὸ γνήσιον τοῦ ἥρωος δίστιχον εἰς τοὺς ἐξῆς κιβδήλους καὶ σχολαστικοὺς στίχους:

Ἄχ! τί καιρὸν ἐδιάλεξες, ὦ Χάρε, νὰ μ' ἐπάρης!

Ἐνῶ ἀνθίζουσιν τὰ βουνά, καὶ ὁ κάμπος πρασινίζει.

(σελ. 56.)

Ὁ αὐτὸς κύριος, παρενεχθείς, φαίνεται, ὑπὸ αὔρας φιλοπατρίας — συχνότατα ἐπιφοιτώσης εἰς τὰ γραφεῖα καὶ τὰ δημόσια βήματα καὶ σπανίως ἀποδεικνυμένης δι' ἀγνῶν ἔργων — ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ Διάκος εἶπε τοὺς ἀνωτέρω στίχους οὐχὶ ὀδύων εἰς τὸν τόπον τῆς ποιηῆς, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Τρικούπης καὶ συνεπιβεβαιοῖ ἡ φυσικὴ τοῦ πράγματος ἀλήθεια, ἀλλὰ «κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ φρικαλέου του θανάτου» (σελ. γ'.) — καὶ ἐνόμισεν ὅτι ἡρωϊκώτερον ἐποίησε τὸν ἥρωα παραστήσας αὐτὸν ἐν τῇ τραγωδίᾳ ψάλλοντα τοὺς ἀνωτέρω στίχους ἐπὶ τῆς πυρᾶς (!!)

καὶ δραματουργήσας οὕτω τὸν Αἰσώπειον μῦθον τῶν ὀπτωμένων κοχλιῶν. Ἄλλὰ περὶ τούτων τῶν ἀτοπιῶν περιττὸν νομίζομεν πάντα ἐξελεγκτικὸν λόγον.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20. Ἰουνίου 1881.

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ ΒΛΑΒΗΣ.

(διδάκτωρ τῆς νομικῆς).

QUAESTIONUM CICERONIANARUM

PARS IV.

De Oratore II, § 84.

«Sin autem qui arbitrantur, deducendi sunt ad eos qui haec docent: omnia iam explicata et perpolita adsequentur; sunt enim innumerabiles de his rebus libri neque abditum neque obscurum.»

Quod Sorofius h. l. *adsequendi* verbum eadem, quae Germanicis *antreffen, vorfinden* inest sententia, positum putat, nego id fieri posse, ut *adsequi* aliud quicquam nisi *erlangen, erreichen* significet. Itaque, ut nunc res est, *adsequentur* verum esse non potest. Sed maior in hoc loco latere videtur corruptio. Antonius enim postquam eos, qui oratoris munus artificio quodam constare putent, ad rhetores deduci iussit, ubi eos omnia explicata perpolitaeque inventuros esse, tamquam rationem consilii sui affert, palam propositos esse innumerabiles eosque intellectu facillimos de his rebus libros. Quae mihi quidem sine ratione dicta videntur. An cum ex libris hoc artificium facile perdisci possit, deducendi

sumus ad magistros eiusdem rei gratia? Itaque fuit cum pro *enim* reponere vellem *etiam*. Sic tamen altera difficultas, quae in verbo adsequendi improprie posito inest, non tollitur. Praestat igitur aliquot verba intercidisse statuere, quae qualia fuerint divinare sane non possumus; sed tamen sententiam spectans lacunam in hunc fere modum probabiliter expleri posse existimo:

«omnia.....perpolita (invenient. Quamquam istud *etiam* sine magistro facillime) adsequentur; sunt enim eqs.

§ 91

«Fufius nervos in dicendo C. Fimbriae....non adsequitur, oris pravitatem et verborum latitudinem imitatur. Sed tamen ille nec deligere scivit, cuius potissimum similis esset, et in eo ipso, quem delegerat, imitari *etiam* vitia voluit».

Si *etiam* verum est, Fufius et virtutes Fimbriae (i. e. nervos in dicendo) et vitia imitatus est. At illud assecutum eum non esse modo ex ipso Cicerone accepimus. Aut ergo *tantum* pro *etiam* scribendum est, aut *etiam* ex insequenti verbo bis scripto (*vitia vitia = etiā vitia*) natum esse putabimus.

§ 110

«ex contrariisque scriptis si quid ambigitur,.....superioris generis causa duplicatur. Idque aut numquam diiudicari poterit aut ita diiudicabitur, ut referendis praeteritis verbis id [scriptum] quodcumque defendimus suppleatur».

Hoc caput, quo de ambiguis agitur, propter rerum ipsarum subtilitatem cum difficile ad intellegendum esset, a librariis grammaticisque male mulcatum est. Vel hoc loco illud quod interclusi verbum totam sententiam evertit. Quis enim eum sibi velit esse patronum, qui cum scriptum, quo ipse nitatur, cum adversarii scripto

pugnet, suum ipse suppleat, ut cum altero conveniat? Quid est aliud se manibus pedibusque vinctis adversario tradere? Hoc illud est enim quod adversarius contendebat, suum scriptum omnibus numeris perfectum absolutumque esse, alterum aliqua ex parte laborare; quod tu, optimus patronus, concedis cum necesse esse existimas id scriptum quod tu defendis suppleri, ut recto talo stare possit! Hancine tantam Ciceroni iniuriam fieri, ut paene insaniens inducatur, qui oratoribus sicam praebeat, qua se ipsi suosque clientes iugulent! Vide iam illo stultissimo emblemate expuncto, quam recte omnia procedant. Id quodcumque defendimus, i. e. sententia quam defendimus, suppletur, i. e. supplendo reponitur; ubi? nempe *in adversarii scripto*. Rem per se perspicuam exemplo illustriorem faciam, quod ipse Cicero profert de Invent. 2 § 144: Alexandrum Pheraeum tyrannum uxor noctu occidit; quo facto ei ex lege *quam vellet rem a magistratu deprecere* licebat. Illa deprecit filium, quem ex tyranno habebat, quem propter tyranni cognationem occidi oportebat. Erat enim altera lex: *tyranno occiso quinque eius proximos cognatione magistratus necato*. Ambiguum oritur propter contrarias leges; quod pueri patronus ita diluet, si alterius legis scriptorem aliquid iudicibus intellegendum reliquisse ostenderit, quod in hanc fere formam supplendum sit: *tyrrano occiso.....necato (quos interfector sibi non deprecoscerit)*.

Haec pluribus quam fortasse opus erat verbis persecutus sum, ut cuivis appareat quam ineptis emblematis is liber inquinatus fuerit, unde nostra apographa fluxerunt. Neque id malum in singulis se verbis vel enuntiatis inserendis continuit; maiorem *etiam* verborum ambitum nonnunquam complectitur; quod alio me tempore probaturum confido.

§ 120

«alterum, quod totum arte tinctum videtur, tametsi artem requirit, tamen prudentiae est paene mediocris, quid dicendum sit videre.»

Tinctum h. l. propter *totum* necessario idem valere quod *imbutum* concedendum est; quod fieri posse nego, neque si possit, *tinctum esse arte* aliter recte dici iudico, quam de persona, quae artis praecepta teneat, sicuti Laelia paterna elegantia tincta esse Ciceroni videbatur, et Antonius ab adolescentibus dicendi studiosis ut tincti sint litteris postulat. Quidquid vero nisi ex artis praeceptis effici nequit, id non *tinctum*, sed *vinctum* arte (i. e. legibus artis) est. Ab his vinculis solvenda esse adolescentium ingenia summo cum iure ex Antonii persona Cicero noster contendit. Vide tamen qualis sit illa omnium ore ac sermonibus celebrata Romanorum constantia. is, qui Graecos magistros ridet, quod magnum oratorem praeceptis suis effici posse putarent, idem non dubitat quin iuris prudentia, quae omnium saeculorum maxima ingenia exercuerit, ad artem eamque ad percipiendum facillimam ita redigi possit, ut nihil ingeniosis hominibus expediendum relinquatur!

§ 159

«(Stoicus) genus sermonis affert non *liquidum*, non *fusum* ac *profluens*, sed *exile*, *aridum*, *concisum* ac *minutum*».

Fusum ac profluens dicendi genus bene opponitur *conciso ac minuto*, quod non continuo quasi tractu decurrit, sed *particulatim* procedit. Sed *exili* et *arido*, h. e. omnibus dicendi ornamentis carenti, non *liquidum*, quod est clarum et perspicuum, sed *laetum ac nitidum* opponi debuerat, idque reponendum existimo, cum praesertim

orationis concinnitas duo verba requirat. Corruptelam inde ortam puto, quod in archetypo lacuna extabat, hoc modo: *l**itidum* vel *l**iuidum* (quae facile permutantur)*). Scriba de lacuna securus descripsit *litidum* vel *liuidum*, unde postea corrector fecit *liquidum*.

§ 178

«Plura enim multo homines iudicant odio aut amore, aut cupiditate aut iracundia, aut dolore aut laetitia, aut spe aut timore, aut errore aut aliqua permotione mentis».

Non fugit Bakium *errori* hic inter singulas animi affectiones locum non esse; omnis enim perturbatio error est ex ipsius Ciceronis sententia; velut Orat. § 118: «nihil de perturbationibus animi et *erroribus*» Tuscul. IV, § 11: «est igitur haec definitio, ut perturbatio sit *aversa a recta ratione* animi commotio» § 31: «perturbationes sunt motus animorum *aversi a ratione*» § 47: ut perturbatio sit *aversa a ratione* animi commotio» § 59: «ad universam perturbationem, quae est *aspernatio rationis*» et sic crebro in hoc libro. Sed et membrorum concinnitas, cum singulae perturbationes per paria contrariorum disponantur, ut *error*, cui nihil opponitur, inde seiungatur postulat. Scribendum igitur: *aut errore aliquo aC permotione mentis*.

Concinnitatis leges, quas Cicero cum in universum, tum in his *vehementer*, sibi *probatis libris* diligentissime observasse manifestus est, parum mihi quidem attendisse videntur editores; quod si fecissent, multa et in his et in ceteris eius libris emendaturi fuerunt. Velut in *Bruti*

*) Liv. VI, 24, 7 Mediceus codex pro aetate venerabilis habet aeta venerabilis, quod ex aetae venerabilis ortum esse videtur.

§ 188 haec leguntur: «Gaudet dolet, ridet plorat, favet odit, contemnit invidet, ad misericordiam inducitur *ad pudendum ad pigendum*, irascitur miratur, sperat timet». Quis, dum ne prorsus inhumanis atque agrestibus utatur auribus, illa *ad pudendum ad pigendum* ferre possit, quae non modo elegantissimam illam contrariorum compositionem disturbent, sed per se etiam inepta sint satis? Nec minus ineptum est *miratur* cum *irascendi* verbo compositum. Quid Cicero scripserit intelleges si cum hoc loco contuleris Orat § 131. «ut irascatur iudex *mitigetur*, invideat faveat eqs.» et de Orator. II, § 185: «ut aut oderint aut diligant, aut invideant aut salvum velint, aut laentur aut maereant, *aut misereantur aut poenire velint*». Scilicet hic quoque restituendum: «ad misericordiam inducitur *ad poeniendum*, irascitur *mitigatur*». Verba *ad pudendum ad pigendum* duplex est corruptela eius, quod Cicero scriptum reliquerat, *ad poeniendum*. Pideritius rhetoricorum Ciceronis non ineptus interpres, sed idem veterum chartarum tanta admiratione captus, ut nisi quod situs tineaeque sacrasent fastidiret et odisset, librorum scripturam defendi posse putat. Facitne intellegendo ut nil intellegat?

§ 214

«illud autem genus orationis. perturbationem *requirit*; quam consequi nisi multa et varia et copiosa oratione [*et simili contentione actionis*] nemo potest».

Pro eo quod in libris fertur *requirit* iam Bakius recte *quaerit*. Tum quae interclusi verba interpolationem sapiunt. Neque enim hic de variis rationibus agitur, quibus is qui audit permoveri possit, sed de *orationis* generibus, quae affectibus animi excitandis apta sint. Nullus ergo hic *actionis* locus. Praeterea *SIMILIS actionis contentio esset multa et varia et copiosa*, quod absurdum est.

§ 303

«versanturque in hostium castris ac sua *praesidia* dimittunt».

Praesidia pro argumentis accipiunt interpretes, velut Ellendius, qui sic enarrat: argumentis suis uti nesciunt. Equidem *praesidia* eas causae partes esse puto, quibus immorari prodest patrono. Quod qui facere neglegit eaque assidue pertractat, quae adversarium adjuvant, cum ea vel silentio praeterire, vel, si necessarium sit, leviter percurrere debeat, is in adversarii *castris* versatur, suaque *praesidia* dimittit h. e. castra sua relinquit; quam *dimittendi* significationem alibi quoque invenies, velut Caes. B. G. V, 18 et B. C. I, 44. Enarrationis meae auctorem ipsum Ciceronem proferam § 330 huius libri, ubi sic legendum puto: «ac si quando erit narrandum, *ne* illa quae suspicionem efficiunt contraque nos erunt, *accurate* persequamur et quicquid poterit detrahamus, *ne* ut causae noceamus accidat». Libri: *NEC* *ACRITER* persequemur, et *detrahemus*. At hoc ne ab imperito quidem verendum erat, opinor, ne *acri vehementique* oratione ea persequeretur, quae contra se essent; illud fieri poterat ut *accuratius* ea quam necesse esset exponeret non detrahendo quae detrahi possent.

Qui *praesidia* pro argumentis accipienda esse existimant, allegant § 307, ubi haec leguntur:

«ut eam (rem) probemus nostris *praesidiis* confirmandis, contrariis refutandis», ubi iam illud offendit, quod argumenta confirmari dicuntur, cum ipsis causa confirmetur. Sed hoc levius, gravius illud, quod *praesidia* refutantur, quod locutionis monstrum si quis Ciceroniana elegantia dignum putat, ne iste Ciceronem non novit. Cicero scripserat: *nostris confirmandis, contrariis refutandis*, ut § 331: «suggerenda sunt firmamenta causae

coniuncte et infirmandis contrariis et tuis confirmandis». Interpres adscripsit praesidiis, ut § 312 in. addidit argumentis.

§ 336

«Qui id docuit non videntibus aliis is vidit plurimum».

Quis non videt oppositionis rationem postulare, ut non videntibus et vidit arte coniungantur? Fugit tamen editores, qui post aliis comma posuerunt, quo fit ut verba non videntibus aliis prorsus otiosa evadant. Sententia est: qui id docuit, is plurimum vidit, cum alii non videant.

Berolini d. x. m. Augusti a. MDCCCLXXXI.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ.

Tom. IX. pag. 303, l. 4 ab imo, pro: Claudii Quadrigarii, scr. Gellii, (XII), 30 [29], 7).

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΑ ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ ΣΧΟΛΙΑ.

II.

Σελ. 658, 10. Τὸν δὲ Αἰχμῶδικον ὡς ἐπὶ ἰστίαν καλέσας ἠκρωτηρίασε.

Γράφε ἰστίασιν.

Σελ. 465, 2. Εἰ μὲν γὰρ οἰκέτην ἔχρηζεν, ἔδει φυλάττειν αὐτοῦς, εἰ δὲ ἀνελεῖν, ἦν ἀποκτεῖναι.

Μᾶλλον οἰκετῶν.

Σελ. 467, 11. Ἀνήνορα θεῖη] μηδεμίαν ἀνδρείαν ἔχοντα, ἢ μηκέτι ἀνδρα ἀλλὰ θηρία.

Γράφε θηρίων.

Σελ. 433, 3. Οἶόν τε ποτόν τόδε νηῦς ἐκεκεύθει] ἀξιοπίστως ἐνίστησιν ἑαυτὸν ἐπὶ τῇ πρόσθεν εὐδαιμονίᾳ.

Οὐχὶ ἐνίστάναι ἑαυτὸν, ἀλλὰ συνίστάναι, προσνιστάναι ἑαυτὸν μεταχειρίζονται συνηθέστατα οἱ σχολιασταὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων λόγων· γράφε: ἀξιοπίστως Συνίστησιν κ. τ. λ.

Σελ. 479, 16. Ἄλλοι δὲ Κιμμερίους τοὺς κατὰ δύοσιν οἰκοῦντας—, ἢ νεκροῖς, ἀπὸ τοῦ ἐν τοῖς ἡρώϊοις κεῖσθαι.

Γράφε: ἢ νεκροῦς. Μυριάκις ἐνηλλάγησαν ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν αἱ δύο πτώσεις, ἢ τι ἢ οὐδὲν κηδομένων τῆς ἐννοίας τῶν χωρίων. Ἐν τῷ εἰς τὸν 202 στ. τοῦ Αἴκαντος τοῦ Σοφοκλέους ἀρχαίῳ λαυρεντιακῷ σχολίῳ φέρεται: διὰ τὸ τὴν Σαλαμῖνα συνῆφθαι τῇ Ἀττικῇ καὶ περισπούδαστον τοῖς Ἀθηναίοις αὐτὴν κτήσασθαι», οὕτω δὲ γεγραμμένον τὸ σχόλιον μετήνεγκον πολλοὶ εἰς τὰς ἐκδόσεις αὐτῶν· σὺ ὅμως διόρθου τοὺς Ἀθηναίους.

Σελ. 462, 16. Οὐδὲν ἄτοπον τὴν Εἰς τοπὸν οὔσαν — ὑποκλέπτειν τῇ ὁδῇ τὸν πόνον· αἱ εὐγενίδες δὲ εἰσάγονται παρ' Ὀμήρῳ ἰστουργοῦσαι.

Εἶκασα: τὴν Εἰς ἰστον ἰούσαν κ. ε. Κατωτέρω φέρεται: ἰστὸν ἐποιχομένης] πορευομένης εἰς τὸ ἰστουργεῖν.

Σελ. 681, 19. Ἐτυμολογοῦσι δὲ τὸ λικριφίς οἶον λίαν κεκρυμμένως· οἱ δὲ ΠΕΡΙ τὰ ἰκρία—καὶ τὸ λίαν.

Γράφε ΠΑΡΑ'.

Σελ. 731, 11. Ὀρχος δὲ ἢ ἐπίστιχος φυτεία.

Ὁ κῶδιξ ἔχει: ἐπὶ στίχ' ὅθεν γραπτέον ἢ ἐπὶ στίχον φυτεία. Περὶ τῶν ἢ ἐπιστι(οι)χος, ἢ ἐπὶ στί(οῖ)χον, ἢ κατὰ στί(οῖ)χον φυτεία θὰ διαλάβω ἄλλοτε ἐν ἐκτάσει.

Σελ. 572, 2. Κατέλιπον (οἱ Φαίακες) αὐτόν, ἵνα μὴ ἀναστὰς ἀλλαχοῦ αὐτὸς παρακαλέσῃ λαβεῖν αὐτόν.

Μᾶλλον: αὐτοῦς.

Σελ. 789, 24. Πausακμένης οὖν τοῦ κλαίειν—, εἰ καὶ μηδεὶς ἐξεῖπεν, ὑποψία τις ἐγένετο· οὐ γὰρ ἂν προσεποιήθη δακρύειν· ἢ γὰρ χαρὰ ὑποῦσα οὐκ ἂν κρατεῖν τῆς ποιήσεως εἶασεν.

Περιέμενον προσποήσεως.

Σελ. 621, 14. Τηλέμαχος πρὸς Εὐμαῖον ἀφικόμενος — ἀποπέμπει ἀγγέλλοντα τῇ μητρὶ.

Γράφε: ἀγγελοῦντα.

Σελ. 660, 17. Πετᾶσαι] ἐκπλήξαιεν. Ἄναστήσει πρὸς ἐπιθυμίαν.

Γράφε ἀναστήσει.

Σελ. 604, 16. Αἱ τῶν ἀνάνδρων ΒΟΥΛΑΙ κατὰ καιρὸν συμβΟΥλῆς τῆς μαχίμου συστέλλονται καὶ ἀγενῶς πολλάκις ἐκλιμπάνουσι τῇ πρὸς τοὺς ἐναντίους δειλίᾳ· διὰ τοῦτο, φησὶν, ὁ Μενέλαος γενναῖος ὑπάρχων περὶ τὸν πόλεμον ἀγαθὸς εἶναι τὴν ΒΟΗΝ λέγεται.

Τί δύναται νὰ σημαίνῃ τὸ αἱ τῶν ἀνάνδρων βουλαὶ καὶ τίς ἢ μάχιμος συμβουλή ἐν χωρίῳ, ἐν ᾧ ὁ λόγος περὶ βοῆς καὶ τῆς μάχης, ἣν συμβάλλουσιν οἱ μαχόμενοι, δὲν φροντίζω νὰ μάθω· γράφε ἀδιδασκτως: αἱ τῶν ἀνάνδρων ΒΟΑΙ κατὰ καιρὸν συμβολῆς—συστέλλονται κ.τ.λ.

Μάρτυρες ἔστωσαν τὰδε τὰ χωρία: σχόλ. Ἰλιάδ. 408 βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος] ἢ γὰρ δειλία θραύουσα τὸ πνεῦμα βραχεῖαν ἀπεργάζεται τὴν φωνήν» καὶ Μ. Ἐτυμ. 202, 25: βοή: κυρίως ἡ μάχη, ὅθεν καὶ «βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος» — ὁ ἐν τῷ πολέμῳ γενναῖος· ἢ μὲν γὰρ δειλία θραύουσα τὸ πνεῦμα βραχίστην ἀπεργάζεται τὴν φωνήν», ἐνθα ὁ μὲν φαίνεται ἐξοβελιστέος.

Συμβολὴ πολέμου (=μάχιμος συμβολή) λέγεται ἐν σελ. 613, 7.

Σελ. 453, 10. Δύναται οὖν τις, φησί, ἐκεῖ λαμβάνειν δύο μισθοὺς, ἐπειδὴ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς αἱ νομαὶ ἐγγύς εἰσι καὶ οὐ πόρρω.

Τί ἐξέπεσε διδάσκει ἡμᾶς ὁ 84 στ. τῆς Κ τῆς Ὀδυσσεΐας:

ἐνθα κ' ἄνθρωπος ἀνὴρ δοιοὺς ἐξήρατο μισθοὺς

καὶ τὰ ὅμοια χωρία ἐν σελ. 453, 27: τὸν οὖν καθέθειν παραιτούμενον διπλοῦς μισθοὺς λαμβάνειν» καὶ ἐν σελ. 454, 2: καὶ οὕτως τὸν δυνάμενον ἀγρυπνεῖν δύο μισθοὺς ἀποφέρεισθαι» καὶ ἐν σελ. 454, 7: εἴ τις οὖν δύναται διαγρυπνεῖν, διττοὺς κομίζεται μισθοὺς». Κατὰ ταῦτα συμπληρωτέον πιθανῶς τὸ χάσμα ὧδε: δύναται οὖν τις — [ἀγρυπνῶν] ἐκεῖ λαμβάνειν δύο μισθοὺς.

Σελ. 454, 8. Ὅτι τὰ ἔννομα περὶ τὴν (τῆς Λάμου) πόλιν (εἰσί), διὰ τὸ ἀγεώργητα εἶναι τὰ προάστεια, εἶναι δὲ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἐν ὄρεσι καὶ πόρρω.

Γράφε ἄνευ ἀναβολῆς: ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν κ. ἐ.

Σελ. 614, 16. Πτωχεύσων] πτωχεῖαν ΑΠΟΠΟΙΗΣΑΜΕΝΟΣ ἢ τὰ πτωχοῖς ἀρμόδια αἰτήσων.

Γράφε: ΠΡΟΣΠΟΙΗΣΟΜΕΝΟΣ.

Σελ. 563, 6. Οὐ διανιστάσιν ΠΕΡΙ τοῦ μὴ δοκεῖν χάριν τῆς παραπομπῆς ἀπαιτεῖν.

Γράφε: ὙΠΕΡ τοῦ κ. τ. λ.

Σελ. 462, 1. Τοὺς αὐτῇ κατέθειλξεν] — οὐκ ἐξ ἀγρίων τιθασεύΟΥΣΑ, ἀλλ' ἐξ ἀνθρώπων θῆρας ποιήσασα.

Μᾶλλον ἀρμόδιον: τιθασεύΣΑΣΑ.

Σελ. 506, 2. Ἀριάδνη - διδάσκει αὐτὸν (τὸν Θησεῖα) — ἀνελίσσοντα (τὴν ἀγαθ.) ἰέναι μέχρις ἂν ἀφίκηται εἰς τὸν μυχόν—καὶ ἀπιέναι ὀπίσω ΑΝΕΛΙΣΣΟΝΤΑ.

Δὲν ἠδύνατο ὁ Θησεύς κατὰ τε τὴν εἴσοδον καὶ τὴν ἐ-

ξοδον νὰ ποιῆ τὸ αὐτό, ἀλλ' ἀνείλισσε μὲν εἰσερχόμενος, συνείλισσε δ' ἐξερχόμενος.

Σελ. 544, 26. Προσωποποιεῖται λέγων τὸ ἄγε, ὡς ἐκ προσώπου τῶν Σειρήνων *καλουμένων* τὸν Ὀδυσσεά πρὸς εαυτάς—, ὁ δὲ νοῦς τῆς ΠΡΟΚλήσεώς ἐστι τὸ χρηματίσαι τοῦτον—βρῶμα ταῖς Σειρήσιν οἴκτου ἄξιον.

Τὸ τῶν Σειρήνων ἔργον θηρωμένων τὸ οἴκτου ἄξιον βρῶμα ἦτο ΠΡΟΣκλησις, οὐχὶ πρόκλησις.

Σελ. 496, 12. Καὶ ἰκέτευεν (Οἰδίπους) ἐν τῷ ἱερῷ τῶν θεῶν, Δήμητρος καὶ — Ἀθηνας, καὶ Διὸς ἀγόμενος ὑπὸ Κρέοντος ἔσχεν ὑπερασπιστὴν Θησέα.

Ἐντὶ τοῦ Διὸς ὁ Στρου εἴκασε βία, ὅπερ ὁ Dindorf δὲν ὤκνησε νὰ ἐπιδοκιμάσῃ· μᾶλλον πλησιάζει τῇ παραδεδομένη γραφῇ τὸ βιαίως, ἀλλ' οὔτε τοῦτο οὔτ' ἐκεῖνο οὔτ' ἄλλο τι ὅμοιον εἶναι ἀληθές. Ἐν τῷ χώρῳ ἢ περὶ τὸν χῶρον, ἐν ᾧ ἰκέτευεν ὁ Οἰδίπους, ἔκειντο ἐκτὸς ἄλλων καὶ ἱερὰ τῆς Ἀθηνας καὶ τοῦ Διός· ἴδε περὶ τούτου τὰ σχόλια εἰς τὸν 56 καὶ 705 στίχον τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ τοῦ Σοφοκλέους. Τὸ Διὸς λοιπὸν μεταγραπτέον εἰς Διός· καὶ ἰκέτευεν — ἐν τῷ ἱερῷ — Δήμητρος καὶ — Ἀθηνας καὶ Διός, ἀγόμενος [δ'] ὑπὸ Κρέοντος ἔσχεν κ. ἐ.

Σελ. 416, 3. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν γῆν αὐτοῖς (τοῖς Κύκλωσι) τὰ πάντα ἀναδιδόναι αὐτόματον (φησὶν Ἀντισθένης) καὶ τὸ μὴ ἐργάζεσθαι δίκαιον ἔργον ἐστίν.

Δικαίῳν ?

Σελ. 461, 19. Περιλείποντο μδ', ὧν οἱ ΗΜΕΙΣ ΕΙΣ κβ'.

Συνδέων δύο λέξεις ἀνάγνωθι ΗΜΙΣΕΙΣ. Τὸ δινδόρφειον αἰοῖ (μετὰ τὸ ἡμίσεις) εἶναι περιττότατον.

Σελ. 609, 25. Μὴ με παρέξ ἄγε νῆα] — παρέξ ἄγε νηός· μὴ με παρὰ τὴν φέρουσαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν ναῦν,

ἄλλην ἀγάγης. // Εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν Νέστορα, ἀλλὰ γὰρ ἦν ἡ ὁδὸς δηλονότι.

Γράφε : ἄλλη γὰρ ἦν κ. ἐ.

Σελ. 409, 22. Διερω ποδὶ] — τῇ νηί, οἱ δὲ — τῷ ὄξει καὶ ταχεῖ, οἱ δὲ τῷ ζῶντι, ἐπεὶ ξηροὶ οἱ ἀποθανόντες—. Οἱ δὲ—πρὶν ξηρανθῆναι τὴν ἐκ τῆς βάσεως ὑγρασίαν —, τὸν ἰδρῶτα —. Οἱ δὲ δι' ὑγροῦ καὶ ζῶν, πρὶν ὑπὸ πολεμίου γενέσθαι, καὶ γὰρ ξηροὶ οἱ νεκροί—. Κατηγοροῦσι δὲ τῆς μονῆς τοῦ Ὀδυσσεώς, αὐτοῦ βοῶντος Ἡ ἀντὶ τοῦ — πρὶν τὴν νοτίδα τοῦ ἰδρῶτος ξηρανθῆναι, ἦν ἘΧομεν ἐκ—τοῦ πολέμου.

Ὁ Ὀδυσσεὺς καταβαλὼν ἐν μάχῃ τοὺς Κίκονας, συμβουλεύει τοῖς ἑταίροις (I, 43) ν' ἀπέλθωσι :

ἔνθ' ἦτοι μὲν ἐγὼ διερω ποδὶ φευγέμεν ἡμέας
ἠνώγεα, τοὶ δὲ μέγα νήπιοι οὐκ ἐπίθοντο.

Ἡ κατηγορία, ἦν τινες τῶν ἀρχαίων κατηγοροῦν τοῦ Ὀδυσσεώς, ἦτο ὅτι ὁ στρατηγὸς καταφρονεῖτο τοσοῦτον ὑπὸ τῶν ἑταίρων, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ παρ' αὐτοῖς, εἰ καὶ ἐβία ν' ἀπέλθωσιν, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ πείσῃ αὐτοὺς ν' ἀκολουθήσωσι ταῖς συμβουλαῖς· πρβλ. τὰ ἐν σελ. 410, 5 : Ἐναντία — λέγει ἑαυτῷ Ὀμηρος· ἐν μὲν γὰρ Ἰλιάδι παράγει τὸν Ὀδυσσεά τύπτοντά καὶ τοὺς μηδὲν αὐτῷ προσήκοντας τῶν στρατιωτῶν — καὶ ταῦτα ποιῶν ἐπειθεν, ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ τῶν ἰδίων ἀρχεῖν δύναται, οὐ γὰρ αὐτῷ πείθονται ἀποπλεῖν στρατηγοῦ δέ ἐστι κακοῦ τὸ καταφρονεῖσθαι». Τὸ σχόλιον συμπληρωτέον κατὰ ταῦτα ὧδε : αὐτοῦ βοῶντος [ἀποπλεῖν]· ἢ ἀντὶ τοῦ κ. ἐ.

Ἐντὶ τοῦ δι' ὑγροῦ γράφε δι' ὑγρῷ, ἀμέσως δὲ κατωτέρω : καὶ ζῶντι, Πρὶν ὑπὸ πολεμίου γενέσθαι κ. τ. λ. Ἐν τέλει προτιμῶ : ΕΙΧομεν ἢ ΕΣΧομεν.

Σελ. 454, 12. Τοὺς ἀρκτώους ἀνθρώπους μεγίστην τὴν

ἡμέραν ἔχειν καὶ μὴ ἔχειν νύκτα, μόνον μιᾶς ὥρας διάστημα εἶναι, τουτέστι τὴν ἡμέραν εἶναι καὶ ὥρων.

Πολλὰ δύναται τις νὰ εἰκάσῃ καὶ πιθανά· εἰς ἐμὲ ἀπλῆ μεταβολὴ φαίνεται ἤδη : καὶ μὴ ἔχειν νύκτα, [ἦν] μόνον μιᾶς ὥρας διάστημα εἶναι, κ. τ. λ. Ἐν τέλει τοῦ αὐτοῦ σχολίου φέρονται τάδε : . . . ἡ γὰρ δύναται τις δουλεῦσαι . . . α δύο ἡμέρας»· ἴσως : ἐκεῖ γὰρ δύναται τις δουλεῦσαι καὶ δύο ἡμέρας»· πρβλ. σελ. 453, 10 : δύναται—τις—ἐκεῖ λαμβάνειν δύο μισθούς.

Σελ. 506, 23. Φησὶ Κράτης ὅτι ἕτερον τὸν ἐν "Αἰδου δικάζοντα καὶ ἄλλον τὸν λεγόμενον.

Καὶ ἄλλον τὸν [νῦν] λεγόμενον ?

Σελ. 612, 24. Οὐδ' ἔκετο γήραος οὐδὸν] ὁ δὲ παρὰ σύνταξιν κεῖται· λέγει γὰρ ὅτι καίπερ θεοφιλῆς ὢν οὐκ ἐγήρασε· τὸ οὖν ἐξῆς, γήραος δὲ οὐδὸν οὐκ ἔκετο— Εἰς Σύμβολον τῆς θεοφιλίας τὸ μὴ καταγηράσαι.

Ἐν τῷ σχολίῳ προβάλλονται δύο ἐκδοχαὶ τοῦ χωρίου, ὡς δείκνυσι τόδε τὸ σχόλιον ἄλλου κώδικος : ἡ σύμβολον τῆς θεοφιλίας τὸ μὴ καταγηράσαι, ἢ παρὰ σύνταξιν κεῖται.» Ἐκ τοῦ δευτέρου σχολίου δύνασαι νὰ διορθώσῃς τὸ πρῶτον καὶ ἐκ τοῦ πρώτου τὸ δεύτερον.

Σελ. 565, 3. Οἱ μὲν γὰρ κατηγοροῦντές φασι—πράξει τοὺς Φαίακας τοιοῦτον, ἐξ οὗ κίνδυνος ἦν ἀδοξία περιπεσεῖν, οὐ προσαποδεικνύουσι δὲ ὅτι διὰ τὴν πράξιν αὐτοῖς ταύτην οὐδὲν ἀγαθὸν συνέβαιεν—πολλάκις γὰρ τῶν ἐν μιᾷ πράξει καὶ δυσχερὲς ὑπάρχει τι καὶ ἀγαθὸν καὶ μᾶλλον—αἰρετὸν τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακὸν φευκτόν· διόπερ οὐκ ἀποδοκιμάζομεν τὰς τοιαύτας πράξεις·—οὐ γὰρ τὴν ΑΠΟΔΕΙΞΙΝ ἐφοβήθησαν (οἱ Φαίακες), ὡς λαθεῖν ἐβουλήθησαν ἐν ᾧ τόπῳ κατοικοῦσιν.

Τὸ τῶν πρὸ τοῦ ἐν μιᾷ πράξει μοι φαίνεται νόθον· τίνα ἀπόδειξιν καὶ τίνας ἐφοβήθησαν οἱ Φαίακες δὲν δύναμαι νὰ εἶπω, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος δὲν θὰ δυνηθῇ· γράφων ΚΑΚΟΔΟΞΙΑΝ ἐννοεῖς τὰ πάντα.

Σελ. 570, 25. Ἐπει οὐκ ἤμην θεράπων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ὀρσιλόχου.

Τοῦ πατρὸς τοῦ Ὀρσιλόχου ? πρβλ. Ὀδυσσ. Ν. 259—265.

Σελ. 552, 20. Ταῦτα ὁ Ἥλιος πρὸς τὸν Δία ἐπαρώμενος λέγει, ὅπως ἀντιβλάψῃ τοὺς ἐταίρους τοῦ Ὀδυσσεύς, ὑπὸ ᾧ τὰς αὐτοῦ βοῦς—ἐκτεινον τε καὶ ἔφαγον.

Γράφε : ἐκτειναν· ἀντὶ τοῦ ὑπὸ ᾧ περιέμενέ τις οὗ ἢ οἴτινες· δὲν τολμῶ νὰ διορθώσω, διότι πιθανῶς τὸ σφάλμα εἶναι τοῦ σχολιαστοῦ, οὐχὶ τοῦ ἀντιγραφέως.

Σελ. 544, 18. Ἀπὴν ἢ ναῦς, νῦν δὲ οἱ ἐν τῇ νηϊ· προσεπάγει τὸ διώκοντες.

Συμπλήρωσον : προσεπάγει [γὰρ] τὸ διώκοντες.

Σελ. 639, 16. Καὶ τόπον ἰδόντες εὖ πεποιημένον εἰς συνοικισμὸν διὰ τὸ τῶν παραΤΕΘΕΙΜΕΝΩΝ ὑψηλότερον εἶναι—ἐκτισαν.

Ὁ τόπος κεῖται, οὐ τέθειται. Γνωστὸν ὅτι οἱ ἀντιγραφεῖς πολλάκις ἀντικατέστησαν τὰ κεῖμαι, κεῖται, προκειμένην κ. τ. ὅ. διὰ τῶν τέθειμαι, τέθειται, προτεθειμένην : ὁ λόγος εὐνόητος.

Σελ. 12, 19. Ἀντιδιδούς τὴν οἰκείαν ψυχὴν—ὑπὲρ τοῦ νόστου τῶν ἐταίρων, οἷον αὐτὸς ἀπολέσθαι.

Συμπλήρωσον : αὐτὸς ἀπολέσθαι [θέλων]. Πρβλ. ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι τὰ προηγούμενα : οἷον αὐτὸς ἀπολέσθαι θέλων, ἵνα σώσῃ τοὺς ἐταίρους.

Σελ. 460, 20. Οὐδὲ μετὰ τὴν τροφήν λέγει πρὸς αὐτούς, ἀλλ' ΕΑΙ τὴν πρώτην.

Ὀδυσσ. Κ, 185 κ. ε. :

ἤμος δ' ἠέλιος κατέδυ καὶ ἐπὶ κνέφας ἦλθεν,
δὴ τότε κοιμήθημεν — — —
ἤμος δ' ἠριγένεια φάνη ῥοδοδάκτυλος Ἥως,
καὶ τότε ἔγων ἀγορὴν θέμενος — ἔειπον.

Τὸ σχόλιον εἶναι προφανῶς ἐρθαρμένον, διότι δὲν μαν-
θάνομεν τί ἐᾶ ὁ Ὀδυσσεύς, καὶ τί πρώτην ἐᾶ, ἂν τὸ πρῶ-
την ἐκλάβωμεν ὡς ἀντικείμενον τοῦ ἐᾶ. Ὁ νοῦς ἀπαιτεῖ :
ἀλλ' ΕΠΙ τὴν πρώτην [ἔω] (= κατὰ τὰ χαράγματα).
Πρβλ. Θουκυδ. 2, 84 : εἰώθει γίνεσθαι ἐπὶ τὴν ἔω» καὶ
τὰ τοῦ Classen σημειώματα ἐν *Anhang* σελ. 204.

Σελ. 404, 2. Ἄμα μὲν καὶ ὡς εὐεργέτην ἐπαινεῖ σύμ-
φορον τῷ δεομένῳ, ἄμα δὲ καταστοχαζόμενος τῆς
προαιρέσεως.

Ἐκ τοῦ ἐν σελ. 403, 18 : τὸν εὐεργέτην ἐπαινεῖ, σύμ-
φορον γὰρ τῷ δεομένῳ κ.τ.λ.» διόρθου τὸ χωρίον.

Σελ. 11, 17. Ἐπεὶ ὁ Ἀχιλλεὺς πολίδριά τινα ΕΠέ-
σχεν, ὁ δὲ Ὀδυσσεύς — τὴν περίφημον Τροίαν ἐ-
πόρθησε, δι' ἣν οἱ Ἕλληνες πολλῆς κακοπαθείας
μετέσχηκαν κατασχεῖν αὐτὴν θέλοντες.

Ἕλληνιστὶ λέγεται κατέχω πόλιν, πολίδριον, ἀκρόπο-
λιν, στενά, οὐχὶ ἐπέχω.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ, 12 Αὐγούστου 1881.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

ΠΑΡΙΑ ΕΜΜΕΤΡΟΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗ.

Τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς, ἀντίγραφον ἄμα δὲ καὶ ἀποτύπω-
μα χάρτινον εἶχομεν λάβει πρὸ δύο ἐτῶν παρὰ τοῦ διδά-
κτορος τῆς φιλολογίας Κωνστ. Δαμιράλη Ναξίου.

Πατ(ρίς) γ(αῖά μ' ἔπ)εμψε δικαττὴν Μυλασέεσσι,
ἦδη δ' εὐδοκιμῶν ἐξέλιπον βιοτὰν

Ἀκρίσιος πατρὸς μὲν Ἰάσονος, ἐκτέρισαν δὲ

Μυλασέες χρυσεῖς στεψάμενοί με κλάδοις,

3 ταῦρον δ' ἀμφὶ πυρῆ σφάζαν τιμαῖτι σέβοντες

δαίμονί μου νέρθεν σὺν χθονίοισι θεοῖς,

υἱὸς δ' Ἀκρίσιος συνομόπαθος ἦλυθε πατρὶ

γραμματεως τα... πειθόμενος πόλει.

καὶ μου πνεῦμα λι(πόν)τος ἐμᾶς ἀρετᾶς ἐράμιλλος

10 Μυλασέσιν δίκασ(εν κα)ῖ διέδεκτο κρῖσεις·

ὄστέα δ' εἰμερταῖσ(ι πάτ)ραν ἐκόμιζε χέρεσσι,

τὸν Πάριον Παρία(ι γῆ κ)αταθεῖς γονέα.

ῶι φύσι καὶ τοκέων (στ)οργαῖ πρὸς τέκνα ποθειν(ά,

ὡς ὄσιαν υἱῶν τὴν χάριν ἀντέλαβον !

Πάριος ὁ λίθος καὶ εὐρίσκεται ἐν Νάξῳ ἐν τῇ οἰκίᾳ
Γεωρ. Σωμαρίπα. Ἄλλ' ὁ τοῦ ἐπιγράμματος 16^{ος} στίχος
κελεύει νὰ θεωρήσωμεν τὸν λίθον ὡς ἐκ Πάρου ποτὲ μετε-
νεχθέντα εἰς Νάξον.

Σχῆμα γραμμάτων τὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Τὸ ἐν ζ'. στίχῳ ἐπίθετον συνομόπαθος νεοφανὲς καὶ οὐδὲ
πάνυ συντελοῦν εἰς τὸ μέτρον διὰ τὴν βραχύτητα τῆς μο-
συλλαβῆς.

Τὸ περιεργότατον δὲ ἴσως τοῦ ὅλου ἐπιγράμματος εἶναι
τὸ ῶι τοῦ προτελευταίου στίχου, ὅπερ, ἐνῶ εἶναι κλητι-
κὸν μόριον, ἔχει προσγεγραμμένον τὸ ἰῶτα. Περὶ τῆς ποτὲ
ἐθιζομένης προσγραφῆς τοῦ ἰῶτα ἐν τῇ ὀνομαστικῇ τῶν
εἰς ὠ ληγόντων θηλυκῶν ὀνομάτων ὑπάρχει μαρτυρία πα-
λαιῶ γραμματικῶ καὶ εὐρέθησαν οὕτω γεγραμμένοι ὀνο-
μαστικαὶ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς, καθὼς εὐρέθη τὸ ἰῶτα καὶ
εἰς τὰ ἐπιρρήματα ὀπίσω κλ. προσγεγραμμένον καὶ εἰς
προστακτικὰς δὲ ῥημάτων τὰς εἰς ω. Ἄλλ' εἰς τὸ κλητικὸν
μόριον δὲν μ' ἔτυχε νὰ τὸ ἴδω μέχρι τοῦδε.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1881.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.

BIBLIA NEOΦΑΝΗ.

Qua in re hymni homerici quinque majores inter se differant antiquitate vel homeritate investigavit J. R. S. Sterret, Ph. D. Dissertatio inauguralis Monacensis. Bostoniae. MDCCCLXXXI. [εἰς 12ον, σελ. XLVIII καὶ 88.]

Fastorum civitatis Tauromenitanae reliquiae, descriptae et editae ab Eugenio Bormann, praemissae indici lectionum Academiae Marburgensis. Marburgi, 1884. [4^ο σ. XXXII.]

Kritische und palaeographische Beiträge zu den alten Sophocles-Scholien von Peter N. Papageorg. Leipzig, 1881, [8ον, σ. 86.]

Dritter Bericht ueber die Vorarbeiten zur Herausgabe der griech. Grabreliefs Attischen Ursprungs, von Dr. Alex. Conze. Wien, 1881. [8ον, σ. 8.]

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

σελ.	3	στίχ.	6	ἀντὶ Ἰαπετιτικῶν	γρ.	Ἰαπετιτικῶν
»	3	»	5	κάτωθ. » ἐρρήθησαν	»	ἐρρήθησαν
»	4	»	12	ἄνωθ. » Ἰαπετιτικῆς	»	Ἰαπετιτικῆς
»	5	»	11	κάτωθ. » ἐτυμολόγησεν	»	ἠτυμολόγησεν
»	»	»	2	κάτωθ. » τραναμπᾶς	»	τραναμπᾶς
»	6	»	1 καὶ 2 καὶ 4	ἄνωθ. ἀντὶ τρανῶς τρανῶν τραναμπᾶς		
				γρ. τραναμπᾶς τραυῶ, τραυῶν		
»	»	»	12	ἄνωθ. ἀντὶ Νιῶς γρ. ἢ Νιῶ		
»	10	»	8	ἄνωθ. ἀντὶ κυδῶνια, μῆλα γρ. κυδῶνια μῆλα		
»	14	»	22	ἄνωθ. ἀντὶ μετενεργητικὴν γρ. μετενεργιστικὴν		
»	13	»	14	ἄνωθ. ἀντὶ θερμασμένα γρ. θερμισμένα		
»	14	»	13	ἄνωθ. ἀντὶ μείζω γρ. μείζων		
»	16	»	10	ἄνωθ. ἀντὶ Διομέδου γρ. Διομήδου		
»	24	»	6	ἀντὶ ἦσθηται γρ. ἦσθηται		
»	27	»	17	ἄνωθ. ἀντὶ αὐτὴν γρ. αὐτὸν		
»	»	»	4	κάτωθ. ἀντὶ καλὸς γρ. *καλῶς		
»	81	»	14	κάτωθ. ἀντὶ αἰεὶ γρ. αἰεὶ.		
»	82	»	7	ἄνωθ. ἀντὶ φαθὴν γρ. φαθαθὴν		
»	»	»	17	ἄνωθ. ἀντὶ ἄς τε γρ. ἄς τ. ἔ.		
»	83	»	7	ἄνωθ. ἀντὶ παγᾶ γρ. Παγᾶ = Πηγῆ.		

Ἐν σελίδι 49 τοῦ προηγουμένου τεύχους, στίχ. γ'. μετὰ τὸ «οὐ μόνον» ἐξερρήθησαν τὰ ἐξῆς: «διότι γίνεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ λόγος περὶ ἐορτῆς Ἀνακείων, ἀλλὰ καὶ» διότι κτλ.

ΔΙ ΤΩΝ ΓΑΙΚΩΝ ΜΟΡΙΩΝ ΚΙΝΗΣΕΙΣ.

Ὁ William Crookes σοφὸς Ἄγγλος, λαβὼν ὡς ἀφετηρίαν τὰ πειράματα τοῦ Geissler, ἅτινα οἱ φυσικοὶ ἐθεώρουν ἀνυπέβλητον ὄριον τῶν ἐν τῷ κενῷ ἠλεκτρικῶν φαινομένων, καὶ πειρώμενος ἐπιμόνως, ὑπερέβη τὸ ὄριον τοῦτο, ἐκτελέσας ἀπροσδοκῆτους καὶ παραδόξους ἀνακαλύψεις ὑπισχνουμένας μέλλον ἐπιστημονικὸν γόνιμον, ὅπερ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ τὴν σήμερον. Τὰς ἀνακαλύψεις ταύτας, διαφωτιζούσας αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τῶν ἐν τῇ φυσικῇ ἐπικρατουσῶν θεωριῶν, ἐγνωστοποίησεν ὁ W. Crookes τοῖς ἐν Ἀγγλίᾳ σοφοῖς, ἐδίδαξε δὲ καὶ τοὺς Γάλλους ἐπιστήμονας, τρεῖς ἐπαναλαβὼν τὸ αὐτὸ μάθημα, κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1880, ἐν τῇ Ἰατρικῇ σχολῇ, ἐν τῷ Ἀστεροσκοπεῖῳ καὶ ἐν τῇ Ἐταιρίᾳ τῆς Φυσικῆς, μεταβὰς ἐκ Λονδίνου εἰς Παρισίους, μετὰ τῶν πειραματιστῶν αὐτοῦ· πειράμασι δὲ χρώμενος ὡς ὁ Γαλιλαῖος, ἐν οἷς ἐνετύπωσε μαθηματικὴν ἀκρίβειαν, ἀπέδειξε τοῖς βουλομένοις πιστεῦειν, ὅτι ἀληθὴς ἡ θεωρία αὐτοῦ.

Εὐτυχήσαντες νὰ λάβωμεν παρ' αὐτοῦ τοῦ W. Crookes τὰς ἀξιολόγους χαλκογραφίας, ἐκτιθέμεθα τὴν θεωρίαν καὶ τὰ πειράματα αὐτοῦ, ἐπὶ τὸ διδακτικώτερον διαρρυθμίσαντες αὐτά.

Δ. Σ. ΣΤΡΟΥΜΠΟΣ.

1. Φαινόμενα νέα, λίαν περίεργα, προσιμιάζουσι τὴν μέλλουσαν τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης πύξον.

Τὰ φαινόμενα ταῦτα ἀνακαλύψας πρὸ μικροῦ σοφὸς Ἄγγλος, ὁ William Crookes, διετύπωσε καὶ τὴν ἐρμηνεῖαν αὐτῶν, ἣν μετ' ἐπιφυλάξεως ἐκτιθεῖσιν οἱ φυσικοὶ, προσδοκῶντες τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῆς προϊόντος τοῦ χρόνου, τοῦθ' ὅπερ, προκειμένου περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Νεύτωνος ἐπὶ τῆς ἔλξεως τῆς ὕλης, οἱ σοφοί, καλῶς ποιοῦντες, ἔκρινον ὀρθόν.

Καὶ εἰσὶ μὲν συγκεχωρημένοι αἱ ὑποθέσεις πρὸς ἐξήγησιν φυσικῶν φαινομένων, καὶ θεωροῦνται λίαν πιθαναί, ὅταν ἐξηγῶσι γνωστὰ φαινόμενα, γινόμενα σύναμα πρόξενοι ἀνακαλύψεων νέων, δὲν εἶναι ὅμως τοῦ τυχόντος ἢ ἐπινόησις αὐτῶν· οἱ Νεύτωνες, οἱ Γαλιλαῖοι, οἱ Καρτέσιοι, οἱ Γαλβάνι, οἱ Βόλται κλπ., ὡς κομῆται ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ προσκαίρως διαλάμπουσιν.

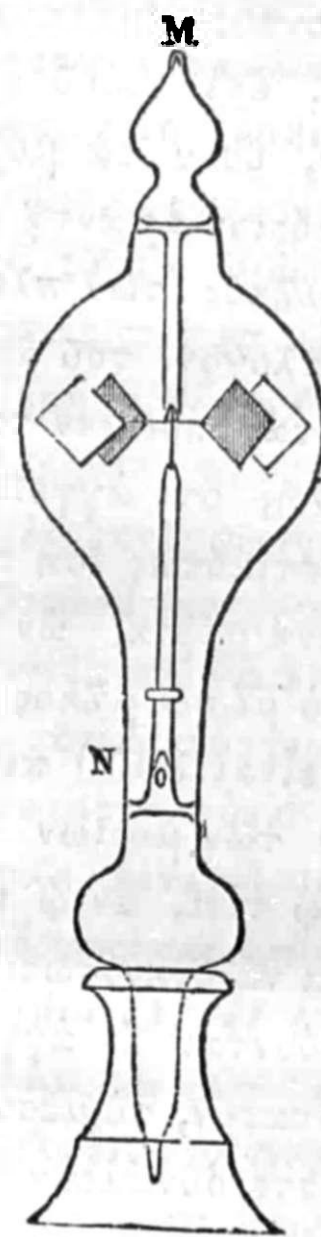
2. Ἐν ἔτει 1879 ὁ W. Crookes ἐπεδείξατο εἰς τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ σοφοὺς (α) τὰς πειραματικὰς αὐτοῦ ἐρεύνας, ἐν τῷ ἐντελεστέρῳ κενῷ γενομένῃς, καὶ ἀνέπτυξε τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν συμφώνως πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θεωρίαν· στηρίζεται δὲ αὕτη εἰς τὴν ἐξ ἀτόμων ὑλικῶν ἐνδοτάτην σύστασιν τῶν σωμάτων, διότι τὰ φυσικὰ ἢ βαρέα σώματα, στερεά, ὑγρά καὶ ἀέρια, ἢτοι πνεύματα(β), θεωροῦσιν οἱ φυσικοὶ συνιστάμενα ἐκ μορίων(γ) ὑλικῶν ἐλαχίστων, μὴ ὑποπιπτόντων καθ' ἑαυτὰ εἰς τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν.

(α) Institution royale καὶ British Association for the advancement of science at Sheffield.

(β) Ἄνεμος ἐστὶν ἀήρ, ὅστις ἅμα καὶ πνεῦμα λέγεται. Ἄρις. κόσ.

(γ) Τὰ σώματα σύγκεινται ἐκ μορίων ἀποκεχωρισμένων ἀπ' ἀλλήλων διὰ διαστημάτων παρμεγίστων, ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ μορίου· τὰ δὲ μόρια ἐξ ἀτόμων.

3. Τὰ μόρια ταῦτα ἐν τοῖς σώμασι δὲν διατελοῦσιν ὑπάρχοντα ἤρεμα, ἐν τοῖς πνεύμασι δὲ τοῖς ἀραιωθεῖσιν ἢ κινήσεις αὐτῶν γίνεται κατάδηλος πειραματικῶς.

σχ. 1.

Τὸ φωτόστροφον ἢ θερμόστροφον (radiometre)(α), (σχ. 1) καὶ τὸ σύνολον τῶν ὑαλίνων συσκευῶν τοῦ W. Crookes, παρουσιάζουσι φαινόμενα παράδοξα, ἐξηγούμενα διὰ τῆς ἰδίας κινήσεως τῶν ὑλικῶν μορίων, ἀποκεχωρισμένων ἀπ' ἀλλήλων ὥστε νὰ μὴ ἀσκῶσιν αἰσθητὴν πρὸς ἀλληλα ἐνέργειαν.

Ἄν δέ ποτε συμβῇ ὠρισμένον ποσὸν ἀραιωθέντος ἀέρος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον νὰ θερμαίνηται, τὰ μόρια αὐτοῦ

(α) Καλοῦμεν οὕτω τὸ ὄργανον radiometre, διότι λαμβάνει περιστροφικὴν κίνησιν, ἅμα τεθῆ εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ φωτός ἢ τοῦ θερμαντικοῦ.

τότε γίνονται βαθμηδόν πρόξενα μείζονος ἐνεργείας· φανταζόμεθα δὲ ταῦτα ὀδεύοντα ἕκαστον εὐθεῖαν ὁδόν, ἥτις κάμπτεται, ἔνθα ἐν μόριον προσκόπτει ἐπὶ ἐτέρου, τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁδὸν ὀδεύοντος· ἕκαστου μορίου λοιπὸν ἢ ὁδὸς εἶναι πολυγωνική, ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἕκαστη πλευρὰ τοῦ πολυγώνου μείζων, ὅσον τὰ μόρια ἀραιότερα, διότι σπανιώτερον τότε ἐν μόριον ἀπαντᾷ ἕτερον ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ· τὸ μέσον λοιπὸν μῆκος τῶν πλευρῶν τοῦ πολυγώνου εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπαρχόντων μορίων. Ὅπως καταστήσωμεν τοῦτο καταληπτὸν ἔστω κατὰ προσέγγισιν ἀτελεῖ, ὅτι ἀγγεῖον Α φέρει μόρια ὑλικά, ὧν ἡ θλίψις ἢ ἐλαστικότης ἴση πρὸς 1 (α), ἕτερον δὲ ἀγγεῖον Β φέρει πλείονα μόρια, ὧν ἡ θλίψις ἢ ἐλαστικότης ἴση πρὸς 3000, τὸ μέσον μῆκος τῶν ὁδῶν τῶν μορίων τῶν ἐν τῷ ἀγγεῖῳ Α εἶναι 3000 περίπου μείζον τοῦ μέσου μήκους τῶν ὁδῶν τῶν μορίων τῶν ἐν τῷ ἀγγεῖῳ Β. Ἐπεταὶ ὅτι ἐν ἀγγεῖῳ τινί, ἐν ᾧ τὸ ἀέριον πυκνότατον, τὰ μόρια δὲν δύνανται νὰ διανύσωσιν ὁδοὺς εὐθυγράμμους, διότι συνεχῶς συγκρούονται· ἐν ἀγγεῖῳ δέ, ἐν ᾧ τὸ ἀέριον καθ' ὑπερβολὴν ἀραιότατον, τὸ μέσον μῆκος τῶν ὁδῶν τῶν μορίων εἶναι μέγα, ὥστε δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι μεταξὺ τῶν μορίων τούτων δὲν συμβαίνει σύγκρουσις καὶ ἐπομένως ἕκαστον μόριον τότε ἀκολουθεῖ τὴν ἰδίαν αὐτῷ κίνησιν καὶ τοὺς ἰδίους αὐτῷ νόμους.

4. Περιορίσωμεν νῦν τὸν ὄγκον τοῦ ἀέρος τούτου διὰ στερεῶν παρεῖων, οἷον διὰ τῆς ὑαλίνης σφαίρας τοῦ θερμοστροφίου (σχ. 1), τὰ ἀεροειδῆ μόρια ἐπίσης καὶ ἐν αὐτῇ κινουῦνται, ὡς εἴρηται, ὅταν δὲ ἀφικνῶνται εἰς τὴν στερεῶν παρεῖαν ἀναπηδῶσιν, ἀντανακλῶνται.

Ἐν τῷ ὑαλίῳ τούτῳ ὄργανῳ ὑπάρχει ἐγκεκλεισμένος ἀήρ ἀραιότατος, πρὸς δὲ καὶ ἄζων ὀρθός, ἔχων δις αὐρῶ-

(α) Οἷον ἐν ἑκατομμυριοστὸν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς θλίψεως, ἥτις ἴσούται τῇ θλίψει στήλης ὑδραργύρου τὸ ὕψος ἴσης πρὸς 0μ,760.

μένα ἐπ' αὐτοῦ δύο ὀριζόντια νήματα, ὧν τὰ πέρατα φέρουσι πτέρυγας, ἥτοι ἐλάσματα τετραγωνικὰ κουφάτατα, ἔνθεν μὲν μελανῶς, ἔνθεν δὲ λευκῶς κεχρωματισμένας ἔχοντα τὰς ἐπιφανείας αὐτῶν.

Τίς δὲ ἢ ἐν τῷ θερμοστροφῷ τούτῳ ἐλαύνουσα τὰς πτέρυγας ἀόρατος δύναμις, ἢ πρόξενος περιστροφικῆς κινήσεως γινομένη;

Ὅταν τὸ ὄργανον τοῦτο θέσωμεν ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν τῆς θερμότητος, οἷον εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ἢ ἀπέναντι ἀνημμένης λαμπάδος, τότε, ἐπειδὴ αἱ δύο ἐπιφάνειαι ἕκαστου ἐλάσματος διάφοροι τὸ χρῶμα, οὐχὶ ἐπίσης ἀπορροφητικαὶ τῶν ἀκτίνων τοῦ φωτός καὶ τοῦ θερμαντικοῦ εἰσί, ἀλλ' αἱ μὲν μέλαινα ἀπορροφῶσι πλείονας ἐκ τῶν προσπιπτουσῶν ἀκτίνων, αἱ δὲ λευκαὶ ἐλάσσονας, ἀνισόθερμοι διατελοῦσιν ὑπάρχουσαι αἱ δύο ἀντίθετοι ἐπιφάνειαι ἕκαστου ἐλάσματος. ὅταν λοιπὸν ἐκ τῶν ἐγκεκλεισμένων μορίων τοῦ ἀέρος προσπέσωσιν ἐπὶ τῶν θερμότερων μελαίνων ἐπιφανειῶν, θερμαίνονται ταῦτα περισσότερον ἢ τὰ ἐπὶ τῶν λευκῶν ἐπιφανειῶν προσπίπτοντα μόρια. «Ἐκ τούτου προέρχεται αὔξησις ταχύτητος εἰς τὰ ἐφαπτόμενα τῆς μελαίνης ἐπιφανείας μόρια καὶ ἐπομένως θλίψις δίδουσα περιστροφικὴν κίνησιν εἰς τὸν πτερυγοφόρον ἄξονα» (α). Ὅντως, τῆς ἀντενεργείας ἐπομένης τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ἐκ τῶν θερμανθισῶν ἐπιφανειῶν ἀπερχομένων μορίων, αἱ ὡσεὶ ω, ω, ω, ω ἀντενεργείας, καθέτοι ἐπὶ τῶν λευκῶν ἐπιφανειῶν, εἰσὶν ἐντατικώτεραι τῶν ἀντιρρόπων ὡσεων ο, ο, ο, ο, τῶν καθέτων ἐπὶ τῶν μελαίνων· ὁ πτερυγοφόρος ἄξων λοιπὸν στρέφεται κατὰ τὴν ῥοπὴν τῆς μείζονος ἐνεργείας ω - ο, ω - ο, ω - ο, ω - ο, δύο ὁμορρόπων ζευγῶν· προπορεύονται δέ, ἥτοι φέρονται πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, αἱ λευκαὶ τῶν ἐλασμάτων ἐπιφάνειαι, διότι τὰ τέσσαρα ἐλάσματα ἐτέθησαν οὕτως ὥστε ἡ μέ-

(α) Ἐκθεσις W. Crookes at Institution royale august 1879.

λαινα ἐπιφάνεια τοῦ ἐνὸς ἐλάσματος κεῖται ἀπέναντι τῆς λευκῆς τοῦ ἐπομένου.

Ὅτι δὲ τὸ αἷτιον τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τοῦ πτερυγοφόρου ἄξονος εἶναι τὸ ἀνωτέρω εἰρημένον, ἐπικυροῦμεν διὰ τοῦ ἐξῆς πειράματος. Ἐστω ὅτι ὁ πτερυγοφόρος ἄξων τοῦ ὀργάνου στρέφεται μὲ ταχύτητά τινα ὠρισμένην· ἐὰν ἤδη καταστήσωμεν ἀραιότερον τὸν ἐγκεκλεισμένον ἀέρα, ἐκβάλλοντες ἐκ τῆς σφαίρας πλεῖον μέρος ἀέρος, ἢ ταχύτης τῆς περιστροφικῆς κινήσεως ἀύξάνει, ἐὰν δὲ ἀφαιρέσωμεν ἐκ τῆς σφαίρας σχεδὸν ὀλοτελῶς τὸν ἀέρα, ὁ ἄξων παύει τοῦ περιστρέφουσθαι, ἀναλαμβάνει δὲ τὴν περιστροφικὴν κίνησιν αὐτοῦ ἅμα πάλιν εἰσαχθῆ ἀήρ· τὸ αἷτιον λοιπὸν τῆς περιστροφικῆς κινήσεως εἶναι αὐτὸς ὁ ἐν τῷ ὀργάνῳ μέχρι τινὸς ὄρου ἀραιωθείς ἀήρ, ὃν ἐκ πρώτης ὄψεως ἤθελέ τις, στηριζόμενος εἰς τὰς ἐπικρατούσας τὴν σήμερον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ιδέας, ὑπολάβει ὡς ἀνθιστάμενον τῇ κινήσει.

5. Πλεῖστα φαινόμενα καινοφανῆ ἀποδεικνύουσι τὴν ὕλην κινουμένην εὐθυγράμμως, ἥτοι ἀκτινοειδῶς ἐν χώρῳ σχεδὸν ἐντελῶς κενῷ, ἔνθα τὰ μόρια, ἀποκεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων ὑπάρχοντα, φανερὰς ποιοῦσι μόνον τότε τὰς νέας αὐτῶν ιδιότητος. Ἐν τοιαύτῃ τοῦ ἀερίου καταστάσει τὰ φαινόμενα διαφέρουσι τόσον πολὺ τῶν φαινομένων, ἅτινα παρουσιάζουσι τὰ πνεύματα, ἐν τῇ συνήθει αὐτῶν καταστάσει ὄντα, ὥστε εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ παραδεχθῶμεν μετὰ τοῦ Faraday καὶ W. Crookes πρὸς τῆ στερεᾶ, ὑγρᾶ καὶ πνευματικῆ καταστάσει τῆς ὕλης καὶ τετάρτην κατάστασιν τὴν ὑπερπνευματικὴν (ultra gazeux), ἣν ἐκάλεσαν radiant matter (α), κατάστασιν, ἣτις τοσοῦτον ἀπέ-

(α) Radiant matter, ἥτοι état rayonnant de la matière, μόρια ὑλικά εὐθυγράμμως κινούμενα. Εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν γλῶσσαν ἢ φράσις radiant matter εἰσήχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Faraday, λαβόντος αὐτὴν ὡς τίτλον τοῦ μαθήματος, ὅπερ ἐδίδαξεν ἐν ἔτει 1816, οὐδόλως φρονῶν, ὅτι μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν, ἕτερος σοφὸς ὁ W. Crookes ἔμελλ-

χει τῆς πνευματικῆς ὅσον αὐτὴ τῆς ὑγρᾶς καταστάσεως· ὄντως τὸ στερεόν, τρεπόμενον εἰς ὑγρὸν, λαμβάνει νέας ιδιότητος, σκληρὸν ὃν τὸ πρῶτον, γίνεται ῥοῶδες καὶ πολλάκις διαφανές, τὸ δὲ ὑγρὸν, λαμβάνον τὴν πνευματικὴν κατάστασιν, καταφανεστέραν ποιεῖ τὴν διαφορὰν τῶν ιδιοτήτων τῶν δύο καταστάσεων.

6. Τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, τὸ προερχόμενον ἐξ ἐπιδράσεως ἐν τῷ πηνίῳ Ruhmkorff, διερχόμενον καὶ διακοπτόμενον διαδοχικῶς τάχιστα διὰ τοῦ ρευματοκόπτου, λίαν χρήσιμον ὑπάρχει πρὸς ἐξέτασιν τῶν ιδιοτήτων τῆς ὕλης· δι' αὐτοῦ γίνονται αὐταὶ καταφανεῖς· διὸ θεωροῦμεν αὐτὸ ὡς πολύτιμον μέσον πρὸς ὀδηγίαν εἰς τὰς φυσικὰς ἐρεῦνας περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ τούτου ποιούμεθα χρῆσιν εἰς πάντα τὰ ἐφεξῆς πειράματα.

7. Εἰς τὰ πειράματα τοῦ Geissler τὸ εἰρημένον ἠλεκτρικὸν ρεῦμα γίνεται πρόξενον φωσφορισμοῦ καὶ φαινομένων ποικίλων τὸν χρωματισμὸν κατὰ τὰ διάφορα τὴν φύσιν ἀέρια, δι' ὧν τοῦτο διέρχεται. Εἰς τοὺς σωλήνας Geissler τὸ κενὸν εἶναι τὸ σύνηδες, φθάνει εἰς χιλιοστόμετρα τινα ὑδραργύρου, ὁ δὲ χρωματισμὸς, ὁ ἐκ τοῦ φωσφορισμοῦ τοῦ ἐγκεκλεισμένου ἀερίου προερχόμενος, παρακολουθεῖ τὸ σχῆμα καὶ τὰς ποικίλας στροφὰς τῶν σωλήνων, ἃς ὁ τεχνίτης ἐκλέγει, ὅπως ἢ ἀντίθεσις τῶν χρωμάτων γίνηται ἔτι αἰσθητῆ. Εἰς τὰ πειράματα ταῦτα οἱ δύο ἠλεκτρικοὶ πόλοι κεῖνται εἰς τὰ πέρατα τῶν σωλήνων, καὶ παρατηρεῖται, ὅτι τὰ φαινόμενα τοῦ φωτὸς ἐξαρτῶνται μᾶλλον ἐκ τοῦ θετικοῦ ἢ ἐκ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου· θέλομεν ἰδεῖ ὅτι, ὅταν τὸ κενὸν ἐν τοῖς σωλήσιν ὑπάρχη σχεδὸν ἐντελές, τὰ φαινόμενα ἐξαρτῶνται ὀλοσχερῶς ἐκ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου (§. 12). Ὅταν δὲ τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα διέρχεται διὰ διλύσεων σωμάτων τινῶν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ διὰ τινῶν στερεῶν, καθιστᾷ καὶ ταῦτα φωσφορῶδη.

λε νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ὑπόστασιν εἰς ἀλήθειαν, ἣτις δὲν εἶχεν εἰσέτι καταστῆ ὄριμος ὅπως ἐκλάμψῃ ἀκμαίᾳ.

8. Εἰς τὰ πειράματα τοῦ W. Crookes τίθεται ἐν ἐνεργείᾳ ἐπίσης τὸ ἐξ ἐπιδράσεως ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, πρὸς δὲ καὶ ἀραιώσεις ἀέρος μεγίστη, ἕση περίπου πρὸς ἓν ἑκατομμυριοστὸν τῆς ἀτμοσφαιρας (α), ἀπαιτεῖται δὲ ὁ βαθμὸς ἀραιώσεως τοῦ ἀέρος οὗτος ὡς καταλληλότερος πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν ιδιοτήτων τῆς εὐθυγράμμως κινουμένης ὕλης. §. 9. Τὰς ιδιότητας ταύτας κατέστησε καταφανεῖς ὁ W. Crookes εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν ἐπιστημῶν βρετανικὴν ἐταιρίαν, συνελθοῦσαν ἐν Cheffield τῇ 22 αὐγούστου 1879, διὰ τῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ, τῆς ἐπιγραφομένης Radiant matter, ἧς τὸ περιεχόμενον ἐπὶ τὸ διδακτικώτερον τροποποιούμεν ἐνταῦθα, ἐξετάζοντες τὰς ιδιότητας τῶν ἐν τῷ κενῷ κινουμένων ἀτόμων, διὰ τῶν συσκευῶν τοῦ W. Crookes, καὶ ὡς οὗτος ἐξέθηκε πειρώμενος.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΤΩΝ ΕΝ ΚΙΝΗΣΕΙ ΥΛΙΚΩΝ ΜΟΡΙΩΝ.

Φωσφορισμὸς ὁ ἐκ πυκνώσεως ἀερίου.

9. Τὸ ὄργανον (σχ. 2.) χρησιμεύει ἡμῖν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς σχέσεως, ἣτις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ φωσφορισμοῦ (σχ. 2) καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀραιώσεως τοῦ ἀερίου.

σχ. 2.

Ἐν τῷ σωλῆνι ab κενὸν ἐγένετο σχεδὸν ἐντελές· τούτῳ συνημμένος ὑπάρχει μικρὸς σωλῆν c, φέρων καυστικὴν πό-

(α) Μιᾶς ἀτμοσφαιρας θλίψις ἰσοῦται θλίψει 760 χιλιοστομέτρων τὸ ὕψος στήλης ὑδραργύρου. Ἐν ἑκατομμυριοστὸν τῆς θλίψεως μιᾶς ἀτμοσφαιρας ἰσοῦται πρὸς 0,00076 τοῦ χιλιοστομέτρου.

τασσαν ἐν στερεῇ καταστάσει καὶ κοινωνῶν, διὰ μικρᾶς ὀπῆς, μὲ τὸν μέγαν σωλῆνα.

Ἄμα διαβιβάσωμεν τὸ ἐξ ἐπιδράσεως ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, οὗ τινος μόνου ποιούμεθα χρῆσιν, ὡς εἴρηται (§. 6), ἐφαρμόζοντες τὸν θετικὸν πόλον εἰς τὸ d, τὸν δὲ ἀρνητικὸν εἰς τὸ h, οὐδὲν φαινόμενον τότε βλέπομεν, ἐξ οὗ συμπεραίνομεν ὅτι τὸ ἐντελὲς κενὸν δὲν εἶναι καλὸς ἀγωγὸς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ.

Ἄν δὲ θερμάνωμεν ὀλίγον τὴν πότασσαν πλησιάζοντες φλόγα λύχνου, ἐλαχίστη ποσότης ὑδρατμοῦ ἐκλύεται, τότε δὲ τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα ἀρχεται διαβαῖνον καὶ λάμψις φωσφορισμοῦ πρασίνῃ καταλαμβάνει τὸ μῆκος τοῦ σωλῆνος.

Ἐὰν ἐξακολουθήσωμεν θερμαίνοντες τὴν πότασσαν, μείζων ποσότης ἀτμοῦ ὕδατος ἐκλύεται, ἡ πρασίνῃ λάμψις γίνεται τότε ἀσθενεστέρα καὶ φωτεινὸν τι νέφος καταλαμβάνει τὸν σωλῆνα· καταστοιβάσεις, ἧτοι στρώματα παράλληλα (stratification) ἐν τῷ σωλῆνι σχηματίζονται κάθετα τῷ ἄξονι, ἀτινα πλησιάζουσι βαθμηδὸν πρὸς ἄλληλα, μέχρις οὗ τέλος, τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος συνεχῶς διερχομένου, ἐμφαίνεται γραμμὴ φωτεινὴ, τὸ χρῶμα ἰοειδῆς.

Ὅταν δὲ παύσωμεν τοῦ θερμαίνειν τὴν πότασσαν, βαθμηδὸν ἀπορρόφᾷ αὕτη τὸν ἀτμὸν τοῦ ὕδατος καὶ καταφανῶς τὰ αὐτὰ φαινόμενα διαδέχονται ἄλληλα ἐν ἀντιστροφῇ τάξει· τέλος ὁ φωτισμὸς σβέννυται ὀλοτελῶς ὅταν τὸ κενὸν ἀποτελεσθῇ, οἷον ὑπῆρχε τὸ πρῶτον.

Μέσον μῆκος τῶν ὁδῶν τῶν μορίων (course libre moyenne).— Ὡσις τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου.—

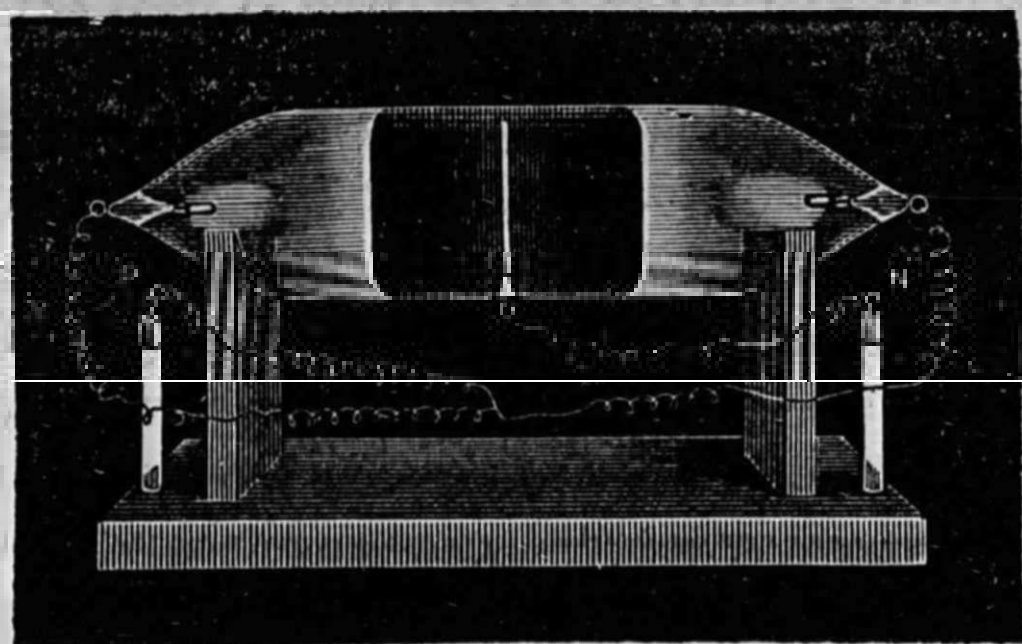
Σκοτεινὸν διάστημα περὶ τὸν ἀρνητικὸν πόλον.

10. Τὸ μέσον μῆκος τῶν ὁδῶν τῶν περιεχομένων μεταξὺ δύο διαδοχικῶν συγκρούσεων τῶν μορίων (§. 3), συναγομεν ἔκ τινος ἀξιοσημειώτου ιδιότητος τοῦ ἀρνητικοῦ

πόλου τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, καθ' ἣν οὗτος ἐξώθει τὰ ἄτομα τόσῳ ἀπώτερον, ὅσῳ ταῦτα ἀραιότερα.

Ὄντως, ὅταν διὰ τῶν σωλῆνων Geissler, ἐν οἷς ἐγένετο κενόν, διέρχεται τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, παρατηροῦμεν περὶ τὸν ἀρνητικὸν πόλον διάστημα τι σκοτεινόν, ὅπερ ὁ Crookes ἐρμηνεύει ὡς ἐξῆς: Τὰ μόρια τοῦ ἀερίου ἐκφεύγουσιν ἐκ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου καὶ ἐν ὅσῳ δὲν προσκρούουσιν ἐπὶ ἐτέρων μορίων, δὲν γίνονται πρόξενα φωτός, τὸ δὲ διάστημα, ὅπερ διανύουσι χωρὶς νὰ συμβῇ σύγκρουσις, μένει σκοτεινόν.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ σκοτεινὸν τοῦτο διάστημα τόσῳ μεῖζον, ὅσῳ τὸ κενὸν ἐντελέστερον, ὁπότε ἡ εὐθύγραμμος ὁδὸς τοῦ μορίου ἐπιμηκεστέρα ὑπάρχει καὶ ἀντιστρόφως, ὡς εἴρηται (§. 3), φυσικὸν εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ μῆκος

σχ. 3.

τοῦ σκοτεινοῦ διαστήματος, ὅπερ περιβάλλει τὸν ἀρνητικὸν πόλον, εἶναι τὸ μέσον μῆκος τῶν ὁδῶν τῶν μορίων, τῶν ἐν τῷ σωλῆνι ἐγκεκλεισμένων.

Διὰ τῶν ἐπομένων δύο πειραμάτων ἐπικυροῦμεν τὰ ἀνωτέρω.

Α'. Καθέτως τῷ μήκει τοῦ σωλῆνος (σχ. 3) καὶ ἐν τῷ μέσῳ τιθέμεθα μεταλλικὸν δίσκον, ὃν περ κοινωνὸν ποιούμεν μὲ τὸν ἀρνητικὸν πόλον N, τὸ δὲ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα,

τὸ ἐκ τοῦ θετικοῦ πόλου P ἀπερχόμενον, διχάζομεν, καὶ τὰ φέροντα αὐτὸ δύο νήματα ἐφαρμόζομεν εἰς τὰ πέρατα τοῦ σωλῆνος.

Βλέπομεν τότε τὸ σκοτεινὸν διάστημα ἐκτεινόμενον ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ δίσκου, καὶ εἰ μὲν τὸ κενὸν ἐν τῷ σωλῆνι οὐχὶ ἐντελές, τὸ σκοτεινὸν διάστημα μικρὸν τὴν ἔκτασιν, εἰ δὲ τὸ κενὸν ἐντελές, τὸ σκοτεινὸν διάστημα ἰσοῦται περίπου πρὸς 25 ἑκατοστόμετρα τὸ μῆκος πέραν τοῦ δίσκου ἔνθεν καὶ ἔνθεν· τὸ μῆκος τοῦ σκοτεινοῦ τούτου διαστήματος ἰσοῦται πρὸς τὸ μέσον μῆκος τῶν ὁδῶν τῶν περιεχομένων μεταξύ δύο συγκρούσεων τῶν ἐν τῷ σωλῆνι κινουμένων ὑλικῶν μορίων.

Τὰ φέροντα τὴν ἀρνητικὴν ἠλεκτρικὴν μόρια ἐκφεύγουσιν ἐκ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου μὲ ταχύτητα μεῖζονα ἐκείνης μεθ' ἧς τὰ λοιπὰ μόρια φέρονται πρὸς τὸν ἀρνητικὸν πόλον· σύγκρουσις λοιπὸν μεταξύ τῶν μορίων τούτων γίνεται, ἔνθα περατοῦται τὸ σκοτεινὸν διάστημα, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ γραμμὴ ἢ περιορίζουσα αὐτό, λίαν φωτεινὴ, κατὰ τὴν ἔντασιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος.

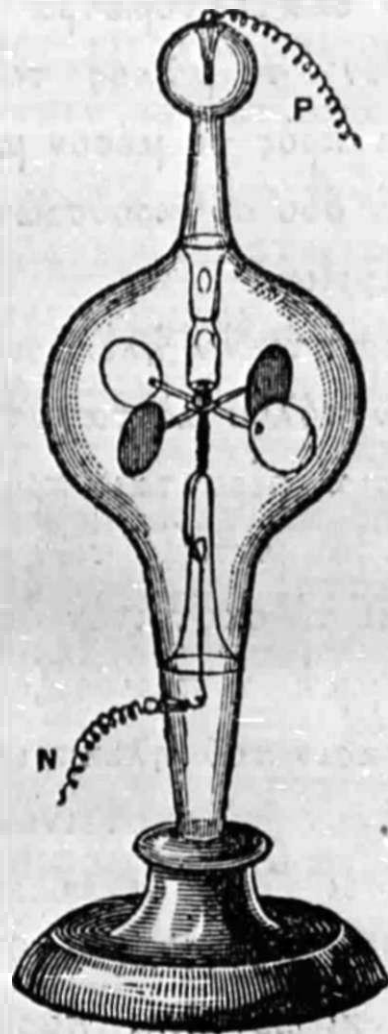
Τὸ ἀέριον τὸ κατέχον τὸ σκοτεινὸν διάστημα διατελεῖ ὑπάρχον ἐν καταστάσει ὅλως διαφόρῳ ἐκείνης ἐν ἣ ὑπάρχει, ὅταν τὸ κενὸν ἦττον ἐντελές· καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀραίωσις τοῦ ἀερίου δὲν ᾖ μεγάλη, παρατηροῦμεν τὰς ιδιότητας, ἃς ἔχει τότε ἐν τοιαύτῃ καταστάσει, ἐξαρτωμένας ἐκ τῶν συχνῶν συγκρούσεων τῶν μορίων· ὅταν δὲ ἡ ἀραίωσις τοῦ ἀερίου ᾖ μεγάλη, ἦτοι κενὸν σχεδὸν ἐντελές, τὸ σκοτεινὸν διάστημα πληροῦ ὅλον τὸν σωλῆνα, συνάντησις τῶν μορίων πρὸς ἀλληλα δὲν γίνεταί· καὶ ἐλευθέρως τὰ ἄτομα δύνανται ν' ἀκολουθήσωσι τὰς κινήσεις καὶ τοὺς ἰδίους αὐτῶν νόμους, διότι τότε ἕκαστον μόνιον θεωρεῖται κατὰ μόνας, οὐδαμοῦ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ προσκόπτον.

Β'. Ὅτι δὲ ὁ ἀρνητικὸς πόλος ἐξώθει τὰ ὑλικὰ μόρια, ὡς εἴρηται, ἀποδεικνύομεν καὶ διὰ τοῦ ἐξῆς πειράματος.

Ἄν ὁ ἀρνητικὸς πόλος ᾖ ἔδρα ὤσεως, καταφανῶς

γίνεται σημεῖον ἐφαρμογῆς ἀντενεργείας ἴσης καὶ ἀντιρρόπου, προερχομένης ἐξ αὐτῶν τῶν ἐξωθουμένων ὑλικῶν μορίων, τοῦθ' ὅπερ ἐπικυροῦμεν διὰ τοῦ ἠλεκτροσρόφου (σχ. 4).

Αἱ πτέρυγες αὐτοῦ εἰσὶ κατεσκευασμένοι ἐξ ἀργιλίου, ἡ ἑτέρα δὲ τῶν ἐπιφανειῶν ἐκάστης πτέρυγος εἶναι κεκαλυμμένη ὑπὸ ἐλάσματος μίκα. Τὰς πτέρυγας ταύτας φέρει κύπελλον χαλύβδινον, νῆμα δὲ τι ἐκ λευκοχρύσου, διερ-

σχ. 4.

χόμενον διὰ τῆς ὑάλου μεθ' ἧς συσσωματοῦται, κοινωνεῖ μὲ τὸν ἄξονα περιστροφῆς, ἕτερον δὲ νῆμα λευκοχρύσου εἶναι προσκεκολλημένον εἰς τὸ ἄνω μέρος P τῆς σφαίρας· δυνάμεθα λοιπὸν νὰ κοινωνήσωμεν τὴν συσκευὴν ταύτην μὲ τὸ πηνίον τὸ χορηγοῦν ἠλεκτρικὸν ρεῦμα ἐξ ἐπιδράσεως (§. 6), καὶ οὕτως ὥστε τὸ πτερυγοφόρον σύστημα αὐτὸ νὰ ᾖ ἀρνητικὸς πόλος N, τὸ δὲ πέρασ P θετικὸς.

Παρατηροῦμεν τότε ὅτι, ἂν τὸ ἐγκεκλεισμένον ἀέριον ᾖ ἀραιόν, καὶ ἱκανὸν θλίψεως ἴσης πρὸς χιλιοστόμετρα

τινα ὑδραργύρου, ἐμφανίζεται ἄλλως ἰοειδῆς ἐπὶ τῆς μεταλλικῆς ἐπιφανείας, ἐν ᾧ ἡ ἐκ μίκας ἐπιφάνεια διατελεῖ σκοτεινὴ.

Ἐὰν δὲ ἡ θλίψις ἐλαττωθῇ ἔτι μᾶλλον, τότε σκοτεινὸν στρώμα λεπτὸν παρεντίθεται μεταξὺ τοῦ μετάλλου καὶ τῆς ἰοειδοῦς ἄλλω.

Ἐὰν ἔτι ἐντελὲς τὸ κενόν, οἷον ἴσον πρὸς $\frac{1}{2}$ χιλιοστόμετρον, τὸ σκοτεινὸν στρώμα ἐκτείνεται μέχρι τῆς ὑάλου, ὁπότε καὶ ἡ περιστροφικὴ κίνησις τοῦ πτερυγοφόρου ἄξονος ἀρχεται, τῶν ἐλασμάτων ἐκ μίκας προπορευομένων.

Τοῦ κενοῦ δὲ ἐν τῇ σφαίρᾳ ἐντελεστέρου γινομένου, τὸ σκοτεινὸν στρώμα φαίνεται ἡμῖν ἐξαπλούμενον ἐπὶ τῆς ὑάλου, ἡ δὲ περιστροφικὴ κίνησις γίνεται μὲ μεγίστην ταχύτητα· δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία, ὅτι τὰ ἐγκεκλεισμένα ὑλικὰ μόρια ἀπωθοῦνται ὑπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου.

Ἐπειδὴ ἡ ταχύτης περιστροφῆς μεγάλη, δυσκόλως διακρίνομεν ὀπισθεν ἐκάστης πτέρυγος διάστημά τι σκοτεινὸν συμπεριστρεφόμενον· τοῦτο εὐδιάκριτον ὑπάρχει εἰς τὸ προηγούμενον πείραμα.

Ἐνθα τὰ κινούμενα ὑλικὰ μόρια προσκρούουσιν, ἐκεῖ γίνονται πρόξενα ἐντατικοῦ φωσφορισμοῦ.

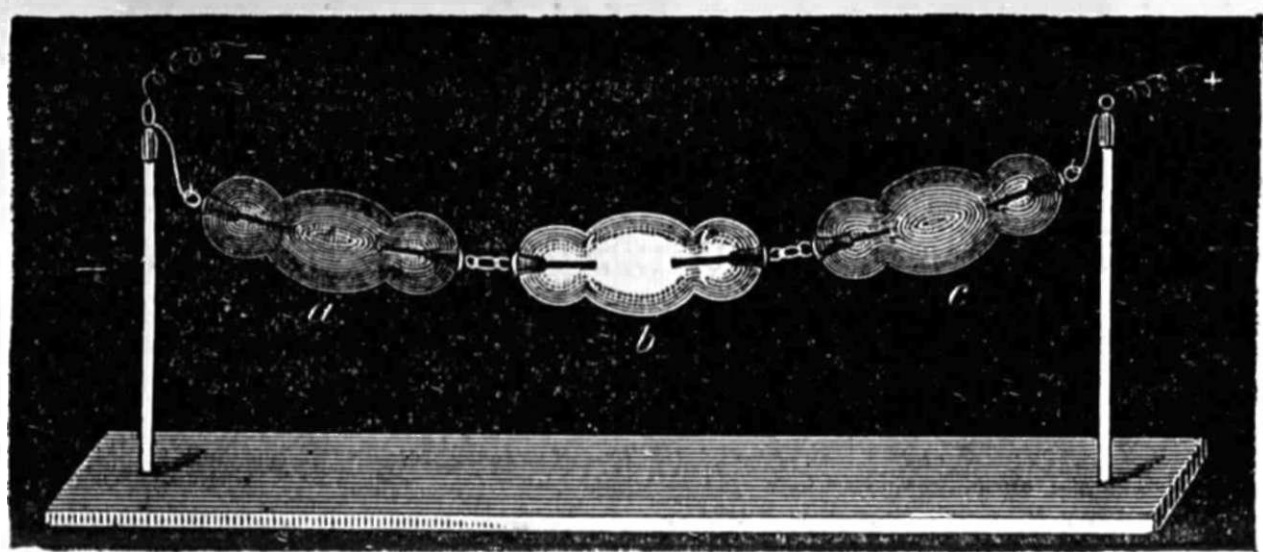
11. Ἀξιοσημείωτον ἰδιότητα ἔχουσι τὰ ἐν ταῖς σωλήσιν ἐκ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου ἀπωθούμενα ὑλικὰ μόρια. Ἐγείρουσι φωτισμὸν οὐ μόνον ὅταν συναντῶσιν ἕτερα μόρια καταφερόμενα ἐπ' αὐτά, ὡς εἴρηται (§. 10. Α'), ἀλλὰ γίνονται πρόξενα φωσφορισμοῦ καὶ ὅταν προσκρούωσιν ἐπὶ στερεῶν σωμάτων. Ὑπάρχουσι δὲ πολλὰ στερεὰ σώματα, δι' ὧν ἀποδεικνύεται ἡ ἰδιότης τοῦ φωσφορισμοῦ λίαν ποικίλη τὸν χρωματισμὸν.

Τὸν φωσφορισμὸν ἐρμηνεύομεν κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν κυμάτων. Σώματά τινα θερμαινόμενα, ἢ φωτιζόμενα ὑπὸ

τοῦ ἡλίου, ἢ κρούμενα λαμβάνουσιν εὐκολώτερον ἢ ἄλλα παλμικήν τινὰ κίνησιν ἐν τοῖς μορίοις αὐτῶν, ἣτις διαδίδεται εἰς τὸν αἰθέρα, ὃν περ παραδεχόμεθα πληροῦντα πάντα χῶρον· τὰ σώματα ταῦτα καλοῦνται φωσφορώδη (phosphorescents).

Τούτων ἡ ἐπιφάνεια, ἐτοίμη πάντοτε νὰ τεθῆ εἰς παλμικήν τινὰ κίνησιν, τὴν φωτογόνον, καὶ νὰ διατηρήσῃ αὐτὴν ἐπὶ χρόνον τινά, καὶ περ τοῦ αἰτίου καταπαύσαντος τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, ὁμοιάζει πρὸς ἔγχορδον ὄργανον, οὗ τινος αἱ χορδαί, καλῶς τεταμέναι, περιμένουσι νὰ λάβωσιν ἀκαριαίαν πληξίν, ἵνα ἠχήσωσι καὶ ἐξακολουθήσωσιν ἠχοῦσαι καὶ μετὰ τὴν πληξίν.

Ἡ ὑάλος εἶναι τοιοῦτον σῶμα· οἱ ὑάλινοι σωλήνες, οἱ φέροντες ἀέριον ἀραιότατον, γίνονται πρόξενοι φωσφορισμοῦ καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν, οὐδὲν φῶς ἐντὸς αὐτῶν ἔχοντες· τοῦτο δηλοῖ ὅτι τὰ ὑλικά μό-

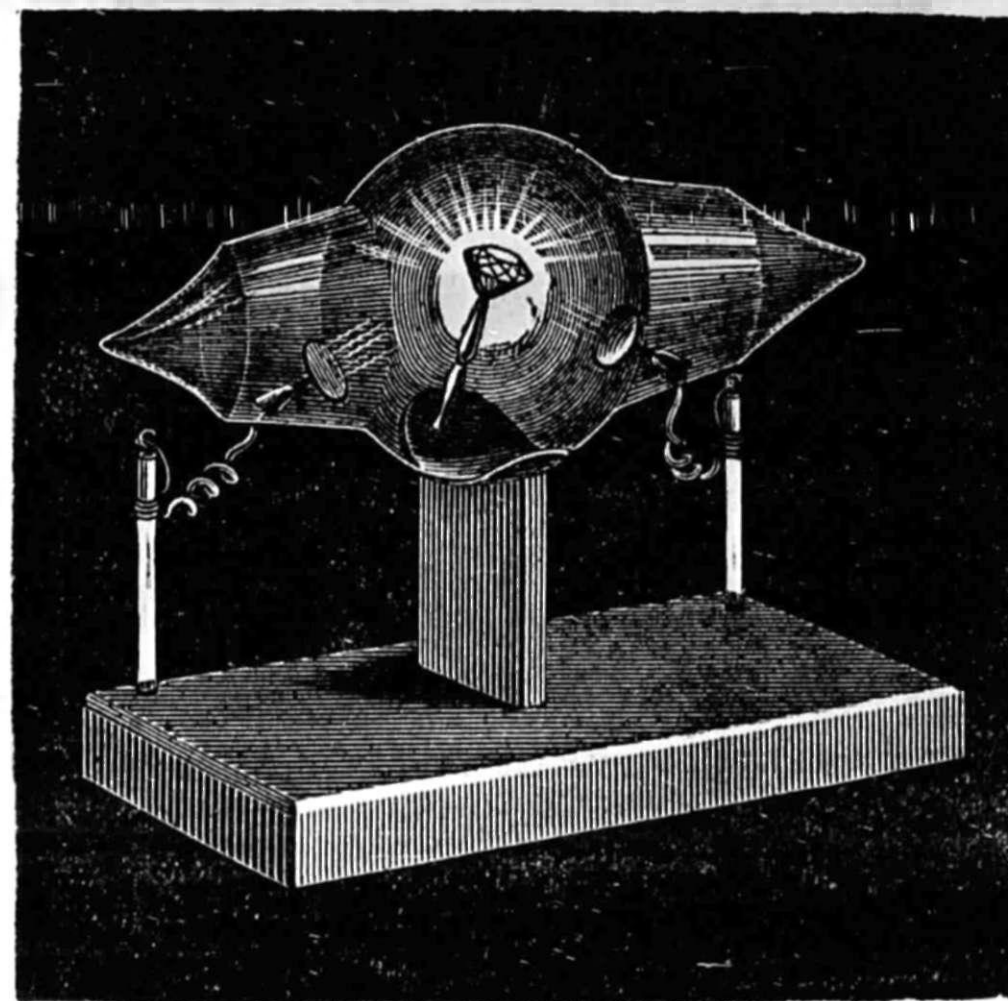
σχ. 5.

ρια τοῦ ἀερίου, ἀραιότατα ὑπάρχοντα, δὲν συναντῶνται, ἐξακολουθοῦντα δὲ τὴν κίνησιν αὐτῶν προσκρούουσιν εἰς τὰς στερεὰς παρειάς, αἵτινες, φύσει εὐδόνητοι, καθίστανται φωταυγεῖς αὐταὶ μόναι, ὁ δὲ ἐσωτερικὸς ὄγκος τοῦ σωλήνος εὐχί.

Ὁ δὲ φωτισμὸς ὑπάρχει διόφορος κατὰ τὴν ἐντασιν καὶ τὸ χρῶμα, ἐξαρτώμενος ἐκ τῆς οὐσίας τῆς ὑάλου. Τοῦτο

ὁ W. Crookes ἀπέδειξε πειραματικῶς διὰ τῆς συσκευῆς (σχ. 5)· συνίσταται δὲ αὕτη ἐκ τριῶν ὑάλων ἀποκεχωρισμένων, διαφόρων τὴν φύσιν· καὶ ἡ μὲν εἰς τὸ πέρασ κειμένη ὑάλος a, ἢ τὸ χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ ἔχουσα, παριστᾷ χρῶμα πράσινον βαθύ, ἢ δὲ ὑάλος b, ἀγγλική, ἐμφανίζεται κυανῆ, ἢ δὲ γερμανικὴ c διακρίνεται κατὰ τὴν φωταύγειαν φωσφορισμοῦ πρασινωποῦ.

Λάβωμεν καὶ ἄλλα φωσφορώδη σώματα, τὸν ἀδάμαντα, τὸν ἄνθρακα (βουβίνι), τὴν θειϊκὴν τίτανον (sulfate de calcium) κ.λ.π., τὰ ὑλικά μόρια τῶν ἀερίων προσκρούοντα εἰς τὰ σώματα ταῦτα γίνονται πρόξενα φωτισμοῦ, οὗτινος ἡ ἐντασις μαρτυρεῖ ὅποσον ἡ κρούσις ἐγένετο ἰσχυρά.

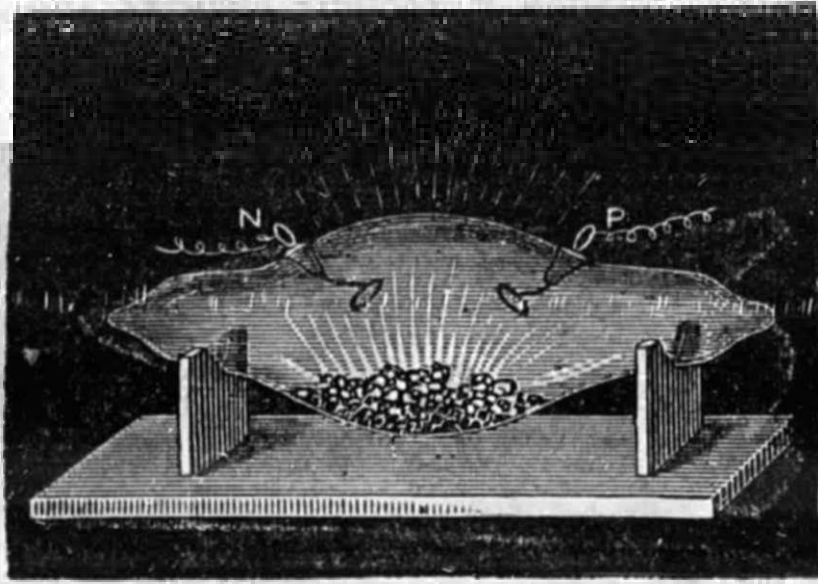

σχ. 6.

Ἡ θειϊκὴ τίτανος ἐπὶ μικρὸν χρόνον διατελέσασα ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦ φωτός, ἔστω καὶ τοῦ τῆς φλογός, ἐκπέμπει ἔπειτα ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐπὶ ὥρας φῶς λευκὸν ἐκ φωσφορισμοῦ, ἀποκλίνον εἰς τὸ κυανοῦν.

Ὁ ἀδάμας εἶναι φωσφορώδης ὅσον οὐδὲν ἄλλο σῶμα· ἐν τῷ κέντρῳ τῆς κενῆς ὑαλίνης σφαίρας (σχ. 6) ἐκτεθείς, εἰ μὲν φωτίζεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἐκπέμπει φῶς πράσινον, εἰ δὲ ὑπὸ τεχνητοῦ φωτός, φαίνεται ἀχρῶς· ὅταν δὲ ὑλικῶν μορίων ρεῦμα φερόμενον ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω διαβῆ, ὁ ἀδάμας ἐκπέμπει ἐν τῷ σκότει φῶς φωσφορισμοῦ πράσινον λαμπρόν, τὴν ἔντασιν καὶ λάμψιν ἴσον πρὸς τὸ φῶς τῆς λαμπάδος.

Ὁ ἄνθραξ (ρουνβίνι), ἀξιοσημείωτος τὸν φωσφορισμόν, ἔπεται τῷ ἀδάμαντι. Ὁ Crookes ἐνέθηκεν ἐν τῷ σωλῆνι Geissler, (σχ. 7), ἄνθρακας διαφόρους τὸν ἐρυθρὸν χρωμα-

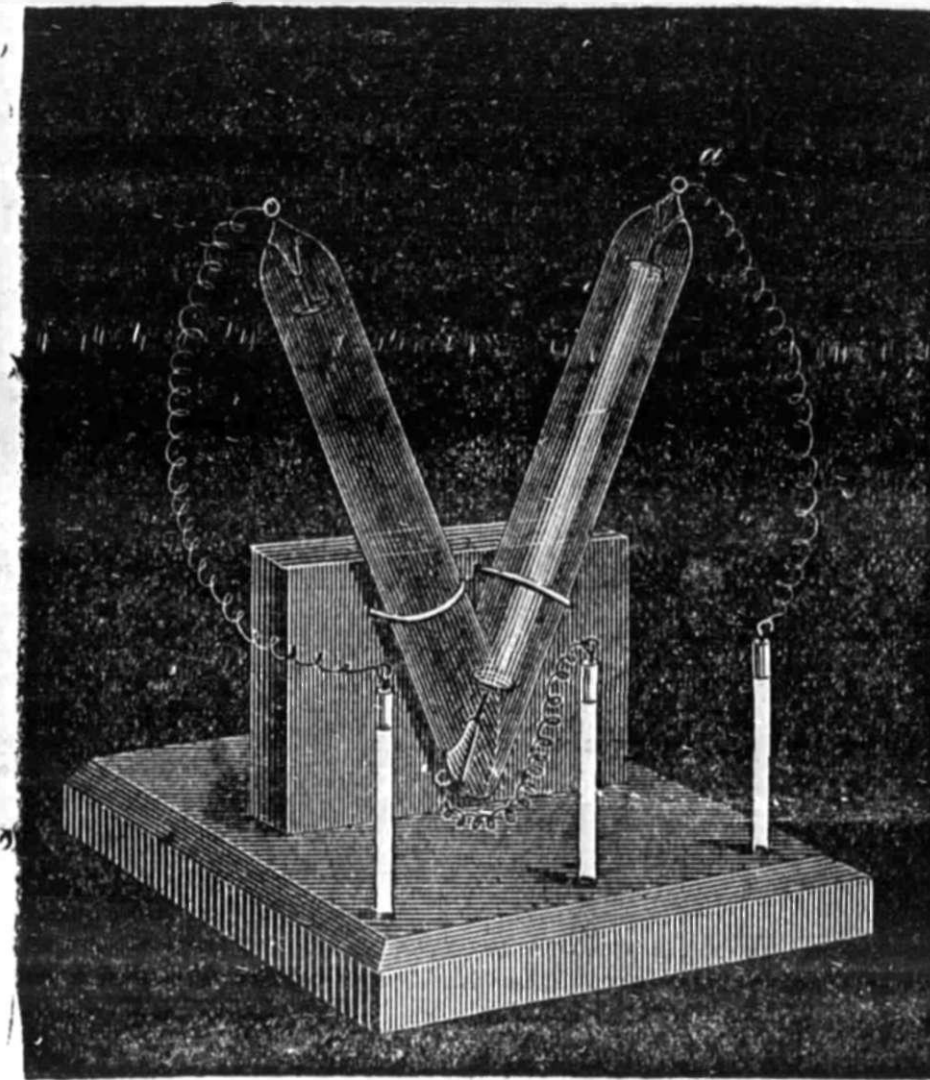
σχ. 7.

τισμόν, μάλιστα δὲ καὶ τινὰς ἀχρῶς, καὶ παρατήρησε πάντας, τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος διερχομένου, ἐκπέμποντας χρῶμα ἐρυθρὸν ἀξιοσημείωτον, ὡς εἰ ἦσαν ἐρυθροπυρωμένοι, τοῦ ἀλλόχρου αὐτῶν μὴ ἔχοντος ἐπιρροήν τινα.

Τὰ ὑλικά μέρια εὐθύγραμμον ὁδὸν ὁδεύοντα, ἀδυνατοῦσι νὰ ὑπερβῶσι γωνίαν.

12. Τὰ ὑλικά μέρια εὐθυγράμμως μὲν ἐν τῷ κενῷ κινουῦνται καὶ προσκρούοντα ἐπὶ τῆς παρεῖας τοῦ ὑάλου καθιστώσιν αὐτὴν φωταυγῆ, ἀδυνατοῦσιν ὁμῶς νὰ ἐξέλθωσι τῆς ἀρχικῆς εὐθυγράμμου διευθύνσεως· οὐδέποτε ἐπομένως ὑπερπηδῶσι γωνίαν τυχούσαν ἐν τῇ ὁδῷ αὐτῶν.

Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου λάβωμεν τὸν διχαλωτὸν σωλῆνα (σχ. 8), καὶ θέσωμεν τὰ δύο ρευματοφόρα νήματα εἰς τὰ πέρατα αὐτοῦ. Τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου ἐφαρμοσθέντος εἰς τὸ πέρασ α τοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ βραχίονος, βλέπομεν τοῦτον πεφωτισμένον ὑπὸ ἐντατικοῦ πρασίνου φωτός, τὸ φῶς ὅμως τοῦτο δὲν προβαίνει πέραν τοῦ ἀγκῶνος, ἀλλὰ διακωλύεται ἐκεῖ ἀποτόμως, διανύσαν τὸν δεξιὸν βραχίονα κατὰ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ, ἣν φύσει ἀδυνατεῖ νὰ μεταβάλλῃ καὶ ἐπομένως ὁ πρὸς τὰ ἀριστερὰ βραχίωνος, καὶ τοι ἐπίσης ἀραιός, διαμένει σκοτεινός.

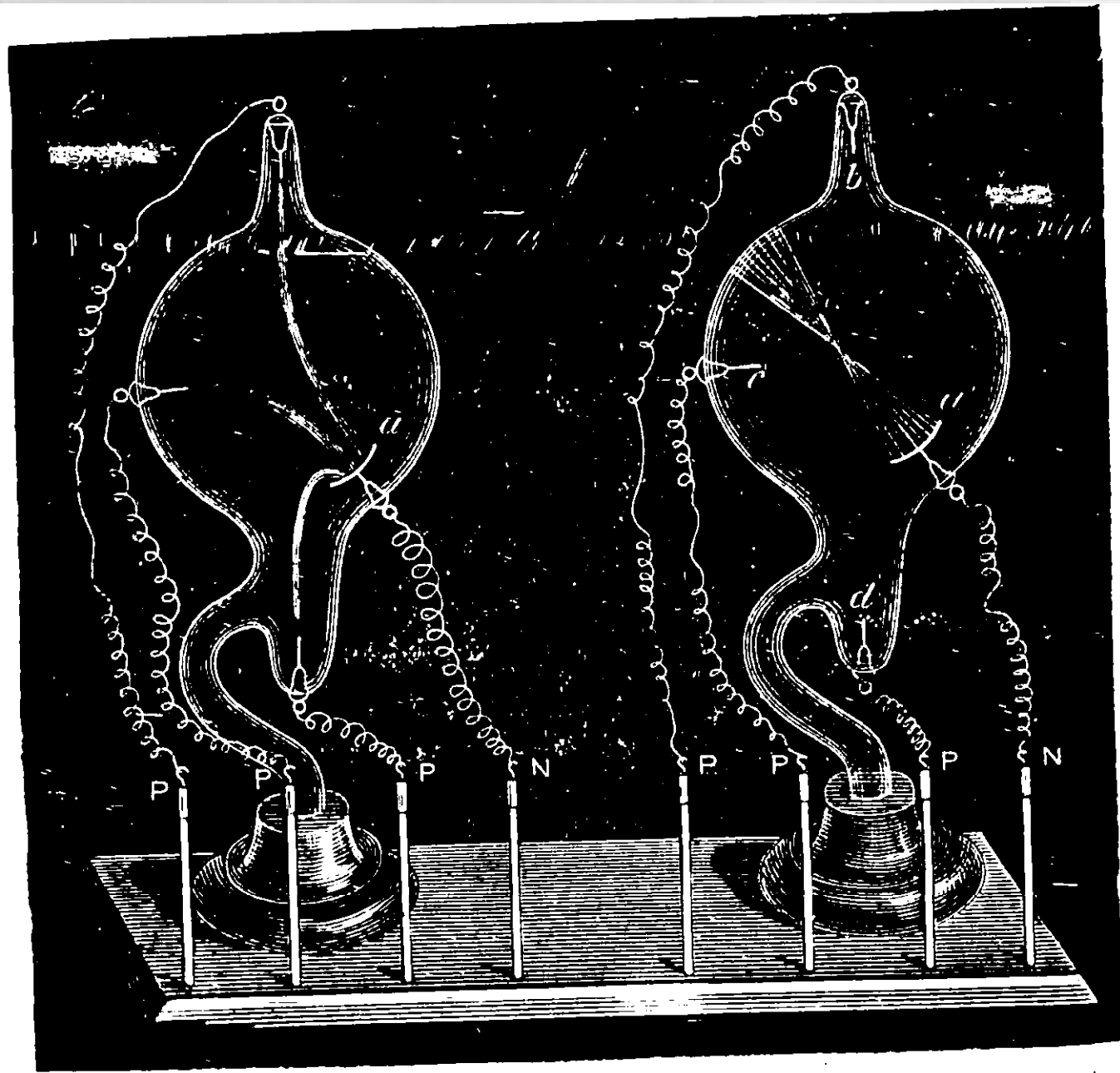

σχ. 8.

Στρέφοντες τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα ἀντιρρόπως, ἤτοι ἐφαρμόζοντες τὸν ἀρνητικὸν πόλον εἰς τὸ πέρασ τοῦ πρὸς τὰ ἀριστερὰ βραχίονος, τὸ φῶς παρακολουθεῖ τὸν ἀρνητικὸν πόλον καὶ ἐπομένως ὁ ἀριστερὸς βραχίωνος φωτίζεται πρασινωπῶς, ὁ δὲ δεξιὸς βραχίωνος παρίσταται τότε ἐντελῶς σκοτεινός.

13. Το πείραμα τούτο δεικνύει ἡμῖν ἔτι τὴν ὑπερτέραν ἐνέργειαν τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου ὡς πρὸς τὸν θετικόν, τοῦ-
θ' ὅπερ προσεπικυροῖ καταφανέστερον τὸ ἐπόμενον πείραμα.

Ἔστωσαν δύο ὑάλινοι σφαῖραι Α καὶ Β (σχ. 9), ἐντε-
λῶς ὁμοιοὶ τὸ σχῆμα· φέρει ἑκάτερα τέσσαρα συσσεσωμα-
τωμένα μετὰ τῆς ὑάλου νήματα λευκοχρύσου, δι' ὧν ἀφι-
κνείται τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, πρὸς δὲ τούτοις τὸ περιε-
χόμενον ἀέριον ἐν τῇ σφαίρᾳ Α δὲν εἶναι λίαν ἠραιωμένον,
γίνεται πρόξενον θλίψεως ἴσης πρὸς χιλιοστόμετρα τινὰ
ὑδραργύρου, ὡς εἰς τοὺς κοινούς σωλήνας Geissler, ἐν οἷς

σχ. 9.

τὸ φῶς προέρχεται ἐκ τοῦ φωσφορισμοῦ τοῦ ἐν τοῖς ποικι-
λομόρφοις σωλήσιν ἀερίου· ὅθεν παρατηροῦμεν τότε ἐν αὐ-
τοῖς φωτεινὰς νεφέλας καὶ καταστρώσεις (stratifications).

Ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ σφαίρᾳ Β τὸ κενὸν προήχθη μέχρι
ἐνὸς ἑκατομμυριοστοῦ ἀτμοσφαίρας (0,00076 χιλιοστο-
μέτρου ὑδραργύρου, §. 8), ἐν τῇ ἀραιώσει δὲ τοῦ ἀερίου
ταύτῃ ἐκλείπουσιν ὀλοτελῶς αἱ ἐν τοῖς σωλήσιν Geissler
παρατηρούμεναι φωτεινὰ ὁμίχλαι καὶ αἱ καταστρώσεις·
φαινόμενα τοιαῦτα δὲν βλέπομεν ἐντὸς τῶν σωλήνων τού-
των, ὁ δὲ φωτισμὸς προέρχεται ἐκ τῆς φωσφορώδους ἐπι-
φανείας τῆς ὑάλου, ἐφ' ἧς προσπίπτουσι τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρ-
νητικοῦ πόλου ἐξωθούμενα ὑλικά μόρια.

Πειραθῶμεν ἐπὶ ἑκατέρας τῶν σφαιρῶν Α καὶ Β. τὸν ἀρ-
νητικὸν ἠλεκτρικὸν πόλον ἐφαρμόζομεν πάντοτε εἰς τὸ α
τῆς σφαίρας Α, τὸν δὲ θετικὸν τιθέμεθα διαδοχικῶς εἰς
ἕκαστον τῶν λοιπῶν τριῶν νημάτων· βλέπομεν τότε ἐν τῇ
σφαίρᾳ ἰσοειδῆ τὸ χρῶμα καμπύλην, δεικνύουσαν τὴν διά-
θασιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ὡς διὰ γεφύρας ἐκ τοῦ α
μὲν ἀρχομένης, ἀφικνουμένης δὲ εἰς ἓν τῶν λοιπῶν τριῶν
νημάτων, ἐφ' οὗ ἐφηρμόσθη ὁ θετικὸς πόλος, ὡς δεικνύει
τὸ σχῆμα.

Τοιοῦτον τὸ φαινόμενον τὸ τελούμενον ἐν τῷ συνήθει
κενῷ.

Δὲν ἔχει οὕτω τὸ πείραμα γινόμενον ἐν τῇ σφαίρᾳ Β,
ἐν ἣ τὸ κενὸν εἶναι σχεδὸν ἐντελές. Τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου
ἐφαρμοσθέντος εἰς τὸ α, τοῦ δὲ θετικοῦ εἰς τὸ β, τὰ ὑλικά
μόρια ἐκδιώκονται ὑπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου καθέτως τῇ
κοίλῃ ἐπιφανείᾳ τοῦ δίσκου α ἧς τὸ κέντρον συμπίπτει
μὲ τὸ τῆς σφαίρας Β, τηροῦσι ἀμετάβλητον τὴν ἀρχικὴν
αὐτῶν εὐθύγραμμον διεύθυνσιν, εἰς οἰονδήποτε τῶν λοιπῶν
τριῶν νημάτων β, γ, δ καὶ ἂν ἐφαρμόζηται ὁ θετικὸς πό-
λος. Αἱ εὐθύγραμμοι τῶν ὑλικῶν μορίων ὁδοὶ αὗται, δια-
σταυρούμεναι ἐν τῷ κέντρῳ, ἐξακολουθοῦσι τὴν εὐθύγραμ-
μον πορείαν αὐτῶν, δέσμη κωνικὴν σχηματίζουσαι, καὶ
προσπίπτουσιν ἐπὶ τῆς ἀντικειμένης παρειᾶς τῆς σφαίρας,
γινόμεναι πρόξενοι, ἐπὶ τῆς κυκλικῆς ἐπιφανείας, ἐφ' ἧς
προσπίπτουσι, πράσινου φωτὸς τοῦ ἐκ φωσφορισμοῦ προερ-

χομένου. σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ πρασινωπὴ κυκλικὴ ἐπιφάνεια διατηρεῖ ἐπὶ τῆς σφαίρας ἀμετάβλητον τὴν θέσιν καὶ τὴν ἔντασιν τοῦ φωτισμοῦ, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν ἔχη τὴν ἐφαρμογὴν ὁ θετικὸς πόλος.

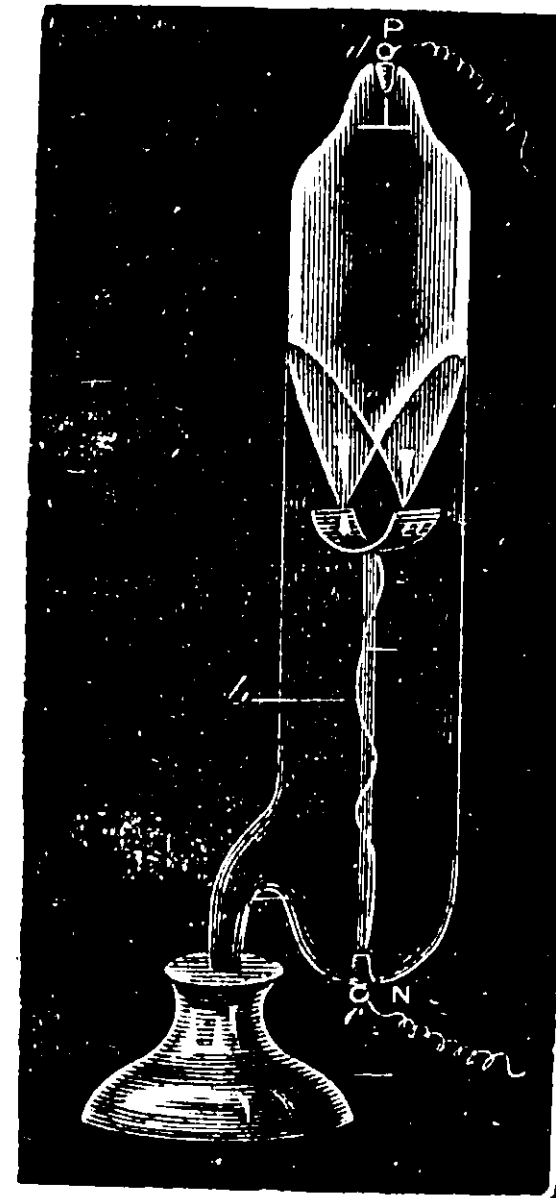
Ἐκ τῶν δύο τούτων πειραμάτων πειθόμεθα, ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα ἔχει διεύθυνσιν, ἣν ὀρίζει ἐν τῇ σφαίρα Α ἡ θέσις τῶν δύο πόλων, διότι μεταβαίνει τοῦτο ἐκ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἕτερον σταθερῶς, ὅταν τὸ κενὸν ᾖ τὸ σύνθηθες· ἡ θέσις λοιπὸν τοῦ θετικοῦ πόλου εἶναι ἀξιοσημείωτος τότε.

Ὅταν δὲ τὸ κενὸν ᾖ σχεδὸν ἐντελές, ἡ θέσις τοῦ θετικοῦ πόλου οὐδεμίαν ἔχει σημαντικότητα, ὁ ἀρνητικὸς πόλος ὀρίζει τότε τὰ φαινόμενα· οὗτος ἐξωθεῖ καὶ προβάλλει τὰ ἠλεκτρισθέντα ὑλικά μέρια καθέτως τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτοῦ, ἢτοι τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ σώματος εἰς ὃ περατοῦται τὸ νῆμα τὸ κοινωνοῦν μὲ τὸν ἀρνητικὸν πόλον, ταῦτα δὲ τότε κινουῦνται εὐθυγράμμως καθ' ἣν ἔλαβον ἀρχικὴν διεύθυνσιν, οὐδόλως τὸν θετικὸν πόλον ἐπιζητοῦντα, ἔστω καὶ ἂν οὗτος εὔρεθῇ τυχαίως ἐπὶ τῆς διευθύνσεως αὐτῶν. Ἡ διάκρισις αὕτη τῶν δύο φαινομένων εἶναι λίαν ἀναγκαία πρὸς ἐρμηνείαν τῶν ἐφεξῆς.

14. Ὅπως ἐπικυρώσωμεν ὡς ἐκ περισσοῦ, ὅτι ἡ ὥσις τῶν ὑλικῶν μορίων ὑπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου γίνεται ἀείποτε καθέτως τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτοῦ, μεταβάλωμεν τὸ σχῆμα τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου.

Ἡμικύλινδρος ἐξ ἀργιλίου στιλπνὸς a, (σχ. 10), ἐσηριγμένος ἐπὶ ὑαλίνου νήματος, κοινωνεῖ διὰ χαλκίνου b μὲ νῆμα λευκοχρύσου συσσεσωματωμένον μετὰ τῆς ὑάλου εἰς τὸ πέρασ c τῆς συσκευῆς· ἕτερον νῆμα d ὑπάρχει ἐφηρμοσμένον εἰς τὸ ἀνώτερον πέρασ· καὶ τὸν μὲν θετικὸν πόλον τοῦ ἐξ ἐπιδράσεως ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἐφαρμόζομεν εἰς τὸ ἀνώτερον πέρασ d, τὸν δὲ ἀρνητικὸν εἰς τὸ κατώτερον c· ὁ ἡμικύλινδρος λοιπὸν a εἶναι ἀρνητικὸς πόλος. Τοῦ ὄργανου ὑπάρχοντος κενοῦ ἀέρος εἰς ἀρκοῦντα βαθμὸν,

ἐὰν τὰ ὑλικά μέρια ἐξωθοῦνται καθέτως τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ ἡμικυλίνδρου, ὀφείλουσιν, εὐθυγράμμως κινούμενα, νὰ διασταυρωθῶσιν ἐπὶ τοῦ ἄξονος τοῦ ἡμικυλίνδρου, καὶ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν εὐθύγραμμον πορείαν αὐτῶν, ἀφιστάμενα δὲ ἀπ' ἀλλήλων πέραν τοῦ ἄξονος, νὰ προσπέσωσιν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς ὑάλου, ἣν νὰ καταστήσωσι φωσφορώδη. Τοῦτο δ' αὐτὸ συμβαίνει· ὡραία ἐπὶ τῆς ἐξίας συρροῇ τῶν ἀτομικῶν ἀκτίνων καὶ πρασινωπὸς ἐκλαμπρος

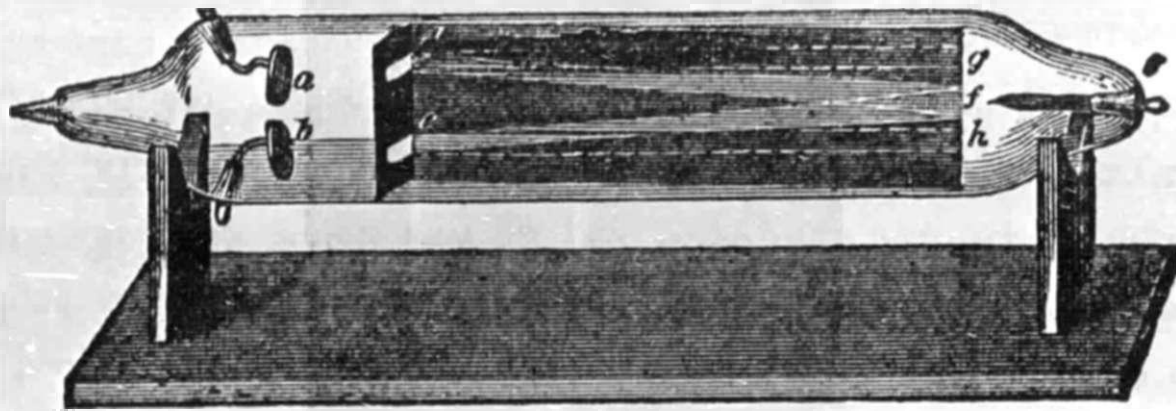
σχ. 10.

φωτισμὸς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ὑάλου παρίστανται. Ἐκ τούτου συνάγομεν, ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου ἐξωθούμενα ὑλικά μέρια λαμβάνουσι διεύθυνσιν κάθετον τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτοῦ.

15. Ὅταν ρεῦμα ἠλεκτρικὸν εἰσέρχεται ἐν τινι σωλήνι, ἐν ᾧ ὁ ἀῆρ ἠραιώθη, διακριτέα δύο κινητά, α'. τὸ ἡ-

λεκτρικὸν ρεῦμα αὐτό, ὅπερ διευθύνεται ἐκ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἕτερον πόλον β'. τὰ ἀρνητικῶς ἠλεκτρισμένα ὑλικά μέρια, ἄτινα ἐξωθοῦνται ὑπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου καθέτως τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτοῦ. Ἐρωτῶμεν νῦν, τὸ ρεῦμα τῶν ἐξωθουμένων ὑπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου ὑλικῶν μορίων μεταφέρει σὺν αὐτῷ καὶ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα; τὸ ἐπόμενον πείραμα λύει τὸ ζήτημα.

Τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ πέρασ c τοῦ σωλήνος, (σχ. 11), κοι-

σχ. 11.

νωνοῦμεν μὲ τὸν θετικὸν πόλον, εἰς δὲ τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ πέρασ προσαρτῶμεν εἰς τοὺς ἀγωγούς a b δύο νήματα, ὧν τὰ ἕτερα πέρατα προσκολλῶμεν εἰς τὸ νήμα, ὅπερ κοινώνει μὲ τὸν ἀρνητικὸν πόλον τοῦ ἐξ ἐπιδράσεως ἠλεκτρικοῦ ρεύματος (§. 6), ἔχομεν οὕτω δύο πόλους ἀνεξαρτήτους, τοὺς a καὶ b εἰς τὸ αὐτὸ πέρασ ἀρνητικούς. Ἐνώπιον τῶν πόλων τούτων ὀρθοῦται καθέτως τῷ μήκει τοῦ σωλήνος διάφραγμα, φέρον δύο ὀπάσ e καὶ d ἀπέναντι τῶν πόλων b καὶ a κειμένας.

Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος διερχομένου, ἐξωθοῦνται ἐκ τῶν δύο ἀρνητικῶν πόλων δύο ρεύματα ὑλικῶν μορίων, ἄτινα διέρχονται διὰ τῶν ὀπῶν e καὶ d . παρατηρήσωμεν λοιπὸν ταῦτα πῶς διευθύνονται ἐν τῷ σωλήνι, ὅπως συμπεράνωμεν ἀλανθᾶστως.

Καὶ πρῶτον κοινωνὸν ποιήσωμεν μόνον τὸν πόλον a , τὸν ἀνώτερον, μὲ τὸν ἀρνητικὸν πόλον τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, διακόψωμεν δὲ τὸν κατώτερον b , παρατηροῦμεν τότε ὅτι

κατὰ τὸ μήκος τοῦ φωσφορώδους διαφράγματος (α) τὸ ρεῦμα τῶν μορίων διανύει τὴν εὐθεΐαν d f , δηλαδὴ μεταβαίνει ἐκ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἕτερον πόλον, διότι τὸ κενὸν οὐχὶ ἐντελές· διανύει δὲ τὴν eh ὅταν τὸν κατώτερον πόλον b μόνον κοινωνὸν ποιήσωμεν μὲ τὸν ἀρνητικὸν πόλον, διακόπτοντες τὸν ἀνώτερον a .

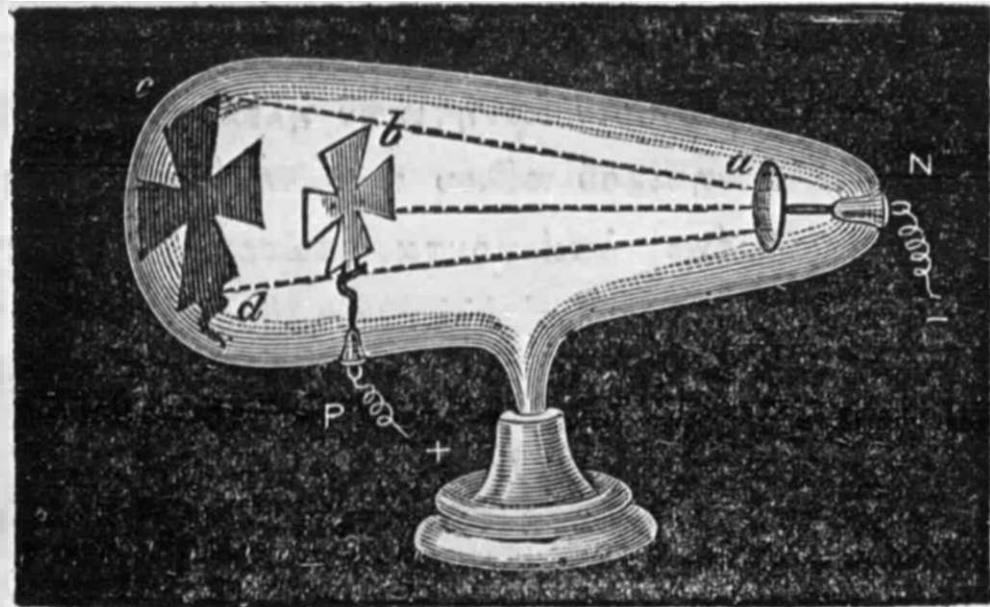
Τῶν a καὶ b κοινωνούντων μὲ τὸν ἀρνητικὸν πόλον συγχρόνως, ἐκάτερα τὰ ἐξ ὑλικῶν μορίων ρεύματα προβαίνουσι καὶ εἰ μὲν φέρουσιν ἀρνητικὴν ἠλεκτρικὴν καὶ μόνον ταύτην, ὡς ἐξ ἀρνητικοῦ πόλου προβληθέντα, τότε, ὁμωνύμως ἠλεκτρισμένα ὑπάρχοντα ἐκάτερα, ὠθοῦσιν ἀλληλα, καὶ ἀφίστανται ἀπ' ἀλλήλων ὅσον ἐνεστίν· αὐτὸ τοῦτο πράγματι συμβαίνει καὶ τὸ μὲν πηδᾶ κατὰ τὴν dg , τὸ δὲ κατὰ τὴν ch , δὲν φέρουσι λοιπὸν ἠλεκτρικὸν ρεῦμα ἐν ἑαυτοῖς τὰ δύο ρεύματα τῶν ὑλικῶν μορίων, διότι εἰ ἔφερον ἠλεκτρικὸν ρεῦμα ἐκάτερον, τὰ δύο παράλληλα ρεύματα, ὁμόρροπα καὶ ὁμώνυμα ὄντα, ἤθελον τότε, ἐλκόμενα κατὰ τὸν νόμον τοῦ Ampère, προσεγγίσει πρὸς ἀλληλα ἔτι πλέον καὶ συνενωθῆ, τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει, δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ρεῦμα ἠλεκτρικὸν εἰς τὰ ἐκ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου ἐξωθούμενα ἄτομα, ἀλλ' ἀσκοῦσι πρὸς ἀλληλα ἐνέργειαν δύο σωμάτων ὁμωνύμως ἠλεκτρισμένων.

Τὰ ἐν κινήσει ὑλικά μέρια, διακοπτόμενα ὑπὸ διαφράγματος, γίνονται πρόξενα σκιᾶς.

16. Ἡ σύγκρουσις τῶν ὑλικῶν μορίων μετὰ στερεῶν σωμάτων οὐ μόνον γίνεται πρόξενος φωτισμοῦ, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ τιθεμένη ταῦτα εἰς δόνησιν, μεταβάλλει τὴν ἐνδοτάτην κατάστασιν αὐτῶν, πρὸς δὲ τούτοις, τῆς ὀδεύσεως τῶν ὑλικῶν μορίων διακωλυομένης ὑπὸ ἀδιαφανοῦς σώματος, σκιὰ ἐπὶ τῆς ὑάλου παρίσταται· ταῦτα δὲ δεικνύομεν διὰ τοῦ ἐπομένου πειράματος.

γ. (α) Παρίσταται εἰς τὸ σχῆμα ἐσκιασμένον.

Εἰς τὴν ἀπιόμορφον συσκευὴν (σχ. 12), τὰ ὑλικά μέρια, ἐκ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου N ἐξωθούμενα, ὀδεύουσιν εὐθυγράμμως, δὲν διασπείρονται δὲ καθ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ σωλήνος ὅπως πληρώσωσιν αὐτά, ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς σωλήνας Geissler, ἐν οἷς τὸ κενὸν ἤττον ἐντελές, ἀλλά, ἐκ τῆς στενοτέρας κορυφῆς a πρὸς τὴν βάσιν c διευθυνό-

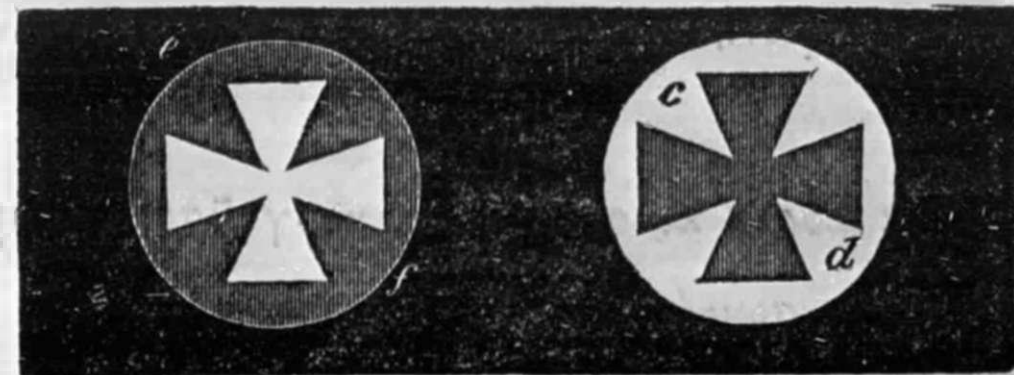

σχ. 12.

μενα καὶ οὐδόλως εἰς τὴν εὐθύγραμμον ὁδὸν των διακωλύόμενα, γίνονται πρόξενα λάμψεως φωσφορικῆς, προσκρούοντα ἐπὶ τῆς ὑάλου. Ἐὰν δὲ τὰ ὑλικά μέρια συναντήσωσιν εἰς τὴν ὁδὸν αὐτῶν διάφραγμα, ἐμποδίζον αὐτοῖς τὴν προχώρησιν, σκιά ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς ὑάλου c.

Πρὸς τοῦτο, ἐν τῷ μέσῳ τῆς συσκευῆς ὑπάρχει σταυρὸς ὀρθιος ἐξ ἀργιλίου, ὅστις διακόπτει τὰ ἐκ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου ἐξωθούμενα ὑλικά μέρια· ἐπὶ τῆς ἡμισφαιρικῆς λοιπὸν βάσεως τοῦ σωλήνος προβάλλεται ἡ σκιά ed τοῦ σταυροῦ, διακωλυομένων ὑπ' αὐτοῦ πύλων ὑλικῶν μορίων τοῦ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ὁδὸν αὐτῶν καὶ νὰ προσπέσωσιν ἐπὶ τῆς ὑάλου. Καὶ τὸ μὲν ἐκτὸς τῆς σκιάς μέρος τῆς ὑάλου, προσκρούσθην ὑπὸ τῶν προσπεσόντων ὑλικῶν μορίων, οὐ μόνον ἐθερμάνθη καὶ ἐγένετο φωσφορῶδες, ἀλλ' ἔπαθε καὶ ἄλλο, ἢ εὐαισθησία αὐτοῦ ἡμβλύθη, ἤτοι ὁ ἐγερθεὶς φωσφορισμὸς κατεπόνεσε τὴν ὑάλον, ὡς εἶπεῖν, ἣτις ὑπέστη

ἀλλοίωσιν, ἐξ ἧς προκύπτει, ὅτι τοῦ λοιποῦ ἀδυνατεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν αὐτὴν ἔντασιν τοῦ φωσφορισμοῦ, ὅταν ἐκ δευτέρου προσκρούσθῃ αὕτη ὑπὸ τῶν ὑλικῶν μορίων, ἐν ᾧ τὸ ἐπισκιασθὲν μέρος τῆς ὑάλου δὲν ὑπέστη ὁμοίαν ἀλλοίωσιν, ἀλλὰ διατηρεῖ τὴν ἀρχικὴν κατάστασιν αὐτοῦ ἀμετάβλητον· ἐκ τούτου ἐπεταί, ὅτι ἅμα καταπέση ὁ σταυρὸς, τοῦθ' ὅπερ ἐκτελεῖται ἐπιφερομένης μικρᾶς ὤσεως εἰς τὸ ὄργανον, θέλουσι διαβῆ τὰ ὑλικά μέρια ἀκωλύτως καὶ φθάσῃ ἐπὶ τῆς βάσεως ἐνθα ὑπῆρχεν ἡ σκιά, βλέπομεν δὲ τότε ἀντὶ τῆς σκιάς cd σταυρὸν ef ἐμφανιζόμενον, λαμπρότερον (σχ. 12 bis) τῆς λοιπῆς περὶ αὐτὸν ἐπιφανείας

σχ. 12 bis.

τῆς ὑάλου, ἣτις παρίσταται οὐχὶ ἐπίσης λαμπρά, τοῦτο δὲ ἐρμηνεύομεν ὡς ἐξῆς: Τὸ μέρος τῆς ὑάλου, ὅπερ ἡ σκιά ἐκάλυπτε προηγουμένως, μὴ καταπονηθὲν ὑπὸ προσκρούσεως ὑλικῶν μορίων, διετήρησε πᾶσαν τὴν εὐαισθησίαν αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἀπέβαλε ταύτην τὸ λοιπὸν, ἐφ' οὗ τὰ ὑλικά μέρια προσέπεσον προηγουμένως. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀποτέλεσμα ὅμοιον ἐπέρχεται καὶ ἐπὶ τοῦ μέρους τῆς ὑάλου, ἐφ' οὗ ἐνεφανίσθη ὁ φωταυγῆς σταυρὸς, ἢ λάμψις ἐκλείπει ἐπίσης. Ἐκ τοῦ γινομένου τούτου πειθόμεθα, ὅτι ἡ ὑάλος ἀλλοιοῦται ἐκ τῆς ἐπ' αὐτῆς γινομένης προσκρούσεως τῶν ὑλικῶν μορίων· ἀξιοσημείωτον δὲ εἶναι, ὅτι ἡ ὑάλος δὲν ἀνακτᾷ τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ιδιότητα, δὲν καθίσταται τοῦ λοιποῦ ἐπίσης εὐαίσητος ὅσον κατ' ἀρχὰς ὑπῆρχεν. Ἐκ τοῦ πειράματος τούτου συνάγομεν ιδιότητα ἐπίσημον τῶν

ἐν εὐθυγράμμῳ κινήσει ὑλικῶν μορίων, δηλαδή ἐξωθούμενα ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου μετὰ μεγίστης ταχύτητος, οὐ μόνον προσκρούοντα τὴν ὑαλον τιθεῖσι ταύτην εἰς παλμικὴν κίνησιν καὶ ἐγείρουσι πρόσκαιρον φωσφορισμὸν ἐν ὧσφ διαρκεῖ ἢ διάβασις τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ἀλλὰ πρὸς τούτοις αἱ κρούσεις αἱ ἐπενεχθεῖσαι ὑπὸ τῶν ὑλικῶν μορίων, εἰσὶν ἀρκούντως ἰσχυραὶ ὥστε ἀλλοιόνοῦσι τὴν ὑαλον διαρκῶς.

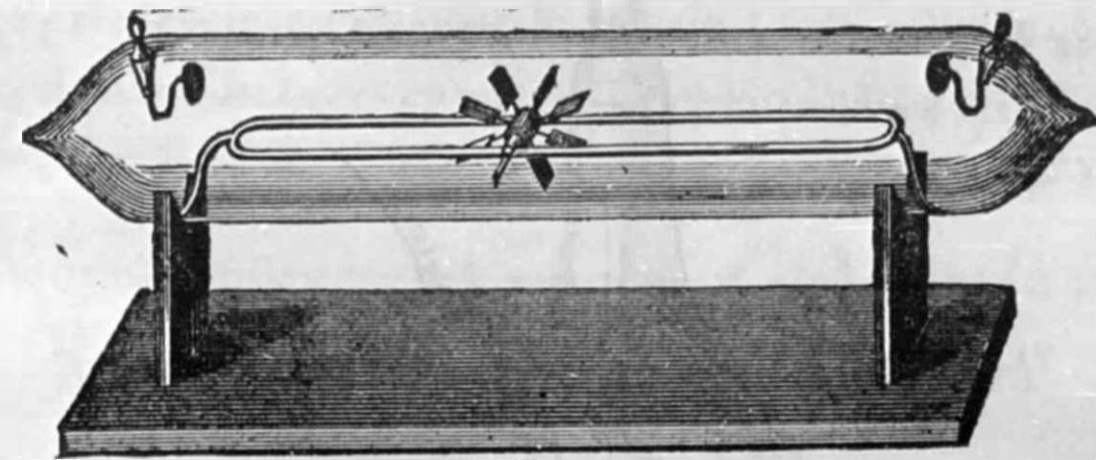
Φαινόμενον παραπλήσιον παρατηρήθη καὶ εἰς τοὺς σωλῆνας Geissler· ἵνα ἀποτελεσθῇ φωσφορισμὸς λαμπρὸς, πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις σωλῆνων καινουργῶν, διότι κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Geissler οἱ σωλῆνες, προϊόντος τοῦ χρόνου, μετὰ ὠρισμένην χρῆσιν, ὑφίστανται ἀλλοίωσιν τινὰ διαρκῆ.

Τὰ ὑλικὰ μόρια κινούμενα ἐπενεργοῦσιν ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν σωμάτων, ἅτινα προσκρούουσιν.

17. Εἶδομεν, ὅτι τὰ ἐν κινήσει ὑλικὰ μόρια διακωλύονται ὑπὸ παρεντιθεμένου σφαιροῦ σώματος, ἐφ' οὗ προσκρούουσιν· ὅτι δὲ ἡ πρόσκρουσις αὕτη εἶναι πραγματικὴ καὶ ἰσχυρὰ, συμπεραίνομεν βλέποντες τὴν κίνησιν, ἧς δύναται εἶναι ἐπιδεκτικὸν τὸ προσκρούομενον σῶμα.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐνέργεια, γίνεταί τοῖς πᾶσιν ὁρατὴ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Gimingham κατασκευασθείσης συσκευῆς, ἐντεθείσης ἐν τῷ ἠλεκτρικῷ λύχνῳ. Σύγκειται δὲ αὕτη ἐξ ὑαλίνου σωλῆνος (σχ. 13), ἐν ᾧ τὸ κενὸν εἰς μέγιστον βαθμὸν ἐγένετο. Κατὰ τὸ μῆκος τοῦ σωλῆνος τούτου ἐστηρίχθησαν δύο ὑαλίνοι ῥάβδοι παράλληλοι καὶ ὀριζόντιαι, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς αἱ τοῦ σιδηροδρόμου, φέρ' εἰπεῖν, διότι ἐπ' αὐτῶν ἐπερείδεται ὁ ἄξων μικροῦ τροχοῦ, φέροντος πλατείας πτέρυγας ἐκ μίκα· εἰς ἕκαστον τῶν περάτων τοῦ σωλῆνος προσεκολλήθη, μικρὸν ἀνωτέρω τοῦ ἄξωνος αὐτοῦ, δίσκος ἀργιλλίου, χρησιμεύουσι δὲ οὗτοι ὡς πό-

λοι τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, καὶ ὅταν μὲν τὸν ἀρνητικὸν πόλον προσαρτήσωμεν εἰς τὰ ἀριστερά, ὁ τροχὸς φέρεται πρὸς τὰ δεξιὰ, διότι τὸ ρεῦμα τῶν ὑλικῶν μορίων φερόμενον ἐκ τῶν ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ προσκρούει ἐπὶ τῶν πτερύγων τοῦ τροχοῦ τῶν κειμένων ὑπεράνω τοῦ ἄξωνος, προχωρεῖ λοιπὸν οὗτος ἐπὶ τῶν ὑαλίνων ῥάβδων στρεφόμενος· ὅταν δὲ ὁ ἀρνητικὸς πόλος τεθῆ πρὸς τὰ δεξιὰ, ὁ τροχὸς κινεῖται ἀντιρρόπως· κλίσιν δὲ τινὰ τοῦ σωλῆνος λαβόντος, ἀνέρχεται ὁ τροχὸς, προσβαλλόμενος ὑπὸ τῶν ὑλικῶν μορίων, ἀντιρρόπως τῇ κλίσει.

σχ. 13.

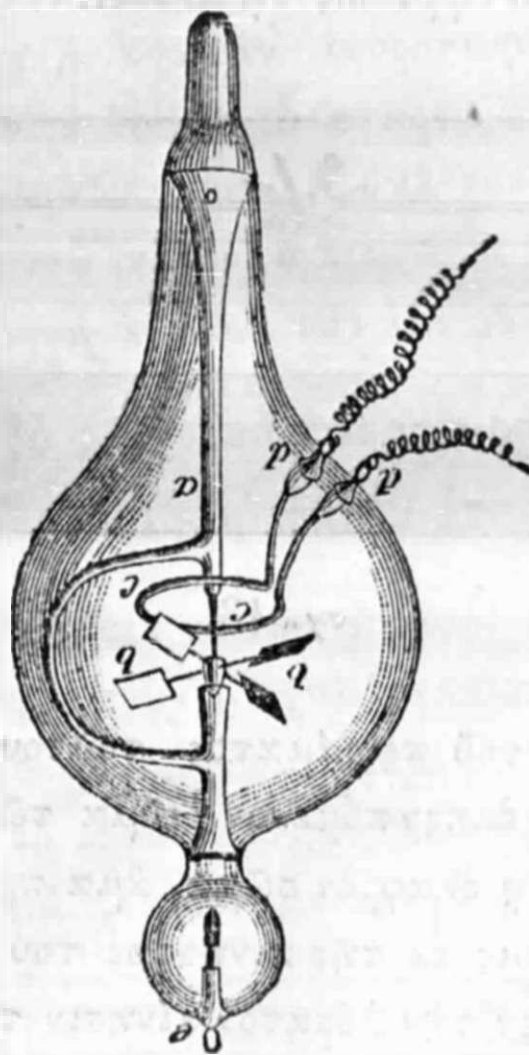
Πειθόμεθα ἐκ τοῦ πειράματος τούτου, ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου ἐκπεμπόμενον ρεῦμα τῶν ὑλικῶν μορίων δύναται νὰ κινήσῃ ἐλαφρὸν σῶμα, ἅμα προσκρούσῃ εἰς αὐτό, πρὸς δὲ τούτοις ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ τροχοῦ, ἦν ὀρώμεν, συμπεραίνομεν τὴν ἀόρατον κίνησιν τῶν ἀοράτων ὑλικῶν μορίων.

18. Τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως τῶν ὑλικῶν μορίων, ἐξωθουμένων ὑπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου καθιστᾷ καταφανῆ καὶ ἡ συσκευή, (σχ. 14).

Ὁ αὐλὸς a περατοῦται εἰς βελόνην ἀκιδωτὴν, ἐπὶ τῆς ἀκίδος δὲ ἐπιτίθεται μικρὸν τεμαχίον ὑάλου, ἐπερειδόμενον διὰ τῆς κοιλότητος, ἣν φέρει εἰς τὸ πέρασ, τέσσαρες ἀκτίνες ἐξ ἐλαφροτάτου ἀργιλλίου εἰσὶν ἐστηριγμέναι ὀρθογωνίως ἐπὶ τοῦ ὑαλίνου τούτου τεμαχίου, φέρουσι δὲ

έκαστη εἰς τὸ πέρασ αὐτῶν πτέρυγα ἐκ λεπτοῦ μίκα διαφανοῦς τετραγωνικήν, τὸ ὄλον δὲ σχηματίζει ἐλαφρότατον μύλον *bb* πτερυγωτόν, δυνάμενον νὰ περιστραφῆ περὶ τὴν κεντρικὴν ἀκίδα. Τὸ ἐπίπεδον τῶν πτερύγων δὲν κεῖται ὀριζοντίως, ἀλλ' ἔχει θέσιν κεκλιμένην κατὰ 45° ὡς πρὸς τὸ ὀριζόντιον.

ὑπὸ τὸν μύλον *bb* κεῖται κρίκος ἐκ λεπτοῦ νήματος λευκοχρύσου ὁ *cc*, οὔτινος τὰ πέρατα, συμπεφυκότα μετὰ τῆς ὑάλου *dd*, ἐξέρχονται ἐκ τοῦ ὀργάνου.

σχ. 14.

Εἰς τὸ ἄνω πέρασ τοῦ ὀργάνου, ἐν ᾧ ὁ ἀήρ ἐκενώθη εἰς μέγιστον βαθμόν, συνεσωματώθη μετὰ τῆς ὑάλου νῆμα ἐξ ἀργιλίου.

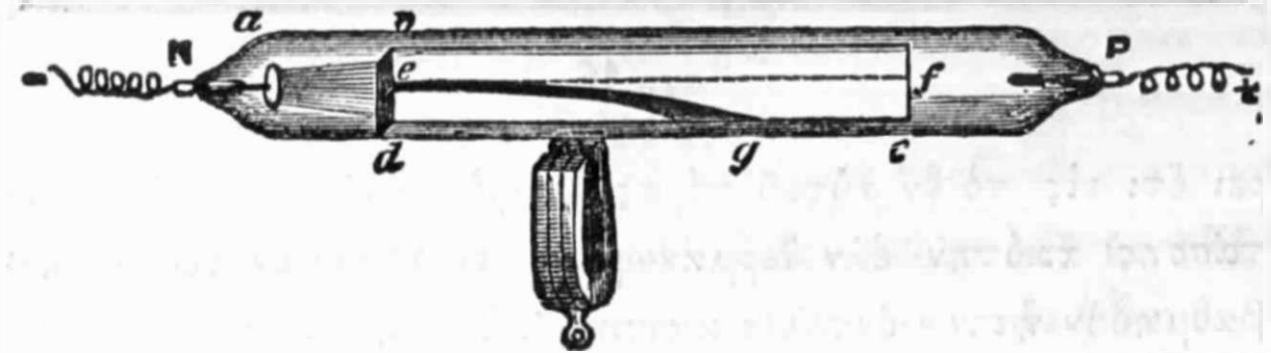
Διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ λύχνου προβάλλομεν ἐπὶ διαφράγματος τὸ εἶδωλον τῶν πτερύγων τοῦ μύλου, τὸ δὲ ἐξ ἐπιδράσεως ἠλεκτρικὸν ρεῦμα ἐφαρμόζομεν οὕτως, ὥστε ὁ μὲν ἀρνητικὸς πόλος νὰ κοινωνῆ μετὰ τὸν κρίκον *cc* ἐκ λευκο-

χρύσου, ὁ δὲ θετικὸς μετὰ τὸ ἀργίλλιον *e* ἀμέσως, ὡς γνωστόν, ὁ ἀρνητικὸς πόλος ἐξωθεῖ τὰ ὑλικὰ μόρια, ἄτινα προβαλλόμενα ὑπὸ τοῦ κρίκου *cc* μεθ' ὀρμῆς ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω προσκρούουσιν ἐπὶ τῶν κεκλιμένων τῷ ὀρίζοντι πτερύγων τοῦ μύλου, δύνάμις δέ, ἢ μία ἐκ τῶν συνιστωσῶν τῆς δυνάμεως τῶν ὑπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου προβαλλομένων ὑλικῶν μορίων, σρέφει τὸν μύλον ταχύτατα.

19. Διὰ τῆς αὐτῆς συσκευῆς ἐκτελοῦμεν καὶ ἕτερον πείραμα ἄξιον λόγου, τόδε· ἀποσπῶμεν τὰ νήματα τοῦ ἐξ ἐπιδράσεως ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, καὶ ἀντ' αὐτῶν προσαρτῶμεν τὰ δύο ρευματορόρα νήματα ἠλεκτρικῆς στήλης μικρᾶς εἰς τὰ αὐτὰ πέρατα *d, d* τοῦ κρίκου *cc*, ὁ κρίκος οὗτος ἐρυθροπυροῦται καὶ βλέπομεν τὸν μύλον στρεφόμενον ἐπίσης ταχέως, ἐξ οὗ συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ θερμότης ἐνεργεῖ ὡς ὁ ἠλεκτρισμὸς ἐπὶ τῶν ὑλικῶν μορίων.

Ὁ μαγνήτης παρεκτρέπει τῆς ὁδοῦ αὐτῶν τὰ ὑλικὰ μόρια.

20. Ἴδου ἕτέρα ἰδιότης τῶν ἐν κινήσει ὑλικῶν μορίων. Ἐν τῷ ἐπιμήκει σωλήνι, (σχ. 15), εἰς μέγιστον βαθμόν κενῷ ἀέρος, ἐνετέθη διάφραγμα φωσφορῶδες *bc* καταλαμβάνον τὸ μῆκος τοῦ σωλήνος, ἀπέναντι δὲ τοῦ πέρατος *N*, ἐν ᾧ ἐφαρμόζεται ὁ ἀρνητικὸς πόλος, ὑπάρχει πλάξ *dd*

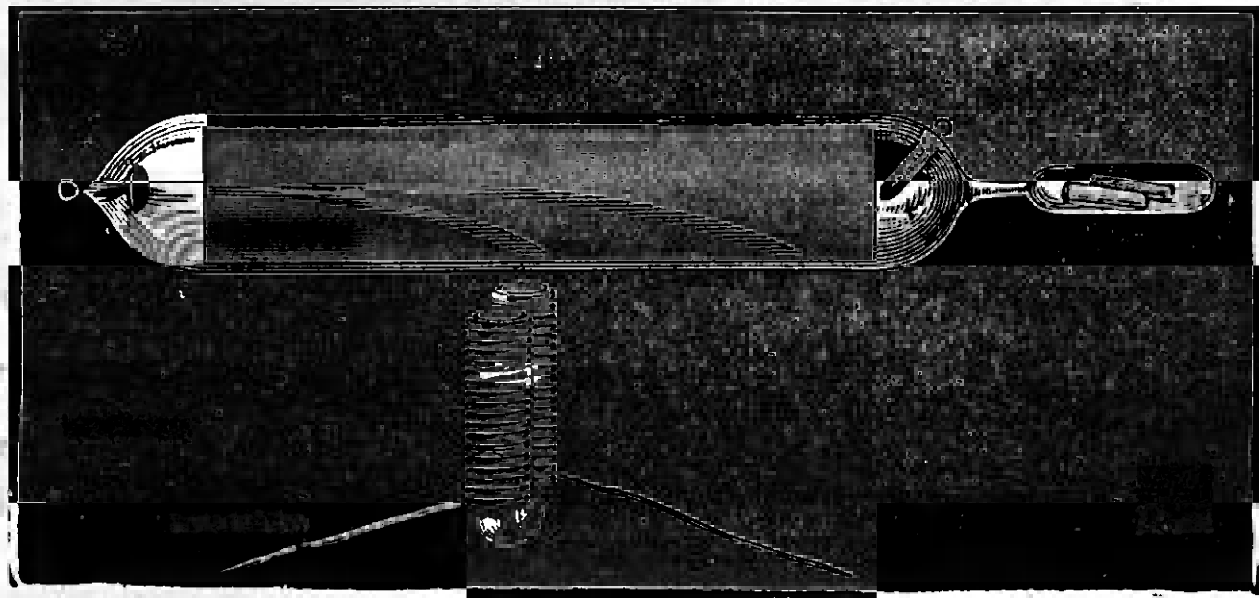
σχ. 15.

ἐκ μίκα, φέρουσα ἐν τῷ μέσῳ ὀπήν *e*, τοῦ θετικοῦ δὲ πόλου ἐφαρμοσθέντος εἰς τὸ ἕτερον πέρασ *P* καὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος διερχομένου, εὐθεῖα φωταυγῆς ἐκ φωσφο-

ρήσεως εἰ διευθύνεται ἐκ τοῦ ἑτέρου εἰς τὸ ἕτερον πέρασ ἐπὶ τοῦ κατὰ μῆκος διαφράγματος *bc*. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐὰν ὑπὸ τὸν σωλῆνα θέσωμεν πετάλοειδῆ μαγνήτην ἰσχυρόν, βλέπομεν τὴν φωταυγῆ γραμμὴν εἰς καμπυμένην κατὰ τὴν καμπύλην *eg* τοῦ μαγνήτου δὲ μετατιθεμένου ἔνθεν ἢ ἔνθεν, ἡ φωταυγῆς γραμμὴ κυματοῦται ὡς τις ῥάβδος εὐκαμπτος, ἔνθα δὲ ἀπαντᾷ τὸν σωλῆνα ἐκεῖ καὶ τελευτᾷ καὶ δὲν μεταβαίνει εἰς τὸν θετικὸν πόλον *P*. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, λέγει ὁ *W. Crookes* προσομοιάζει πρὸς τὸ τοῦ προβλητοῦ τοῦ κανονίου, τοῦ ἐλκομένου ὑπὸ τῆς βαρύτητος καὶ παραβολὴν διαγράφοντος.

21. Περίεργος μὲν εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ μαγνήτου καὶ ταύτην ἐξετάζοντες ἐπισταμένως διασαφηνίζομεν καὶ ἄλλας ιδιότητας τῶν ἐν κινήσει ὑλικῶν μορίων.

Ὁ σωλῆν (σχ. 16), ὁμοίος πρὸς τὸν προηγούμενον, φέ-

σχ. 16.

ρει ἔτι εἰς τὸ ἐν αὐτοῦ πέρασ μικρὸν σωλῆνα πλήρη ποτάσσης· ταύτην ἐὰν θερμάνωμεν, τὸ κενὸν ἐν τῷ σωλῆνι βαθμηδὸν ἤττον ἐντελὲς καταντᾷ. Τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος διερχομένου, ὡς εἴρηται, ἀνωτέρω, καὶ τοῦ μαγνήτου ὑποκειμένου ὡσαύτως, τὰ ὑλικὰ μόρια διαγράφουσιν ἐπὶ τοῦ διαφράγματος καμπύλην, ἣτις παρατηρητέα κατὰ τὸ σχῆμα. Ἀντὶ τῆς ἔλξεως τῆς γῆς ἐπὶ τοῦ προβλητοῦ τοῦ κανονίου, ἔχομεν ἐνταῦθα τὴν μαγνητικὴν ἔλξιν, ἣτις

κάμπτει τὴν ὁδὸν τῶν ὑλικῶν μορίων καὶ βλέπομεν μετ' ἀκριβείας τὴν ὑπ' αὐτῶν διαγγραφομένην καμπύλην.

Γνωστὸν ὑπάρχει ἤδη, ὅτι ὅταν πλείων πυρίτις κόνις ἐντίθεται ἐν τῷ κανονίῳ, ἡ ταχύτης τοῦ προβλητοῦ μείζων γίνεται, ἡ δὲ καμπύλη ὁδὸς ἐπὶ τὸ εὐθύτερον τρέπεται. Ἐὰν δὲ τὸ προβλητὸν διασχίζῃ διάστημα πυκνότερον, ἡ ταχύτης τούτου ἐλαττοῦται, ἐπομένως ἀναγκάζεται νὰ διανύσῃ καμπύλην κυρτοτέραν καὶ νὰ πέσῃ ταχύτερον ἐπὶ τῆς γῆς· ἔπεται λοιπόν, ὅτι ἂν ὑποθέσωμεν σταθερὰν τὴν δύναμιν, ἣτις παρεκτρέπει τὰ ὑλικὰ μόρια ἐκ τῆς ὁδοῦ αὐτῶν, ἡ διαγγραφομένη καμπύλη θέλει μεταβληθῆ κατὰ τὴν ταχύτητα τοῦ προβλητοῦ.

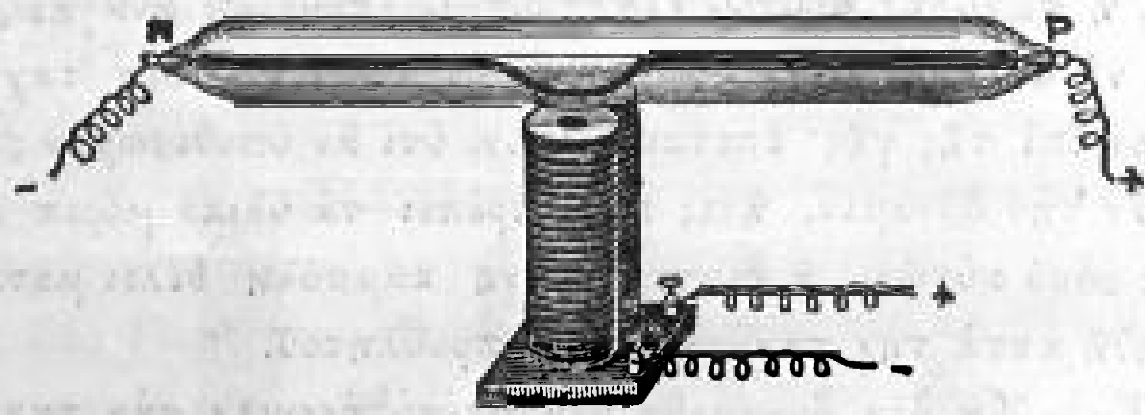
Ἐνταῦθα δὲν δυνάμεθα μὲν νὰ αὐξήσωμεν τὴν ταχύτητα τοῦ ρεύματος τῶν ὑλικῶν μορίων, διότι ἐν τῇ ἠλεκτρικῇ στήλῃ δὲν ἐντίθεται κόνις πυρίτιδος ὡς ἐν τῷ πυροβόλῳ, δίδομεν χώραν ὅμως εἰς παραπλήσιον ἀποτελεσμα ἄλλως· ἐλαττοῦμεν τὴν ταχύτητα τοῦ προβλητοῦ, αὐξάνοντες τὴν ἀντίστασιν κατὰ τὴν μετάβασιν τῶν ὑλικῶν μορίων ἀπὸ τὸ ἐν πέρασ τοῦ σωλῆνος εἰς τὸ ἕτερον, πρὸς τοῦτο δὲ ἀρκεῖ νὰ θερμάνωμεν τὴν καυστικὴν πότασσαν διὰ τῆς φλογὸς τοῦ λύχνου, εἰσάγομεν οὕτως ἐν τῷ σωλῆνι ἐλάχιστον ποσὸν ἀερίου καὶ ἀμέσως τότε τὸ ρεῦμα τῶν ὑλικῶν μορίων ἐξελιγγει τὴν παρουσίαν τούτων, διότι τῆς ταχύτητος ἐλαττουμένης, ὁ μαγνήτης ἔχει πλείονα χρόνον ἵνα ἐπιφέρῃ ἐφ' ἐκάστου τῶν ὑλικῶν μορίων τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, διὸ ἡ καμπυλόγραμμος ὁδὸς βαθμηδὸν κυρτοτέρα γίνεται, μέχρις οὗ τέλος τὰ προβληθέντα μόρια ἀντὶ τοῦ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ πέρασ τοῦ σωλῆνος, καταπίπτουσι πρὶν ἢ διανύσωσι μὴδὲ τὸ ἥμισυ τῆς ὁδοῦ.

22. Εἰς τὰ προηγούμενα πειράματα ὁ σωλῆν ὑπῆρχε κενὸς ἀέρος εἰς μέγιστον βαθμόν, ἴδωμεν νῦν ἂν τὰ αὐτὰ φαινόμενα ἐπίσης γίνονται καὶ ὅταν τὸ κενὸν ὑπάρχῃ ἤττον ἐντελές.

Τὸ κενὸν ἐν τῷ σωλῆνι *NP*, (σχ. 17) ἐγένετο λίαν ἀτε-

λές· εἰς ταύτην τὴν περίστασιν, ὡς γινώσκομεν, εὐθεῖα γραμμὴ ἰοειδῆς ἐνόει τοὺς δύο πόλους.

Θέσωμεν ἰσχυρὸν ἠλεκτρομαγνήτην εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν σωλῆνα, ἢ εἰρημένη εὐθεῖα γραμμὴ κάμπτεται ἀπέναντι τοῦ μαγνήτου, ἀλλ' ἀμέσως πέραν τοῦ σημείου τούτου εὐθυτενῆς γίνεται καὶ ἀφικνεῖται εἰς τὸν θετικὸν πόλον.

σχ. 17.

Ἐὰν ὁ μαγνήτης ἀλλάσῃ θέσιν κατὰ τὸ μήκος τοῦ σωλῆνος, ἢ κάμψις τῆς εὐθυτενοῦς γραμμῆς γίνεται ἔνθα ἐτέθη ὁ μαγνήτης καὶ παρακολουθεῖ τὸν μαγνήτην μετατιθέμενον.

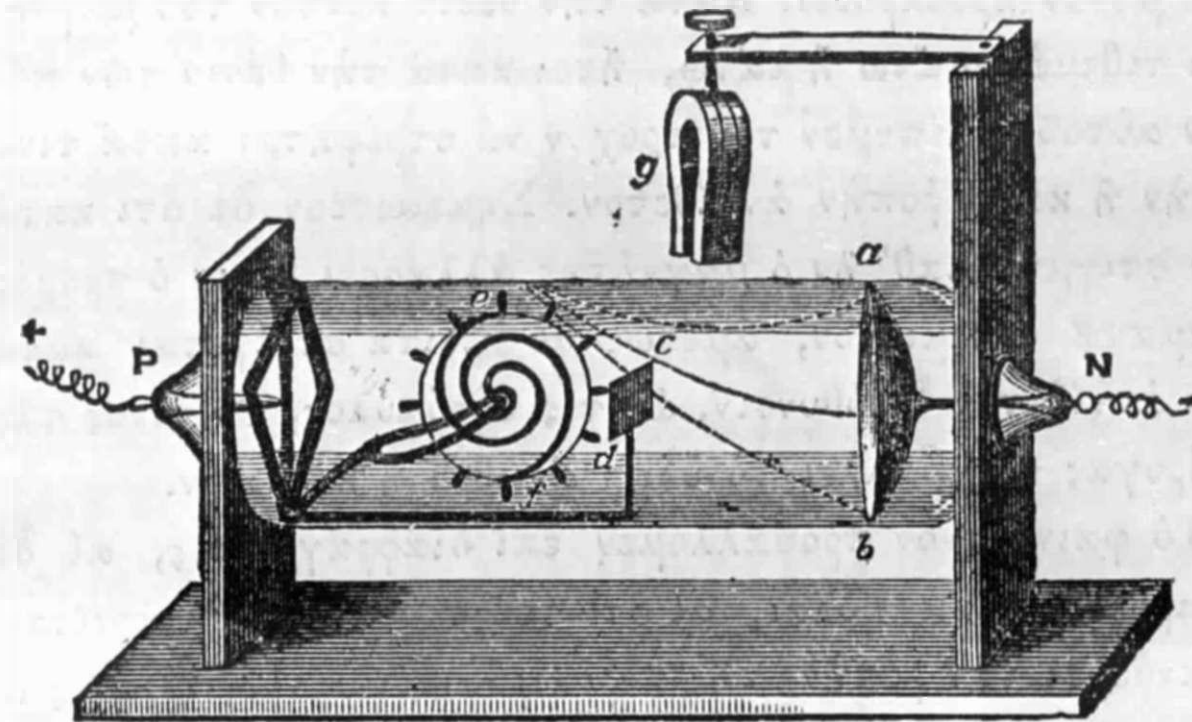
Στρέψωμεν τὸν μαγνήτην κατὰ 18° , ἥτοι ὥστε ὁ βόρειος πόλος νὰ λάβῃ τὴν θέσιν, ἣν εἶχεν ὁ νότιος, τότε παρατηροῦμεν ὡσιν, καὶ ἀπέναντι τοῦ μαγνήτου τὸ προηγουμένως κυρτὸν γίνεται κοῖλον.

Παρατηροῦμεν ἐνταῦθα τὸ πρόσκαιρον τῆς ἐνεργείας τοῦ μαγνήτου, δηλαδὴ παρεκτρέπει μὲν ὁ μαγνήτης ἐκ τῆς εὐθυγράμμου ὁδοῦ τὰ ὑλικὰ μόρια καὶ ταῦτα ὑποχωροῦσιν αὐτῷ, πέραν τούτου ὅμως ἐπανέρχονται εἰς τὴν ἀρχικὴν ὁδὸν καὶ ἐξακολουθοῦσιν αὐτὴν μέχρι τοῦ θετικοῦ πόλου. Ἐναντίως συμβαίνει ὅταν τὸ κενὸν ἐν τῷ σωλῆνι προήχθῃ εἰς μέγιστον βαθμόν· ἡ ὁδὸς τῶν ὑλικῶν μορίων, ὑποστᾶσα ἀπαξ παρεκτροπὴν καὶ διευθυνθεῖσα πρὸς τὸν μαγνήτην, ἀδυνατεῖ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς διεύθυνσιν, καὶ ἐξακολουθεῖ συνεχῶς τὴν νέαν, ἣν ἔλαβεν(α).

(α) Καὶ ἐνταῦθα τελεῖται ἴσως ἡ ἐνεργεία τοῦ μαγνήτου ἐπὶ ἠλεκ-

23. Διὰ τῆς συσκευῆς (σχ. 18), καταφανῆ ποιούμεν τὴν ἐλκτικὴν τε καὶ ὠστικὴν ἐνεργεῖαν τοῦ μαγνήτου ἐπὶ τῶν ἐν κινήσει ὑλικῶν μορίων.

Ἵριζόντιος σωλῆν ὑάλινος, ἱκανῶς εὐρύς, περιέχει τροχὸν εὐκίνητον ἐφ' φέροντα πτέρυγας. Οὗτος τιθέμενος ἐν τῷ ἠλεκτρικῷ λύχνῳ καθιστᾶ ὀρατὴν τοῖς πᾶσι τὴν παρεκτροπὴν τῶν ὑλικῶν μορίων ἐκ τῆς ὁδοῦ αὐτῶν, ἧς ὁ μαγνήτης γίνεται πρόξενος.

σχ. 18.

Ὁ ἀρνητικὸς πόλος ἐφαρμόζεται εἰς τὸν δίσκον **ab** τὸν ἔχοντα ἀνεπαίσθητον κοιλότητα· διάφραγμα τι **ab** ἐκ μίκα, κείμενον μεταξὺ τοῦ τροχοῦ καὶ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου, ἔχει πλάτος ἀρμόδιον ὥστε νὰ διακόπτῃ τὰ κεντρικὰ μόρια τὰ ἐξωθούμενα ὑπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου, ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐπίπεδον τοῦ τροχοῦ κεῖται κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μήκους τοῦ σωλῆνος, καὶ ἐπομένως ὁ ἄξων τοῦ τροχοῦ εἶναι κάθετος τῷ ἄξονι τοῦ σωλῆνος, τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου ἐξωθούμενα ὑλικὰ μόρια προσβάλλουσι συγχρόνως τὰς πτέρυγας τοῦ τροχοῦ τὰς κειμένας ἄνω τοῦ μι-

τρικοῦ ρεύματος ἀοράτου καὶ κεκρυμμένου, ἢ καὶ ἐπὶ τῆς στατικῆς ἠλεκτρικῆς αὐτῆς.

κροῦ διαφράγματος καὶ τὰς κειμένας κάτω τούτου, ὁ τροχὸς λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιστραφῇ.

Ὅταν ὁμως πλησιάσωμεν μαγνήτην πεταλοειδῆ g , ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται, τὸ ρεῦμα τῶν ὑλικῶν μορίων παρεκτρέπεται ὑπὸ τοῦ μαγνήτου ἐκ τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ ὁδοῦ, ἔλκεται ὑπὸ τούτου πρὸς τὰ ἄνω τοῦ cd , προσκρούει λοιπὸν τοῦτο τὰς ἄνω πτέρυγας τοῦ τροχοῦ μόνον, ἢ ὠθεῖται πρὸς τὰ κάτω ὁπότε εἰς τὰς κάτω πτέρυγας τοῦ τροχοῦ μόνον προσκρούει. Κατὰ τὴν θέσιν λοιπὸν τοῦ μαγνήτου τιθεμένου ἄνω ἢ κάτω, ἦτοι κατὰ τὴν θέσιν τῶν πόλων αὐτοῦ, βλέπομεν τὸν τροχὸν νὰ στρέφεται κατὰ τινὰ ῥοπὴν ἢ κατὰ ῥοπὴν ἀντίθετον. Σημειωτέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ μαγνήτης ἀλλάσσει θέσιν ὁ τροχὸς σταματᾷ ἐπὶ μικρὸν, ἀμέσως δὲ ἔπειτα στρέφεται κατὰ τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν, ὡς τις ὑδρόμυλος, οὗ τινος τὰς πτέρυγας προσβάλλει τὸ ὕδωρ ἄνωθεν ἢ κάτωθεν.

Τὸ φαινόμενον προβάλλομεν ἐπὶ διαφράγματος, αἱ δὲ σπειροειδεῖς καμπύλαι, αἱ ἐπὶ τοῦ τροχοῦ ἐπιγραφεῖσαι, δεικνύουσι τὴν ῥοπὴν τῆς περιστροφῆς αὐτοῦ. Ὅσακις δ' ἀναστρέφομεν κατὰ τὴν θέσιν τὸν μαγνήτην, μεταβάλλεται καὶ ἡ ῥοπὴ περιστροφῆς τοῦ τροχοῦ καταφανῶς.

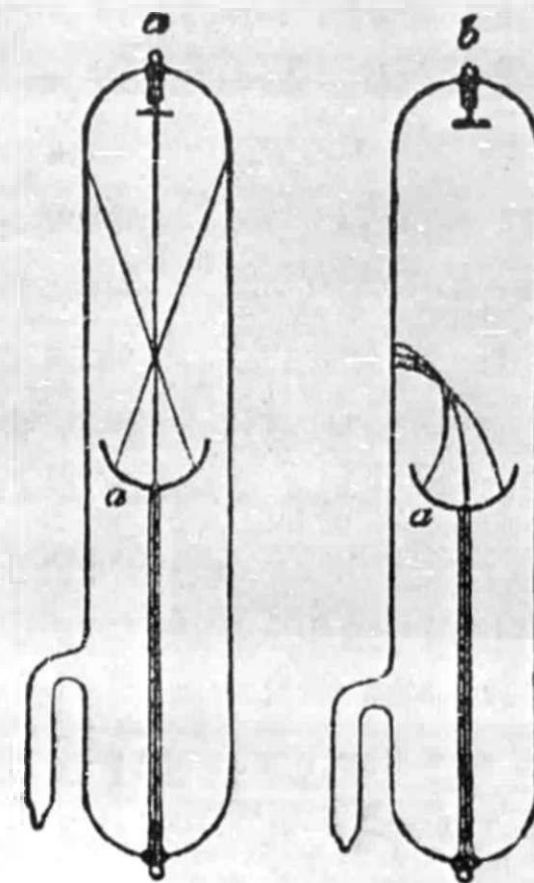
Ὅταν τὰ ἐν κινήσει ὑλικά μόρια διακωλυθῶσι τοῦ κινεῖσθαι γίνονται πρόξενα θερμότητος.

24. Ἴδου καὶ ἑτέρα ἰδιότης τῶν ἐν κινήσει ὑλικῶν μορίων ὡς πρὸς τὸ θερμαντικὸν θεωρουμένη καὶ ἣτις καθ' ὅλα μὲν τὰ προηγούμενα πειράματα παρίστατο, νῦν δὲ πρόκειται νὰ καταδειχθῇ ἰδίως· συνίσταται δὲ εἰς τὸ ὅτι ἡ ὕαλος ὑπερθερμαίνεται ἐνθα φωσφορισμὸς πράσινος ἐγείρεται ἐντατικῶς.

Ἡ ἐστία τῶν ἐν κινήσει ὑλικῶν μορίων ἐν τῷ πειράματι (σχ. 10), καταντᾷ ὑπέρθερμος, ὅπερ οὐδόλως παράδοξον, διότι τὸ φῶς καὶ τὸ θερμαντικὸν κινήσεως ἀποτελέσματά

εἰσι, τοῦθ' ὅπερ καὶ τὸ ἐπόμενον πείραμα προσεπικυροῖ.

Τοῦ θετικοῦ πόλου τιθεμένου εἰς τὸ πέρασ α , (σχ. 19), τοῦ δὲ ἀρνητικοῦ εἰς τὸ σφαιρικὸν κύπελλον α τὸ ἐν τῷ σωλῆνι, ἢ θερμότης καταφανῆς τοῖς πᾶσι γίνεται ἐγειρομένη ἐν τῇ ἐστίᾳ τῇ περὶ τὸ μέσον τοῦ σωλήνος κειμένη, σφαιρικοῦ κυπέλλου συνάγοντος ἐκεῖ τὰ ἐν κινήσει ὑλικά μόρια· τοῦτο ἀποδεικνύομεν ὡς ἐξῆς.

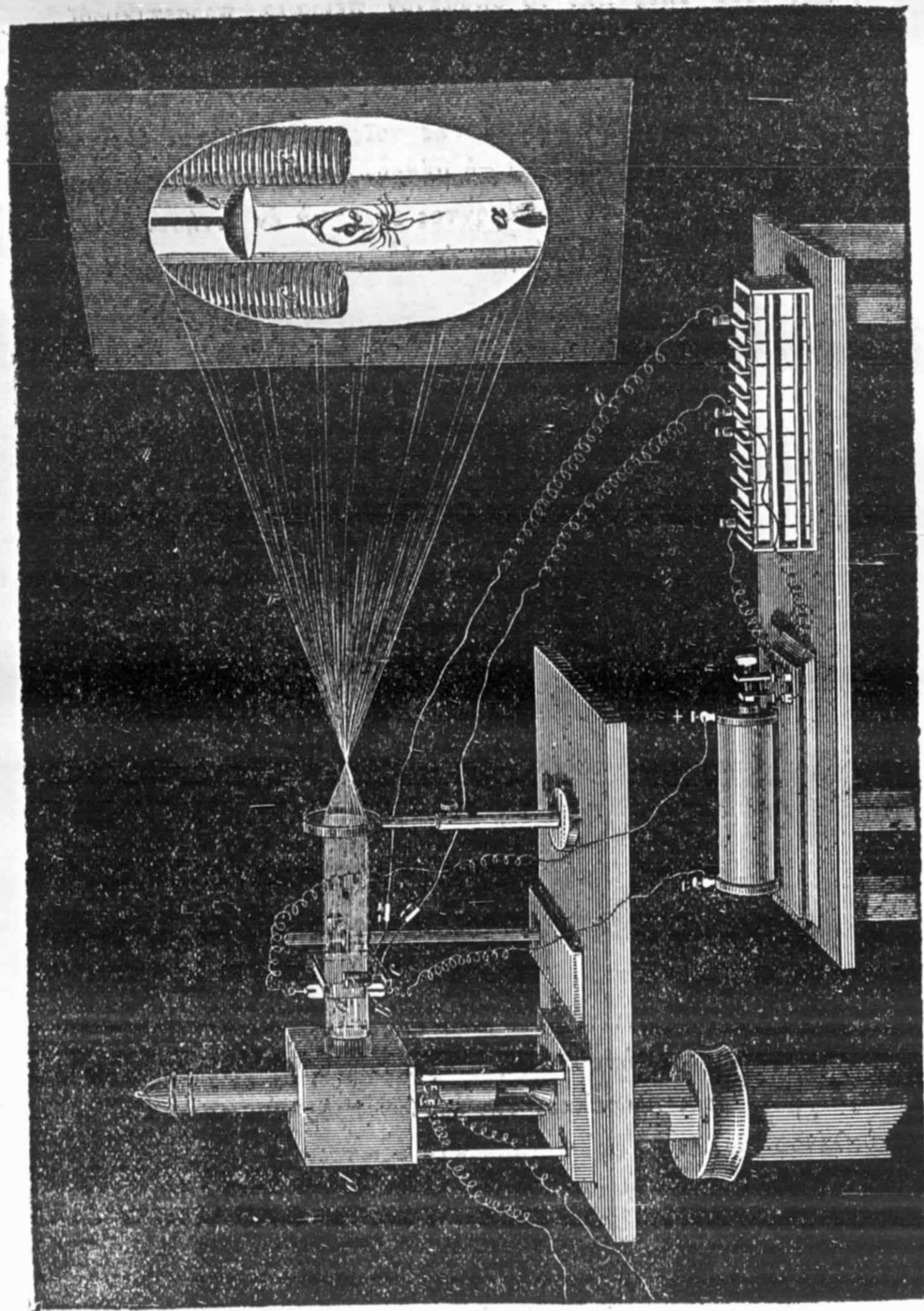

σχ. 19.

Παρὰ τῷ σωλῆνι τίθεται μικρὸς ἠλεκτρομαγνήτης, ὅστις, ὅταν διέλθῃ δι' αὐτοῦ τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, γίνεται τελεσιουργός, ἦτοι προσέλκει τὴν ἐστίαν πρὸς τὴν παρεῖαν τοῦ ὑαλίνου σωλήνος ἐφ' ἧς ἐπετέθη ἐξωτερικῶς στῶμα κηροῦ· παρατηροῦμεν τότε, ὅτι ὁ κηρὸς τήκεται ἐπὶ ἐπιφανείας μικροῦ κύκλου.

Ἐὰν δὲ διαρκέσῃ ἡ ἐνέργεια καὶ αὐτὴ ἡ ὕαλος μετ' οὗ πολὺ γίνεται ἀπαλή, καὶ τέλος διατρύπεται, ἐπιθλίβοντος τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ὅστις εἰσέρχεται μὲ ὀρμὴν.

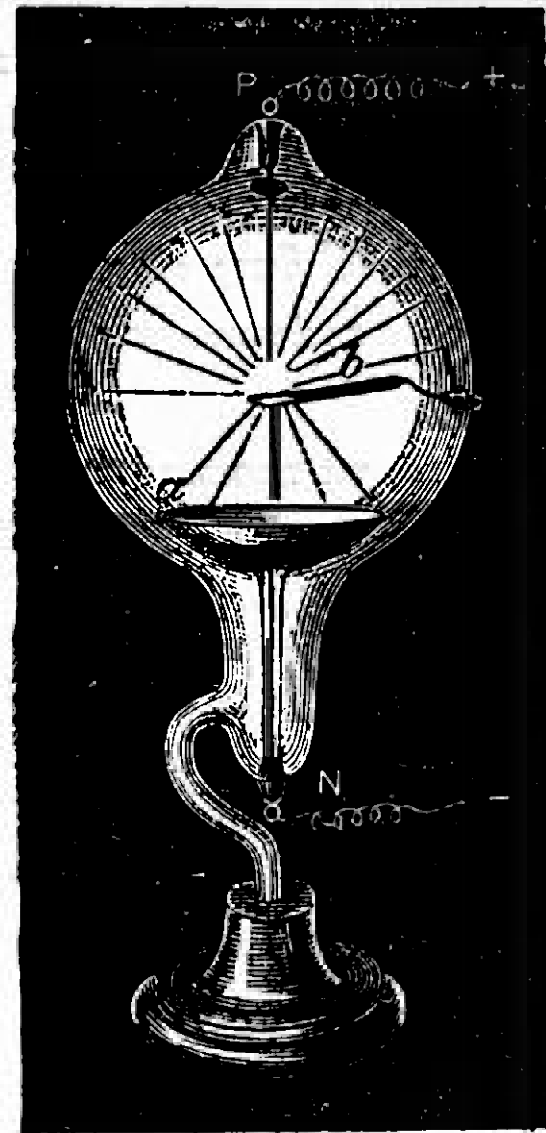
Διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ λύχνου d (σχ. 20), μεγαλύνοντες

σχ. 20.

τὰς διαστάσεις τῆς συσκευῆς, προβάλλομεν ἐπὶ διαφράγματος καὶ τοῖς πᾶσιν ὁρατὸν γίνεται τὸ εἶδωλον τοῦ κύκλου ἐφ' οὗ τήκεται ὁ κηρός, τῆς ὑάλου δὲ διαστελλομένης, βραγάδες σχηματίζονται ἐν εἴδει ἀστέρος, ἀρχόμεναι ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ θερμανθέντος κύκλου, ἢ ὑάλου κοιλοῦται, τήκεται καὶ ὀπῆ ε σχηματίζεσθαι ἐν τῷ μέσῳ, δι' ἧς ὁ ἀήρ εἰσερχόμενος περατώνει τὸ πείραμα.

25. Δυνάμεθα τὴν ἐν τῇ ἐστίᾳ ἐγειρομένην θερμότητα νὰ καταστήσωμεν καταφανεστέραν, δεχόμενοι ταύτην ἐπὶ τεμαχίου μετάλλου, ὅπερ ἐρυθροπυροῦται.

σχ. 21.

Πρὸ ταῦτο ἡ ὑαλίνη σφαῖρα (σχ. 21), φέρει ἐντὸς αὐτῆς κύπελλον κοινωνοῦν μὲ τὸν ἀρνητικὸν πόλον καὶ συγκεντροῦν τὰ ὑλικὰ μόρια ἐπὶ τεμαχίου ἰριδιοπλατίνης βρασταζομένου ἐν τῷ κέντρῳ τῆς σφαίρας.

Καὶ ἐν πρώτοις μὲν διχθιβάζομεν τὸ ἐξ ἐπιδράσεως ἡ-

λεκτρικὸν ρεύμα, τοῦ μετάλλου δὲ κειμένου ἐν τῇ ἐστία, ἢ θερμότης τὸ λευκοπυρόνει.

Πλησιάζωμεν μικρὸν μαγνήτην, δι' αὐτοῦ μετατιθέμεθα τὴν ἐστίαν κατὰ βούλησιν, ὡς καὶ εἰς τὸ προηγούμενον πείραμα· τῆς ἐστίας μετατεθείσης ἐκτὸς τοῦ μετάλλου, παύει τοῦτο τοῦ εἶναι φωτεινόν, ἀφαιρεθέντος δὲ τοῦ μαγνήτου, τὸ μέταλλον λευκοπυροῦται ἐκ νέου.

Ἐὰν δὲ αὐξήσωμεν τὴν ἔντασιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ὅποτε ὁ σπινθὴρ ἐντατικώτερος, τὸ μέταλλον τότε ἐκπέμπει λάμψιν, ἣν οἱ ὀφθαλμοὶ ἀδυνατοῦσι νὰ ἀτενίσωσι, καὶ τέλος τήκεται.

Τὰ πειράματα ταῦτα, ἐν οἷς τὸ θερμαντικὸν καὶ τὸ φῶς συμπαρίστανται, χρησιμεύουσιν ὅπως ἄνευ διακοπῆς μεταβῶμεν ἐκ τῶν φαινομένων τοῦ θερμαντικοῦ εἰς τὰ φαινόμενα τοῦ φωτός, τοῦθ' ὅπερ εἶναι συνέπεια τῆς ἐνεργείας τοῦ αὐτοῦ αἰτίου· ἐκάτερα τὰ φαινόμενα κινήσεως ἀποτελέσματα εἰσὶ.

26. Συμπέρασμα. Εἰς τὰ προεκτεθέντα πειράματα μετὰ τῆς ἐρμηνεύσεως αὐτῶν εὐρίσκομεν προσεπικύρωσιν τῶν ἐπικρατουσῶν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἰδεῶν ἐπὶ τῆς ὕλης καὶ τῆς ἐνεργείας.

Τὰ πειράματα ταῦτα εἰσὶ σύμφωνα πρὸς τὴν θεωρίαν, καθ' ἣν ἡ ὕλη δὲν εἶναι συνεχής, ἀλλὰ σύγκειται ἐκ μεριδίων ἐλαχίστων (ἀτόμων), ἀοράτων καθ' ἑαυτά, ἀπείρων τὸν ἀριθμὸν καὶ μὴ ἐφαπτομένων ἀλλήλων.

Συμφωνοῦσι δὲ καὶ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ θερμαντικοῦ, τοῦτο εἶναι ἰδιαίτερος τρόπος ἐνεργείας, ἣν παριστάνομεν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ὡς τινὰ παλμικὴν κίνησιν ταχεῖαν τῶν ὕλικῶν μορίων.

Τὰ συμπεράσματα ταῦτά εἰσι πολλοῦ λόγου ἄξια.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ πᾶς νόμος, ὅσον καλῶς καὶ ἂν προσεπορίσθη διὰ γενικεύσεως τῆς σχέσεως τῆς παρατηρηθείσης εἰς ἀριθμὸν τινὰ ὁμοίων φαινομένων, πρέπει νὰ ἐξετασθῇ καὶ πρὸς τὰς νέας ἀνακαλύψεις, καὶ μόνον

ὅταν ἡ θεωρία δίδῃ λόγον πάντων τῶν ἀγνώστων αἰτίων ἢ τῶν μὴ ἐξηγηθέντων, τότε δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν αὐτὴν ἔχουσαν κῦρος, τὰ πειράματα τοῦ W. Crookes καὶ ἡ ἐρμηνεύσα αὐτῶν παρέχουσιν ἡμῖν τοῦτο καὶ ἔτι πλεόν τούτου. Δι' αὐτῶν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ὕλην ὑπὸ συνθήκας ἀγνώστους μέχρι τοῦδε, δηλαδὴ εἰς κατάστασιν ὑπερπνευματικὴν (ultra gazeux), ὅπως νέαν καὶ ἥτις ὡς πρὸς τὰς τρεῖς καταστάσεις τῆς ὕλης, τὴν στερεάν, τὴν ὑγρὰν καὶ τὴν πνευματικὴν (ἀεροειδῆ), κατέχει τὴν τετάρτην θέσιν, ἀπέχουσα τῆς ἀεροειδοῦς καταστάσεως, ὅσον αὕτη ἀπέχει ἐκ τῆς ὑγρᾶς. Ὅταν ἡ ὕλη εὐρίσκηται ἔχουσα τὴν τελευταίαν ταύτην ὑπερπνευματικὴν κατάστασιν, τότε ἐκλείπουσιν ὅπως ἐξ αὐτῆς αἱ συνήθεις ιδιότητες τῶν ἀερίων ὡς ἐλαστικῶν, ἀπ' ἐναντίας δὲ κέκτηται τότε ιδιότητος, ἧς δὲν ἐγινώσκομεν, τὰ δὲ πειράματα αὐτὰ τεκμηριοῦσιν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμφανισθῶσιν αὐταὶ ὑπὸ τὴν στερεάν καὶ τὴν συνήθη ἀεροειδῆ κατάστασιν.

Καὶ νὰ δείξωμεν μὲν τὸ ὄριον τὸ ἀποχωρίζον τὴν ὑπερπνευματικὴν κατάστασιν τῆς ἀεροειδοῦς ἀδυνατοῦμεν, διότι ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς ἐτέρας εἰς τὴν ἐτέραν γίνεται ἀνεπαισθήτως, οὔτε βλέπομεν, οὔτε ἀπτόμεθα τῆς ὕλης ἐν τοιαύτῃ καταστάσει διατελούσης, καὶ ὅμως πειρώμενοι ἀρμολογίως συμπεραίνομεν λογικῶς ἐκ τοῦ ὄρατοῦ τὸ ἀόρατον.

Ἄωρον ἤθελεν εἶσθαι νὰ ὁμιλήσωμεν ἀπὸ τοῦδε περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀνακαλύψεων τούτων· σπανίως ὁ ἀνακαλύπτων νέα γινόμενα εὐρίσκει καὶ τὴν ἄμεσον τούτων χρῆσιν. Οἱ ἀρχαῖοι ἐκλέξαντες τὴν ἐλαίαν ὡς ἱερὰν τῆς Ἀθηνᾶς, θεᾶς τῆς σοφίας, ἀπέβλεψαν ἴσως εἰς τὴν βραδεῖαν τοῦ φυτοῦ ἀνάπτυξιν.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ Ι. ΣΥΜΒΟΛΗΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

Ἐν Ἀθηναίῳ, τόμ. X. σελ. 10 ἐλέγομεν ὅτι ἠγνοοῦντο τὰ κατὰ τὸ ἀτός μου κτλ., καὶ ὅτι ἐκ τοῦ αὐτός (πρόφερε ἀφτός) δὲν δύναται νὰ παραχθῇ· περὶ τούτου λέγομεν τώρα ὅτι ἀληθῶς οὐκ ἐκ τοῦ αὐτός (ἀφτός) παράγεται, ἀλλ' ὅπως ἤδη ὁ Mullach ἐν Conject. Byzant. σελ. 50 καὶ Γραμματ. τῆς κοιν. Ἑλλην. σελ. 131 ἐδίδαξεν, ἐκ τοῦ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους αἰῶνας συχνοῦ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἀτός καὶ ἀτόν, ὃ ἐγένετο κατ' ἀποβολὴν τοῦ υ, ὅτε ἔτι ἀπηγγέλλετο ὡς φωνῆεν· πρβλ. καταδουλεάτω, διαμερίς, ἐπισκεάζειν, ἀπελεθέρα Ἀγούστα (ὄθεν καὶ τώρα Ἀγούστος μῆνας) ἑατοῦ, Κλάδιον κτλ. Ἐκ τοῦ ἀτός τούτου προῆλθον οἱ τύποι 'του, της, 'τον, 'την 'το, 'των, 'τους, 'τες, τα, (τση, τσου ἐπὶ τινων νήσων) καὶ ἀναδιπλώσει ἀτός 'του ὅπως ἀτός μου, ἀτός σου. Ἐν Κερασοῦντι λέγεται ἀτός 'τός καὶ ἀτ' πρβλ. Μαυροφρ. ἐν Δοκιμ. 596.

Ὅμοίως γίνεται ἐν Ἀθην. X. 9, εἰκασία τις περὶ τοῦ διαφεντεύω καὶ ἀφέντης, ὅτι ἐγένοντο κατ' ἐπίδρασιν τοῦ δηφεντεύω ὅπως οἱ ἐν Καλαβρίᾳ Ἕλληνες ἔτι ἀπαγγέλλουσιν. Τοῦτο δυνάμεθα νὰ πιστώσωμεν σήμερον διὰ πολλῶν μαρτυριῶν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Σάθα δημοσιευθέντων Κυπρίων μνημείων ἐν II καὶ VI τόμ. τῆς Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης. Οὕτω π. χ. VI 188 διαφέντεψαν νὰ μὴ μεταλάβῃ, τ. ἔ. ἀπηγόρευσαν. 297 καὶ 256 πρᾶγμα διαφεντεμένον. 378 τὰς ἡμέρας τὰς διαφεντεμένας καὶ κωλυμένας, 205 διαφεντεύγοντα τὸ κορμίν του (= II, 97), 214 ὅπου διαφεντεύγεται (ἐν τῇ διαδικασίᾳ), 224—5 ὁμοίως περὶ ἔριδος, 431 ἔφαγεν ἀπαὶ τὰ φαγητὰ τὰ ἐδιαφέντεψεν (ὁ ἰατρός), ὁμοίως 429, 34, 110, 126, 178, 179 κτλ. Ἡ λέξις αὐθέντης καὶ αὐθεντία ἀπαντᾷ πλειστάκις ἄτε οὕτω τῆς Ἀρχῆς καὶ τοῦ ῥήγα ὀνομαζομένου, πρῶτον δὲ ἐν σελ.

423 ἀναγινώσκεται ἡ ἀφέντια καὶ ἐν 432 τοῦ ἀφέντη, ἔπειτα ἐν 437, 439, 440. Ὅμοίως κεῖται ἐν Legr. Bibl. Grec. 205 σελ. 205 στ. 71 τοῦ θανατ. τῆς Ῥόδου διαφεντεμένα. Ἐν Ζαμπελίου Ἰταλοελλην. 89 διεκδικήσωμεν καὶ διαφενδεύσωμεν (τοῦ 983 M. X.). Ὅπως δὲ τὸ δη τοῦ δηφεντεύω ἐγένετο κατὰ παρετυμολογίαν διὰ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκ τοῦ ἀρχαίου δοκεῖ, ἔδοξε ἐπλάσθῃ τὸ παρ' ἡμῖν διόχνει ἔδοξε π. χ. κάνει ὡς του διόξη, διόχνει(*) μου νὰ φύγω. Ἐν δὲ τῇ παλαιότερᾳ Γραμματείᾳ ἀναγινώσκεται ἀλώβητον. π. χ. ἐν trois Poèmes Gr. du moyen age par Wagner 1881 σελ. 46 μέσον ὁδοῦ τοὺς ἔδοξεν ὀδιὰ νὰ κυνηγήσουν, 245 καὶ μιᾷ ἡμέρᾳ δόχνει με νὰ βγῶ. 17 δοκῶνται ἀνδρειωμένοι. κτλ.

Ὅτι ἦν περὶ τῆς χρήσεως τοῦ ἀρσεν. ἄρθρου οἱ καὶ ἐπὶ τοῦ θηλ. γέν. ἐξεφέρομεν ἐν Ἀθην. X 26 γνώμην, εἶνε ἀληθῆς ἀποδείκνυται ὑπὸ Παπύρου τοῦ 2 M. X. αἰῶνος ἐν Lettres à M. Letronne sur les Papyrus etc. par Reuven Leide 1830 σελ. 10 δημοσιευθέντος καὶ μαγικὴν τινα εὐχὴν περιέχοντος. ἐν αὐτῷ δηλ. στ. 3 ἀναγινώσκεται «οἶφ ἂν σέβωνται οἱ ἄνδρες καὶ οἱ γυναῖκες». Ὁ πάπυρος, ἐξαιρέσει τῶν ἰωτακιστικῶν σφαλμάτων, εἰ=ι καὶ τοῦ αἰ=ε, εἶνε ἐπιμελῶς γεγραμμένος, ὥστε δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποληφθῇ ὅτι εἶνε γραφικὸν σφάλμα τοῦ γράψαντος ὅπως φαίνεται πιστεύων ὁ Mullach ἐν Γραμμ. 127. Ὅτι δὲ δὲν δύναται νὰ εἶνε ἄλλο τι ἢ τὸ ἄρθρον τοῦ ἀρσεν. γέν. ἀποδείκνυται ὑπὸ τούτου, ὅτι τότε τὸ οἶ ἀπηγγέλλετο πολὺ διαφόρως τοῦ ι εἰ, η. Τὴν αὐτὴν γνώμην περὶ τῆς χρήσεως ταύτης εἶχε πρότερον ἐκφράσῃ ὁ G. Meyer ἐν Bezz. Beitr. I 229 παραπέμπων μάλιστα εἰς Morosi Studii κτλ. ἔνθα ἐν σελ. 118 διδάσκεται ὅτι οἱ Ἕλληνες τοῦ Τάραντος διαστέλλουσι πάντοτε τὸ οἶ τοῦ αἶ, ἐν δὲ σελ. 101 ὅτι οἱ τοῦ Martano καὶ Calimera μεταχειρίζονται ἐπ' ἀμ-

(*) Πῶς ἐκ τοῦ δοκεῖ ἐγένετο τὸ διόχνει θὰ ἐξηγηθῇ προσεχῶς.

φοτέρων τῶν γενῶν τὸ αἰ, οἱ δὲ κάτοικοι τοῦ Corigliano ἐπ' ἀμφοτέρων τὸ οἱ. Ὁμοίως δὲ ἀναμφίβολος ὀφείλει νὰ ὑπολαμβάνηται καὶ ἡ χρῆσις τοῦ θηλ. ἀντὶ τοῦ ἄρσεν. ἐν τῷ ἢ Νικόλας ἢ οὐρανός κτλ. διότι «τῆς το εἶπα» κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ ἐξηγηθῆ ἐκ τοῦ «τοῦ το εἶπα» (*). Ἡμεῖς πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἠκούσαμεν τὴν χρῆσιν ταύτην παρά τινος Κωνσταντινοπολίτιδος κυρίας, καὶ φαίνεται ὅτι ἠπάτησεν ἡμᾶς ἡ μνήμη, ὥστε ἐνομίσαμεν ὅτι καὶ τὴν ἀντὶ τὸν ἐλέγετο. Χαίρομεν δὲ ὅτι ἡ σεβαστὴ ἡμῖν σύνταξις τοῦ Ἀθηναίου διώρθωσε καὶ τοῦτο τὸ ἡμέτερον ἀμάρτημα καὶ τὸ ἄλλο ὅτι λέγεται καὶ ἡ ποταμός, ἡ οὐρανός. Σκοπὸς ἡμῶν διὰ τῶν Συμβολῶν τούτων δὲν εἶνε νὰ δείξωμεν, ὅτι ἐπιστάμεθα ἀκριβῶς τὰ κατὰ τόπους διάφορα ἰδιώματα, ἀφοῦ ἐνίων ἀτελῶς μόνον μέχρι τοῦδε ἠδυνήθημεν νὰ ἀφθῶμεν, ἀλλ' ὅπως ἔχοντες πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν καθόλου ἐν ταῖς πλείσταις ἐλληνικαῖς χώραις εὐχρηστον γλῶσσαν πειραθῶμεν νὰ ἐξηγήσωμεν παρρηνοθέντα τινὰ φαινόμενα καὶ διὰ τῆς ἐρεύνης ταύτης διεγείρωμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἐμπείρων, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ ἐπιμεληθῶμεν οὐ, ὡς οὐκ ὤφειλε, μέγιστον μέχρι τοῦδε παρημελήσαμεν. Τούτου δ' ἕνεκα πᾶσα συμπλήρωσις ἢ διόρθωσις ἔσται ἡμῖν εὐπρόσδεκτος. Ἐν τούτοις δὲν πρόκειται περὶ μικροφιλοτιμίας, ἀλλὰ περὶ ἀληθοῦς ἐρεύνης καὶ ἐξακριβώσεως τῆς πατρῴας περιουσίας, ἣν δὲν πρέπει νὰ παραβλέπωμεν οὕτως ἐγκαταλελειμμένην, ὥστε ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀγνώστῳ ταύτῃ χώρᾳ ὁ μὲν νὰ ἀνευρίσκη Σλαυϊκὴν, ὁ δὲ, τὸ πάντων ἀτοπώτατον, δουλικὴν γλῶσσαν.

Τὴν χρῆσιν τοῦ ἢ καὶ ἐπὶ προσηγορικῶν ἄρσεν. γένους

(*) Ἴσως δύναται, ἂν τις ζητήσῃ τὴν ἐξήγησιν ὄχι ἀμέσως ἐκ τοῦ τοῦ, ἀλλ' ἀλλοθεν ποθεν καὶ ἄλλως. Ἐρωτῶμεν δέ, διὰ τί, ἂν τῷ ὄντι τὸ θηλ. γένος ἐπεκράτησεν ἐν τῷ ἄφθρῳ, δὲν λέγεται καὶ τῆς Νικόλα, τῆς οὐρανοῦ, τῆς βασιλέα, τῆς κτίστη, ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος μόνον τοῦ Νικόλα, τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ βασιλέα, τοῦ κτίστη;

ἀναφέρει καὶ ὁ Οἰκονόμος ἐν τῷ περὶ γνησίας προφορᾶς σελ. 271 καὶ 766, ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἐπείσθημεν τῷ ἀνδρὶ τότε ἀκολουθήσαντες Μακεδόσιν. Ἡ ἐξήγησις αὐτοῦ φαίνεται δυσχερής, διότι ἐνῶ ἐν τῷ πληθύντ. ἢ τοῦ ἄρσεν. χρῆσις πιθανῶς ἐγένετο διὰ τὸ ἐπικρατέστερον, ἐν τῷ ἐν. δὲν φαίνεται λόγος τις εὐπρόσδεκτος· εἰκάζομεν ὅτι πρῶτον ἐλέγετο μόνον μετὰ κυρίων ὀνομάτων, ὅπως φαίνεται ὅτι ἔχει πολλαχοῦ τῆς Μακεδονίας, ἐντεῦθεν δὲ ἐπέξετάθη ἡ χρῆσις καὶ ἐπὶ τὰ προσηγορικά.

Ὁμοίως ἐλέγετο ἐν Ἀθην. Χ ὅτι ἀρχαίαν εἰς -ουμενος σωθεῖσαν μετοχὴν μίαν μόνην ἐκ τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης εἶχομεν πρόχειρον, τῶρα δυνάμεθα νὰ προφέρωμεν ἄλλας τινάς. Μεσαιων. Βιβλ. Σάθα κρατούμενος = ὑπόχρεως VI 31, 41, 42 II 161, 182, 180, 121 κτλ. καὶ ἐν Γραμμ. Μερκάδου, ἧς τεμάχιον ἐν σελ. 26 τοῦ ὑπὸ Legrand ἐκδοθέντος «Nikolas Sophianos... Grammaire du grec vulgaire Paris 1874. Θαρρούμενος Μεσαιων. Βιβλ. II 161, 147, 257, 283, 288 κτλ. καὶ VI 34 κτλ. ἐν σελ. 267 δηλούμενος, 318 κινούμενα. 44, 77 ποσοῦμενον καιρόν. 34 μαρτυρούμενος = μεμαρτυρημένος = ἔνοχος.

Ποιούμενος ὁ κ. Morosi ἐν Μελετ. σελ. 134 λόγον περὶ ὧν ἐν τῷ τέλει τῆς I συμβολῆς ἐπραγματεύθημεν τύπων εἰς -ουν, θέλουν, ἀποβάλλει τὴν ὑπὸ Κοραῆ προταθεῖσαν ἐξήγησιν αὐτῶν κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ -ουσιν δύο λόγους προφερόμενος α) ὅτι οἱ οἱ προφέρεται ἐν ταῖς διαφόροις χώραις οὐχὶ οἱ οἱ καὶ ασι οὐχὶ ασιν, καὶ β) ὅτι οἱ εἰς -ουν τύποι ἀπαντῶσιν ἤδη παρὰ Προδρόμῳ. Τὰς αἰτίας ταύτας δὲν νομίζομεν ὀρθόν νὰ ὑπολάβωμεν ἰσχυρὰς τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἐπιβάλωσιν ἡμῖν δωρισμόν. Ἡ παρὰ Προδρόμῳ χρῆσις αὐτῶν οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ ὅτι εἶνε ἰκανῶς παλαιοί, ἡμεῖς μάλιστα δυνάμεθα ἔτι παλαιότερα νὰ παράσχωμεν μαρτύρια τῆς χρήσεως ταύτης π. χ. ἐν τῷ ὑπὸ Σάθα καὶ Legrand ἐκδοθέντι ἔπει τοῦ 10 αἰῶνος Διγενῆ στιχ. 317 λέγουν, 500 μνημονεύουσι 585 τυγ-

χάνουν, 1078 ὅταν περνοῦν κτλ. ἀλλ' ὅμως νομίζομεν ὅτι ἢ τοιαῦδε ἢ τοιαῦδε αὐτῶν ἐξήγησις δὲν ἐξήρηται ἐκ τούτου. Δεύτερον τύποι εἰς -ουσιν καὶ -ασιν εἶνε πάγχρηστοι, ἡμεῖς ἐν Ῥεθύμνῳ δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν (ὁ)μιλοῦσι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' (ὁ)μιλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι. Οὐδὲν δὲ ἔργον τῶν παλαιότερων χρόνων γινώσκομεν μὴ περιέχον πολλοὺς τοιοῦτους τύπους π. χ. Ζαμπελ. Ἰταλοελλην. σελ. 117 ὁμῶσασιν (1175 μ. Χ.) 107 ἐκλέψασιν ἐχρήζασιν (1130 μ. Χ.). Χρονικὸν Μορ. (τοῦ 13 αἰῶνος) 4 ἐδουλεύασιν, 10 ἀπήλθασιν, 12 ἀπεσώσασιν, 14 ὑπαγένασιν, 28 ζητοῦσιν, 32 ἀξιόνοουσιν, εὐχαριστοῦσιν 36 ἤσασιν, 46 ὑπάσιν, 50 ἐξεχειμάσασιν, 62 ἀγαποῦσιν, 64 φοροῦσιν, λέγουσιν κτλ. Legr. Bibl. I 173 ἐκ Ῥόδου στέψουσιν βασιλέα. 177 φάσιν τὰ παιδιὰ 178 παιδευτοῦσιν, νὰ ὁμοιοιάσουσιν, 179 ὁμοφωνήσουσιν, πρκακλέσουσιν. Μεσαιων. βιβλ. Σάθα II 279 ἐθέλασιν, 280 εἶχασιν ἐγυρεύασιν 282 ἐσκοτώσασιν ἐπιάσασιν, ηῦρασιν, 284 ἤλθασιν, 288 πάσιν, 196 νὰ πάσιν, 197 ἐπήγασιν 199 ἐποίκασιν 278 ἐβλέπασιν, εἶπασιν κτλ. Ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ τὰ Κρητ. Δραμ. ἐννοεῖται οἰκοθεν ὅτι εἶνε πλήρη. Ὅτι δὲ ἐν τούτοις οὐδεὶς δωρισμὸς ὑποκρύπτεται δῆλον καὶ ἐκ τούτου, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ Τσακωνικὸν ἰδίωμα, ὃ μᾶλλον τῶν ἄλλων δικαιώματα Δωρικῆς καταγωγῆς φαίνεται ἔχον, σχηματίζει τὸ τρίτον πληθ. τοῦ ἄορ. ἐνεργ. καὶ παθητ. ἐν τῇ ὀριστ. καὶ τὸ τρίτον πληθ. τοῦ ἐνεστ. καὶ ἄορ. ἐν τῇ ὑποτ. οὐχὶ εἰς -ντι ἀλλ' εἰς αἶ, ωῖ ἀντι ασι, ωσι, ὠράκαῖ = ἑωράκασι, ὠράτθαῖ = *ἑωράσθασι, βοηθίνωι = *βοηθίνωσι, βοηθῆωῖ = βοηθήσωσι πρβλ. Def. Arch. 23 καὶ Moritz Schmidt ἐν Κουρτ. Μελ. III 369, 375. Τοσαῦτα περὶ τούτων

νῦν δ' ἄγε νῆα μέλαιναν ἐρύσσομεν εἰς ἄλα δῖαν.

II ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

Γνωστὸν εἶνε σήμερον ὅτι τὴν ἀρχικὴν τῆς Ἰαπετικῆς γλώσσης κατάστασιν ὡς πρὸς τὰ φωνήεντα διέσωσαν ἡμῖν οὐχὶ αἱ ἄριαι γλώσσαι, ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ καὶ σχεδὸν μόνη ἢ Ἑλληνικὴ, διότι αἱ μὲν ἄριαι γλώσσαι πᾶν ἀρχ. ο καὶ ε ἔτρεψαν εἰς α, τῶν εὐρωπαϊκῶν δὲ γλωσσῶν ἄλλη ἄλλας ἐπέφεραν εἰς τὸ σύστημα τῶν φωνηέντων μεταβολάς. Ἀλλ' ὁμοίως εἶνε γνωστὸν ὅτι τῆς μιᾶς καὶ ἀδαιρέτου ἑλλην. γλώσ. ἡμεῖς οὐδὲ ἐν μνημεῖον ἔχομεν, ἀλλ' ὅτι ἤδη ἐξ ἀρχῆς προβαίνει ἢ ἑλλην. γλώσσα εἰς τὸ φῶς τῆς ἰστορίας διηρημένη εἰς διαλέκτους, αὐταὶ δὲ ὡς πρὸς τὰ φωνήεντα διεστέλλοντο τοσοῦτον, ὥστε ἡ διαφορὰ αὐτῶν κυρίως ἐπὶ τῶν φωνηέντων βασιζέται. Κατὰ ταῦτα ζητεῖται, τίς ἢ πιστότερον τὰρχαῖα διατηρήσασα. Παρατρέχοντες τὴν τῶν συμβολῶν τούτων ἀλλοτρίαν ἐξέτασιν ταύτην παρατηροῦμεν, ὅτι, ὅπουδῆποτε ἐν τῇ Δωρικῇ καὶ Αἰολικῇ διαλέκτῳ ὑπάρχει μακρὸν α ἀντιστοιχοῦν Ἰων. καὶ Ἀπτ. καὶ κοινῶ η, τὸ ᾱ εἶνε τὸ ἀρχαῖον.

Ἐν δὲ τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ ἀκριβῆς ἐξέτασις τῆς τῶν φωνηέντων καταστάσεως θὰ παρεῖχε διττὸν τὸ ἐνδιαφέρον· πρῶτον δηλ. διότι πᾶς γλωσσικὸς ἀνὴρ ἐπιθυμεῖ βεβαίως νὰ μάθῃ, πῶς ἔχουσι τὰ κατὰ τὰ φωνήεντα ἐν τῇ παρούσῃ φάσει τῆς τὴν ἀρχαιοτάτην περιουσίαν οὕτω πιστῶς διασωσάσης ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ δεύτερον, διότι θὰ ἐδηλοῦτο, ἐκ τίνος φάσεως τῆς ἀρχ. γλώσσης προῆλθεν ἡ νέα Ἑλλην. Ἀμφότερα τὰ ζητήματα σπουδαιότατα· ἀλλ' ἀτυχῶς καὶ χρόνου ἡμῖν καὶ χώρου ἐν τῷ φιλοξενούντι τὰς συμβολὰς ταύτας Ἀθηναίῳ οὐ πλεονάζοντος, περὶ μὲν τοῦ πρώτου παρατηροῦμεν διὰ βραχυτάτων, ὅτι τὰ ἀπλᾶ φωνήεντα ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ ἀφίστανται τῶν τῆς ἀρχαίας ἀπείρῳ ὀλιγώτερον ἢ τὰ οἰαζόμενα ῥωμανικῆς τῶν

τῆς λατινικῆς. Διότι μετεβλήθησαν μὲν κατὰ τὸ ποσόν, ὥστε ἐγένοντο πάντα ἰσόχρονα καὶ οὕτως ἐπῆλθε μονοτονία τις(*), ἀλλὰ κατὰ τὸ ποιὸν (πλὴν τοῦ υ) μένουσιν ἐν πάσῃ θέσει, ὅπως οἱ Ἕλληνες τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων ἀπήγγελλον, τ.ἔ. τὸ α ὡς α, τὸ ε ὡς ε, τὸ η καὶ ι ὡς ι, τὸ ω καὶ ο ὡς ο, τὸ υ τότε ὡς ü, σήμερον ὡς ι. Περιοδικὴ δὲ κίνησις(**) αὐτῶν, ὅπως ἐν ἄλλαις γλώσσαις δὲν ἐγένετο (πλὴν μικροῦ φαινομένου ἐν τῷ Μακεδον. καὶ Θρακικῷ ἰδιώματι), ὅσαι δὲ σποραδικαὶ παρατηροῦνται μεταβολαὶ ἔχουσιν αἰτίαν ἀείποτε τὰ γειτονεύοντα σύμφωνα. Κατ' αὐτὰ εἶνε καθ' ὀλοκληρίαν ἐσφαλμένη ἢ διδασκαλία τοῦ κ. Def. ἦν παρὰ τοῦ Μαυροφρ. Δοκ. 24 καὶ ἄλλων παραλαβῶν ὡς ἰδίαν προφέρεται ἐπανειλημμένως καὶ ἐν Κουρτ. Μελ. IV 256, 278 καὶ ἐν Arch. 29, 266, ὅτι ἡ ἀρχαία τοῦ υ προφορὰ ἐσώθη, παντελῶς δὲ ἀπόβλητον τὸ βιαιότατον συμπέρασμα ἐν Arch. 29 ὅτι καὶ ἂν μὴ περὶ τῆς παρὰ Λάκωσι καὶ Βοιωτοῖς ἀπαγγελίας τοῦ υ ὡς ου μνηδεμίαν μαρτυρίαν εἶχομεν, τὸ συχνὸν ου ἀντὶ υ ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλλην. δικαιοῖ ἡμᾶς νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι τότε ἡ χρῆσις ἦν πολλῶ μείζων. Πρῶτον ἡ παρατήρησις

(*) Κατὰ τῆς μονοτονίας ταύτης πλεῖστοι ἔβαλον τὸν λίθον, ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν παρετήρησεν, πόσον σωστικῶς ἐπέδρασεν ἐπὶ τὴν γλῶσσαν. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι αὕτη εἶνε τῶν κυριωτάτων αἰτίων, δι' ἃ τὸ νέον ἑλλην. οὕτω πιστῶς διέσωσε καθόλου τὴν κλίσιν. Ἡμεῖς δὲν ἀπαγγέλλομεν ὁ ΛΟΓΟΣ ΤΟ ΝΕΡΟ, ΛΕΓΩ, ΑΘΡΩΠΟΣ κτλ. ὥστε κατὰ μικρὸν νὰ παραλειφθῇ καθ' ὀλοκληρίαν τὸ ἀσθενὲς φωνῆεν ἢ καὶ τὸ σύμφωνον (πρβλ. dieser Mann=dīsr Mann), ἀλλὰ πάσας τὰς συλλαβὰς μετὰ τῆς αὐτῆς ἐντάσεως λόγος, μοῖρα κτλ. Περὶ τούτων, ἀγ. θεὸς θέλη, ἄλλοτε διεξοδικῶς.

(*) Πάντελῶς ἐσφαλμένα διδάσκει περὶ τούτων ὁ κ. Χαλκιόπουλος ἐν Κουρτ. Μελ. V 371 καὶ ὁ Heilmeyer ἐν τῷ «περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς νέας Ἑλληνικῆς» σελ. 24 λέγων ὅτι τὸ μακρὸν ο ἐν κεκλεισμένη συλλαβῇ προφέρεται ὡς ου ὅπως ἐν τῷ Σλαυικῷ καὶ ἐν 35 ὅτι τὸ ἄτονον ι προφέρεται ὡς ε καὶ τὸ ἄτονον ο ὡς ου, ὅπως ἐν πολλοῖς Ἰταλ. ἰδιώμασιν. Τούτων οὐδὲ ἐν ἀληθείας.

ὅτι οὐ μόνον τὸ υ, ἀλλὰ καὶ τὸ ω (κλουβί, πουλῶ κτλ.) καὶ τὸ ο (μουσκάρι = μοςχάριον, λουβί = λοβίον) καὶ τὸ η (φουμίζω) καὶ τὸ ι (κρουκέλλι Passow 415) καὶ τὸ α (μουσταρέα = μαστός) καὶ τὸ ε (αι) Μισοῦρος ἐν Μεσαιων. βιβλ. Σάθα VI 654 καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἐν 656 Μουσοῦρος, χιούτη (προφ. ὕσούτι) = χαίτη, τ. ἔ. ὅτι πᾶν φωνῆεν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον μεταβάλλεται εἰς ου, καὶ ὅτι ἂν τις ἀφαιρέσῃ τὰς ξένας λέξεις (π. χ. κούπα, καλούπι & κατὰ τὸν κ. Def. εἶνε ἑλληνικά, κατ' ἀλήθειαν δὲ τὸ cura εἶνε ἰταλικόν, τὸ καλούπι δὲ τουρκικόν, κτλ.) καὶ ἐκεῖνας ὅσαι τὸ ου ὡς κατάληξιν ἔχουσι (π. χ. παραθούρι, ὃ δὲν ἔσωσε τὸ υ τῆς τοῦ dvara ρίζης dhvar, ὅπως ἐσφαλμένως διδάσκει ὁ κ. Def. ἐν Κουρτ. Μελετ. IV 285, ἀλλ' ἔχει ὅπως τὸ γαϊδούρι ἀπὸ τοῦ γαΐδαρος), τὸ φαινόμενον τοῦτο συμβαίνει οὐχὶ ὅπως ὁ κ. Def. διδάσκει ἐν Κουρτ. Μελ. 302 «παρὰ δύο ἢ πλείω σύμφωνα, ὧν τὸ πρῶτον ἢ ὑγρὸν ἢ ἔρρινον ἢ συριστικόν» διότι ταῦτα παντελῶς ξένα τῷ ου, ἀλλὰ μόνον παρὰ τὰ χειλικὰ (π, β, φ, μ) καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν πολὺ βαθέως ἐν τῷ λάρυγγι ἀπαγγελλόμενα λαρυγγικὰ (κ, γ, χ), ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ὁποίων γεννᾶται, ὡς γνωστόν, ὁ φθόγγος ου, ὑποδηλοῖ τὴν αἰτίαν τῆς γενέσεως αὐτοῦ· ἢ δὲ τροπὴ τοῦ λαρυγγικοῦ κ¹, γ¹, χ¹, εἰς οὐρανικὸν κ², γ², χ² (κιοῦρα τ.ἔ. κ²ουρά, γιοῦναῖκα, χιούς το = χύσε αὐτὸ Κουρτ. Μελ. V 368) ἄχιουρα, κιοῦρι Τσακων. = κύρις, ciurici Mor. 9, Legr. Chans. 302 ἐπέσανε κ' ἐκιοῦψανε, 304 ἔκιοῦψα, κιοῦρτος κτλ.) διδάσκει πασιφανῶς τὴν μεταγενεστέραν τοῦ ου ἀνάπτυξιν. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐν προσεχεῖ συμβολῇ.

Τοῦ δευτέρου δὲ χάριν μέλλομεν νὰ ἐξετάσωμεν ἐν τῷ παρόντι ἐν μόνον, ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον φαινόμενον, τ. ἔ. τὰ κατὰ τὸ μακρὸν ā, ὃ ἀπετέλει τὸ κυριώτατον χαρακτηριστικὸν τῶν Δωρ. καὶ Αἰολ. διαλέκτων ἀντιθετικῶς πρὸς τὴν Ἰων. Ἄττ. καὶ κοινήν· πρβλ. Θεόκρ. XV 88 «παύσασθ' ὦ δύστανοι, ἀνάπτυτα κωτίλλοισαι τρυγόνες!

ἐκναισεῦντι πλατειάσδοισαι ἅπαντα.» Τὸ $\bar{\alpha}$ τοῦτο ἀπ' ἀρχῆς τῶν περὶ τὴν νέαν ἑλλην. σπουδῶν πολλαχοῦ ὑπὸ πολλῶν ἐπεζητήθη καὶ ἀνεκαλύφθη καὶ τὸ κυριώτατον τεκμήριον τῆς Δωρ. καταγωγῆς τῆς νέας Ἑλλην. ὑπελήφθη. Ὅπως τὴν ἐναντίαν γνώμην τολμῶμεν ἡμεῖς ν' ἀποφανθῶμεν, ὅτι αὐτὸ τοῦτ' ἀκριβῶς τὸ μακρὸν α εἶνε ἢ κυριωτάτη ἀπόδειξις τῆς ἐκ τῆς Κοινῆς καταγωγῆς τῆς νέας ἑλλην. γλώσσης.

Καὶ πρῶτον παρατηροῦμεν, ὅτι, ὅπως ἕκαστος εὐκόλως ἐννοεῖ, δὲν δικαιούμεθα νὰ ὑπολαμβάνωμεν Δωρικὸν πᾶν α τῆς νέας ἑλλην. ὅπερ ἀναλογεῖ Ἄττ. καὶ Κοινῶ η , διότι, ὡς γνωστόν, δὲν ἀπήγγελλον οἱ Δωρ. καὶ Αἰολεῖς $\bar{\alpha}$ ἀντὶ παντὸς Ἄττ. καὶ Κοινοῦ η , ἀλλὰ πᾶν πανελλήνιον η , τ $\bar{\epsilon}$. πᾶν η , ὅπερ πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἑλλην. γλώσσης εἰς διαλέκτους ὑπῆρχε καὶ ἀπηγγέλλετο η , ἀπήγγελλον καὶ οἱ Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς ἔπειτα ὡς η πάντες δηλ. ἔλεγον πατήρ, (*) δικαστήριον, τίθημι, ποιήσω εὐγενής, ἤνεγκον, κρημνός κτλ. πρβλ. Ahrens II 145 κέξ. καὶ Mahlow τὰ μακρὰ φων. Α, Ε, Ο, σελ. 11 κέξ. Μόνον δὲ ἀντὶ τοῦ η , ὅπερ μετὰ τὸν χωρισμὸν τῆς ἑλλην. γλώσ. εἰς διαλέκτους ἔλαβεν ἐν τῇ Ἰων. καὶ Ἄττ. καὶ Κοινῇ τὴν θέσιν τοῦ $\bar{\alpha}$, π. χ. ἤκουσα, τιμήσω, νῆσος, Μούσης κτλ. ἀπήγγελλον οἱ Δωρ. καὶ Αἰολεῖς $\bar{\alpha}$ (Mahlow 27) καὶ τοῦτο μόνον τὸ $\bar{\alpha}$, ἂν ἐν τῇ νέᾳ ἑλλην. ἀνεκαλυφθῆ, δύναται νὰ ᾔνε ἀξιόπιστος μάρτυς. Κατὰ ταῦτα φανερόν ὅτι σφάλλεται ὁ κ. Def. διδάσκων ἐν Arch. 11 ὅτι τὸ α τοῦ ῥαγίζω ἀποδεικνύει τὴν Δωρικὴν ἀρχὴν τοῦ Τσακωνικοῦ· διότι πρῶτον τὸ ῥαγίζω εἶνε πανελλήνιον σήμερον καὶ ἐν τῇ παλαιότερᾳ γραμματεῖᾳ εἶνε συχνότατον, καὶ δὴ οὐδὲν ὑπὲρ τοῦ Τσακωνικοῦ ἰδιαιτέρως μαρτυρεῖ· δεύτερον τὸ ῥήγνυμι ἔλεγον

(*) Παρατηροῦμεν ἀπλῶς, χωρὶς νὰ ἐμβαίνομεν εἰς συζήτησιν, ὅτι πατὰρ ἀνεγνώσθη ἐν ἐπιγρ. Ὀλυμπίας (Arch. Zlg. 1876, p. 183), καὶ πατάρρα (αἰτιατ.) ἐν ἐπιγρ. Ναυπάκτου. Ἴδε Ἐποικ. Δωρ. γράμ. ἔκδ. Ἰω. Οἰκονομίδου, Ἀθῆν. 1869. Σ. τ. Ε.

καὶ οἱ Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς μετὰ τοῦ η , ὥστε οὐδὲν ὑπὲρ οὐδενὸς μαρτυρεῖ. Ἐπειτα εἶνε ἀδιανόητον, πῶς ἠδύνατο τὸ ῥήγνυμι ἢ ῥηγνύω ἢ ῥήσσω νὰ μεταποιηθῆ εἰς ῥαγίζω. Αἱ δυσχέρειαι αὗται, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ καὶ αἱ μαρτυρίαι αἴρονται, ἂν τὸ ῥῆμα ἐκληφθῆ παρώνυμον ἐκ τοῦ ῥαγῆ ὅπως τὸ ταγίζω ἐκ τοῦ ταγή, τὸ ἀρχίζω ἐκ τοῦ ἀρχῆ κτλ.

Ὅμοίως ἐσφαλμένως παραβάλλεται ὑπὸ πολλῶν Κορ. Ἄτ. I 179, Οἰκονόμου 287, Def. Νεοελ. Ἄναλ. I 399, Μαυροφρ. Δοκ. 584 τὸ ἐμένα ἐσένα πρὸς τὰ ἐμίνη τίνη τύνη (τούνη) ἐγώνη. Πρῶτον τὸ τύνη (τούνη) ἦτο ἐπικὸν καὶ Λακων. (καὶ Κύπριον), ἀλλ' ἡμεῖς δυσχερέστατα ἠδυνάμεθα νὰ σώσωμεν ἐπικὸν τύπον. Τὰ λοιπὰ φαίνονται μόνον τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ Ταραντίνοις ἰδιάζοντα. Ἐπειτα τὸ ἐγώνη τύνη εἶνε ὄνομ. τὸ δὲ ἐμίνη τίνη δοτ., παρ' ἡμῖν δὲ ἢ ὄνομ. οὐχὶ ἐγώνη ἢ ἐγώνα ἢ ἐγών κτλ. εἶνε ἀλλ' ἀπλῶς ἐγὼ ἐσὺ (τὸ ϵ τοῦ ἐσὺ ἐκ τοῦ ἐγὼ, ὅπως καὶ ἐν τῷ πληθ. ἐμεῖς καὶ ἐσᾶς, καὶ ἐτοῦτος κτλ.), ἢ δὲ δοτ. πανταχοῦ ἀπώλετο· τίς δὲ δύναται νὰ πείσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους, ὅτι τύπος τις δοτ. πτώσεως τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν — ὧν οὐδὲν ἐν τῇ γλώσσῃ συχνότερον—ἐν Λακεδαιμόνι καὶ Τάραντι ἐν χρήσει ἔμελλεν ἀνερμηνεύτῳ τρόπῳ νὰ διαδοθῆ ἀνὰ πάντα τὸν Ἑλλην. κόσμον καὶ ἀντικαταστήσῃ ἄλλων πτώσεων σωζομένων τύπους; Ἐκτὸς τούτων οἱ παλαιοὶ τύποι εἶχον ι πρὸ τοῦ ν , τὰ δὲ ἡμέτερα ϵ , καὶ τῆς τροπῆς ταύτης οὐδεὶς εὐλόγος λόγος δύναται νὰ ἐξευρεθῆ. Καὶ τέλος εἶτε ὡς ϵ ἀπήγγελλον οἱ παλαιοὶ τὸ η εἶτε ὡς ι εἶτε ὡς φθόγγον τινὰ μεταξὺ τοῦ ϵ καὶ ι , οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς ἐν τούτῳ, ἀναμφιλέκτως ὡς ἄλφκ δὲν ἀπήγγελλον αὐτό. Τούτων δὲ ἕνεκα τὸ ἐμένα καὶ ἐσένα ἀνάγκη νὰ κατὰγονται ἄλλοθεν ἢ ἐκ τοῦ ἐμίνη τίνη, ἃ σώζονται ἀλώβητα ἐν μόνῃ τῇ Κύπρῳ ἐγιώνη ἐσοῦνη Φιλιστ. III 439.

Ὅμοίως ἐλέγετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν πάντων, Ἄττικῶν καὶ Δωρ. ἦν ἠνίδε ἠνί (Θεοκρ. I 149 ἠνίδε τοι τὸ δέπας),

ὕφ' ἡμῶν δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας νά! τοῦτο ὑπελήφθη ὑπὸ πολλῶν, ὅτι ἐγένετο ἐκ τοῦ ἦν κατὰ μετάθεσιν καὶ Δωρικὴν τροπὴν τοῦ η εἰς α. Ὁ δὲ κ. Def. ἐν Νεοελ. Ἀναλ. I 399 διδάσκει ὅτι τὸ νά τοῦτο εἶνε τὸ καθαρὸν στέλεχος καὶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἦν, ἐνῶ τὸ ἦν εἶνε τοπικὴ. Ταῦτα οὐδ' ὀβολοῦ ἀξία. Τὸ ἦν δὲν ἠδύνατο νά γίνῃ νά καὶ ἡ παραγωγὴ ἀπόβλητος. Πῶς δὲ καὶ τὸ ἐμένα καὶ τὸ νά πρέπει νά ἐρμηνευθῶσιν, θέλομεν ἀναπτύξει ἐν προσεχεῖ συμβολῇ.

Ὁμοίως ἐσφαλμένως διδάσκει ὁ κ. Def. ἐν Arch. σελ. 20, ὅτι τὸ μάτηρ καὶ θυγάτηρ τῆς λακωνικῆς διαλέκτου προήλθον ἐκ τοῦ *θυγάτης *μάτης· ὁ κ. Def. ἀγνοεῖ ὅτι τὰ εἰς -τηρ ὀνόματα εἶνε γενετικῶς καὶ ἱστορικῶς πάντη διάφορα τῶν εἰς της· διότι τὰ εἰς τηρ εἶνε πανάρχαια καὶ ἔχουσιν ἐν ταῖς συγγενέσι γλώσσαις ἀνάλογα (πρβλ. Borp. Συγκριτ. Γραμμ. III 186 κέξ.) ἀπηγγέλλοντο δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Δωριέων καὶ Αἰολέων μετὰ τοῦ η οὐχὶ μετὰ τοῦ ᾱ (οἱ Ἡλεῖοι καὶ Λοκροὶ ἔλεγον πατάρα, ἀλλ' οὐκ ἀρχαῖον τὸ α, πρβλ. G. Meyer Ἑλλην. Γραμμ. σελ. 42), τὰ δὲ εἰς -της ἐν οὐδεμιᾷ συγγενεῖ γλώσσῃ ἔχουσι τι ὅμοιον, διότι εἶνε καθαρῶς ἑλλην. προῖόν, ἀπηγγέλλοντο δὲ ὑπὸ τῶν Δωριέων καὶ Αἰολέων μετὰ τοῦ ᾱ. Πάντες ὅσοι πρότερον παρέβλεπον τὴν φανεράν τῶν φωνηέντων διαλεκτικὴν διαφορὰν ταύτην, ἡμάρτανον, σήμερον δ' ὅμως οὐδεὶς (πλήν, ὡς φαίνεται, τοῦ κ. Def.) ἀγνοεῖ ταῦτα. Περὶ τῆς πιθανῆς καταγωγῆς τῶν εἰς -της τούτων ὀνομάτων ἐκ θηλυκῶν εἰς -τᾱ πρβλ. Delbrück ἐν Συντακτ. Ἑρεῦναις IV σελ. 6 κέξ. Ὁ ἀξιῶν νά ὑπολαμβάνῃ, ὅτι ἀντὶ παντὸς ἀττικοῦ η οἱ Δωριεῖς ἀπήγγελλον ᾱ, διαπράττει τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα ὡσεὶ ἐδίδασκεν, ὅτι ἀντὶ παντὸς οὐ οἱ Δωριεῖς ἀπήγγελλον ω, ὅτι ἔλεγον δηλ. ὦκ, τῶτον καὶ ἄλλα θαύματα ἀντὶ οὐκ, τοῦτον.

Οὐδὲ τὸ δά (ἐδά) δύναται νά παράγῃται ἐκ τοῦ δῆ ἦ-δη, ὅπως πλεῖστοι, Μαυροφρ. ἐν Ἐκλογῇ Μνημ. 472 καὶ

467, Def. Arch. 11 ἐδάρι τσακων.—ἦδη, Ἀθην. II 284 καὶ ἄλλοι ἐδίδαξαν, διότι καὶ οἱ Δωρ. καὶ Αἰολεῖς ἔλεγον δῆ ἦδη, (ἐκτὸς ἂν ὑποληφθῇ ὅτι τὸ πᾶ (παρ' ἡμῖν ἐπᾶ=ἐνθάδε) ἐπέδρασεν ἐπ' αὐτό, ὥστε κατὰ τὸ ἐπᾶ = ἐνθάδε ἐλέχθη ἐδά = νῦν). Ὁμοίως ἐσφαλμένως λέγεται ἐν Max-Müller Vorles. I 6 ὅτι οἱ Δωριεῖς ἔλεγον μᾶν=μῆν-μηνός. Ἐσφαλμένως ὁμοίως διδάσκει ὁ Morosi 154 ὅτι τὸ μακάτα μακά μαγάτα μαγάτα παράγονται ἐκ τοῦ μηκέτι· διότι τὸ μῆ ἐλέγετο καὶ ὑπὸ τῶν Δωριέων καὶ Αἰολέων (πλήν τῶν Ἡλείων) μῆ, καὶ αὐτὸς ὁ Mor. ἐν 155 ἀναφέρει μῆ καὶ μῆν.

Ὁμοίως οὐκ ἀποδεκτὸν ὁ Mor. ἐν 146 λέγει, ὅτι τὸ ἐγάλασα ἐπεινάσα ἔχουσι τὸ α Δωρικῶς.

Ὡσαύτως ἐννοεῖ ἕκαστος ὅτι τὸ α ἐν τύποις οἷον ἐσηκώθημαν = ἐσηκώθημεν ἐκοιμήθημαν Μεσαιων. Βιβλ. Σάθα II 395 ἐδέκτημαν 256, ἐκαταλύθημαν 305, κτλ. δὲν εἶνε Δωρικόν, ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐχαιρούμεθαν αὐτ. 360, φοβούμεσταν 284, θαυμαζούμεθαν 245, παραδιδούμεθαν 256, βιαζούμεθαν 306 κτλ.

Ἐν Κουνίου Περιόδ. XI ἀναφέρονται ὑπὸ Kind σ. 128 Τραπεζούντια ἐκόπαν = ἐκόπησαν καὶ ἐσεῖαν = ἐσείσθησαν καὶ ἐν Μεσαιων. Βιβλ. Σάθα II 197 ἀναφάναν = ἀνεφάνησαν κτλ. ἀλλ' οὐδ' αὐτὰ δύνανται νά εἶνε Δωρισμοί, διότι πρῶτον ἀπορεῖται, πῶς οἱ Τραπεζούντιοι ἠδύναντο νά σώσωσιν, οὐς οὐδέποτε ἠδύναντο νά ἔχωσι Δωρισμούς, δεύτερον διότι οἱ Δωριεῖς ἀπήγγελλον τοὺς τύπους τοῦ παθητ. ἄορ. μετὰ τοῦ η (καὶ παρὰ Θεοκρ. IV 53 «εἰς ταύταν ἐτύπαν χασμεύμενος», ἀποκατεστάθη ὁ ἀληθὴς τύπος ἐτύπην).

Καὶ ὅσα ὁ G. Meyer ἐν Rivista di Filologia 1876 σελ. 257 κέξ. ἐξέθηκεν ὑπὲρ ἀρχικοῦ α ἐν Κυπρίῳ ἰδιώματι σωζομένου οὐδὲν περὶ Δωρισμῶν δύνανται σήμερον νά ἀποδεικνύωσιν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μόνον τὸ α τῆς Νέας Ἑλλην.

τὸ ἀντιστοιχοῦν Ἀττικῷ μὲν καὶ Κοινῷ η, Δωρικῷ δὲ καὶ Αἰολικῷ ā, ὑπολαμβάνεται μάρτυς ἀξιόπιστος περὶ τῆς κατάγωγης τῆς νέας Ἑλλην. γλώσσης καὶ τῶρα προβῶμεν εἰς τὴν ἀκρόασιν καὶ ἐξέτασιν τῶν μαρτύρων τούτων.

Τὸ ā τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ ἐν τε ταῖς ρίζαις καὶ τοῖς θέμασι καὶ ταῖς καταλήξεσιν. Ἡ παρούσα συμβολὴ μόνον ἐν μέρει θὰ διαλάβῃ περὶ τοῦ ἐν ταῖς ρίζαις καὶ τοῖς θέμασιν ā, διότι δι' αὐτοῦ καταντῶμεν εἰς λεξιλογικούς πίνακας, οἵτινες τοῦτο μὲν χρήζουσι πολλοῦ χώρου, ἐνῶ τὸ Ἀθηναῖον παρέχει ὀλίγον, τοῦτο δὲ δὲν κρίνονται ἀπαραίτητοι· διότι χαρακτηρὸν ὀρίζων τὴν κατάγωγὴν γλώσσης τινὸς δὲν εἶνε τοσοῦτον αἱ ρίζαι καὶ λέξεις, ἀλλὰ μάλιστα πάντων οἱ φθόγγοι καὶ ἡ κλίσις καθόλου, ἐνθα ἀπαντᾷ παρὰ Δωρ. καὶ Αἰολ. τὸ ā ἀντὶ Ἀττ. η.

α) Ἐν ταῖς καταλήξεσι τῶν ὀνομάτων τῆς I κλίσεως, λύπα πολίτας, πολλὰ κτλ.

β) ἐν τῇ ἀρκτικῇ συλλαβῇ τῶν ἀπὸ α ἀρχομένων ῥημάτων, ἀρχόμεαν, ἀκουσα κτλ.

γ) ἐν πᾶσι τοῖς κινήμασι τῶν ῥημάτων ὧν τὸ θέμα λήγει εἰς -α τιμάσω, μεμναμένος, ἔβα, καὶ ἐν τοῖς ἐκ τούτων παραγώγοις, στάμων, μνᾶμα, τίμαμα, τιματὸς κτλ.

δ) ἐν τῷ πρώτῳ προσ. τῶν παρωχημένων χρόνων τῆς μέσης φωνῆς συνεθέμαν, ὠλόμαν κτλ.

ε) ἐν τοῖς θηλ. κοινῶς εἰς -ήνη λήγουσιν π. χ. εἰράνα, γαλάνα, Ἀθάνα, Σελάνα, σκανά, ἀπάννα κτλ.

ς) ἐν τοῖς θηλ. ἀφηρημένοις τῆς III κλίσεως εἰς -της οἰκειότητας, νεύτατα, κακότητα κτλ.

ζ) ἐν πάσαις ταῖς εἰς -ηξ -ηκὸς κοινῶς ληγούσαις λέξεσιν, σφάξ, ὑσπλαγξ, μύρμαξ, νάρθαξ κτλ.

Ἴδωμεν πῶς ἔχουσι ταῦτα ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην. ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ τελευταίου.

Ἡ κατηγορία η) ἀπαγορεύει πᾶσαν πρὸς τὴν Δωρ. διάλεκτ. σχέσιν, διότι ἡμεῖς λέγομεν ἢ σφῆγκα, τὸ μερμήγκι, ὁ σκούληκας, τὸ σκούληκι (καὶ ἐν Κάτω Ἰταλίᾳ Mor.

99). Ἐν Κρήτῃ λέγομεν ὁ ἄρτηκας, ἐν Κύπρῳ ἀναθρήκα καὶ ἀναδρήκα, ἐν Λέσβῳ νάρθηκας καὶ ἄρνακας, ἐν ᾧ τὸ α οὐδὲν ἀποδεικνύει Δώριον, διότι ἐνομίσθη ἢ μεγεθυντικὴ κατάληξις -ακας λ. χ. Μανόλακας, Γιάννακας γαϊδούρακας, ψάρακας κτλ. Λέγομεν δὲ ὅπως ἐν Ἀττικῇ καὶ Κοινῇ κόρακας, γεράκι ρούπακας (ῥῶπαξ) = νέα δρῦς, δοιάκι (= οιάκιον, τὸ δ πρὸ τοῦ φθόγγου ja κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὴν διὰ ἔπως καὶ δγιούρι = γιοφύρι δγιατρός κτλ.) λάρνακα, λαβράκι, βώλακας, χάρακας κτλ.

Ὅμοίως ἡ κατηγορία ζ ἀποβάλλει πᾶσαν Δωρισμοῦ ὑποψίαν, διότι πάντες λέγομεν ἢ γλυκότη, ἢ νιότη, ἢ ἀ(ν)-θρωπότη κτλ. Τὸ ς παρελείφθη διότι πάντα ταῦτα μετέβησαν εἰς τὴν πρώτην κλίσιν ὅπως καὶ τὰ εἰς -ις, ὥστε κατὰ τὸ τῆς τύχης ἢ τύχη λέγεται καὶ τῆς νιότης ἢ νιότη καὶ τῆς πόλις ἢ πόλι κτλ. διότι χαρακτηριστικὸν τῆς ὀνομαστ. τῶν θηλ. ὑπελήφθη ὁ φθόγγος i τῆς δὲ γεν. τὸ ς, τὸναντίον δὲ ἐν τοῖς ἀρσεν. τὸ ς χαρακτηριστικὸν τῆς ὀνομαστικῆς (διότι ὁ πολίτης ὁ προφήτης), ἢ δὲ ἔλλειψις αὐτοῦ τῆς γενικῆς, λοιπὸν ὁ ὄφις τοῦ ὄφι, διότι καὶ ὁ κλέφτης τοῦ κλέφτη. Μίαν μόνην ἀπορίαν δύναται τις νὰ ἔχη ἐξετάζων ταῦτα· διατί δηλ. τὰ ἄλλα περιττοσύλλαβα ἀρσεν. καὶ θηλ. (*) τῆς τρίτης κλίσεως μεταβάλλοντα εἰς τὴν I κλίσιν ἠῦξήθησαν ἐν τῇ ὀνομ. κατὰ μίαν συλλαβὴν, ταῦτα δὲ οὐχί· διατί ἢ ἀκρίδα, ἢ ἐλπίδα, ὁ βασιλέας ἀλλ' οὐχί ἢ ἀνθρωπότητα, ἀλλ' ἢ ἀνθρωπότη, ἢ νιότη κτλ. Καὶ περὶ μὲν τῶν εἰς -ις καὶ -υς οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῆς αἰτ. πόλιν ὄφιν ῥάπυν, τ. ἔ. κατὰ τὰ λύπην -λύπη, προφήτην -προφήτης ἐλέχθη καὶ πόλιν

(*) Θηρεύοντες συντομίαν ἐξεφράσθημεν ἀνακριβῶς ἐν Bezz. Beitr. VI 333 ὅτι πᾶντα τὰ τῆς III κλίσεως μετέβησαν εἰς τὴν πρώτην τοῦτο ἐσφαλμένον, διότι οὐ μόνον τὰ οὐδέτερα μένουσι κατὰ χώραν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρσεν. ἕνια μετέβησαν εἰς τὴν II, π. χ. ὁ γέρως, ὁ χάρως, ὁ ὄρακως, κτλ. περὶ ὧν ἄλλοτε ἐκτενῶς. Ἡ ἐκεῖ δοθεῖσα ἐξήγησις δὲν βλάπτεται διὰ ταῦτα.

- πόλι, ὄφιν - ὄφιν, πίστιν - πίστι (πίστη ἀναγινώσκεται ἐν παπύρω τοῦ 616 μ. X. ἐν Notices et extraits des Manusc. de la Bibl. XVIII σελ. 242), δηλ. ἡ ληφθεῖσα ὡς βάσις αἰτιατικῆ ἦτο ἰσοσύλλαβος τῆ ὀνομ. καὶ οὕτως ἔμεινεν. Περὶ δὲ τῶν εἰς - της παρατηροῦμεν ὅτι καθ' ἃ φαίνεται, ὅτε προεκηρύχθη ἡ τρίτη κλίσις ἐχαράχθησαν ἀληθῶς ἀμφότεραι αἱ ὁδοί, ἐλέγετο δηλ. καὶ ἡ νεότη καὶ ἡ νεότητα, πρβλ. Κρητ. Δράματ. Σάθα 114 ἡ πλουσιότητά σου, τῆς ὑψηλότητάς σου, 180 τῆς πλουσιότητος, 181 τῆς τιμιότητάς σου, 198 τὴν κοκκινότη, 170 ἡ ἐδικότητά, 292 ἡ μεγαλότητά σου, 411 ἡ ἀγαθότητά σου, Μεσαιων. Βιβλ. Σάθα II 390 ἡ μεγαλότητα κτλ. κατόπιν δὲ διὰ τὸ εὐκολώτερον ἐπεκράτησεν ὁ βραχὺς τύπος.

Καὶ ἡ κατηγορία ε) ἀποβάλλει τὴν νομιζομένην Δωρικὴν ἐπικράτησιν· οὐδεὶς λέγει σήμερον εἰράνα, γαλάνα, ἀλλ' εἰρήνη, γαλήνη, Ἀθήνα ἢ παρετυμολογικῶς Ἀνθήνα, ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I 301 ἀναγινώσκεται «ὦ ἦλιε λαμπρότατε, φεγγάρι τῆς Σελήνης» ἀλλ' ὁ στίχος δὲν μοι φαίνεται γνήσιος δημῶδης. Ἐν Ἰταλίᾳ λέγεται σιλένη. Ἐν Κεφαλληνίᾳ λέγεται κρήνη, ἐν Λέσβῳ κρηνέλλα. ὁμοίως λέγομεν Μυτιλήνη. ἂν τὸ Μεσσήνη εἶνε εὐχρηστον ἀγνοοῦμεν, ὁμοίως τὸ σκηνή.

Ἡ δὲ κατηγορία δ) φαίνεται ὑποστηρίζουσα Δωρισμόν τινα, διότι ἐν πάσῃ τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ ταῖς πρὸς βορρᾶν Ἑλλην. χώραις, νομίζομεν δὲ ὅτι καὶ ἐν Πελοποννήσῳ λέγεται ἐρχόμενε, ἐλουζόμενε, ἐβρεχόμενε, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ἐλουζόσανε καὶ ἐλουζότανε καὶ ἐλουζόμαστε καὶ ἐλουζόσαστε κτλ. δηλ. δωρικώτερον τῶν Δωριέων αὐτῶν. Τούναντίον δ' ἐν Κρήτῃ, ἐν τοῖς Μνημείοις τῆς Κύπρου, καὶ ἐν ἄλλαις πολλαῖς νήσοις αἰεποτε ὁ καὶ ἐν ταῖς ἀνω εἰρημέναις χώραις εὐχρηστος τύπος ἐγράφουμουν, ἐβρέχουμουν ἤρχουμουν κτλ. Διατί δὲ ἐν Κρήτῃ, χώρα ὁμολογουμένως δωρικῆ καὶ ἐν ἡ πιθανώτατα ἡ τῶν διαφόρων διαλέκτων ἀνάμιξις ἦττον δυνατὴ ἢ ἐν ἄλλαις χώραις

ἦτο, δὲν διεσώθη ὁ δωρισμὸς οὗτος; μὴ δὲν εἶνε γνήσιος; Ὅταν τις παρατηρήσῃ ὅτι καὶ ἐν τῷ ῥήματι καὶ ἐν τῷ ὀνόματι οὐχὶ Δωρικοὶ ἀλλὰ κοινοὶ τύποι ἀνευρίσκονται, δὲν θὰ ἀπαξιώσῃ, νομίζομεν, νὰ ἀναζητήσῃ μεθ' ἡμῶν ἄλλην ὁδὸν ἐξηγήσεως.

Καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ ἐν πάσῃ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι λέγεται τὸ τρίτ. πληθ. πρὸς. τοῦ παρατ. τῆς μέσης φωνῆς μετὰ τοῦ α, ἐποτιζοῦνταν(ε), ἤρχουνταν(ε) κτλ. ἀλλ' ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν τοῖς Μνημείοις τῆς Κύπρου μόνον τοῦτο τὸ πρόσωπον, τὰ δὲ λοιπὰ ἄνευ τοῦ α, π. χ. ἤρχουμουν καὶ ἤρχομουν ἐκάθομουν καὶ ἐκάθουμουν, ἤρχοσουν καὶ ἤρχουσουν, ἤρχεντον(ε), ἐκάθεντονε (τὸ ντ ἀπαγγέλλεται ὡς d ἄνευ τινὸς ἐρρίνου) ἤρχόμεθα, καθόμεθα, ἐν Κρητ. Δραμ. 262 καθόμεσθε, 149 ἐρχομέσθα ἐκάθομέσθα, ἤρχεσθε ἐκάθεσθε. Ἡ αὐτὴ δὲ ἢ ἐν τῷ Κρητικῷ ἰδιώματι κατάστασις παρατηρεῖται καὶ ἐν παλαιότερα γραμματεία, π. χ. Trois Poèmes Grecs du moyen age 24 κατετέρπεντο καὶ κατεχαίρετόν τα, 30 ἐχαίρεντον, 33 ἐπέτουνταν οἱ ἔρωτες, 37 ἐχαίρουνταν οἱ πάντες, 318 ἐπέτομουν, ἐκάθομουν, 250 ἐκείτονταν, 225 ἐξενίζονταν. Καὶ ἄνευ τοῦ τελικοῦ νῦ, 11 ἐφοβοῦντα, 20 ἐγίνουντα, 21 ἦτα, 23 ἐκάθουντα, 26 συνεσμίγοντα κτλ. ἃ φαίνονται προελθόντα κατ' ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν (*) τῶν τύπων εἰς - αν καὶ τῶν παλαιῶν εἰς - ο, τ. ἔ. ἐφοβοῦντο - ἐφοβοῦνταν καὶ ἐκ τούτων ἐφοβοῦντα. Τὸ α τοῦτο ἐν τῷ τρίτῳ πληθ. προσ. ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ εἶνε Δωρ. οὐδὲ δύναται νὰ παραβληθῇ ὑπὸ τοῦ ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I 435 τὸ α τοῦ μάρτυρας γέροντας ὡς Ἰαπετικῶν χρόνων ἀποθαυμάζοντος πρὸς τὰ abodhanda amriyanta κτλ. Τούτου οὐδεμίαν ἄλλη εἶνε δυνατὴ ἐξήγησις ἢ ἡδε: ὅπως ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἢ μόνῳ τῷ πρώτῳ ἐνεργ. ἀορ. ἰδιάζουσα

(*) Λαμπρὸν παράδειγμα ἀμοιβαίας ἐπίδρασεως εἶνε τὸ ἐν σελ. 71 Trois poèmes ἀνθρωπίνειον σποράν», τ. ἔ. ἀνθρώπινον καὶ ἀνθρώπειον ὁμοῦ.

κατάληξις τοῦ τρίτου πληθ. εἰς -αν μετεβιβάσθη κατ' ἀναλογίαν καὶ ἐπὶ τὸν δεύτερον ἀόριστον, βραδύτερον δὲ ἐπὶ τὸν παρατ. καὶ παρακειμ. εἶδαν εἶχαν, ἐλήλυθαν, εἴληψαν ἐν Παπύρῳ τοῦ 165 π. χ. ἐν σελ. 275 τοῦ Notices et extr. des Manuscrits etc. XVIII T. ἐντέθεικαν 160 π. χ. σελ. 280 αὐτ., ἐνβέβληκαν 153, π. χ. σελ. 315. ὕβριζαν σελ. 304 καὶ 307 τοῦ 156 π. χ. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, τ. ἔ. κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐνεργ. παρῳχημένων χρόνων καὶ τοῦ παθητ. ἄορ. (ἐγράφησαν καὶ ἐγραφήσαν) ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τὸν παρατατ. τῆς μέσης φωνῆς τὸ -αν. Λοιπὸν ἐποτίζονταν(ε) διότι ἐποτίζαν(ε) ἐποτίσαν(ε) ἐποτιστήσαν(ε). Ἐνιαχοῦ ἐγένετο μετάβασις οὐχὶ μόνον τοῦ -αν, ἀλλ' ὀλοκλήρου τοῦ -ησαν ἀπὸ τοῦ παθητ. ἄορ. π. χ. ἐρχόντησαν, ὅς σχηματισμὸς λέγεται ὑπὸ Mor. 139 ἐπτανήσιος· ἐν Λάμπρου Romans κτλ. στίχ. 859 τοῦ τρίτου ποιήμ. ἐχαίρόντησαν, ὁμοίως ἐν στ. 811 τοῦ Ἡμπερίου καὶ Μαργαρώνας ἐκδ. Wagner ὁμοῦ μετὰ τῆς Γραμμ. τοῦ Νικολάου Σοφιανοῦ ὑπὸ Legrand 1874. Ἰδιώματα δὲ τινὰ π. χ. τὸ Πάριον, Νάξιον, Θηραῖον Μακεδονικὸν ἔχουσι τὸ τρίτον ἐνικὸν ὅμοιον τῷ τρίτῳ πληθ. ὥστε διὰ μόνου τοῦ ὑποκειμένου δηλοῦται, ἂν ὁ λόγος εἶνε περὶ ἑνὸς ἢ περὶ πολλῶν (ὁμοίως ἐν Ἑλλάδι τὸ εἶνε, ἐν Κρήτῃ δὲ λέγομεν εἶνε ἐπὶ ἑνὸς καὶ εἶνε ἐπὶ πολλῶν) ἤρχοντανε 3ον πληθ. καὶ τρίτον ἐν. (*). Ἐν τούτοις λοιπὸν τοῖς ἰδιώμασι τὸ

(*) Ταῦτα τὰ ἰδιώματα ἀπέβηλον καὶ τὴν αἰτιατ. τοῦ πληθ. τῆς II κλίσεως, ὥστε ὅπως ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι ἐν τῇ τρίτῃ κλίσει ἢ αὐτῇ πτώσει τοῦ πληθ. τελεῖ τὰ τῆς ὀνομ. καὶ αἰτιατ. (ἐλπίδες, σανίδες, τυράδες) ὅπως ἐν τούτοις μία πτώσις τελεῖ τὰ τῆς ὀνομ. καὶ αἰτ. τοῦ πληθ. τῆς δευτέρας κλίσεως, οἱ ἄνθρωποι τσ' ἄνθρωποι, τοῦ ἄρθρου ἐκάστοτε σαφῶς παριστῶντος τὴν πτωτικὴν σχέσιν. Τοῦτο ὑπέλαθεν ὁ μακαρίτης Μαυροφρ. ἐν Δοκ. Αἰολισμὸν, τ. ἔ. τοῖς ἀνθρώποις αἰτ. κατ' ἀποκοπὴν τοῦ ς. Ἄλλ' ὁμολογουμένως ἐσφάλη, διότι τὸ τελικὸν ς ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. εἶνε σταθερόν. Τονίζεται δὲ ἄρθρωποι, διότι πρότερον ἐσώζετο καὶ ἡ αἰτ. καὶ ἡ γεν. καθ' ἃς ἐκκλονίσθη. Ὅτι δὲ δὲν

ἄλφα κατέλαβε δύο πρόσωπα, ἀλλ' οὐδὲν πλέον (πλὴν ἐν τῷ Μακεδονικῷ), ὥστε ἡ διάδοσις του εὐρίσκεται ἐν τούτοις ἐν τῷ β' φ σταδίῳ. Τὸ Κερκυραϊκὸν ἰδιώμα ἔχει μεταβιβάση ὁμοίως τὸ α ἐκ τοῦ τρίτου πληθ. εἰς τὸ τρίτον ἐν., καὶ τὰ πρόσωπα ταῦτα συνέπεσον, ἀλλ' οὐχ οὕτως ὅπως ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἰδιώμασιν· ἐρχόμενε ἐρχόσυνε, ἐρχόντανε, ἐρχόμεσθε, ἐρχόσασθε, ἐρχόντανε. Καὶ ἐν τούτῳ λοιπὸν τὸ ἄλφα δύο πρόσωπα. Τὰ τῆς Πελοπον. Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν πρὸς βορρᾶν χωρῶν ἰδιώματα προέβησαν ἔτι περαιτέρω μετενεγκόντα αὐτὸ καὶ ἐπὶ τὸ β' καὶ α' ἐν. τ. ἔ. κατὰ τὸ ἦταν(ε) ἐλέχθη καὶ ἦσαν(ε) καὶ ἦμαν(ε). Τὸ δὲ Ἡπειρωτικὸν καὶ Μακεδονικὸν μετεβίβασαν τὸ α καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ πρόσωπα πάντα, ἐβρέχουμάσε (ὃ καὶ ἐν Ἀθήναις) καὶ ἐβρέχουμάσταν, ἐστείλαταν, ἐγώ πολύ σας χαριστῶ (= εὐχαριστῶ) πώρχόσασταν Pass. 248, πολλοὶ μ' ἐνταγιαντήσαταν βαστάτε Legr. Chans. 118. (ὅσα περὶ τούτων ἐν Δοκιμῳ 162-4 γράφονται, εἶνε ἐσφαλμένα). Πολλαχοῦ δὲ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἐν Πελοποννήσῳ διαστέλλεται τὸ τρίτον ἐν. τοῦ τρίτου πληθ. ἐλουζότανε, ἐλούζούτανε.

Τὸ ἄλφα λοιπὸν ἐν μὲν τῷ Κρητικῷ ἰδιώματι κατέχει ἐν μόνον πρόσωπον, τὸ τρίτον πληθ., ἐν τῷ Θηραῖῳ, Νάξιῳ κτλ. δύο· ἐν τούτοις δὲν δύναται νὰ ἔχη ἄλλην ἀρχὴν ἢ τὴν ἀναλογίαν. Ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς ἰδιώμασι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατέχει καὶ τὰ λοιπὰ ἐν. πρόσωπα· καὶ δὴ ἐρωτᾶται, ἂν τὸ α τοῦτο τοῦ ἐρχόμενε κτλ. ὠρμήθη ἐκ τοῦ πρώτου προσώπου σώζοντος τὸ Δωρ. ᾱ, ἤρχομαν, ἢ ὠρμήθη ἐκ τοῦ 3ου πληθ. καὶ 3ου ἐν. καθ' ἣν τὸ Κρητ. Θηραῖον καὶ Κερκυραῖον δεικνύουσιν ὁδόν. Ὁ τὸν Δωρισμὸν παραδεξάμενος ὀφείλει ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὰδε: διατί οἱ ἐπὶ τῶν νήσων Δωριεῖς δὲν ἔσωσαν αὐτὸν τὸν Δωρισμὸν;

εἶνε ὄωρ. τονισμὸς, ἀποδεικνύει ἢ χρῆσις αὐτοῦ ἐν ταῖς κατὰ τὸν Πόντον χώραις, αἵτινες κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύναντο νὰ ὀωρίσωσιν.

διατί ἐσώθη μόνος οὗτος, οὐχὶ δὲ καὶ τισ ἀλλοι, π.χ. λέγομαι, τιμάσω, τιμῆς κτλ.; Πρὸς ταῦτα ἡμεῖς οὐκ ἐξαρκοῦντες φροναῦμεν ὅτι δὲν εἶνε Δωρισμοί, ἀφοῦ μάλιστα ἡ διάδοσις τοῦ α ἀπὸ δύο προσώπων ὀρμωμένου φαίνεται φύσει εὐκολωτέρα ἢ ἀπὸ ἑνὸς μόνου. Ὅτι δὲ τὸ φωνῆεν καὶ ὁ τονισμὸς προσώπου τινὸς ἐπιδραῖ ἐπὶ ἄλλο, εἶνε εὐκολὸν νὰ ἐννοήσῃ τις καὶ αὐτός, φέρομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὰκόλουθα. Πάντες τονίζομεν ἐβρέχουμον ἐκάθομου, διότι ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἐλέγετο ἐβρέχεσο ἐβρέχετο καὶ οὕτως ἐτονίσθη καὶ ἐβρέχομην (Προδρομ. I 47 ἤρχομην)· ἤρξατο δὲ ὁ τονισμὸς οὗτος φύσει ἀφοῦ τὸ η ἐγένετο βραχὺ φωνῆεν. Πρὸς δὲ τούτοις ἀφοῦ τὸ ἐποτιζομην ἐγένετο ἐποτιζομουν (*) μεταξὺ τοῦ μῦ καὶ τοῦ νῦ συγκοπέντος μὲν τοῦ φθόγγου ι διὰ τὴν ταχεῖαν προφορὰν (ἐποτιζομ(ι)ν ἀναπτυχθέντος δὲ ἔπειτα τοῦ χειλικοῦ βραχέος u παρὰ τὸ χειλικὸν μ (πρβλ. Trois Poèmes 318 ἐκάθομου, ἐπέτομου, 285 ἐκοιμίζομου, Legrand Chans. 66 ἐκάθομου ὠρεοκοπόμου, 204 ἄντρεπόμου, ἐν Κερκ. ἐρχόμου, ἐν Κρήτῃ ἐκάθομου καὶ ἐκάθουμου, ἐν Ἑλλάδι ἐρχόμανε κτλ.), ἐντεῦθεν δὲ κατ' ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν προτέραν συλλαβὴν (ἧς ἐπιδράσεως οἱ νόμοι μέχρι τοῦδε οὐκ ἐξηκριβωμένοι) ἐγένετο ἐργάζομουν, ἐποτιζομουν (πρβλ. σκοτειδί, σκοτούρα ἐν Νάξῳ Νεοελλ. Ἄναλ. II 14 ἐν Ἑλλάδι σκουτούρα ὅπως φαγούρα, κοντὸς ἀλλὰ κοντούρης λελούδια ἐν Μήλῳ, παρ' ἡμῖν λουλούδια, λεχὼνα συνήθως, λουχούνα παρ' ἡμῖν, ἐθάμπωσε συνήθως, ἐν Θήρῃ καὶ ἀλλαχοῦ ἐθόμπωσε καὶ θομπό, σουσουράδα, παρ' ἡμῖν σεισωράδι διότι ὦρὰ οὐχὶ οὐρὰ ἀπαγγέλλομεν, καὶ ἀντιστρόφως ἡ πρώτη ἐπὶ τὴν β', πολομῶ Μεσ. Βιβλ. Σάθα 27, 28, 29 κτλ.), μετὰ ταῦτα τὸ διττὸν τοῦτο οὐ μετέ-

(*) Ὁ κ. Def. γράφει ἐν Κουρτ. Μελ. IV 297 Terminatio verbalis -ομην primum in -u'min ac deinde in -u'mun transiit. Ὅτι τοῦτο πλάσμα καθαρὸν, ἀποδείκνυται ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς παλαιότερας γραμματείας παρατεθειμένων παραδειγμάτων.

βη καὶ ἐπὶ τὸ β' πρόσωπον, ὥστε ἐνῶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἐλέγετο ὑπέσχεσο ἐβρέχεσο ὅπως ἐτίθεσο, ἐδίδεσο, ὅπως νῦν ἐτι ἐνιαχοῦ τῆς Ἰταλίας ἐγράφεσο Mor. 140, ἔρκεσο αὐτ. 56, ἐγῆρεσο = ἠγείρεσο Rivista di Filologia II 439, ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι ἐπλάσθη ὑπέσχεσου (ἐν trois Poèmes σελ. 48) κατὰ τὸ ἐργάζομουν ὑπέσχομουν, καὶ τέλος ὑπόσχουσου ἐργάζουσου κατὰ τὸ ὑπόσχουμον ἐργάζουμον.

Τὸ τρίτον πληθ. πρόσ. ἐπέδρασε καὶ ἄλλως ἐπὶ τοῦ τρίτου ἐνικοῦ τῶν βαρυτόνων ῥημάτων, ὥστε ἀντὶ ἤρχεσο, ὅπως ἐνιαχοῦ τῆς Ἰταλίας ἐτι λέγεται (πρβλ. Morosi 140 ἐγράφετο) λέγομεν ἤρχετον(ε) ἐποτιζετον(ε), ὅπως ἐν Θήρῃ καὶ ἄλλαις τισὶ τῶν Κυκλάδων κατὰ τὰ «τὸ μεγαλήτερόντωνε, τῇ δουλειάντωνε τὸ παιδί ντου, ἐν οἷς ἀρχῆθεν ὁ φθόγγος ντ (=d) εἶχε λόγον, λέγεται καὶ ἡ γυναῖκα ντου, τοῦ σπιθιοῦ ντου, ἐν Νάξῳ τσοῖ γονοί ντου = τοὺς γονεῖς του. Μόνον δὲ σ προηγουμένου ἀπαγγέλλεται τὸ ταῦ καθαρὸν, ὁ πατέρας Του.

Τὰς ἀναλογίας ταύτας καὶ τοὺς κατ' αὐτὰς προελθόντας τύπους ἐν τῷ ῥήματι καὶ μάλιστα ἐν τῷ παρατ. τῆς μέσης φωνῆς πολλοὺς καὶ πολυειδεῖς ὄντας, ἅτε ἄλλοτρίους τῆς προκειμένης περὶ τοῦ ἄλφα ἐρεύνης, παραλείπομεν ἐν τῷ παρόντι. Νομίζομεν δὲ ὅτι κατεστήσαμεν πιθανόν, ὅτι ἀφοῦ τὸ ἤρχουνταν κτλ. κατ' οὐδένα τρόπον δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσιν ἄλλως ἢ κατ' ἀναλογίαν σχηματισμοί, οἱ ἐν τισὶ χώραις εὐχρηστοὶ τύποι ἐρχόμανε, ἐβρέχομανε οὐδεμίᾳ ἀνάγκῃ νὰ ὑποληφθῶσι Δωρισμοί, ἀφοῦ μάλιστα ἀναμφίβολοι Δωρισμοὶ ἐν τῇ κλίσει τῆς νέας ἑλλην. ἐλλείπουσι παντάπασι.

Ἡ κατηγορία γ) οὐδὲν παρέχει Δώριον, πάντες λέγομεν τιμημένος, ἐτίμησα τιμητικά, πελεκητά, κολλητά, ἐν Ἰταλίᾳ ὁμοίως ἀγαπητὸ Mor. 104 ν' ἀκαπήσης Mor. 50, ὁμοίως κατέβηκα, μνήμα, τιμᾶς τιμοῦντες οὐχὶ τιμᾶντες κτλ.

Ὅτι δὲ οὐδ' ἡ κατηγορία β) (ἄκουσα ἄλεσα, ἄρμεξα) ἐπιβάλλει ἡμῖν ν' ἀποδεχθῶμεν Δωρισμοῦ ἔχνη, ἐδηλώθη ἤδη ἐν τῇ I συμβολῇ.

Ἡ δὲ κατηγορία α) ἀποτελεῖ τὴν μεγίστην καὶ σπουδαιοτάτην διαφορὰν τῆς Νέας Ἑλλην. ἀπὸ τῆς Δωρ. καὶ τὴν μεγίστην ὁμοιότητα αὐτῆς πρὸς τὴν Κοινήν. Τὰ κατ' αὐτὴν πολλὰ ὄντα ἐξετάζομεν κατὰ ὑποδιαίρεσεις.

1) Πάντα τὰ παρὰ τοῖς Δωριεῦσι καὶ Αἰολεῦσιν εἰς -τας λήγοντα ὀνόματα, καθ' ὅσον σώζονται, λήγουσι σήμερον εἰς τῆς ὅπως ἐν τῇ Κοινῇ. ἐργάτης, θεριστής, δαυλίτης, φράχτης, κόφτης, κλέφτης, τρίφτης (= ξύλον μακρόν, δι' οὗ εἰσωθοῦσι τὰ ξύλα εἰς τὸν ἵπνον καὶ τρίβουσιν αὐτόν), πετρίτης (ἐν Ἡπειρῷ εἶδος ὄφως, συνήθως εἶδος ἀετοῦ), δροσίτης (παρ' ἡμῖν εἶδος μύκητος, ἐν Κεφαλληνίᾳ ὁ σίκυος, ἐν Πάρῳ εἶδος σκυλλοψάρου), περάτης (παρ' ἡμῖν ὁ ὀδίτης, ἐν Κεφαλ. ὁ πορθμεύς) κτλ. Τύποι οἷον κλέφτας πετρίτας εἶνε τοῦ περὶ γλώσσης αἰσθήματος ἡμῶν πάντη ξένοι.

2) Οὐδαμοῦ λέγομεν ἅ καλὰ, μεγάλα, πολλὰ(*) ἀντὶ ἡ μεγάλη, καλή, πολλή· πάντες πανταχοῦ λέγουσιν ταχινή, ῥοδινή, βραδινή ἀργαδινή (ἀπὸ τοῦ ἀργά = ὄψέ, τοῦ ὄλου - δινή ἀπὸ τοῦ βραδινή ληφθέντος) σκολινή (παρ' ἡμῖν = ἔνδυμα κατὰ τὰς ἐορτὰς φορούμενον, καὶ ἔπειτα εὐφημιστικῶς ἡ ὕς ὡς δῆθεν τὰ σκολινὰ αὐτῆς ἐνδύματα φοροῦσα), ἱκανή, ἀληθινή, καμωμένη, πατημένη, τυφλή, πέτρινη, ξύλινη, χτιστή, σφαλιχτή, κλειστή, πολιτική (ἐν Κύπρῳ πόρνη) (παρ' ἡμῖν τονίζεται πολιτική) Χανιώτικη,

(*) Ἐν Σάθᾳ Μεσαιων. βιβλ. VI 276 ἀναγινώσκειται «τὴν ἴσαν ὀδὸν» ἀλλὰ καὶ ἂν μὴ εἶνε σφάλμα ἀντὶ ἴσαν, οὐδὲν ἀποδεικνύει διότι τὰ λοιπὰ πάντα ἐπίθετα καὶ αὐτὸ τὸ ἴση σχηματίζεται κατὰ τὴν Κοινήν. Ἐν Passow δημοτ. ἄσματι 398 ἀναγινώσκειται «ὀδώεκα χρόνους ἕκαμα στέρρα δίχως μουσκάρι» ἀντὶ στερίφη, ἀλλ' ὁμοίως οὐδὲν ἀποδεικνύει, διότι εἶνε μᾶλλον προσηγορικὸν ἢ ἐπίθετον, καὶ δὴ ὅπως στεῖρος - στεῖρα, χῆρος - χῆρα, οὕτω καὶ στέρφος - στέρρα.

Ῥεθεμνιώτικη, καὶ οὕτω πάντα τὰ εἰς -ική ἢ -ικη· ὁμοίως ἀπαλή κτλ. κτλ. ἀλλ' ὁμοίως δίκαια, ἄγια (παρ' ἡμῖν ἀγια) δεξιὰ ποιὰ, παλαιὰ, τέτοια, δόλια, ἄγρια κτλ. κτλ. Τὸ θηλ. ἄρα ἐπίθετον φωνήεντος προηγουμένου διατελεῖ ἔχον α, συμφώνου δὲ οἰουδήποτε (καὶ τοῦ ρῶ) η (*). Κατ' αὐτὰ λέγομεν λεύτερη, πονηρή, ἄκρη, μικρὴ μαύρη, ἄσπρη, λυγερή, ξερή, χοντρή, ἀλλήθωρη, καρπερή, μισερή (οὐχι = μισαρά, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ἡμισυς - μισός καὶ δηλοῦ τὸν οὐκ ἀρτιμελῆ καὶ συνεχδοχικῶς τὸν ἀνεπιτήδειον) λαμπυρή, ζουμερή, δροσερή, βρωμερή, καματερή (= ἐργάσιμος ἡμέρα, οὐσ. ἡ βοῦς) τρυφερή, καθαρή κτλ. Τὸ δὲ ἦτα ἐν τούτοις δὲν εἶνε Ἰωνικὸν ὅπως συνήθως διδάσκεται, διότι, ὡς γνωστόν, πρώτη ἡ Ἰων. διάλεκτος ἐξηφανίσθη καὶ δὴ ἀπορεῖται, πῶς ἠδύναντο νὰ σωθῶσι τῆς οὕτω ταχέως ἐξαφανισθείσης διαλέκτου τοιαῦτα σπουδαῖα λείψανα. Ἐπειτα κατὰ τὸ χλωρὴ ξερή, μωρὴ κτλ. ἔδει νὰ λέγηται καὶ μοίρη καὶ σπείρη καὶ χήρη καὶ μαχαίρης κτλ. διότι οὐδεὶς λόγος, δι' ὃν ὁ Ἰωνισμὸς οὗτος περιωρίσθη ἐν τοῖς ἐπιθέτοις εἰς -ρος. Τάληθές καθ' ἡμᾶς εἶνε, ὅτι τὰ μὲν οὐσιαστικὰ ἔμειναν ἐν τῇ ἦσαν θέσει, τὰ δὲ ἐπίθετα μετεκινήθησαν καὶ τούτου ἀπόδειξιν ἔχομεν τόδε: πάντα τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τριγενῆ καὶ δικατάληκτα ἐπίθετα δὲν σχηματίζουσι πλέον τὸ θηλ. εἰς -ος, ἀλλ' ἀείποτε εἰς -η· διότι τοῦτο μὲν τὸ ἦτα ἠσθάνθημεν ὡς τὴν κυριωτάτην καὶ τοῖς θηλ. συμφωνολήκτοις ἐπιθέτοις ἀρμόζουσιν κατάληξιν, τοῦτο δὲ ἐκ τῆς II κλίσεως ἐξεβάλομεν πάντα τὰ θηλ. (**). καὶ ἄλλοις μὲν ἐδώκαμεν ἄρσεν. γένος π. χ.

(*) Τοῦτο δὲν ἔχεται ἀπολύτου ἀκριθείας ἐν πᾶσι τοῖς ιδιώμασιν, π. χ. ἐν Κερκύρᾳ λέγεται βέβαιη, καὶ ἀντιστρόφως ἐν Ἰταλίᾳ ἄγρα = ἄκρα, μαγρά = μακρὰ πρβλ. Μοι. 102 κέξ.

(**) Τοῦτο ἀληθῶς περιεργον καὶ προσοχῆς ἄξιον, διότι οὕτως ἐπανεφέρομεν τὴν II κλίσιν εἰς τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς ὄρια, τ. ἔ. τὰ ἄρσεν. εἰς -ος καὶ οὐδ. εἰς -ον. Τοῦτο ἀγνωστοῦσιν οἱ τὰ Ἰαπετικά ἐν τῇ νέᾳ ἑλλην. ἀνασκαλεύοντες, διὸ ἐν πάσαις ταῖς γραμματικαῖς ἀναγινώσκειται

τοῖς ὀνόμασι τῶν δένδρων, ὁ βάτος, ὁ πλάτανος, ὁ σπένταμος, ὁ κούμαρος, ὁ κυπάρισσος, ὁ πρίνος (ὃς καὶ παρ' Ἀριστοφ. Βατρ. 859 πρίνος ἐμπρησθεῖς), ἐν Πελοπον. Θήρα καὶ Κύπρω (Μεσαιων. βιβλ. Σάθα II 310) ὁ ἄμμος, ἐν Κύπρ. ὁ ἔξοδος II 135, τοὺς ἐξόδους 123 Μεσ. βιβλ. Σάθα ὁ ὀκτώηχος κτλ. (Τούτων ἕνια εἶχον ἤδη παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις προσλάβη τὸ ἀρσ. γένος, π. χ. ὁ Φρύν. ἀποβάλλει τὸ ὁ βῶλος, ὁ βάτος ἀπαντᾷ παρ' Ἀριστοτ. ὁ κόμαρος παρ' Ἀθην. Τὰ κοινὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν παλαιῶν δὲν εἶνε πλέον κοινὰ, π. χ. ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐχὶ ἡ ἄνθρωπος, μάλιστα ἀντιτίθεται τῷ ἀνθρώπῳ ἢ γυναικί, π. χ. Μεσαιων. βιβλ. Σάθα II 356 ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου ἔναι . . . εἰ δὲ ἡ σκάλα τῆς γυναικός* καὶ Mor. 77 *dé ghinēca senza antrepro, dé speranza senza polemisi*. Ὁμοίως ἐν VI Μεσαιων. βιβλ. Σάθα ἀπαντῶσι φράσεις οἷον ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ γυναικί, ἢ «ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ συμβία του» ἢ δὲ αἰτία τούτου κεῖται, ἂν μὴ ἀπατώμεθα, ἐν τούτῳ, ὅτι τὰ εἰς -ος ὀνόματα δὲν ἦσαν πλέον (τῷ 1200 μ. Χ.) αἰσθητὰ ὡς γένους θηλ. Ἄλλοις ἐδώκαμεν τὸ οὐσ. γένος π. χ. τὸ βάσανο, τὰ βάρσαμα (Wagner Ῥόδ. ἄσμ. 32) τὸ δρόσος τὸ ψῆφος (Μεσαιων. βιβλ. Σάθα II 232) κατὰ τὸ πάθος τὸ βάρος κτλ. Ἄλλα μετετρέψαμεν εἰς ὑποκορ. τὸ ἀμπέλι, τὸ σταμνί, τὸ ράβδι, τὸ ὑάλι, τὸ νησί, τὸ ὀκτώηχι, τὸ καμήλι κτλ. Ἄλλα μετεβιβάσθησαν κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦλάχιστον εἰς τὴν III κλίσει, οὕτω π. χ. τὰ ὀνόματα πολλῶν νήσων, ἡ Χιώ, ἡ Σάμω, ἡ Κύπρω, ἡ Τήνω, ἔπειτα ἡ Κόρθω, ἡ Παράδεισω(*) παρ' ἡμῖν ἢ ἄμμω τῆς ἄμ-

ὅτι ἡ II κλίσις τῆς νέας ἑλλην. περιλαμβάνει ὄνομα. ἀρσεν. καὶ θηλ. εἰς -ος. Ἄν ἠπίσταντο τοῦτο, πόσους ἐπαίνους δὲν θὰ ἀπέδιδον τῇ τοσοῦτον ἀρχαῖα διασωσάσῃ νέᾳ ἑλληνικῇ!

(*) Ἡ μεταβολὴ τοῦ γένους, νομίζομεν, ἐγένετο ἕνεκα τῆς σημασίας τῆς λέξεως, διότι ὁ παράδεισος ἀντίκειται τῇ χολάσει. Ἡ μεταβολὴ αὕτη τοῦ γένους εἶνε συχνὴ ἐν τῇ νέᾳ ἑλλην. μεταξὺ τῶν συνωνύμων. Οὕτως ἐρμηνεύεται ἡ χρῆσις πολλῶν στοιχείων ὡς θηλ. π. χ.

μως, ὅπως ἡ Μαριγὼ τῆς Μαριγῶς, ἡ Ἐλέγκω τῆς Ἐλέγκως, ἡ Χαίδω τῆς Χαίδως. Τὴν κλίσειν ταύτην ἠδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ Δωρικὴν καὶ Λεσβίαν, διότι οὕτως ἐσηματίζον ἐκεῖνοι, πρβλ. Ahrg. I 118 καὶ II 238, ἔνθα καὶ μεταγενέστεραι ἐπιγραφαὶ ἀναφέρονται πολλὰ παρέχουσαι παραδείγματα· π. χ. C. I. Gr. 1365 Αὐρηλίας Ξενῶς, 1386 Ἀφροδῶς· πρβλ. Kühner Διεξοδ. Γραμμ. I 153, Οἶκον. Περὶ γνησίας προφ. 571, Ahrens Koun. Περιοδ. III 81 κέξ. Ἄλλ' ἂν μὴ ἀπατώμεθα, ὁ ἀπλοῦς οὗτος σχηματισμὸς ἀνεπτύχθη ἐν αὐτῇ τῇ Κοινῇ, ὅπως ὁ Ahrens ἐν II 238 ὀρθῶς ὑπέλαβεν, ἀνήρесе δὲ ἔπειτα σφαλῆς ἐν Koun. Περιοδ. III 81, ἔνθα δουλεύων τῇ ἐσφαλμένῃ ὑποθέσει, ὅτι τὰ ἑλλην. εἰς -ῶ θηλ. ἀντιστοιχοῦσι τοῖς εἰς -ā πρωτοκλίτοις τοῦ Ἰνδικοῦ ἐξέλαβε τὸν εἰς -ῶ -ῶς σχηματισμὸν τοῦτον ἀρχαιότατον. Ἀπόδειξις δὲ εἶνε οὐ μόνον ἡ ἀκατάληπτος αὐτοῦ διάδοσις, ἂν μόνον ἐκ τοῦ Λεσβίου καὶ Λακωνικοῦ ὠρμάτο, ἀλλὰ καὶ ὅτι αἱ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ἐπιγραφαὶ καὶ ἄλλων χωρῶν (πρβλ. Ahrens II 238 καὶ 570), τὸ δὲ μέγιστον καὶ Ἰωνικῆς γῆς ἐπιγραφὴ (Τήνου) παρέχει Φειδῶς, Καλλιῶς Αἰαντῶς C. I. Gr. 2338. Οὗτοι δὲ πάντες δὲν ἐδιδάχθησαν ἀναμφιβόλως τὴν γραμματικὴν τῶν Λεσβίων καὶ τῶν τὴν ἄκραν Δώριον λαλούντων, καὶ ἂν ὑποληφθῇ ὅτι πάντες οὗτοι ὁμοίως ἐσηματίζον, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὄνομα. καὶ αἰτ. εἰς -ῶ ἐσηματίσαν καὶ τὴν γεν. εἰς -ῶς, ὅπως οἱ Κρήτες τὴν δοτ. εἰς ῶ ἀντὶ εἰς οἱ C. I. Gr. 2554 Λατῶ, καὶ ὅπως περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, καθ' ἃ ἤδη ἐδιδάχθη ἐν Bezz. Beitr. VI σ. 334 κατὰ τὸ ταμίας ταμίαν ἐλέχθη καὶ ταμία ἀντὶ τα-

ἡ ἄλφα ἢ βῆτα, «εἶνε ἰῶτα μοναχῆ» κτλ. τὸ ἄλφα δηλ. δηλοῖ τὴν ἀρχὴν, πρβλ. «ἐγὼ εἰμὶ τὸ α καὶ τὸ ω» καὶ δὴ λέγεται «θάρχισω πάλιν» ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἢ θάρχισω πάλιν ἀπὸ τὴν ἄλφα», κατὰ τὸ ἡ ἄλφα ἐλέχθη ἢ βῆτα, ἢ ζῆτα ἢ λάβδα ἢ ἦτα πρβλ. Annuaire pour les études Grecques 1874 σελ. 229 κέξ. πρβλ. περὶ τούτων Koun. Περιοδ. XXIV 47 καὶ Delbrück Συντακτ. Ἐρεῦνας IV 5.

μίου, και βραδύτερον κατὰ τὸ πολίτης πολίτην ἐλέχθη και πολίτη ἀντὶ πολίτου. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἢ ἐν ταῖς διαφόροις πτώσεσι τοῦ ἐν. ἀριθ. τῶν φωνηέντων ποικιλία ἐκρίθη κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους δυσχερῆς και οὕτως εἰσήχθη ἀντ' αὐτῆς ἢ εὐκολος μονοτονία, ὡς κατὰ τὸ μοῖρα μοῖρας μοῖραν τιμὴ τιμῆς τιμὴν ἐλέχθη και Σαπφῶ Σαπφῶς Σαπφῶ. Τοῦ φαινομένου δὲ τούτου οὐδὲν ἐν πάσῃ γλώσσῃ συχνότερον.

Ἄλλα τελευταῖον εἰς -ος θηλ. ὀνόματα μετεβιβάζσαμεν εἰς τὴν I κλίσειν π.χ. μετ' ἐπεκτάσεως ἢ πλατανιᾶ, ἢ κοπριᾶ, ἢ κουμαριᾶ, ἢ λυγιᾶ, ἢ ἀρκούδα, ἢ δασκάλισσα, ἢ ἀγγελίσσα, ἢ ἀνευ ἐπεκτάσεως ἢ παρθένα, ἢ δασκάλα, ἢ πλατάνη (Trois Poèmes 23) ἢ κύπερη, ἢ καμήλα, ἢ Σύρα, ἢ ἀνοστη ἢ νόστιμη ἢ ἀπλυτη και οὕτω πάντα τὰ θηλ. τῶν τριγενῶν και δικαταλήκτων εἰς -ος ἐπιθέτων(*). Ὅπως δὲ οὐδεὶς σωφρονῶν θὰ ὀνομάσῃ τὸ ἀκάμωτη, νόστιμη, ξυπόλυτη Ἰωνικᾶ, οὕτω δὲν δικαιούται νὰ ὑπολάβῃ Ἰων. οὐδὲ τὰ ξερῆ, γερῆ (=ὑγιηρᾶ) λερῆ, μωρῆ, μαύρη, βασταγερῆ κτλ.

Οὐδὲ τὰ ἐπίθετα κακειᾶ, ἀγαπητικειᾶ, γνωστικειᾶ, πολιτικειᾶ, πιστικειᾶ, παστρικειᾶ, μαλακειᾶ, εὐγενικειᾶ, νυφικειᾶ, ἀρρεβωνιαστικειᾶ (Νάξος Νεοελλ. Ἄναλ. II 15) ἠθικειᾶ (αὐτόθι 47) εὐλαβητικειᾶ (αὐτόθι 88) στεφανωτι-

(*) Ἄγνωῶν ὁ κ. Def. τὸ σπουδαιότατον τοῦτο τῆς κλίσεως τῆς νέας ἑλλην. φαινόμενον γράφει ἐν τῷ ἐν Arch. 187—220 δημοσιευθέντι τεμαχίῳ Γλωσσαρίου ἐξ Ὁφείως τὰ ἐπίθετα κατ' ἀρχαῖον τρόπον εἰς -ος -ο, ἀνεξόδευτος, ο adj. ἀνέντροπος, ο adj. κτλ. Τὸ ο δηλοῖ τὸ οὐδ. γένος, ὡς οὕτω φαίνεται διδάσκων ὅτι ἐν Ὁφεί λέγεται ἢ ἀνοστος, ἢ νόστιμος, ἢ ἀξυπόλυτος κτλ. Ἄλλὰ τοῦτο οὐκ ἀληθές. Τὸ ἰδίωμα τοῦτο δὲν μετεσχημάτισε μὲν τὰ θηλ. ἐπίθετα εἰς -ος, ὅπως ἡμεῖς, κατὰ τὴν I κλίσειν, ἀλλὰ και δὲν ἀφῆκεν αὐτὰ κατὰ χώραν, ἀλλ' ἐκανόνισε κατὰ τὸ ἢ ἀμμωτῆς ἀμμως, ἢ Κόρθω τῆς Κόρθως, διὸ λέγεται ἢ μαερία ἀνοστος ἐνι. Οὐδὲ τὸ ἰδίωμα λοιπὸν τοῦτο διεφύλαξε τὰ θηλ. εἰς -ος ἐν τῇ II κλίσει.

κειᾶ Pass. 258, αἰρετικειᾶν Μεσ. βιβλ. Σάθα II 58, Κρητικειᾶ Ἑλληνικειᾶ Ross Reisen III 186 κτλ. εἶνε δωρισμός, διότι τότε θὰ ἀπηγγέλλοντο κακᾶ (κ'), ἐνῶ σήμερον κακᾶ (τὸ κ² οὐρανικὸν οὐ λαρυγγικόν). Ἐγράψαμεν πάντα διὰ τοῦ εἰα ὑπολαβόντες αὐτὰ κατ' ἀναλογίαν σχηματισμοὺς πρὸς τὸ γλυκειᾶ πρικειᾶ, θηλυκειᾶ, ἀψειᾶ, βαθειᾶ, μακρειᾶ κτλ. Οὐχ ἤττον ἀνομολογοῦμεν ὅτι και ἄλλη ἐκδοχὴ και γραφὴ εἶνε δυνατὴ. Ἐν Κρήτῃ ἢ ἀναλογία αὕτη δὲν εἶνε ἐκτεταμένη ὅπως ἐν Ἑλλάδι.

Ὅμοίως εἶνε πᾶσι δῆλον ὅτι τὰ προσηγορικὰ ὀνόματα, οἶον ἢ κακομοῖρα (ὁ κακομοῖρης) κακονοῦσα (κακονοῦσης) χρυσομαλλοῦσσα (χρυσομαλλούσης) ἢ διαόλα (Νάξου Νεοελλ. Ἄναλ. II 12), τηγανίτα Κεφαλληνίας Νεοελλ. Ἄν. II 231 (παρ' ἡμῖν ὁ τηγανίτης ὅπως και παρὰ παλαιοῖς) ἢ καμπούρα (ὁ καμπούρης) ἢ κακούργα, ἢ δούλα (ὁ κακοῦργος, ὁ δοῦλος) κτλ. δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποληφθῶσι Δωρισμοί.

Εἰ και καλῶς ἤξεύρομεν ὅτι τὴν περὶ τῶν θηλ. ἐπιθέτ. ἐξέτασιν δὲν ἐξηντλήσαμεν, πολλοῦ γε και δεῖ, τοσοῦτον, ἐλπίζομεν, κατεστήσαμεν διὰ τῶν ἀνωτέρω ἀναμφίβολον, ὅτι Δωρισμὸς ἐν τοῖς ἐπιθέτοις δὲν ὑπάρχει.

3) Τὰ δὲ κατὰ τὰ οὐσιαστ. θηλ. τῆς I κλίσειν δὲν εἶνε τοσοῦτον ἀπλᾶ. Ἀναμφιβόλως οὐδὲν θαῦμα, ἂν που σώζονται και τινες τύποι ὑπὸ τοῦ μετὰ τῆς Κοινῆς εἰσβολόντος Ἀττικοῦ πολιτισμοῦ και χριστιανικοῦ θρησκευματος μὴ ἀντικατασταθέντες, ἀλλ' οὗτοι εἶνε ἐλάχιστοι και δὲν δύνανται νὰ ὀρίσωσι τὸν χαρακτῆρα τῆς γλώσσῃς, ὅπως ἐν τοῖς ἐξῆς θὰ ἐκτεθῆ. Ὅπως δὲ ἢ τῶν φαινομένων ἐπίσκεψις εὐσύνοπτος καταστῆ ὑποδιαιρούμεν τὰ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην εἰς 4 μέρη λαβόντες πρὸ ὀφθαλμῶν και τὴν σημασίαν και τὸν τονισμόν, διότι ἀμφότερα ἔχουσι δύναμιν.

α) Τὰ προπαροξύτονα και ὅσα παρ' Ἀττικοῖς εἶχον αἰχουσιν αὐτὸ και σήμερον, οἶον θάλασσα, μέλισσα, κόρυ-

ζα, σμύλαιρα ἀντί (σ)μύραινα(*), γέννα, ψώρα, τρῦπα, δόξα, λύρα, πέτρα, ἄδεια, ἀδικία, αἰτία κτλ. κτλ.

β) Πάντα τὰ ὀξύτονα προσηγορικᾶ ἔχουσι τὸ η ὅπως παρ' Ἀττ. π. χ. κεφαλή, κορυφή, αὐλή, γῆ(ς), πηγὴ, ψωλή, αὐγὴ, φωνή, μηχανή, ψυχὴ, πιθαμή, φακὴ, ἀλυκὴ, χολή, λαβή, πληγὴ, χορδή, ἀτραπή, βροντή, βροχή, ἀλοιφή, λιτὴ Morosi 47 ἀρτιμὴ (=τὸ πασχαλινὸν ἐν νηστησίμῳ ἡμέρα Κεφαλλ. Νεοελλ. Ἄν. 171, ἀσπροσυρμὴ αὐτόθ. 172, καλαμωτὴ 211, γυνὴν Κορ. Ἄτ. I 335, 337, ζυγὴν Μεσαιων. βιβλ. Σάθα II 178, ἀκτὴ (Κάσου) Ross Reisen 175, Σορωνὴ (αὐτ. III 101) χωρίον ἐν Ῥόδῳ, Ἀποστροφή, χωρίον ἐν Κῶ (Ross III 138) κτλ.

γ) Πάντα τὰ ἀφρημένα ὀξύτονα καὶ παροξύτονα λέγονται μετὰ τοῦ η (**). π. χ. τιμὴ ἄντροπή, ἀκουή (τὸ ου οὐκ ἐπικόν ἀλλὰ κατὰ παρετυμολογίαν ἐκ τοῦ ἀκούω) τύχη, ἀνάγκη, καλωσύνη κακωσύνη καὶ πάντα τὰ εἰς -σύνη, ἀπάτη, νίκη, γνώμη, ἀνεμορριπὴ Κεφαλλην. Νεοελλ. Ἄ-

(*) Παντάπασιν ἀδιανοήτως ἀναγινώσκειται τοῦτο ἐν Trois Poèmes 247 σμέρινα ν τὴν θαλασσίαν ἀντί σμαίρυναν = (σ)μύραιναν, πρβλ. φαιλόνι ἀντί φαινόλιον.

(**) Δύο μόναι ἐξαιρέσεις τούτου γινώσκωμεν τ. ἔ. ἴπνογὰ καὶ ἀναπνογὰ = πνοὴ καὶ ἀναπνοή, καὶ ἀκουὰ = ἀκοή ἃ ἐκ Κεφαλλ. ἀναφέρει ὁ κ. Τσετσέλης ἐν τῷ ἀξιολόγῳ Γλωσσαρίῳ τῆς Κεφαλληνίας Νεοελλ. Ἄναλ. II 296 καὶ 152. Τὸ μιὰ βολὰ δὲν εἶναι ἐξαιρέσις, διότι εἶνε μεταγενέστερος σχηματισμὸς κατὰ τὸ συνώνυμον φορά, ἐν Passow Δημ. ἄσμ. 268α ἀναγινώσκειται ὁ κατ' ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν ἀμφοτέρων προσελθὼν σχηματισμὸς φολά, δε ἐν Κρήτῃ συχνός. Ὅτι δὲ οὐκ ἀρχαῖον τὸ βολὰ μαρτυροῦσι τὰ ἀποβολή = ἡ κόπρος καὶ τὰ ἴχνη τοῦ λαγοῦ, τὸ παραβολή, ὅπερ παρ' ἡμῖν οἱ γεωργοὶ ἐπιφωνοῦσι πρὸς τοὺς βόας, ὅπως παραβάλωσι = προσεγγίσωσι, πλησιέστατα δένδρου τινὸς διελάσσωσιν, τὸ ἀναβολή, τὸ διαβολή, τὸ ἐν Νεοελλ. Ἄναλ. I 417 Λέσβιον ποδοβολή, τὸ ἀθιβολή ἀντι ἀντιβολή, οὗ τὸ τ ἐγένετο ὅ ὅπως ἐν Κυπρ. Νόμοις Μεσαιων. βιβλ. Σάθα VI 516 καὶ 513 ἀποφανθικῶς, πρβλ. καὶ Βοιωτικὸν ἔχωνθι πρβλ. G. Meyer Ἑλλην. Γραμμ. 206—212.

ναλ. II, ἀπομονὴ ἀντι ὑπομονή, παραμόνη μονή (Κύπριον) Φιλ. IV 432, ἀπαντοχὴ ἀντι ὑπαντοχὴ (ὑπ-αντ-έχω, οὐχὶ κατὰ Κοραῖν ἀπαντα-έχω) προσ-ἐξ-περι-ἀποχή, ἀποδοχὴ, πλάνη, συλλογὴ καὶ Νεοελλ. Ἄναλ. I 400 Λεσβ. διαλογὴ = σκέψις (ἢ σημασίᾳ αὕτη τοῦ συλλογὴ καὶ διαλογὴ ἐπῆλθε κατόπιν ὑποχωρητικῶς ἐκ τῶν ῥημάτων συλλογίζομαι καὶ διαλογίζομαι) ταγὴ δια-ὑποταγὴ, θροφή (=τροφὴ) τριβή, πλοκὴ καταμπλοκὴ Μεσαιων. βιβλ. Σάθα II 358, κατα-δια-συναστροφή (=συναναστροφή κατ' ἀποβολὴν τῆς ἐτέρας τῶν δύο ὁμοίων συλλαβῶν, πρβλ. ποιμάνωρ = ποιμενάνωρ, καὶ ἄλλα ἐν Leo Meyer Συγκρ. Γραμμ. τῆς ἑλλην. καὶ λατ. γλώσσης I, 281), ἀγάπη, ἀπὸ κοπῆς (σημείωσε τὴν ἀπὸ μετὰ γενικῆς ἐν ταῖς ἐπιρρηματικαῖς ταύταις φράσεσιν) ἀπὸ χαραγῆς, σκέπη, σιωπὴ σιγή, συναρμογὴ, καταρροή, ἀναφανή Φιλ. III 435 ζάλη, σφαγή, παρα-συνδρομή, λύπη, ταραχὴ, ἀνταμοιβή, ζωή, ἀρχή, φωνή, ἀφορμή, δοκιμὴ, εὐχή, φυγὴ, πληρωμὴ, ἀλλαγὴ, ῥαφή, μάχη (ἢ ἐκ λόγων διαφορὰ ὅπως ἐν Βεκκ. Ἄνεκδ. I 105 ὀρίζεται) δίκη κατα-, ἐορτή, ὀργή, τέχνη, ἀνατολή, γραφή, στέγη, στέγνη, διδαχὴ, βαφή, βοή, φοσκὴ = βοσκὴ (Μακεδ.) Φιλ. III 226, σπουδὴ, φυλακὴ, ἀποστολὴ Λεσβ. Νεοελλ. Ἄναλ. I 365, πομπὴ Κεφαλλ. Νεοελλ. Ἄναλ. II 298 καὶ Κορ. Ἡλιοδωρ. 173. προκοπή, ἀποσκαφή Νεοελλ. Ἄναλ. II 355, στιγμὴ, φήμη, μνήμη, θανὴ Διγεν. Σάθα καὶ Legr. 1463, ἀναλοχὴ ἀναμιγὴ, βαρβαρόθερμη Νεοελλ. Ἄναλ. II 176 Κεφαλλ. κτλ.

δ) Τῶν παροξυτόνων δὲ προσηγορικῶν τὰ πολλὰ μὲν προφέρονται μετὰ τοῦ η, π. χ. δάφνη, σκάφη, χιούτη, πάσπαλη ἐν Κεφαλλ. Νεοελλ. Ἄναλ. II 228, παρ' ἡμῖν πασπάλη, ἐν Κύπρῳ πασπάλα, ζύμη, ὕλη-Κεφαλλ. Ν. Ἄναλ. II 339 ἀλεκάη = ἡλακάτη Morosi 159, μερσθνη Pass. δίς. 556, κόχη = κόγχη, ἄχνη Νεοελλ. Ἄναλ. II 2 Νάξου, ἀμασκάλη (παρ' ἡμῖν ἀμπασκάλη, ἐν Ἰταλ. βασκάλη) σκάφη, ἢ στάνη, ἢ στάχτη, κύμβη = ὕβος Φιλ. IV 431 (Κύ-

πριον), ἡ πλάτη ἢ ὦμο-, ἀθάλη, θρούμπη (ἐν Κεφαλλ. θρούμπη καὶ θρούμπα, ἀν σῶζηται που ὁ ὑπὸ Εὐσταθ. 1828 μνημονευόμενος τύπος θρούμβος, ἀγνοοῦμεν) ἄκρη (ἐν Κρήτῃ ἄκρα), ζώνη, δούλη (οὕτως ἀναγινώσκειται διαρκῶς ἐν τοῖς Κυπρ. Νόμοις), ζέστη, βονικὴ (ἢ ὄνος ἐν Κύπρῳ) γίστη=κίστη, ὁμοίως Κύπριον, κόρη, ἐν Κύπρῳ δηλοῖ σῦκον σταφιδωθὲν Φιλιστ. IV 431, πάχνη = φάτνη - πάθνη (πρβλ. ἔχνος = ζῶον ἀντὶ ἔθνος) νύφη (τὸ συννυφάδα εἶνε ὑποχωρητικὸς σχηματισμὸς ἐκ τοῦ συννυφάδες ὅπως λαμπάδες λαμπάδα), ἀράχνη, ἀμούργη = ἀμόργη Φιλιστ. IV 510 ἐκ Κρήτης, θήκη-συν-δια-, λεύκη (σὲ λεύκη μὴ σταλιάσης)· κοίτη, σπάθη (=ξύλον ἐν σχήματι σπάθης, δι' οὗ κατεργάζονται τὸ λίνον) σκόλη (διατί βαρύτονον;), χλώρη, χλόνη Μεσαιων. βιβλ. Σάθα II 379, λίμνη, Κρήτη, Σύμη Ross III XI, Ἀνάφη 13, τὴν Κώμη (Μήλου) III 114 Χάλλη (= νῆσος παρὰ τὴν Σύμην) Ἰθάκη, λόχη (=λόγχη = γλῶσσα πυρὸς καὶ ὀξύ ἄλγος) πεύκη, κλίνη, στάφνη (=στάθμη), πήχη, παλάμη, θαλάμη, κακκάβη Κεφαλλ. Νεοελλ. Ἄν. II 210, κολώνη αὐτ. 226 ὄνομα τόπου· λεκάνη (καὶ λεγιένι ἐκ τοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων παραφθαρέντος λεγιέν κατὰ Κοραῆν) Γιαλή = Αἰγιαλή ἐν Ἀμοργῷ Ross I 117. μαλόχη καὶ μελόχη ἐν Calimera Mor. 99, σφεντόνη Mor. 109. ἡ φράχτη Rivista di Filol. II 567 καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ Arch. 276, ἐν Κύπρῳ καὶ Τραπεζ. φρακτὴ Arch. αὐτόθι, δουκάνη = τυκάνη (Κυπρ. Φιλ. 439.

"Ἄλλα δέ τινα ἔχουσιν α, π. χ. χελώνα, καλύβα (ἐν Legr. Bibl. Grec. 146 καλύβη ἀλλὰ τὸ χωρίον δὲν φαίνεται καλῶς ἔχον), ἀθερίνα, βελόνα, ζεύλα (=ζεύγλη) σμίλα (κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεογνώστου ἐν Κραμῆρου Ἀνέκδ. Ὁξων. II 110 «σμιλὴ ὀξύτονον» φαίνεται τὸ ἡμέτερον ἄλλως ἔχον, πρβλ. καὶ σμίλα ἐν τῇ Ἀνθολ.) κουρούνα, κίχλα καὶ τσίχλα (τὸ κίχλα ἀπαντᾷ συχνότατα παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις, κατ' Εὐσταθ. οἱ Δωριεῖς ἔλεγον τρισυλλάβως κίχῆλας, πρβλ. Ἐπιχαρ. ἀπόσπ. 108 παρ' Ahr.

II 455 ἐλαιοφιλοφάγους κίχῆλας), τρίγλα (ἀλλὰ τοῦτο παλαιόν, εἰ καὶ ὁ Ἄπτ. τύπος λέγεται τρίγλη, ὁμοίως τὸ σκίλλα καὶ ἀθάρα), βούφα Κύπριον, λέγεται Φιλιστ. III 437 ταῦτὸν τῷ ὑφῆ (ἀλλὰ καὶ τὸ α καὶ τὸ β καὶ τὸ μέγιστον ἀπάντων ὁ ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου παρέχει δυσκολίας ἀνυπερβλήτους) μολόχα (περὶ τοῦ ο ἰδὲ Ἄθην. II 58 d «ἐν πολλοῖς ἀντιγράφοις εὔρον τοῦ Ἀντιφάνους Μίνωος διὰ τοῦ ο γεγραμμένον «τρώγοντες μολόχης ρίζαν»), τὸ σκορδούλα καὶ Καρδαμούλα ὑπελήφθησαν ὅτι ἔχουσι τὴν κατάληξιν -ουλα, καὶ δὴ οὐδὲν ἀποδεικνύουσιν. ἀκόνα, σφενδόνα, μλίνα (Μακεδ. Φιλιστ. III 212) = πλακοῦς πρβλ. Κραμ. Ἄνεκ. II 114 μελίνη = κέγχρος. Ἐν Νεοελλ. Ἄν. I 425 φνίκα = φοινικίς ἢ φοινικῆ. Ἄθῆνα Θήβα Πάτρα, ὧν τὸ α φαίνεται ἔχον αἰτίαν ἐν τούτῳ, ὅτι ἦσαν πληθ. ἀριθ., πάντως δωρισμοῦ δὲν δύνανται νὰ εἶνε τεκμήρια (Ἄθῆνα), πήχα Νεοελλ. Ἄν. II 152 (ἀλλὰ δικτὶ δὲν εἶνε πAχα;), αὐτόθι 254 μυσίνα, 260 μουργάνα καὶ μούργα (=ἀμόργη; πρβλ. Θεόγνωστον Κραμ. Ἄνεκδ. II 13 τὸ δὲ ἀμοργὴ ἐκ τοῦ ῥήματος τοῦ ἀμέργω γέγονεν· σημαίνει δύο· τὴν ὑποστάθμην τοῦ ἐλαίου καὶ τὴν τρύγα τοῦ αἴνου), αὐτ. 304 ρίνα, αὐτ. γούμενα (=ἀγομένη)(;) τσικνίδα ἢ τσουκνίδα (παρ' ἡμῖν ἀγκινίδα) ἐκ τοῦ κνίδα(!), μούχλα (ἐκ τοῦ ὀμίχλη(?), Νεοελλ. Ἄν. I 410 λούβα=λώβη, παρ' ἡμῖν ἢ σάρπα = σάλπη, ἀν τις ταύτιση τὸ φούχτα ἢ χούφτα πρὸς τὸ παρ' Ἠσυχ. πύκτας: γρόνθους, ἀγωνιστάς, φαίνεται δωρίζον, δύναται δ' ὅμως νὰ εἶνε καὶ μεγεθυντικὸν ὅπως ἔπειτα θὰ δηλωθῇ· ὁ κ. Χαλκιόπουλος ἐν Κουρτ. Μελ. V 367 ἀναφέρει σκάφα καὶ ῥΗνA=εἰρήνη (εἶνε ἀφηρημένον ἢ προσηγορικόν;) Λένα = Ἐλένη, ἐν 344 βουτίνα, ὃ λέγει=βυτίνη, καὶ 375 ρετσίνα, ὅπερ ὅμως ξένον, τὸ δαμάλα μεγεθυντικόν. Ὁ Ross II 114 ἐκ Καλύμνου ἀναφέρει ἀγία ΕἰρAνA, ὅπερ ἀληθῶς φαίνεται δωρίζον, πρβλ. ὅμως «κυράνα μας σε θέλει» Βρυκόλακας Kind Anthol. 98, τυράννα Rivista di Filol. II 393. Ἐν Μεσαιων.

βιβλ. Σάθα II 413, 415, 416 ἀναγινώσκεται Ἑλένα, ἀλλ' οὐδὲν ἀποδεικνύει, διότι ἦτο Γαλλίς, ὁ ἀδελφός της ὠνομάζετο Ἀποστόλες. 173 αὐτ. καὶ 226 φάμα ἀλλὰ πιθανώτατον ὅτι εἶνε ξένον. 193 αὐτόθι καὶ VI 183 ὀπνάν = ἀναπνοήν, ἡ λέξις ἀναγινώσκεται καὶ παρὰ Δουκαγκίω, ἀλλὰ πόθεν καὶ πῶς ἔχει; αὐτ. II 164 γούφα, ὃ ἐρμηνεύει ὁ κ. Σάθας ἐκ τοῦ γύπη, ἀλλὰ διὰ τὸ φ ἀντὶ τοῦ π δυσχερές.

Τούτων ἔνια ἀπαντῶσιν ἤδη παρὰ τοῖς Κοινοῖς μετὰ τοῦ α καὶ δὴ οὐχ ὑπὲρ τῆς Δωρικῆς, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς Κοινῆς μαρτυροῦσιν, π. χ. ἡ κίχλα, ἡ ζεύγλα, ἡ ῥίνα, ἡ ἀθάρα κτλ. ἄλλων ἡ παραγωγή, ὅπως ἤδη ἐδηλώθη, λίαν ἀμφίβολος· ἀλλὰ δὲ ὅμως ἀπαντῶσι μόνον ἐν τῇ νέᾳ ἑλλην. μετὰ τοῦ α, ὥστε τώρα τίθεται τὸ ζήτημα, ἂν ταῦτα εἶνε Δωρισμοὶ σωθέντες, ἢ πλάσματα νέα. Μέχρι τῆς σήμερον τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ὑπῆρχε, διότι οὐδεὶς ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῶν, προηνήχθησαν δὲ μάλιστα ἀείποτε ὡς τὰ ἀσφαλέστατα τοῦ Δωρισμοῦ τεκμήρια(*).

Ὁ ἀναλογιζόμενος δ' ὅμως ὅτι οὐδαμοῦ ἐν τῇ νέᾳ ἑλλην. λέγεται τῷ ἀνθρώπῳ ἀλλὰ πανταχοῦ τοῦ ἀνθρώπου, οὐδαμοῦ τῶς ἀνθρώπως ἢ τὸς ἀνθρώπος ἀλλὰ τοὺς ἀ(ν)-θρώπους, οὐδαμοῦ φέρομες, ἠρώτη, νικῆ κτλ. τ. ἔ. ὅτι ἐν τῇ κλίσει οἱ κοινοὶ τύποι ἐπικρατοῦσιν· ὅτι πάντα τὰ ἀφρημένα (πλὴν δύο ἐκ Κεφαλληνίας πνογὰ ἀκουὰ) ὀξύτονα καὶ παροξύτονα καὶ πάντα τὰ ὀξύτονα προσηγορικὰ(**) πάντα τὰς εἰς -της ἄρσεν. πάντα τὰ εἰς -τῆς θηλ. τῆς τρί-

(*) Ἐν Κουρτ. Μελ. IV 292 γράφει ὁ κ. Def. βουκάν α habes a doricum, ἐν 281 τύφλα cum a doric, ὁμοίως 279 τρουπάνα, καὶ 315 ἄλλα.

(**) Ἐννοεῖται οἴκοθεν ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποληφθῶσιν οἱ ἀνωτέρω κατάλογοι πλήρεις, πιθανώτατα θὰ δυνηθῆ νὰ αὐξήσῃ τις αὐτούς· ἀλλ' ἂν μὴ ἀπατώμεθα, οὐχὶ πρὸς βλάβην ἢ ἀνατροπὴν τῶν λεγομένων.

της κλίσεως κλίνονται κατὰ τὴν Κοινήν, οὐδὲν δὲ Δωρισμοῦ ἔχνος παρέχουσιν, δὲν θὰ ὑπολάβῃ ἡμᾶς τολμηροὺς ὑποπεύοντας τὴν γνησιότητα τούτων, καὶ θὰ θελήσῃ, ἐλπίζομεν, μεθ' ἡμῶν νὰ ζητήσῃ διέξοδον ἐκ τῆς πιεζούσης ἀμφιβολίας.

Αἰτία δι' ἣν τῶν ἀφρημένων μὲν σχεδὸν οὐδὲ ἓν, τῶν προσηγορικῶν δ' ἔνια λήγουσιν εἰς α εἶνε, νομίζομεν, ὅτι τὰ ἀφρημένα ἀνεπίδεκτα ὄντα μεγεθύνσεως ἔμειναν ἀμετάβλητα, τὰ δὲ συγκεκριμένα δυνάμενα νὰ λάβωσι μεγεθυντικὴν δύναμιν λαμβάνουσι πρὸς τοῦτο μεγεθυντικὴν κατάληξιν α, ἣν οἱ λαλοῦντες μεταχειρίζονται ἐκ σχηματισμῶν μεγεθυντικῶν ὀνομάτων, καὶ ἧς τὰ χαρακτηριστικὰ δύο, α) ὅτι πάντα τὰ δι' αὐτῆς σχηματιζόμενα εἶνε παροξύτονα, καὶ β) ὅτι πάντα εἶνε θηλυκά. Προστίθεται δὲ συνήθως εἰς ὑποκοριστικῶν θέματα (ἐντεῦθεν ἴσως ἔχει τὴν αἰτίαν τὸ παροξύτονον, διότι τῶν ὑποκοριστικῶν τὰ πλεῖστα εἶνε παροξύτονα), π. χ. ἡ κεφάλα - τὸ κεφάλι, τὸ τραπέζι - ἡ τραπέζα, τὸ μαχαίρι - ἡ μαχαίρα, τὸ ἀγκάθι - ἡ ἀγκάθα, τὸ περόνιον - ἡ περόνα, τὸ χέρι - ἡ χέρα, τὸ κουτάλι - ἡ κουτάλα, τὸ περιστέρι - ἡ περιστέρα, τὸ τουλούπι - ἡ τουλούπα (τολύπη), τὸ κολοκύθι - ἡ κολοκύθα, τὸ κομμάτι - ἡ κομμάτα, τὸ κανάτι - ἡ κανάτα (κάνης - κάνητος κανήτιον), τὸ μολόχιον - ἡ μολόχα, τὸ σταμνί - ἡ στάμνα, τὸ ράβδι - ἡ ράβδα, τὸ τυρί - ἡ τύρα, τὸ βελόνι - ἡ βελόνα, τὸ χελώνι - ἡ χελώνα, τὸ καλύβι - ἡ καλύβα, τὸ σμιλίον - ἡ σμίλα, τὸ (βρακο)ζώνι - ἡ βρακοζώνα (τὸ ἀπλοῦν ἐν Κρήτῃ ἢ ζώνη), τὸ παννί ἢ πάννα (σᾶν τοῦ ψωμᾶ τὴν πάννα) κτλ. κτλ.

Περὶ τούτων, διέλαβεν ὁ κ. Def. ἐν Νεοελ. Ἄναλ. I 460 διὰ βραχέων, ἀλλὰ δὲν ἐνόησε τὸ φαινόμενον, διότι γράφει «ἐκτὸς δὲ τοῦ μαχαίρι διετηρήθη καὶ ὁ τύπος μαχαίρα (sic), τοῦτον λοιπὸν μεταχειρίζεται ἡ γλῶσσα οἰκονομικῶς πρᾶπτουσα ὡς αὐξητικόν». Ἦττον ἐσφαλμένως πραγματεύεται περὶ αὐτῶν ὁ κ. Δόσιος ἐν Beiträge

σελ. 29 λέγων ὅτι τὸ α ἀντὶ τοῦ η ἐν τῷ κεφάλῳ κουτάλα προήλθεν ἐκ τῆς τάσεως τῆς νέας ἑλλην. εἰς τὸν Δωρισμὸν τοῦτον καὶ πρὸς τούτοις εἰς δήλωσιν μεγεθυντικῆς σημασίας. Ἄλλ' ἀμφοτέροι παρεῖδον καθ' ὀλοκληρίαν τὴν διαφορὰν τοῦ τονισμοῦ καὶ ἐν ἐνίοις τῆς κλίσεως. Τίνα θαυμαστὴν οἰκονομίαν ἀνέπτυξαν οἱ λέγοντες ὥστε νὰ καταβιάσῃ μὲν τὸν τόνον ἐν τῷ μαχαίρα τραπέζα, ἀγκάθα κτλ. οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῷ μέλισσα, θάλασσα, κόρυζα κτλ.; ἢ τίς περίεργος δωρισμὸς ἀνεβίβασε τὸν τόνον ἐν τῷ κεφάλῳ, σταφύλα, περιστέρα κτλ. μετέβαλε δὲ καὶ τὴν κατάληξιν ἐν τῷ βάλδα κτλ. καὶ τὸ γένος ἐν τῷ τύρα, κομμάτα, ἄρνα, χωράφα, αὐλάκα, κρομμύδα, ψάθα, ἀμμάτα κτλ.;

Ἐν τούτοις ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ μὴ βλέπωμεν οἰκονομίαν ἀνοικονόμητον καὶ Δωρισμὸν, ἀλλὰ μόνον νέους σχηματισμούς, οἵτινες ἐνῶ σαφέστατα διαστέλλονται τῶν τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἄρσεν. καὶ οὐδετέρων πασῶν τῶν κλίσεων, ὁμοίως καὶ τῶν προπαροξυτόνων καὶ ὀξυτόνων θηλ. πασῶν τῶν κλίσεων, συμπίπτουσι κατ' ἀνάγκην τοῖς παροξυτόνοις θηλ. τῆς I κλίσεως(*) καὶ οὕτω φαίνονται κατὰ πρῶτον ἐξαίρετοι Δωρισμοὶ ἀπατῶντες τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μὰ τὸν Ἀπόλλω δὲν θὰ ἀπατήσωσι τοῦ λοιποῦ οὐδένα.

Πιθανὸν νὰ παρατηρήσῃ τις ἡμῖν, ὅτι τὸ α τοῦτο δυνατὸν νὰ ἔχη τὴν ἀρχὴν ἐν Δωρικαῖς λέξεσι τῆς I κλίσεως. Ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν δυνάμεθα ἐν τῷ παρόντι ν' ἀποφανθῶμεν μετὰ βεβαιότητος περὶ τούτου, παρατηροῦμεν δὲ μόνον ὅτι εἴτε ἐκ Δωρ. λέξεων ἔχει τὴν ἀρχὴν,

(*) Ὅτι δὲ πολλάκις ὑποχωρητικῶς δημιουργοῦντες ἐπανερχόμεθα κατὰ τὸ φαινόμενον εἰς πρωτοτύπους τύπους καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶνδε: λιθάδι, ἀλλὰ ξερολίθαδο, ποτάμι - ξεροπόταμο, κρομμύδι - σκιλλοκρόμμυδο, ἀμμάτι - ὀπονάμματος, παιδί - παλαιόπαιδο, φαγητὸ - πιττὸ - λέων ἀραγόπιος ἐν στ. 142 Ἡμπερίου καὶ Μαργαρώνας, ἐκδ. Legrand κτλ.

εἴτε ἐκ λατ. καὶ Ἰταλ. (κολώνα, κορώνα, πανούκλα κτλ.) εἴτε ἐκ Κοινῶν οἶον μάχαιρα, λύρα, πέτρα, ψεῖρα, ἀκρίδα κτλ. οὐδὲν πρὸς τὸ πρᾶγμα· αἱ λέξεις αὗται δὲν δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι Δωρικαί, ὅπως οὐδ' αἱ μετὰ τῆς καταλήξεως -αρις λατινικαί. Τέλος δὲ καὶ ἂν χάριν τινῶν ὑποληφθῇ ὅτι εἶναι γνήσιαι δωρικαί(*), αὗται εἶνε τοσοῦτον ὀλίγα, ὥστε κατ' οὐδένα τρόπον δύνανται νὰ παριστῶσι τὸν χαρακτήρα τῆς γλώσσης, ἄλλως καὶ τουρκικαί καὶ ἰταλικαί θὰ ἔπραττον τὸ αὐτό.

Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχει ἄλλη τις τάξις λέξεων θηλ. παροξυτόνων εἰς -α, οἶον στάλα, νύστα, κάρα (πῦρ), καύλα, σπούδα, σπῖθα, πκίδα (=βάσκανος, παιδευσις), γύρα, γνώρα, ζέστα, κάψα, ἄχνα (παρ' ἡμῖν ἡ ἀναπνοή, ἔπειτα συνεκδοχικῶς τὸ γρυ, οὐδὲ γρυ), κλάψα, λείζα Φιλιστ. III 211 (Μακεδ.), καπύρα = φρυγανιὰ αὐτ. 439 (Κυπρ.), σκούνα (τοῦ Τομπάζη), μῶρα ὁ ἐφιάλτης ἐν Κεφαλλην. Νεοελ. Ἄναλ. II 267, ἡ νέκρα αὐτ. καὶ ἐν Κερκύρα, ἡ μέτρα αὐτ. 255, ἡ γάνα αὐτ. 185, ἡ γνώφα αὐτ. 191, ἡ γρύλλα = ρυτίδωμα αὐτ. 192, ἡ τσίμπλα (ἐν Μ. Ε. σιπλή καὶ σιφλή, ἀλλ' οὐκ ἐκ τούτων, ἀλλ' ἐκ τοῦ παρωνύμου τσιμπλιάζω, ὃ ἐκ τούτων), ἡ λίμα, ἡ βάντα (βαντίζω βαντός) Mor. 20, βράστα Rivista di Filologia II 501, ἀπόφαν. Μεσαιων. βιβλ. Σάθα II 474, 187 καὶ ἄλλ. = ἀπόφασιν, τὴν παίναν = τὸν ἔπαινον αὐτ. 190, ζήλα αὐτόθι 228, 82, 87, 91, 279, 324, 251, καὶ ἄλλα, ἃ παρανοήσας ὁ κ. Def. καὶ ἐν Νεοελλ. Ἄναλ. I 454 καὶ ἐν Arch. 257 ἐξέλαβεν αὐτὰ ὡς Ἰαπετικὰ διασωθέντα ὑπὸ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ, ἦτις καὶ μεγάλων ἐπὶ τούτῳ ἔτυχεν ἐπαίνων ὅτι «χρησιμεύει πολλάκις εἰς συμπλήρωσιν τῶν διὰ τῶν

(*) Τοιαύτας δύναται τις νὰ θεωρήσῃ τὰς ἀνωτέρω ἐκ Κεφαλλ. πνογὰ ἀκούα, τὸ Κρητ. Ἰδα (=ὄροπέδιον ἐπὶ τῆς Ἰδης), τὸ χαλέπα, ὄνομα κώμης, ἀλλὰ καὶ προσηγορ. δηλοῦν τραχεῖαν γῆν, τ.ἔ. χαλεπὴν (τὸ πήγα, δίπλα, βρακοζῶνα τῶν Κεφαλλήνων· οὐχί, ἀλλὰ μεγεθυντικὰ) τὸ Καλύμνιον Εἰράνα, καὶ ἴσως ὀλίγα τινὰ ἔτι.

συγγραφέων παραδεδομένων ἀρχαίων ἑλλην. λέξεων, οὐ σπανίως δὲ ὀδηγεῖ ἡμᾶς ἐν ταῖς ἐτυμολογικαῖς ἐρευναῖς περαιτέρω ἢ αὐτὴ ἢ ἀρχαία ἑλληνική(*)». Arch. 257.

Τὸ ἄτοπον τῆς ἐκδοχῆς ταύτης κατεδείξαμεν ἐπανειλημμένως (πρβλ. Bezz. Beitr. VI 330) ἐξενεγκόντες εἰς φῶς τὸν κίβδηλον τῶν ὀνομάτων τούτων οὐ παλαιὸν χαρακτήρα.

Ἐννοεῖται δὲ οἴκοθεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκλαμβάνονται δωρισμοὶ ὀνόματα ξένα, π. χ. γούλα, σκάλα, βέργα, χάρτα, τσάππα, τσίππα, κόρδα, σκρόφα (εἰ καὶ ἀναγινώσκειται παρ' Ἡσυχ. ὑπὸ τὴν λέξιν γρομφᾶς) κολῶνα κτλ. ἢ ὀνόματα κατὰ μεταπλασμὸν εἰς τὴν I κλίσιν μεταβάντα καθ' ὃν ἐν Bezz. Beitr. VI 334 ἐδηλώθη τρόπον, π. χ. ὁ ἔρωτας, ὁ χάρακας, ὁ βώλακας, ὁ λίβας ἐν Κεφαλλ. ἢ λαμπάδα, ἢ ἐλπίδα κτλ. ἢ ὀνόματα κατὰ μεταβολὴν γένους προελθόντα π. χ. ἢ ρουσοπήλα = τὸ ἐρυσίπελας (ἐν

(*) Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι εὐδόκιμοι καὶ ἐξηκριθωμένοι περὶ τὴν νέαν Ἑλλην. ἐργασίαι θὰ ἀποβῶσιν ὠφέλιμοι καὶ τοῖς περὶ τὴν ὀδοκίμον ἀσχολουμένοις, ὅπως καὶ αἱ περὶ τὰς βωμανικὰς γλώσσας σπουδαὶ τοῖς τὴν λατ. ἐξετάζουσιν. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ὅτι γενναῖαι ἐργασίαι μεθ' ὑπομονῆς ἀνάγκη νὰ προηγηθῶσι τούτου. Μάλιστα πρὸς ἐτυμολογίαν τῆς ἀρχαίας ἑλλην. πολὺ βραδέως θὰ γίνῃ ἔλλογος χρῆσις τῆς νέας ἑλλην. διότι πρὸ τούτου ἀνάγκη νὰ ὀρισθῇ, τί ἦτο κατὰ τοὺς διαφόρους αἰῶνας καὶ τί εἶνε σήμερον δυνατὸν καὶ τί ἀδύνατον κατὰ τοὺς περὶ τοὺς φθόγγους καὶ τὴν κλίσιν νόμους πάντων τῶν ἰδιωμάτων τῆς νέας ἑλλην. τ. ἔ. ἀνάγκη νὰ προηγηθῶσι μελέται ἐκτεταμέναι κατὰ τόπους καὶ χρόνους, αἵτινες, ἐννοεῖται οἴκοθεν, δὲν θὰ γίνωσιν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, ἀφοῦ μάλιστα οὐδεὶς μέχρι σήμερον ἐνόησε νὰ θέσῃ τὸ ζήτημα κατ' ἀξίαν καὶ συμφερόντως. Οὐδεὶς ἐχέφρων θὰ πιεσῶσῃ τῶν κ. Def. ταῦτα διατεινομένῳ βλέπων, ὅπως ἐν τῇ παρούσῃ συμβολῇ δῆλον καθίσταται, πόσον παρημελημένα καὶ αὐτὸ τοῦτο ἄγνωστος χώρα εἶνε αὐτῶν τὰ τῆς κλίσεως τῆς νέας ἑλλην. Ὅταν δὲ μάθῃ ὅτι ὁ κ. Def. ὀνόματα οἷον κᾶρα στάλα, νύστα, ὀνομάζει ἀρχαιότατα, καὶ ὅτι τοῖς Λάκωσι λέξεις οἷον κύω ς, γροθία (= κόνδυλος) γράφως, ὀρῶς ἀποδίδει, θὰ ἐννοήσῃ ὅτι δυσπιστίας ἀπόλυτον ἔχει ἀπέναντι τῶν θαυμάτων τούτων ἀνάγκην.

Κεφαλλ. ρουσοπήλια), ὁ κόρυζας (παρ' ἡμῶν ἢ κόρυζα), ὁ σκατᾶς (ἐν Κερκύρα ὁ σκατιᾶς), ὁ κερατᾶς, ὁ ξυλᾶς, ὁ ζευγᾶς, ὁ προβατᾶς, ὁ κατσικᾶς, ὁ φουστανελλᾶς κτλ. ἢ ὀνόματα κατὰ μεταβολὴν κλίσεως π. χ. ἢ πέρκα (= ἢ περκᾶς Κεφαλλ. Νεοελλ. Ἄν. II 292) ὁ μάγερας ὁ ποδόγερας (= ὁ ποδόγυρος), ὁ κήφακας (ὁ κηφὴν ἐν Κεφαλλ.) ὁ σφόντυλας, ὁ βάρθακας (Κουν. Περιοδ. XI 234), ὁ μεθύστακας, ὁ οἰκονομικὸς ἔφορας, ὁ κούφιακας Νεοελλ. Ἄναλ. II 236, ὁ κότσυφας αὐτ. 228 (ἡμεῖς ὁ κοτσυφός), ὁ λύθρινας (= ὁ ἔρυθρινος), ὁ πέτεινας Ραλλ. 374, ὁ ζέφυρας Passow 414, ὁ κόντυλας Ross Reisen III 161 κτλ. ἢ ὀνόματα ὑποχωρητικῶς ἐξ ἐπιθέτων σχηματισθέντα π. χ. κατὰ τὸ ἐχθρὸς - ἐχθρα λέγεται ξερός - ξέρα, ἀλμυρὸς - ἀλμύρα (καὶ ἀρμύρα) τρελλὸς - τρέλλα, τυφλὸς - τύφλα, φοβερὸς - φοβέρα κτλ. ἢ ὀνόματα ξένου ἔχοντα καταλήξεις(*) π. χ. κορίτσι, καραβίτσι, φωνίτσα, ψυχίτσα, ψυχού-

(*) Τὸ τέλος ἰτσι - ἴτσα ὁ μὲν Ross Reisen III 161 ὑπολαμβάνει = ἰκή, ὥστε λέγει κορίτσι = κορικὴ ἢ κορίκιον, ὅπως παρθενικὴ = παρθένος· ἀλλὰ καὶ ἡ τροπὴ τοῦ κ εἰς τσ, τοῦ τέλους - ἰκὸς ἄλλως καλῶς σωζόμενου, καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς σημασίας ἀπὸ ἐπιθετικῆς εἰς ὑποκοριστικὴν καὶ ὁ παροξυτονισμὸς ἀποβάλλουσι τὴν γνώμην ταύτην· ἄλλοι παράγουσιν αὐτὸ ἐκ τοῦ -ισκη, ἀξιωματικῶς δ' ἀπεσφῆνατο ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ὁ κ. Def. ἐν Νεοελλ. Ἄναλ. I 437 οὐδὲ ἓνα προφερόμενος λόγον παραπέμπων δὲ εἰς Κουρτ. Μελ. IV 264 ἔνθα ὁμοίως δισχυρισμοὶ οὐδεὶς δὲ ἀποδεικτικὸς λόγος. Ἄν μὴ παντάπασιν ἀπατώμεθα, τὸ -ισκη ξένον τοῦ ἰτσι καὶ ἴτσα· διότι ἡ τροπὴ τοῦ σκ εἰς τσ καὶ τοῦ η εἰς α παρέχει πράγματα, ὅπερ δὲ συνήθως προσάγεται παράδειγμα τῆς τροπῆς τοῦ σκ εἰς τσ οὐδὲν ἀποδεικνύει, διότι δυνατὸν ἢ μᾶλλον πιθανώτατον ὅτι εἶνε ξένη λέξις, ὅπως καὶ ὁ Σάθας ἐν Μεσαιων. βιβλ. II ὑπὸ τὴν λέξιν καὶ Ζαμπέλιος ἐν Ἰταλοελλην. ὑπέλαβον, τ. ἔ. ὅτι τὸ πετσί οὐκ ἐκ τοῦ πέσχος, ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἰταλ. pezzo (πρβλ. τομάριον) = δέριμα). Πρὸς δὲ τούτοις τὸ μόνον εἰς -ισκι σωζόμενον, ἐφ' ὅσον ἡμῶν γνωστὸν, ὑποκοριστικὸν φυλάττει αὐτὸ ἀλώβητον, κανίΣΚΙ = δῶρον Legr. Bibl. Gr. 326, Μεσαιων. βιβλ. Σάθα II 106, 107, 108, καὶ ἀντικάνισκον αὐτόθι, ὁμοίως ἐν Ἐρωτοκρ. πολλαχοῦ καὶ βῆμα κανισκεύω = δωροῦμαι, ὀνομασθέντος οὕτω κατὰ συνεκδοχὴν τοῦ δῶρου

λα γυναικούλα, φαγούρα πεζούρα Ἀγγελίνα προβατίνα ιερακίνα, λαφίνα δεσποτίνα κτλ. Μάλιστα δὲ πάντων ἀποβλητέα τὰ γελοίως ἠτυμολογημένα, π. χ. ἐκ τοῦ παρ' Ἡσυχ. κύπη ὁ μὲν κ. Def. παράγει ἐν Κουρτ. Μελ. IV 279 τὸ κούπα, ὁ δὲ κ. Χαλκιόπουλος V 345 τὸ γούβα, ἀμφότερα ἐσφαλμένα· ἐν IV 250 ὁ κ. Def. τὸ καρέκλα ἐκ καθεδ-λη velut καθέδρα· ὁ κ. Χαλκιόπουλος V V 352 τὸ τσούρμα (=ίταλ. ciurma) ἐκ τοῦ τύρβη κτλ. κτλ.

Πιστεύομεν δὲ ὅτι ἀπεδείξαμεν ἐν Bezz. Beitr. VI 334 ὅτι τὸ α ἀντὶ τοῦ ου καὶ ἡ ἐν τῇ γεν. τῶν κατὰ μεταπλασμὸν προελθόντων τοῦ γέροντα τῆς ἀκρίδας κτλ. ὅπως καὶ τῶν πρωτοκλίτων τῆς θάλασσας, τῆς μέλισσας, τοῦ ταμῖα κτλ. δὲν εἶνε δωρικόν, ἀλλὰ προῖον τῆς Κοινῆς.

ἀπὸ τοῦ ἐφ' οὗ προσεφέρετο κανοῦ. Καθ' ἡμᾶς τάληθες ἐδίδαξεν ὁ Mor. 187 εἰπὼν «τὰ ὑποκορ. εἰς - ίταιος (ίτσης) - ίτσιον (-ίτσιν) π. χ. καλογερίτσης, βουκίτσιν ἐκ τῆς λατ. καταλ. icius - ius.» ἐσφαλμένα δὲ ὁ Heilmeyer ἀπερὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ῥωμαϊκῆς γλ.» 21 καὶ 32 λέγων αὐτὸ Σλαυικόν, διότι εἶνε πολὺ παλαιότερον τῶν Σλαύων. Ὁμοίως ἀπεφάνθη ὁ κ. Def. ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I 437 καὶ ὑπὲρ τῆς καταλ. -ουλα ὅτι εἶνε ἐλληνικὴ καὶ «ὅτι ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἀρχαῖον - ὕλη καὶ ἀπαντᾷ πρὸ πάντων εἰς τὰ ὑποκοριστικά» ἢ δὲ αἰτία, ἣν ἐπιφέρει, «διότι εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν τῆς ἐλλήν. γλώσσης ἀντιστοιχεῖ τὸ -υλος ὕλη πρὸς τὴν λατ. ulus uia» φαίνεται ἡμῖν ἰκανῶς ἀστεία. Πάντες ἐννοοῦσιν ὅτι ἡ νέα ἐλλην. δὲν συνδέεται πρὸς τὴν ἀρχαιοτάτην ἐλλην. ὅτε αἱ ἀντιστοιχίαι αὗται, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐλλην. ἢ δὲν ἀντεστοίχει πλέον· ἡμεῖς ἀποροῦμεν πρῶτον, πόθεν προσεγένετο τοῖς ὀνόμασι τούτοις ἡ ὑποκορ. σημασία καὶ δεύτερον διατί αἱ τὴν ἀρχαίαν κατάληξιν υλος-ὕλη σώζουσαι λέξεις δὲν μετεβλήθησαν, π. χ. δάχτυλο, (παρ' ἡμῖν ὁ δάχτυλας), ὁ σφόντυλος (Μεσαιων. β.βλ. Σάθα II 540 σφοντυλιάν), τὸ σφεντύλι, Τσακων. φόντυλε, τὸ σταφύλι, τὸ κοντόλι (ὁ κόντυλας παρ' ἡμῖν) τὰ κόντυλα, γκόχυλας γκοχύλι (κογχύλιον) ἀγκυλώνω, σκύλλος, ψύλλος κτλ. Τὰς ἀπορίας ταύτας δὲν δυνάμεθα νὰ λύσωμεν, ἀν μὴ ὁμολογήσωμεν τὴν ἀλήθειαν, ὅτι τὸ ουλα ξένον. Ὁμοίως ἀποφαίνεται ὁ κ. Def. ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I 437 ὅτι τὸ κρηνέλλα ἔχει ἐλλην. κατάληξιν· ἀλλὰ τὸ γυψέλη=χυψέλη νεφέλη ἄνευ τινὸς μεταβολῆς, καὶ δὴ τὸ -ελλα ξένον.

Ὡστε, ἀν τὰ μέχρι τοῦδε διαληφθέντα μὴ εἶνε παντελῶς ἐσφαλμένα, τὸ κατὰ τὴν πρώτην καὶ σπουδαιοτάτην κατηγορίαν Δωρικόν καὶ Αἰολ. α, τὸ ἐν τῇ κλίσει Ἰωνικῶ Ἀττικῶ καὶ Κοινῶ ἢ ἀντιστοιχοῦν ἐλλείπει ἐν τῇ νέᾳ ἐλλην. σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν, περὶ δὲ ἐπικρατήσεως τῆς Δωρικῆς διαλέκτου οὐδεὶς λόγος.

Ἀλλὰ ἀφοῦ τὰ κατὰ τὴν κλίσειν τῆς νέας ἐλλην. ὡς πρὸς τοὺς Δωρισμοὺς οὕτως ἔχουσιν, ὅπως ἤδη ἐδείχθη, πόσῃν ἄρα ἐμπειρίαν ταύτης ἀνάγκη νὰ ἔχη ὁ, ὡς αὐτὸς λέγει, ἀπὸ 12 ἐτῶν περὶ τὴν νέαν ἐλλην. ἀσχολούμενος(?) καὶ ταύτης τὴν σπουδὴν καὶ ἔρευναν ἔργον τοῦ βίου του ποιησάμενος (!) κ. Def., ὥστε μετ' ἀξιώματος μεγάλου ν' ἀποφαίνεται ἐν Arch. 65 ὡς πρὸς τὴν κλίσειν (διότι περὶ τοῦ ἄλφα τοῦ πατέρα τῆς ἀκρίδας προῦκειτο) «ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπικρατήση ἡ δωρικὴ διάλεκτος.»; Οἱ περὶ τὸν Ἀριστοτέλην λέγουσιν ὅτι δύο μόνον στίχοι αὐτοῦ δεικνύουσι πολυχρονίους μελέτας καὶ μεγίστην πεῖραν καὶ γνῶσιν· ἐρωτῶμεν δὲ ἡμεῖς πάντα τὴν ἀλήθειαν σεβόμενον, τί εἶνε τὸ μέγα, ὃ εἰς μόνος στίχος τοῦ κ. Def. παριστᾷ; καὶ ἂν ἔχη δικαίωμα ὁ κ. Def. ν' ἀποκαλῆ τοὺς Ἑλληνας ἀμαθεῖς τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης των;

Λέξεις δημῶδεις ἐν τῷ θέματι τὸ Δωρικόν καὶ Αἰολ. α ἀντὶ τοῦ Ἀττ. καὶ Κοινοῦ ἢ παρεχούσας ἔχομεν ὀλίγας προχείρους· κανάτι (ἀγγεῖον πήλινον) κανητ-, σακάζω = ἀπογαλακτίζω, ἐπὶ τε ζῶων ἀλόγων καὶ βρεφῶν, σάκασμα ὁ ἀπογαλακτισμὸς (πρβλ. σακίταν ἄρνα Θεοκρ. I 10.). μανίζω, μάνιτα. λάδανος πρβλ. Ἡρόδ. III 112 «τὸ δὲ λήδανον, τὸ Ἀράβιοι καλέουσι λάδανον.» διχάλι=δίχηλον (τὸ παννὶ φαίνεται ξένον), γαλανός = λευκός (τοῦτο ἀμφίβολον, διότι καὶ ἂν ὄντως ταῦτόν τῷ γαληνός, παρητυμολογήθη παρὰ τοῦ γάλα, πρβλ. διάλε κ' ἄ σου πιστέψω μπλιό, τὸ γάλα γαλανό ναι.» ἔπειτα τὸ γαλήνη σώζει τὸ η· τὸ λαθος (ὃ ὁμοίως ἀμφίβολον, διὰ τε ἄλλα καὶ διότι ἀλήθεια), σιγανός ἀντὶ σιγαλός ὃ ἐν Fauriel δημ. ἄσμ.

μεταφρασθεῖσιν ὑπὸ Müller σελ. 82 ἀναγινώσκειται, καὶ τοῦτο ἀντὶ σιγηλός. Τὸ ἔπιασα οὐχί, διότι οὕτως ἀπαντᾷ ἐν τῇ Γραφῇ «καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς χειρὸς» τὸ Δωρ. ἦτο πιάξας· τὸ τηγάνι, περὶ οὗ ἐν Bekk. Ἀνεκδ. I 65 «τάγηνον οἱ Ἀττικοί, τήγανον οἱ Δωριεῖς» Ἀριστοφ. Ἰππεῦσιν 929 «τάγηνον τευθίδων», ὁ δὲ Φώτιος λέγει τὸ τήγανον Ἰωνικόν. Τὸ δὲ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ τύπος τήγανον ἦτο ὁ ἐν τῇ Κοινῇ ἐν χρήσει· πρβλ. Ἡσυχ. τάγηνον : τήγανον, καὶ τηγανίτης : ἄρτος ἐπὶ τηγάνου γεγωνός. . .» καὶ τούτου ἕνεκα ἔχομεν καὶ ἡμεῖς αὐτόν. Τὸ κόμμα καὶ τὴν ἀνω τελείαν ἠκούσαμεν ποτε ἐν Κρήτῃ ὀνομαζομένην στάμα, ἀλλὰ τὰ σύνθετα εἶνε ἀπόστημα (=ἔλκος) (ἐν Κυζίκῳ ἀπόστημα), διάστημα, κατάστημα· τὸ μάνα εὐχρήσται καὶ παρὰ τοῖς Κοινοῖς (μαννάριον), ἐν Καλύμνῳ λέγεται τόπος τις ἔς τὸν Δᾶμον Ross II 99, ἐν Ρόδῳ Δαματρία Ross III 99 τὸ παλαμύδα ἐκ τοῦ πηλαμύς οὐδὲν ἀποδεικνύει, διότι παρητυμολογήθη πρὸς τὸ παλάμη· τὸ ἀχός οὐκ ἐκ τοῦ ἤχος, οὐ καὶ κατὰ τὸν τόνον διαφέρει, ἔπειτα τὸ ἠχᾶ ἀναγινώσκειται παρὰ Passow 188 «ἀκούω τὸν ἀνεμο κ' ἠχᾶ». Ἐν Ἀθήναις λέγεται παναγύρι δ καὶ ἐν Μεσαιων. βιβλ. Σάθα II 100 ἀναγινώσκειται, ἐν Κρήτῃ λέγομεν πανηγύρι. Ὁ κ. Χαλκιόπουλος ἀναφέρει ἐν Κουρτ. Μελ. V 367 βᾶτε=βῆτε καὶ στάσου=στῆθι. Καὶ τὸ μὲν βᾶτε δυνατόν, ἂν ὀρθῶς εἶνε γεγραμμένον, νὰ εἶνε δωρισμός (*), ἀλλ' οὐχί τὸ στάσου, διότι τοῦτο δὲν ἔχει θέμα τὸ τοῦ II ἐνεργητικοῦ ἄορ. Οἱ τύποι δηλ. οὗτοι τοῦ II προσ. ἐν. τοῦ παθητ. ἄορ. ἐν τῇ προστακτ. κατάληξιν μὲν ἔχουσι σήμερον τὴν τοῦ παθητικοῦ ἐνεστῶτος, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ὁποῖου καὶ ἐπλάσθησαν, θέμα δὲ συνήθως τὸ τοῦ παθητ. ἄορ. καὶ χαρακτῆρα τὸν τοῦ ἐνεργ. ἄορ. πρώτου,

(*) Εἰκάζομεν ὅτι εἶνε ταῦτὸν τῷ (ἐ)μπᾶτε = εἰσέλθετε, δ καὶ ἐν Ἀθήναις· τοῦτο δὲ οὐ Δωρ. ἀλλὰ κατὰ τὸ πατᾶτε, μιλᾶτε, περὶ ὧν ἐν I συμβολῇ ἡμεῖς ἐν Κρήτῃ λέγομεν (ἐ)μπῆτε, διότι, ὅπως ἐλέχθη, δὲν ἐπηυξήσαμεν ἡμεῖς τὴν εἰς -αω συζυγίαν ὅπως ἐν Ἑλλάδι.

διότι ὁ τύπος οὗτος εἶνε νέος πλασθεὶς κατ' ἀναλογίαν τοῦ τύπου τοῦ πρώτου ἐνεργ. ἄορ. ἐν τῇ προστακτ. τ. ἔ. κατὰ τὸ ξάπλωκε : ξάπλωσε ἐπλάσθη παρὰ τὸ ξαπλώγου τὸ ξαπλώσου, ὥστε χάνε : χάσε=χάνου : χάσου, γράφε : γράψε = γράφου = γράψου, ντρέπου : ντράψου (ἐντράπη), στρέφε : στρέψε=στρέφου : στράψου, καυχοῦ : καυχῆσου (ἐκαυχῆθη), κρύψου, ἐν δὲ Trois Poèmes 294 κρυθήσου κτλ. ὅπως λοιπὸν ντρέπου : ντράψου οὕτως καὶ στέκου : στάσου (ἐστάθη) καὶ οὐδὲν ἐν τούτῳ δωρικόν(*). Ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. Λέσβιον ἀλακάτη ἀλλ', ἂν μὴ σφαιλώμεθα, οὐδὲν ἀποδεικνύει, διότι ἐν τῷ ἰδιώματι τούτῳ προτίθεται πολλάκις τὸ ἀνεξήγητον ἐκεῖνο α, πρβλ. ἀφανόχτης = φανόπτης, ἀφάκι = ὄμφαξ, ἀμήλιγκας=μήνιγξ, ἀφύλαγκας=φύλαξ, ἀφαλός = ὄμφαλός - ἀράπα, μεγεθυντικὸν ἐκ τοῦ ράπυς, δ ἡμεῖς ἐν Κρήτῃ λέγομεν ἢ ράπυ τῆς ράπυς.

Πολλῶ δὲ πλείους λέξεις παρέχουσιν ἡ ἦ ε, ὅπως ἐν τῇ Κοινῇ, οὐκ α ὅπως παρὰ Δωρ., πρβλ. ἡλιος, ἡλάκι μου Passow 398, ἡσυχος, ἡμέρα, μεσημέρι, Δημήτρις, ἐξαίφνης, ζηλεύω, ζημία, ζητῶ, κηδεύω ἐν Κρήτῃ καὶ Μακεδονίᾳ καὶ Κύπρῳ Φιλ. III 444 ἐν Μεσαιων. βιβλ. Σάθα VI 180 ἀναγινώσκειται «κίβεψιν καὶ ἰατρείαν, δ διορθωτέον εἰς κήδεψιν ἢ τοῦλάχιστον - εἰς κήβεψιν = ἐπιμέλειαν· ἐν

(*) Ἐν τοῖς ἔργοις τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν γραμματικῆς ἀπαντῶσι τοῦ προσώπου τούτου καὶ ἄλλοι ἄξιοι σημειώσεως τύποι, π. χ. Trois Poèmes 37, 249, 266, 289, 317, 318 πληροφορήθησέ το, ἐν 37 πιστεύθησέ το, 10 διατάχθησε, 39 ξεχωρίσθησε, 265 βεβαιώθησε ὁμοίως καὶ 285, 315, 338, δουλώθησέ το 275, παρηγορήθησέ με 283, ἀντισχολήθησε 289, ξενώθησε 300, ἀφηγήθησε 328, ἀπλώθησε 345. ἐν Legr. Bibl. Gr. 24 περιωρεύθησε, 38 ἀποχωρίσθησε, Λάμπρου Romans IV 621 στ. ψυχοπονέθησε. Ἐν τούτοις φαίνεται ἐλήφθη θέμα ὄλος ὁ παθητ. ἄορ. ἐκτὸς δὲ τούτων ἀπαντῶσι καὶ ἄλλοι τύποι εἰς -θου π. χ. Μεσαιων. βιβλ. Σάθα II 316 διασώθου, 345 βλεπήθου, 520 στάθου, 251 λυπήθου, 184 ἐλεημονήθου, 443 κοιμήθου, ἐν Κάτω Ἰταλίᾳ γράφτου τ. ἔ. γράφθου Mor. 139, σύρτου τ. ἔ. σύρθου Mor. 107. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε, ἂν θεὸς θέλῃ, ἀκριβῶς.

Ἡμπερίω και Μαργαρ. 542 και 616 ἐγγιδιὰν δ καλῶς ποιῶν ὁ Wagner ὑπολαμβάνει ἀντὶ ἐγκηδεῖαν), κῆπος, μῆλον, Μῆλος, πηδῶ, μηχανή, μηνῶ (=μηνύω) πηλός, πήσσω, πήχη, πήχυς, πληγή, Ἀθήνα, ἀφηγοῦμαι, συνομήλικος Νεοελλ. Ἀναλ. II 326 (Κεφαλ.) ἐλικιὰ ἐν Ῥοδ. ἄσμ. πολλάκις νεράϊδα, σημάδι, σημαντήρι (και μεγεθυντικὸν σημαντήρα), σήμερον (κατὰ τὸ ἀργά, ταχιστα κτλ. ἐλέχθη και σήμερα) ἐν Ἰταλ. σήμερι Mor. 29, ἐν Κύπρῳ σήμερε Legr. Chans. 314. σησήμι (οὕτως ἡμεῖς), σίδηρο, βοηθός, (συν)αλλήλως, ψηφῶ, ψῆφος, χήνα, νησί, κλήρα, ἐπίτηδες - τήδειος, ἡμερος, πηγῆ - ἀδι, φήμη - ἴζω, στημόνι, στήθος (παρ' ἡμῖν δηλοῖ και τὴν τόλμην) μητέρα, κρήνη (Κεφαλ.) κρηνέλλα (Λεσβ.), ὑπερηφάνια, λῆμνος, κνήθω ἐν Κρήτῃ, ἐν Μακεδ. Φιλ. III 134 και Κύπρ. αὐτ. 442. ὅ τὸ Δῆλιο Ross Reisen II 27 ἐκ Σύρου. Ἀσκληπειὸ (αὐτ. III 109) ἐν Ῥόδῳ κώμη τις. ἀσήμι ἀσημένια (Mor. 8. 18, καθόλου οἱ Ἰταλιῶται συμφωνοῦσιν ἡμῖν ὡς πρὸς τὸ η), κλήμα, ἐπλησσεν Μεσαιων. βιβλ. Σάθα II 317 και Φιλ. IV 434, ἡμισυ Mor. 52. Ἑλλενας παρ' ἡμῖν ἐδήλου πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 μυθικὸν γίγαντα ὑπερφυσικὴν ἔχοντα δύναμιν, και Ἑλληνικὰ χωράφια λέγονται οἱ εὐφωρότατοι ἀγροί. τάρχαϊα τοῦ Ὀρχομενοῦ τείχη λέγονται τὸ Ἑλληνικό. σὰν Ἑλληνας εἶχε τσαμπὰ και στῆθος σὰν λιοντάρι Pass. 125. ὁμοίως ἀναφέρει τὴν λέξιν μετα τοῦ η ὁ Ross ἐκ Κιμῶλου III 25, ἐκ Κάσου III 44, ἐκ Μήλου III 154. οἱ δὲ Τραπεζ. λέγουσιν Ἑλλένους.

Ὅμοίως λέγομεν ἀρχηγός, κατήγορος, κατηγορῶ κατηγορημένος (παρ' ἡμῖν ὁ ἰσχνός, ὥστε λέγεται και ἐπὶ κτηνῶν) κυνηγός κυνηγῶ, ὀδηγός ὀδηγῶ, διότι ταῦτα ἐκληρονομήθησαν μετα τοῦ η, ὅσα δὲ σήμερον συντίθενται δὲν μεταβάλλουσι τὸ φωνῆεν, διότι, ὡς γνωστόν, δὲν χαρακτηρίζει τὴν νέαν ἑλλην. ἢ τῶν φωνηέντων ποικιλία, διὸ λέγεται ἀνάλατος, ἀπάνεμο, ἀνάλευτος κτλ.

Μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς I συμβολῆς ἀνέγνωμεν τὴν

περὶ τῆς νέας ἑλλην. γνώμην δύο ἀνδρῶν, ὧν ἡ ψῆφος ἀνάγκη νὰ ἔχη μέγα βάρος, καθ' ὅσον οἱ προτείναντες δὲν εἶνε ἐκ τῶν συνήθων. Ὁ κ. Steinthal ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῆς γλωσσολογίας παρ' Ἑλλησι και Ῥωμαίοις» σελ. 410 κέξ. ἀποφαίνεται ὅτι μετα τὸν Μ. Ἀλέξανδρον διεμορφώθη ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι κοινὴ τις γλῶσσα, ἧς βᾶσις ἦτο τὸ Ἀττικὸν ἰδίωμα, ἀλλ' ὅτι (σελ. 418-) οἱ χωρικοὶ και οἱ ἐν ἀποκέντροις διατρίβοντες Αἰολεῖς και Δωριεῖς ποιμένες και λοιποὶ ἀγροδίαιτοι ἄτε μακρὰν τῆς Ἀθηναϊκῆς ἐκπολιτίσεως διαμένοντες ἔσωσαν τὰς ἀρχαίας διαλέκτους. Εἰ και μέγαν σεβασμὸν πρὸς τὸν μέγαν ἀνδρα ἔχομεν, τολμῶμεν νὰ μὴ παραδεχθῶμεν τοῦτο, και δι' ἄλλα και διότι ἡ ἐξέτασις τῆς Νέας Ἑλλην. δὲν παρέχει ἡμῖν ἀξιὸν λόγου ἀντισῆκωμα τῶν παρὰ τῆς Κοινῆς κληρονομηθέντων.

Τὴν ἐτέραν γνώμην ἀπεφήνατο ὁ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλλην. γλώσσης πλεῖστον προαγαγὼν κ. Σάθας ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ VI τόμου τῆς Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης, λέγων ὅτι ἡ γλῶσσα ἡμῶν διεμορφώθη κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, και πρὸς ἀπόδειξιν τούτου παραθέτει διάφορα κείμενα τῶν χρόνων ἐκείνων πλεῖστον ὁμοιάζοντα τῇ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῇ. Τὴν γνώμην ταύτην μετα χαρᾶς μεγάλης ἀσπαζόμεθα, διότι στηριζομένη ἐπὶ εὐρυτάτων γραμματολογικῶν μελετῶν ἀποβαίνει σπουδαιότατον στήριγμα τῆς ἐπὶ γραμματικῆς ἀναλύσεως στηριζομένης ἡμετέρας γνώμης, ὅτι ἡ νέα Ἑλληνικὴ προῆλθεν οὐχὶ ἐκ τῆς Δωρικῆς ἢ Αἰολικῆς διαλέκτου, ἀλλ' ἐκ τῆς Κοινῆς.

Ἐν Βερολίῳ τῇ 12 Ὀκτωβρίου 1881.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΡΩΜΗ ΘΕΑΤΡΟΥ, ΕΝ Ω ΕΔΙΔΑΧΘΗΣΑΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΡΑΜΑΤΑ.

Ἄλλαχού τοῦ περιοδικοῦ τούτου⁽¹⁾ ἐξεθέσαμεν τὰ τοῦ ἑλληνικοῦ δράματος ἐν Ῥώμῃ, τὰ αἴτια τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν κοσμοκράτειραν πόλιν καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ, τὰς ἐορτὰς ἐν αἷς ἐδιδάσκοντο δράματα καὶ τίνων ἀρχόντων ἐπιμελεία καὶ δαπάναις· καὶ τελευταῖον ὑπεδείξαμεν ὅτι ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἐν Ῥώμῃ δραματικῆς ποιήσεως καὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν δραματικῶν ποιητῶν παρὰ Ῥωμαίοις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ παρ' αὐτοῖς ἀμιλλα ἀρετῆς καὶ τελειότητος ἐν τῇ δραματικῇ ποιήσει.

Ἐν πᾶσι τούτοις ὑπ' ὄψιν ἔχοντες τὰς νεωτέρας ἐρεῦνας, καθ' ὅσον εἶναι ἡμῖν γνωσταί, ἀπεπειράθημεν, ὡς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τοῦ εἴδους τούτου διατριβαῖς ἡμῶν, νὰ μεταδώσωμεν ὅ, τι περὶ τούτων εἶναι νῦν κοινῶς ἀποδεκτὸν καὶ βέβαιον, προσθέτοντες καὶ εἴ τι ἴδιον εἶχομεν καὶ νέον, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Ἀθηναίου ἐκείνων, ὅσοι ἀρέσκονται εἰς τοιαῦτα ἀναγνώσματα τῆς Ῥωμαϊκῆς γραμματολογίας, καὶ ἰδίως τῶν νέων σπουδαστῶν, ὅσοι δὲν ἔχουσι πρόχειρα τὰ τοῦ εἴδους τούτου συγγράμματα. Οὕτω δὲ πράττοντες ἐμμένομεν πιστοὶ καὶ εἰς τὸν ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ τούτου δηλωθέντα σκοπὸν αὐτοῦ, ὃν εὐτυχῶς καὶ τινες τῶν ἡμετέρων συνεργατῶν ἀποδεχθέντες ἐτήρησαν δημοσιεύσαντες ἐν αὐτῷ τοιαύτης φύσεως πραγματείας.

Σύμφωνα ταῖς ἀρχαῖς ταύταις ἐκθέτομεν σήμερον πρὸς συμπλήρωσιν τῆς περὶ Ῥωμαϊκῆς δραματικῆς ποιήσεως προεκδοθείσης διατριβῆς ἡμῶν τὴν ἱστορίαν τῆς γενέσεως τοῦ ἐν Ῥώμῃ θεάτρου, περιγράφομεν τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ τὰς διαφορὰς, ὅπου τοιαῦται ὑπάρχουσιν, ἀπὸ τοῦ ἑλλη-

(1) Τόμῳ 6, ἀπὸ σελ. 443.

νικοῦ, ὑπ' ὄψιν ἔχοντες τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ τοὺς τελευταῖον περὶ τούτου πραγματευθέντας, τοὺςδε·

Fr. Ritschl Parerga zu Plautus und Terentius

1 Band Leipzig. 1845. ἀπὸ σελ. 249 κ. ἐ.

Friedlaender ἐν τῷ δ' τόμῳ τῶν Becker-Marcqvardt

Röm. Alterthümer 1856 ἀπὸ σελ. 526 κ. ἐ.

O. Ribbeck die römische Tragödie in Zeitalter
der republik 1875, ἀπὸ σελ. 647.

B. Arnold das Altrömische Theatergebäude 1873.

1) Ἱστορία τῆς γενέσεως τοῦ ἐν Ῥώμῃ θεάτρου.

Ὅποῖον ἦτο τὸ θέατρον, ἐν ᾧ ἐδίδαξεν ὁ Λίβιος Ἀνδρόνικος (240 π. Χ.) τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν δράμα ἐν Ῥώμῃ καθ' ἃ ἐν τῇ προεκδοθείσῃ διατριβῇ εἶπομεν, δὲν γνωρίζομεν, διότι ἐν ταῖς περὶ τοῦ ποιητοῦ τούτου μαρτυρίαις οὐδὲν περὶ θεάτρου λέγεται· εἰκάζοντες ὁμῶς ἐκ τῶν ὕστερον πολλάκις ἐγειρομένων καὶ πάλιν κατεδαφισμένων ἐν Ῥώμῃ θεάτρων καὶ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ, καθ' ὃ ἠύτοσχεδίασε βεβαίως ὁ Ἀνδρόνικος τὸ ἑαυτοῦ, νομίζομεν ὅτι οὗτος, διδάξας ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ καὶ μεγάλῃ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐπωνύμῳ τῆς πόλεως ἐορτῇ (Iudis Romanis maximis), ἐξελέξατο ἓνα τῶν λόφων τῆς Ῥώμης, ἴσως τὸν Αὐεντίνον ἢ Παλατίνον, ὧν μεταξὺ ὑπῆρχε τὸ μέγα ἵπποδρόμιον⁽¹⁾, *circus maximus*, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο ἐξ ἀρχῆς οἱ τῆς ἐορτῆς ταύτης δρόμου ἀγῶνες⁽²⁾. Εἰς τοὺς

(1) Ὡς καλεῖ αὐτὸ ὁ Διονύσιος ἐν Ῥωμ. ἀρχ. 5, 57.

(2) Διονύσ. ἐ. ἀ. 3, 68. «Κατεσκευάσε δὲ καὶ τὸν μέγιστον τῶν ἵπποδρόμων Ταρκύνιος, τὸν μεταξὺ τοῦ τε Αὐεντίνου καὶ Παλατίνου κείμενον».

Liv. 7, 3, 2. «Cum medios forte ludos Circus Tiberi superfuso irrigatus impedisset» ταῦτα προσθέτει ὁ ἱστορικὸς οὗτος μετὰ τὴν διήγησιν περὶ τῆς ἐκ Τυρρηνίας προσκλήσεως ὑποκριτῶν τὸ 364. π. Χ.

πρόποδας ἐνὸς τούτων ὑποθέτομεν ὅτι κατεσκεύασεν ἐκ ξύλων τὴν σκηνὴν, καὶ ἀπέναντι ταύτης ἐν μὲν τῷ πλησίον αὐτῆς χώρῳ ἐκάθησαν αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ συγκλητικοί, ἐν δὲ τῷ ἀνωτέρῳ κατακλινεῖ τοῦ λόφου ἐθεᾶτο ὁ λαὸς ἀναμιξῆ εἴτε καθήμενος ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε ὄρθιος· ὁ δὲ ἔχων τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐορτῆς ἀρχῶν εἶχε τὴν ἑδραν αὐτοῦ (tribunal) ἐν τινὶ γωνίᾳ τῆς σκηνῆς, ἐπιτηρῶν τοὺς ἐν τῇ σκηνῇ ὑποκριτὰς καὶ τοὺς ἐν τῷ κοίλῳ θεατὰς, ὡς ὕστερον θέλομεν εἰπεῖ. Ἴσως σύμπας ὁ χώρος οὗτος ὁ ἀπέναντι τῆς σκηνῆς περιεκλείετο διὰ ξυλίνου κιγκλιδώματος. Ἄπαν δὲ τὸ ἰκρίωμα τοῦτο μετὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ δράματος καὶ τὴν ἐορτὴν διελύετο, ὥστε οὐδὲν ἔχνος ὑπελείπετο αὐτοῦ.

Ἐν τοιοῦτῳ θεάτρῳ πιθανὸν εἶναι ὅτι ἐδίδαξαν τὰ δράματα αὐτῶν καὶ οἱ μετὰ τὸν Ἀνδρόνικον ἀναφανέντες δραματικοὶ τῆς Ῥώμης Ναίβιος, Πλαῦτος, Ἐννιος καὶ εἴ τις ἄλλος σύγχρονος τούτων, διότι οὐδεὶς νεωτερισμὸς ἐν αὐτῷ μνημονεύεται γενόμενος, οὐδὲ βελτίωσις· καθότι

καὶ ἐκτελέσεως τῶν χορῶν αὐτῶν ἐν τῇ ἐορτῇ πρὸς κατάπαυσιν τοῦ λοιμοῦ, μαρτυρῶν οὕτως ὅτι οἱ ἐν τῷ θεάτρῳ πρόδρομοι τοῦ Ἀνδρόνικου οὗτοι ἐξετέλεσαν τοὺς χορούς των κατὰ τὴν μεγάλην τῶν Ῥωμαίων ἐορτὴν ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Τίβερις πλημμυρήσας κατέκλυσε τὸν ἵπποδρόμον, καὶ ἐμποδίσθη διὰ τοῦτο ἡ ἐκτέλεσις πάντων τῶν ἀγώνων, οὐδόλως ἐπήνεγκον οἱ τῶν Τυρρηνῶν χοροὶ, προσθέτει ὁ ἱστορικὸς, τὸ ἐξ αὐτῶν προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, ἦτοι τὴν κατάπαυσιν τοῦ κακοῦ. Ἐντεῦθεν εἰκάζομεν μετὰ τινος πιθανότητος ὅτι καὶ ὁ διάδοχος τῶν Τυρρηνῶν Ἀνδρόνικος ἐδίδαξεν ἐν καιρῷ τῆς ἐορτῆς ταύτης καὶ πλησίον τοῦ ἵπποδρόμου ὑπὸ τινος τῶν δύο βηθέντων λόφων.

Πλὴν τούτου μανθάνομεν παρὰ τοῦ αὐτοῦ Λιβίου (34, 54) καὶ τοῦ Κικέρωνος (de harusp. responsis 12, 24) ὅτι τὸ 194 π. X. ἐδιδάχθησαν δράματα ἐν θεάτρῳ ὑπὸ τὸν Παλατῖνον λόφον, ἰδρυθέντι ἐν ταῖς ἐορταῖς τῆς Κυβέλης (Magnæ Deæ), ὅτε κατὰ πρῶτον εἰσῆχθη ἡ συνθήκη νὰ κατέχωσιν ἴδιαν παρὰ τὴν σκηνὴν ἔντιμον θέσιν οἱ συγκλητικοί· ὅς νεωτερισμὸς δυσηρέστητε μὲν τότε τὸ πλῆθος, ἐτηρήθη ὁμῶς ἐφεξῆς διὰ παντός.

οὔτε αἱ τῆς Ῥώμης ἀρχαί, οὔτε οἱ ἀύστηρῶς ἐμμένοντες εἰς τὰ ἀρχαῖα ἤθη ἔβλεπον εὐχαρίστως τὸ ἐλληνικὸν θεάτρον, οὐδὲ συνεχώρουν ὅλας ἡμέρας⁽¹⁾ νὰ διαθρύπτηται ἐν ἀργίᾳ καὶ ὀκνηρίᾳ ὁ Ῥωμαϊκὸς λαὸς, ἀκούων πλάσματα καὶ ψεῦδη ἐξαχρειοῦντα αὐτὸν⁽²⁾, εἰς ὃν κατ' αὐτοὺς ἤρκουν πρὸς θυμηδίαν καὶ τέρψιν τὰ τοῦ ἵπποδρόμου θεάματα, ἃ παρεδόθησαν αὐτοῖς ὑπὸ τῶν πατέρων. Ὁ πρῶτος ἐν τοιοῦτῳ θεάτρῳ γενόμενος νεωτερισμὸς, περὶ οὗ γίνεται λόγος⁽³⁾ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν, εἶναι ὁ τῶν τιμητῶν Σ. Αἰλίου Παίτου καὶ Γαίου Κορνηλίου Κετήγου, καθ' ὃν συνεχωρήθη ὑπὸ τούτων τῷ 194 π. X. οἱ συγκλητικοὶ καὶ οἱ ξένοι πρέσβεις νὰ θεῶνται καθήμενοι ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ (prima cavea), ἦτοι ἐν τῷ ἀμέσῳ πρὸ τῆς σκηνῆς χώρῳ, ὅς ἐχωρίσθη διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ λοιποῦ κοίλου διὰ ξύλων ἢ ἄλλως πως, ὅπως μὴ ἐνοχλῶνται οἱ ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ πλῆθους. Ἡ διάταξις αὕτη, ἣν ἄλλως εἶχε καθιερώσει πιθανῶς ἡ συνθήκη, προσέκρουσεν εἰς τὸν δῆμον ὡς ἐπιβληθεῖσα, πλὴν οὐχ ἤττον ἔμεινε καὶ ἐφεξῆς ἰσχύουσα διὰ παντός. Ἀπὸ τοῦδε οἱ ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ ἐκάθηντο ἐπὶ ἐδρῶν, ἃς ἐκόμιζον οἰκοθεν, ἢ πιθανῶς ἐλάμβανον ἐξωθεν τοῦ θεά-

(1) Tac. Ann. 14, 20. Ne si consideret theatro dies totos ignavia continuaret.

(2) «Delicata insania» Aug. de C. D. 1, 32. Τὰ αὐτὰ ἐφρόνει περὶ θεάτρον καὶ Σόλων παρὰ Πλουτάρχῳ κεφ. 29· αταχὺ μέντοι τὴν παιδιάν, ἔφη, ταύτην ἐπαινοῦντες καὶ τιμῶντες, εὐρήσομεν ἐν τοῖς συμβολαίοις.

(3) Cic. de har. resp 12, 24. Liv. 34, 44, 5. 45, 3 κ. ε. Val. Max. 2, 4, 3. Κατὰ τὸν Κικέρωνα καὶ Βαλέριον ὁ νεωτερισμὸς ἐγένετο ἐν τῇ ἐορτῇ τῆς Μεγάλης Μητρὸς, κατὰ δὲ τὸν ἱστορικὸν Ἀντιέα παρ' Ἀσκωνίῳ (εἰς Cic. Cornel. σ. 69 ἐκδ. Orel.) ἐν τοῖς ludis Romanis τοῖς τελουμένοις εἰς τοὺς Καπιτωλίνοὺς τρεῖς θεοὺς. Ὁ Ribbeck ἔ. ἀ. σ. 648, 7 εἰκάζει ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ ἐορτῇ τῆς Μεγάλης Μητρὸς, καθ' ἣν ἐδιδάχθησαν δράματα, ἐγένετό τις ἀταξία, ἧς ἕνεκα προεκλήθη ὁ νεωτερισμὸς, ὅστις κατόπιν εἰσῆχθη καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐορτάς.

τρον ἐπὶ τινὶ ἀμοιβῇ τῶν ἐκμισθούτων αὐτάς. Ὡσαύτως ἠδύνατο νὰ προμηθευθῇ αὐτάς καὶ ὁ θέλων τῶν ἐν τῷ κοίλῳ θεατῶν, ὅπως καθήμενος θεᾶται. Ἐπὶ Καλιγόλα συνεχωρήθη κατὰ πρῶτον τοῖς βουλευταῖς νὰ κάθηνται ἐπὶ προσκεφαλαίων ἐνταῦθα (1). Τῷ 179 π. Χ. ἀπεπειράθη ὁ τιμητῆς Μάρκος Αἰμίλιος Λέπιδος(2) ἐν τῇ τοῦ Ἀπόλλωνος ἑορτῇ(3), ἐν ἣ τότε πρῶτον ἤρχισαν νὰ διδάσκωνται δράματα, νὰ κτίσῃ λίθινον θέατρον διὰ τοὺς θεατὰς καὶ ὑποκριτὰς (theatrum et proscænium), ἀλλὰ ταχέως κατεδαφίσθη τοῦτο. Μετὰ πέντε δὲ ἔτη, τῷ 174, συνεφώνησαν (4) οἱ τιμηταὶ Κόιντος Φούλβιος Φλάκκος καὶ Αὔλος Ποστούμιος Ἀλβῖνος νὰ κτίσωσι λιθίνην σκηνὴν (scenam) μόνον διὰ τοὺς σκηνικοὺς ἀγῶνας, ὧν τὴν ἐπιμέλειαν εἶχον ἀγορανόμοι καὶ πραίτωρες, ἥτοι διὰ τὰς τέσσαρας μεγάλας ἑορτὰς, ludos Romanos, Apollinares, Megalensia καὶ ludos Plebis. Ἄγνωστον ὅμως ἂν ἡ οἰκοδομὴ ἐξετελέσθη, καὶ ἂν ἐκτελεσθεῖσα διετηρήθη ἐπὶ τινὰ χρόνον. Ὅτι καὶ αὕτη βεβαίως κατεδαφίσθη δηλοῦσι τὰ ἐπόμενα καὶ ἡ τοῦ Τερτυλιανοῦ μαρτυρία(5).

Εἴκοσιν ἔτη ὕστερον, τῷ 154 π. Χ., ὁ τιμητῆς Κάσσιος Λογγῖνος ἀπεπειράθη ν' ἀνοικοδομήσῃ θέατρον, ἐν ᾧ νὰ θεῶνται καθήμενοι καὶ ἐν ἀνέσει πάντες. Ἀλλὰ κατὰ τῆς ἀποπειρας ταύτης ἠγέρθη ὁ τοῦ ἡγουμένου ἔτος ὑπατος Σκιπίων ὁ Νασικᾶς, προκαλέσας κατὰ τοῦ καθιδρύματος τούτου ἀυστηρότατον δόγμα τῆς Συγκλήτου, καθ' ὃ ἀπηγορεύετο ἐντὸς 1000 βημάτων ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ ἐντὸς αὐτῆς νὰ ὑπάρχῃ θέατρον μετὰ καθισμάτων ἢ νὰ θεῶν-

(1) Δίων Κάσσ. 69, 7, 8. ἀτά τε προσκεφάλαια τοῖς βουλευταῖς ὅπως μὴ ἐπὶ γυμνῶν τῶν σανίδων καθίζωνται πρῶτον τότε ὑπετέθη».

(2) Liv. 40, 51, 3.

(3) Ritschl Parerg. 287 κ. ε.

(4) Liv. 41, 27, 5.

(5) De spectaculis 10. «Sæpe Censores renascentia Theatra destruebant».

ται καθήμενοι οἱ θεαταί· διότι τοῖς Ῥωμαίοις ἀρμόζει, ἔλεγεν, ἐν καιρῷ διασκεδάσεων καὶ ἀπραξίας νὰ τηρῶσι τὴν ἐμφυτον αὐτοῖς ἀρετὴν δι' ἀνδρικής καρτερίας, ἱστάμενοι ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ οὐχὶ καθήμενοι(1).

Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη σκοπὸν βεβαίως εἶχε καὶ τοὺς ἀνδρας νὰ ἐμποδίσῃ ἵνα μὴ ἐν ἀναπαύσει καθήμενοι ἐπὶ ἑδρῶν διημερεύωσιν ἐν τοῖς θεάτροις, ὡς οἱ Ἕλληνες, κυρίως δὲ τὰς γυναῖκας ἵνα μὴ φοιτῶσιν ὅλως εἰς τὰ θέατρα καὶ διὰ τῆς παρουσίας των ἐπιτείνωσιν ἔτι μᾶλλον τὴν τῶν ἡθῶν χαλάρωσιν.

Τούτου λοιπὸν ἕνεκα ἠναγκάσθη ὁ τῆς Ῥώμης λαὸς νὰ θεᾶται τοὺς σκηνικοὺς ἀγῶνας ἐπὶ τινὰ ἔτι χρόνον ἱστάμενος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Λιβίου καὶ ἄλλων. Ὅτε ὅμως ὁ νικητῆς τῶν Ἀχαιῶν Μούμμιος ἐτέλεσε τὰ ἐπινίκια αὐτοῦ τῷ 145 π. Χ., κατεσκεύασεν οὗτος πρῶτος τὸ θέατρον ὅλον ἐκ ξύλου μὲ ἑδρας, ἐπὶ τῶν ὁποίων καθήμενος ὁ λαὸς ἐθεᾶτο κατὰ τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθος, ὅπως ὁ Τάκιτος(2) λέγει. Ἀλλὰ καὶ τὸ θέατρον τοῦτο, ὅσον πολυ-

(1) Velej. 1, 15, 3. ἡ θέσις τοῦ θεάτρου τούτου ἦτο «a Lupercali in Palatium versus», πλησίον δηλ. τοῦ ναοῦ τῆς Μεγάλης Μητρὸς ἐπὶ τοῦ Παλατίου, ἐνθα ἐτελοῦντο τὰ Megalensia κατὰ Ribbeck σ. 649, 11. Ἀππ. ἐμφυλ. 1, 28. «Τῷ αὐτῷ χρόνῳ Σκιπίων ὑπατος καθεῖλε τὸ θέατρον, οὗ Λεύκιος Κάσσιος ἤρκετο, καὶ ἤδη που τέλος ἐλάμβανεν ὡς καὶ τότε στάσεων ἄρξον ἐτέρων ἢ οὐ χρήσιμον ὅλως ἑλληνικαῖς ἠδουπαθείαις Ῥωμαίοις ἐθίζεσθαι».

Valerius 2, 4, 2. S. C. cautum ne quis in urbe propiusve passus mille subsellia posuisse sedensve ludos spectare vellet.

Livius ἐν ἐπιτομῇ 48 βιβλίου ἐν τέλει. Cum locatum a censoribus theatrum extrueretur, P. Cornelio Nasica auctore tamquam inutile et nociturum publicis moribus ex senatus consulto destructum est, populusque aliquamdiu stans ludos spectavit.

(2) Tacitus Ann. 14, 21. Possessa Achaia Asiaque ludos curatius editos, nec quemquam Romæ honesto loco ad theatrales artes degeneravisse, ducentis iam annis a L. Mummi triumpho, qui primus id genus spectaculi in urbe præbuerit. Π. 61. Ritschl ἐν παρρηγ. 226 κ. ε.

τελές και στερεόν και αν ἦτο, κατεδαφίσθη μετὰ τὴν ἑορτὴν πάλιν, ὡς και πᾶν ἄλλο ἐκάστοτε κατασκευαζόμενον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον· διὸ μέχρι τοῦ τελευταίου π. Χ. αἰῶνος μεσοῦντος ἐθεῶντο οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ ξυλίνων θεάτρων, ἐχόντων τελευταῖον ἔδρας, ἅπερ ὁμως πάλιν κατεδαφίζοντο. Ἐντεῦθεν και ὅσοι πρόλογοι τοῦ Πλαύτου (1) ἐγράφησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 184 π. Χ. και ἐξῆς, ὡς και οἱ τοῦ Τερεντίου, ἀναφέρουσι καθίσματα τῶν θεατῶν θεάτρου ξυλίνου, οὐχὶ δὲ λιθίνου και μονίμου.

Ἐπειδὴ τὰ ἀπὸ Μουμμίου και ἐξῆς ἐγειρόμενα ξύλινα θεάτρα εἶχον ἔδρας, τούτων αἱ 14 σειραὶ ἀμέσως ἀπὸ τῆς ὀρχήστρας παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν Γράκχων ἰσχυροὺς γενομένους ἱππότας (equites romanos), τοὺς ἔχοντας τμήμα 400,000 σεστερτίους, ἤτοι 100,000 δραχμᾶς, εἰς τὴν τοῦ πλοῦτου δηλαδὴ ἀριστοκρατίαν. Πότε ἀληθῶς ἐγένετο ἡ παραχώρησις αὕτη δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς, εἰ μὴ ὅτι ὁ Γάιος Γράκχος, φίλος τῆς τῶν ἱππέων τάξεως, εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως, ἐπεβεβαίωσε τὸ προνόμιον τοῦτο, ὅπερ ἴσως ὁ τῆς τοῦ γένους ἀριστοκρατίας Σύλλας κατήργησε πάλιν, ἕως οὗ ὁ δήμαρχος Λεύκιος Ῥώσκιος Ὁθων ἀπέδωκεν αὐτοῖς πάλιν τῷ 67 π. Χ. διὰ νόμου(2). Τὸ προνόμιον ὁμως τοῦτο φαίνεται ὅτι δυσηρέστησε τὸν δῆμον, διότι οὗτος ὑπεδέχθη τὸν προτείναντα αὐτὸ Ῥώσκιον Ὁθωνα τῷ 64 μετὰ συριγμῶν, ἐπευφημούντων ὁμως αὐτὸν τῶν ἱππέων. Ὁ τοῦ ἔτους τούτου ὑπατος Κικέρων, ἵνα προλάβῃ τὰ ἐκ τῆς ἔριδος ταύτης δεινὰ,

(1) Τούτους ἐξετάζει ὁ Ritschl ἐν παρεργ. ἀπὸ σελ. 213 κ. ε. ἐκθέτων πᾶσαν τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀρχαιοτέρου τῆς Ῥώμης θεάτρου ἀκριβέστατα, ὥστε τὰ ἐξαγόμενα τῆς ἐρεύνης αὐτοῦ ἀπεδέχθησαν οἱ μετ' αὐτὸν Friedlaender, Ribbeck και ἄλλοι.

(2) Tac. Ann. 15, 32 Lex. . . Roscia sanxit. Liv. periocha 99. ut equitibus romanis in theatro XIV gradus proximi adsignarentur. Πλουτ. Κικ. 13. πλείω Ritschl σ. 227. Vellej. 2, 32. «Roscius lege sua equitibus in theatro loca restituit.»

προσεκάλεσε τὸν δῆμον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἐκκουῆς (Belonæ) και διὰ λόγου καθησύχασεν αὐτόν(1).

Φαίνεται δὲ ὅτι και ἐφεξῆς ἐφ' ὅσον ὑπῆρχε διαστολὴ τῶν τάξεων, διετήρησαν οἱ ἱππεῖς τὸ προνόμιον τοῦτο, και ὅτι ἐν τῷ θεάτρῳ εἰσῆρχοντο και ἄνδρες και γυναῖκες και παῖδες και ἐκάθηντο ἐν ταῖς οἰκείαις αὐτῶν θέσεσιν· ἔτι δὲ και δοῦλοι ὡς ἀκόλουθοι και ὑπηρέται τῶν δεσποτῶν αὐτῶν δὲν ἀπεκλείοντο, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν τοῦ Πλαύτου προλόγων, ὧν μέγα μέρος ἐγράφη ἐν ὑστέροις χρόνοις.

Εἰς τοιαῦτα λοιπὸν ἐκάστοτε ἐγειρόμενα ξύλινα θεάτρα και πάλιν μετὰ τὰς προκλούσας αὐτὰ ἑορτὰς κατεδαφιζόμενα ἐδιδάχθησαν αἱ τραγωδία και κωμωδία ἀπάντων τῶν ἐπισήμων τῆς Ῥώμης δραματικῶν ποιητῶν ἀπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου μέχρι Πακουβίου και ἔτι κατωτέρω, μετὴν διαφορὰν ὅτι ὅσον ἤλαττοῦτο ἡ πρὸς τὴν δραματικὴν ποιήσιν εὐφυΐα τῶν ποιητῶν, τοσοῦτον ηὔξανεν ἡ πρὸς τὴν πολυτέλειαν τοῦ θεάτρου και ἡ πρὸς τὰ θεάματα κλίσις τῶν Ῥωμαίων, ἡτις τελευταῖον ὑπερίσχυσε τοσοῦτον, ὥστε κατέβαλε πάντα τὰ προσκόμματα, ἃ πρὸς περιστολὴν αὐτῆς παρενέβαλλον ἐπὶ μακρὸν χρόνον οἱ φίλοι και προστάται τῶν ἀρχαίων ἀπλοϊκῶν ῥωμαϊκῶν ἠθῶν και τῆς ἀρχαϊκῆς λιτότητος και ἀφελείας. Ὅσον δὲ μετὴν πρόοδον τοῦ χρόνου ἐξετείνετο ἐπὶ τῶν λαῶν ἡ τῆς Ῥώμης ἀρχὴ, τοσοῦτον εἰσῆρχετο εἰς τὴν Ῥώμην πλείων πλοῦτος, μετὰ τοῦ πλοῦτου δὲ πολυτέλεια και καταφρόνησις τῶν πατρῶων, ὡς ἀνηκόντων εἰς χρόνους ἀγροικίας και ἀμαθείας(2). Αὐτὸ τοῦτο συνέβη και εἰς τὸ θεάτρον τὴν

(1) Πλουτ. Κικ. ε. 2. Macrob. Sat. 3, 14. Plin. H. N. 7, 30, 117. Cic. ad Att. 2, 1, 3.

(2) Περὶ τῆς μεταβολῆς ταύτης τοῦ τε φρονήματος και τοῦ βίου τῶν Ῥωμαίων βλέπε τὰ ἐν τῇ περὶ Πλαύτου και τῆς κωμικῆς ποιήσεως τῶν Ῥωμαίων πραγματεία μου ἐν Ἀθηναίου τόμῳ Ε' ἀπὸ σελ.

ἀρχαίαν ἀφέλειαν καὶ λιτότητα ἐν τοῖς κοσμήμασιν αὐτοῦ καὶ τοῖς ἐνδύμασι τῶν ὑποκριτῶν καὶ τῇ λοιπῇ πάσῃ παρασκευῇ διεδέχθη κατὰ μικρὸν κομψότης, πολυτέλεια ἐν πᾶσι· καὶ αὐτὸ τὸ θέατρον κατεσκευάσθη τελευταῖον λίθινον καὶ μόνιμον.

Μετὰ τὸ πολυτελέστατον θέατρον, ὃ ἐπὶ τῆς ἀγορανομίας του ἤγειρεν ὁ Μάρκος Σκαῦρος τῷ 58 π. Χ., δυνάμενον νὰ περιλάβῃ θεατὰς περὶ τὰς 80,000, καὶ ἔχον 360 κίονας ἐν τῇ σκηνῇ μόνῃ (ἄδηλον ἐκ λίθου ἢ ξύλου, ἀλλὰ, καὶ ἐκ ξύλου ἂν ἦσαν, φαίνεται δι' αὐτοῦ ἡ ἄκρα τούτου πολυτέλεια καὶ τὸ μέγεθος) (1), ὑπέστη οὐχ ἥττον καὶ τοῦτο τὴν τύχην τῶν πρὸ αὐτοῦ, διότι κατελύθη ἐντὸς τοῦ πρώτου τῆς ὑπάρξεώς του μηνός(2), ἐκτίσθη τὸ πρῶτον λίθινον μόνιμον θέατρον ὑπὸ Πομπηίου τοῦ μεγάλου ἐπὶ τῆς ὑπατείας αὐτοῦ τῷ 55 π. Χ. κατὰ τύπον τοῦ ἐν Μιτυλήνῃ(3), μεταξὺ τοῦ Ἀρείου πεδίου καὶ τοῦ Καπιτωλίου λόφου, περιλαμβάνον 17,580 θεατὰς(4). Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἔνδον τῆς σκηνῆς ἦσαν καὶ τούτου ἐκ ξύλου, ἐνεπρή-

246 κ. ἐ. καὶ ἐν τῇ περὶ τῆς Λουκιλίου σατύρας ἐν τῷ Δ' τόμῳ τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ σελ. 268 κ. ἐ.

(1) Περὶ τῆς πολυτελείας τούτου καὶ ἄλλων ὁμοίας φύσεως θεάτρων βλ. Eriedlaender ἔ. ἀ. σελ. 545 καὶ κατωτέρω ἐνταῦθα.

(2) Κατὰ Plin. 36, 2, 5· trecentas LX columnas M. Scauri aedilitate ad scenam theatri temporarii et vix mense uno futuri in usu viderunt portari silentio legum, sed publicis nimirum indulgentes voluptatibus.

(3) Tac. ann. 14, 20 καὶ 21. Πλουτ. Πομπ. 42. «Ἦσθεις τῷ (ἐν Μιτυλήνῃ) θεάτρῳ, περιεγράψατο τὸ εἶδος αὐτοῦ καὶ τὸν τύπον, ὡς ὅμοιον ἀπεργασόμενος τὸ ἐν Ῥώμῃ, μείζον δὲ καὶ σεμνότερον».

(4) Ὁ Πλίνιος ὅμως 36, 15 (24) 115 λέγει ὅτι καὶ 40,000 ἠδύναντο ἀνέτως νὰ κάθονται ἐν αὐτῷ. «Cavea ipsa (τὸ κοῖλον δηλαδὴ τοῦ θεάτρου τοῦ Σκαύρου) cepit hominum LXXX, cum Pompejani theatri... sufficiat large XXXX sede». Curios. urbis Romæ. reg. IX ἔκδ. Urlichs. Pompeji theatrum cepit loca XVII DLXXX.

σθη τῷ 22 μ. Χ. ἐπὶ Τιβερίου τοῦ αὐτοκράτορος, ὥστε ἐδέησε νὰ κτισθῇ καὶ αὕτη ἐκ λίθου(1).

Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ κατὰ τῆς οἰκοδομῆς τούτου ἠκούοντο φωναὶ ἐκ τῶν αὐστηρῶς ἔτι ἐμμενόντων εἰς τὰ ἀρχαῖα(2), ἐδέησε νὰ κτίσῃ ὑπεράνω τοῦ κοίλου ναὸν τῆς νικηφόρου Ἀφροδίτης (Veneris Victricis), εἰς δὲ ἦγον τὰ ἐδώλια ὡς κλίμακες δῆθεν(3).

Μετὰ τὴν οἰκοδομὴν τούτου, ὅπερ καὶ ὕστερον ἦτο τὸ λαμπρότερον πάντων, ὠκοδομήθησαν ἄλλα δύο λίθινα, τὸ τοῦ Κορνηλίου Βάλβου(4), κτισθὲν τῷ 14 π. Χ. καὶ περιλαμβάνον 12,000 θεατὰς, τὸ τοῦ Μαρκέλλου, περιλαμβάνον 20,000, μεταξὺ τοῦ Καπιτωλίου λόφου καὶ τοῦ Τιβέρεως, ὅπερ συγχρόνως σχεδὸν τῷ τοῦ Βάλβου καθιέρωσεν ὁ κτίσας αὐτὸ Αὔγουστος εἰς μνήμην τοῦ ἐνωρὶς ἀποθανόντος ἀπ' ἀδελφῆς ἀνεψιοῦ τοῦ Μαρκέλλου(5), μὴ ὑπολειπόμενον κατὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ θεάτρου τοῦ Πομπηίου. Τὰ τῆς μετὰ ταῦτα τύχης τούτου καὶ τῶν ἄλλων ἐν Ῥώμῃ θεάτρων περιγράφει ὁ Becker ἐν τῇ τοπογραφίᾳ Ῥώμης, ἀ' τόμῳ τῆς Ῥωμ. ἀρχαιολ., ἀπὸ σ. 678 κ. ἐ.

Πλὴν τῶν τριῶν τούτων λιθίνων θεάτρων ἄλλα τοιαῦτα δὲν ἐκτίσθησαν ἐν Ῥώμῃ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις, διότι

(1) Tac. ann. 3, 72 καὶ 6, 45.

(2) Tacitus ἔ. ἀ. Qvippe erant qui Cn. quovque Pompejum incusatum a senioribus ferrent, quod mansuram theatri sedem posuisset.

(3) Tertul. de Spect. 10. Censores renascentia theatra destruebant moribus consulentes, quorum scilicet periculum ingens de lascivia providebant. Itaque Pompejus Magnus solo theatro minor quam illam arcem omnium turbitudinum extruxisset, veritus quandoque memoriae suae censoriam animadversionem, Veneris aedem superposuit. πρβλ. Plin. 8, 7.

(4) Δίων Κασσ. 54, 25. Svet. Aug. 29, Plin. 36, 7, 12.

(5) Plin. 8, 24, 65. Idem (Augustus) Q. Tubero Fabio Maximo. Conss. IV nonas Maias theatri Marcelli dedicatione. κλπ. Curios. Urbis Reg. IX. Marcelli theatrum cepit loca XX.

περὶ ἄλλων δὲν γίνεται λόγος παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι⁽¹⁾. Πρὸςκαιρα ὅμως θέατρα ἐγείροντο καὶ ὕστερον, ὅπως καὶ πρότερον, ἅτινα ὅμως πάλιν κατεδαφίζοντο μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θεαμάτων, ἃ παρεῖχον εἰς τὸν λαὸν οἱ αὐτοκράτορες καὶ ἄρχοντες ἕνεκα διαφόρων λόγων⁽²⁾. ἄλλ' ἢ κατεδάφισις τούτων ἐγένετο νῦν οὐχὶ ἕνεκα τῶν πρότερον ἰσχυόντων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἢ ἠθικῶν λόγων, διότι οὗτοι ἦσαν ἤδη ἀνίσχυροι, ἀλλὰ διότι ἦσαν περιττὰ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θεαμάτων, δι' ἃ ἐγείροντο.

2) *Περὶ τῶν θέσεων τῶν θεωμέκων ἐν τοῖς λίθινοις τούτοις θεάτροις.*

Καὶ εἰς τὰ λίθινα ταῦτα θέατρα ἐξηκολούθησαν νὰ κατέχῃσι τὰς ἐκ τῆς συνηθείας καὶ διὰ νόμων ὀρισθείσας θέσεις, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, οἱ μὲν συγκλητικοὶ τὴν ὀρχήστραν, οἱ δὲ ἱππεῖς τὰς ὀπισθεν τούτων 14 σειρὰς τοῦ κοίλου, ὁ δὲ λαὸς μετ' αὐτοὺς ἐκάθητο ἀναμίξ.

(1) Svet. Aug. 45. Per tria theatra. Curios. Urb. ἔ. ἀ. theatra III.

(2) Οἷον ὁ Καῖσαρ καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Αὐγουστος εἰς πάντα τῆς Ῥώμης τὰ τμήματα καὶ ἐν διαφόροις γλώσσαις παρεῖχον τῷ λαῷ θεάματα ἐν προκαίροις θεάτροις. Svet. Cæs. 39. Edidit ludos etiam regionatim urbe tota et quidem per omnium lingvarum histriones. Ὁ αὐτὸς Aug. 43. Fecitque (ludos) nonnumquam vicatim ac pluribus scenis per omnium lingvarum histriones. Καὶ εἰς αὐτὸ δὲ τὸ Παλάτιον κατεσκευάζετο ἐν ἐκτάκτοις ἀγῶσι ξύλινον θέατρον, ὃ πάλιν διελύετο μετὰ τὴν ἑορτὴν, ὡς μανθάνομεν παρὰ Ἰωσήπῳ ἐν Ἀρχ. ἰουδ. 19, 13. «Ἄρτι τε συνήει πληθὺς εἰς τὸ Παλάτιον ἐπὶ προκαταλήψει θεᾶς πολλῶν θορύβῳ καὶ ὠθισμῶ, χαρᾶ φέροντος Γαίου (Καλιγόλου) τὴν ἐπὶ τοιοῖσδε τῶν πολλῶν σπουδῆν, παρὸ καὶ διεκέκριτο οὐδὲν οὔτε τῆ συγκλήτῳ χωρίον, οὔτε τοῖς ἱππεῦσι, φύρδην δὲ ἔζοντο καὶ τοῖς ἀνδράσιν ὁμοῦ αἱ γυναῖκες καὶ τῷ δούλῳ τὸ ἐλεύθερον. . . . Κατεσκευάστω δὲ τὸ θέατρον (πηκτὸν δὲ ἐγένετο κατὰ ἕκαστον ἑνιαυτὸν) τοιόνδε τὸν τρόπον» κτλ. Τοῦτο δ' ἐγένετο ἐν ταῖς ἐφαρταῖς ταῖς εἰς τιμὴν τοῦ Αὐγουστού κατ' ἔτος τελουμέναις.

Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων ὅμως, ἐφ' ὧν ἢ εἰς τὰ θέατρα φοιτήσις καὶ ἐν γένει ἢ πρὸς τὰ θεάματα ῥοπή ἐπετάθη πολὺ, ὥστε πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας καὶ ἐπαγγέλματος πρόσωπα ἐξ ἑκατέρου φύλου ἐφοίτων εἰς αὐτὰ, ὡς ὁ Ἀρνόβιος λέγει⁽¹⁾, ἐκωνονίσθησαν τὰ τοῦ θεάτρου κάλλιον. Ἄλλ' ἐπὶ τούτων ἀνευρέθησαν νέαι ἐντιμοὶ θέσεις ἐν τῷ θεάτρῳ, τὰ λεγόμενα *Tribunalia*, ἃ θεωρεῖα ἕκριντο ἀνωθεν τῶν παρόδων μετὰξὺ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν δύο κεράτων τοῦ κοίλου⁽²⁾. Ἐν τούτοις ἐκάθητο ἐπὶ ἰδίων θρόνων ὁ ἔχων τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἑορτῆς ἄρχων, αἱ λοιπαὶ ἀρχαὶ καὶ τὰ ἱερατικὰ συνέδρια⁽³⁾. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ λέγεται ὅτι ἐθεῖτο ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τοῦ θεάτρου, καθ' ἡμέραν ἐπὶ δίφρου ἡγεμονικοῦ (*sella curulis*)⁽⁴⁾, ἀπέναντι δὲ τοῦ θεωρείου τοῦ ἔχοντος τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἑορτῆς ἄρχοντος ἐν ἑτέρῳ θεωρείῳ ἐθεῖοντο αἱ ἐστιαῖδες παρθένοι καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἢ αὐτοκράτειρα⁽⁵⁾.

Πλὴν τούτου λέγεται ὅτι ὁ Τραϊανὸς ἔκτισε καὶ ἄλλο θέατρον ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ, ὅπερ ὅμως ὁ Ἀδριανὸς κατέλυσε πάλιν κατὰ Spartian. ἐν βίῳ Ἀδρ. 9, 1. *Theatrum, quod ille (Trajanus) in campo Martio posuerat, contra omnium vota destruxit.*

(1) Ad gent. 4, 35. *Sedent et in spectaculis publicis sacerdotum omnium magistratuumque collegia pontifices maximi, maximi curiones; sedent quindecimviri laureati et diales cum apicibus flamines, sedent augures . . . nec non et castæ virgines.* Τοῦτο βλέπομεν καὶ ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Διονυσιακῷ θεάτρῳ, οὗ τὴν προεδρείαν, ἦτοι τὰς μετὰ τὴν ὀρχήστραν 3, 4 σειρὰς τῶν ἐδωλίων κατεῖχον δι' ἰδίων θρόνων ἐνεπιγράφων αἱ τῆς πόλεως ἀρχαὶ πᾶσαι, ἱερεῖς, μάντιες καὶ αὐταὶ αἱ ἱερεῖαι τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἄλλων θεῶν καὶ ἄλλα ἐπίσημα πρόσωπα. Περὶ τῶν θρόνων τούτων βλ. ἀρχαιολ. ἐφημερίδα τοῦ 1862 καὶ ὅσα εἶπον ἐν Ἀθην. τόμ. Α', σελ. 139 κ. ἐ., δικαιολογῶν τὴν παρουσίαν γυναικείων ἱερῶν προσώπων ἐν τῷ τοῦ Διονύσου, θεάτρῳ τῶν Ἀθηνῶν.

(2) Vitruv. 5, 6, 7. (3) Arnob. ἔ. ἀ.

(4) Ἰώσηπ. ἐν ἰουδ. ἀρχ. 19, 1, 13. «Τὸ δεξιὸν δὲ τοῦ θεάτρου κέρατος ὁ Καῖσαρ (Καλιγόλας) εἶχε». Πρβ. Svet. Claud. 21 καὶ Aug. 43.

(5) Svet. Aug. 44. *Solis virginibus Vestalibus locum in thea-*

Μετὰ τὰς 14 σειρὰς τῶν ἐδωλίων ἔθεσεν ὁ Αὐγουστος τὸν δῆμον· ἀπεχώρησεν ὅμως ἀπ' αὐτοῦ τοὺς στρατιωτικούς, καὶ εἰς τοὺς ἐγγάμους δημότας ἔδωκεν ἰδίαις θέσεις, εἰς τοὺς εὐγενεῖς παῖδας ἰδίαν κερκίδα (cuneum), ἦτοι πάντα τὰ ἐδώλια τὰ μεταξὺ δύο κλιμάκων καὶ τὴν πλησίον ταύτης κερκίδα εἰς τοὺς παιδαγωγοὺς αὐτῶν, εἰς δὲ τὰς γυναῖκας συνεχώρησε νὰ θεῶνται ἀπὸ τοῦ ὑπερώου, ἐν ᾧ πρὸ αὐτοῦ ἐθεῶντο μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν καθήμεναι⁽¹⁾, ἀπηγόρευσε ῥυπαροῖς καὶ φαύλοις νὰ κάθηνται ἐν μέσῳ τοῦ κοίλου⁽²⁾. ὥστε οὗτοι ἠδύναντο νὰ θεῶνται ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐδωλίων τῶν εἰς τὰ πέρατα τοῦ θεάτρου κειμένων. Τοῖς δούλοις δὲ ὅλως ἦτο ἀπηγορευμένον νὰ φοιτῶσιν εἰς τὸ θέατρον⁽³⁾. Αἱ διατάξεις αὗται ἐτήροῦντο καὶ ὕστερον⁽⁴⁾.

Ὅπως δὲ τηρῆται τάξις ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ ἕκαστος καταλαμβάνη τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ θέσιν, ὑπῆρχον *designatores* ἢ *curatores ludorum*, ἦτοι ἄνδρες ἔχοντες τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην⁽⁵⁾, καὶ παρ' αὐτοῖς ῥαβδοῦχοι (*lictores*)

tro, separatim et contra praetoris (οὗτος φαίνεται ὅτι ἦτο τῆς τότε ἑορτῆς ἐπιμελητῆς) *tribunal dedit. Tac. ann. 4, 16. Decretum ... quotiens Augusta theatrum introisset, ut sedes inter Vestalium consideret.*

(1) Πλούτ. ἐν Σύλλῃ 35.

(2) *Svet. Aug. 44. Militem secrevit a populo, maritis e plebe proprios ordines assignavit, praetextatis cuneum suum et proximum paedagogis, sanxitque ne quis pullatorum media cavea sederet; feminis... nisi ex superiore loco spectare concessit.*

(3) *Plaut. Poenul. Prolog. στίχ. 23 κ. ἐ.*

*Servi ne obsideant, liberis ut sit locus,
Vel aes pro capite dent, si id facere non queunt,
Domum abeant.*

πρβ. καὶ *Ritschl* ἐν παρέργοις ἀπὸ σελ. 223.

(4) *Friedlaender* ἔ. ἀ. σελ. 531.

(5) *Plaut.* ἔ. ἀ. 19.

*Neu designator praeter os obambulet,
Neu sessum ducat.*

πρβ. *Friedlaender* ἔ. ἀ. σ. 532.

διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον. Ἐν ὑστέροις δὲ χρόνοις φαίνεται ὅτι ἐδίδοντο τοῖς εἰσερχομένοις εἰσιτήρια, ἐν οἷς ἦτο γεγραμμένα ἢ ἔδρα ἦν ἔδει νὰ λάβῃ ἕκαστος⁽¹⁾. Τοιαῦτα εἰσιτήρια (*lesseræ*) εὑρέθησαν ἐν Πομπηίᾳ, ἀνήκοντα εἰς τοὺς χρόνους τῶν αὐτοκρατόρων, ὧν εἶναι τόδε :

Ἐν τούτῳ τὸ μὲν *Cav(ea) II* δηλοῖ τὸ ἄνω τοῦ πρώτου διαζώματος μέρος τοῦ κοίλου, ὅπερ ἦτο τὸ δεύτερον μετὰ τὸ πρὸ αὐτοῦ, τὸ δὲ *Cun(eus) III* τὴν τρίτην κερκίδα δεξιόθεν, τὸ δὲ *Grad(us) VIII* τὴν ὀγδόην σειρὰν τῶν ἐν αὐτῇ ἐδωλίων, αἱ δὲ δύο τελευταῖαι λέξεις ὅτι τὸ διδασθησόμενον δράμα ἔσται ἢ *Casina* τοῦ Πλαύτου. Τὰ εἰσιτήρια ἐδίδοντο δωρεὰν, καθότι πᾶσαν τὴν τοῦ θεάτρου δαπάνην κατέβαλλεν, ὡς ἀλλαχοῦ εἶπομεν⁽²⁾, ὁ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἑορτῆς ἔχων ἄρχων, χαριζόμενος τῷ δήμῳ διὰ φιλαρχικούς σκοπούς· ὥστε ταῦτα ἐχρησίμευον ἵνα καταλαμβάνη ἕκαστος ἰδίαν θέσιν πρὸς ἀποφυγὴν ἐρίδων⁽³⁾. Ἐν περιπτώσει τοιούτων ἐσωφρόνουν τοὺς ἀτακτοῦντας οἱ τῶν θέσεων διανομεῖς (*designatores*) καὶ οἱ ῥαβδοῦχοι αὐτῶν.

(1) *Wieseler Theatergeb.* σελ. 38 καὶ ἐ. 417· καὶ Πίν. γ'. καὶ δ', ἐνθα ἀπεικονίζονται διαφόρων εἰσιτηρίων τύποι.

(2) Ἐν Ἀθηναίου τόμ. 6 ἀπὸ σελ. 463 κ. ἐ.

(3) Ἀνάγνωθι *Ritschl* ἐν παρέργ. ἀπὸ σελ. 219 κ. ἐ. καὶ *Friedlaender* ἔ. ἀ. σ. 532.

3) Ὅποιον τὸ ῥωμαϊκὸν θέατρον καὶ τίνα
τὰ μέρη αὐτοῦ.

Τὸ ῥωμαϊκὸν θέατρον γενόμενον κατὰ μίμησιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἦτο ὅποιον καὶ τοῦτο, ὡσαύτως καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ, πλὴν τῶν εἰς αὐτὸ γενομένων νεωτερισμῶν, οὓς προεκάλεσεν ὁ ῥωμαϊκὸς βίος. Ἀκριβῆς λοιπὸν περιγραφή αὐτοῦ εἶναι περιττὴ ἐνταῦθα, ὡς ἀνήκουσα εἰς τὸ ἑλληνικὸν θέατρον, ὅπερ ἄλλοθεν εἶναι γνωστὸν (1). "Ὅθεν ἀρκεῖ ἡμῖν νὰ εἴπωμεν ὀλίγα, ὅπως γνωσθῆ ἡ φύσις αὐτοῦ καὶ οἱ νεωτερισμοὶ οὓς εἰσήγαγον εἰς αὐτὸ οἱ Ῥωμαῖοι, λαμβάνοντες ταῦτα ἐκ τῶν ἐφεξῆς ὀνομαζομένων συγγραφέων καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ Βιτρουδίου, ὅστις περιγράφει αὐτό (2).

Τὸ ῥωμαϊκὸν θέατρον συνίστατο οὐχὶ ἐκ τριῶν ὡς τὸ ἑλληνικὸν ἀλλ' ἐκ δύο μόνον μερῶν· ταῦτα δὲ ἦσαν ἡ σκηνὴ (scæna καὶ scena), καὶ τὸ κοῖλον (cavea), ὃ ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ καὶ θέατρον λέγεται· ὃ δὲ μεταξὺ τούτων ἐπίπεδος κυκλοειδῆς ἢ ἡμικυκλοειδῆς χώρος, ὃς παρ' Ἑλλησιν ἐν τῷ μέσῳ εἶχε τὸ ἄγαλμα τοῦ Διονύσου, εἰς ὃν ἦτο ἐξ ἀρχῆς καθισρωμένον τὸ θέατρον, καὶ βωμὸν αὐτοῦ, ἐλέγετο θυμέλη καὶ ὀρχήστρα διὰ τὰς ἐν αὐτῷ ὀρχήσεις τοῦ χοροῦ, παρὰ Ῥωμαίοις δὲν ἔχει οὗτος τοιαύτην χρῆσιν, οὐδ' ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον μέρος.

Παρὰ Ῥωμαίοις παρεχωρήθη οὗτος τῷ 194 π. Χ. τοῖς γερουσιασταῖς καὶ ἀρχουσιν, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ὅπως ἐκεῖθεν ἡσύχως καὶ ἀνέτως βλέπωσιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, τὸ δὲ

(1) Σύντομον καὶ ἀκριβῆ περιγραφὴν τοῦ ἑλλ. θεάτρου ἔγραψεν ὁ Ἰούλ. Sommerbrodt γερμανιστὴ, μετέφρασε δὲ ἑλληνιστὴ ὁ καθηγητῆς Πούλιος, φέρον ἐπιγραφὴν «Τὸ ἀρχαῖον ἑλλ. θέατρον». ἐν Ἀθήναις 1876, 12ον, σ. 80. Ἐν αὐτῷ ὀνομάζονται καὶ τὰ τῶν νεωτέρων συγγράμματα, ἃ περὶ τοῦ ἑλλ. θεάτρου ἐγράφθησαν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος τούτου.

(2) Ἐν βιβλ. Ε' ἀπὸ κεφ. 3 κ. ε.

τοῦ Διονύσου ἄγαλμα ἀνεβιβάσθη ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ὅπως οὕτω τηρῆται ἡ μνήμη τῆς καταγωγῆς τῶν σκηνικῶν ἀγώνων ἀπὸ τοῦ Διονύσου, ἐνθα ὑπῆρχε πρὸς τούτῳ καὶ τὸ τοῦ θεοῦ ἄγαλμα, εἰς οὗ τὴν ἐορτὴν ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες. Καὶ τὸ μὲν τοῦ Διονύσου ἴστατο ἐν δεξιᾷ τῆς σκηνῆς, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὸ τοῦ θεοῦ, εἰς ὃν ἐτελεῖτο ἡ ἐκάστοτε ἐορτὴ, ἦτοι τὰ τῶν τριῶν Καπιτωλίων θεῶν, τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Μεγάλης θεᾶς, ἢ ἐν ἐπικηδεῖσις ἐορταῖς ἢ τοῦ νεκροῦ εἰκῶν ἢ τὸ ἄγαλμα(1). Ἐν ταῖς κωμωδίαις, ὧν ἡ σκηνὴ ὑποτίθεται ἐπὶ τῆς ὕδου, ἴστατο καὶ τὸ τοῦ Ἀγχιέως Ἀπόλλωνος ἄγαλμα(2). Τούτου γίνεται μνεῖα καὶ ἐν ταῖς Πλαύτου(3) καὶ Τερεντίου κωμωδίαις κατ' ἔθος ἑλληνικόν, ὅθεν καὶ αἱ κωμωδίαὶ αὗται μετηνέχθησαν. Ὡσαύτως ἀνεβιβάσθη καὶ ὁ χορὸς(4) ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν τραγωδιῶν ἐκείνων, εἰς ἃς οἱ ῥωμαῖοι τραγικοὶ ποιηταὶ εἰσήγον αὐτόν· διότι ἀδηλον ἂν πᾶσαι αἱ τῶν Ῥωμαίων τραγωδίαὶ εἶχον χορόν. Αἱ κωμωδίαὶ βεβαίως δὲν εἶχον, ὅπως οὐδὲ αἱ τῆς μέσης καὶ νέας τῶν Ἑλλήνων κωμωδίας, ἃς ἐμιμήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι κωμωδοί.

Ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ πιθανὸν εἶναι ὅτι εἶχον ἰδίας ἐδρας καὶ οἱ ἱερεῖς ἢ τὰ ἐν Ῥώμῃ ἱερατικὰ συνέδρια (collegia), ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν· ἀδηλον ὅμως ἂν ἐξ ἀρχῆς ἢ ἀπὸ Αὐ-

(1) Donatus de com. σ. 11. in scena duæ aræ poni solebant, dextera Liberi sinistra ejus dei, cui ludi fiebant. Πρβ. Wieseler Theaterw. XIII, 1.

(2) Wieseler Denkm. der ant. Bühne 666—67.

(3) Bacch. 172.

Saluto te vicine Apollo, qui aedibus
Propinquus nostris accolis, veneroque te.

καὶ ἐνίοτε στέφεται μὲ δάφνην ἢ μύρτον. Plauti Merc. 675. Ter. And. 726. Καταφεύγουσι δὲ εἰς αὐτόν οἱ δούλοι τιμωρούμενοι ὡς εἰς ἄσουλόν. Mostell. 1080. Aulul. 4, 1, 20. Ter. Heaut. 975. Πρβλ. Lorenz εἰς Plauti Mostell. σελ. 14.

(4) Vitruv. 5. 6. 2. Ribbeck ε. ε. σελ. 639.

γούστου, ὅστις ἐκάνονισεν ἐκ νέου τὰ τῶν θέσεων τοῦ θεάτρου⁽¹⁾. Αἱ Ἐστιάδες παρθένοι λέγεται ὅτι εἶχον ἰδίας ἔδρας ἐνταῦθα⁽²⁾, οἱ Ἀρουραῖοι ἀδελφοί⁽³⁾, οἱ τοῦ Αὐγούστου ἱερεῖς⁽⁴⁾, ὕστερον δὲ καὶ οἱ πρέσβεις ξένων ἐθνῶν⁽⁵⁾.

Τὸ κύριον μέρος τοῦ ῥωμαϊκοῦ θεάτρου ἦτο ἡ σκηνή, ἥτις ἐν τῷ βάθει τοῦ χώρου αὐτῆς παρίστανε τὸ πάλαι διὰ σανίδων⁽⁶⁾, ὕστερον δὲ διὰ τοίχου, ὑψουμένου ἱκανῶς, ἀνάκτορον βασιλέων⁽⁷⁾ ἢ ἡρώων καὶ μεγάλων ἀνδρῶν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν τραγωδιῶν, ἰδιωτικὴν δὲ οἰκίαν ἐν τῇ τῶν κωμωδιῶν, ἢ ἄλλο τι κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος. Ἡ διαφορὰ τούτων ἐξεδηλοῦτο βεβαίως διὰ γεγραμμένου παραπετάσματος κρεμαμένου ἐπὶ τοῦ σανιδώματος ἢ τοίχου, ὅθεν *scena ductilis* λέγεται τὸ παραπέτασμα τοῦτο. Ἄν δ' ἦναι ἀληθές ὅτι τὸ παραπέτασμα τοῦτο, ἢ ἐν γένει ἢ τούτου ζωγράφησις καὶ ἢ διακόσμησις τῆς σκηνῆς, ἐγένετο κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Γαίου Κλαυδίου Πουλχέρου (*Pulcher*) μεγάλου ἀγορανόμου, τῷ 99 π. Χ.⁽⁸⁾, ἔπεται ὅτι πρὸ τούτου ἀφίνετο εἰς τὴν φαντασίαν τῶν θεατῶν ἡ ἀναπληρώσις τὰς μὴ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τιθεμένας εἰκόνας καὶ

(1) Svet. Aug. 44.

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτίθ. 43. Tac. Ann. 4, 16· πρβλ. καὶ ἀνωτέρω σ. 261, 4.

(3) Tac. Ann. 2, 83 καὶ Friedlaender 4, 531.

(4) Ὁ αὐτὸς αὐτίθ. 13, 54. Svet. Claud. 21. Δίων Κάσσ. 68, 45.

(5) Serv. εἰς Aen. 1, 464· *tabulata... in modum parietis*.

(6) Vall. Max. 2, 4, 6. *Claudius Pulcher scenam varietate colorum adumbravit, vacuis ante pictura tabulis extentam*· ὅπερ οὐχὶ πιθανὸν διὰ τὰ ὑπὸ Πλινίου 35, 4, 7 φερόμενα τάδε· *habuit et scena ludis Claudi Pulchri magnam admirationem picturae, cum ad tegularum similitudinem corvi decepti imagine advolarent*. Ἐντεῦθεν ὁ Ribberk (β. τρ. σ. 653) καὶ ὁ Friedlaender (ἐν Becker β. ἀρχ. 4, σ. 545) νομίζουσι μὴ ἀκριβῆ τὴν εἴδησιν τοῦ Βαλλερίου, ἀληθῆ δὲ τὴν Πλινίου, δι' ἧς σημαίνεται ὅτι ὁ Κλαύδιος ἐζωγράφησεν ἐν τελειότητι τὴν σκηνήν, ὥστε διήγειρε τὸν θαυμασμὸν τῶν θεατῶν διὰ τὴν ἀκριβῆ μίμησιν τῆς φύσεως.

τοποθεσίας, εἰς ἃς ἀνεφέρτε τὸ ἐκάστοτε διδασκόμενον δράμα. Εἶναι ὅμως πιθανὸν ὅτι καὶ πρὸ τοῦ Κλαυδίου τούτου ἐζωγραφεῖτο ἡ σκηνή, καθ' ὅσον ὁ Πακούβιος, ζωγράφος ὢν, ἠδύνατο νὰ κοσμήσῃ τὴν σκηνήν του· ὁ δὲ Κλαύδιος οὗτος πρῶτος ἐτελειοποίησεν οὕτω τὰς τοῦ θεάτρου γραφὰς καὶ διακοσμήσεις, ὥστε διήγειρε τὸν θαυμασμὸν τῶν θεατῶν διὰ τῆς τελειότητός των.

Ὁ Βιτρούβιος (5, 6, 9) δέχεται τρία εἶδη σκηνῶν, ὧν ἡ μὲν λέγεται *tragica*, διακοσμουμένη με κίονας καὶ ἀετώματα καὶ ἀνδριάντας καὶ ἄλλα κοσμήματα, ἡ δευτέρα *comica*, παριστάνουσα ἰδιωτικὰς οἰκίας με θύρας καὶ θυρώματα, οἷα τὰ ἐν τῷ κοινῷ βίῳ, ἡ δὲ τρίτη *satyrica*, παριστάνουσα ἀγροὺς με δένδρα, σπήλαια, ὄρη, πηγὰς καὶ λοιπὰ τοιαῦτα ἀντικείμενα. Ἀλλὰ καὶ τῶν τριῶν τούτων σκηνῶν δυνατὸν νὰ γείνη χρῆσις ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ αὐτοῦ δράματος κατὰ τὰς ὑποθέσεις τῶν μερῶν αὐτοῦ⁽¹⁾. Ἡ χρῆσις δ' αὕτη ἐγένετο συρομένου τοῦ ἔμπροσθεν τῆς σκηνῆς πρῶτου παραπετάσματος καὶ φαινομένου τοῦ ἐπ' αὐτήν· διὸ τοιαῦται σκηναὶ ἢ παραπετάσματα λέγονται *scenae ductiles*⁽²⁾, κινηταὶ δηλ. σκηναί. Πρὸς ἐναλλαγὴν τῶν σκηνῶν συνετέλουν πολὺ καὶ οἱ ὑπὸ τῶν μεγάλων ἀγορανόμων Λευκίου καὶ Μανίου Λικινίων Λουκούλλων τῷ 79 π. Χ. εἰσαχθέντες περιεκτοὶ *scenae versiles*⁽³⁾ ἢ *versatiles*, στρεπταὶ σκηναί, περὶ ὧν ἀμέσως ἔσται λόγος.

Τινῶν ῥωμαϊκῶν θεάτρων ἡ σκηνή ἦτο ἱκανῶς ὑψηλὴ, ὥστε ἐχωρίζετο εἰς τρία κατώματα. Τοιαύτη ἦτο ἡ τοῦ θεάτρου τοῦ Σκαύρου⁽⁴⁾, τοιαύτη ἴσως καὶ ἡ Ἀθήνησιν Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Παρὰ Wieseler⁽⁵⁾ ἐν τοῖς σωζομένοις ἐρειπίοις τοῦ ἐν Ἀραυσιῶνι τῆς ναρβωνικῆς Γαλλίας θεά-

(1) Βλ. παραδείγματα παρὰ Ribbeck σ. 654, 32.

(2) Serv. Virg. Geor. 3, 24.

(3) Vall. Max. 2, 4, 6· *versatilem fecerunt Luculli*· πρβλ. Vit. 5, 7.

(4) Plin. 36, 15, 114.

(5) Theaterw. II, 19, σελ. 22.

τρου φαίνονται τρεῖς ἀλλεπάλληλοι σειραὶ κιόνων. Ἐν δὲ τοῖς ἐρειπίοις τοῦ ἐν Τούσκλῳ θεάτρου φαίνονται στηλοβάται ἀγαλμάτων, ἃ ἴσταντο πιθανῶς μεταξὺ τῶν κιόνων ἐπὶ τῆς σκηνῆς, μὲ τὰς ἐπιγραφὰς Ὀρέστης, Πυλάδης, Τηλέγονος, Τηλέμαχος καὶ Δίφιλος⁽¹⁾.

Ἐπὶ τῶν παραπετασμάτων τούτων ἀπεικονίζοντο, ἢ ἐπὶ τοῦ τοίχου ὑπῆρχον ἐν τῇ τραγικῇ σκηνῇ τρεῖς θύραι⁽²⁾, ἀγούσαι εἰς τὸ προσκηνίον (proscenium), ὧν ἡ μεσαία ἦτο ἡ τῶν ἀνακτόρων (valvæ regiæ)⁽³⁾, ἐκατέρωθεν ταύτης δύο ἕτεραι εἰσάγουσαι εἰς τοὺς ξενῶνας (hospitalia) καὶ τὰ τῶν δούλων δωμάτια, οἷον θυρωρῶν καὶ τῶν τοιούτων.

Εἰς τὰς δύο δὲ ἐκατέρωθεν πλευρὰς τῆς σκηνῆς εἰς τὰ παρασκήνια ἐξετείνοντο εἰς χῶρον ἰκανὸν δύο πτέρυγες ἐξέχουσαι (versuræ procurrentes), ὧν ἡ μὲν εἰς τὰ δεξιὰ τῶν θεατῶν ἦγε πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀγορᾶς (forum), ἡ δὲ εἰς τὰ ἀριστερὰ πρὸς τὴν ἀλλοδαπὴν (itineræ versurarum)⁽⁴⁾. Ὁ χῶρος τῶν πτερυγῶν τούτων ἐπληρώθη ἀπὸ τοῦ 79 π. Χ. διὰ τριγωνικῶν πρισμάτων περιεχομένων, ὅθεν καὶ περιάκτοι (versuræ) ἐκαλοῦντο τὰ πρίσματα ταῦτα, παριστάνοντα ἐρ' ἐκάστης τῶν τριῶν πλευρᾶς διαφόρους θέσεις κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν δραμάτων καὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ, ὅπως ἡ scena ductilis συμφωνῆ μὲ τὰς scenas versiles, ἦτοι τὰς ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν περιάκτων.

Τὸ ἔμπροσθεν τῆς σκηνῆς ἐπίπεδον, τὸ προσκηνίον (proscenium), ἦτο ἰκανῶς εὐρὺ παρὰ Ῥωμαίοις, διότι ἐν αὐτῷ πλὴν τῶν ὑποκριτῶν ἴσατο καὶ ὁ χορὸς, καὶ θρίαμβοι ἐνίοτε ἐτελοῦντο, καὶ στρατοὶ ὅλοι μετὰ πλείστων λαφύρων παρήλασσον· ἐπ' αὐτοῦ ἴσταντο, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, καὶ ὁ βωμὸς τοῦ Διονύσου καὶ τὸ ἀγαλμα τοῦ τῆς ἑορτῆς θεοῦ,

(1) Wieseler II, 44 καὶ σ. 19 Eriedlaender ζ. ἀ. σ. 545.

(2) Vit. 5, 6 καὶ 7.

(3) Ribberk ζ. ἀ. σελ. 652.

(4) Vit. 5, 7, 6.

καὶ τοῦ Ἀγυιέως Ἀπόλλωνος⁽¹⁾, ἔτι δὲ καὶ τὸ τοῦ ἐφεζίου θεοῦ Laris⁽²⁾ ἐνίοτε ἐν κωμικῇ σκηνῇ.

Τὸ πρὸ τῆς ὀρχήστρας μέρος τοῦ προσκηνίου, ὅπου προχωροῦντες διελέγοντο οἱ ὑποκριταὶ καὶ ὁ χορὸς, ἐλέγετο pulpitum λογεῖον⁽³⁾. Παρ' αὐτῷ ὑπῆρχε κλίμαξ ὀλίγων βαθμίδων⁽⁴⁾, Ἀχερουσία καλουμένη, δι' ἧς κατήρχοντο εἰς τὴν ὀρχήστραν, ὑπερεῖχε δὲ ταύτης μόνον πέντε πόδας, ὅπως εὐκόλως βλέπωσι τὰ ἐπὶ τῆς σκηνῆς οἱ ἐπὶ τῆς ὀρχήστρας καθήμενοι. Παρ' αὐτῇ κατέπιπτεν ἡ αὐλαία (aulæum), ἦτοι τὸ κλεῖον τὴν ὅλην σκηνὴν ἐξωτερικὸν παραπέτασμα, ὅτε ἤρχιζεν ἡ τοῦ δράματος διδασκαλία, καὶ ἀνεβιβάζετο μετὰ τὴν διδασκαλίαν τούτου. Ἡ χρῆσις ταύτης ἤρξατο ἀπὸ τοῦ 133 π. Χ. ἔτους, ὅτε μετὰ τῆς λοιπῆς κληρονομίας τοῦ τελευταίου βασιλέως τῆς Περγάμου Ἀττάλου ἐχομίσθησαν εἰς Ῥώμην καὶ τάπητες πεποικιλμένοι, ὧν ἐγένετο καὶ ἐν θεάτροις χρῆσις.

Περὶ ἄλλων κοσμημάτων τῆς σκηνῆς ἔσται ἐφεξῆς λόγος.

Ἀπέναντι τῆς σκηνῆς καὶ ὀπισθεν τῆς ὀρχήστρας ὑψοῦτο ἡμικυκλοειδῶς ἐπὶ τῆς κλιτύος λόφου φυσικοῦ ἢ τεχνητοῦ καὶ διὰ ξύλων ἢ λίθων κατεσκευασμένου, τὸ κοῖλον τοῦ θεάτρου (cavea, coelum), οὗ ἡ διάμετρος ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὴν τῆς σκηνῆς, διαιρούμενον καθ' ἄλλο τὸ ὕψος αὐτοῦ εἰς πολλὰς σειρὰς ἐδωλίων (subsella, gradus), καὶ

(1) Plant. Bach. 1, 2, 63. Mercat. 4, 1, 12· πρβλ. καὶ Geppert προλεγ. εἰς Trin. σελ. 9—12.

(2) Plautus Trinum. ἐν ἀρχῇ στίχ. 39. Ἐνδεχόμενον ὁμῶς τὰ περὶ τούτου νὰ ἀναφέρωνται εἰς τὸν ἐντὸς τῆς οἰκίας ἐφέστιον θεὸν, οὐχὶ τὸν ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

(3) Vit. 5, 6, 2· «Latius factum pulpitum quam Græcorum, quod omnes artifices in scena dant operam; in orchestra autem senatorum sunt sedibus loca designata; et ejus pulpiti altitudo sit ne plus pedum quinque, uti qui in orchestra sederint, spectare possint omnium agentium gestus». Βλ. καὶ Ribbeck σ. 655.

ταῦτα πάλιν διὰ πλατέων διαζωμάτων (præcinctiones) ἢ διόδων (viae) εἰς ζώνας ἢ χωρίσματα (ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ θέατρα ἀνευ τούτων, ὡς τὸ Ἡρώδου Ὠδεῖον). ἔτι δὲ καὶ διὰ κλιμάκων καὶ βαθμίδων, ἀρχομένων ἀπὸ τῆς ὀρχήστρας, εἰς κερκίδας ἢ σφήνας (cuneos), ὧν ἐκάστη περιελάμβανεν ἱκανὸν ἀριθμὸν ἐδωλίων. Ἄνω τοῦ κοίλου ὑπῆρχεν εἰς τινα θέατρα ἡμικυκλοειδῆς στοὰ, στηριζομένη ἐπὶ κιόνων καὶ κεκοσμημένη οὕσα μὲ ἀνδριάντας. Τὸ ὄλον δὲ κοῖλον μετὰ τῆς ὀρχήστρας ἐκαλύπτετο ἀνωθεν ἐν τισὶ θεάτροις διὰ παραπετάσματος (velum), ὅπερ ἐστηρίζετο ἐπὶ δοκῶν ἀνω ἐνουμένων ἐν μέσῳ, κάτω δὲ στηριζομένων ἐπὶ προεχόντων προμόχθων ἐν τῇ ἀνω περιφερείᾳ τοῦ κοίλου⁽¹⁾. Τὰ στεγάσματα ταῦτα εἰσῆγαγεν εἰς Ῥώμην πρῶτος ὁ Κόϊντος Κάτλος⁽²⁾, εἶτα ὁ Λέντλος Σπινθήρ τὰ καρβάσινα στεγάσματα ἢ vela, ἔχων ὡς prætor, στρατηγὸς, τῷ 60 π. Χ. τὴν ἐπιμέλειαν τῆς τοῦ Ἀπόλλωνος ἑορτῆς.

Ὅπισθεν τῆς σκηνῆς εἶχον θεατρά τινα, μάλιστα τὰ μεγάλα καὶ πολυτελῆ, στοὰς (porticus), ἵνα καταφεύγωσιν εἰς αὐτὰς οἱ θεαταὶ ἐν καιρῷ βροχῆς, καὶ ἵνα παρασκευάζονται οἱ ὑποκριταὶ πρὸς τὰς παραστάσεις. Τοιαύτας στοὰς βλέπομεν ἐν τοῖς σωζομένοις μνημείοις⁽³⁾ ὅτι εἶχον πολλὰ θέατρα καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὡς τὸ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, τὸ τοῦ Διονύσου καὶ ἡ μεταξὺ αὐτῶν στοὰ, ἧς ἴσως μνειάν ποιεῖται ὁ Βιτρούβιος⁽⁴⁾, καὶ ἧς, πρὸ μικροῦ ἀνασκάψασα τὸν μεταξὺ τῶν δύο ρηθέντων θεάτρων χῶρον ἢ ἀρχαιολ. ἔταιρία, ἀνεῦρε τὰς βάσεις καὶ τοὺς τοίχους ἐφ' ὧν ἐστη-

(1) Wieseler Theat. σελ. 24 Πίν. Γ'. 3.

(2) Val. Max. 2, 4, 6. Plin. 19, 1, 6. Lucret. 4, 73. Δίων 43, 6.

(3) Βλ. καὶ Wieseler Theaterwesem τοὺς πίνακας.

(4) Vitr. 5, 9, 1. Post scenam porticus sunt constituendæ, uti, cum imbres repentini ludos interpellaverint, habeat populus quo se recipiat ex theatro, choragiasque laxamentum habeant ad comparandum. Uti sunt porticus Pompejanæ, itemque Athenis porticus Eumenia, Patrisque Liberi fanum, et exeuntibus e theatro

ρίζοντο αἱ ἀψίδες τῆς στοᾶς ταύτης, ἧτις ἐν ὑσέροις χρόνοις καταστραφείσα ἔμενε μέχρι τοῦδε ἀγνωστος, διατηρουμένων ἀψίδων τινῶν αὐτῆς ἐν τῷ μεσημβρινῷ τῆς ἀκροπόλεως προμαχῶνι τῷ μεταξὺ τῶν δύο τούτων θεάτρων.

Πῶς καὶ εἰς τί μέρος τῆς σκηνῆς ἢ τοῦ προσκηνίου ἐγίνετο ἡ τῶν ἀπὸ μηχανῆς θεῶν ἐμφάνισις (deorum ex machina) ἐν τῷ θεάτρῳ, ὡς καὶ ἡ τῶν νεκρῶν⁽¹⁾, δὲν εἶναι γνωστὸν. Γνωστὸν δὲ ὅτι πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τούτων ἡγοῦντο βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ, ἃς παρεσκεύαζον διὰ μηχανημάτων ἐντὸς τῶν παρασκηνίων, τὰς μὲν βροντὰς ἐμβάλλοντες χάλικας ἢ σίδηρα εἰς λέβητας καὶ σείοντες αὐτούς⁽²⁾ κατὰ μίμησιν τῶν Ἑλλήνων⁽³⁾, τὰς δὲ ἀστραπὰς δι' ἀναφλέξεως εὐφλέκτων ὑλῶν, ἀδηλον ὅμως τίνων.

Διὰ μηχανημάτων ὡσαύτως ἀνεβίβαζον καὶ κατεβίβαζον ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀνθρώπους κατὰ τὰς ὑποθέσεις τῶν διδασκομένων δραμάτων. Οὕτως ἐμφανίζεται ὁ Περσεὺς ἐν τῇ Ἀνδρομάχῃ, ἡ Μήδεια καὶ τὸ ἄρμα αὐτῆς σειρόμενον ὑπὸ δρακόντων παρὰ Πακουβίῳ.

Διὰ τῆς λεγομένης exostra ἠνοίγοντο καὶ ἐδείκνυντο τὰ ἔνδον τῆς σκηνῆς, ὡς ἐν τῷ Αἰαντι καὶ Φιλοκτήτῃ⁽⁴⁾.

sinistra parte Odeum, quod Themistocles columnis lapideis navium malis et antennis e spoliis Persicis pertexit. Idem autem incensum Mithridatico bello rex Ariobarzanes restituit.

(1) Ὡς ἐν τῇ ἐμφάνισι τοῦ Ἀχιλλέως ἐν ταῖς Troades τοῦ Ἐννίου. fr. II παρὰ Ribbeck σ. 655, καὶ πρὸ τῶν τερατουργημάτων εἰς τὸν Ἀτρέα τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ.

(2) Οὕτως ἐποίησεν ὁ Κλαύδιος Πούλχερος ἐπὶ τῆς ἀγορανομίας του τῷ 99 π. Χ. ὅθεν καὶ Claudiana tonitra καλοῦνται αὐταὶ παρὰ Paulus σ. 57 M.

(3) Πολυδ. 4, 130, Ἀριστ. Νεφ. 294.

(4) Ribbeck ἔ. ἀ. σ. 655.

4) Διακόσμησις τοῦ ῥωμαϊκοῦ θεάτρου καὶ διαφορὰ ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον ὅτι ἡ κυριωτέρα διαφορὰ τοῦ ῥωμ. θεάτρου ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἦτο ἡ τῆς θυμέλης καὶ ὀρχήστρας, ἣτις ἔλειπεν ὅλως ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ ἢ μᾶλλον παρεδόθη εἰς ἄλλην παρὰ τὴν κυρίαν τῆς χρῆσιν¹⁾.

Ἄλλη οὐσιώδης διαφορὰ ἦτο ἡ ἄκρα πολυτέλεια²⁾ ἐν τοῖς κοσμήμασι τῆς σκηνῆς τοῦ ῥωμ. θεάτρου, ἣν προεκάλει ὁ μέγας τῶν Ῥωμαίων πλοῦτος καὶ ἡ ἐπίδειξις τῶν ἀρχόντων, οἵτινες εἶχον ἐκάστοτε τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἑορτῶν. Ὅπως οὗτοι ἐν πολλοῖς ἄλλοις ἑδαπάνων ἀμύθητα χρήματα, θηρεύοντες τὴν εὐαρέσκειαν τοῦ δήμου χάριν φιλοδόξων σκοπῶν, ἵνα ἐπιτύχωσι διὰ τῆς ψήφου τῶν πολλῶν ἀρχῆς τινος, ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ διακοσμήσει τῶν θεάτρων, ἐν τοῖς ἐνδύμασι τῶν ὑποκριτῶν, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ δράματος ἑδαπάνων τσαῦτα, ὥστε τὴν ἐν τούτοις ὑπερβολὴν καλεῖ ὁ ἱστορικὸς Λίβιος³⁾ ἀφροσύνην ἢ μᾶλλον μανίαν (insaniam).

Ἀληθῶς ἡ ἐν τούτοις ἄκρα ὑπερβολή, οὔτε εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δραματικῆς τέχνης συντελοῦσα, ἀλλὰ μᾶλλον βλάπτουσα αὐτήν⁴⁾, οὔτε εἰς τὴν τῆς τέχνης τῆς πλα-

(1) Geppert der Trinum. des Plautus 1844 ἐν προλ. σ. XI.

(2) Ὁ Διονύσιος (ῥωμ. ἀρχ. 7, 71), περιγράφων τὴν εἰς τοὺς ἐν Καπιτωλίῳ θεοὺς καθιερωμένην ἑορτήν, τοὺς ludos Romanos, ἣτις ἤρχισεν νὰ τελεῖται κατ' εὐχὴν τοῦ δικτάτωρος Αὐλοῦ Ποστουμίου, πολεμοῦντος πρὸς Λατίνους, συμμάχους τοῦ Ταρκυνίου (510 π. X.), λέγει ὅτι εἰς τὰς θυσίας καὶ τοὺς ἀγῶνας ταύτης ἔταξεν ἡ βουλὴ νὰ δαπανῶνται κατ' ἐνιαυτὸν 500 μναὶ ἀπὸ τοῦ δημοσίου, δ ποσὸν ἑδαπανᾶτο μέχρι τοῦ Φοινικικοῦ πολέμου.

(3) 7, 2: «Ludorum quoque prima origo ponenda visa est, ut appareret, quam ab sano initio res in hanc vix opulentis regnis tolerabilem insaniam venerit». Πρὸς Plin. 36, 15 §. 114.

(4) Hor. Ep. 2, 1, 202: καὶ ἐμὴν διατριβὴν περὶ τῆς κωμικῆς ποιήσεως τῶν Ῥωμαίων ἐν Ἀθηναίῳ 5, σελ. 255.

στικῆς καὶ γραφικῆς, διότι οὐδεμίαν πρόοδον προήλαθεν ἐκ τῆς πολυτελείας ταύτης, ἀλλὰ μᾶλλον φθορὰ τῆς τέχνης, καταλέγεται δικαίως εἰς τὰς ἐξ ἀφρονος καταχρήσεως τοῦ πλοῦτου ὑπερβολὰς τῶν Ῥωμαίων.

Ἡ διὰ γραφῶν καὶ χρωμάτων ποικίλων διακόσμησις τῆς σκηνῆς, ἣν εἰσήγαγεν, ὡς εἶπομεν, ὁ Κλαύδιος Πούλχερος, δὲν ἐξήρκει πλέον· διὸ ὁ μὲν Γάιος Ἀντώνιος καὶ Μουρήνας ἐκάλυψαν ταύτην μὲ ἀργυρον, ὁ Πετρήιος μὲ χρυσόν, καὶ ὁ Κόϊντος Κάτλος μὲ ἐλέφαντα¹⁾· καὶ ὁ τούτους ὑπερβάλλων διὰ τὴν ἐν τοῖς θεάτροις μανίαν Νέρων ἐκάλυψεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὴν σκηνὴν τοῦ θεάτρου τοῦ Πομπηίου μὲ χρυσόν, ὅπως ἐπιδείξῃ αὐτὴν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀρμενίας Τιριδάτην²⁾. Καὶ αὐτοῦ τοῦ Νέρωνος τὴν ἐν τούτοις μανίαν ὑπερέβαινε ἡ τοῦ ἰδιώτου Μάρκου Σκαύρου, ὅστις ἐν τῷ θεάτρῳ ὅπερ κατεσκεύασε ξύλινον ἐπὶ τῆς ἀγορανομίας του χάριν τῶν σκηνικῶν ἀγῶνων ἵνα κατεδαφίσῃ μετὰ τὰς ἑορτάς, ἀνήγειρε τὴν σκηνὴν τριώροφον, ἧς τὸ μὲν κάτω μέρος ἐκόσμησε μὲ λευκὸν λίθον, τὸ μεσαῖον μὲ ὕελον καὶ τὸ τρίτον ἐκάλυψε μὲ κεχρυσωμένα ἐλάσματα, κοσμήσας αὐτὴν μὲ 360 κίονας, ὧν οἱ τοῦ κάτω μέρους ἦσαν 38 πόδας ὑψηλοὶ, καὶ μὲ 3000 χαλκοῦς ἀνδριάντας καὶ ἀγάλματα. Ἐπὶ τούτοις ὑπῆρχον ἐν ἀφθο-

(1) Val. Max. 2, 4, 6: Religionem ludorum crescentibus opibus secuta lautitia est. Ejus instinctu Q. Catulus Campanam imitatus luxuriam primus spectantium concessum velorum umbraculis texit. Qn. Pompejus ante omnes aquæ per semitas decursu æstivum minuit fervorem. Claudius Pulcher scenam varietate colorum adumbravit, vacuis ante pictura tabulis extentam; quam totam argento C. Antonius, auro Petrejus, ebore Q. Catulus prætexuit: versatilem fecerunt Luculli, argentatis choragiis P. Lentulus Spinther adornavit: translatum, antea poenicis indutum tunicis, M. Scaurus exquisito genere vestis cultum induxit.

(2) Plin. 33, 3, 16. Nero Pompeji theatrum operuit auro in unum diem, quo Tiridati Armeniæ regi ostenderet.

νία ἀτταλικοί τάπητες, εἰκόνες γραπταὶ καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ποικίλα κοσμήματα⁽¹⁾. Πρὸς τούτοις καὶ τὸ ὅλον κατασκευάσμα τοῦ θεάτρου ἦτο ἀνάλογον πρὸς τὴν πολυτέλειαν ταύτην, διότι ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ 80,000 θεατᾶς. Πᾶσα δὲ ἡ δαπάνη αὕτη ἐγένετο ὅπως διασκεδάσῃ διαρκούσης τῆς ἐορτῆς τὸ τῆς Ῥώμης πλῆθος, διότι μετὰ τὴν ἐορτὴν ἔδει κατὰ νόμον νὰ διαλυθῇ τὸ θέατρον!

Ἀνάλογα πρὸς τὴν διακόσμησιν τοῦ θεάτρου καὶ τὴν τῶν ὑποκριτῶν ἐνδυμασίαν ἦσαν καὶ τὰ ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ δράματος ἀπαιτούμενα· διότι καὶ τούτων ἡ παρασκευὴ ἐγένετο πρὸς ἐπίδειξιν μᾶλλον πλούτου καὶ τέρψιν τῶν ὀφθαλμῶν ἢ πρὸς παράστασιν τῆς τραγικῆς ιδέας. Κατὰ Πλούταρχον⁽²⁾ στρατηγὸς τις, ἔχων τὴν ἐπιμέλειαν σκηνηκῶν ἀγώνων, ἐζήτησατο παρὰ τοῦ Λουκούλλου στολὰς 100 διὰ τὸν χορὸν, ὁ Λούκουλλος παρέσχεν αὐτῷ 200 ἢ καθ' Ὀράτιον 5000⁽³⁾! Τοσοῦτον πλῆθος ἀνήρχετο ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐνίοτε ὡς χορὸς στρατιωτῶν! Ἐν τῇ ἐγκαινιάσει ἢ καθοσιώσει τοῦ θεάτρου τοῦ Πομπηίου, διδασκομένης τῆς Κλυταιμνήστρας τοῦ τραγικοῦ Ἀττίου, ἤχθησαν διὰ τῆς σκηνῆς 600 ἡμίονοι, φέροντες τὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος λάφυρα· ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Δουρείου Ἴππου (τοῦ Ναιβίου?) 3000 κρατῆρες, καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τραγωδίας τινὸς Ῥωμαϊκῆς ὑποθέσεως (prietexta) μέγα πλῆθος ἰππέων καὶ πεζῶν ἐν ποικίλοις ἐνδύμασι καὶ ὄπλοις⁽⁴⁾. Ἐπὶ Ὀρατίου τὸ κακὸν προβαίνει ἔτι πλέον. Ὁ ποιητὴς οὗτος λέγει⁽⁵⁾ ὅτι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ δραμάτων τινῶν μένει ἡ σκηνὴ ἀνοικτὴ ἐπὶ πολλὰς ἐφεξῆς ὥρας, ἵνα παρέλθῃ τὸ πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ ἰππέων καὶ ἡ λοιπὴ τούτων ἀκολουθία μετὰ τῶν λευκῶν ἐλεφάντων, πανθήρων καὶ λοιπῶν λαφύρων τοῦ πολέμου, ἃ ἔδει νὰ ἴδῃ τὸ πλῆθος ἐπὶ τῆς σκηνῆς, νὰ θαυμάσῃ καὶ

(1) Plin. 36, 45, 4, 144.

(2) Ἐν Λουκούλλῳ 39.

(3) Ἐν Ἐπιστ. 4, 6, 40.

(4) Cic. ad fam. 7, 4.

(5) Epist. 2, 1, 187.

χειροκροτήσῃ· διότι τοὺς ὀφθαλμοὺς μᾶλλον ἤθελον νὰ τέρψωσι διὰ τοιούτων θεαμάτων ἢ τὸν νοῦν νὰ διδάξωσι δι' ἀριστουργημάτων τῆς δραματικῆς τέχνης, ἣν οὐδόλως ἠδύνατο νὰ ἐκτιμήσῃ⁽¹⁾ τὸ ἐν τοῖς θεάτροις συνερχόμενον ἀπαιδευτὸν πλῆθος τῆς Ῥώμης.

Τῆς πολυτελείας ταύτης ἀνάλογα ἦσαν καὶ τὰ τοῦ θεάτρου ἐπικαλύμματα (umbracula ἢ carbasina vela), ἃ εἰσ-ἤγαγε πρῶτος ὁ Κόϊντος Κάτλος, ὅπως προφυλάξῃ τοὺς ἐν τῷ κοίλῳ καθημένους θεατᾶς ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου⁽²⁾· τὸ ὕδωρ, ὅπερ εἰσῆγαγεν ὁ Πομπηῖος πρὸς μετρίασιν τῆς ἐν τῷ θεάτρῳ θερμότητος· ἐφεξῆς δὲ καὶ οἱ ῥαντισμοὶ (sparsiones) δι' εὐόσμων ῥευστῶν ἀρωμάτων κρόκου⁽³⁾, ἐκτοξευομένων εἰς τὰ ὕψη τοῦ θεάτρου διὰ συριγγίων ἢ πιεστηρίων ἢ ἀντλιῶν καὶ ἐπὶ τοὺς θεατᾶς εἰς σταγῶνας διαχεομένων.

ΕΥΘ. ΚΛΕΤΟΡΧΗΣ.

Πρόγραμμα τῶν ἐπὶ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος
1881—82 διδασθησομένων ἐν τῷ ἐθνικῷ
πανεπιστημίῳ μαθημάτων.

Α'.) Ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ.

Δογματικὴ, παρὰ τοῦ κ. Ζήκου Ῥώση, τακτικοῦ καθηγητοῦ, δευτέραν καὶ πέμπτην, ὥρα 8—9 π. μ.

(1) Πρβλ. Ribbeck β. τ. σ. 664, καὶ Mommsen 3 σ. 576 ἐκδ. δ', ἐξομοιοῦντα τὴν κατάστασιν ταύτην τοῦ τῆς Ῥώμης κοινοῦ μὲ τὴν τοῦ σημερινοῦ Παρισινοῦ.

(2) Βλ. Lucr. 4, 73 καὶ Val. Max. 2, 4, 6· τὸ χωρίον ἐτέθη ἀνωτέρω. Βλ. καὶ ἄλλους παρὰ Friedlaender ἔ. ἀ. σ. 530.

(3) Hor. Ep. 2, 1, 79.

Χριστιανική ἠθική, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, τρίτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 8—9 π. μ.

Ποιμαντορική, παρὰ τοῦ ἀρχιμανδρίτου κ. Ν. Καλογερά, τακτ. καθηγ., τετάρτην καὶ πέμπτην, ὥρα 9—10 π. μ.

Χριστιανική ἀρχαιολογία, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, δευτέρα καὶ τρίτην, ὥρα 9—10 π. μ.

Ἑρμηνεία εἰς τὴν Γένεσιν, παρὰ τοῦ κ. Π. Παυλίδου, τακτ. καθηγητοῦ, τρίτην καὶ πέμπτην, ὥρα 10—11 π. μ.

Εἰσαγωγή εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, σάββατον, ὥρα 10—11 π. μ.

Ἑβραϊκὴ γραμματικὴ, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, δευτέρα καὶ παρασκευὴν, ὥρα 10—11 π. μ.

Ἐν τῷ φροντιστηρίῳ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, γραμματικαὶ καὶ ἐρμηνευτικαὶ ἀσκήσεις, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, τετάρτην, ὥρα 10—11 π. μ.

Εἰσαγωγή εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, παρὰ τοῦ κ. Ν. Δαμαλά, τακτ. καθηγητοῦ, τρίτην, ὥρα 11—12 π. μ.

Ἑρμηνεία εἰς τὰ τρία πρῶτα εὐαγγέλια, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, τετάρτην, πέμπτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 11—12 π. μ.

Ἐν τῷ φροντιστηρίῳ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους καὶ μετ' αὐτὴν εἰς τὴν Α'. πρὸς Κορινθίους, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, σάββατον, ὥρα 11—12 π. μ.

Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία καὶ μετὰ ταύτην συμβολικὴ, παρὰ τοῦ κ. Ἀνασασίου Διομήδους Κυριακοῦ, τακτ. καθηγ., δευτέρα, τρίτην καὶ πέμπτην, ὥρα 4—5 μ. μ.

Ἀπολογητικὴ, παρὰ τοῦ κ. Σ. Π. Σούγκρα, ὑφηγ., δευτέρα, ὥρα 11—12 π. μ., καὶ σάββατον, ὥρα 8—9 π. μ.

Πατρολογία, παρὰ τοῦ ἀρχιμανδρ. κ. Παναρ. Κωνσαντινίδου, ὑφηγ., τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 3—4 μ. μ.

Κατηχητικὴ καὶ μετὰ τὸ τέλος ἐκκλησιαστικὴ ῥητορικὴ, παρὰ τοῦ κ. Ἰγνατίου Μοσχάκη, ὑφηγητοῦ, δευτέρα καὶ πέμπτην, ὥρα 5—6 μ. μ.

Ὁμιλητικὸν φροντιστήριον παρὰ τοῦ αὐτοῦ, δευτέρα, ὥρα 5—6 μ. μ.

Ἱστορία τῶν δογμάτων (α'. περίοδος), παρὰ τοῦ κ. Προκοπίου Β. Οἰκονομίδου, ὑφηγητοῦ, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 4—5 μ. μ.

Συμβολικὴ (ἱστορία τῶν συμβολικῶν βιβλίων), παρὰ τοῦ κ. Ἰωάννου Μεσολωρά, ὑφηγητοῦ, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 9—10 π. μ.

Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία (τῆς α'. περιόδου), παρὰ τοῦ κ. Γεωργίου Δέρβου, ὑφηγητοῦ, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 5—6 μ. μ.

Φροντιστήριον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, σάββατον, ὥρα 3—4 μ. μ.

B'.) Ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ.

Ἐμπορικὸν δίκαιον, παρὰ τοῦ κ. Γ. Α. Ῥάλλη, τακτ. καθηγ., δευτέρα, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 8—9 π. μ.

Ἀστικὸν δίκαιον τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Βυζαντινῶν (γενικαὶ ἀρχαί), παρὰ τοῦ κ. Π. Παπαρρηγοπούλου, τακτ. καθηγ., τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 8—9 π. μ.

Κοινωνικὴ πλουτολογία καὶ καταστατικὴ, παρὰ τοῦ κ. Ἰωάννου Α. Σούτσου, τακτ. καθηγητοῦ, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 9—10 π. μ.

Διεθνὲς δίκαιον, παρὰ τοῦ κ. Σ. Στρέϊτ, τακτ. καθηγ., τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 9—10 π. μ.

Κληρονομικὸν δίκαιον τῶν Ῥωμαίων, παρὰ τοῦ κ. Ἀλκιβιάδου Κρασα, ἐκτάκτου καθηγητοῦ, δευτέρα, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 9—10 π. μ.

Δημοσιονομία, παρὰ τοῦ κ. Ι. Σ. Ζωγράφου, ἐκτάκτ. καθηγ., τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 10—11 π. μ.

Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον, παρὰ τοῦ κ. Ἰωάννου Παπαλουκά Εὐταξίου, ἐκτάκτου καθηγητοῦ, δευτέρα καὶ παρασκευὴν, ὥρα 10—11 π. μ.

Πολιτικὴ δικονομία, παρὰ τοῦ κ. Ξ. Ψαρά, τακτ. καθ., δευτέρα, τετάρτην καὶ σάββατον, ὥρα 5—6 μ. μ.

Γαλλικὸν δίκαιον περὶ προσώπων, παρὰ τοῦ κ. Ν. Δαμα-

σκηνοῦ, τακτ. καθηγητοῦ, τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 4—5 μ. μ.

Ῥωμαϊκὸν δίκαιον, παρὰ τοῦ κ. Δ. Θεοφανοπούλου, τακτικοῦ καθηγητοῦ, δευτέραν, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 4—5 μ. μ.

Εἰσηγήσεις καὶ ἱστορία τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καθ' ὀρισθησομένας ἡμέρας καὶ ὥρας.

Ποινικὴ δικονομία, παρὰ τοῦ κ. Κ. Ν. Κωστῆ, τακτικ. καθηγητοῦ, δευτέραν, ὥρα 11—12 π. μ., καὶ τρίτην, πέμπτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 5—6 μ. μ.

Συνταγματικὸν δίκαιον, παρὰ τοῦ κ. Θ. Ν. Φλογαίτου, ὑφηγητοῦ, παρασκευὴν, ὥρα 10—11 π. μ.

Πολιτικὴ οἰκονομία καὶ καταστατικὴ, παρὰ τοῦ κ. Τιμολέοντος Ἀδαμοπούλου, ὑφηγητοῦ, δευτέραν, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 3—4 μ. μ.

Συνταγματικὸν δίκαιον, παρὰ τοῦ κ. Α. Στούπη, ὑφηγητοῦ, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 10—11 π. μ.

Φυσικὸν δίκαιον, παρὰ τοῦ κ. Ν. Καζάζη, ὑφηγητοῦ, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 3—4 μ. μ.

Ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ δικαίου, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, δευτέραν, ὥρα 3—4 μ. μ.

Διοικητικὸν δίκαιον, παρὰ τοῦ κ. Χ. Ἀγγελάκη, ὑφηγητοῦ, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 11—12 π. μ.

Ἱστορία καὶ εἰσηγήσεις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, παρὰ τοῦ κ. Ν. Δημαρᾶ, ὑφηγητοῦ, καθ' ἑκάστην, πλὴν τοῦ σαββάτου, ὥρα 11—12 π. μ.

Πρακτικαὶ ἀσκήσεις τοῦ ἰσχύοντος ἀστικοῦ δικαίου, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, σάββατον, ὥρα 6—7 μ. μ.

Διοικητικὸν δίκαιον, παρὰ τοῦ κ. Γ. Ι. Ἀγγελοπούλου, ὑφηγητ., δευτέραν καὶ πέμπτην, ὥρα 6—7 μ. μ.

Θεωρία τοῦ ποινικοῦ νόμου, παρὰ τοῦ κ. Γ. Βορέ, ὑφηγητοῦ, τρίτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 3—4 μ. μ.

Ἑρμηνεία τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὑπὸ τοῦ κ. Α. Δ. Παπαδιαμαντοπούλου, ὑφ., δευτέραν καὶ πέμπτην, ὥρα 2—3 μ. μ.

Ἐμπορικὸν δίκαιον, ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Κροκιδᾶ, ὑφηγητοῦ, δευτέραν καὶ πέμπτην, ὥρα 3—4 μ. μ.

Γ'.) Ἐν τῇ Ἱατρικῇ Σχολῇ.

Ἱατρικὴ κλινικὴ, παρὰ τοῦ κ. Χ. Πρετεντέρη Τυπάλδου, τ. καθηγ. καθ' ἑκάστην, πλὴν τῆς πέμπτης, ὥρα 8—9 π. μ.

Κλινικὴ ἱατρικὴ, παρὰ τοῦ κ. Γ. Α. Μακκᾶ, τακτ. καθηγητ., καθ' ἑκάστην, πλὴν τῆς πέμπτης, ὥρα 9—10 π. μ.

Ἀνατομία, παρὰ τοῦ κ. Δαμιανοῦ Γεωργίου, τακτικοῦ καθηγητοῦ, καθ' ἑκάστην, ὥρα 10—11 π. μ.

Εἰδικὴ νοσολογία, παρὰ τοῦ κ. Γ. Καραμήτσα, τ. καθ., δευτέραν, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 10—11 π. μ.

Ἀστυκλινικὴ, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, τρίτην, πέμπτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 2—4 μ. μ.

Γενικὴ καὶ παθολογικὴ ἀνατομία, παρὰ τοῦ κ. Μ. Χατζημιχάλη, τακτικοῦ καθηγητοῦ, τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 10—11 π. μ.

Ἀσκήσεις μικροσκοπικαί, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καθ' ἑκάστην, ὥρα 2—4 μ. μ.

Χειρουργικὴ κλινικὴ, παρὰ τοῦ κ. Θ. Ἀρεταίου, τακτ. καθηγητοῦ, καθ' ἑκάστην, ὥρα 10 1/2—12 π. μ.

Μαιευτικὴ, παρὰ τοῦ κ. Μ. Βενιζέλου, τακτ. καθηγητοῦ καὶ διευθυντοῦ τοῦ μαιευτηρίου, δευτέραν, τρίτην, πέμπτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 11—12 π. μ.

Νοσήματα τῶν γυναικῶν, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, τετάρτην καὶ σάββατον, ὥρα 11—12 π. μ.

Παθολογία τῶν παιδῶν, παρὰ τοῦ κ. Α. Βιτσάρη, τ. κ., τετάρτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 11—12 π. μ.

Ἱστορία τῆς ἱατρικῆς, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, δευτέραν καὶ παρασκευὴν, ὥρα 2—3 μ. μ.

Ἐγκυκλοπαιδεία καὶ μεθοδολογία τῆς ἱατρικῆς, παρὰ τοῦ κ. Π. Γ. Κυριακοῦ, τ. κ., δευτέραν, ὥρα 11—12 π. μ.

Υγιεινὴ, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 10—11 π. μ.

Γενική παθολογία και θεραπευτική, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 3—4 μ. μ.

Φαρμακολογία, παρὰ τοῦ κ. Θ. Ἀφεντούλη, τ. καθηγ., δευτέρα, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 12—1 μ. μ.

Μαιευτική, ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Κόνσολα, ἐκτ. καθηγ. τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 12—1 μ. μ.

Χειρουργία μετὰ τοπογραφικῆς ἀνατομίας, παρὰ τοῦ κ. Παύλου Ἰωάννου, τακτ. καθηγ. καὶ διευθυντοῦ τοῦ νοσοκομείου τῶν μεταδοτικῶν νοσημάτων, δευτέρα, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 1—2 μ. μ.

Ἀσκήσεις χειρουργίας καὶ τοπογραφικῆς ἀνατομίας, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε τυγχανόντων πτωμάτων.

Συφιλιδολογία καὶ κλινικὴ τῶν συφιλιδικῶν παθῶν, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, ὥρα 12—1 μ. μ.

Φυσιολογία, παρὰ τοῦ κ. Ι. Ζωχιού, τακτ. καθηγητοῦ, τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 1—2 μ. μ.

Ἀστυκλινικὴ, παρὰ τοῦ κ. Δ. Γ. Ὀρφανίδου, τακτικοῦ καθηγητοῦ καὶ διευθυντοῦ τῆς ἀστυκλινικῆς, καθ' ἐκάστην, ὥρα 2—4 μ. μ.

Περὶ ὀφθαλμικῶν παθῶν, παρὰ τοῦ κ. Α. Ἀναγνωστάκη, τακτ. καθηγ. καὶ διευθυντοῦ τοῦ ὀφθαλμιατρείου, δευτέρα, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 2—3 μ. μ.

Ὄφθαλμιατρικὴ κλινικὴ, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, δευτέρα, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 3—4 μ. μ.

Ἰατροδικαστικὴ, παρὰ τοῦ κ. Α. Γεωργαντζᾶ, τ. καθ. τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 2—3 μ. μ.

Τοξικολογικαὶ ἀσκήσεις, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, δευτέρα, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 3—5 μ. μ.

Τοξικολογία, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, κατὰ πᾶσαν τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 5—6 μ. μ.

Ἰατρικὴ φυσιολογία, παρὰ τοῦ κ. Κ. Βουσάκη, τακτικοῦ καθηγητοῦ, δευτέρα, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 3—4 μ. μ.

Κλινικὴ τῶν νοσημάτων τῶν παιδῶν (ἐν τῷ βρεφοκο-

μείψ), παρὰ τοῦ κ. Α. Ζίννη, τακτ. καθηγητοῦ, δευτέρα, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 3—4 μ. μ.

Εἰδικὴ νοσολογία καὶ θεραπευτικὴ, παρὰ τοῦ κ. Δ. Αἰγινήτου, τακτ. καθηγητοῦ, τρίτην, παρασκευὴν καὶ σάββατον, ὥρα 4—5 μ. μ.

Εἰδικὴ παθολογία καὶ θεραπευτικὴ, παρὰ τοῦ κ. Κ. Π. Δηλιγιάννη, τακτ. καθηγητοῦ, δευτέρα, τετάρτην καὶ πέμπτην, ὥρα 4—5 μ. μ.

Χειρουργικὴ παθολογία, παρὰ τοῦ κ. Σ. Μάγγινα, τ. κ., καθ' ἐκάστην, πλὴν τῆς πέμπτης, ὥρα 5—6 μ. μ.

Χειρουργικὴ παθολογία, παρὰ τοῦ κ. Ἰουλίου Γαλβάνη, ἐκτ. καθ., τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον.

Ὄφθαλμιολογία, παρὰ τοῦ κ. Ν. Δελλαπόρτα, ὑφηγ., δευτέρα, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 4—5 μ. μ.

Δημοσία ὑγιεινὴ, παρὰ τοῦ κ. Ἰ. Χ. Βάμβα, ὑφηγητοῦ, τρίτην καὶ σάββατον, ὥρα 9—10 π. μ.

Γυναικολογία, παρὰ τοῦ κ. Γ. Τζαννετοπούλου, ὑφηγ., πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 2—3 μ. μ.

Χειρουργικὴ παθολογία, παρὰ τοῦ κ. Π. Δ. Πατρικίου, ὑφηγ., τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 9—10 π. μ.

Ἀρχὰς ἐγχειριστικῆς, παρὰ τοῦ κ. Τ. Φ. Λούη, ὑφηγ., τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 4—5 μ. μ.

Ἀνατομία, παρὰ τοῦ κ. Χ. Ι. Ὀλυμπίου, ὑφηγ., τρεῖς τῆς ἐβδομάδος, καθ' ὀρισθησομένης ἡμέρας καὶ ὥρας.

Περὶ ἐπικρούσεως καὶ ἀκροάσεως, παρὰ τοῦ κ. Ν. Λαμπαδαρίου, ὑφηγητοῦ, τρίτην, ὥρα 4—5 μ. μ. καὶ πέμπτην, ὥρα 8—9 π. μ.

Εἰδικὴ παθολογία, νοσήματα τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, παρὰ τοῦ κ. Ν. Γ. Μακκᾶ, ὑφηγητοῦ, τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 2—3 μ. μ.

Μαιευτικὴ, παρὰ τοῦ κ. Κ. Διγενοῦς, ὑφηγητοῦ, δευτέρα καὶ παρασκευὴν, ὥρα 4—5 μ. μ.

Παιδιατρικὴ, παρὰ τοῦ κ. Γ. Βλαχάκη, ὑφηγητοῦ, δις τῆς ἐβδομάδος, καθ' ὀρισθησομένης ἡμέρας καὶ ὥρας.

Ίστολογία φυσιολογική και παθολογική, παρὰ τοῦ κ. Δ. Χασιώτου, ὑφηγητοῦ, δευτέραν, τετάρτην και παρασκευήν, ὥρα 3—4 μ. μ.

Μικροσκοπικαὶ ἀσκήσεις, καθ' ἐκάστην, παρὰ τοῦ αὐτοῦ.

Δ'.) Ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ.

α'.) Ἐν τῷ φιλολογικῷ τμήματι.

Ίστορία τῆς ἀρχαίας πλασικῆς, παρὰ τοῦ κ. Ἀθ. Ρουσοπούλου, τ. κ., τρίτην και παρασκευήν, ὥρα 8—9 π. μ.

Ἑλληνικὴ ἀρχαιολογία, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, σάββατον, ὥρα 8—9 π. μ.

Ἀρχαιολογικαὶ ἀσκήσεις, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, τετάρτην, ὥρα 8—9 π. μ.

Ἐρμηνεία τῶν Ἀριστοφάνους Βατράχων και μετ' αὐτὴν τοῦ Αἰσχύλου Ἀγαμέμνωνος, παρὰ τοῦ κ. Σ. Φιντικλέους, τ. καθ. δευτέραν, ὥρα 8—9 π. μ.

Ἀρχαία ἑλλ. γραμματολογία, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, πέμπτην, ὥρα 8—9 π. μ. και τρίτην, ὥρα 11—12 π. μ.

Ἐρμηνεία Θουκυδίδου, ἐν τῷ φροντιστηρίῳ, παρὰ τοῦ αὐτοῦ σάββατον, ὥρα 9—10 π. μ.

Ίστορία τῆς φιλοσοφίας, παρὰ τοῦ κ. Ν. Κοτζιά, τ. καθ., τετάρτην, ὥρα 9—10 π. μ. και δευτέραν, παρασκευήν και σάββατον, ὥρα 10—11 π. μ.

Ἐρμηνεία εἰς τὰ χρον. τοῦ Τακίτου, παρὰ τοῦ κ. Εὐθ. Καστόρη, τ. κ., δευτέραν και τρίτην, ὥρα 9—10 π. μ.

Περὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ιστοριογραφίας, πέμπτην και παρασκευήν, ὥρα 9—10 π. μ.

Ίστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους παρὰ τοῦ κ. Κ. Παπαρηγοπούλου, τακτ. καθ., τρίτην, τετάρτην και πέμπτην, ὥρα 10—11 π. μ.

Ἑλληνικῆς μετρικῆς μέρος δεύτερον, και μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς ἐρμηνείαν Πινδάρου, παρὰ τοῦ κ. Δ. Χ. Σεμιτέλου, τ. καθ., τρίτην, πέμπτην και σάββατον, ὥρα 11—12 π. μ.

Φιλοσοφία και δικαιολογία, ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, τ. κ., τετάρτην και παρασκευήν, ὥρα 11—12 π. μ.

Λογικῆς συνέχεια, και μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς ψυχολογία, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, τρίτην, πέμπτην και σάββατον, ὥρα 3—4 μ. μ.

Ἐρμηνεία ἐκ τῶν τοῦ Θεοκρίτου εἰδυλίων, παρὰ τοῦ κ. Στυλ. Κωνσταντινίδου, ἐπιτίμου καθηγητοῦ, δευτέραν, ὥρα 11—12 π. μ.

Ἐρμηνεία ἐκ τῶν τοῦ Βιργιλίου γεωργικῶν, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, παρασκευήν, ὥρα 11—12.

Περὶ δωρίδος και αἰολίδος διαλέκτου ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν λατινικὴν, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, τετάρτην, ὥρα 11—12 π. μ.

Ἐξήγησις τῶν Ἀριστοφάνους Ἀχαρνέων, παρὰ τοῦ κ. Κ. Σ. Κόντου, τακτ. καθηγητοῦ και διευθυντοῦ τοῦ φιλολογικοῦ φροντιστηρίου, δευτέραν, τετάρτην και παρασκευήν, ὥρα 12—1 μ. μ.

Ἐν τῷ φροντιστηρίῳ παλαιογραφικὰ προβλήματα και ἀσκησιν εἰς τὸ Ἑλληνιστὶ γράφειν, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, δευτέραν και τετάρτην, και ἀσκησιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν στοιχοιουργίαν, παρασκευήν ὥρα 12—1 μ. μ.

Κριτικὴ και ἐρμηνευτικὴ, παρὰ τοῦ κ. Ι. Πανταζίδου, τακτ. καθηγητοῦ, δευτέραν, τετάρτην και παρασκευήν, ὥρα 3—4 μ. μ.

Ἐρμηνεία τοῦ α. βιβλίου τῆς Βιργιλίου Αἰνειάδος, παρὰ τοῦ κ. Σ. Α. Κουμανούδη, κακτικοῦ καθηγητοῦ, τρίτην και πέμπτην, ὥρα 4—5 μ. μ.

Ἐρμηνεία εἰς τὸν Φαίδωνα τοῦ Πλάτωνος, παρὰ τοῦ κ. Γ. Μιστριώτου, τακτ. καθηγητοῦ, παρασκευήν και Σάββατον, ὥρα 4—5 μ. μ.

Ἑλληνικὴ γραμματολογία, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, δευτέραν και τετάρτην, ὥρα 4—5 μ. μ.

Νέα ἱστορία, παρὰ τοῦ κ. Σ. Ι. Τσιβανοπούλου, τακτικοῦ καθηγητοῦ, σάββατον, ὥρα 4—5 μ. μ., μεσαιωνικὴ δὲ ἱστορία, δευτέραν και τετάρτην, ὥρα 5—6 μ. μ.

Εἰσαγωγή εἰς τὴν γλωσσολογίαν, παρὰ τοῦ κ. Μιχαήλ Δέφνερ, ὑφηγητοῦ, δευτέραν, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 5—6 μ. μ.

Ἱστορία τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν παρ' Ἑλλησιν, ἰδίᾳ δὲ τῆς πλαστικῆς, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς πρώτης μεγάλης ἀκμῆς, παρὰ τοῦ κ. Κυριακοῦ Μυλωνᾶ, ὑφηγητοῦ, τρίτην καὶ πέμπτην, ὥρα 5—6 μ. μ.

Ἑλληνικὴ ἐπιγραφικὴ, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, σάββατον, ὥρα 5—6 μ. μ.

Πρακτικαὶ ἀσκήσεις ἐπὶ τῶν σωζομένων μνημείων, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, ἀπᾶξ τῆς ἐβδομάδος, καθ' ὀρισθησομένην ἡμέραν καὶ ὥραν.

Ἱστορία τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ, παρὰ τοῦ κ. Σ. Π. Λάμπρου, ὑφ., δευτέραν καὶ παρασκευὴν, ὥρα 5—6 μ. μ.

Ἀρχαὶ ἑλληνικῆς ἐπιγραφικῆς καὶ γραφογνωσίας, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, τετάρτην καὶ σάββατον, ὥρα 10—11 π. μ.

Ἑρμηνεία τῆς Οὐῆργιλίου Αἰνειάδος, τὸ 5'. βιβλίον, παρὰ τοῦ κυρίου Σ. Κ. Σακελλαροπούλου, ὑφηγητοῦ, δευτέραν καὶ παρασκευὴν, ὥρα 1—2 μ. μ.

Ῥωμαϊκὴ γραμματολογία παρὰ τοῦ αὐτοῦ, τετάρτην, ὥρα 1—2 μ. μ.

Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας (πλαστικὴ), παρὰ τοῦ κ. Π. Καββαδία, ὑφηγητοῦ, σάββατον, ὥρα 5—6 μ. μ.

Ἑρμηνεία τῶν μνημείων Ἀθηνῶν, καὶ ἀσκήσεις ἐν τοῖς μουσείοις παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καθ' ὀρισθησομένην ἡμέραν καὶ ὥραν.

Μυθολογία ἐν τῇ τέχνῃ, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, πέμπτην, ὥρα 3—4 μ. μ.

β.) Ἐν τῷ φυσικῷ τμήματι.

Γενικὴ χημεία, παρὰ τοῦ κ. Α. Κ. Χρηστομάνου, τακτικοῦ καθηγητοῦ καὶ διευθυντοῦ τοῦ χημείου, καθ' ἑκάστην, ὥρα 8—9 π. μ.

Ἀσκήσεις πρακτικαὶ τῶν φαρμακοποιῶν, ἰατρῶν καὶ

φυσικῶν ἐν τῷ χημείῳ, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καθ' ἑκάστην, ὥρα 9—12 π. μ. καὶ 3—6 μ. μ.

Ὄργανικὴ χημεία, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καθ' ἑκάστην, ὥρα 4—5 μ. μ.

Πειραματικὴ φυσικὴ παρὰ τοῦ κυρ. Δ. Σ. Στρούμπου, τακτ. καθηγητοῦ, δευτέραν, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 9—10 π. μ., τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 11—12 π. μ.

Ἀνωτέρα ὀπτική, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καθ' ὀρισθησομένης ἡμέρας καὶ ὥρας.

Ἀνατομία, ὀργανογραφία καὶ φυσιολογία τῶν φυτῶν, παρὰ τοῦ κ. Θ. Γ. Ὀρφανίδου, τ. κ., τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 9—10 π. μ. καὶ ὥρα 11—12 π. μ.

Ὄρυκτολογία, παρὰ τοῦ κ. Κ. Μητσοπούλου, τ. καθ., δευτέραν, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 11—12 π. μ.

Ὄρυκτολογικαὶ ἀσκήσεις, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, σάββατον, ὥρα 2—4 μ. μ.

Ζωολογία, παρὰ τοῦ κ. Ἡρ. Μητσοπούλου, τακτικοῦ καθηγ., καθ' ἑκάστην πλὴν τοῦ σαββάτου, ὥρα 2—3 μ. μ.

Φαρμακευτικὴ χημεία, παρὰ τοῦ κ. Γ. Α. Κρίνου, ἐκτάκτου καθηγητοῦ, δευτέραν, τετάρτην καὶ παρασκευὴν, ὥρα 2—3 μ. μ., καὶ ἀσκήσεις ἐν τῷ φαρμακευτικῷ φροντιστηρίῳ, κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, ὥρα 3—6 μ. μ.

Δυναμικὸς ἠλεκτρισμὸς, παρὰ τοῦ κ. Τιμολ. Α. Ἀργυροπούλου, ὑφ., δευτέραν καὶ παρασκευὴν, ὥρα 1—2 μ. μ.

Ἀνωτέρα μαθηματικὴ ὀπτική, παρὰ τοῦ αὐτοῦ, τετάρτην, ὥρα 4—5 μ. μ.

Ὄργανικὴ χημεία, παρὰ τοῦ κ. Α. Κ. Δαμβέργη, ὑφηγητοῦ, δευτέραν καὶ σάββατον, ὥρα 2—3 μ. μ.

γ.) Ἐν τῷ μαθηματικῷ τμήματι.

Σφαιρικὴ ἀστρονομία, παρὰ τοῦ κ. Δ. Κ. Κοκκίδου, ἐπιτίμου καθηγητοῦ, δευτέραν, τετάρτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 9—10 π. μ.

Διαφορικὸς ὑπολογισμὸς, παρὰ τοῦ κ. Β. Λάκωνος, τακτικού καθηγητοῦ, τρίτην, πέμπτην καὶ σάββατον, ὥρα 10—11 π. μ.

Ἀναλυτικὴ γεωμετρία, παρὰ τοῦ κ. Ἀθ. Κυζικηνοῦ, τακτ. καθηγ., τετάρτην καὶ σάββατον, ὥρα 3—5 μ. μ.

Θεωρητικὴ μηχανικὴ, παρὰ τοῦ κ. Ἰωάννου Ν. Χατζιδάκη, ὑφηγητοῦ, τρίτην καὶ πέμπτην, ὥρα 5—6 μ. μ.

ΝΕΟΣ ΚΩΔΙΞ ΤΡΑΓΩΔΙΩΝ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ.

«Ἀναδιφῶν τὰ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ γυμνασίου Θεσσαλονίκης ἀποκείμενα χειρόγραφα, ἅτινα εὐρεθέντα πρὸ ὀκτώ ἐτῶν ἐν τῇ τῆς μητροπόλεως ἐκκλησίᾳ τοῦ ἀγίου Δημητρίου μετηνέχθησαν εἰς τὸ γυμνάσιον τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ τότε μὲν μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, νῦν δὲ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰωακείμ Γ', ἀνεῦρον τῇ 16 Ἰουνίου πλὴν ἄλλων⁽¹⁾ καὶ χειρόγραφον περιλαμβάνον τρία δράματα τοῦ

(1) Ἀκριβῆ κατάλογον τῶν χειρογράφων, ὧν ὁ ἀριθμὸς μέγας, θὰ δημοσιεύσω ἴσως προσεχῶς· τὰ πλεῖστα περιλαμβάνουσι ἐκκλησιαστικὴν καὶ θεολογικὴν ὕλην, τροπάρια, πράξεις καὶ πολιτείας ἀγίων, εὐαγγέλια, πράξεις ἀποστόλων, συναξάρια, μαρτυρολόγια, νομοκάνονας, λόγους Ἰωάννου καὶ Γρηγορίου, ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν κ. ἄ. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἀναφέρονται ὀλίγιστα γεγραμμένα κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους, Ἀχιλλέως Τατίου ὀκτὼ βιβλία ἐρωτικῶν τῶν κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα, Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικὰ κ. ἄ. Ὀλίγα χειρόγραφα περιλαμβάνουσι φιλοσοφικὴν ὕλην, λογικὰς καὶ χρηστοθησίας, γεγραμμένας κατ' ἐμὴν γνώμην ὑπὸ τῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος χρηματισάντων διδασκάλων τῆς ἑλλην. σχολῆς Θεσσαλονίκης. (Σημειωτέον δὴλα δὴ ὅτι τὰ τελευταῖα εὐρέθησαν ἐν αὐτῇ τῇ σχολῇ, οὐχὶ ἐν τῇ μητροπόλει). Ἐκ τῶν χειρογράφων πολλῆς προσοχῆς ἄξια ὡς πρὸς τὴν παλαιογραφίαν εἶναι τὰ περιλαμβάνοντα μαρτυρολόγια καὶ εὐαγγέλια, ὧν τινὰ (μεμβράνινα) ἐγράφθησαν κατὰ τὸν 12ον καὶ 13ον αἰῶνα.

Εὐριπίδου, τὴν Ἐκάβην, τὸν Ὀρέστην καὶ τὰς Φοινίσσας. Ἡ εἰς τὰ τῆς βιβλιοθήκης ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐπικρατοῦσα ἀταξία δὲν ἀφῆκεν ἀλύμαντον καὶ τὸν ἡμέτερον κώδικα· βέβηλοι χεῖρες ἠφάνισαν τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ, σῆτες δέ, οἷς ἔρμαιον παρεδόθη τὸ χειρόγραφον, εὔρον ἐν τοῖς φύλλοις τροφὴν ἰκανήν. Καὶ πόσα μὲν φύλλα ἠφανίσθησαν δυσχερὲς νὰ ὀρίσῃ τις ἀκριβῶς· τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐκ μὲν τῆς ἀρχῆς λείπουσι ἢ τε ὑπόθεσις τῆς Ἐκάβης καὶ οἱ στ. 1—1045, ἐκ δὲ τοῦ τέλους οἱ στ. 1694—1766 τῶν Φοινισσῶν. Ἄν δέ τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐκάστη σελὶς τοῦ χειρογράφου ἐν μὲν τῇ νῦν ἀρχῇ περιλαμβάνει 13 στίχους, ἐν δὲ τῷ τέλει 15 κατὰ μέσον ὄρον, ἴσως δὲν θ' ἀπατηθῇ λίαν λέγων ὅτι ἐκ μὲν τῆς ἀρχῆς ἀφῆρέθησαν 40, ἐκ δὲ τοῦ τέλους 3 φύλλα· ἐκτὸς τούτων ἐλλείπουσι 4 ἄλλα φύλλα, ἅτινα περιλαμβάνον τοὺς στ. 1015—1057 καὶ 1520—1580 τῶν Φοινισσῶν, καὶ τινὰ «περιθώρια» (Rand) ἀποκοπέντα διὰ μαχαιριδίου. Τὰ περισωθέντα ἡμῖν εἰσιν 116 φύλλα χάρτου εἰς ὄγδοον.

»Περιεργία καὶ ἐλπίδες ἐκίνησάν με εἰς ἀκριβῆ ἀντιπαραβολὴν τῶν γραφῶν τοῦ χειρογράφου πρὸς τὰς μέχρι τοῦδε γνωστὰς ἡμῖν ἐξ ἄλλων κωδίκων· καὶ τὴν μὲν δημοσίευσιν αὐτῶν ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ ἀναβάλλομαι εἰς καιρὸν, νῦν δὲ χαίρων ἀνακινουῦμαι τοῖς ἀναγνώσταις τῆς Κλειούς ὅτι ὁ τῆς Θεσσαλονίκης κώδιξ περιλαμβάνει ἐν

Ἐν «ἐξωφύλλῳ» ἀρχαίου κώδικος εὔρον τάδε γεγραμμένα: † εἰς τοῦς χ. ἐπι γεν[νήσεως]. σουμάνοις εἰς τὴν χελίαν μ. . . . μῆν· ἀλα καὶ εἰς τοὺς χριστιανοῦς. . . . κατώσιν καὶ ἐπτοχίαν καὶ πίναν ἀλ. . . . τος εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν ὅπου δὲν. . . . πιτε τὴν ἡμέραν ἀπὸ ἐξακωσίους α. . . . ζαν· καὶ ἐμάλοσαν οἱ χριστιανοὶ μὲ τοὺς θ. . . . αἰθρέους καὶ ἐνίκησαν οἱ χριστιανοὶ καὶ ἐπί[ραν] τόπον πλησίων εἰς τὸ τιχόκαστρον καὶ θαύ[ουν?]. . . ἐξοδιάστισαν ἐπέκιναν ἀπὸ τεσαράκωντα χρ. . . .

(Δι' ἄλλου μέλανος): τὸν αὐτῶν χρῶνον ἔπ. . . . οἱ σπαχίδες καὶ οἱ γιανίτζαρ[οι]. . . . σουλτᾶν σουμάνοι καὶ ἔ. . . . αλαν τοῦ σουλτᾶν . . [μου]σταφᾶ.

τῷ κειμένῳ καὶ ὀρθῶς γραφάς, ἅς πολὺς ἤδη χρόνος, ἀφ' οὗ κριτικοί, οἳ οἱ ὁ Musgravn καὶ ἄλλοι, ἀποκατέστησαν ἐξ εἰκασίας. Καὶ εἶναι μὲν τὰ τοιαῦτα χωρία ὀλίγα τὸν ἀριθμόν, ἂν ὅμως θελήσωμεν νὰ ὦμεν δίκαιοι, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν τὸν αἰῶνα ἡμῶν μαστίζουσαν σπάνιν νέων κωδίκων, νέον τι συμβαλλομένων, καὶ τὴν ἡλικίαν τοῦ ἡμετέρου ἀντιγράφου, ὀφείλομεν νὰ εὐχαριστήσωμεν τῇ τύχῃ καὶ ἐπὶ τῷ μικρῷ τούτῳ δώρῳ, ὅπερ προσφέρεται ἡμῖν. Τὸ χειρόγραφον, ὅπερ σημαίνω διὰ τοῦ γράμματος Θ, ἐγράφη πιθανῶς κατὰ τὸν 16^{ον} αἰῶνα ὑπ' ἀνθρώπου ἐπιλανθανομένου πλειστάκις τῶν κανόνων τῆς γραμματικῆς καὶ μετρικῆς, διωρθώθη δ' ἐν τισιν ὑπὸ μεταγενεστέρως χειρός, ὡς ἀποδείκνυσιν ἡ τοῦ μέλανος διαφορὰ.

»Περὶ τῶν ἐν τῷ ἐδάφει καὶ ἐν τῇ ὡς γεγραμμένων σχολίων καὶ γλωσσημάτων θὰ διαλάβω ἄλλοτε. Ἐκδόσει ἐχρησάμενη τῇ τοῦ Dindorf ἐν » Poetæ scenici, Oxon. 1869».

Ταῦτα ἔγραψον πρὸ τεσσάρων μηνῶν ἐν τῇ Κλειοῦ (ἐν ἀριθ. 1049)· νῦν δ' ἐκπληρῶν ἦν τότε ἔδωκα ὑπόσχεσιν γνωρίζω τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ Ἀθηναίου πάσας τὰς τοῦ κωδικῆς γραφάς, ὑπ' ὄψιν ἔχων καὶ τὰς ἐκδόσεις τοῦ Porson (Euripidis Hecuba, Orestes, Phoenissæ, Lips. 1824), Hermann (Hecuba, Lips. 1831, Phoenissæ 1840), Klotz (Orestes, Gothæ 1859, Phoenissæ 1842) καὶ Nauck (Lips. 1854) καὶ τὰ τοῦ Dindorf »scholia Græca in Euripidis tragoediis, Oxon. 1863».

Ἐν Ὁρέστ. στ. 140 κ. ἐ. ἡ τῶν προσώπων διανομὴ ἔχει κατὰ Dindorf ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ἡμαρτημένως ὡδε :

Ἡλ. σῖγα σῖγα, λεπτόν ἔχνος ἀρβύλης
τίθετε, μὴ κτυπεῖτε — — ,
ἀποπρὸ βᾶτ' ἐκείσ', κ. τ. λ.

Ἡ τοῦ Ἀλδου ἐκδοσις ἀπέδωκεν ἐκάστῳ τὸ οἰκεῖον, τοὺς μὲν δύο πρώτους στίχους τῷ χορῷ, τὸν δὲ τρίτον τῇ Ἡ-

λέκτρα· τὴν ὀρθὴν διανομὴν παρέχει καὶ τὸ ἡμέτερον ἀντίγραφον, πλὴν τῆς διαφορᾶς ὅτι ἀντὶ «χορὸς» φέρεται ἐν αὐτῷ «ἡμίχορος».

Ἐν Ὁρέστ. στ. 409—410 λέγονται τάδε :

Μενέλ. οἶδ' ἅς ἔλεξας, ὀνομάσαι δ' οὐ βούλομαι.
Ὁρ. σεμναὶ γάρ· εὐπαιδευτα δ' ἀποτρέπου λέγειν.

Τὸ «ἀποτρέπου» διώρθωσεν ὁ Musgravn εἰς «ἀποτρέπει», ὅπερ ἐδέξαντο πάντες οἱ ἐκδόται, ἐπικυροῖ δὲ ὁ κωδὶξ Θ· πρβλ. Pors. ἐν σελ. 45. Τ' ἀρχαῖα σχόλια (τόμ. 6' σελ. 128, 15 κ. ἐ.) ἐρμηνεύουσι τὴν προστακτικὴν· ἄπορον ὅμως πῶς οἱ ἐκδόται παρεῖδον τὸ τελευταῖον αὐτῶν ἔχον ὡδε : «εὐπαιδεύτως δὲ ποιεῖς ὀνομάζειν αὐτὰς παραιτούμενος».

Ἐν Ὁρέστ. στ. 1659

ὁ δ' ἐπιὼν νιν βίωτος εὐδαίμων μενεῖ

γράφουσιν οἱ ἐκδόται ἐξ εἰκασίας τοῦ Brunck «μένει», ὅπερ ἐμπεδοῖ τὸ ἀντίγραφον Θ.

Ἐν Φοινισσῶν στ. 566

ὀδυνηρὸς ἄρ' ὁ πλοῦτος, δν ζητεῖς ἔχων

διώρθωσεν ὁ Brunck τὸ «ἄρ» εἰς «ἄρ'», ὅπερ φέρεται ἐν Θ.

Ἐν Φοιν. στ. 1351

ἐπὶ κᾶρα τε λευκοπήχεις

ἐμπεδοῖ ὁ κωδὶξ Θ τὴν τοῦ Kirchhof εἰκασίαν

ἐπὶ κρᾶτα λευκοπήχεις.

Ἐν Φοιν. στ. 1375—1376 λέγονται :

ἐς στέρν' ἀδελφοῦ τῆσδ' ἀπ' ὠλένης βαλεῖν
κτανεῖν θ', δς ἦλθε πατρίδα πορθήσων ἐμήν.

«1376 versum ex 756 fictum eiecit Valckenarius». Dindorf ἐν σελ. 136. Τὸ ἀντίγραφον Θ ἄριστα ποιοῦν παραλείπει τὸν στίχον.

Ἐν τῇ τοῦ γραμματικοῦ Ἀριστοφάνους ὑποθέσει τοῦ Ὁρέστου (Dind. σκην. ποιητ. σελ. 101) ἀναγινώσκεται: «ὦ (Ὁρέστη) προσκαθέζεται πρὸς τοῖς ποσὶν Ἡλέκτρα· διαπορεῖται δὲ τί δήποτε οὐ πρὸς τῇ κεφαλῇ· οὕτω δὲ μᾶλλον ἐδόκει τὸν ἀδελφὸν τημελεῖν, πλησιαίτερον οὕτω προσκαθεζομένη». ὁ κῶδιξ Θ (ἐν ᾧ γέγραπται «πλησιέστερον») παραλείπει τὸ δεύτερον «οὕτω», ὡς καὶ ὁ Gu. (Dind. σχολ. τόμ. β' σελ. 6). Οὔτε «τούτῳ προσκαθεζομένη», ὡς παρὰ Porson φέρεται, οὔτε «αὐτῷ προσκαθεζομένη», ὡς ὁ Klotz γράφει, εἶναι ἀληθές. Ἄριστα ποιῶν ὁ Nauck (τόμ. β' σελ. 244) ἀπέβαλε τὸ «οὕτω».

Ἐν τισι χωρίοις φαίνονται μοι αἱ τοῦ Θ γραφαὶ προτιμότεραι τῶν νῦν ἀναγινωσκομένων. Ἐν τῇ τῶν Φοινισσῶν ὑποθέσει (περὶ ἧς κατωτέρω) φέρεται ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀντιγράφῳ ἡ ἱστορία τοῦ Χρυσίππου, ὡς διέσωσεν αὐτὴν τὸ σχόλιον τοῦ κώδικος Α ἐν τόμ. γ' σελ. 38, 3, ἔχον ὧδε: «μαθὼν δὲ ὁ Πέλοψ περὶ τούτου κατηράσατο τῷ ἐλόντι αὐτὸν μὴ κτήσασθαι παῖδα, εἰ δὲ κτήσαιτο ὑπ' αὐτοῦ ἀναιρεθείη». Ἐν Θ ἀντὶ τοῦ «ἀναιρεθείη» φέρεται «ἀναιρεθῆναι», ὅπερ δὲν διστάζω νὰ προτιμήσω.

Ἐν τῇ αὐτῇ ὑποθέσει ἐσώθη ἡ λύσις τοῦ αἰνίγματος τῆς Σφιγγός, ὡς φέρεται ἐν τῷ εἰς τὸν στ. 50 σχολίῳ (ἐν τόμ. γ' σελ. 52) τῷ λέγοντι ἐν τέλει: «τινὲς δὲ φασὶ τύχη λῦσαι τὸ αἰνίγμα καὶ δακτυλοδεικτεῖν, ὃ ἐστὶ τὸν ἄνθρωπον, ἑαυτὴν διεσπάραξεν», περὶ ὧν ὁ Valckenaer σημειοῦται τὰδε: «ante ὃ ἐστὶ τὸν ἄνθρωπον et post haec verba intercidere quaedam»..... Ἐν Θ φέρεται: «τινὲς ὡς φασὶν τύχη λῦσαι τὸ αἰνίγμα τὸν Οἰδίποδα καὶ δακτυλοδεικτεῖ, ὃ ἐστὶ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ διεσπάραξεν ἑαυτὴν ἡ Σφιγξ». Ἐξ αὐτῶν δυνάμεθα νὰ συμπληρώσωμεν τὰ ἐν τέλει τοῦ πρώτου σχολίου κακῶς ἔχοντα.

Ἐν τῇ ὑποθέσει τῇ παρὰ Dindorf ἐν τόμ. γ' σελ. 2—3 φερομένη λέγεται ἐν τέλει: «Κρέων δὲ δυσχερῶς φέρων—Πολυνείκην—ἀκῆδευτον ἔρριψεν, Οἰδίπουν δὲ φυγάδα τῆς

πατρίδος ἀπέπεμψεν, ἐφ' ὧν μὲν οὐ φυλάξας τὸν ἀνθρώπινον νόμον, ἐφ' ὧν δὲ τὴν ὀργὴν λογοποιήσας». Ἀντὶ τοῦ «λογοποιήσας» ὁ κῶδιξ Θ παρέχει «λόγον ποιήσας», ὅπερ προκριτέον («iram pro ratione habens»).

Ἄλλαι τινὲς γραφαὶ διάφοροι τῶν ἐν τοῖς λοιποῖς κῶδιξιν εἶναι μικροῦ λόγου ἀξίαι.

Ἐν Ὁρέστ. στ. 403 ἀντὶ τοῦ

πότερα κατ' οἴκους ἢ προσεδρεύων πυρᾷ

ἀναγινώσκεται ἐν Θ

πότερον κατ' οἴκους κ. τ. λ.

Ἐν Ὁρέστ. στ. 421 κ. ἐ. λέγεται:

Μεν. πόσον χρόνον δὲ μητρὸς οἴχονται πνοαί;

Ὁρ. ἔκτον τόδ' ἡμαρ· ἔτι πυρὰ θερμὴ τάφου.

Μεν. ὡς ταχὺ μετῆλθόν σ' αἶμα μητέρος θεαί.

Τὸ «μητέρος θεαί» παρέχει ὑπονοίας τοῖς κριτικοῖς· ἐν Θ φέρεται «μητρὸς τε θεαί», ἡτις γραφὴ πλησιάζει τῇ τοῦ Dindorf εἰκασίᾳ «μητρὸς αἱ θεαί», ἂν τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν τῷ ἀντιγράφῳ πλειστάκις ἐνηλλάγησαν τὰ «αι» καὶ «ε», ὡς ἐν Ἐκάβ. στ. 1216 «αἰφ'» ἀντὶ «ἐφ'» καὶ ἐν Ὁρ. στ. 435 «ἐγίσθου» ἀντὶ «Αἰγίσθου» κ. ἄ.

Ἐν Ὁρ. στ. 456 κ. ἐ.

καὶ μὴν γέροντι θεῦρ' ἀμιλλᾶται ποδί

ὁ Σπαρτιάτης Τυνδάρεως κ. ἐ.

ἀναγινώσκεται ὁ πρῶτος στίχος ἐν Θ ὧδε:

καὶ μὴν γέροντι τ' ὧδ' ἀμιλλᾶται ποδί,

ὅπερ ἄγνοῶ ἂν ὀφείλω νὰ διορθώσω εἰς «γέροντι τῷδ'» ἢ εἰς «γέροντί τ' ὧδ'».

Ἐν Ὁρ. στ. 537 ἀντὶ τοῦ

ἢ μὴ πῖβαινε Σπαρτιάτιδος χθονός

ὁ κῶδιξ Θ παρέχει ἐν ξένῳ τόπῳ (ἴδ. κατωτ.):

ἢ μὴ πρόβαινε Σπαρτιάτιδος χθονός.

Ἐν Ὅρ. στ. 605 κ. ε.

ἀεὶ γυναῖκες ἐμποδῶν ταῖς συμφοραῖς
ἔφυσαν ἀνδρῶν πρὸς τὸ δυστυχέστερον

ὁ κώδιξ Θ ἔχει »πρὸς τὸ δυσχερέστατον»· ἐν τισιν ἀντιγράφοις φέρεται »δυστυχέστατον», ἐν ἄλλοις »δυσχερέστερον».

Ἐν Ὅρ. στ. 613

ἐκοῦσαν, οὐκ ἄκουσαν ἐπισείσω πόλιν

φέρεται ἐν Θ «ἐνσείσω», ὅπερ ἴσως εἶναι ταῦτὸ τῷ «ἀνασείσω», περὶ οὗ βλ. Pors. ἐν σελ. 59 καὶ Klotz ἐν σελ. 99.

Ἐν Ὅρ. στ. 640 κ. ε. ἀντὶ τοῦ

τὰ μακρὰ τῶν σμικρῶν λόγων
ἐπίπροσθὲν ἔστι κ. τ. λ.

φέρεται ἐν Θ »εἶσι».

Ἐν Ὅρ. στ. 1850 κ. ε. ἀντὶ τοῦ

τάδ' ἀντὶ παίδων καὶ γαμηλίου λέχους
προσφθέγματα κ. τ. λ.

ἀναγιγώσκεται ἐν Θ »ταῦτ' ἀντὶ παίδων» κ. ε.

Ἐν Ὅρ. στ. 1510

οὐ τι που κραυγὴν ἔθηκας Μενέλεω βοηδρομεῖν ;

ἀντὶ τῆς δοτικῆς »Μενέλεω» φέρεται ἐν Θ ἡ αἰτιατικὴ »Μενέλεων», ἣν ἄγνοῶ ἂν ἀνέγνω ὁ σχολιαστὴς ὁ γράφων ἐν τόμ. β' σελ. 521, 2 : »οὐ διὰ τοῦτο, φησὶν, ἐβύησας ὥστε τὸν Μενέλαον ἐλθόντα βοηθεῖν».

Ἐν τῷ χρησμῷ τῷ δοθέντι τῷ Λαίῳ (ἴδ. κατωτ.) ἀντὶ τοῦ

Λαίε Λαβδακίδη, παίδων γένος ὄλβιον αἰτεῖς

φέρεται ἐν Θ

Λαίε Λαβδακίδη, παίδων γόνον ὄλβιον αἰτεῖς.

Ἐν Φοινισσῶν στ. 216 ἀντὶ τοῦ

Καδμείων δ' ἔμολον γᾶν

ὁ Θ ἔχει »Καδμείαν δ' ἔμολον γᾶν», ὡς ἐν Σοφοκλ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 399 λέγεται »γῆς Καδμείας» καὶ ἐν στ. 1162 »Καδμείαν χθόνα».

Ἐν Φοινισ. στ. 320 κ. ε. ἀντὶ τοῦ

ἡ ποθεινὸς φίλοις
ἡ ποθεινὸς Θήβαις

φέρεται ἐν Θ «—ἡ ποθεινὸς φίλαις» (ἀντὶ τοῦ «Θήβαις»), ἀνωθεν δ' ἡ ἐξήγησις : »ὄντως ἐπιζητούμενος ταῖς Θήβαις».

Ἐν Φοιν. στ. 799 κ. ε.

ἡ δεινά τις Ἔρις θεός, ἃ τάδε
μήσατο πῆματα γᾶς βασιλευσιν

ὁ κώδιξ Θ ἔχει

μήσατο πῆματα τοῖς βασιλευσιν.

Ἐν Φοιν. στ. 1651 ἀντὶ τοῦ

οὐκ ἔννομον γὰρ τὴν δίκην πράσσειθέ νιν

φέρεται ἐν Θ »οὐκ ἔννομον δὲ τὴν δίκην κ. τ. λ.»

Ἐν Φοιν. στ. 1671 ἀντὶ τοῦ

ὦ φίλτατ', ἀλλὰ στόμα γε σὸν προσπτύξομαι

φέρεται ἐν Θ

ὦ φίλτατ', ἀλλὰ σῶμα σὸν προσπτύξομαι.

ὅπερ ἰδίᾳς προσοχῆς ἄξιον.

Κακόμετρος τοῦναντίον εἶνε ἡ τοῦ Θ γραφὴ ἐν Ὅρεστ. στ. 540—541

ἐγὼ δὲ τᾶλλα μὲν μακάριος πέφυκ' ἀνὴρ

πλὴν δὲ εἰς θυγατέρας· τοῦτο δ' οὐκ εὐδαιμονῶ

ἀντὶ τοῦ : »ἐγὼ δὲ τᾶλλα μακάριος — πλὴν εἰς θυγατέρας κ. τ. λ.».

Μέλλων νὰ ἐπισυνάψω τὰς ἡμαρτημένας γραφὰς τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης ἀντιγράφου, ὧν πολλαὶ φέρονται καὶ ἐν ἄλλοις κώδιξι, κρίνω καλὸν νὰ ὑπομνήσω ὅτι θὰ παρέλθω ἀμνημόνευτα τὰ πλεῖστα ὀρθογραφικὰ ἀμαρτήματα αὐτοῦ, ὡς ἐν Ἐκάβῃ (στ. 1050) »στίχοντα», (στ. 1105) «δ-

σων» ἀντὶ τοῦ «ὄσσω», (στ. 1126) «καθεμάξω», ἐν Ὁρέστη (στ. 362) «πρόραν»· καὶ τὰ μετρικὰ, οἷα ἐν Ἐκάβῃ (στ. 1200) «Ἑλλησι γένος» ἀντὶ τοῦ «Ἑλλησιν γένος» καὶ ἐν Ὁρέστη (στ. 411) «βακχεύουσιν» ἀντὶ τοῦ «βακχεύουσι» κ. ἄ.

ΕΚΑΒΗ.

Στ. 1046] σὺ παῖδας. 1047—1048] ἡμιχόριον. 1060] ἢ ταύτην ἢ τήνδ'. 1066] ποῖ καὶ με φύγειν. 1068] ἀρκέσαιο ἀρκέσειο Θ. Ὑπὲρ τὸ «ἀρκέσειο» φέρεται ἡ ἐξήγησις «θεραπεύσαις» (=ἀκέσαιο). 1080] πᾶ στῶ, πᾶ κάμψω, πᾶ βῶ. 1085] δύσφορα ἐργασται κακά. 1086] δρᾶσαντι τ' αἰσχρά. 1089] λογχηφόρον. 1093] ἔτε. 1100 ἀναπτάμενος—εἰς μέλαθρον. 1105 ἢ τὸν ἐς αἶδα μελανοχρῶ (sic) πορθμὸν αἶξω. 1107 σύγνωσθ'. 1108 ἐξαλλάξας. 1118 παῖδας τούσδ'—ἢ. 1119 σοί τε καὶ τέκνοισιν. 1124 ἢ. 1141 αἶροιεν Θ· πρβλ. Herm. ἐν σελ. 127. 1147 φράζουσα. 1148 μ' εἰσήγαγε. 1150 ἴζω κλίνης. 1159 διαδοχαῖσιν ἀμείβουσαι χερῶν. 1161 φάσγανον. 1178 εἴ τι. 1182 αἰεῖ. 1183 αὐτοῦ. 1194 ἀπόλοντο. 1197 πῶς. 1201 δύναιντο. 1208 εὐτύχει Θ. Ἡ ἐπὶ τοῦ «ει» περισπωμένη εἶναι διαγεγραμμένη. Πρβλ. Herm. ἐν σελ. 134. 1206 ἀληθὲς λέγειν Θ· ἴδ. Pors. ἐν σελ. 86. 1211. τί δ'οὐ τοῦτ'. 1212 τρέφοντι παῖδα. 1217 νῦν-φάνη. 1222 οὐδὲν νῦν πω. 1222 σῆς ἀπαλλάξαι] ἀπαλλάξαι. 1125 σώσας τε] σώσας. ἴδ. Herm. ἐν σελ. 136. 1226] ἐν Θ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου φέρεται «γνώμη», ἐν τῷ στίχῳ «οἱ ἀγαθοί». 1228 εὐτυχεῖ. 1237 δεσπότας οὐ. 1240 ἀχθεινὰ μὲν μοι] ἀχθήμον μὲν μοι Θ. 1242 χεῖρας. 1245 ἔχεις Θ. Πρβλ. Herm. ἐν σελ. 137. 1254 οὐκ οὔν. 1255 τῶν τ' ὀμμάτων ἐμῶν. 1256 τί δαί με Θ. ἴδ. Herm. ἐν σελ. 138 καὶ Pors. ἐν σελ. 89. 1259 ἠνίκα σε. 1262 πρὸς τοῦ βιαίων τυγχάνουσιν] πρὸς τοῦ βιαίων τινός (γρ. τίνος) τυγχάνουσιν Θ. Τινός (τίνος) εἶναι προφανῶς ἐξήγησις τοῦ «τοῦ» παρεισφρήσασα εἰς τὸ

κείμενον· ὑπὲρ τὸν στίχον φέρεται : «ἐξ ἐτὶ τινός» (= ἐξ αἰτίας τίνος). 1263 νεὼς ἀμβίση. 1266 πῶς οἶσθα. 1267 ὁ θρηξ μάντις διόνυσος τάδε Θ· ὑπὲρ τὸ «διόνυσος» προσετέθη τὸ «εἶπε». 1270 ἐνδ'. 1271 σὸν Θ. ἴδ. Dind. ἐν σελ. 100. 1279 καὐτὸν δὲ τοῦτον Θ. ἴδ. Pors. ἐν σελ. 91 καὶ Herm. ἐν σελ. 143. 1280 Ἀγαμέμνων] ἐκά' (=Ἐκάβη). 1282 ἐκ ποδῶν. 1283 ΑΓΑΜ. οὐκ ἐφέξετ] ἘΚΑΒΗ. οὐκ ἐφέζεται κ.τ.λ. ἴδ. Herm. ἐν σελ. 144. 1284 ἐκλείετ' Θ. Ἀνωθεν φέρεται ἡ ἐξήγησις «ἐκβάλεται» (γρ. ἐκβάλετε), ἣτις ἀναφέρεται εἰς τὸν στ. 1282 «οὐχ ἔλξετ'—ἐκποδῶν βία»· πρβλ. σχολ. τόμ. α' σελ. 514, 10 : «οὐχ ἔλξετ' : ἐκβάλλετε αὐτὸν—μακράν», ἐνθα ἐκ τοῦ ἡμετέρου κώδικος προτιμῶ νὰ γράψω «ἐκβάλετε». 1285 που Θ. ἴδ. Herm. ἐν σελ. 145. 1287 σὺ δ' ὦ τάλαιν' Ἐκάβη. 1287] ὁ στίχος φέρεται ἐν Θ δις γεγραμμένος, ἐν τέλει τοῦ φύλλου 9⁶ καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ 10^α. 1292 ἀφειμένοις.

Μετὰ τὸν τελευταῖον στίχον ἔπεται ἐν Θ : «τέλος εὐριπίδου ὑπόθεσις Ἐκάβης. — τῷ θεῷ δόξα ἀμήν : τέλος τοῦ πρώτου δράγματος : —ἰὺ ἢ γοῦ· ἀρχὴ τοῦ β' δράγματος. τὸ β' δράγμα.

Τί ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ ζητεῖ ἡ «ὑπόθεσις» ἀγνοῶ· οὐτ' ἐγὼ οὐτ' ἄλλοι φίλοι, οἷς ἔδειξα τὰς σημειώσεις μου, ἠδυνήθησαν νὰ λύσωσι τὸ αἰνίγμα ἐκεῖνο «ἰὺ ἢ γοῦ»· ἐγὼ εἶκασα «ἰησοῦ (=ἰὺ) ἢ γοῦ», ὃ ὅμοιον φέρεται ἐν ἄλλῳ κώδικι, περὶ οὗ προσεχῶς, τόδε : «χε (=χριστέ) δίδου πονέοντι τετὴν πολυόλβον ἀρωγήν».

Τὸ φύλλον 10⁵ δείκνυσιν ἡμῖν εἰκόνας, τὸν Αἶαντα πεζόν, τὸν Ἀχιλλέα ἔφιππον, τὸν Ὀδυσσεά καὶ ἄλλους· κάτωθεν φέρεται : «ὁ Ἀχιλεὺς καὶ ὁ Αἶας συνέτυχων ἀλλήλοις· ὦ κυνός ὦματ' ἐλάφου δὲ καρδίαν.

Τὸ φύλλον 11^α περιλαμβάνει εἰκόνας ἐφίππου ἀνδρός, ἀγίου καὶ ἐσπαρμένους φράσεις «ὁ μὲν σοφὸς σολομῶν» κ. ἄ.

Τὸ φύλλον 11^β περιλαμβάνει εἰκόνας ἀγίου, τοξότου κ. ἄ. καὶ φράσεις «ὁ ὀρέστης τὸν φόνον τοῦ πατρὸς μετα-

πορευόμενος κ. ε.» (ἐκ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ὀρέστου, περὶ ἧς κατωτέρω) καί: »ὁ μὲν Ἀριστοτέλης λογικαῖς ἀντιθέσεσι τὰς Πλάτωνος ἀνέτρεπε θέσεις· σὺ δὲ τὸ μείζον ἔργοις αὐτοῖς τοῖς αὐτοῦ (sic)· ἢ γὰρ ὁ φίλος τῶν οὐ πρὸς τι· ἢ οὐκέτι χρὴ πρὸς ἀντ. . . . φοντα τὰ πρὸς τι λέγεσθαι».

ΟΡΕΣΤΗΣ.

Ἐν τῷ φύλλῳ 12^α καὶ 12^β ἀναγινώσκειται ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ὀρέστου, ἢ ἐν σχολ. τόμ. β' σελ. 3—4 φερομένη. Σελ. 3,7] περὶ τοῦ παθεῖν. 3,9 μεθ' ἡμέραν δέ. 3,10 Τυνδάρεω. Σελ. 4,3 Πυλάδης φίλος. 4,4 πρῶτα. 4,9 ὑπ' αὐτοῦ. 4,11 Πυλάδη δὲ Ἠλέκτρα, καθαρθέντα δὲ κ. ε.

Ἀκολουθεῖ ἐκ τῆς Ἀριστοφάνους γραμματικοῦ ὑποθέσεως (σκην. ποιητ. σελ. 101) τὸ μέρος: (ἢ) μὲν σκηνη—φαῦλοι ἦσαν. Σχολ. τόμ. β' σελ. 5—6. Σελ. 5, 6 ὑπὲρ τῆς Ὀρέστου συμφορᾶς. 5, 7 προλογίζει δὲ ἡ Ἠλέκτρα τὸ δράμα κ. ε. Σελ. 6,6 τῶν γυναικῶν. 6,7 ἡ Ἠλέκτρα—λευκόν. 6, 9 τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

Ἐπεταί: »τὰ τοῦ δράματος πρόσωπα, Ἠλέκτρα, Ἐλένη κ.τ.λ.» καὶ »ὁ πρόλογος τῆς Ἠλέκτρας ἔστι γνωμικός· ὑπάρχει οὖν ἕως ὧδε »ὁ γὰρ μακάριος κούκ ὀνειδίζω τύχας Διὸς πεφυκώς».

Ἐν φύλλῳ 12^γ ἀρχεται ὁ Ὀρέστης. Στ. 1] »γνώμη». 2 οὐδὲ ξυμφορὰ Θ. Ἰδ. ΚΙ. σελ. 28. 20 Μενέλεως. 28 ἀδικίαν τί κ. ε. 35 οὐδὲ Θ ἐκ πρώτης χειρός· μεταγενέστερος διώρθωσεν εἰς »ὁ δέ». 52 δὲ Θ ἐκ πρώτης χειρός, μεταβληθὲν εἰς »δή». 69 κείνου. 73 κασίγνητος σός. 85 τούτου κούκ. 91 ἀπείρηκ' ἐν κακοῖς. 93 παρεδρία. 94 κασιγνήτου. 96 κόμας. 97 φίλον Θ· κάτωθεν τοῦ »οὐχὶ θεμιτόν» φέρεται »οὐ θεμιτόν» 100 ὀρθῶς ἔλεξας, οὐ φίλως δέ μοι λέγεις] ὀρθῶς ἔλεγξας, οὐ φίλος δέ μοι λέγεις Θ· »ἐλέγξασ'» εἶκασεν ὁ Reiske, ὃ ἀκολουθεῖ καὶ Brunck· »ἐλέγγεις» γράφει ὁ Hartung. 101 τίς εἰς. 102 δέδοικά

γε. 103 ἀργεῖοι τ' ἀναβοᾶ. 110 ὀρθῶς Θ, μετ' ἐξηγήσεως »καλῶς». 111 καὶ πέμφομαι θυγατέρα· εὖ γὰρ λέγεις Θ· πρβλ. ΚΙ. σελ. 45. 113 καὶ λάβε-χερί. 115 ἀμφές-οἰνοποτ'. 122 ἐμήν. 125 ὁδοῦ μέμνησω. 131 ἐλλάδα. 132 πάρρυσιν-θρηνημασιν. 134 ἐκτήξουσ' Θ μεταβεβλημένον εἰς »ἐκτήσους». 140 λευκόν Θ ἀνωθεν »λεπτόν». 142 ἀποπροβατε κείσε Θ· Ἰδ. ΚΙ. σελ. 49. 146 φίλη. 153 λόγου μετὰδος μοι φίλα. 154 τυγχάν' εἶπω. 160 ὦ μέλεος. 161 ὦ τάλας. 162 ἄ ἄ ἀδικος ἀδικα. 162 τότε ἔλακεν ἔλακεν. 165 ἐμής. 169 οὖν νιν. 173—186 Θ ἔχει τὴν αὐτὴν διανομήν, ἣν ὁ κώδιξ Β παρὰ ΚΙ. ἐν σελ. 52. 176 μόλε Θ ἀπαξ. 181 ἠγάγεται. 179 ἀγαμεμνόνειον ἐπὶ δόμων Θ· ἀνωθεν τοῦ »ἀγαμεμνόνειον» φέρεται »γόνον»· πρβλ. ΚΙ. σελ. 52. 181 διοιχόμεθα. 184 φυλασσομένη. 186 ὦ φίλα. 187 τελευτή. 188 τί δ' ἄλλ' οὐδὲ Θ· ἀνωθεν φέρεται »εἶπας»· πρβλ. ΚΙ. σελ. 53 καὶ Pors. σελ. 29. 193 προφόνου ματέρος Θ· ἀνωθεν »πρᾶ (=πατέρα) φονευσάσης» (=πατροφόνου). 194 οὐκ. 195 ἔκτανες ἔθανες Θ· ἀνωθεν »ἐφόνευσας ἐν τῷ θανάτῳ»· πρβλ. σχολ. τόμ. β', σελ. 80. 196 τεκομένη μάτερ. 199 τέκνα τάδε. 200 ὀλόμεθα ἰσονέκυες. 201 κ. ε.] σὺ γὰρ ἐν εκροῖς τότε ἔμὸν μέρος οἴχεται βίου τὸ πλεον-ἐν γόοις δάκρυσί τε. 206 ἦ. 212 γε. 213 σοφός. 216 ἀμνημονῶ γὰρ τὸ πρὶν Θ· ὑπὲρ τὸ »τὸ πρὶν» φέρεται »κατὰ τὸ πρότερον»· ὑπὲρ τὸ »τὸ» φέρεται »ῶν» τ. ε. »τῶν». 217 εὐφρανας. 220 ὀμμάτων ἐμῶν. 223 πλευράν. 227 εὐναν". 229 Θ δὲν ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ τὸν στίχον, προσγραφέντα ἐν τῇ ὡα ὑπ' ἄλλης χειρός. 230 κτῆμα. 231 »στῆσον» φέρεται ὑπὲρ τὸν στίχον ἐξ ἄλλης χειρός. 232 »γνώμη». 234 μεταβολὴ πάντων γλυκύ] μεταβολὴ δ' ἀπάντων ἡδύ Θ· τὸ »ἄ» προῆλθεν ἐξ »ε», ὥστε ἡ πρώτη γραφή ἦν »δὲ πάντων»· περὶ τῆς διαφόρου γραφῆς »ἡδύ» πρβλ. Εὐστάθ. εἰς Ὀδυσσ. ρ. 1404, 54 καὶ σχολ. τόμ. β', σελ. 88, 17. 236 »γνώμη». 236 κρεῖσσον γάρ. 240 τὸ Θ, διωρθωμένον εἰς »τοῦ». ΚΙ. σελ.

59. 241 κασιγνήτου. 242 ναυπλίω. 248 κακὸν ἤκει μέγα.
 252 μὴν. 258 ταλαίπωρε ἀτρέμας. 262 οὕτω. 264 μέθες
 με' Θ. ΚΙ. σελ. 62. 266 οἱ ἐγὼ τίν' ἐπικουρίαν λάβω τά-
 λαινα. 278 ἠλάσμεσθα. 279 αὖθις γαλήν'. 280—281
 'Ορ.] 280 'Ηλ. τί κλαίεις κρᾶτα θεῖς κ.τ.λ. 281 'Ορ. αἰ-
 σχύνομαι κ. ἐ. Θ. ΚΙ. σελ. 64. 282 ὄχλον τε παρθένω
 παρέχων ὅσοις ἐμοῖς. 284 δέ μοι. 286 εἰς ἔργον. 287
 εὐφρανε. 289 μητέρα κτεῖναι. 292 ἀναλαβεῖν ἔτ' ἐμελλε.
 294 ἀνακαλύπτ' Θ μετ' ἐξηγήσεως »ἀνακαλύπτου«. 296
 τᾶμ' ἀθυμήσαντ'] μ' ἀθυμήσαντ'. 298 ἴσχανε. 298 ὅταν
 σύ. 300 »γνώμη«. 303 σῖτα τ' Θ. ἴδ. Pors. σελ. 38. 303
 λουτρά τ' ἐπὶ χροῖ βάλλε. 307 οὐκ ἔστι] οὐκ ἔστι δυνατὸν Θ·
 ἢ ἐξήγησις »δυνατὸν»· εἰσέφρησεν εἰς τὸ κείμενον· πρβλ. σχολ.
 τόμ. β', σελ. 103, 20. 307 κατθανεῖν. 310 δοκῶ Θ διωρ-
 θωμένον εἰς »δοκεῖ«. 312 καὶ τὸ μῆ. 312 σε δεμνίων. 314
 »γνώμη«. 314 κἂν μὴ νοσεῖς γάρ, ἀλλὰ δοξάζεις νοσεῖν
 Θ· ἴδ. ΚΙ. σελ. 67. 326 ἕασ' Θ· διωρθωμένον εἰς «ἔατ'». 328
 ὁ τάλας. 331 μυχοὶ τᾶς Θ διωρθωμένον εἰς »γῆς». 346
 ἕτερον ἢ] ἢ Θ· ἴδ. ΚΙ. σελ. 70. 355 εὐχου. 357 ὦ
 δώματι η Θ διωρθωμένον εἰς »ὦ δῶμα τῆ». 360 'Αγα-
 μέμνονος γάρ. 365 τᾶδ'. 374 θυγατρός Θ· ἴδ. ΚΙ. σελ.
 74. 375 νῦν Θ προστεθειμένον ὑπὲρ τὸ »καί» ὑπὸ δευτέ-
 ρας χειρός. 381 σημανῶ. 387 τέλος. 390 με. 395 τίς ἀ-
 πόλλυσι. 397 σοφόν τι. 400 μητρός θ'. 408 νυκτὶ προ-
 σφερεῖς] νυκτί. 413 »γνώμη» Θ ἐν τέλει τοῦ στίχου. 417
 ἀμαθέστερος ὢν. 418 εἰσὶν θεοὶ Θ· ΚΙ. σελ. 80. 419 οὐκ
 ἀμύνει Λοξίας] οὐκ ἀμύνει. . . . ἰος Λοξίας Θ· τῆς μετὰ
 τὸ »ἀμύνει» ἀποσβεσθείσης λέξεως διεσώθησαν αἱ τελευ-
 ταῖαι συλλαβαὶ »ιος» εὐανάγνωστοι. 422 πυρὰ θερμά. 433
 φόνου. 434 οὐκουν μετῆν μοι. 451 μόνης. 454 ἔχουσιν
 φίλοι Θ· προτέτακται »γνώμη». 455 οἱ μὴ ἐπὶ ταῖς. 461.
 ἡμαρτημένοις Θ· ἴδ. Pors. σελ. 48. 464 ἀγκάλαισιν. 465
 διοσκούρω. 473 ἤκεν. 478 »γνώμη». 480 τὸ στύγημ'.
 486 τι. 493 ἐγένετ' ἂν συνετώτερος. 498 τῆς ἐμῆς θυγα-

τρὸς. 500 ἐχρῆν. 502 σωφρων—ἄν τι συμφοραῖς Θ· ἴδ.
 ΚΙ. σελ. 89. 503—506] Θ παραλείπει. 538 ἐμοί. 541
 πλὴν δέ. Θ. Τοῦ 541^υ στίχου εὐρηται ἐν φύλλῳ 30^ς μό-
 νον τὸ »πλὴν δέ»· τὸ φύλλον 31^α ἀρχεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ
 στίχου ὅλου γεγραμμένου. Ἐν τῷ φύλλῳ 30^ς ἀκολουθοῦ-
 σιν ἐν τῷ ἐδάφει αὐτῷ μετὰ τὸ »πλὴν δέ» τᾶδε: »μὴ πρό-
 βαινε σπαρτιάτιδος χθονός (στ. 537)· σπάρτη ἢ προη-
 γουμένη πόλις τῆς Λακεδαιμονίας· ὁ ἀπὸ ταύτης σπαρ-
 τιάτης· καὶ ἐπὶ θηλυκοῦ ἢ σπαρτιάτις διὰ τοῦ ι, δ κλι
 (τ. ἔ. κλίνεται) τῆς σπαρτιάτιδος· σπάρτος καὶ τὸ σχι-
 νίον, παρ' Ὀμήρῳ »λέλυντο σπάρτα» καὶ ἢ σπάρτος ἐπὶ
 θηλυκοῦ, ἀφ' οὗ τὸ »κοῖμα (sic) ἄν (γρ. ἄν) ἔλαχε (γρ.
 ἔλαχες) σπάρταν» καὶ »τὴν λίθον ποντί (sic) τὰ (sic)
 σπάρταν». ἴδ. Dind. σχολ. τόμ. β', σελ. 157, 12 κ. ἐ.,
 ἐνθα ἀναγινώσκειται:—σπάρτον δέ τὸ σχοινίον, ὡς παρ'
 Ὀμήρῳ »σπάρτα λέλυνται»—»κόσμηι ἄν ἔλαχες σπάρτον»
 καὶ »τὴν λίθον ποτὶ τὴν σπάρτον ἄγε.». 542 εὐτύχησεν.
 556 μάλλον ἀμῦναι. 564 δεῖ. 586 γὰρ τό. 592 σαφέστα-
 τον νέμει. 593 ἐκεῖνος Θ· ἴδ. ΚΙ. σελ. 97. 605 αἰεὶ. 609
 ἀνάψεις. 611 θυγατρός. 618 τὰ γαμέμνονος. 634 ἕασον
 ἐμαυτῷ. 636 νῦν. 639] Θ παραλείπει ἐν τῷ ἐδάφει, ἔχει
 δ' ἐν τῇ ὥσ καὶ κάτωθεν τοῦ ἐδάφους. 648 ἦλθ' εἰς Ἴλιον.
 665 »γνώμη». 667 τί χρή. 669 φιλεῖν δέ δάμαρτα. 694
 σμικροῖσι μὲν. 698 αὐτὸς Θ, μεταβληθὲν εἰς »αὐτῷ». ἴδ.
 Pors. σελ. 67. 699 ὑπεῖκει. 704 ἐλθὼν δέ Τυνδάρεων τέ
 σοι π. 712—749] Θ παραλείπει· ἀντ' αὐτῶν οἱ εὐσεβεῖς
 μοναχοὶ προὔτιμησαν νὰ γράψωσιν »ἐλαίησόν μαὶ ὁ θεὸς
 κατὰ τὸ μέγα ἔλαιός σου κ.τ.λ.» καὶ ἄλλα ἀνόητα ἐν φύλ.
 36. 750 σπείρων. 753 ἀντιλάζεσθαι. 756 ψῆφον καθ' ἡμῶν
 θέσθαι χρεῶν. 761 ἄστεος—τεύχεσι Θ· ἴδ. ΚΙ. σελ. 118.
 779 μολόντα. 784 ἢ εὐγένεια. 789 γὰρ Θ· ἴδ. ΚΙ. σελ.
 121. 800 ἐμοῖς. 801 ἄστεος. 802 ποῦ γὰρ ἂν δείξω φίλος
 Θ· ὑπὲρ τὸ »φίλος» φέρεται »ὢν». 806 ὀμαίμων Θ με-
 ταβληθὲν εἰς »ὀμαιμόνων». 814 θοινήματτα. 822 εἰς αὐ-

γὰς ἡελίοιο. 828 σὴν. 832 γῆν. 834 οἶον Θ ἄπαξ. 839 μητρός. 848 ἡμᾶς. 851 τάκειθεν. 884 ἐγίνετ'. 897 πόλεως. 898 ἐπὶ τῷδέ δ] ἐπὶ τῷδ'. 899 οὐδέ σ' οὐδέ. 901 ἐπ. δ' οἱ μὲν ὡς κ.τ.λ. Θ ἰδ. Pors. σελ. 81. 922 ἀνεπίληπτον. 925 γυναῖκ' ἄθεον. 927 μήτ' ἐκστρατεύειν. 940 κταγεῖται. 946 μετρουμένους. 955 γόους Θ προστεθειμένον ὑπὲρ τὸ «καί». 960 στεναγμῶν. 963 ἔλαχ' ἀ] ἔλαχε. 967 τῶν Ἄτρ. πῆματα οἴκων. 976 ἐφημέρων. 983 μέσον καὶ χθονός. 985 πατρὶ γέροντι. 986 ἔτεκε Θ ἄπαξ. 992 λευκοκύμοσι. 994 ἡϊοσιν. 998 ὁπότε. 999 ὀλοόν Θ ἄπαξ. 1003 ἔσπερον. 1004 προσαρμόσασ' οὐρανοῦ. 1005 δρομήματα Πλειάδος. 1006 ἄλλην. 1018 οἱ ἐγώ. 1019 νερτέρου. 1020 οἱ ἐγώ. 1020 ὡς ἰδοῦς' ὄμμασι. 1023 τὰ κραθέντα. 1027 ὑπ'. 1039 αἰμ' ἐγὼ σὲ δ' οὐ κτανῶ Θ ἰδ. Pors. σελ. 92. 1048 χερῶν. 1052 κτάνοι] θάνοι. 1066 κατθανόντων. 1074 ταῦτα. 1078 κατεγγύησ'. 1080 σὺ δέ. 1084 «γνώμη». 1085 ἧ που. 1086 δέξαι τό. 1094 ἀκρόπολιν. 1116 οὐ χάζομαι. 1118 δήλου· πέραινε. 1121 θησόμεθ'. 1122 ἐνδακρῦσαι. 1135 ἐκτείν' - τ'] ἀπέκτείν' - δ'. 1155 φεῦ φεῦ φεῦ. 1156 δέ τι] δέ. 1160 νῦν αὖ Θ δευτέρᾳ χεὶρ προσέθηκε «δ'» (νῦν δ' αὖ). 1175 διὰ στόματος. 1178 ἐκ τρίτου τ'. 1187 τάφον Θ μεταβληθὲν εἰς «τάφου». 1190 εἶπες. 1192 πᾶσι γὰρ ἐν φίλον τόδε. 1215 τοῦ] τό. 1216 σὺ μὲν σύγγον' Θ ἰδ. Kl. σελ. 164. 1220 ἐς οἴκους] ἐς δόμους. 1221 σανίδας. 1227 Θ ἔχει χάσμα μεταξὺ τοῦ «δεομένοισι» καὶ τοῦ «διά». 1231 — 1232 Ἡλ.] Ὅρ. 1233] καὶ ἐμάς. 1236 ἐγὼ δ' ἐπεβούλευσα. 1239 κατασπένδων σ'. 1242 δίκη. 1246 Μυκηνίδες φίλοι. 1253 κ. ἐ. τί δέ μοι — ἔνεπε μοι. 1264 ἐκεῖθεν ἐνθάδ', εἶτα παλινσκοπιάν] ἐκεῖθεν ἐνθάδ' εἶτ' ἐπ' ἄλλην σκοπιάν. 1265 χορ. 1266 νῦν βλέφαρον. 1270 ἀγρότης. 1272 ἐχθροῖς εἰ φανεῖ Θ ἰδ. Kl. σελ. 169. 1278 τοῦπίσω σκόπει. 1289 ἐν ὕπλοις. 1291 σκέψασθαι νῦν. 1294 ἐκεῖσ] ἐκεῖθεν. 1295 σκοποῦσ' ἀπκντκ. 1300 ἐπί-

κουρόν — ἐμοῖσι. 1305 Θ παραλείπει τὸ «τάν». 1306 ἔκτανεν. 1318 χοροῖ. 1318 πεπραγμένων Θ ἰδ. Kl. σελ. 173. 1323 με. 1329 ἐμοῦ συγγ. πεφ. 1335 ἐπαξίοισι τ' ἄρ'. 1341 κάπικουφισον. 1346 οὐχί] οὐ. 1347 οἱ ἐγώ. 1357 πρὶν ἂν ἐτύμως. 1364. ὀλόμενον Θ ἄπαξ. 1368 πευσόμεθα. 1371 ὑπερτέρεμνα. 1375 φεύγω. 1380 τί·δ' ἔσθ' Ἑλένης. 1388 σκύμνου Θ μεταβληθὲν εἰς «σκύμνον». 1399 ξίφεσι σιδάρεοισι αἰδου. 1408 εἴσω. 1415 ἔβαλλον ἔβαλλον Ἑλάνας. 1423 τὰν Τυνδαρίδ' ὁ μητροφόντας] Τυνδαρίδ' ὁ μητροφόντης. 1425 ποῦ τότε] τότε. 1418 ἐλάνας ἐλάνας. 1433 νήματα δ'. 1438 ὦ Διὸς παῖ Θ παραλείπει ἐν τῷ ἐδάφει, ἔχει δ' αὐτὸ ἐν τῷ σχολίῳ τοῦ μετωπίου. 1448 ἀλλ' αἰεὶ. 1449 ἐκκλήισεν ἄλλον ἄλλοθι στέγος. 1450 τοὺς δ' ἐν ἔδραισι. 1451 ἀπόπρο. 1454 ὀβρίμα Θ ἄπαξ. 1459 τύχη". 1463 τὸν Θ παραλείπει. 1465 ἡ δ' ἴσχεν ἴσχεν ἰώ μοι μοι. 1484 ἡσσον'. 1488 δ' ἐκφεύγομεν. 1490 ἀ] ἡ. 1491 ἔτεκε τλήμων. 1493 σκύμνον χεροῖν. 1494 ξυνάρπασαν. 1502 Ἑλάνας. 1507 προσπεσών. 1512 ἐνδικώτατ' εἴ γε] ἐνδικώτατά γε Θ μεταβληθὲν εἰς «ἐνδικώτατ' εἴ γε. 1521 τὸ Γοργοῦς οὐ. 1522 δς ἀπαλλάξει. 1523 ὄρξν. 1525 οὐκ ἄρα κτανεῖς. 1526 μεταβουλεύσομεθα. 1529 σε Θ ἔχει προσγεγραμμένον ὑπὲρ τὸ «στῆσαι». 1533 ἐπάξει Θ ἔχει προσγεγραμμένον ὑπὲρ τὸ «Ἀργείους». 1534 θέλει Θ ἰδ. Pors. σελ. 121. 1538 πιτνεῖ. 1540 ἔχομεν Θ τὸ «ἀσφαλέστερον φίλοι» («φίλη» Θ) ἀποδίδεται ἐν Θ εἰς τὸ ἀ ἡμιχόριον. 1545 — 1548 Θ ἀποδίδωσιν εἰς τὸ ἡμιχόριον ὡς συνέχειαν. 1547 ἔπαισεν ἔπαισε. 1549 — 1550] χορ. 1551 — 1566] Μενέλαος. 1562 τάσδε. 1563 χειρῶν. 1578 κτανεῖν σου Θ (κυρίως «σὴν»). ἰδ. Kl. σελ. 195. 1586 κτανῶ. 1587 πράσσεις. 1594 φευξοῦμεσθα. 1596 μήτ'. 1603 καταβάλοις; — καλῶς. 1604 χέρας. 1609 κτανεῖς. 1618 ἀλλ' ἡ. 1621 κτίσται. 1622 οὐκουν. 1644 τῆσδ' Θ ὑπὲρ τὸ «ὑπερβαλόνθ'». 1648 ἐνθένδ' εἰ. 1657

πατρὸς Θ προσγεγραμμένον ἐν τῇ ὤφ. 1677 καὶ ὁ. 1683 θεῶν. 1684 Ζηνός. 1685 λαμπρὸν ἀστέρων.

Ἐν τῇ κάτωθεν ὤφ τοῦ φύλλου 66 φέρεται : »Εὐριπίδου δράματος ὀρέστου τέλος· εἴληψε τέρμα εὐριπίδου πυλάδης.»

ΦΟΙΝΙΣΣΑΙ.

Τὸ φύλλον 66² περιλαμβάνει τὴν ἐν σχολ. τόμ. γ' σελ. 4 ὑπόθεσιν (III), ἔχουσιν πολλὰ χάσματα. Σελ. 4, 7 κ. ἐ.] ἀπέθανον δὲ καὶ οἱ ἀδελφοὶ ὑπ' ἀλλήλων καὶ ἡ μήτηρ Ἰοκάστη ἀνεῖλεν ἑαυτὴν ἐπὶ τοῖς παισὶ καὶ οἱ ἐπὶ Θήβας στρατευσάμενοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἀπώλοντο καὶ (αὐ)τοί. 4, 10 ἔστι δὲ τὸ δράμα καὶ πολυπρόσωπον καὶ γνωμῶν πολλῶν μεστόν τε καὶ καλῶν] οὕτω καὶ παρὰ Kloiz ἐν σελ. 5 σημειουμένῳ : »Barnesius et Brunckius : γνωμῶν πολλῶν καὶ καλῶν μεστόν. G. Hermannus : γνωμῶν πολλῶν μεστόν καὶ καλῶν, nescio unde»· ὁ Dindorf ἔγραψε : »καὶ γνωμῶν μεστόν πολλῶν τε καὶ καλῶν»· ἐγὼ ἐπιδοκιμάζω τὴν τοῦ Hermann γραφὴν, ἣν ἐμπεδοῖ ὁ κώδιξ Θ, ἐν ᾧ φέρεται : »καὶ γνωμικῶν πολλῶν μεστόν καὶ καλῶν».

Μετὰ τὸ »καλῶν» ἀκολουθεῖ τὸ ἐν σχολ. τόμ. γ' σελ. 34, 19 κ. ἐ. σχόλιον εἰς Φοιν. στ. 5 ὧδε γεγραμμένον : »Ἀγήνορος θυγάτηρ Εὐρώπη· ἤλασε Ζεὺς εἰς Κρήτην· Ἀγήνορι τῷ πατρὶ ἤγαγεν· ὁ δὲ περιήρχετο ζητῶν καὶ . . . αὐτοῦ Κάδμον . . . Κίλικα, Φενέα (sic) ἀπέστειλε φιλαφήσαντα μαθεῖν—καὶ ὅπου κλιθῆ ἡ δάμαλις πεσοῦσα κτίσαι πόλιν· κτίζει οὖν Θήβας καὶ τὸν δράκοντα ἀναιρεῖ καὶ (σπεῖρει) τοὺς ὀδόντας» κ. ἐ. Τὰς ὀρθὰς γραφὰς ἰδ. παρὰ Dindorf, παρ' ᾧ ἐν τέλει φέρεται »κτίζει—σπείρας». ἀντὶ τοῦ »κτίζει—καὶ σπεῖρει.»

Ἐπεταὶ ἐν Θ ἠδὲ ἡ βίβλος γενέσεως : »ἀπὸ Διὸς Ἴναχος ἀπὸ Ἴνάχου Ἴω ἀπὸ Ἰοῦς Ἐπαφος ἀπὸ Ἐπάφου Λιβύη ἀπὸ Λιβύης Βῆλος ἀπὸ Βήλου Φοῖνιξ ἀπὸ Φοίνικος Ἀγήνωρ ἀπὸ Ἀγήνορος Κάδμος ἀπὸ Κάδμου Πολύδωρος ἀπὸ

τοῦ Πολυδώρου Λαύδακος ἀπὸ Λαυδάκου Λαῖος ἀπὸ Λαίου Οἰδίπους ἀπὸ τοῦ Οἰδίποδος Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης», πρὸς ἣν παράβαλε τὰς παρὰ Dindorf ἐν τόμ. γ' σελ. 80, 20 καὶ 108, 8 καὶ 117, 4 φερομένας, ἐν αἷς λείπει ὁ πάντων πατὴρ Ζεὺς (»ἀπὸ Διὸς Ἴναχος).

Μετὰ τὸ «Πολυνείκης» ἀκολουθεῖ ἡ ἐν σελ. 5 παρὰ Dindorf φερομένη ὑπόθεσις (IV). Σελ. 5, 5] ὅτε—θεωροῦσα Ἀντιγόνη. 5, 6] δράματος ὑπόσπονδος. 5, 8] προστέτριπται διὰ . . .

Μετὰ τὸ »διὰ . . .» ἀκολουθεῖ »χρησμὸς ὁ δοθεὶς Λαίῳ»· ἰδ. σχολ. τόμ. γ' σελ. 10. Στ. 2] τὸ δέ σοι μέρος. στ. 4] ἀραῖσιν ἐπιθήσας. στ. 5] ἤρπασες.

Ἐπεταὶ : »ἱστορία αὕτη· Λαῖος ἀπὸ Θηβῶν παραγενόμενος εἰσῆλθε ἐθεάσατο Χρῦσιππον τὸν Πέλοπος υἱόν· ἐρασθεὶς . . . εἰ αὐτὸν παραγενέσθαι εἰς Θήβας σὺν αὐτῷ· πεισθέντα δὲ αὐτὸν ἤρπασεν ὁ Λαῖος· μαθὼν δὲ ὁ Πέλοψ περὶ τούτου κατηράσατο τῷ Λαίῳ, ὥστε μὴ κτήσασθαι παῖδα, εἰ δὲ καὶ κτήσαιτο ὑπ' αὐτοῦ ἀναιρεθῆναι».

Ὅρθότερα ἐν τισὶν ἀναγινώσκονται ταῦτα ἐν σχολ. τόμ. γ', σελ. 38, 3 κ. ἐ. ὧδε : »—παραγενόμενος εἰς Ἡλίην—τὸν Πέλοπος· τούτου ἐρασθεὶς ἡξίου αὐτὸν—εἰς Θήβας ἅμα αὐτῷ· μὴ πείσας δὲ αὐτὸν ἤρπασε Λαῖος· μαθὼν δὲ ὁ Πέλοψ—κατηράσατο τῷ ἐλόντι αὐτὸν μὴ κτήσασθαι παῖδα, εἰ δὲ κτήσαιτο ὑπ' αὐτοῦ ἀναιρεθείη.»

Μετὰ τὸ »ἀναιρεθῆναι» ἀκολουθεῖ ἐν Θ : »ὁ χορὸς δὲ συνέστηκεν ἐκ Φοινισσῶν γυναικῶν· προλογίζει δὲ Ἰοκάστη.» Ἠρβλ. Dind. σκην. ποιητ. σελ. 120.

Ἐπεταὶ : »τὰ τοῦ δράματος πρόσωπα, Ἰοκάστη κ.τ.λ» καὶ »τὸ τῆς Σφιγγὸς αἰνίγμα». Σχολ. τόμ. γ' σελ. 10. Στ. 1] οὐ μία μορφή φωνή. στ. 2] τρίπον—ὄσ'—, στ. 3] κινῆται. στ. 4] πλεόνεσιν. στ. 5] μένος γύοισιν.

Ἐπεταὶ «ἡ λύσις τοῦ αἰνίγματος». Σχολ. τόμ. γ' σελ. 8, 24 κ. ἐ. Στ. 1] ἔκλυθι. στ. 4] τετράπουν ἤπιος. στ. 5] γηραλέον. στ. 6] φροντίζων.

Ἐν φύλλῳ 66⁵ φέρεται ἡ ἐν σχολ. τόμ. γ', σελ. 1 κ. ἐ. ὑπόθεσις τῶν Φοινισσῶν. Σελ. 1, 3] βασιλείην, τὸν ἀδελφὸν Πολυνείκη ἀποστερεῖ τοῦ μέρους. σελ. 1, 4, 5.] φυγὰς δὲ ἐκεῖνος εἰς Ἄργος παρεγένετο καὶ ἔγημε θυγατέρα. Θ. Τὰ λοιπὰ μέχρι τέλους ἔχουσιν ἐν Θ ὡς καὶ ἐν τῷ κώδικι Gu. ἐκτὸς ὀλίγων διαφορῶν, ὡς »ἡ μὲν Ἰοκάστη συναγαγεῖν τὰ τέκνα εἰς φιλίαν οὐκ ἠδύνατο» καὶ »ἐὰν ὁ — Μενοικεὺς σφάγιον τῆ πόλει γένηται» ἀντὶ τοῦ ἐν ἄπασι τοῖς κώδιξι φερομένου »ἐὰν ὁ — Μενοικεὺς σφάγιον Ἄρει (ἢ τῷ Ἄρει) γένηται» καὶ »ὁ μὲν οὖν νεανίσκος ἐβούλετο μετὰ τοῦ πρ (=πατρός) φυγεῖν» καὶ »οὐ φυλάξας ἀνθρώπων νόμον» καὶ »τὴν ὀργὴν λόγον ποιήσας», περὶ οὗ ἀνωτέρω εἶπον.

Στ. 8. ἐξέφυσ' οὐδέ. 9 ἐκφῦναι. 11 ἀδελφὸς ἐκ μιᾶς ἔφυσ. 14 δόμοισι. 16 ἀρρένων. 18 αὔλακα. 40 ὦ ξεῖνε Θ. ἰδ. Kl. σελ. 24. 41 εἶρπ'] ἤει. 45 τροφήν. Θ. ἀνωθεν φέρεται »τῷ ἀναθρεψαμένῳ αὐτόν». 46 τ'] δ'. 55 δύο μὲν ἀρρενας. 59. τὰ λέκτρα. 61 εἰς ὄμμ' αὐτοῦ. 64 κλειθροῖς Θ παραλείπει ἐν τῷ ἐδάφει· τὸ σχόλιον ἔχει ἀνωθεν : »διὰ κλειθρῶν ἐν οἴκῳ ἀσφαλίσάμενοι ἔκρυψαν». 79 ἐς. 84 φαινας οὐρανοῦ — πύλας Θ. πρβλ. Dind. ἐν Ὁρ. στ. 1631. 87 αἰεῖ. 94 ἔλθοι. 123 λοχαγωγός. 128 γίγαντι Θ μεταβεβλημένον εἰς »γίγαντα». 130 ἀμερίων γέννα Θ. ἰδ. Kl. σελ. 39. 135 τῆς. 138 ἀλλόχρους. 146 γοργός τ' ἐσιδεῖν. 148 λοχαγωγός. 151 μητέρας. 167 εὐπρεπῆς. 771 τίς πόθεν. 180 προβάσεις. 183 Νέμεσις. 191 χρυσεοδόστρυχε— Ἄρτεμις. 198 γάρ. 201 ἀλλήλαις. 203 ἀκροθοίνιον. 205 φοῖβου. 213 κελάδιμον Θ μεταβληθὲν εἰς »κελάδιμα». 217 Ἀγνηορειδῶν. 220 χρυσεοτεύκτοις. 226 ἰώ. 228 βακχειῶν. 235 Ἐλίσσων — ἀθανάτης. 242 τῆδε. 245 γῆ. 252 φονίου. 253 οἴσεται. 257 τὴν σὴν ἀλκὴν. 260 ὄν. 264 οὐ μεθῶσιν. 265 πανταχοῦ. 266 καὶ δεῦρο Θ. »τὸ» φέρεται ὑπὲρ τὸ »καί». 271 ἀμείβεται. 278 ξεῖναι. 300 οἴγειν. 303 τῶν δε γηραιῶ τρομερῶν ἔλκω ποδὶ βάζειν. 304 ὦ.

306 κ. ἐ.] ἀμπίβαλε — ὠλέναις — κυανοχρῶτα. 310 ἰώ Θ ἄπαξ. 313 κόμαισι. 314 ἠδονάν. 325 ἀμφιτρύχη—σκότικα. 328 ἀπήνης. 330 αἰεῖ. 335 σὺν ἀλαλαγαῖσι. 337 καὶ γάμοις. 338 ἠδονάν. 343 ἐπακτὴν ἄταν. 344 οὔτι σοι. 349 σῆς. 350 σίδηρος. 353 δόμοισιν Θ μεταβληθὲν εἰς »δόμασιν». 353 Οἰδιπόδαο. 357 ἀφικόμαν. 372 ξυρηκές, πέπλους μελαγγχείμους. 390 δυσχερές. 408 ἔσχεθες. 412 θηρός. 416 μαστεύων Θ. ὑπὲρ τὸ »στ» φέρεται »τ» (τ. ξ. ματεύων), ἰδ. Kl. σελ. 80. 417 κᾶτα δ'. 420 τί θηροῖ δ' ὑμᾶς Ἄδραστος εἶκασε. 421 εἰς. 426 δεῦρο...ἐπεσθαι Θ. μετὰ τὸ »δεῦρο» φέρεται χάσμα· πρώτη γραφή ἦν »σπέσθαι» μεταβληθεῖσα εἰς »ἐπεσθαι» ὑπὸ μεταγενεστέρων χειρῶν. 452 οὐ τι. 453 πλεῖστην—σοφόν Θ. ὑπὲρ τὸ »σοφόν» φέρεται »σοφίαν». 456 ἀδελφὸν εἰσορᾶς. 459 λέξεις ἀμεινον — ἐνδέξῃ. 461 »γνώμη». 463 ἐφ' οἷς συνήκει Θ. ἰδ. Kl. σελ. 88. 469 »γνώμη». 470 δεῖτ' ἐνδιχ'. 494 οὐ περιπλοκάς. 498 τεθράμμεθα. 504 ἡλίου — ἀνατολάς. 535 κείνο κάλλιστον. 537 ξυμμάχους τε ξυμμάχοις. 539 τῷ πλείονι δ' αἰεῖ. 542 διώρισεν Θ. ἰδ. Kl. σελ. 99. 547 ἔχων Θ. ὑπὲρ τὸ »ων» φέρεται »ειν». 548 ἀπονέμειν. 553 οὔνομ'. 554 τοῖσι σώφροσι. Θ. ἰδ. Kl. σελ. 101. 556 τὰ τῶν θεῶν ἔχοντες. 560 ἢ σῶσαι πόλιν θέλεις. 567 γενήσεται· φιλότιμος δὲ σὺ Θήβησι. 569 εἰς σ' ἠμείψατο Θ. ἰδ. Kl. σελ. 104. 578 εἰ δ' αὔ. 580 ἐρεῖ δὴ τις. 584 ἀμαθίαι. 585 εἰς ταῦθ· Θ, ὑπερθεν φέρεται ἢ ἐξήγησις »εἰς ταῦτό». 591 σκῆπτρα. 600 κόμπος εἶ. Θ. ἰδ. Herm. σελ. 58. 604 ὦ θεῶν βωμοὶ πατρῶοι Θ, ἀνωθεν »ἀντὶ τοῦ ὦ βωμοὶ τῶν θεῶν τῶν πατρῶων». 605 ἐπιστρατευομένου. 607 ἐξελαυνόμεθα. 607 καὶ γὰρ ἦλθες ἐξελῶν] ἦλθες γὰρ ἐξελῶν. 608 ἀδικίχ γ' ὦ θεοὶ Θ. ἰδ. Kl. σελ. 110. 610 καὶ κτανῶ. 612 οὐ θεμιτόν σε. 613 ἐς Θ ἀπεσβεσμένον. 616 πατέρα δέ γέ μοι. 619 εἰς πόλλ' ἀθλίχ Θ. ἰδ. Kl. σελ. 113. 624 Ἐτεοκλ. ἐρρέτω πρόπας δόμος] Πολυν. ἐρρ. πρ. δ. Θ. ἰδ. Pors. σελ. 53. 628 ἀλλ'

οὐ ταύτου. 629 μή με τῶν δε δ' αἰτιῶ Θ· ἴδ. ΚΙ. σελ. 114. 642 κατώκισεν. 644 ἔχρησεν. 648 γὰρ. 660 κόραις. 665 ὠλέναις. 681 τήνδε. 687 πυροφόρους. 692 κοινὰ Θ ἔχει ὑπὲρ τὸ «καί». 698 ἐτέοκλες Θ μεταβληθὲν εἰς «ἐτεόκλεες» ὑπὸ μεταγενεστέρως χειρὸς. 705 εἰς. 716 ἐγὼ ἴδα. 724 προσβάλλοιμ' ἄν. 730 γὰρ τοι Θ μεταβληθὲν εἰς «γέ τοι». ἴδ. ΚΙ. σελ. 128. 734 πολεμίοις δώσω. 735 μὴ δῆτα Θ ὑπὲρ τὸ «βουλευού». 748 ἐπτάπυργον εἰς πόλιν μολῶν. 758 σῆς Θ πρώτη γραφή μεταβληθεῖσα εἰς «τῆς». 761 εἰ σύ· τί δεῖ. 765 δ'. 774 καὶ σύ. 781 ὀρμώμεθ'. 788 χαροποιοί. 793 διν. ἀλλ' ἄρμασι καὶ ψαλίοις — μωνύχων πώλων. Θ· ἴδ. ΚΙ. σελ. 135. 794 ἀργεῖους ἐπιπνεύσας σπαρτῶν γέννα Θ· ἄνωθεν ἢ ἐξήγησις «διεγείρας κατὰ τῆς γενέσεως τῶν σπαρτῶν ἡγουν τῶν ἀπὸ τῆς σπορᾶς τῶν ὀδόντων τοῦ δράκοντος ἀναδοθέντων.» 804 οἰδίποδα. 807 ἀμουσοτάταις. 808 χηλαῖσι. 809 τείχεσιν χριμπτομένα Θ, πρώτη γραφή «χριμπτόμενος». 811 δυσδαίμων ἔρις. 817 ἢ δὴ σύναιμον εἰς λέχος. 824 πύργος ἀνέστα. 829 βασιλείας. 830 ἐτέρως ἐτέρως. 832 ἔστηκ' στεφάνοισι. 838 κλήρους τ' ἐμοί. 842 ἄστεος. 845 σοῖσι. 846 ἐξορμηῆσαι. 851 κᾶπος. 852 κόπῳ παρεῖμαι] Θ πρώτη γραφήν εἶχε πιθανῶς «παρεῖμαι», ὅπερ μετεβλήθη εἰς «πάρειμι». ἄνωθεν φέρεται ἢ ἐξήγησις «ὑπὸ κόπου παραλέλυμαι, ἔκλυτος ἐγενόμην». ἴδ. σχολ. τόμ. γ', σελ. 238, 1 κ. ε. 856 καὶ τὸν χρυσοῦν Θ, ἄνωθεν «τόνδε». 859 ἐν κλύδωνι γάρ. 863 ἐμέ δ'. 867 ἦδη. 869 πόσιν ἔφουσε. 871 ἐλλάδος Θ· ἴδ. Pors. σελ. 68. 872 χρόνου Θ, ἄνωθεν «διὰ τῆς παρατάσεως». 874 γέρας. 878 ἂ γώ. 878 τί δρῶν ὀποῖα δ' οὐ λέγων Θ· ὑπὲρ τὸ «δρῶν» φέρεται «οὐ». ἴδ. Herm. σελ. 84. 888 ἀνατρέψαντας. 896 πρεσβύτα. 900 οὐ] οὐχί. 902 εἰς—τί μ' ἄλλο Θ πρώτη γραφή μεταβληθεῖσα ὑπὸ μεταγενεστέρως χειρὸς εἰς «εἰς — τί μ' ἄλλον». 912 σώσητε. 922 ἢ λήθει. 931 θαλάμοις. 939 ὑμῖν χρυσοπήλικα. 956 ἐχθρός, Θ· ἴδ. Pors. σελ. 73. 964 προθετ-

ναι. 968 ἴσταμαι. 971 μάντεως. 972 ἀπαλλαγείς. 980 περάσας φεῦγε. Μεν. ποῖ με χρῆν μολεῖν ;. 982 θεσπρωτῶν. 987 πρῶτον. 989 σώσων Θ πρώτη γραφή μεταβληθεῖσα εἰς «σώσω». ἴδ. Herm. σελ. 94. 995 οὐχί] οὐ. 1006 μὰ τὸν Θ ὑπὲρ τὸ «μὰ» φέρεται «οὐ». ἴδ. ΚΙ. σελ. 162. 1006 Ἄρην. 1010 μελαβαφῆ. 1013 θανάτῳ. 1015 — 1057] Θ παραλείπει, ἀπολομένου ἐνὸς φύλλου. 1058 τὰ δ' ἐπτάπυλα κλειθρα· Θ, πρώτη γραφή ἦν πιθανῶς «ἐπτάπυργα»· σχόλιον ἐν τῇ ὥσ λέγει : «τὰ κλειθρα δὲ τῆς ἐπταπύργου ἀντὶ τοῦ ἐπταπύλου πόλεως τῆς σ... [περ]ιφραστικῶς ἀντὶ τοῦ τῆς Θήβας»· ὁμοιον σχόλιον δὲν φέρεται παρὰ Dindorf. 1063 κατείργασαι. 1074 αἰεῖ. 1077 ὡς ἀπαλλάξω φόβον. 1083 εἴ τι Πολυνείκους πέρι] εἰ Πολυνείκους πέρι. 1084 Θ παραλείπει ἐν τῷ ἐδάφει τὸν στίχον, ὅστις φέρεται ἐν τῇ ὥσ «[οἶ]σθ' ὡς μέλει μοι καὶ τοῦδ' εἰ (λεύσ)σει φάος». 1098 περγάμων τ'. 1100 τελμησόν. 1120 ἀσπίδος. 1129 πύλαις Θ παραλείπει ἐν τῷ κειμένῳ· ἄνωθεν φέρεται ἢ ἐξήγησις «κατὰ τῶν ἡλεκτρῶν πυλῶν». 1135 ἀσπίδα' ἀκληρῶν Θ εἶνε ἢ πρώτη γραφή. 1136 ὕδραν. 1140 ζύνθημα παρφέροντι Θ πρώτη γραφή μεταβληθεῖσα ὑπὸ μεταγενεστέρως χειρὸς εἰς «ζυνθήματα παραφέροντι». 1154 ὅς τις. 1155 κατασκάψω. 1168 πάλιν Θ παραλείπει. 1174 ἐκόμπασεν. 1185 χεῖρες καὶ κῶλ'. 1187 στρατοῦ Θ πρώτη γραφή μεταβληθεῖσα εἰς «στρατῶ». 1199] λείπει ἐν Θ, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις κώδιξιν· ἴδ. Dind. σελ. 134. 1203 καὶ πέφευγε. 1215 οὐκ. 1216 ἦν μή με Θ· τὸ «με» μόλις φαίνεται, ἄνωθεν λέγεται «ἐάν γε μὴ φεύγων ἐκφύγης». ἴδ. ΚΙ. σελ. 186. 1223 ἐπ' ὀρθίου σταθεῖς πύργου. 1226 Δαναῶν τ' ἀριστεῖς. 1232 πόλιν. 1235 σπαρτῶν τε λ. ἄλις ὅσος κ. θανῶν. 1240 ἐπὶ τοῖσδ' ἐπέισαντο. 1241 στρατηλάτης. 1249 λόγοισι θρασύνοντες ἐζηύδων [«recta scriptura est in recentioribus nonnullis. Λόγοις ἐθάρσυνόν τε καυζηύδων M A B C (sic etiam Ven. 468 nisi quod ἐθάρσυνον habet et a m. sec.

λόγοισι θαρσύνοντες). Λόγοισι θαρσύνοντες κάξηύδων V.» Dind. Ἡ πρώτη γραφή τοῦ ἡμετέρου ἀντιγράφου εἶναι »λόγοισι θαρσύνοντες προσηύδων»· μεταγενεστέρα χεὶρ ἐξήλειψε τὸ »τες» καὶ ἔγραψε »λόγοισι ἐθάρσυνον προσηύδων»· ἴδ. Kl. σελ. 190. 1255 μάντεις τε. 1256 ἐναντίων. 1258 τὰ. 1265 παρθενεύμασιν. 1276 οὐκ αἰσχύνῃ τὰ σὰ Θ· ὑπὲρ τὸ »οὐκ» προσετέθη τὸ »έν». 1278 προσπιτνοῦσα. 1282 συνθανοῦσι. 1285 τρομερὰν φρίκαν. 1286 αἰ αἰ διὰ σάρκα, κ. ἐ. 1287 ματρός. 1290 ὦ Ζεῦ. 1300 τάλαινες τί ποτε. 1303 νεκρῶν. 1322 δόμων ἐξω, Κρέον. 1325 μονομάχων Θ πρώτη γραφή. 1333 πρόσωπον Θ· ἴδ. Dind. σελ. 135. 1340 — 1341] χορ. 1342—1343] Κρέων. 1344] ἄγγελος. 1347 εἰ (ἀπεσβεσμένον) καὶ τὰ πρὸς τούτοις γ' εἰδείης κακὰ Θ· »γ' εἰ» ἐκ μεταγενεστέρας χειρὸς ἀντὶ ἄλλων γραμμάτων ἀποσβεσθέντων. 1352 τέρμα. 1353 σφιγγὸς τ' αἰνιγμούς. 1354 πῶς δὲ καὶ πέπρακται. 1359 χαλκοῖς. 1361 ἐλθόντες εἰς. 1369 αἰτῶν. 1383 ἐξολισθαίγη. 1388 ὁ ἰδρῶς. 1394 κνήμην τε. 1403 ἀπεστερημένοι. 1404 ἀρπάσαντες Θ πρώτη γραφή. 1405 συμβαλόντε. 1410 ἀμφέρει. 1414 πλεῦρὰν. 1415 πιτνεῖ. 1423 ἀλλήλων. 1425 οἰδίπου γ' ὅσον Θ· ἴδ. Kl. σελ. 213. 1435 θ' ὑπερασπίζουσ'. 1456 ἤρπασ' ἐκ νεκρῶν ξίφος Θ· ἴδ. Dind. σελ. 137. 1464 πέλει. 1489 αἰδουμένα. 1492—1493 αἰ αἰ ἰὼ Πολύνεικες. 1496 οἰδιπόδαο—κραθείς. 1498 τίνα δέ. 1506 δυσξυνέτου ξυνετὸς Θ πρώτη γραφή μεταβληθεῖσα εἰς »δυσξ. ξυνετόν». 1510 προπάραιθεν. 1514 ἐλελίζω. 1516 ἀμφικλάδοις. 1517 μονομάτερος. 1520 προσκλαίω. 1520 (μονάδ' κ. ἐ.) — 1580] Θ παραλείπει, ἀπολομένων δύο φύλλων. 1582 πολλῶν κακῶν ὑπῆρξεν Οἰδίπου δόμοις Θ· ἴδ. Herm. σελ. 144. 1587 παῖς σός. Θ, ἴδ. Dind. σελ. 138. 1597 ἄγονον Λαίω Ἀπόλλων. 1607 πόλυβον ἐξέδωκεν ἀμφὶ δεσπότην. 1612 ἀξύνετος. 1617 ζῶσα γὰρ ἄν Θ· ἴδ. Kl. σελ. 235. 1622 οὐ μὴν ἐλίξας ἀμφί. 1625 χρῆζειν. 1626 ἐγὼ δέ Θ· ἴδ. Dind.

σελ. 139. 1630 ἐξω Θ παραλείπει. 1634 ἐξν δ' ἄταφον ἀκλαυστον. 1635 τριπτύχους Θ· ἴδ. Dind. σελ. 139. 1637 ἐπιούσαν. 1638 μενεῖ Θ· ἴδ. Kl. σελ. 238. 1646 ἔτεοκλέα Θ· ὑπὲρ τὸ »κλε» φέρεται »ους». 1647 ἄφρονά τε—ἐπεῖθου Θ (ἄνευ τοῦ »τάδε»). 1652 εἶπερ πόλεως. 1659 δῶ. 1672 γόοις Θ πρώτη γραφή μεταβληθεῖσα εἰς »γόους». 1681 μάθοις. 1682 ὡς οὐ φονεύσεις. 1690 κάμει δεῖ. 1692 οὐ σωφρονοῦσ' ἀλλά. 1694 — 1769 Θ παραλείπει ἀπολομένων τριῶν φύλλων.

Σημ. Μὴ δυνάμενος δι' ἔλλειψιν χρόνου νὰ εἶπω τι καὶ περὶ τῶν σχολίων τοῦ κώδικος ἀναβάλλομαι τὸν περὶ αὐτῶν λόγον εἰς ἄλλον καιρὸν.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

ΞΙΦΗ ΜΥΚΗΝΑΙΑ.

Ἐν τῷ προηγουμένῳ τόμῳ τοῦ Ἀθηναίου περιέγραψα ξιφίδιον χρυσοκόλλητον τῆς μυκηναίας συλλογῆς, σήμερον δὲ δημοσιεύων εἰκόνα αὐτοῦ (*) προσίθημι συμπληρωτικὰς τινὰς παρατηρήσεις περὶ τοῦ εἰρημένου ξιφιδίου καὶ σύντομον περιγραφὴν ἐτέρων ἐπτὰ ξιφιδίων καὶ ξιφῶν, ἅπερ, ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τοῦ πρώτου εὐρήματος, ηὐτύχησα νὰ εὕρω ἐπίσης κεκοσμημένα διὰ χρυσοκολλήτων ἢ ἀπλῶς ἐκτύπων παραστάσεων καὶ ἀλλοίου κόσμου, μετὰ λεπτομερῆ ἔρευναν καὶ δοκιμασίαν ἀπάντων τῶν ἐν τῇ συλλογῇ ξιφῶν. Ἀπεικονίσθησαν δὲ ἐν τῷ προσηρτημένῳ πίνακι ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Α 1, 2, Β, Γ, Δ, Ε, εἰς τὸ φυσικὸν μέγεθος ὁλόκληρα τὰ ὑπ' ἀριθ. 1, 2 καὶ 7 ξιφίδια καὶ μέρος τῶν

(*) Ἐν προσθήκῃ D σ. 385 τῆς τελευταίας ἀμερικανικῆς ἐκδόσεως τοῦ περὶ Μυκηναίων συγγράμματός του ὁ κ. Δρ. Schliemann ἐδημοσίευσεν εἰκόνα τοῦ ξιφιδίου ἀνακριβῆ καὶ ἀτελῆ ἔννοιαν τοῦ πράγματος παρέχουσαν.

ὑπ' ἀριθ. 4 καὶ 5, τῶν λοιπῶν ὑπ' ἀριθ. 3, 6 καὶ 8 μὴ ὄντων ἔτι κεκαθαρμένων ἐντελῶς ἐν καιρῷ τῆς ἀπεικονίσεως εἴτε μὴ παρεχόντων πολὺ τὸ διαφέρον. Καὶ ἀνήκουσι τὰ μὲν 1, 2 καὶ 6 εἰς τὰ εὐρήματα τοῦ τετάρτου τάφου κατὰ τὴν εὐλογον κατάταξιν τοῦ κ. Σταματάκη, τὰ δὲ 3, 4, 5, 7 καὶ 8 εἰς τὰ τοῦ πέμπτου.

1. (A 1, 2). Εἰς τὴν ἐν τόμῳ Θ'. σ. 162 δοθεῖσαν περιγραφὴν προσθετόν, ὅτι τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ εἶναι πεποιημένα τὰ ζώδια δὲν εἶναι συμφυῆς τῷ ξιφιδίῳ, ἀλλ' ἀποτελεῖται ἐξ αὐτοτελῶν ἐλασμάτων ὀρειχαλκίνων καὶ αὐτῶν, ἅτινα ἐνήρμοσεν ὁ τεχνίτης εἰς τὸ κύριον σῶμα τοῦ ξιφιδίου κατὰ μῆκος ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν. Τὸ πάχος τῶν ἐλασμάτων εἶναι περίπου ἡμισυ χιλιοστὸν γ. μ., τὸ δὲ μῆκος νῦν 0,216. Πρὸς δὲ παρέλειψα νὰ ἀναφέρω, ὅτι ἀρχικῶς δὲν ἐφαίνετο τὸ ὅλον τῆς παραστάσεως, διότι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐλάσματος καὶ ἐπομένως μέρος τῆς πρώτης μορφῆς τῆς παραστάσεως ἐκαλύπτετο ὑπὸ τοῦ ὀστείου ἢ ξυλίνου περιβλήματος τῆς λαβῆς, ὡς ἐδήλουν τὰ ἴχνη αὐτοῦ πρὸ τῆς καθάρσεως. Τοῦτο δὲ συμβαίνει καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς· τὰ ὀλίγα λείψανα δηλονότι καὶ τὰ ἴχνη τῶν νῦν ἠφανισμένων λαβῶν ἐπιπροσθούσι τὰς παραστάσεις μέχρι τινός, τοῦτο δὲ δηλοῖ, ὅτι τὰ ἐγκεκολλημένα ζώδια ἀπειργάζοντο οἱ τεχνῖται πρότερον ἐπὶ τῶν ἐλασμάτων ἰδίᾳ, εἶτα δὲ ἐνήρμοζον αὐτὰ εἰς τὸ ξίφος εἴτε ἐντομὴν ποιούντες εἴτε καὶ ἐξ ἀρχῆς χύνοντες τὰ ξίφη κοῖλα κατὰ τὸ μέσον τῆς πλευρᾶς, ἵνα ὑποδεχθῶσι κατόπιν κοσμητικὸν ἔλασμα. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς κατασκευῆς μὴ παρατηρηθεὶς τότε προκειμένου περὶ τοῦ ξιφιδίου 1 (A), ἐφάνη ἐν τῷ καθαρισμῷ τοῦ 2 (B), ἐξ οὗ, ἅτε λίαν διαβεβρωμένου ὑπὸ τῆς κατιώσεως, ἐξέπεσεν ὀλόκληρον τὸ ζωφόρον ἔλασμα τῆς μιᾶς πλευρᾶς καὶ τὸ ἡμισυ περίπου τῆς ἐτέρας, ἄνευ ὁμως οὐδεμιᾶς βλάβης τοῦ ὅλου, διότι πάλιν τὰ μέρη ἀκριβῶς ἀρμόζουσιν εἰς τὴν θέσιν των, ὄντα δὲ νῦν περιαιρετὰ, εὐκολύνουσι τὴν σπουδὴν τῆς κατασκευῆς.

2. (B). Ξιφιδίον δίστομον ὑπ' ἀριθ. 1971 τῆς συλλογῆς κολοβὸν τὴν λαβὴν, μῆκος 0,21 καὶ πλάτους 0,045 κατὰ τὸ ἄνω μέρος. Τοῦ ζωφόρου ἐλάσματος μῆκος 0,175, πλάτος 0,025 πάχος 0,001.

Κατὰ μῆκος τοῦ ἐλάσματος παρίστανται ἑκατέρωθεν ὁμοίως τρεῖς λέοντες τρέχοντες ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου ἐξ ἀριστερῶν πρὸς δεξιὰ μὲ τούς πόδας ὀριζοντίως τεταμένους, συμμετρικῶς δὲ δικτεθειμένοι καὶ κατὰ πάντα ὁμοίομορφοὶ πλὴν τοῦ ἀναστήματος. Τὸ στόμα ἔχουσιν οἱ λέοντες χαῖνον καὶ τὴν ὄψιν ἀγρίαν, εἶναι δὲ ἀτεχνότεροι τῶν ἐπὶ τοῦ 1 εἰκονιζομένων μάλιστα κατὰ τούς πόδας. Τὰ δὲ κενὰ τοῦ ἐδάφους κοσμοῦνται διὰ τριπλῶν καὶ τετραπλῶν κυματοειδῶν ταινιῶν, συνηνωμένων εἰς ἓν σχῆμα πρὸς δῆλωσιν ἴσως ὀρέων καὶ ἀνωμαλιῶν τῆς γῆς, ἢ καὶ πρὸς πλήρωσιν τοῦ χώρου ἀπλῶς. Καὶ τὰ μὲν σῶματα τῶν λεόντων εἶναι ἔκτυπα ἐξέχοντα τοῦ ἐδάφους ἡμισυ περίπου χιλιοστὸν γ. μ. καὶ ἐπικεκαλυμμένα διὰ τεσσάρων διακεκριμένων λεπτῶν φύλλων χρυσοῦ, ἐξ ὧν ἓν μὲν ἐπικαλύπτει τὴν κεφαλὴν, ἕτερον τὸν τράχηλον, τρίτον τὸ λοιπὸν σῶμα καὶ τέταρτον τὴν οὐράν, τὰ σχήματα ὁμως ἅτινα πληροῦσι τὰ κενὰ δὲν εἶναι ἔκτυπα, ἀλλ' ἐγκεκολλημένα ἐν τῷ ἐλάσματι. Ὡς δὲ ἐπὶ τοῦ ξιφιδίου 1, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ γυμνὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐλάσματος ἔχει χρῶμα μέλαν στιλπνὸν καὶ εἶναι, νομίζω, ἐπεστρωμένη δι' ὑελώματός τινος μεταλλικοῦ (émail). Ἡ λαβὴ αὐτοῦ ἐξ ὀστοῦ ἢ ξύλου οὐσά ποτε πεποιημένη, ἐλλείπει νῦν, ἐκ δὲ τῶν συνεχόντων αὐτὴν ἠλῶν σώζεται εἰς μόνον εὐμεγέθης ἐπικεκαλυμμένος ἑκατέρωθεν διὰ λεπτοῦ πετάλου χρυσοῦ. Χρυσὸν δὲ μετεχειρίσθη ὁ τεχνίτης οὐχὶ τὸν αὐτὸν ἐφ' ὅλου τοῦ σώματος τῶν λεόντων, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τοῦ 1, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὴν κεφαλὴν μὲν καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα ἐπεκάλυψε διὰ χρυσοῦ ὠχροῦ, τὸν δὲ λαιμόν, ἐφ' οὗ δι' ἐγκεχαραγμένων γραμμῶν ἐδήλωσε τὴν χαίτην, διὰ χρυσοῦ ἐρυθροῦ, ἔτι δὲ ἐρυθρότερον μετεχειρίσθη ἐν τοῖς εἰ-

ρημένοις σχήμασιν, ἔνθα καὶ ἤλεκτρον (*) ἐνέβαλεν. Ἡ ποικιλία αὕτη τῶν χρωμάτων καθιστᾷ ζωηροτέραν τὴν εἰκόνα καὶ διακόπτει τὴν μονοτονίαν τῆς διαθέσεως καὶ κινήσεως τῶν ζώων.

3. Ξιφίδιον δίστομον ὑπ' ἀριθ. 607 τῆς συλλογῆς, τετραυσιμένον εἰς δύο καὶ κολοβὸν τὴν λαβὴν, μήκους 0,19 καὶ πλάτους 0,05.

Καὶ τοῦτο ὡς τὰ 1 καὶ 2 φέρει τὰ ζώδια ἐγκεκολλημένα ἐπὶ αὐτοτελῶν ἐλασμάτων μήκ. 0,15, πλ. 0,03 καὶ πᾶχ. 0,001 περίπου, ἐνηρμοσμένων εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ Ξιφιδίου κατὰ μήκος. Ἄλλ' ἐδῶ τὸ θέαμα εἶναι ποικιλώτερον, διότι καὶ τετράποδα φαντασιώδη καὶ πτηνὰ διάφορα, ἄλλα μὲν σπαρττόμενα καὶ αἰμάσσοντα, ἄλλα δὲ φεύγοντα τὸν ἄγριον διωγμὸν τῶν τεράτων, ἰχθύς νηχόμενοι ἡσύχως εἰς τὰ ὑγρά των βασιλεία, πρὸς δὲ θάμνοι ἀνθοῦντες, πάντα ταῦτα ἐνεβλήθησαν εἰς τὴν εἰκόνα ὑπὸ τοῦ τεχνίτου πρὸς κόσμον τοῦ Ξιφιδίου, ὅπως περίπου ἐν τοῖς ἐξῆς στίχοις τοῦ Ἀσκραίου ποιητοῦ λέγεται:

Ἄμφι δὲ οἱ στεφάνην χρυσέην κεφαλῆφιν ἔθηκε

.....

τῆ δ' ἐνὶ δαίδαλα πολλὰ τετεύχαστο, θαῦμα ἰδέσθαι,
κνώδαλ', ὅσ' ἤπειρος πολλὰ τρέφει, ἠδὲ θάλασσα.

(Ἡσιόδ. Θεογον. σ. 577).

Καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ τῆς κάλλιον διατηρουμένης πλευρᾶς τετράποδον πτηνοκέφαλον, στικτὸν δ' ἔχον σῶμα τρίγρεως ἢ λέοντος μὲ οὐρὰν μακρὰν καὶ παχεῖαν, ὀρμᾶ ἐξ

(*) Ἡλεκτρον ὠνομάσαμεν ἐν τῇ περιγραφῇ ταύτῃ κατὰ συνθήκην τὸ μέταλλον ἐκεῖνο, ὅπερ λευκότερον ὢν τοῦ χρυσοῦ δὲν ἔχει ὅμως καὶ τὸ χρῶμα τοῦ καθαροῦ ἀργύρου, ἀλλ' οὔτε τὸ τοῦ ὀρειχάλκου. Ἀργυρος βεβαίως δὲν εἶναι, δι' ὃ καὶ ἀβλαβὲς ὑπὸ τῆς κατιώσεως διετηρήθη. Πιθανῶς εἶναι κρᾶμά τι μετάλλων φυσικὸν ἢ καὶ τεχνητόν· ἀλλὰ ταῦτα μόνον ποιοτικῆ ἀνάλυσις δύναται νὰ δείξη, πρὸς τοῦτο δὲ ἀπαιτεῖται ἐκκοπὴ μικροῦ μέρους μετάλλου, ἣν δὲν ἐπεχειρήσαμεν χάριν τῆς συντηρήσεως τῶν ἀντικειμένων.

ἀριστερῶν πρὸς δεξιᾶ, τὴν κεφαλὴν στρέφον ὀπίσω καὶ διὰ τῶν προσθίων ποδῶν συλλαμβάνει πτηνὸν ἰπτάμενον πρὸς δεξιᾶ, ἐνῶ διὰ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καταπατεῖ ἕτερον πτηνὸν κρῶζον καὶ κύπτον μετ' ἄλλους ὑπὸ τοὺς τοῦ θηρίου ὄνυχας ἤδη ἐμπαγέοντας εἰς τὸν λαιμὸν αὐτοῦ, ὡς δεικνύει τὸ ῥέον αἷμα. Τρίτον πτηνόν, ἀλλὰ στικτὸν τοῦτο, ἰπταται πρ. ἀρ. ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐλάσματος, παρεκεῖ δὲ δεύτερον τέρας ὄμοιον τῷ προηγουμένῳ τρέχει δρομαίως πρ. δεξ. μεταστρεφόμενον ὀπίσω, καὶ πρὸ αὐτοῦ φεύγει ἐν ταχείᾳ πτήσει τέταρτον πτηνὸν στικτὸν καὶ τοῦτο. Φυτὰ δὲ τρία ἐσχηματισμένα κοσμηματικῶς εἶναι διατεθειμένα ἐν μὲν πρὸς τῇ λαβῇ, ἕτερον ἐν τῷ μέσῳ καὶ τρίτον πρὸς τῷ ἄκρῳ σχεδὸν τοῦ ἐλάσματος. Οἱ κλάδοι τῶν φυτῶν εἶναι μακροὶ καὶ λεπτοί, τὰ φύλλα βραχέα καὶ ὠοειδῆ, αἱ δὲ κάλυκες τῶν ἀνθέων περίπου τριγωνικοὶ ἢ μᾶλλον ῥιπιδοειδεῖς μετὰ σειρᾶς στρογγύλων καὶ μικρῶν πετάλων ἄνωθεν.

Τοικύτη εἶναι ἡ ἐπιγεία σκηνή· ὃ δὲ ἰχθυοεῖς πόντος εἰκονίζεται διὰ χωριστῆς ταινίας μεταλλίνης, πλάτ. 0,004 μέχρι 0,008, διηκούσης καθ' ὅλον τὸ μήκος τοῦ ἐλάσματος καὶ ἐλισσομένης ἡρέμα ὡς ποταμός. Ἰχθύς δὲ, ἐξ τὸν ἀριθμὸν, νηχόμενοι ἐξ ἀριστερῶν πρὸς δεξιᾶ, εἶναι πεποιημένοι ἐκ διακεκριμένων μικρῶν ἐλασμάτων ἤλεκτρου ἐμβεβλημένων ἐν τῇ εἰκονίζουσῃ τὴν θάλασσαν ταινίᾳ καὶ ἔχουσι μήκος 0,009 μέχρι 0,010. Εἶναι δὲ διατεθειμένοι εἰς ἴσην περίπου ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν καὶ ὀρῶνται ἐκ τοῦ πλάγιου, ἐκτὸς τοῦ τετάρτου ἐξ ἀριστερῶν, ὅστις ὀρῶμενος ἐκ τῶν ἄνω δεικνύει καὶ τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς καὶ φαίνεται ἀνήκων εἰς ἕτερον εἶδος ἰχθύων, διότι ἡ μὲν οὐρὰ του ἀπολήγει εἰς ὄξύ, πτερύγια δ' ἔχει μόνον δύο, ἐνῶ οἱ λοιποὶ ἔχουσι τέσσαρα. Ἐκτὸς τούτων καὶ ἄλλοι μικρότεροι ἰχθύς φαίνεται, ὅτι ἦσαν εἰκονισμένοι, νῦν δὲ δὲν σώζονται ἅτε ἐκπεσόντες ἐκ τῶν στενῶν καὶ καμπύλων ἐντομῶν, αἵτινες διακρινόμενοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐνεῖχόν ποτε τὰ σώματα τῶν ἰχθύων.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς τοῦ ξιφιδίου ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ παράστασις σχεδὸν ὁμοίως, πλὴν ὅτι τοῦ μὲν πρώτου θηρίου ἡ κεφαλὴ εἶναι ἐστραμμένη κατ' ἐνώπιον ἡμῶν καὶ παρέχει πῶς ὄψιν λέοντος, τὸ δὲ δεύτερον τρέχει ἐκ δεξ. πρὸς ἀριστερά. Πτηνὰ εἰκονίζονται ἀντὶ τριῶν τέσσαρα προΐοντα ἀνὰ δύο. Ἔτι τὰ ἀνθοειδῆ κοσμήματα εἶναι ἀφθονώτερον ἐγκατεσπαρμένα εἰς τὴν εἰκόνα. Οἱ δὲ ἰχθύς εἶναι πάντες ὅμοιοι. Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι ζωηρότερα τῆς πρώτης, ἀλλὰ χειρόνος διατηρήσεως.

Περὶ ἀμφοτέρων τῶν παραστάσεων ῥητέον, ὅτι ἡ μὲν θάλασσα μετὰ τῶν ἰχθύων παρίσταται ὡς ἐν βαθυτέρῳ δαπέδῳ, ἐν ἐξωτερῳ δὲ τὰ θηρία καὶ τὰ πτηνὰ, καὶ ἐν ἐξωτερῳ ἦτοι πρώτῳ εἰς τὴν ὄψιν τὰ ἀνθοειδῆ κοσμήματα. Καὶ τὰ θηρία μὲν εἶναι πεποιημένα ἐκ χρυσοῦ, πλὴν τῶν δύο τῶν πρὸς τῷ ἄκρῳ τῶν ἐλασμάτων, ὧν ὁ μὲν κορμὸς ἐξ ἠλέκτρου, τὸ δὲ περίγραμμα τοῦ σώματος καὶ ἡ κεφαλὴ ἐν μέρει καὶ οἱ πόδες ὀλόκληροι ἐκ χρυσοῦ. Τῶν δὲ πτηνῶν ἄλλα μὲν πεποιήνται ἐξ ἠλέκτρου, ἐκτὸς μόνον τοῦ ῥάμφους ἢ καὶ τῶν ποδῶν ὄντων ἐκ χρυσοῦ, ἄλλα δὲ τὸ μὲν σῶμα ἔχουσι χρυσοῦν, τὸν δὲ λαιμὸν καὶ τὰς πτέρυγας ἐξ ἠλέκτρου, τινὰ δὲ διαφέρουσιν ἀλλήλων καὶ κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ ῥάμφους πρὸς δῆλωσιν ἴσως εἴδους διαφόρου. Αἱ δὲ σταγόνες τοῦ ἐκ τῶν πληγῶν τῶν πτηνῶν ῥέοντος αἵματος δηλοῦνται ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἢ τῶν πτερύγων αὐτῶν διὰ μικρῶν ἐντομῶν πεπληρωμένων δι' ἐλαχίστου φλοιοῦ χρυσοῦ. Αὕτη ἡ διὰ χρυσοῦ ἐπὶ τῶν ἐκ λευκοτέρου μετάλλου πεποιημένων πτερύγων δῆλωσις τῶν σταγόνων τοῦ αἵματος ἐνθυμίζει τὰ παρ' Ὀμήρῳ ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀχιλλέως λεγόμενα περὶ τῆς γῆς ἀρούρης·

ἡ δὲ μελαίνετ' ὀπισθεν, ἀρηρομένη δὲ ἐφίκει
χρυσείη περ' εὐῶσα.

διότι καὶ ἐκεῖ ὁ τεχνίτης ἐμβαλὼν μέταλλα διαφόρου

χρῶμα διέκρινε τὰς αὐλακὰς τοῦ ἀρότρου ἀπὸ τοῦ μὴ ἠροτριωμένου ἔτι ἐδάφους, ὅπερ ἦν ἐκ χρυσοῦ. Τὰ ἀνθοειδῆ κοσμήματα τὸν μὲν κορμὸν καὶ τοὺς κλάδους καὶ τὰ φύλλα ἔχουσι χρυσοῦς, τὰς δὲ κάλυκας ἐξ ἠλέκτρου, ἀλλ' ὁ χρυσὸς τῶν κλάδων ἐρυθρότερος· ἐκ τοιούτου δὲ εἶναι πεποιημένοι καὶ οἱ πόδες τῶν πτηνῶν. Ἡ δὲ θάλασσα καὶ οἱ ἰχθύς ἐξ ἠλέκτρου, ἀλλὰ τὸ χρῶμα τῆς θαλάσσης εἶναι λευκότερον τοῦ τῶν ἰχθύων.

Τὸ ἐπὶ τοῦ ξιφιδίου τούτου ἐπικαθήμενον στῶμα τῆς κατιώσεως ἦν σκληρότατον, ὅθεν καὶ ἡ κάθαρσις ἀργὰ προβαίνουσα διεκόπη ἔνεκα ἄλλων ἀσχυλιῶν καὶ τῶν μικρῶν ἐλπίδων, ἃς παρεῖχεν ἐν ἀρχῇ· ἐπαναληφθεῖσα ὁμως μικρὸν πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος τεύχους ἀνέδειξε τὸ ξιφιδιον ἀπροσδοκῆτως ἐπίσης λαμπρόν· ὄντος δὲ ἤδη συντετελεσμένου τοῦ πίνακος δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀπεικονισθῆ μετὰ τῶν λοιπῶν. Ὅθεν παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην εἰς ἐν τῶν προσεχῶν τευχῶν τοῦ περιοδικοῦ *Mittheilungen* τῆς Γερμ. Σχολῆς, ὅπου δημοσιευθήσονται αἱ εἰκόνας τοῦ τε παρόντος καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8 περιγραφομένου ξιφιδίου.

4. (Γ). Εἶφος δίστομον ὑπ' ἀριθ. 598 τῆς συλλογῆς, τεθραυσμένον εἰς τρία τεμάχια καὶ κολοβὸν τὴν λαβὴν, μήκους 0,73 καὶ πλάτους 0,045.

Τοῦτο φέρει κατὰ μῆκος ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν δύο σειρὰς τετραπόδων ζῶων ἐν κινήσει ἀπὸ τῆς λαβῆς πρὸς τὴν ἀκωκὴν, ἀνὰ δέκα ἐκατέρωθεν τῆς ἐν τῷ μέσῳ σχηματιζομένης ῥάχεως· παρίστανται δηλονότι ἐν ὄλῳ τεσσαράκοντα ὁμοιόμορφα ζῶα, πλὴν τοῦ ἀναστήματος αὐτῶν ὅπερ ἐλαττοῦται καθ' ὅσον πλησιάζουσι πρὸς τὴν ἀκωκὴν, καὶ τρέχουσι δρομαίως μετ' ἀκατασχέτου τάσεως πρὸς τὰ ἐμπρός. Καὶ τὸ μὲν μέγιστον μετρεῖ 0,09, τὸ δ' ἐλάχιστον 0,04, τὰ πρῶτα ὁμως τὰ πρὸς τῇ λαβῇ τοῦ ξίφους ὁ τεχνίτης ἐποίησεν ὁρατὰ μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ πρόσθιον μέρος. Εἶναι δὲ ἵπποι, φαίνεται, τὰ ζῶα ταῦτα, καίπερ μὴ ἔχοντα ἄλλο χαρακτηριστικὸν τοῦ ἵππου ἢ τὴν χαίτην

καὶ τὴν οὐράν, διότι ἡ κεφαλὴ μᾶλλον τῆ τοῦ προβάτου ὁμοιάζει, ἢ δὲ ῥάχιδι ἐξογκοῦται οὐ κατὰ ἵππον. Ἐν τούτοις τὸ περίγραμμα τοῦ σώματος τῶν ζῶων εἶναι ἐξαισιῶς ἐναργές καὶ ἡ ἐξεργασία λεπτὴ καὶ ἐπιμελετημένη, ἐνάμιλλος δὲ τῆς τῶν ἀναγλύπτων ἐλεφαντίνων πλακῶν τῶν ἐκ τῶν τάφων Σπάτα. Τὰ δ' ἐν ἀρχῇ τοῦ ξίφους κατὰ τὸ ἡμισυ πεποιημένα ζῶα ἢ ἐπεκαλύπτοντο ἀρχικῶς ὑπὸ χρυσοῦ πετάλου περιβάλλοντος ὀλόκληρον τὸ ξίφος κατ' ἐκεῖνο μόνον τὸ μέρος ὡς ἐν τισιν ἄλλοις ξίφεσι τῆς συλλογῆς συμβαίνει, ἢ ἡ ξυλίνη λαβὴ ἐποίει αὐτὰ ἀφανῆ, ὡς ἀνωτέρω εἶπον. Ἐκ τῶν συνεχόντων τὴν λαβὴν ἤλων σώζονται δύο, ἀλλ' ἀκόσμητοι, καθόσον διετέλουν ἀφανεῖς.

Ἐν τῷ πίνακι ἀπεδόθη μόνον τὸ τρίτον περίπου τοῦ ὄλου, δυστυχῶς δὲ ἡ λιθογραφικὴ εἰκὼν δὲν ἀπέδωκε πιστὰ τὸ πρῶτον σχεδιάσμα ἐν ταῖς λεπτομερείαις μάλιστα τῶν κεφαλῶν καὶ ἀφίσταται τοῦ πρωτοτύπου κατὰ τε τὴν καθαρότητα τῶν γραμμῶν καὶ τὴν ἐν τῇ κινήσει ἐλευθερίαν τῶν ζῶων.

5. (Δ). Εἶφος δίστομον ὑπ' ἀριθ. 652 τῆς συλλογῆς (*), ἀκέραιον πλὴν τοῦ ἡμίσεος ἄνω μέρους τῆς λαβῆς, μήκους 0,43 καὶ πλάτους 0,08.

Τοῦτο φέρει ἐπὶ ῥάχεως ἐπιπέδου, σχηματιζομένης ἐν τῷ μέσῳ κατὰ μῆκος τοῦ ἐλάσματος ἐκατέρωθεν, ἔκτυπα τέσσαρα τετράποδα ζῶα πτηνοκέφαλα καὶ πτερωτά, τρέχοντα ἢ ἱπτάμενα ἀπὸ τῆς λαβῆς πρὸς τὴν ἀκωκὴν μετὰς πτέρυγας ἀναπεπταμένας καὶ τοὺς πόδας ὀριζοντίως τεταμένους. Τοιαύτης μορφῆς τέρας, γρύψ, ὑπάρχει ἐν τῇ συλλογῇ καὶ ἐκ χρυσοῦ αὐτοτελῶς εἰργασμένος ὡς κόσμημα, ὁ ὑπ' ἀριθ. 272 ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ κ. Schliemann ἀπεικονισμένος. Τὰ ζῶα ὄντα ὁμοιόμορφα καὶ σχη-

(*) Ταῦτὸν τῷ ὑπ' ἀριθ. 466 ἀπεικονισμένῳ ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ κ. Δρ. Schliemann.

ματιστικῶς πεποιημένα, διατεθειμένα δὲ συμμετρικῶς καὶ ἄνευ σχέσεως τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸ ἄλλο χρησιμεύουσιν ἀπλῶς πρὸς κόσμον τοῦ ξίφους. Ἐκ δὲ τῶν συνεχόντων τὴν λαβὴν ἤλων σώζονται τέσσαρες, ἐπικεκαλυμμένοι ἐκατέρωθεν δι' ἀργυροῦ πετάλου καὶ καθιστῶντες οὕτω τὸ ξίφος τοῦτο ἀργυρόηλον.

Ἐν τῷ πίνακι ἀπεδόθη μικρὸν μόνον μέρος μετὰ ἓνα γρύπα.

6. Εἶφος δίστομον ὑπ' ἀριθ. 1865 τῆς συλλογῆς τεθραυσμένον εἰς τέσσαρα τεμάχια ἄνευ λαβῆς καὶ ἀκωκῆς, μήκους 0,79 καὶ πλάτους 0,06, διατηρήσεως δὲ κακῆς.

Τοῦτο φέρει ὡς τὸ προηγούμενον γρύπας, πλὴν διαφέροντας μικρὸν ὡς ἔχοντας τὸν λαιμὸν ὑψωμένον καὶ τὴν κεφαλὴν μᾶλλον ἀετώδη. Εἶναι δὲ τὰ ζῶα ἔκτυπα, ὅπως καὶ ἐν τῷ 3, κατὰ μῆκος τοῦ ἐλάσματος ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν συμμετρικῶς διατεθειμένα εἰς δύο σειράς, ἤτοι ἀνὰ μίαν ἐκατέρωθεν τῆς ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλευρᾶς σχηματιζομένης ὀξείας ῥάχεως, καὶ ἀριθμοῦνται πλέον τῶν τεσσαράκοντα ἐν ὄλῳ. Ἡ τέχνη εἶναι ἡ αὐτὴ τῇ τοῦ προηγούμενου.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων ξιφῶν 4, 5 καὶ 6 ἀναγλυπτα ζῶα δὲν ἦσαν ποτὲ ἐπικεκαλυμμένα διὰ χρυσοῦ.

7. (Ε). Εἰφίδιον δίστομον ὑπ' ἀριθ. 659 τῆς συλλογῆς, τεθραυσμένον εἰς δύο καὶ κολοβὸν τὴν λαβὴν καὶ τὴν ἀκωκὴν, μήκους 0,225 καὶ πλάτους 0,045.

Τοῦτο φέρει ἀπλῶς ἀντὶ ἐκτύπων παραστάσεων ἔλασμα χρυσοῦν μήκους 0,23 καὶ πλάτους 0,03 πάχους δὲ 0,001 ἐγκεκολλημένον κατὰ μῆκος ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, κεκοσμημένον δὲ διὰ συμπλέγματος ἐγκεχαρχαγμένων σπειρῶν, πληροῦντος πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐπιφάνειαν μέχρι τοῦ ἄκρου, ὅπου αἱ βαθμηδὸν σμικρυνόμεναι σπεῖραι καταλήγουσιν. Ἐνέχουσι δὲ αἱ σπεῖραι ἐν τῷ κέντρῳ ἀστερίσκους μέχρι τοῦ ἡμίσεος περίπου τοῦ μήκους τοῦ ἐλάσματος, κατὰ τὸ λοιπὸν ὁμῶς ἕνεκα τῆς στενότητος τοῦ χώρου στεροῦνται.

ἀστερίσκων. Ἡ τοιαύτη διὰ σπειρῶν ἢ κύκλων συνδεομένων δι' ἐφαπτομένων γραμμῶν διακόσμησις εἶναι ἢ ἐπικρατοῦσα ἐν τοῖς μυκηναίοις εὐρήμασι, μεταξὺ τῶν ὁποίων νῦν τὸ προκείμενον ξιφίδιον κατέστη ἐν τῶν εὐαρεστοτάτων εἰς ὄψιν ἀντικειμένων, μαρτυροῦν καὶ αὐτὸ σὺν τοῖς ἄλλοις περὶ τοῦ πλούτου καὶ τῆς λαμπρότητος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει Μυκηνῶν ταφέντων ἀνδρῶν. Παρομοίως δὲ κεκοσμημένον εἶναι καὶ ἕτερον ξιφίδιον τῆς συλλογῆς τὸ ὑπ' ἀριθ. Τ. Δ. 1954, ἀλλ' ἐκεῖ τὸ σύμπλεγμα τῶν σπειρῶν εἶναι ἀπλῶς ἔκτυπον ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ τοῦ ξιφιδίου. Ὁμοία δὲ περίπου διακόσμησις διὰ σπειρῶν ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν μαρμαρίνην πλάκα τοῦ ὀροφώματος ἐν τῷ θαλάμῳ τοῦ ἐν Ὀρχομενῷ Μινυείου θησαυροῦ (*Journal of Hell. Stud.* pl. XII καὶ XIII).

8. Ξιφίδιον δίστομον ὑπ' ἀριθ. 8 τῆς συλλογῆς κολοβὸν κατὰ τὸ ἡμισυ κάτω μέρος, μήκους 0,115 καὶ πλάτους 0,04.

Τοῦτο φέρει ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν ἐγκεκολλημένον κατὰ τὸν τρόπον τῶν 1, 2 καὶ 3, χωριστὸν ἔλασμα ὀρειχάλκινον πάχους 0,001, ἐφ' οὗ ὁ τεχνίτης ἐνήρμοσε σχηματιστικὰ ἀνθοειδῆ κοσμήματα διατεθειμένα λοξῶς κατ' ἀντιθέτους διευθύνσεις καὶ συμμετρικῶς κατὰ μῆκος τοῦ ἐλάσματος. Τῶν ἀνθέων τούτων, ὧν νῦν σώζονται ἔξ ὀλόκληρα, ἢ μὲν κάλυξ πεποιήται ἐξ ἠλέκτρου, ὁ δὲ μίσχος ἐξ ἀργύρου ἴσως, τὰ δὲ ὑπερέχοντα μικρὰ καὶ λεπτοφυῆ πέταλα ἐκ χρυσοῦ, μὴ σωζόμενα ὅμως παντοῦ. Ἡ λαβὴ αὐτοῦ ἐλλείπει, σώζεται δὲ χρυσοῦν περίβλημα αὐτῆς ἐκ δύο μερῶν συγκείμενον μήκους 0,10 μὲ ἔκτυπον διακόσμησιν ἐκ πολλῶν σχημάτων ὁμοίων πρὸς τὰ ἐν τῷ ἐλάσματι ἀνθη.

Ἡ δικτῆρησις τῶν προκειμένων ξιφῶν, ἤτοι τοῦ κυρίου σώματος αὐτῶν, δὲν εἶναι καλὴ πλὴν τοῦ 5, ἀλλὰ καὶ τούτου ἢ ἐτέρα τῶν πλευρῶν ἔπαθε πολὺ, χειρόν δὲ πάντων διατηρεῖται τὸ 6.

Τοιαῦτα ἐν συντόμῳ εἶναι τὰ ἐκ τῶν ξιφῶν τῆς μυκηναίας συλλογῆς μέχρι τοῦδε ἀμείψαντα τὸν πρὸς κάθαρσιν αὐτῶν κόπον, ἐπιχειρηθέντα καὶ μετὰ τῆς ἐλπίδος, ὅτι ἠδύνατο ἴσως νέον τι νὰ προέλθῃ εἰς φῶς ἄγον ἡμᾶς εἰς κρίσιν ἀσφαλεστέραν περὶ τῆς ἡλικίας τῶν μυκηναίων εὐρημάτων. Καὶ ἡ ἐλπίς μὲν αὕτη ἐψεύσθη, ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ πλουτισμοῦ τῆς συλλογῆς, νῦν τὰ ξίφη ταῦτα ἰδίᾳ συμβάλλουσιν εἰς ἀπόδειξιν τῆς περὶ τὴν χρυσοκολλητικὴν καὶ τὴν μεταλλουργικὴν ἐν γένει ἐξαιρέτου ἱκανότητος τῶν τεχνιτῶν ἐν τοῖς παναρχαίοις ἐκείνοις χρόνοις, καθ' οὓς, ἐκτὸς τῆς ἀμέμπτου κατεργασίας τοῦ χαλκοῦ καὶ τῆς ἐπιτηδειοτάτης χρήσεως τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ πρὸς κατασκευὴν παντοδαπῶν σκευῶν καὶ μικροτεχνημάτων, βλέπομεν καὶ τὴν ἐγκυστικὴν μὴ ἀγνοουμένην. Διότι τὸ στιλπνὸν καὶ μέλαν ἐκεῖνο στρώμα, ὅπερ πληροῖ τὰ κενὰ ἐν τοῖς ζωφόροις ἐλάσμασι καὶ ὅπερ ἐφάνη ἔχον μεταλλικὴν ὑπόστασιν κατὰ τὴν δοκιμασίαν ἦν ἀνέφερον ἐν τόμῳ Θ', δὲν ἠδύνατο ἢ διὰ πυρώσεως νὰ στερεοποιηθῇ κατὰ τὴν λεγομένην ἐγκαυστικὴν. Χάρις δὲ εἰς τὸ ἐγκαυστον καὶ τὰ ἐμβεβλημένα ζώδια διετηρήθησαν τὰ ἐλάσματα ἀλώβητα ὑπὸ τῆς κατιώσεως κατὰ τὴν φαινομένην ἐπιφάνειαν αὐτῶν, ἐνῶ ἢ ἀντίθετος, ἤτοι ἢ προσκειμένη τῷ σώματι τῶν ξιφῶν, δὲν ἔμεινεν ἀπρόσβλητος, ὡς τοῦτο φαίνεται ἐν τῷ ξιφιδίῳ 2. Εὐφυΐαν δὲ δημιουργικὴν καὶ σπουδὴν τῆς φύσεως ἐλέγχονται οἱ τεχνῖται ἔχοντες οὐ σμικρὰν. Καὶ ναὶ μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ξιφῶν ζώδια εἶναι ἐσχηματισμένα μᾶλλον ὡς κοσμήματα, ἢ δὲ ἀπομίμησις τῆς φύσεως εἶναι ἀτελής, ἀλλ' οὐχ ἥττον ἐν τοῖς ξιφιδίοις 1 καὶ 3 ἔχομεν ὑπ' ὄψιν συνθέσεις μὴ στερουμένας κινήσεως καὶ ζωῆς, τὴν δὲ ἐκ τῆς συμμετρικῆς διαθέσεως τῶν μορφῶν καὶ τοῦ ὁμοιομόρφου τῆς κινήσεως αὐτῶν προερχομένην μονοτονίαν βλέπομεν μετριαζομένην διὰ τῆς ἐπιτετηδευμένης ποικιλίας τῶν χρωμάτων καὶ τῆς ἐν τῷ αὐτῷ ἐξεικονίσεως διαφόρων ζώων καὶ στοιχείων τῆς φύσεως.

Ἐκτὸς τοῦ ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Κοπεγχάγης (*) εὐρισκομένου ὀρειχαλκίνου ξίφους ἐκ τῆς νήσου Θήρας (**), ὅπερ κοσμεῖται διὰ χρυσῶν πελέκεων, δὲν ἔτυχε νὰ γνωρίσωμεν ἄλλα ξίφη κεκοσμημένα κατὰ μῆκος διὰ χρυσῶν παραστάσεων. Θώρακες καὶ περικεφαλαῖαι καὶ περικνημίδες ἐν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ εὐρέθησαν μετ' ἐγκεχαραγμένων ἢ ἐκτύπων παραστάσεων καὶ κοσμημάτων, ἀλλὰ τοιαύτης τέχνης καὶ τοιούτου τρόπου ἐργασίας ὡς τὰ ἡμέτερα ὄπλα οὐδαμοῦ, ὅσον γνωρίζομεν, εὐρέθησαν. Παρ' Ὀμήρῳ δέ, εἰς ὃν οἱ περὶ τῶν μυκηναίων εὐρημάτων μέχρι τοῦδε γράψαντες ἐν πρώτοις ἀνέτρεξαν ἐπιματαίῳ, ἵνα εὐρωσὶ τι σχετιζόμενον καὶ διακρωτίζον μετὰ τινος βεβαιότητος τὴν καταγωγὴν αὐτῶν, οὐδὲν ἀπαντᾷ περὶ τοιαύτης τῶν ξιφῶν διακοσμῆσεως. "Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰ σχήματα καὶ τοὺς τύπους τῶν παραστάσεων, οὗτοι ἐλέγχονται φέροντες καθαρῶς χαρακτῆρα ἀσιατικῆς τεχνοτροπίας. Καὶ ὡς ἡ κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς Εὐρώπην ἐκ τῆς Ἀσίας πάλιν μετενεχθεῖσα δαμασκηνουργία ἐξέπεσε πρὸ πολλοῦ τῆς συνηθείας, οὕτω καὶ τῶν ἀρχαιοτάτων τούτων τεχνουργημάτων τὴν παραγωγὴν δὲν εὐρίσκομεν πλέον καλλιεργουμένην ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις τοῦ ἀκμάζοντος πολιτισμοῦ ἐν Ἑλλάδι ἢ μικρᾷ Ἀσίᾳ, οὔτε δὲ δυνάμεθα ν' ἀναγνωρίσωμεν εἰς τὰ προκείμενα ἔργα τέχνης ἐπίδρασιν πνεύματος καὶ ἠθῶν Ἑλληνικῶν ἐν τῇ τεχνοτροπίᾳ τῶν κοσμημάτων καὶ τῶν συνθέσεων.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 15 Δεκεμβρίου 1881.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Σ. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.

(*) Fra steen—og Bronzealderen κτλ. ὑπὸ J. Worsaae. Kjøbenhavn 1880.

(**) Ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἔχει καὶ τὸ Μουσεῖον τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας ὀρειχάλκινα βραχέα καὶ ἀπλᾶ ξίφη ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ τῶν Μυκηναίων μόνον κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν τῶν ἠλῶν διάθεσιν.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.

Καθ' ἃ ἐδηλώσαμεν ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ (ἀ' τεύχει σελ. 52, τοῦδε τοῦ τόμου), ἃς ἀνασκαφὰς εἶχε τελεταῖον ἐπιχειρήσει ἡ ἀρχαιολογικὴ ἡμῶν ἐταιρία ἐν Τανάγρα καὶ ἐν τῷ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπείου, διέκοψεν αὐτάς, διότι οἱ ταύτας διευθύνοντες ἔφοροι κ. Σταματάκης καὶ Καββαδίας, διετάχθησαν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὁ μὲν νὰ μεταβῆ εἰς Σπάρτην, ἵνα ἐξασφαλίσῃ δεόντως τὸ ἐκεῖ οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ ἡ ἀρχαιολογικὴ συλλογὴ, καὶ νὰ στεγάσῃ τὸ γνωστὸν ψηφοθέτημα, ὁ δὲ Καββαδίας εἰς Δῆλον, ὅπως ἐπιτηρῆ τὰς ὑπὸ τῆς γαλλικῆς Σχολῆς ἐνεργουμένας ἀνασκαφὰς· καὶ μετ' αὐτὸν ἀσθενήσαντα ὁ κ. Δ. Φίλιος. Ἐπειδὴ εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἀποστολάς αὐτάς ἐδέησε νὰ ἐμμείνωσιν οἱ ῥηθέντες ἔφοροι πολλοὺς ἐφεξῆς μῆνας, ἐσερήθη ἡ ἐταιρία τῶν ὀργάνων δι' ὧν ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς ῥηθείσας ἰδίας ἀνασκαφὰς καὶ ἄλλας νέας ἐργασίας νὰ ἐπιχειρήσῃ. Τούτου ἕνεκα οὐδὲ ἐν Ἐλευσίνι οὐδὲ ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηναίων ἐξετέλεσεν ἃ εἶχεν ἀποφασίσει. Εἰς τὴν ἀδράνειαν ταύτην τῆς ἐταιρίας συνεβάλετο καὶ τὸ ἐνσκηψαν ἐν Ἀθήναις ἐπικίνδυνον νόσημα, ὁ τυφός, ἐκ φόβου ἀπελθόντων ἐξ Ἀθηναίων ἐνίων τοῦ Συμβουλίου μελῶν. Καὶ ὅμως δὲν ἔμεινεν ὅλως ἀργὴ ἡ ἐταιρία οὐδ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ. Τὸ Συμβούλιον αὐτῆς ἔστρεψε τὴν προσοχὴν εἰς τὰς συλλογάς, ἐργασθὲν δραστηρίως ὑπὲρ εὐπρεποῦς κατατάξεως τῶν ἐν αὐταῖς ἀρχαίων· κατεσκεύασε δι' ἀδράς δαπάνης τὰ ἀναγκαῖα ἀρμάρια, τραπέζας, βάσεις καὶ εἴ τι ἄλλο πρὸς τὸν σκοπὸν χρήσιμον· καὶ ἤδη ἐτοποθέτησεν ἀξιοπρεπῶς ἐπιμελεῖσθαι τοῦ νομισματογνώμονος κ. Ποστολάκα καὶ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν τῆς ἐταιρίας συλλογῶν κ. Α. Σ. Κουμανούδη τὴν πολύτιμον αἰγυπτιακὴν συλλογὴν, ἣν ἐδωρήσατο εἰς τὸ ἔθνος ὁ γενναϊόφρων κ. Ἰωάννης Δημητρίου ὁ ἐκ Λήμνου· πρὸ μικροῦ δὲ ἤρξατο νὰ κατατάσῃ καὶ τὴν ἐκ τοῦ Βαρθολομαίου εἰς τὸ

νέον Πολυτεχνεῖον πρὸ μηνῶν μετακομισθεῖσαν πλουσίαν συλλογὴν ἀγγείων, εἰδωλίων καὶ πλείστων ἄλλων σπουδαίων μνημείων τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ τοῦ οἰκιακοῦ τῶν ἀρχαίων βίου. Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι μετὰ τινὰς μῆνας θέλει παραδοθῆ καὶ ἡ συλλογὴ αὕτη εἰς θέαν καὶ μελέτην τοῦ κοινοῦ ἐν φιλοκάλῳ τάξει, ὡς εἶναι ἐκτεθειμένα ἤδη ἐν τῷ αὐτῷ Πολυτεχνείῳ καὶ ἡ Μυκηναία καὶ αἱ ἐκ Σπάτα καὶ Ναυπλίου καὶ Μενιδίου καὶ ἐξ Αἰγύπτου· καὶ ὅτι μετὰ τοῦτο θέλει ἀκολουθήσει καὶ ἡ ἐκδοσις τῶν συντασσομένων προχείρων καταλόγων τούτων πρὸς ὀδηγίαν τῶν ἐπισκεπτομένων τὰς συλλογὰς ταύτας φιλαρχαίων.

Εἰς τὴν ἐν τῷ λαμπρῷ οἰκοδομήματι τοῦ νέου Πολυτεχνείου συγκέντρωσιν τῶν τῆς ἐταιρίας συλλογῶν ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν εὐγνωμόνως ὅτι συνέπραξε λίαν ἀξιεπαίνως καὶ ἡ τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἐπιτροπεία, ἡ ἐκ τῶν κ. κ. Ῥενιέρη, Καλλιγᾶ καὶ Ῥηγάδῃ συνισταμένη, καὶ αὐτὸς ὁ κ. Γ. Ἀβέρωφ, ὁ προθύμως καὶ διηνεκῶς παρέχων ἀφθονον τὴν δαπάνην πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ σπουδαίου καὶ χρησιμωτάτου τούτου καθιδρύματος τῆς νεοελληνικῆς καλλιτεχνίας, διότι παρεχώρησαν εἰς τὴν ἐταιρίαν τέσσαρας μεγάλας αἰθούσας ἐν τῷ ἄνω πατώματι τοῦ μεσαίου καὶ κυρίου μεγάρου τοῦ οἰκοδομήματος τούτου, ἐν αἷς ἐτέθησαν ἀξιοπρεπῶς πάντα τὰ λοιπὰ τῆς ἐταιρίας ἀρχαῖα πλὴν τῶν ἐκ μαρμάρου. Τούτων δυστυχῶς ἡ ἐπιστημονικὴ κατάταξις οὔτε ἤρξατο οὔτε ἐλπὶς εἶναι νὰ ἐκτελεσθῆ ταχέως διὰ τὴν μὴ ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κεντρικοῦ ἡμῶν μουσείου καὶ δι' ἄλλους ἔτι λόγους. Ἦρξατο μὲν τῷ 1874 ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐκ μαρμάρου ἀρχαίων τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν τῆς ἐταιρίας, καὶ οὐκ ὀλίγα μετεκομίσθησαν πολλαχόθεν τῆς πόλεως εἰς τὴν τότε δαπάναις τοῦ ἀοιδίου Δ. Βερναρδάκη συντελεσθεῖσαν δυτικὴν πτέρυγα τοῦ μουσείου τούτου, ἐπισπεύδοντος τὴν συγκέντρωσιν τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῆς παιδείας κ. Ἰω. Βαλασσοπούλου· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐκ τῆς ὑ-

πουργείας ἀποχώρησιν τούτου διεκόπησαν αἱ ἐργασίαι αὐται, ἡ δὲ περαιτέρω φροντίς πᾶσα ἀφῆθη εἰς τὸν γενικὸν ἔφορον τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Κράτους, ὅστις ἔκτοτε ἐξέτελει ὅ,τι ἦτο αὐτῷ δυνατόν. Τελευταῖον ὁμως τὸ τῆς ἐταιρίας Συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικουρίαν· καὶ δὴ πρὸ διετίας ἐν γενικῇ τῶν ἐταίρων συνελεύσει ἐνεκρίθη καὶ προκατέβαλε τοῦτο πᾶσαν τὴν δαπάνην, δι' ἧς ἠγέρθη καὶ ἐντελῶς συνετελέσθη πρὸ μηνῶν ἡ βόρειος πλευρὰ τοῦ μουσείου τούτου. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ καὶ μετὰ τὴν προσθήκην ταύτην παρασκευασθεὶς χώρος δὲν ἀρκεῖ ὅπως συμπεριλάβῃ πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει ὑπάρχοντα μαρμάρινα ἔργα, τὸ Συμβούλιον τῆς ἐταιρίας ἐπρότεινε πρὸ μικροῦ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι δύναται νὰ προκαταβάλῃ τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην πρὸς ἔγερσιν καὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ μουσείου, ἐπὶ ταῖς αὐταῖς συνθήκαις ἐφ' αἷς προκατέβαλε καὶ τὴν τῆς βορείου. Λόγους δὲ ἔχομεν νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἡ Κυβέρνησις θέλει ἀποδεχθῆ εὐχαρίστως τὴν πρότασιν καὶ διατάξει τὴν ταχεῖαν ἑναρξιν τοῦ ἔργου πρὸς συμπλήρωσιν οἰκοδομήματος σπουδαιοτάτου τῆς πρωτεύουστος τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ χρησιμωτάτου εἰς τοὺς περὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς ἀρχαιότητος ἐνδιατρίβοντας.

Ἄλλ' ἐπειδὴ μέχρι τῆς ἐντελοῦς ἀποπερατώσεως τοῦ κτιρίου τούτου θέλει παρέλθῃ οὐκ ὀλίγος χρόνος, τὸ τῆς ἐταιρίας Συμβούλιον ἐσκέρθη πρὸ μικροῦ περὶ τοποθετήσεως ἐν τῷ ἤδη παρασκευασθέντι χώρῳ τοῦ μουσείου τῶν κυριωτέρων μαρμάρων ὅσα εἶναι δυνατόν νὰ περιλάβῃ οὗτος, καὶ διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς κατατάξεως αὐτῶν καὶ συντάξεως προχείρου καταλόγου νὰ ἐκπληρώσῃ κατὰ τὸ νῦν δυνατόν τοὺς πόθους τῶν ἀρχαιοφίλων καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς εἰς τὴν μελέτην τῶν ἔργων τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας ἐνδιατρίβούσης νεότητος· διότι, ὅπως νῦν ἔχουσι τὰ τοῦ μουσείου τούτου, πάντες οἱ ἐπισκεπτόμενοι αὐτὸ ξένοι καὶ ἡμέτεροι θλίβονταί, βλέποντες τὰ ἀρχαῖα εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε κείμενα καὶ τινὰ ἐν κιβωτίοις κεκλεισμένα, ὄντα διὰ τοῦ-

το λίθοι ψυχροί οὔτε διδασκαλίαν οὔτε ἀπόλαυσιν παρέχοντες τῷ θεατῇ διὰ τὴν ἔλλειψιν καταλόγου, δηλοῦντος τὸ ὄνομα τοῦλάχιστον τοῦ δι' αὐτῶν παριστανομένου, ὅπου τοῦτο εἶναι γνωστὸν, τὸν τόπον τῆς προελεύσεως καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο γνώσεως ἄξιον.

Τοιαῦται δίκαιαι μομφαὶ πολλάκις ῥηθεῖσαι καθ' ἡμῶν ὑπὸ ξένων, αἰτούντων οὐχὶ τὰ ἀδύνατα ἀλλὰ τὰ δυνατὰ ἡμῖν, ἔπεισαν τελευταῖον τὸ τῆς ἐταιρίας Συμβούλιον νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι νῦν δυνατόν. Διότι ὅμως τὸ μουσεῖον τοῦτο ὑπάγεται εἰς τὴν ἀμεσον ἐπιτήρησιν καὶ διεύθυνσιν τῆς Κυβερνήσεως οὐχὶ δὲ τῆς ἐταιρίας, ἔδει προηγουμένως αὐτῇ ἢ Κυβέρνησις νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἐλλείψεως ταύτης, καὶ αὐτὴ νὰ προκαλέσῃ τὴν θεραπείαν αὐτῆς. Καὶ ἀληθῶς πρό τινων ἐβδομάδων ἐστάλη ἔγγραφον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς ἐταιρίας, προσκαλοῦν αὐτὸ νὰ σκεφθῇ καὶ ἐνεργήσῃ ὅσον τάχιον ὅ,τι εἶναι νῦν δυνατόν καὶ εὐκόλον γενέσθαι πρὸς ῥύθμισιν τῶν τοῦ μουσείου τούτου. Διὰ τοῦ αὐτοῦ δὲ ἔγγραφου προσκαλεῖται καὶ ὁ γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων νὰ χορηγήσῃ πᾶσαν συνδρομὴν πρὸς ταχυτέραν ἐκτέλεσιν τῆς τοῦ Ὑπουργείου ἐντολῆς. Εὐχόμεθα μετὰ τοιαῦτα προηγούμενα νὰ ἐπέλθῃ εὐχάριστόν τι ἀποτέλεσμα.

Ἐπεμελήθη ἔτι τὸ τῆς ἐταιρίας Συμβούλιον νὰ ἀπεικονίσῃ δι' ἀρμοδίου καὶ ἱκανοῦ μηχανικοῦ τὸ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καθαρισθὲν θέατρον, ὅπερ εἶναι τὸ τελειότερον τῶν ἐν Ἑλλάδι σωζομένων ἀρχαίων θεάτρων, ὡς καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ, καὶ διὰ πολλῶν λιθογραφικῶν ἀντιτύπων ποιήσῃ γνωστὸν τοῖς ἀπανταχοῦ φιλαρχαίοις, ἐκδίδον ταῦτα μετ' οὐ πολὺ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐταιρίας μετὰ περιγραφῆς τοῦ θεάτρου, συντεταγμένης ὑπὸ τοῦ ἐφόρου κ. Καββαδίου τοῦ καὶ ἐκτελέσαντος τὴν ἀνασκαφὴν καὶ τὴν ἐκκαθάρισιν τούτου.

Διὰ μακροῦ δὲ ὑπομνήματος ἐδήλωσε τὸ αὐτὸ Συμβούλιον εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι ἢ τοῦ ἔθνους τιμὴ καὶ τὸ

τῆς ἐπιστήμης συμφέρον ἀπαιτοῦσι ταχεῖαν τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ σώζονται βεβαίως ὑπὸ τὰς καλύβας τῶν κατοίκων καὶ ὑπὸ τὰ ἐκ τοῦ μακροῦ χρόνου ἐπισωρευθέντα χώματα ἐπιστημονικοὶ θησαυροὶ ἰσότιμοι πιθανῶς τῶν ἀρτίως ἐν Ὀλυμπίᾳ εὑρεθέντων. Ὑπεσχέθη δὲ τὸ Συμβούλιον ὅτι ἀμέσως δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ ἐκτελέσῃ τὴν ἀνασκαφὴν πάσης τῆς τοῦ ἱεροῦ τούτου χώρου ἐκτάσεως δι' ἰδίων τῆς ἐταιρίας χρημάτων, ἂν ἢ Κυβέρνησις σπεύσῃ νὰ ἐξαγοράσῃ τὰς τῶν κατοίκων οἰκίας καὶ μετοικίση αὐτοὺς ἀλλοχοῦ που.

Καὶ ὑπὲρ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνευρεθέντων καὶ ἐν ἀθλίῳ παραπήγμασι τηρουμένων ἀνεκτιμῆτων θησαυρῶν ἐμερίμνησεν τὸ Συμβούλιον κατὰ δύναμιν καὶ χρήματα ἐχορήγησεν εἰς ἐκτέλεσιν κατεπειγόντων ἔργων πρὸς συντήρησιν τῶν παραπηγμάτων καὶ καθαρισμὸν τοῦ χώρου, καὶ τὰ δέοντα ἐνήργησε πρὸς ἐπίσπευσιν ἔργων ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς προσηκούσης ἀποκαστάσεως τῶν ἐκεῖ ἀρχαίων. Ἐλπὶς δ' εἶναι ὅτι καὶ περὶ τούτων θέλει μεριμνήσει ἢ Κυβέρνησις προσεχῶς.

E. K.

BIBLIA NEOΦΑΝΗ.

Πλάναι συνταγματικά. Ἀπόσπασμα ἀνεκδότου πραγματείας περὶ τοῦ καθ' ὄλου δημοσίου δικαίου, ὑπὸ Α. Ν. Στούπη, δικηγόρου καὶ ὑφηγητοῦ. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Ἑνώσεως, 1881 [8ον, σελ. 55].

Πρακτικὰ μαθήματα μελισσοκομίας, διδασθέντα ἐν τῷ Παρισινῷ κήπῳ τοῦ Λουξεμβούργου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ V. H. Hamet, μεταφρασθέντα ὑπὸ Κ. Βαρβάτη ἐπιμελείᾳ καὶ δαπάνῃ Σπ. Α. Παυλίδου, ἐκδοθέντα δὲ ἀναλώμασι τῆς ἐπὶ τῆς ἐμψυχώσεως τῆς ἐθνικῆς

- βιομηχανίας ἐπιτροπῆς. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ ἔθνικοῦ τυπογραφείου, 1880. [8ον, σελ. ς' καὶ 235.]
- Τίνα πρέπει ἀπὸ τοῦ νῦν νὰ μετέλθῃ ἡ Ἑλλὰς ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν πολιτικὴν, ἐὰν θέλῃ νὰ σώσῃ τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ὑπαρξίν [ὑπὸ Ν. Δαμαλά]. Ἀθήνησι, 1881. [16ον, σελ. 16.]
- Orchomenos, Bericht über meine Ausgrabungen im Bœotischen Orchomenos von Dr. Heinrich Schliemann, mit 9 Abbildungen und 4 Tafeln. Leipzig, F. A. Brockhaus, 1881. [8ον, σελ. 58.]
- Ἡ μήτηρ μου. Αὐτοβιογραφία τῆς κυρίας Ἐλισάβετ Μούτσου Μαρτινέγκου, ἐκδομένη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἐλισαβετίου Μαρτινέγκου μετὰ διαφορῶν αὐτοῦ ποιήσεων. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Κορίνθου, 1881. [8ον, σ. 80.]
- Ἀπάντησις πρὸς τὴν σύντομον ἀπάντησιν τοῦ Καρατσᾶ—Ροΐδου, ὑπὸ Δημ. Τζαννετάκη, πρώην ὑπαλλήλου τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν ἀδελφῶν Πεῤῥῆ, 1881, [8ον, σελ. 64.]
- Περὶ Ἰπαραφίνης καὶ περὶ τῶν βάσεων τοῦ Αἰθουλαϊνίου, πραγματεία ἐπὶ ὑφηγεσία, ὑπὸ Ὄθωνος Α. Ρουσοπούλου, Δρ. τῆς φιλοσοφίας ἐπὶ φυσικαῖς ἐπιστήμαις. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν ἀδελφῶν Πεῤῥῆ, 1881. [8ον, σελ. 43.]
- * Ὁ ἱερός τοῦ 1821 ἐλληνικὸς ἀγών. Ἡ ἐπανάστασις καὶ καταστροφή τῆς Ναούσης. Ἱστορικὴ πραγματεία ὑπὸ Ν. Γ. Φιλιππίδου. Ἀθήνησι, τύποις ἀδελφῶν Βαρβαρροῦ. 1881 [8ον, σελ. 95.]
- Πρακτικὴ ἀριθμητικὴ πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν καὶ ἀστικῶν σχολείων κλιμακῶδον προχωροῦσα, ἐπεξεργασθεῖσα κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἀριθμητικῆς I. Λοιζέρου, ὑπὸ Γ. Γεράκη, βραβευθεῖσα ἐν τῷ Καραπανεῖῳ ἀγῶνι. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἰω. Ἀγγεπούλου, 1881. [12ον, σελ. 91.] Τιμᾶται δραχμῆς.
- Ἡ νῆσος Σύμη, πραγματεία ὑπὸ γεωγραφικὴν, ἱστορικὴν καὶ στατιστικὴν ἔποψιν μετὰ εἰκονογραφιῶν καὶ τῶν ἐπικρατεστέρων ἐθίμων, οἷς προσετέθησαν βραχέα τινὰ περὶ προλήψεων καὶ τῆς διαλέκτου τῶν Συμαίων, ὑπὸ Μιχαὴλ Σ. Γρηγοροπούλου, δημοδιδασκάλου. Ἀθήνησι, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Ἀθηναΐδος, 1880. [8ον, σελ. 80.]
- * Die hellenische oder neugriechische Sprache, von Aug. Boltz. Darmstadt, 1881. [8ον, σελ. 176. Τιμᾶται δραχ. 5.]
- Ἱστορία τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους ὑπὸ Κ. Παπαρρηγοπούλου. Ἐκδοσις 6', τόμ. α', βιβλ. α'. Ἀχαιοί. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Σ. Κ. Βλαστοῦ, 1881. [8ον σελ. μδ' καὶ 140]. Τιμᾶται δραχ. ν. 3.

- Περιήγησις εἰς Κρήτην, ὑπὸ Ἰωσήφ Χατζηδάκη, ἱατροῦ. Ἐν Ἐρμούπολει, τύποις Νικ. Βαρβαρέσου, 1881. [16ον, σ. 116.] Τιμᾶται δρ. ν. 2.
- Περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς γεωμετρίας, λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ὑπὸ Β. Λάκωνος, τακτικοῦ καθηγητοῦ τῶν μαθηματικῶν, ἐγκαθισταμένου εἰς τὴν πρυτανείαν. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν ἀδελφῶν Πεῤῥῆ, 1881. [8ον, σελ. 58.]
- Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ὑπὸ Θ. Ἀρσταίου, τακτικοῦ καθηγητοῦ τοῦ τῆς χειρουργικῆς, κλινικῆς κλπ., παραδιδόντος τὴν πρυτανείαν τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ Β. Λάκωνι. Ἀθήνησι, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Παλιγγενεσίας, 1881. [8ον, σελ. 280.]
- Ἀδαμαντίου Κοραῆ τὰ μετὰ θάνατον εὐρεθέντα συγγραμμάτια, βουλή μὲν καὶ δαπάνη τῆς ἐν Μασσαλίᾳ κεντρικῆς ἐπιτροπῆς Κοραῆ, ἐπιμελεία δὲ Ἀνδρέου Ζ. Μάμουκα συλλεγόντα τε καὶ ἐκδιδόμενα. Τόμος πρῶτος, περιέχων ὕλην Γαλλογραικικοῦ λεξικοῦ καὶ τὰς ἐν τῷ λεξικῷ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας ἰδιογράφους τοῦ Κοραῆ σημειώσεις.— Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀδελφῶν Πεῤῥῆ. . . 1881 [εἰς 8ον, σελ. σζ' καὶ 528.]
- Δάντου Ἀλλιγιέρου Θεῖα κωμῳδία, μετάφρασις ἔμμετρος ὑπὸ Γεωργίου Ἐμμ. Ἀντωνιάδου, βραβευθεῖσα ἐν τῷ Οἰκονομικῷ ἀγῶνι. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Κ. Ἀντωνιάδου . . . 1881. [εἰς 12ον, σελ. κέ. καὶ 597.]
- Handbuch der griechischen Staatsalterthümer von Gustav Gilbert. Erster Band. der Staat der Lakedaimonier und der Athener. Leipzig, Druck und Verlag von B. G. Teubner. 1881. [8ον, σελ. VIII καὶ 432]
- De architectura graeca commentationes epigraphicae. scripsit Ernestus Fabricius. adjecta est tabula. Berolini, apud Weidmannos. MDCCCLXXXI. [εἰς 8ον, σελ. 86].
- The journal of hellenic studies. Vol. II, N° 1. Avril 1881. London, by Macmillan and Co. [κείμενον εἰς 8ον καὶ πίνακες εἰς φύλ.].
- Κριτικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰς ἑαυτὸν 12 βιβλίων Μάρκου Ἀντωνίου ὑπὸ Π. Σκαφιδιώτου. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Αὐγῆς, 1881. [8ον, σελ. 16.]

Μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις κοινοποιηθεῖσαι
ἐκ τοῦ ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν.

Ἰούλιος. (E. N.) 1881.

Βαρόμετρον.

Μέση θλίψις 750,52 χμ.
Μεγίστη » 754,95 (τὴν 15^{ην})
Ἐλαχίστη » 744,64 (τὴν 23^{ην})

Θερμόμετρον ἐκ.

Μέση θερμοκρασία 27,66
Μεγίστη » 35, 3 (τὴν 10^{ην})
Ἐλαχίστη » 19, 0 (τὴν 31^{ην})

Ἡμέραι βροχῆς 4 (ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος 35,30
χμ.), ἀστραπῶν 2, βροντῶν 1. Ἄνεμοι ἔπνευσαν κατὰ 7 ἡμέ-
ρας ΝΔ, 1 Δ, 19 ΒΑ, 4 Ν.

Αὐγούστος.

Βαρόμετρον.

Μέση θλίψις 749,89
Μεγίστη » 754,82 (τὴν 5^{ην})
Ἐλαχίστη » 744,55 (τὴν 15^{ην})

Θερμόμετρον.

Μέση θερμοκρασία 29,03
Μεγίστη » 39, 1 (τὴν 25^{ην})
Ἐλαχίστη » 19, 9 (τὴν 8^{ην})

Ἡμέραι βροχῆς 0. Ἄνεμοι ἔπνευσαν κατὰ ἡμέρας 11 ΝΔ,
1 Β, 17 ΒΑ, 2 Ν.

Σεπτέμβριος.

Βαρόμετρον.

Μέση θλίψις 751,30
Μεγίστη » 757,28 (τὴν 29^{ην})
Ἐλαχίστη » 746,71 (τὴν 3^{ην})

Θερμόμετρον.

Μέση θερμοκρασία 25,15
Μεγίστη » 34, 6 (τὴν 14^{ην})
Ἐλαχίστη » 13, 8 (τὴν 30^{ην})

Ἡμέραι βροχῆς 4 (ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος 8,65 χμ.),
ἀστραπῶν 3, βροντῶν 2. Ἄνεμοι ἔπνευσαν κατὰ 11 ἡμέρας ΝΔ,
1 ΒΑ, 9 ΒΑ, 1 Δ, 8 Ν.

Ὀκτώβριος.

Βαρόμετρον.

Μέση θλίψις 752,21
Μεγίστη » 760,07 (τὴν 8^{ην})
Ἐλαχίστη » 745,43 (τὴν 25^{ην})

Θερμόμετρον.

Μέση θερμοκρασία 19,59
Μεγίστη » 27, 9 (τὴν 5^{ην})
Ἐλαχίστη » 9, 3 (τὴν 20^{ην})

Ἡμέραι βροχῆς 8 (ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος 7,32 χμ.),
ἀστραπῶν 3, βροντῶν 2. Ἄνεμοι ἔπνευσαν κατὰ 16 ἡμέρας ΝΔ,
4 Δ, 1 ΒΑ, 1 Β, 5 ΒΑ, 1 Δ, 3 Ν.

Νοέμβριος.

Βαρόμετρον.

Μέση θλίψις 756,60
Μεγίστη » 766,29 (τὴν 2^{ην})
Ἐλαχίστη » 745,61 (τὴν 5^{ην})

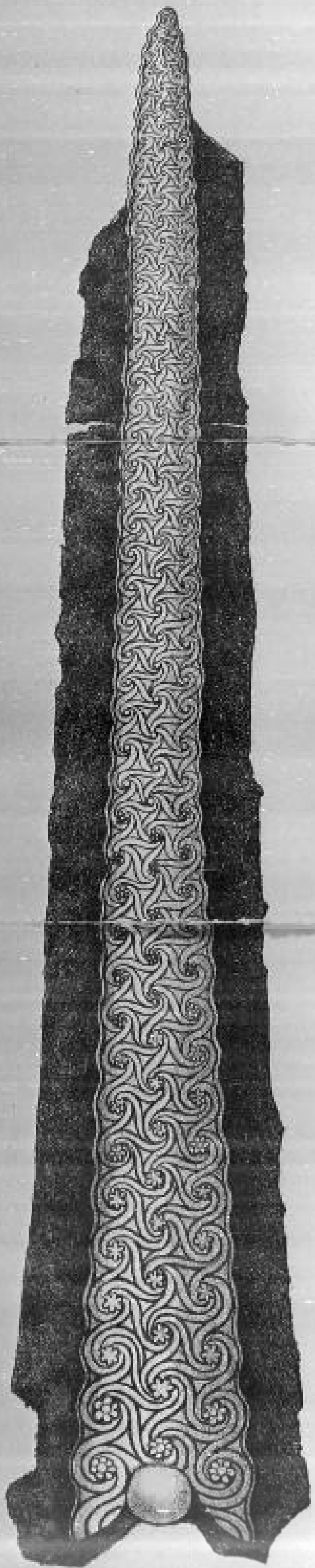
Θερμόμετρον.

Μέση θερμοκρασία 13,39
Μεγίστη » 20, 1 (τὴν 10^{ην})
Ἐλαχίστη » 2, 8 (τὴν 22^{ην})

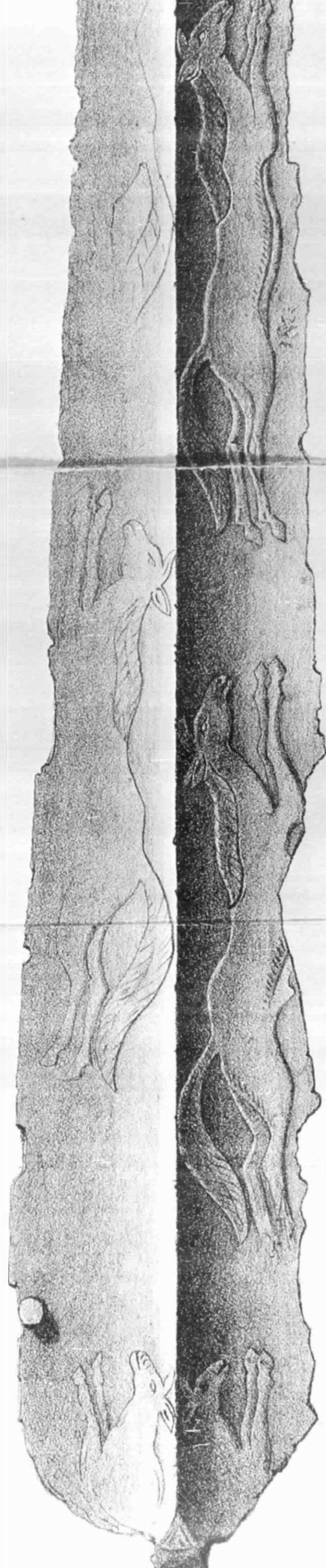
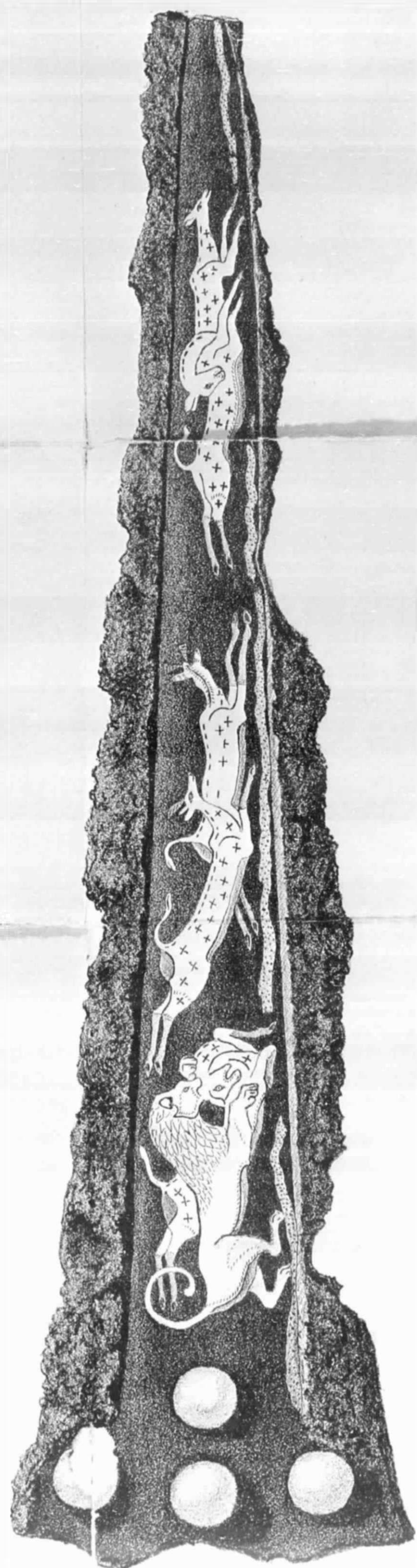
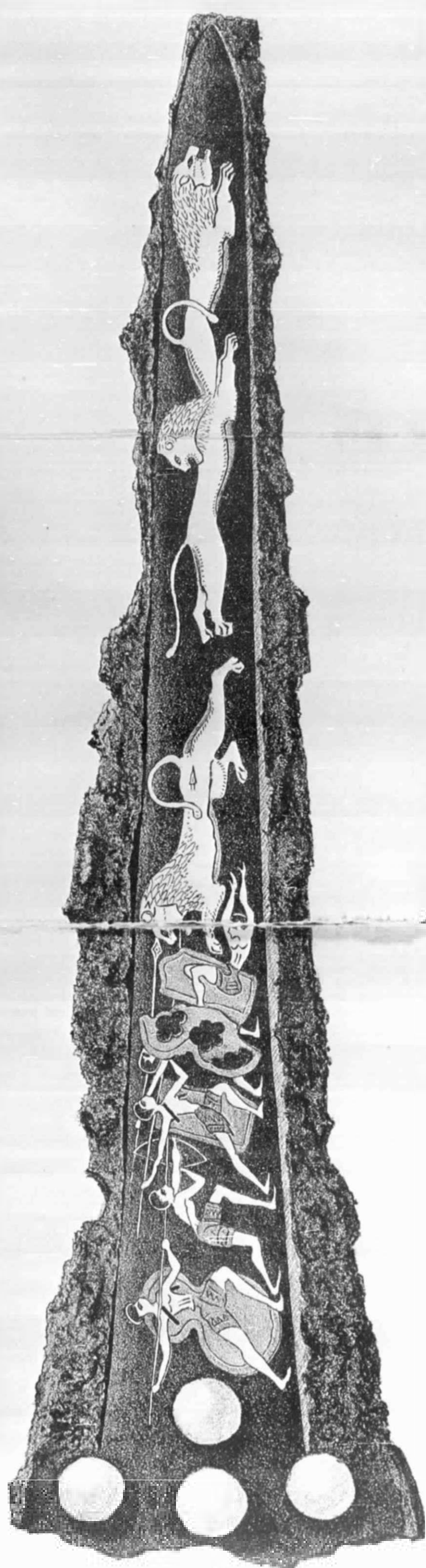
Ἡμέραι βροχῆς 9 (ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος 19,64
χμ.), ἀστραπῶν 2. Ἄνεμοι ἔπνευσαν κατὰ 3 ἡμέρας ΝΔ, 1Δ,
2 ΒΑ, 2 Β, 20 ΒΑ, 2 Ν.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

σελ.	στίχ.				
209	11	άνωθεν άντι	age	γραπτ.	áge
»	15	»	»	»	έξηνέγκομεν
210	9	κάτωθεν	»	»	οὐκ ὤφειλε
212	8	άνωθεν	»	»	ὀμώσασιν
»	11	»	»	»	ἀξιόνουσιν
»	12	»	»	»	έξεχειμάσασιν
220	3	κάτωθ.	»	»	ή κατηγορία η)
221	10	άνωθεν	»	»	ή κατηγορία ζ
221		έν ύποσημειώσει	στίχ. 3	άνωθ. άντι	του: «τοῦτο
		έσφαλμένον	διότι»	μεταγραπτέον	ώδε: τὸ ἀκριβές
		εἶνε	ὅτι οὐ	μόνον	τὰ οὐδέτερα μένουσι
		(πλὴν	τὸ μέλι	τοῦ μελιού	κατὰ τὸ παιδί
		τοῦ παι-	διοῦ κτλ.)	ἀλλὰ	καὶ »
224		έν ύποσημ.	στίχ. 4	άνωθ. άντι:	ὅπως γραπτ: οὕτως
»	»	»	7	»	» τοῖς » τοῖς
230	2	άνωθεν άντι:	ὅς	γραπτ.	ὡς
»	9	κάτωθ.	»	»	οὐδ.
237	12	άνωθεν	»	»	Κραμ. Ἄνεκ
		Ἄξων.		»	Κραμ. Ἄνεκ
239	11	»	»	»	έκ σχηματισμῶν
		»	»	»	εἰς σχημα-
		»	»	»	τισμόν.
241	14	»	»	»	οὐδὲ γρῦ
		»	»	»	οὐδ' ἄγρα=
		»	»	»	οὐδὲ γρῦ
»	15	»	»	»	διαγραπτέον τό: σκούνα (τοῦ Τομ-
		»	»	»	πάζ'η)
243		έν ύποσημ.	στίχ. 6	κάτωθ. άντι:	πέσχος γραπτ.
		»	»	»	πέσχος
244		έν ύποσημ.	στίχ. 6	κάτωθ. άντι:	κοντόλι γραπτ.
		»	»	»	κοντούλι.
248	9	άνωθεν άντι:	σησήμι	γραπτ.	σησάμι.
249	3	»	»	»	Ἱστορία τῆς γλωσσολογίας, γραπτ.
					ἱστορία τῶν γραμμ. σπουδῶν.

Β

Δ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΤΙ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ ΕΥΘΥΜΙΟΥ
 ΤΟΥ ΖΙΓΑΒΗΝΟΥ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ ΠΑΥΛΟΥ
 ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΑΣ.

Ἄφ' οὗ ὁ πολυμαθέστατος Φριδερίκος ὁ Ματθαίου (Frieder. Matthaei) ἐν ἔτει 1792 ἐξέδωκε κατὰ πρῶτον τὰ ὑπομνήματα τοῦ Εὐθυμίου εἰς τὰ τέσσαρα ἱερὰ Εὐαγγέλια ἐκ δύο χειρογράφων τῆς ἐν Μόσχᾳ βιβλιοθήκης, πολλοὶ τῶν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν διακαῶς ηὐχθήσαν, ἵνα καὶ τὰ ὑπολειπόμενα τοῦ συγγράμματος μέρη ἀνευρεθῶσι καὶ ἐκδοθῶσι· διότι δι' αὐτῶν οὐ μόνον κατὰ τὴν ὕλην πλήρης τῆς θείας Γραφῆς ἐρμηνεία τῷ κοινῷ προσενεχθῆναι ἔμελλεν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ εἶδος τελειοτάτη. Ἀλλὰ τὰς περὶ τούτου κρίσεις τῶν σοφῶν ἄλλοτε σὺν Θεῷ δημοσιεύσομεν ἐν καταλληλοτέρῳ τόπῳ. Νῦν δέ, ὡς ἐν παρόδῳ, τοῦτο μόνον σημειοῦμεν πρὸς πληροφάν τῶν φιλομαθῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Ἀθηναίου, ὅτι οἶαν ἀξίαν ὁ πολὺς ἐκεῖνος Εὐστάθιος, ὁ κλεινὸς τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχιεπίσκοπος, κέκτηται ὡς πρὸς τὴν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐρμηνείαν, τοιαύτης καὶ ὁ Εὐθύμιος ἀξιοῦται ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τῆς κ. Διαθήκης.

Τὸ εἰς τὰ τέσσαρα ἱερὰ Εὐαγγέλια ὑπόμνημα τοῦ Εὐθυμίου ἐξεδόθη ἄπαξ καὶ παρ' ἡμῖν (ἐν Ἀθήναις 1842 εἰς τόμ. 2), καὶ ἔστι τὸ μόνον εἰς τὸ εἶδος τοῦτο πρακτικὸν βιβλίον, ὃ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησιαστικὴ φιλολογία κέκτηται· διὸ καὶ εἰς χεῖρας πάντων περιφέρεται, καὶ μετ' ὠφελείας αἰείποτε ἀναγινώσκειται. Ὁ τὴν ἔκδοσιν ἐπιχειρήσας ἦν Θεόκλητος ὁ Φαρμακίδης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος παρὰ τὴν ἄλλην αὐτοῦ παιδείαν δικαίως τιμᾶται παρὰ τῶν παρ' ἡμῖν λογίων καὶ ἐπὶ κρίσει ὀρθῇ, διὰ τοῦτο τὸ δεῖξαι ἐνταῦθα, οἶαν εἶχε γνώμην περὶ τε τοῦ Εὐθυμίου περὶ τε τῆς ἀξίας τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ καὶ τῆς χρησιμότητος οὐκ ἄπο σκοποῦ, οὐδ' ἔξω τοῦ θέματος, ἡγούμεθα.

Ὁ Φαρμακίδης ἀποκαλεῖ τὸν Ζιγαβηνὸν ἄνδρα ἀληθοῦς παιδείας κάτοχον, θεολόγον ἀριστον, καὶ ἀριστα ἡσκημένον εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν θείων Γραφῶν⁽¹⁾. Ἐπικλείζει δ' αὐτόν, καὶ τὸν λαμπρότερον τῶν στεφάνων πλέκει ἀποφαινόμενος, ὅτι διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ λαλοῦσιν οἱ μεγάλοι τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἐρμηνευταί⁽²⁾. Τὴν δὲ ἀξίαν τοῦ ὑπομνήματος αὐτοῦ εἰς τὰ Εὐαγγέλια πορίζεται ἔνθεν μὲν ἐκ τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας, τῆς κυριολεξίας, τῆς σαφηνείας, τῆς πλατυτέρας τῶν ἐννοιῶν ἀναπτύξεως καὶ τῆς εὐστοχίας, μεθ' ἧς ἦτοι συμπληροῖ ἢ διορθοῖ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ὑπομνηματιστάς⁽³⁾. ἑτέρωθεν δὲ ἐκ τῆς πανδήμου ἐπιχροτήσεως τῶν τε συγχρόνων τῷ Συγγραφεῖ τῶν τε μετ' αὐτόν καὶ τῶν νεωτέρων ἀλλογενῶν καὶ ἑτεροδόξων λο-

(1) Θ. Φαρμακ. ἢ κ. Διαθ. τόμ. Α'. σελ. ιθ'. «Ὁ Εὐθύμιος εἶχεν ἀπληθινὴν παιδείαν· ἦτον θεολόγος ἀριστος, καὶ ἀριστα ἡσκημένος εἰς πτὴν ἐξήγησιν καὶ ἐρμηνείαν τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ὡς μαρτυροῦσιν αὐτὰ αὐτοῦ τὰ συγγράμματα, ἐκδεδομένα καὶ ἀνέκδοτα, καὶ ὁμολογοῦσι καὶ αὐτοὶ οἱ νεώτεροι».

(2) Αὐτόθι. σελ. ιθ'. «Διὰ τοῦ στόματος τοῦ Εὐθυμίου λαλοῦσιν οἱ μεγάλοι τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἐρμηνευταί· οἱ Ἀθανάσιοι, οἱ Βασίλειοι, οἱ Γρηγόριοι, οἱ Κύριλλοι, οἱ Χρυσόστομοι. Καὶ οἱ θεῖοι οὗτοι τῆς Ἐκκλησίας Πατέρες ἔγραψαν πρὸς ἠθικὴν ὠφέλειαν ὄχι μόνον τῶν συγχρόνων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν τῶν νῦν ζώντων. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ καύχησις· ἀπαιτεῖται καὶ συνεχῆς τῶν ἀθανάτων αὐτῶν συγγραμμάτων ἀνάγνωσις. Ἐκ τῶν ἐρμηνειῶν αὐτῶν μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ ἀκριθείας ἐρασιμένην προσφέρει ὁ μακάριος Εὐθύμιος πρὸς πάντας τὴν εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια ἀρίστην ἐρμηνείαν».

(3) Αὐτόθι. σελ. ιδ'. «Ἐρανίσσατο δὲ αὐτὴν (τὴν εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια ἐρμηνείαν) ὁ Εὐθύμιος ἐκ τῶν ἐρμηνειῶν καὶ διαφορῶν μὲν ἄλλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἐξαιρέτως δὲ τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς καὶ ὁ ἴδιος λέγει ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ. Ἀλλὰ ὁ Εὐθύμιος δὲν εἶναι ἀπλοῦς ἐρασιστής· ὡς εἰς ἄκρον εἰς τὴν ἐξήγησιν καὶ ἐρμηνείαν τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἐξησκημένος, συνεισφέρει καὶ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ πολὺ μέρος, καὶ πανταχοῦ δεικνύει ἀκριβῆ γραφικὴν γνῶσιν καὶ κρίσιν ὀρθήν. Καὶ ποῦ μὲν διορθώνει ἄλλους ἐρμηνευτάς, ποῦ δὲ ἀναπτύσσει σαφέστερον

γίων⁽¹⁾. Περὶ δὲ τῆς χρησιμότητος τῆς βίβλου, καὶ τῆς σταθερᾶς πεποιθήσεως, ἣν εἶχεν εἰς τὴν ἐξ αὐτῆς προκύψουσαν ὠφέλειαν, σαφῆ τὰ ἐξῆς : «Ὅτι τὸ σύγγραμμα τοῦτο, λέγει, θέλει ὠφελῆσει τὰ μέγιστα, περὶ τούτου δὲν ἔχομεν κάμμίαν ἀμφιβολίαν. Ἄν δὲν ἤμεθα περὶ τούτου τόσον πεπεισμένοι, δὲν ἠθέλαμεν ἐπιχειρήσει νέαν αὐτοῦ ἐκδοσιν διὰ τὰ τέκνα τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ἀνατολικῆς ἐκκλησίας»⁽²⁾. Οὕτως ἐστοχάζετο ὁ αἰόιδιμος Φαρμακίδης, καὶ οἱ στοχασμοὶ αὐτοῦ ὀρθοὶ ἐκ τῶν πραγμάτων ἀνεδείχθησαν· διότι καὶ ἀσμένως τὸ βιβλίον, ἅμα ἐκδοθέν, ἐγένετο δεκτόν⁽³⁾, καὶ μετὰ ζέσεως ἀνὰ πᾶσαν τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολὴν μέχρι τοῦ νῦν ἀναγινώσκειται.

Ἀλλὰ μοῖρα δυσμενεῖ τὸ γλαφυρότατον καὶ πολυτιμότερον τοῦτο σύγγραμμα οὐ μόνον ἡμιτελὲς ἦν, ἢ μᾶλλον εἶπεῖν, καὶ τοῦ ἡμιτελοῦς ἔτι ἀτελέστερον διὰ τὴν σημαντικωτάτην ἔλλειψιν τῆς ἐρμηνείας τῶν πλείστων τῆς κ. Διαθήκης μερῶν, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑαυτὸ ἐν πολλοῖς δύσληπτον. Διότι ὁ Συγγραφεὺς ἐν τῇ τῶν Εὐαγγελίων ἐρμηνείᾳ ἄλλων μὲν ἀκροθιγῶς μόνον ἤψατο, εἰσὶ δὲ καὶ ἅ ὅλως παρέδραμεν, ἐν τῇ τῶν ἐπιστολῶν ἐξηγήσει βουλόμενος περὶ αὐτῶν τὰ εἰκότα διαλαβεῖν⁽⁴⁾. Καὶ ὅσῳ μᾶλλον

καὶ πλατύτερον τὰ παρ' ἄλλοις συνεπτυγμένως ἢ ἀσαφῶς πως ἐκφρασμένα. Πανταχοῦ διὰ τῆς ἐρμηνείας ἀναζητεῖ καὶ εὕρισκε τὴν κυρίαν λέξιν, καὶ ἐκφράζει τὴν ὀρθὴν ἐννοιαν, ὡς δῆλον ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος».

(1) Αὐτόθι. «Ἡ εἰς τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια ἐρμηνεία τοῦ Εὐθυμίου ἔτιμᾶτο πολὺ παρὰ τε τῶν συγχρόνων αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν μεταγενεστέρων, καὶ ἐπαινεῖται μὲν παρὰ πάντων τῶν νεωτέρων ἀλλογενῶν καὶ ἑτεροδόξων κριτικῶν».

(2) Αὐτόθι. ιθ'.

(3) Αὐτόθι. τόμ. Γ'. σελ. α'. «Ἡ εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια ἐρμηνεία τοῦ Εὐθυμίου ἐξεδόθη ἤδη εἰς δύο τόμους, καὶ ἀναγινώσκειται παρὰ πολλῶν τέκνων τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μετὰ μεγάλης ψυχικῆς ὠφελείας».

(4) Ὅρα τόμ. Α'. σελ. 342. ἐκδ. Φαρμακ. ἐνθα ὁ Εὐθύμιος ἀνα-

334 ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ

έτιμᾶτο, τοσούτω μᾶλλον ἢ συμπλήρωσις αὐτοῦ ἀναγκαιοτέρα, οἷα εἰκός, καθίστατο.

Ὁ πρῶτος αὐτοῦ ἐκδότης, ὁ φιλοπονώτατος Φριδερίκος ὁ Ματθαίου, ἐπισφραγίζει τὰ ἀξιόλογα τῆς ἑαυτοῦ ἐκδόσεως προλεγόμενα τῇ ἐπομένῃ εὐχῇ· «ἤδη οὐδὲν ἄλλο εὐχομαι ἢ ὅπως τὸ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων ὑπόμνημα τοῦτο τοῦ Εὐθυμίου, τὸ παρὰ οὕτως ἀρίστων ἀνδρῶν συσταθέν, ἀποβῆ ὅ,τι πλείστοις ὠφέλιμον· καὶ ὅπως ποτὲ καὶ τὰ ὑπομνήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ τὰς Καθολικὰς ἀνευρεθῶσι καὶ ἐκδοθῶσι· διότι ἐκ τῆς ἀρχαιότητος οὐδὲν τέως ἔχομεν τῶν καθολικῶν ἐπιστολῶν λόγου ἀξίον ὑπόμνημα⁽¹⁾». Ὁ δὲ ἀοίδιμος Φαρμακίδης, εἰς τὰς παρ' ἡμῖν ἀνάγκας καὶ τὸν πρακτικὸν μᾶλλον σκοπὸν τοῦ πονήματος ἀφορῶν, γοερώτερον ἐκτραγωδεῖ αὐτοῦ τὸ ἡμιτελές τε καὶ ἀσυμπλήρωτον. «Ὁ Εὐθύμιος, γράφει⁽²⁾, ἠρμήνευσε καὶ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Παύλου καὶ τὰς Καθολικὰς, ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη κρύπτεται εἰςέτι εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης ἀνέκδοτος. Πόσον λυπηρὸν εἶναι εἰς ἡμᾶς ἡ στέρησις αὐτην! Καὶ ὅτε δὲ ἐκ τῶν ἐνόητων συνεπλήρου τὸ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων ὑπόμνημα τοῦ Εὐθυμίου διὰ τῆς εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἑρμηνείας τοῦ Οἰκουμενίου, ἵνα παράσχη τοῖς Ἑλλησι πλήρη ὅπωςδῆποτε τῆς κ. Διαθήκης ἐξήγησιν, βαθεῖαν πάλιν τὴν θλίψιν αὐτοῦ ἐξεδήλου ἐπὶ τῇ στερήσει τούτων δὴ τῶν ἤδη ἀγαθῇ τύχῃ ἀνευρεθέντων καὶ ἐκδιδομένων βιβλίων⁽³⁾».

φορικῶς πρὸς τὸν στίχ. 3, κεφ. ις' τοῦ Ματθαίου γράφει· «ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λόγος, καθ' ὃν λέγεται ὁ ὄξια αὐτοῦ ὁ σταυρὸς, ὃν ἐροῦμεν νέν καιρῶ τῶ προσήκοντι». Οἱ δὲ ἐκδότης Φ. Ματθ. καὶ Φαρμακ. ὑποσημειοῦσιν· «ἐν τοῖς εἰς τὰ Εὐαγγέλια ὑπομνήμασι δὲν λέγει τι τοιοῦτον ὁ Εὐθύμιος· ποῦ δὲ λέγει τοῦτο; ἄδηλον· ἴσως ἔλεγεν αὐτὸ εἰς ἐτὸ εἰς Ἑβρ. 6', 9. ὑπόμνημα αὐτοῦ».

(1) F. Matth. Comment. ecl. p. 37. (2) Τόμ. Α'. σελ. ιδ.

(3) Τόμ. Γ'. σελ. η'. «Ἡ εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια ἑρμηνεία τοῦ

Ἄλλὰ ποῦ τὰ οὕτω ποθεινὰ καὶ περισπούδαστα ταῦτα τοῦ Ζιγαβήνου συγγράμματα, κεκρυμμένα ὄντα καὶ πάλαι ζητούμενα, ἀνευρέθησαν; Τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀκούομεν οἶονεὶ προβαλλόμενον ἡμῖν ἤδη, πρὸς ὃ ἐκ καθήκοντος ὀφείλομεν ἀπαντῆσαι, ἀλλ' ἐν ἄλλῃ καταλληλοτέρᾳ εὐκαιρίᾳ.

Ὁ Εὐθύμιος, ὢν κατὰ τὰ ἄλλα συγκεκριτημένος ἀρίστα, καὶ τὴν τοῦ νοῦ ὀξύτητα σὺν τῇ τῆς κρίσεως λεπτότητι, ὢν ἡ ἐξηγητικὴ μάλιστα ἐπιστήμη δεῖται, ἐκ φύσεως λαχὼν, ἐβασάνιζε καλῶς τό τε πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα τῶν ἱερῶν Συγγραφέων· παρέβαλλεν ἐσπουδασμένως τὰς γνώμας πάντων τῶν προγενεστέρων ἑρμηνευτῶν· ἐδέχετο εὐστόχως τὴν τούτων ὀρθοτέραν, καὶ προσετίθετο καταλλήλως τὰς τῆς ἰδίας ἐρεύνης ἀξιόλογα πορίσματα. Τῷ Ὁριγένει, τῷ Διδύμῳ, τῷ Σεβήρῳ, τῷ Εὐσεβίῳ, τῷ Κυρίλλῳ, τῷ Θεοδωρήτῳ, Βασιλείῳ τε τῷ μεγάλῳ καὶ τῷ Ναζιανζηνῷ Γρηγορίῳ, τῷ Οἰκουμενίῳ, καὶ αὐτῷ τῷ συγχρόνῳ Θεοφυλάκτῳ⁽¹⁾, καὶ εἴ τινα ἄλλῳ προσέτι τῶν περὶ

»Εὐθυμίου ὑπερέχει τῆς εἰς αὐτὰ ἑρμηνείας τοῦ Θεοφυλάκτου, καθὼς ἠθέληεν ἀποδειχθῆ ὑπερέχουσα καὶ ἡ εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Παύλου ἑρμηνεία αὐτοῦ, **ΑΝ ΗΤΟΝ** »**ΕΚ ΔΕ ΔΟΜΕΝΗ**, τῶν εἰς αὐτὰς ἑρμηνειῶν τοῦ Οἰκουμενίου καὶ τοῦ Θεοφυλάκτου».

(1) Ὁ Θεοφύλακτος, ὁ τοῖς πᾶσι διὰ τὴν ἑρμηνείαν εἰς τὴν κ. Διαθήκην πάνυ γνωστός, ἐχρημάτισε διδάσκαλος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, υἱοῦ καίσαρος Μιχαὴλ τοῦ Δούκα, τοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1071—1078 βασιλεύσαντος, καὶ τῆς τούτου γυναικός, βασιλίσσης Μαρίας, ἧς τῇ προτροπῇ καὶ τὸ εἰρημένον πόνημα συνεγράψατο. Προχειρισθεὶς δ' εἶτα περὶ τὸ ἔτος 1078 Ἀχρῖδῶν ἢ Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος, ἀπεβίωσεν ἐν ἔτι 1108 κατὰ τὰς πιθανωτέρας γνώμας. «Ὅτι δὲ τὰ τοῦ Θεοφυλάκτου εἰς τὴν κ. Διαθήκην ὑπομνήματα ἦσαν προεκδομένα ἤδη, ὅτε ὁ ἡμέτερος Εὐθύμιος συνέγραφε τὰ ἑαυτοῦ (ὁ Εὐθύμιος ἐπεξέτεινε τὸ ζῆν μέχρι τοῦ 1120 καὶ ἐπέκεινα, ὡς ἔοικε), καὶ ὅτι καὶ ταῦτα εἶχεν ἐν ὄψει, ἐκ πλείστων ὄσων τεκμηρίων φανερώτατον παντὶ τῷ βουλομένῳ ἀμφοτέρω τὰ ἔργα συγκρίναι πρὸς ἄλληλα.

τὴν τῶν θείων Γραφῶν ἐρμηνείαν δεινῶν, ἐχρήτο, ὡς ὁδηγοῖς ἀπλανέσι. Πλὴν ἀλλ' ὅ ἰδίως κατὰ πόδα ἠκολούθει, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, ὑπῆρξεν ὁ Χρυσόστομος. Καὶ φαίνεται μὲν ἀληθῶς παρεκκλίνων τοῦ παλαιοῦ καὶ μεγάλου τούτου ἐρμηνευτοῦ ὁ Εὐθύμιος, ἀλλὰ τοῦτο συμβαίνει αὐτῷ ἐν τῷ τοῦ εἵδους τῆς συγγραφῆς χαρακτῆρι μᾶλλον, ἢ ἐν ταῖς ἐρμηνευτικαῖς ἐννοίαις καὶ θεωρίαις· διότι ὁ μὲν Χρυσόστομος τὰς θείας Γραφὰς ἐρμηνεύσας ἐπ' ἐκκλησίᾳ ἐνώπιον τοῦ πλήθους, καὶ τῷ τῶν ὁμιλιῶν σχήματι χρῆσάμενος, τῇ μὲν αὐστηρᾷ τῆς ἐξηγήσεως συναφείᾳ, οὔση πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἀλυσιτελεῖ, οὐχ εἶπετο· εἰς δὲ τὴν ἠθικὴν τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ διάπλασιν ἀεὶ ἀποβλέπων, εὐκινήτως ἀπὸ παρεκβάσεως εἰς παρέκθασιν μετέβαινε, καὶ ἀπὸ ζητήματος ἑτέρου εἰς ἕτερον ζήτημα, πειρώμενος παντοιοτρόπως ἐμπεδῶσαι τὸ φρόνημα τῶν ἀκροατῶν τοῖς τῶν θείων Γραφῶν νοήμασιν. Ὁ δὲ ἡμέτερος Εὐθύμιος τῆς ἐρμηνευτικῆς αὐτοῦ συγγραφῆς σκοπὸν ἔστησεν αὐτὴν ταύτην τὴν συναφῆ τοῦ ἱεροῦ κειμένου ἐξήγησιν, ἧς ἐνεκα οὐδαμοῦ, εἰ μὴ που κατ' ἀνάγκην, ἀπεμακρύνετο τοῦ συνειρμοῦ τῶν νοημάτων, καὶ τὸ ἠκριβολογημένον ἐν τε λέξεσι καὶ φράσεσι καὶ ἐννοίαις καὶ σημασίαις σχολαίτερον ἐθήρα.

Καθόλου δ' εἶπεῖν, ὁ Εὐθύμιος ἐν τῷ πολυτόμῳ τούτῳ συγγράμματι δείκνυται ἰδιαζόντως φροντιστῆς τοῦ σαφοῦς, συμμετρίαν ἐν τοῖς περιόδοις φυλάττων, καὶ φράσει χρώμενος ἐρμηνείᾳ τὰ μάλιστα πρεπούση. Πλουτεῖ ἄριστα ταῖς γραφικαῖς μαρτυρίαις. Οἶδε τηρεῖν τοῦ ἀναγινώσκοντος τὴν διάνοιαν διεγχειγερμένην διὰ τῶν συνεχῶς προβαλλομένων ἀπορρημάτων, ἐφ' οἷς τὰ μάλιστα χαίρει καὶ καθίστησιν αὐτῷ τὴν μὲν ἐκ τῆς μελέτης κόπωσιν ἀνεπαίσθητον, ἠδεῖαν δὲ τὴν ἀπόλαυσιν, δι' ἣν ἐπιφέρει εὐστοχον τούτων λύσιν. Εἰς τὰ βάθη τῶν ἀποστολικῶν νοημάτων εἰσδύει οἶονεὶ ἀπόνως. Τοὺς γλωσσικοὺς αὐτῶν ἰδιωτισμοὺς

ἐξηγεῖται ὀρθῶς, καὶ τὰ ὑποτεθειμένα, εἴτε εἰς τὸ δόγμα ἀνάγονται, εἴτε εἰς τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν, ἐκτίθησιν ἐπακριβωμένως. Λι ἀσάφεια, αἱ πολλαχοῦ τῶν ἐπιστολῶν, καὶ μάλιστα τῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἀπαντῶσαι· καὶ αἱ φαινόμεναι ἐν αὐταῖς διαφωναίαι ἀῖρονται μετὰ πειθοῦς καὶ εὐχερείας· τοῦθ' ὅπερ οὐκ ἔχει τις εἶπεῖν, ὅποσον καθηδύνει τὸν διεξιόντα, καὶ οἶαν αὐτῷ προθυμίαν ἐμβάλλει εἰς περαιτέρω ἀνάγνωσιν. Τὰς δὲ ἐκδρομάς καὶ παρεκβάσεις, καίτοι αὐταὶ τὸ στυφὸν τῆς ἐξηγήσεως διαγλυκαίνουσι, συμμέτρως ποιούμεναι καὶ δεξιῶς, ὁ Εὐθύμιος ἀποφύγων ἐσπουδασμένως, παρέχει τῷ ἐντυγχάνοντι ἀσύγχυτον, ἀδιάσπαστον καὶ εὐχερῆ τὴν μάθησιν τῶν ζητούμενων. Τῶν δὲ ἀπομακρυσμένων ἤδη ἐννοιῶν τὸν εἰρμόν συνεχίζει αὐθις ἀνευ ἐκτροπῆς καὶ ψυχρολογίας, καὶ χειραγωγεῖ ἀπλανῶς εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ἀφηγήσεως. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις, κατὰ γε ἡμᾶς κριτάς, εἶχεν ἂν τις εἶπεῖν, ὅτι τὸ μὲν ἀνιχνεῦσαι τὸν νοῦν τῶν θεωρουμένων, καὶ καθαρῶς ἐξηγήσασθαι, εὐρίσκει τις καὶ παρ' ἄλλοις τῶν ἐξηγητῶν. Τὸ δὲ σαφῶς τε ἅμα εἶπεῖν καὶ μηδὲν τῶν ἀναγκαίων ἐν τῷ συντόμῳ παραλιπεῖν, τοῦτο κατῶρθωται κατ' ἐξοχὴν τῷ Συγγραφεῖ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ὑπομνημάτων.

Ἄλλ' ἐν προοίμιοις καὶ εἰς τοῦτο ἐπιστῆσαι τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου τάχα οὐκ ἔξω τοῦ εὐλόγου καὶ πρέποντος· ὅτι δηλαδὴ ὁ Εὐθύμιος ἄλλη τινὶ χρήται μεθόδῳ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν τοῦ Παύλου ἐπιστολῶν, καὶ ἄλλη ἐν τῇ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων· διότι ἐν ἐκείναις μὲν, ὡς ἐν ὄρῳ εἶπεῖν, διὰ τῆς ἰδίας ἀείποτε θεωρίας πρόεισι, καὶ πανταχοῦ ἰχνηλατῶν τυγχάνει τῆς λύσεως· εἰς ταύτας δὲ ἐξ ἑαυτοῦ μὲν εἰσάγει ὀλίγα, τὰ δὲ πλεῖστα ἀρύεται ἐξ ἄλλων ἐρμηνευτῶν, μηδὲν περαιτέρω αὐτὸς ἐμβαθύνων πρὸς τὴν τῆς τοῦ κειμένου ἐννοίας ἀκρίβειαν. Καὶ εἶχεν ἂν τις ἄρα τὸ μετὰ πόθου προσδοκώμενον ὑπόμνημα τοῦ Εὐθυμίου εἰς τὰς καθολικὰς ἐπιστολὰς κατατάξαι κατὰ

τινα τρόπον καὶ οὐχ ἀτόπως ἐν ταῖς οὕτω δὴ καλουμέ-
ναις, *Σειραῖς*. Πλὴν σημειωτέον καλῶς, ὅτι, εἰ καὶ ἐν τού-
τῳ φαίνεται μειονεκτοῦν τὸ τοῦ Εὐθυμίου εἰς τὰς καθο-
λικὰς ἐπιστολάς ὑπόμνημα τοῦ εἰς τὰς τοῦ ἀποστόλου
Παύλου, πλεονεκτεῖ ὁμως κατὰ τι ἄλλο, οὐχ ἥττον σπου-
δαῖον, ἐφ' ᾧ ὁ Συγγραφεὺς ἀοιδίμου εὐγνωμοσύνης καθί-
σταται ἄξιος. Τοῦτο δ' ἐστίν, ὅτι περισώζει ἡμῖν ἐν αὐτῷ
περικοπὰς ὅλας τῶν εἰς τὰς ἐπιστολάς ταύτας ὑπομνημά-
των τῶν κρατίστων καὶ δοκιμωτάτων ἐρμηνευτῶν· οἷον
τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Σεβήρου, τοῦ Θεοδώρητου, τοῦ Κυ-
ρίλλου Ἀλεξανδρείας, τοῦ Διδύμου, καὶ ἄλλων οὐκ ὀλί-
γων, ἃ ὁ δυσμενὴς χρόνος βασκήνας ἐξηφάνισεν. Ὡστε
τοῖς τῆδε ἀκχεῖσε διεσπαρμένοις, καὶ, δίκην μαργαριτῶν,
μετὰ πλείστης ὄσης τῆς φροντίδος παρὰ πολλῶν νεωτέρων
πεπαιδευμένων ἀνδρῶν περισυλλεγεῖσιν ἀποσπάσμασι τῶν
ὑπομνημάτων τούτων τῶν μεγάλων τῆς ἀρχαιότητος ἐρ-
μηνευτῶν, οὐκ ὀλίγα, ἀγνωστα τέως, προστίθενται διὰ τῆς
ἐκδόσεως ταύτης, καὶ πολλὰ, ἡμαρτημένως ἤδη ἔχοντα,
διορθοῦνται. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ λε-
πτομερέστερον.

Τέλος· ἡμεῖς, τό γ' ἐφ' ἡμῖν, καὶ πόνους κατεβάλομεν
πολλούς, καὶ δαπάνας πολλῶ τῷ μέτρῳ ὑπὲρ τὰς ἡμετέ-
ρας δυνάμεις, ὅπως δῶμεν τοῖς Ἑλλησιν ὡς οἷόν τε ἀνελ-
λιπὲς τὸ μέγα καὶ πολύκροτον τοῦτο εἰς τὴν κ. Διαθήκην
ὑπόμνημα. Οὕτω δὲ τοῖς ὑπὸ τοῦ ἀοιδίου Θ. Φαρμακί-
δου, εἰς δύο ἰκανῶς ὀγκώδεις τόμους ἀνατυπωθεῖσιν ὑπο-
μνήμασιν Εὐθυμίου τοῦ Ζιγαβηνοῦ εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγ-
γέλια, προστίθενται τὰ παρ' ἡμῶν ἀνακαλυφθέντα εἰς τὰς
ἐπιστολάς τῶν Ἀποστόλων, ἅπερ τρεῖς ἄλλους τόμους τοῦ
αὐτοῦ ὡσαύτως ὄγκου ἀπαρτίσουςιν. Ὡστε τὸ πεντάτο-
μον τοῦτο σύγγραμμα, παρ' οὕτω λαμπροῦ Συγγραφέως
διὰ πόνου μακροῦ μελέτης τε συντόνου καὶ φιλοτιμίας βα-
σιλικῆς ἡσκημένον, ἔσεται τῇ μὲν ἐκκλησιαστικῇ ἡμῶν φι-

λολογία ἀρίζηλον περικόσμημα ἐσαεῖ, κληρὸς δὲ πολύτι-
μος καὶ θησαυρὸς ἀδαπάνητος τῇ καθ' ἡμᾶς καὶ ταῖς με-
θ' ἡμᾶς γενεαῖς, ἐκ σοφῶν καὶ εὐκλεῶν προελθῶν προγό-
νων. Ἡμῶν δ' ἐστὶ νῦν τὸ μὴ κατολιγωρεῖν, ἀλλὰ πρόσ-
κεισθαι ταῖς θείαις Γραφαῖς, γλαφυρωτάτην ἤδη καὶ σα-
φεστάτην ἐχόντων τῶν νοημάτων αὐτῶν τὴν ἀνάπτυξιν.
Διότι κατὰ τὸν κριτικώτατον καὶ σοφώτατον Φώτιον· «τὰ
»ιερὰ γράμματα ἔοικε χρυσίτιδι γῆ, ἥτις οὐ πᾶσιν, οὐδὲ
»ταῖς τυχοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς φιλοπόνως καὶ ἐπιστημόνως
»μεταλλεύουσι τό τε χρυσίον δόκιμον καὶ τὸ κέρδος τῶν
»πόνων μείζον παρέχεται. Ὡς περ οὖν πενίας οὐκ ἀπαλ-
»λάττεται ὁ τὴν μεταλλικὴν ψάμμον ἐν ὠραῖσμά ἢ παι-
»διᾷ ἢ κατὰ μυκτηρισμὸν ἐπαφώμενος, οὐδὲν δὲ φιλοπο-
»νῶν οὐδ' ἀνιχνεύων τὸ ὑπὸ ταύτης κρυπτόμενον· οὕτως
»οὐκ ἂν ἀγνοίας ἀπαλλαγείη, οὐδὲ τῆς ἐχούσης τοὺς ῥα-
»θύμους αἰτιάσεως ὁ τῷ γράμματι μόνῳ περιφυόμενος, τὸν
»δὲ ἐν αὐτῷ θησαυρὸν οὐκ ἀνερευνῶν, οὐδὲ τὸ ἐν βάθει
»κέρδος τῶν νοημάτων ἀναλεγόμενος· καίτοι καὶ αὐτὸ τὸ
»κεκρύφθαι τὰ θεῖα νοήματα τὸ τιμιώτατον αὐτοῖς καὶ
»ὑψηλὸν ἐπιμαρτύρεται, καὶ πόθεν ἐγκεντρίζει μάλλον
»ζητήσεως ταῖς ψυχαῖς, ὅσαι πρὸ τῆς ῥαστώνης τὸ θεοφι-
»λές τε καὶ φιλόπονον ἔμπροσθεν ἄγουσι(1)».

Περὶ δὲ τῶν ἔτι ὑπολειπομένων τοῦ συγγράμματος με-
ρῶν· ἦτοι, τοῦ ὑπομνήματος εἰς τὰς Πράξεις καὶ τὴν Ἀ-
ποκάλυψιν, τί καὶ εἶπωμεν; ἔστι τις ἄρα τῆς ἀνευρέσεως
αὐτῶν προσδοκία, καὶ ὑποσαίνει ἐλπίς τις, ὅτι ἀρτιμελές
ποτε καὶ κατὰ πάντα σῶον τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου
συγγράμματος τὸ σῶμα φανήσεται; ἡμεῖς ἐνταῦθα τοῦτο
μόνον ἀπλῶς τοῖς φιλομαθέσιν εἶπεῖν ἔχομεν, ὅτι πᾶσαι
ἡμῶν αἰ τέως ἀναζητήσεις καὶ ἔρευναι ἀπέβησαν μάταιαι,
ὡς καὶ αἰ πρὸ ἡμῶν γενόμεναι ὑπὸ τε τοῦ σοφοῦ Φριδ. τοῦ

(1) Φωτ. ἐν βιβλιοθ. σκδ'.

Ματθαίου και άλλων. Διότι οὔτε ἐν τῇ τοῦ Οὐατικανοῦ βιβλιοθήκῃ, ἢν κατὰ τὴν δευτέραν ἡμῶν εἰς Ῥώμην ἄφισιν ὁ ἔφορος αὐτῆς ἐλλόγιμος και φιλόμουσος Καρδινάλιος Πίτρας μετὰ καλοκαγαθίας, οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν ὄσης, προσιτὴν και εὐχρηστον ἡμῖν ἐποίησεν (1), εὐρομέν τι τούτων οὔτε ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν εὐαγῶν τοῦ Ἁθω Μοναστηρίων, ἀς πάσας σχεδὸν ἀνηρευνήσαμεν τῷ προπαρελθόντι θέρει. Ἄλλ' ὅτι ταῦτα ἐπηλυγάζονται που τῶν βιβλιοθηκῶν, και συντονωτέρα τις ἔρευνα δύναται ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς λήθης ἀνελκύσαι, ἡμεῖς γοῦν οὐδαμῶς ἀμφιβάλλομεν. Εἶθε τοίνυν ἄλλω, ἡμῶν ἐπιτυχεςτέρῳ ἰχνευτῇ, κατορθωθείοι, ὃ ἡμῖν τέως ὑπῆρξεν ἀκατόρθωτον.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ.

(1) Monsieur le Ministre,

Conformément à l'assurance que j'ai en l'honneur de donner à Votre Excellence, M^r le professeur Callogeras peut se présenter demain lundi à la bibliothèque Vaticane, et trouvera deux msts., qui répondent au but de son voyage.

Je m'estime heureux de répondre à vos désirs, et n'omettrai aucune occasion de pouvoir faciliter les études des Doctes Hellènes.

Veillez agréer, Monsieur, l'assurance de mes respectueux dévouements.

16 Novembre 1879.

A Son Excellence
M. PAPPARIGOPOULO
Ministre de Grèce.

J. B. CARD. PITRAS
Bibl. de la S. E. A.

Ὅπως δ' οἱ τοῦ Ἀθηναίου ἀναγνώσται λάβωσιν ἐννοϊάν τινα τῆς ἐξηγητικῆς τοῦ Εὐθυμίου ἀρετῆς, και γινῶσι, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕφασμα, και ἐξ ὄνουχοι τὸν λέοντα, καταχωρίζομεν ἐνταῦθα μέρος τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς.

Εὐθυμίου τοῦ Ζιγαβηνοῦ ἐρμηνεῖα εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν Παύλου τοῦ Ἀποστόλου.

Ἑ π ὅ θ ε σ ι ς.

Πολλοῦ τὸ προοίμιον γέμει θυμοῦ και φρονήματος. ἀλλὰ και πᾶσα σχεδὸν ἢ προκειμένη ἐπιστολή. τὸ γὰρ μετ' ἐπιεικείας τοῖς μαθηταῖς αἰεὶ διαλέγεσθαι, και ὅτε δέονται σφοδρότητος, ἀνάξιον διδασκάλου. διὰ τοῦτο και ὁ κύριος τὰ πολλὰ προσηνῶς τοῖς μαθηταῖς διαλεγόμενος, ἔστιν ὅπου και ἀυστηρότερον ἐκέχρητο τῷ λόγῳ. Καὶ νῦν μὲν ἐμακάριζε, νῦν δὲ ἀνοήτους ὠνόμαζε. τὸ αὐτὸ δὲ και πρὸς τοὺς ἄλλους ἰουδαίους ἐποίει. ποτὲ μὲν ἠπίως ὁμιλῶν αὐτοῖς, ποτὲ δὲ μετ' ὀργῆς περιβλεπόμενος αὐτοὺς και ἀγανακτῶν. τοῦτον οὖν και ὁ μέγας παῦλος μιμούμενος, και κατ' ἴχνοσ τοῦ διδασκάλου βαίνων, ἐποίκιλλε τὸν λόγον, και πρὸς τὴν χρεῖαν τῶν μαθητευομένων ἐνίοτε μὲν καίων και τέμνων, ἐνίοτε δὲ προσιτὴ φάρμακα ἐπιτιθεῖς. οὐχ ἀπλῶς δὲ και παρωξύνθη κατὰ γαλατῶν, ἀλλὰ μέγα ἦν τὸ κινῆσαν αὐτὸν ἀμάρτημα. τὸ γὰρ ἐπιτυχοῦσι παροξύνεσθαι, μικροψύχων, ὡσπερ οὖν τὸ ἐπὶ τοῖς μεγάλοις ἀναπίπτειν, νωθῶν και ὑπνηλοτέρων. τινὲσ γὰρ τῶν πιστευσάντων ἐξ ἰουδαίων, ὁμοῦ μὲν τῇ προλήψει τοῦ ἰουδαϊσμοῦ κατεχόμενοι, ὁμοῦ δὲ κενοδοξίῃ μεθύοντες, και βουλόμενοι πορισθεῖναι ἑαυτοῖς ἀξίωμα διδασκάλων, ἐλθόντες εἰς γαλάτας, ἐδίδασκον, ὅτι δεῖ περιτέμνεσθαι, και σάββατα και νουμηνίας τηρεῖν. οἱ γὰρ περὶ πέτρον και ἰάκωβον και ἰωάννην ταῦτα, φησὶν, οὐ κωλύουσιν, οἱ πρῶτοι

τῶν ἀποστόλων, οἱ μετὰ χριστὸν γενόμενοι, καὶ παρ' αὐτοῦ διδασκόμενοι, καὶ εἰς τὸ κηρύττειν ἀποσταλέντες. καὶ ἀληθῶς οὐκ ἐκώλυον. ἀλλ' οὐ δογματίζοντες τοῦτο ἐποίουν, ἀλλ' οἰκονομικῶς τῇ ἀσθενείᾳ τῶν ἐκ περιτομῆς πιστευόντων συγκαταβαίνοντες. ὁ δὲ παῦλος εἰς τὰ ἔθνη κηρύττων, οὐ χρεῖαν εἶχε τῆς συγκαταβάσεως ταύτης. ὅτε οὖν ἐν ἰουδαίᾳ γέγονε, καὶ αὐτὸς τῇ συγκαταβάσει ταύτῃ ἐχρήσατο. ἀλλ' οἱ ἀπατεῶνες, οὐ λέγοντες τὰς αἰτίας τῆς συγκαταβάσεως, παρελογίζοντο τοὺς ἀσφαλεστέρους, λέγοντες, ὅτι οὐ δεῖ παύλῳ ἀνέχεσθαι, χθὲς καὶ σήμερον φανεῖν⁽¹⁾. ἐκεῖνοι γάρ, ὡς εἴρηται, πρῶτοι. καὶ οὗτος μὲν μαθητῆς ἐκείνων, ἐκεῖνοι δὲ τοῦ χριστοῦ. καὶ οὗτος μὲν εἷς, ἐκεῖνοι δὲ πολλοί. προσετίθουν δὲ, ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ἀναίρων τὴν περιτομὴν φαίνεται καὶ ταύτη χρησάμενος ἐν ἄλλοις. καὶ ἐτέρως μὲν ὑμῖν, ἐτέρως δὲ ἐτέροις κηρύττει. ἐπεὶ οὖν ὁ ἀπόστολος εἶδε πυρᾶν χαλεπὴν κατὰ τῆς τῶν γαλατῶν ἐκκλησίας ἀναφθῆσαν, καὶ τὴν οἰκοδομὴν ἔγνω σαλευομένην καὶ καταπεσεῖν κινδυνεύουσαν, τοῦτο μὲν, ὑπὸ θυμοῦ δικαίου· τοῦτο δέ, ὑπὸ ἀθυμίας κατασχεθεῖς, γράφει τὴν ἐπιστολὴν, πρὸς ἅπαντα ταῦτα ἀπολογούμενος, καὶ ἐκ προοιμίων εὐθέως πρὸς ἐκεῖνο ἀποτείνεται, ὃ διορῦττοντες αὐτοῦ τὴν ὑπόληψιν ἔλεγον, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι τοῦ χριστοῦ, αὐτὸς δὲ τῶν ἀποστόλων γέγονε μαθητῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Κεφ. α'. 1. Παῦλος ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων⁽²⁾,

Ἄποσταλεῖς οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑπὸ θεοῦ. οὐ παρὰ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ χριστοῦ. ἵνα δὲ μὴ λέ-

(1) Τὸ χειρόγραφ. ἀφ' ἀνέντορον.

(2) Ἐν ἄλλ. «δι' ἀνθρώπου».

γοιεν ὅτι, ἀπεστάλης μὲν παρὰ τοῦ χριστοῦ, διὰ μέσου δὲ τῶν πρὸ σοῦ ἀποστόλων, ἐπήγαγεν, ὅτι οὐδὲ διὰ μέσου αὐτῶν, ἀλλὰ ἀμέσως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ. ἐβάπτισε μὲν γὰρ αὐτὸν ἀνανίας, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνος ἤγαγε τοῦτον εἰς τὴν πίστιν, ἀλλ' αὐτὸς ἀνωθεν ὁ χριστὸς, τὴν θαυμαστήν ἐκείνην ἀφῆκε φωνήν, δι' ἧς αὐτὸν ἐσαγήνευσε. καὶ τοὺς μὲν πρὸ αὐτοῦ ἀποστόλους ἐπὶ γῆς ὦν ἐκάλεσε. τοῦτον δὲ εἰς οὐρανούς ἀνελθόν. καὶ γὰρ καὶ πρὸς ἀνανίαν εἶπεν ὁ χριστὸς περὶ τούτου «ὅτι ἐγὼ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν⁽¹⁾». εἰ δὲ ταῦτα αὐτῷ ὑπέδειξε, πρόδηλον, ὅτι καὶ ἐδίδαξε τὸν λόγον τοῦ κηρύγματος, καὶ ἀπέστειλεν.

1. Ἀλλὰ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ,

Δι' αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ.

1. Καὶ θεοῦ πατρός,

Οὓς γὰρ ὁ υἱὸς ἀποστέλλει, τούτους καὶ ὁ πατήρ, ἔτι δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. διὸ καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν πράξεων ἰστόρηται λέγον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον «ἀφορήσατε δὴ μοι τὸν παῦλον καὶ τὸν βαρνάβαν εἰς τὸ ἔργον, ὃ προκέκλημαι αὐτούς⁽²⁾». καὶ μίαν τοῖς τρισίν, ὡς περ φύσις καὶ ἐξουσία, οὕτω καὶ θέλησις. ὡς περ δὲ οὐ διότι νῦν προέταξε τὸν υἱὸν, διὰ τοῦτο μείζω ἢ εἴποιμεν τοῦ πατρός. οὕτως οὐδὲ διότι ἐν ἄλλοις προτάττεται ὁ πατήρ, διὰ τοῦτο μείζονα ἢ αὐτὸν εἴποιμεν τοῦ υἱοῦ.

1. Τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.

Ἄφεις τό γε νῦν ἔχον περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ λέγειν, τὸ κεφάλαιον λέγει τῆς κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν οἰκονομίας. διὰ γὰρ τῆς ἐγέρσεως ὑπομιμνήσκει τοῦ δεσποτικοῦ θανάτου, ὃν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκεῖνος ὑπέστη· συνεβάλετο γὰρ

(1) Πράξ. θ', 16.

(2) Λυττόθ. ιγ', 2.

εἰς τὸ προκειμένον. καὶ γὰρ εἰώθασιν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων οὐχ οὕτως ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ μεγαλωσύνης, ὡς ἀπὸ τῆς εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίας αὐτοῦ πρὸς τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπην ἐνάλλεσθαι. τῷ πατρὶ δὲ τὴν τοῦ χριστοῦ ἔγερσιν ἀνέθηκε, μιμούμενος αὐτόν, ὃς καὶ αὐτὸς τῷ πατρὶ τὰ ἑαυτοῦ ἀνετίθει, τιμῶν αὐτόν, ἀλλ' οὐχ ἑαυτὸν ἀτιμάζων. οὐδὲ γὰρ ὁ υἱὸς ἠσθένει πρὸς ἀνάστασιν τοῦ οἰκείου σώματος. εἰ γὰρ ἢ εἰς αὐτὸν πίστις οὐ μόνον τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, ἀλλὰ καὶ τὰς σκιὰς αὐτῶν ἐποίει νεκροὺς ἀνιστᾶν, πολλῶ μᾶλλον αὐτὸς ὁ ζωοδότης τοῦτο ποιεῖν ἠδύνατο καὶ πεποίηκε. διὸ καὶ ἔλεγε· «λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν(1)». καὶ αὖθις· «ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν(2)».

2. Καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί,

Πῶς ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις ἐπιστολαῖς ἢ τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα τίθησιν, ἢ καὶ ἐτέρου ἐνός ἢ καὶ δύο πολλακίς, ἐνταῦθα δὲ πλῆθος ὀλόκληρον τέθεικεν; ἢ πάντως διὰ τοὺς λέγοντας, ὅτι μόνος ὁ παῦλος παρὰ τοὺς ἄλλους ἀπαγορεύει τὸν νόμον καὶ τὰ σάββατα καὶ τὰς νομιμίας καὶ τὰ τοιαῦτα; δείκνυσι γὰρ ἐκ προοιμίων, ὅτι πολλοὺς ἔχει τῆς γνώμης καὶ τῶν δογμάτων κοινωνοῦς.

2. Ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας.

Οὐ γὰρ μίαν πόλιν, οὐδὲ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλ' ὀλόκληρον τὸ ἔθνος τῶν γαλατῶν ἢ προδηλωθεῖσα πυρκαϊὰ ἐπενέμετο. θέα δέ μοι κἀνταῦθα τὴν πολλὴν ἀγανάκτησιν. οὔτε γὰρ ἀγαπητοὺς αὐτούς, οὔτε μὴν ἡγιασμένους ὠνόμασεν, ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων εἶωθε ποιεῖν, οὐδ' ἀπὸ τῶν προσηγοριῶν τῆς τιμῆς, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς συνόδου μόνης. ἀλλ' οὐδὲ

(1) Ἰωάνν. 6', 19.

(2) Αὐτόθι. ε', 18.

ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ εἶπεν, ἀλλ' ἀπλῶς ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας.

3. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ,

Ταῦτα εἴρηται καὶ ἠρμηνεύεται ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ. μάλιστα δὲ τούτοις ἐπεύχεται ταῦτα, ὡς κινδυνεύουσιν ἐκπεσεῖν αὐτῶν.

4. Τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν(1),

Ὅρα, ὅτι οὐ δουλικὴν ὑπέμεινε διακονίαν, οὐδ' ἀναγκασθεὶς ἐξεδόθη παρ' ἐτέρου, ἀλλ' ἐκουσίως ἑαυτὸν ἔδωκεν; ὅταν δὲ ἀκούσῃ, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ πατήρ, τὴν εὐδοκίαν τοῦ πατρὸς νόησον. ὁ μὲν γὰρ εὐδόκησεν, ὁ δὲ ἐνήργησε. καὶ ὅπερ ἠθέλησεν ὁ πατήρ, τοῦτο καὶ ὁ υἱός. καὶ αὖθις· ὅπερ ἠθέλησεν ὁ υἱός, τοῦτο καὶ ὁ πατήρ. περὶ τῶν ἁμαρτιῶν, δὲ ἀντὶ τοῦ, ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν. δίκην γὰρ ἁμνοῦ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν βαστάσας, καὶ τυθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς αὐτῶν.

4. Ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ,

Ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος πονηροῦ αἰῶνος, καθ' ὑπερβατόν. ἐνεστῶτα δὲ πονηρὸν αἰῶνα λέγει οὐ τὴν ἐνταῦθα ζωὴν, ὡς τινες ἐλήρησαν(2). πῶς γὰρ, ἦν αὐτὸς ἀνωθεν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς ἐνέπνευσε, ζωώσας ἡμᾶς; ἀλλὰ τὴν ἐνταῦθα πονηρὰν

(1) Ἐν ἄλλ. ἀπερὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν· ἀλλὰ καὶ ὁ εὐθύμιος ταύτην τὴν γραφὴν δέχεται ἐν τῇ ἐξηγήσει.

(2) Τοὺς μανιχαίους ἐνταῦθα αἰνίσσεται ὁ εὐθύμιος. διότι οὗτοι ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου στηριζόμενοι, ἔλεγον, ὅτι ὁ παῦλος πονηρὸν ἐκάλεσε τὸν ἐνεστῶτα αἰῶνα· ἦτοι, τὴν παροῦσαν ζωὴν.

καὶ διεφθαρμένην ζωὴν καὶ τὰς φαύλας πράξεις. οὐ γὰρ ἀπέθανεν, ἵνα ἀποκτείνῃς ἡμᾶς ἀγάγη τῆς παρουσίας ζωῆς, ἀλλ' ἵνα ἀφελὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς, ἐξαγάγῃ ἀπὸ τῶν φαύλων πράξεων. διὸ καὶ πρὸς τὸ πάθος ἐπειγόμενος ἔλεγε πρὸς τὸν πατέρα· «οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ (1)»· τουτέστιν, ἀπὸ τῆς κακίας. εἰ γὰρ κατὰ τοὺς ἀνοήτους τὸ φαῦλα πράττειν τῇ φύσει τῆς ζωῆς ἡμῶν ἦν συγκεχωρημένον, οὐδεὶς ἂν αὐτὰ διέφευγε. καὶ μὴν διέφυγον καὶ διαφεύγουσιν αὐτὰ πάντες οἱ σωζόμενοι. τὰ μὲν τοι συγκεκληρωμένα τῇ φύσει τῆς ζωῆς ἡμῶν οὐδεὶς δύναται διαφυγεῖν. οἷον τὸ ἐσθίειν, τὸ πίνειν, τὸ καθεύδειν, τὸ ἀξάνεσθαι, τὸ πεινεῖν, τὸ διψεῖν, τὸ γεννᾶσθαι, τὸ τελευτᾶν καὶ τὰ τούτοις ἐοικότα. τῶν γὰρ φυσικῶν ἀναγκῶν οὐδένα ἂν εὖροις περιγεγόμενον. ὁ μὲν οὖν νόμος οὐ μόνον οὐκ ἀπήλλαξε ἀμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ κατεδίκασε παραβαθεῖς. ὁ δὲ χριστὸς καὶ τῶν προτέρων ἀπήλλαξεν ἀμαρτημάτων διὰ τοῦ κατὰ τὴν πίστιν βαπτίσματος, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἠσφάλισατο, χάριν ἐνθεῖς διακρουομένην τὰ πονηρὰ καὶ τὸν πονηρόν.

4. Κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρός ἡμῶν.

Δόντος δὲ ἑαυτόν, καὶ τὰ ἐφ' ἐξῆς, ὡς εἴρηται, ποιήσαντα κατὰ τὸ θέλημα τοῦ πατρός. τοῦτο δὲ εἶπεν ἐμφανῶν, ὅτι, συνευδοκοῦντος τοῦ πατρός, ἔδωκεν ὁ υἱὸς τὴν καινὴν διαθήκην ἀντὶ τῆς παλαιᾶς, καὶ παραθαρρύνων τοὺς φοβουμένους ἀποστῆναι τοῦ νόμου τέλειον. πατέρα δὲ ἡμῶν τὸν θεὸν προσηγόρευσεν, ὡς υἱοθετουμένων αὐτῷ διὰ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ βαπτίσματος.

Ὡς ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὅς ἐστὶν ἀειδόξαστος.

(1) Ἰωάνν. ις', 15.

5. Ἀμήν.

Ἀληθῶς. παρατηρητέον δὲ ὅτι τό, ἀμήν, οὐδαμοῦ εὐρίσκομεν κείμενον ἐν ἀρχῇ καὶ προοιμίῳ ἀλλὰ μετὰ πολλά, ἢ ἐπὶ τέλους. ἐνταῦθα δὲ τοῦτο τέθηκε, δεικνύς, ὅτι ἀπῆρτησε τὸν λόγον ἐν τῷ προοιμίῳ, ἀναμνήσας τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν ἀμαρτημάτων καὶ τῆς πρὸς τὸ μέλλον ἀσφαλείας καὶ τοῦ θελήματος τοῦ πατρός, καὶ εἰς δοξολογίαν καὶ εὐφημίαν καταλήξας τῷ ἐκπλαγῆναι τὴν ὑπερβολὴν τῆς τοσαύτης εἰς ἡμᾶς χάριτος. διὰ τοῦτο, καθάπερ πυρωθεὶς τῇ ἐννοίᾳ τῆς τηλικαύτης εὐεργεσίας, σφοδροτέρου ἄλλου ἄρχεται λόγου.

6. Θαυμάζω ὅτι οὕτω(1) ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι χριστοῦ εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον.

Θαυμάζω, ὅτι γενναῖοι δόξαντες ἐν τοῖς ἐπελθοῦσιν ὑμῖν πρότερον διὰ χριστὸν πειρασμοῖς, οὕτω ταχέως ἄρτι μετατίθεσθε εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον ἀπὸ τοῦ πατρός τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς εἰς ἑαυτὸν ἐν χάριτι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, χαρισμένου ὑμῖν τὰ μυρία, ὡς προεῖρηται, ἀγαθὰ διὰ τῆς ἑαυτοῦ σφαγῆς, καὶ αἰτίου γεγονότος τῆς εἰς τὸν πατέρα υἱοθεσίας. εἰ γὰρ ἐγὼ ἀπεστάλην διὰ ἰησοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρός, ὡς ἀνωτέρω δεδήλωται, οἱ ἐμοὶ ἀφιστάμενοι, τῶν ἀποστειλάντων ἀφίστανται. ἔγκλημα μὲν γὰρ καὶ τὸ καὶ μετὰ πολὺν χρόνον τοῦτο παθεῖν. τὸ δὲ καὶ ταχέως, ἀσθενείας δεῖγμα σαφές. ἕτερον δὲ εὐαγγέλιον λέγει, τὸ κήρυγμα τῶν προρρηθέντων ἀπατεῶνων· ἡγουν, τὸ καταγγέλλειν, ὅτι δεῖ περιτέμνεσθαι, καὶ σάββατα καὶ νομηνίας τηρεῖν. εὐαγγέλιον δὲ αὐτὸ ἐκάλεσεν, οὐχ ὡς ὃν εὐαγγέλιον, ἀλλ' ὡς οὕτως ὀνομαζόμενον παρ' ἐκείνων.

(1) Τὸ χειρόγραφ. ποῦ» κατὰ παραδρομὴν τοῦ ἀντιγραφέως, ἀντὶ «οὔτω».

7. Ὁ οὐκ ἔστιν ἄλλο.

Ἐπὼν, εὐαγγέλιον, μεταβαίνει ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς εὐαγγελίου ἐπὶ τὸ ἀληθῶς καὶ ὄν καὶ λεγόμενον. ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο παρ' ὃ ἡμεῖς εὐαγγελιζόμεθα. Ἐν γὰρ καὶ τὸ αὐτό ἐστὶ τὸ κυρίως καὶ ἀληθῶς εὐαγγέλιον. εἴ τι δὲ ἄλλο, οὐκ εὐαγγέλιον ἔστι τοῦτο, ἀλλ' ἀπάτη. ὅθεν δῆλον, ὅτι καὶ τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια ἓν εἰσὶν εὐαγγέλιον. τὸ γὰρ ἓν καὶ οὐκ ἓν οὐ τῷ τῶν γραφόντων ἀριθμῷ, ἀλλὰ τῇ ταυτότητι καὶ ἑτερότητι τῶν γραφομένων κρίνεται. πάντες δὲ οἱ εὐαγγελισταὶ οἳ τε⁽¹⁾ ἐγγράφως οἳ τε ἀγράφως κηρύξαντες συμφωνοῦσι περὶ τὰ καίρια τοῦ κηρύγματος καὶ συνεκτικῶς τῆς πίστεως.

7. Εἰ μὴ τινές εἰσιν οἱ ταρασσόντες ὑμᾶς,

Οὐκ ἔστι, φησὶν, ἄλλο, ἕως ἀτάραχοι μένετε, ἕως ὑγιαίνετε τὸν νοῦν, ἀθόλωτον φυλαττόμενον καὶ ὀρθῶς κρίνειν δυνάμενον, καὶ μὴ δίκην ὀφθαλμοῦ τεταραγμένου, ἕτερα ἀνθ' ἑτέρου βλέποντος.

7. Καὶ θέλοντος μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ.

Καὶ μὴν ὀλίγην ἐπεισῆγον τῷ εὐαγγελίῳ προσθήκη τὴν τῆς περιτομῆς καὶ τοῦ σαββάτου καὶ τῆς νομιμίας· ἀλλὰ διὰ τῶν ὀλίγων τούτων τὸ ὅλον μεταστρέφεται καὶ ἀνατρέπεται εἰρηκε· καθάπερ γὰρ ἓν τοῖς βασιλικοῖς νομίμασιν ὁ καὶ μικρὸν τοῦ χαρακτῆρος παραποιήσας ὅλον τὸ νόμισμα εἰργάσατο κίβδηλον· οὕτω καὶ ὁ τῆς ὑγιούς πίστεως καὶ τὸ βραχύτατον παρατρέψας καὶ καταστρέψας τῷ παντὶ λυμάνεται· διὰ τοῦτο τὰ μείζω τῶν ἀμαρτημάτων ἐπεισῆλθεν, ὅτι τὰ ἐλάττονα τῆς προσηκούσης οὐ τυγχάνει διορθώσεως· τραύματα γὰρ ἀμεληθέντα πολλακίς καὶ πυρστούς ἔτεκον, καὶ σηπεδόνας, καὶ θάνατον.

(1) Τὸ χειρόγραφ. «οἳ»· ὃ ἡμεῖς συνεπληρώσαμεν διὰ τοῦ «οἳτε».

8. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

Κεχωρισμένος ἔστω θεοῦ. ἵνα μὲν οὖν μὴ τις λέγη, ὅτι κενοδοξίας ἕνεκεν τὰ ἴδια δόγματα συγκροτεῖ, καὶ ἑαυτὸν ἀνεθεμάτισεν, εἴ τι τούτων παραποιήσῃ. ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς ἀξιώματα κατέφευγον, εἰς πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, διὰ τοῦτο καὶ ἀγγέλων ἐμνήσθη. ὅτι, τί λέγω πρώτους ἀποστόλους; κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εἴη ὁ παραχαρασσῶν τὸ κήρυγμα ἡμῶν, ὅπερ οὐχ ὡς γενησόμενον εἴρηκεν, ἀλλ' εἰς ἔμφασιν τῆς λίαν ἀπαγορεύσεως. ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἱερεῖς ἄγγελοι ἐκαλοῦντο «χειλὴ γὰρ, φησὶν, ἱερέως φυλάσσεται γινῶσιν. καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἄγγελος κυρίου παντοκράτορος ἐστὶ⁽¹⁾. τῇ τοῦ ἀνθρώπου προσθήκῃ τὰς ἀνω δυνάμεις ἠνίξαστο, τὸ δὲ παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα, ἀντὶ τοῦ κατὰ προσθήκην τινὰ διαφθείρουσαν ὅλον τὸ εὐαγγέλιον. ἵνα δὲ μὴ νομίσῃ τις θυμοῦ τὰ ῥήματα εἶναι, ἢ ὑπερβολικῶς εἰρηῆσθαι, ἢ κατὰ συναρπαγὴν τινὰ, δεύτερον τὰ αὐτὰ πάλιν τίθησιν, ἐμφαίνων, ὅτι κρίσει καὶ διασκέψῃ φησὶ, καὶ οὐχ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν.

9. Ὡς προεῖρηκα⁽²⁾, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω.

Βεβαιῶν δηλονότι, ὃ προεῖρηκα. εἶτα καὶ αὐτὸ τίθησιν.

9. Εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.

Ταῦτα δὲ λέγει θαρρῶν, ὅτι καὶ οἱ περὶ τὸν πέτρον, καὶ πάντες, ὁμοφώνως κηρύττουσιν· ἢ γὰρ συγκατάβασις, ὡς

(1) Μαλαχ. 6', 7.

(2) Ἐν ἄλλ. «ὡς προεῖρίκαμεν». ἀλλ' ὁ εὐθύμιος κἂν τούτῳ συνάδει τῷ χριστοστόμῳ.

προείρηται, οικονομία τις ἦν διὰ τὴν τῶν ἐκ περιτομῆς ἀσθένειαν. διὸ καὶ ἀλλαχοῦ ἔλεγεν «εἴτε γὰρ ἡμεῖς, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτω κηρύσσομεν (1)».

10. Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν θεόν;

Πειθῶ νῦν τὴν ἀπολογίαν ὀνομάζει. ἐπειδὴ γὰρ ἀπολογεῖσθαι μέλλει πρὸς τὴν κατηγορίαν τῶν ῥηθέντων ἀπατεώνων, καὶ δεῖξαι, ὅτι οὔτε παρὰ τῶν ἀποστόλων ἐδιδάχθη, οὔτε ἐναντία αὐτοῖς διδάσκει, φησὶν· ὅτι ἄρτι ἀνθρώποις ἀπολογοῦμαι παρὰ θεῶ, καίτοι οὐκ ἀνθρώπους ἔχω κριτὰς τοῦ κηρύγματος, ὃ κηρύσσω, ἀλλὰ τὸν ἐγγχειρίσαντα τοῦτο θεόν. δέον οὖν ἐκεῖνῳ ἀπολογεῖσθαι, ἀπολογοῦμαι ὑμῖν, ἐπεὶ δικασταί μοι γίνεσθε τοῦ πράγματος, καὶ ἐξετασταί κάθησθε οἱ μαθηταί τοῦ διδασκάλου. τοῦτο δὲ ἔλεγεν ἅμα μὲν βαρυθυμῶν διὰ τὸ μὴ σφόδρα παρ' αὐτοῖς πιστεῦσθαι, ἅμα δὲ καὶ πληροφορησαὶ αὐτοὺς βουλόμενος καὶ στηρίζαι σαλευομένους.

10. Ἡ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν;

Κατ' ἐρώτησιν. μὴ ζητῶ ἀνθρωπίνην δόξαν καὶ διὰ τοῦτο ὑπέρχομαι τὴν ἀπολογίαν, ἵνα πείσας καὶ εὐχαριστήσας ὑμῖν δοξασθῶ; ἀνθρωπαρεσκείαν γὰρ ἐνταῦθα τὴν φιλοδοξίαν λέγει· πᾶς γὰρ φιλόδοξος ἀνθρωπάρεσκος, εἰ καὶ μὴ πᾶς ἀνθρωπάρεσκος φιλόδοξος· ἀνθρωπαρεσκεῖ γὰρ τις καὶ δι' ἄλλας αἰτίας.

10. Εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦμην.

Εἰ μέχρι τοῦ νῦν ἀνθρώποις ἤρεσκον, ὡς περ ἄρα καὶ ἤρεσκον πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς τοῦ χριστοῦ, ἰουδαίοις ἅμα καὶ ἔλλησιν, ἕως ἐπολέμου τῆ ἐκκλησίᾳ, ἕως ἐκάκουν τοὺς πιστούς, χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦμην ἄρτι. εἰ δόξης ἀνθρωπίνης ἀντεποιούμην, ὡς οἱ κατήγοροι λέγουσιν, ἔμενον ἂν

(1) Α'. Κορινθ. ιέ, 11.

πολεμῶν τῆ ἐκκλησίᾳ. καὶ διὰ τοῦτο δοξαζόμενος παρὰ τοῖς ἰουδαίοις καὶ τῷ γένει μου, καὶ οὐκ ἂν ὡς δοῦλος χριστοῦ ἠτιμαζόμεν καὶ ἠλαυνόμεν καὶ ἠκιζόμεν, καὶ μύριους ὑφιστάμεν κινδύνους. ἐπεὶ δὲ ἐκουσίως δόξης ἀνθειλόμην ἀτιμίαν, ἄρα συκοφαντοῦσιν οἱ καταψηφιζόμενοί μου φιλοδοξίαν.

A. Μετὰ τὸ προοίμιον, διήγησις τῆς ἑαυτοῦ μεταστάσεως ἀπὸ ἰουδαϊσμοῦ κατὰ ἀποκάλυψιν.

11. Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον, τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἀνθρωπον.

Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἀνθρωπον τὸ εὐαγγέλιον, τὸ εὐαγγελισθὲν ὑμῖν ὑπ' ἐμοῦ. οὐκ ἔστι παραδοθέν μοι κατὰ ἀνθρωπίνην παράδοσιν, ὡς ἐκεῖνοι λέγουσιν. εἶτα σαφέστερον ἐπάγει.

12. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, οὐδὲ (1) ἐδιδάχθην· ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως ἰησοῦ χριστοῦ.

Ὅρα πῶς ἄνω καὶ κάτω διισχυρίζεται, ὅτι οὐκ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ χριστοῦ γέγονε μαθητής, ἀμέσως τὴν γνῶσιν αὐτῷ πᾶσαν τοῦ κηρύγματος ἀποκαλύψαντος. ἵνα δὲ μὴ τις εἴπῃ· καὶ πόθεν τοῦτο δῆλον; ποιεῖται λοιπὸν ἀπόδειξιν τοῦ λόγου τὴν ἀθρόαν αὐτοῦ μεταβολήν· οἱ γὰρ σφοδροὶ καὶ διακκεῖς ὄντες ἐν τισιν, ὅταν ὑπ' ἀνθρώπων διδάσκωνται, χρόνου συχνοῦ δέονται καὶ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ μηχανῆς εἰς τὸ πεισθῆναι καὶ μεταστῆναι πρὸς τὰ ἐναντία τούτοις, οἷς προελήφθησαν. ὁ δ' ἐν αὐτῇ τῇ τῆς μανίας ἀκμῇ καθαρῶς νίψας, εὐδῆλον, ὅτι θείας τυχῶν ὄψεως καὶ διδασκαλίας, οὕτως ἀθρόον πρὸς τὴν καθαρὰν

(1) Ἐν ἄλλ. αὐτε.

ἐπανήλθεν ὑγείαν. διὰ τοῦτο ἀναγκάζεται περὶ τῆς προ-
τέρας αὐτοῦ διηγήσασθαι ἀναστροφῆς, καὶ μάρτυρας αὐ-
τοὺς καλεῖ ταύτης, μέχρις αὐτῶν διαδόσης τῆς φήμης
τὴν αὐστηρίαν τῆς κατὰ χριστοῦ μαρτυρίας αὐτοῦ, καίτοι
πόρρω παλαιστίνης διακειμένων. οὐκ ἂν δὲ τοσοῦτον τὰ
τῆς φήμης διέβη, εἰ μὴ πολλὰ τῶν γινομένων ἦν ἡ ὑπερ-
βολή.

13. Ἦκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε
ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ,

τὴν ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ ποτε ἐμὴν ἀναστροφήν. τὸ δέ, πο-
τέ, ἀντὶ τοῦ, πρότερον.

13. Ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλη-
σίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν.

Οὐ μόνον ἐδίωκον τοὺς πιστοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐπόρθουν τὴν
κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίαν· τουτέστιν, ἐπεχείρουν καταστρέψαι
καὶ καθελεῖν. τοῦτο γὰρ τοῦ πορθοῦντος ἔργον.

14. Καὶ προέκοπτον ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολ-
λοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου,

Καὶ ἐν τῷ γένει μου, τῷ τῶν ἰουδαίων, προέκοπτον ἐν
τῇ ἰουδαϊκῇ θρησκείᾳ. εἶτα λέγει καὶ τὸ εἶδος τῆς προ-
κοπῆς.

14. Περισσότερως ζηλωτῆς ὑπάρχων τῶν πα-
τρικῶν μου παραδόσεων.

Ζῆλον ἔχων ἤγουν, δικαίαν ὀργὴν καὶ σφοδρὰν ἀγανά-
κτησιν, ὡς ἐδόκουν, ὑπὲρ τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων,
καταλυομένων ὑπὸ τοῦ κηρύγματος, καὶ ζηλῶν ὑπὲρ τοῦ
πρώτου νόμου καὶ τῶν παλαιῶν ἐθνῶν (1), καὶ διὰ τοῦτο ἀ-
κατάσχετος ὢν εἰς τὴν τούτων ἐκδίκησιν.

(1) Τὸ χειρογράφ. «ἐθνῶν»· δὲ προφανῶς ἐγράφη ἰμμετρημένως, ἀντὶ
«ἐθνῶν».

15. Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεός, ὁ ἀφορίσας με
ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, καὶ καλέσας διὰ

16. τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν
αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν
ἐν τοῖς ἔθνεσιν,

Ὅτε δὲ ἠθέλησεν ὁ θεὸς ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν
ἐμοί· τουτέστιν, οὐ τοῖς ἐκτὸς ὀφθαλμοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ
τοῖς ἐντός. οὐ γὰρ διὰ ῥημάτων μόνον ἔμαθε τὰ περὶ τῆς
πίστεως, ἀλλὰ καὶ δι' ἐλάμφεως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ φωτι-
ζούσης καὶ σοφίζούσης. εἰ γὰρ καὶ ἀφώρισεν αὐτὸν εἰς τὸ
εὐαγγέλιον ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, προειδὼς αὐτὸν σκεῦος
τοῦ κηρύγματος ἐκλελεγμένον καὶ δόκιμον, ἀλλὰ τότε εὐ-
δόκησεν ἀποκαλύψαι αὐτῷ καὶ καλέσαι εἰς τὴν πίστιν καὶ
εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ὅτε ἤδει τοῦτον πιστεύσαντα. εἰπὼν δὲ
ὅτι, διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἔδειξεν, ὅτι τῆς ἀγαθότητος
καὶ εὐεργεσίας τοῦ θεοῦ ἦν ἡ κλήσις αὐτοῦ, εὐεργετοῦντος
αὐτὸν τῇ κλήσει, καὶ ὑπὸ τοῦ σκότους ἐπὶ τὸ φῶς μετά-
γοντος. πάλιν δὲ εἰπὼν ὅτι, ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἔδειξεν, ὅτι
καὶ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν ἐχειροτονήθη, καὶ ὅτι οὐκ εἶχε
χρείαν συγκαταβαίνειν, ἐφ' οἷς οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι συγ-
κατέβαινον τῇ ἀσθενείᾳ τῶν ἐκ περιτομῆς.

16. Εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι.

Ὅτε δὲ, φησιν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς ἀποκαλύψαι μοι, ὡς εἴ-
ρηται, τότε οὐ προσανεθέμην ἀνθρώποις· ἤγουν, οὐκ αὐτί-
κα ἐκοινολογήσάμην τοῖς ἀποστόλοις τὰ περὶ τοῦ κηρύγ-
ματος, ἢ ὅπως ἀνθρώπῳ τινί. ἀτοπίας γὰρ ἦν ἐσχάτης τὸν
παρ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ μαθόντα ἀνθρώποις προσανατιθέναι,
περὶ ὧν ἔμαθε, καὶ δοκιμαστὰς αὐτοὺς λαμβάνειν τῆς θεό-
θεν διδασκαλίας. οὐ ταῖνυν ἀλαζονευόμενος τὰῦτα ἔλεγεν,
ἀλλ' ὥστε δεῖξαι τὸ ἀξίωμα τοῦ κηρύγματος, ὃ κηρύσσει.

17. Οὐδὲ ἀνήλθον εἰς ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς
πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους.

Ἴνα παρ' αὐτῶν τι μάθω πλέον ἢ ἀκριβέστερον, ὧν ὑπὸ θεοῦ ἐδιδάχθην. εἰκὸς δὲ τὸν θεὸν καὶ τοῦτο αὐτὸ κελεῦσαι, ἵνα μὴ, δόξας τισὶν ὑπ' ἐκείνων δεδιδάχθαι, ἐλάττωσιν ἔχοι κατὰ τοῦτο. εἰ γὰρ καὶ ἀνῆλθε πρὸς αὐτούς, ὅτε ἐν ἀντιοχείᾳ ζήτησις γέγονεν, εἰ χρῆ περιτέμνειν τοὺς ἐξ ἔθνῶν πιστεύοντας, ἀλλ' οὐκ οἴκοθεν ἀνῆλθεν, ἀλλ' ἀπεστάλη παρ' ἐτέρων αὐτὸς καὶ σίλας, καὶ οὐδὲ μαθησόμενος, ἀλλὰ πείσων τοὺς ἐκεῖ ἀντιλέγοντας.

17. Ἄλλ' ἀπῆλθον εἰς ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς δαμασκόν.

Εἰς δαμασκόν, παρ' ἣ ἐπηρώθη καὶ ἀνέβλεψε καὶ ἐβαπτίσθη. βαβαί· πόσα παρέδραμεν αὐτοῦ κατορθώματα, ὅσα μεταξὺ τε κατώρθωσε, καὶ ὅσα ἐν δαμασκῶ· οὐ γὰρ πρὸς ἐπίδειξιν διηγεῖται, ἀλλ' ἐνὸς ἔχεται τοῦ ἀποδείξαι τέλειον τὸ οἰκεῖον κήρυγμα.

18. Ἐπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα ἱστορήσαι πέτρον.

Οὐχ ὡς τε μαθεῖν τι πλέον παρ' αὐτοῦ, ἀλλ' εἶδεῖν αὐτὸν καὶ τιμῆσαι τῇ τσαούτῃ ὁδοιπαρίᾳ τῇ διὰ μόνην θέαν αὐτοῦ.

18. Καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε.

Ἡ μὲν ἀνέλευσις ἦν δεῖγμα ταπεινοφροσύνης τοῦ παύλου καὶ εἰς τιμὴν τοῦ πέτρου. τὸ δὲ καὶ ἐπιμεῖναι τσαούτας ἡμέρας φιλίας καὶ σφοδροτάτης ἀγάπης.

19. Ἐτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου.

Ἡ διότι οὐκ ἦσαν ἐκεῖ τότε, ἢ διότι οὐκ ἀνῆλθε δι' αὐτούς. ὁ δὲ ἰάκωβος οὗτος ἦν μὲν ἐπίσκοπος τῶν ἐν ἱεροσολύμοις πιστῶν, ἀδελφὸς δὲ τοῦ κυρίου ἐνομιζέτο, ὡς ὧν

υἱὸς ἰωσήφ τοῦ μνήστορος τῆς θεοτόκου⁽¹⁾, ἐν ἰδεῖν μὲν λέγει, οὐ μὴν δὲ καὶ μαθεῖν τι παρ' αὐτοῦ.

20. Ἄ γράφω⁽²⁾ ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι.

Ὅτι δὲ οὐ ψεύδομαι, ἀ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ γράφω· ἐν φοβούμενος, οὐ ψεύδομαι πάντως.

21. Ἐπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς συρίας

22. καὶ τῆς κιλικίας. ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς ἰουδαίας, τῆς ἐν χριστῷ⁽³⁾.

Τῶν μὲν ἔθνῶν εἰχόμεν, φησὶν, ὡς εἰς αὐτὰ ἀποσταλεῖς, τῶν δὲ ἰουδαϊκῶν ἐκκλησιῶν, τῶν κατὰ χριστόν, ἀπειχόμεν διὰ τὸ μὴ θέλειν ἄλλων ἀποστόλων πόνοις ἐποικοδομεῖν. διὸ καὶ ἠγνοούμεν αὐταῖς τῷ προσώπῳ· ἦτοι, τῇ κατὰ πρόσωπον θέᾳ.

23. Μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν,

24. ἦν ποτε ἐπόρθει· καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν.

Καὶ ταῦτα ἀκούουσαι ἐδόξαζον τὸν θεὸν δι' ἐμέ, ὅτι διώκτης ὧν εὐαγγελιστῆς ἐγενόμην.

(1) Πλατύτερον περὶ τῆς γενεαλογίας τοῦ ἰακώβου ὁ θεοφύλατος (ἐν λέξ.). «πῶς δὲ ἦν (ὁ ἰάκωβος) τοῦ κλοπᾶ, ἀκουε· κλοπᾶς καὶ ἰωσήφ ἀδελφοί· τοῦ κλοπᾶ ἄπαιδος τελευτήσαντος, ὁ ἰωσήφ ἐξανέστησεν αὐτῷ σπέρμα, καὶ ἔτεκε τοῦτον καὶ τοὺς ἄλλους αὐτοῦ ἀδελφούς, καὶ μαρίαν, ἣν, τοῦ κλοπᾶ οὔταν, ἀδελφὴν τῆς τοῦ κυρίου μητρὸς τὸ εὐαγγέλιον εἶπεν (ἰωανν. ιθ', 25), ὡς τοῦ ἰωσήφ μᾶλλον πατρὸς κηδεμονίαν πρὸς τὴν παρθένον, ἢ ἀνδρὸς διάθεσιν διασώσαντος».

(2) Ἐν ἄλλ. «ἀ δὲ γράφω».

(3) Ἐν ἄλλ. «ταῖς ἐν χριστῷ»· φαίνεται δὲ ἐκ τῆς ἐξηγήσεως· «τῶν δὲ ἰουδαϊκῶν ἐκκλησιῶν, τῶν κατὰ χριστόν» ὅτι καὶ ὁ εὐθύμιος «ταῖς ἐν χριστῷ» ἀνέγνω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Β. Περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἐπιμαρτυρήσεως εἰς τὴν ἐν πίστει ζωὴν.

- ΚΕΦ. Β'. 1.** Ἐπειτα δὲ⁽¹⁾ διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς ἱεροσόλυμα μετὰ βαρνάβα, **2.** συμπαραλαβὼν καὶ τίτον. ἀνέβην δὲ κατ' ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσι.

Τῆς μὲν προτέρας ἀνόδου αἰτία ἦν, ἵνα ἴδῃ τὸν πέτρον. ταύτης δὲ τῆς δευτέρας αἰτίον ἢ ἀποκάλυψις, ἀποκαλύψαντος αὐτῷ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἐντειλαμένου ἀνελεθεῖν εἰς ἱεροσόλυμα καὶ ἀνακοινώσασθαι τοῖς ἀποστόλοις τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσει· τουτέστι, τὸ χωρὶς περιτομῆς· οὐχ ἵνα αὐτός τι μάθη πλεῖον, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τότε ἦσαν οἱ κατηγοροῦντες αὐτοῦ, ὡς ἐναντία τοῖς ἀποστόλοις διδάσκοντος, ὅσον ἐπὶ τῇ περιτομῇ καὶ τοῖς σάββασι καὶ ταῖς νουμηνίαις, ὧκονόμησεν ὁ θεὸς καὶ ἠυδόκησεν ἀνελεθεῖν αὐτὸν καὶ κοινολογήσασθαι τοῖς ἀποστόλοις περὶ τούτου, ἵνα καὶ παρ' αὐτῶν ἐπικριθὲν τὸ κατ' αὐτὸν εὐαγγέλιον, δόκιμον καὶ τοῖς ἄλλοις λογισθεῖται, καὶ ἐπιστομηθεῖεν οἱ συκοφάνται.

2. Κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι,

Δοκοῦντας λέγει τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων, πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην, οὐχ ὡς ἀναιρῶν τὸ εἶναι αὐτοὺς τοιούτους, ἀλλ' ὡς μετὰ τοῦ εἶναι, καὶ δοκοῦντας μεγάλους παρὰ τοῖς πιστοῖς· τὸ γὰρ, δοκεῖν, καὶ τὸ, εἶναι, πολλάκις συνεμφαίνει. κατ' ἰδίαν δέ, φησι, τούτοις προσαναθέμην τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ

(1) Ἐν ἄλλ. ὁ, δέ, παραλείπεται.

οὐκ ἐπὶ πολλῶν. τὸ δὲ αἶτιον, ἵνα μὴ ταραχθῶσιν οἱ ἐκ περιτομῆς, μὴ καταδεχόμενοι τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου ἀποστασίαν. ἄλλως τε, οὐδ' ἐριστικῶς διαλέγεσθαι σκοπὸν εἶχεν, ἵνα καὶ ἐπὶ πολλῶν ποιήσῃται τὴν διάλεξιν, ἀλλ' ἀπλῶς κοινολογήσασθαι, ἵνα τὴν πρόφασιν ἀνέλῃ τῶν λεγόντων, ὅτι ἐναντία διδάσκει τοῖς κορυφαίοις. ἐπὶ μόνου δὲ βαρνάβα καὶ τίτου κοινολογεῖται τοῖς περὶ πέτρον, ἵνα οὗτοι γένωνται αὐτῷ μάρτυρες ἀξιόπιστοι πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας, καὶ πείθωσιν αὐτούς, ὅτι συμφωνοῦσι τούτῳ καὶ οἱ πρῶτοι τῶν ἀποστόλων.

2. Μὴ πως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον.

Ἀνεθέμην δὲ αὐτοῖς πῶς κηρύσσω, μήποτε εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον, οὐκ ὀρθῶς κηρύσσω, ὡς ἐδόκει τοῖς συκοφάνταις. τοῦτο δὲ εἶπεν, οὐχ ὡς αὐτὸς τοῦτο μαθεῖν βουλόμενος· ἤδει γὰρ ὅτι οὐ μάτην ἔδραμεν ἢ τρέχει τὸν δράμον τοῦ κηρύγματος, ἀλλ' ὡς τὴν ἀπὸ τῶν κορυφαίων μαρτυρίαν ἐπισπώμενος.

3. Ἄλλ' οὐδὲ τίτος ὁ σὺν ἐμοί, ἔλληνας, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι.

Οὐδ' ὁ τίτος, ἔλληνας καὶ ἀκρόβρυτος, ἠναγκάσθη ὑπὸ τούτων διὰ τὴν πίστιν περιτμηθῆναι. καὶ τοῦτο γὰρ ἀπόδειξις μεγίστη τοῦ μὴ καταγινώσκειν αὐτοὺς τῶν ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένων ἢ πραττομένων.

4. Διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους,

Ἄντι τοῦ, οὐδὲ διὰ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους. ἀπὸ κοινοῦ γὰρ τὸ ἀρνητικὸν τοῦτο μόριον, ἀπὸ τοῦ προρηθέντος ἐλκόμενον. ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο τῆς παλαιᾶς γραφῆς. λέγει δὲ ὅτι οὐ δι' αὐτοὺς ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι, κελεύοντας τοῦτο καὶ ἐπισπεύδοντας⁽¹⁾. ψευδαδέλ-

(1) Θεωδῶρητος ἐν λέξ. «ὁ, δέ, σύνδεσμος πρὸς τὴν τοῦ λόγου συν-

φους δὲ ὀνομάζει τοὺς ὑπερέχοντας ἐν τοῖς ἐκ περιτομῆς πιστοῖς, καὶ δοκοῦντας εἶναι σοφωτέρους, ψευδομένους μὲν τὴν πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς κατὰ πίστιν ἀδελφότητα, σπουδάζοντας δὲ καταδουλοῦν τῷ νόμῳ τοὺς πιστεύοντας ἐκ περιτομῆς· οὓς καὶ περὶ ἀκτους εἶπεν, ὡς ἀκλητὶ παρεια-ελλθόντας τότε ἐπὶ κατασκοπῇ τῶν λεγομένων.

4. Οἵτινες παρειαῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ,

Ἦν ἔχομεν διὰ τοῦ χριστοῦ, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ νόμου.

4. Ἴνα ἡμᾶς καταδουλώσωσι⁽²⁾.

Τῷ νόμῳ δηλονότι.

5. Οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἶξαμεν τῇ ὑποταγῇ,

Ἦν τῇ ὑποταγῇ πρὸς βραχὺ εἶξαμεν, ὥστε ὑποταγῆναι αὐτοῖς κἂν γοῦν ὀλίγον.

5. Ἴνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνη πρὸς ἡμᾶς⁽³⁾.

Ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου, οὗ κηρύσσομεν ἐν τοῖς ἔθνεσιν. εἰ γὰρ εἶξαμεν αὐτοῖς, ἐφάνημεν ἂν οὐκ ὀρθῶς κηρύττοντες.

6. Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι, ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδὲν μοι διαφέρει.

Περὶ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι μέγα, ὡς περ ἄρα καὶ

θήκη περιττός, ἔστι γὰρ ἡ διάνοια τῶν βητῶν αὐτῆ· οὐδὲ τίτος, καίτοι Ἕλληνας ὦν, ἠναγκάσθη περιτεμηθῆναι διὰ τοὺς παρειακτοὺς ψευδαδέλφους, κέξ».

(2) Ἐν ἄλλ. «καταδουλώσονται».

(3) Ἐν ἄλλ. «πρὸς ὑμᾶς»· ἦν γραφὴν ἀπαιτεῖ καὶ τὸ νόημα.

εἰσί, λέγει δὲ τοὺς ἀμφὶ πέτρον ἀποστόλους, οὐδὲν προσήκει μοι λέγειν, ὁποῖοί ποτε ἦσαν, ὅτε τὴν περιτομὴν καὶ τὰ σάββατα καὶ τὰς νομηνίας οὐκ ἐκώλυον· τουτέστιν, εἴτε καλῶς ἐποίουν εἴτε κακῶς. εἰπὼν δὲ ὅτι, ἦσαν, ἔδειξεν ὅτι νῦν οὐκ εἰσί τοιοῦτοι, ἀλλὰ τοῦ κηρύγματος πανταχοῦ διαλάμψαντος, ἐπαύσαντο τῆς οἰκονομικῆς συγκαταβάσεως.

6. Πρόσωπον θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει.

Ἐχουσιν οὐκ ἐμὲ δοκιμαστὴν αὐτῶν, ἀλλὰ τὸν θεόν, ὃς ἐν τῷ δοκιμάζειν οὐ δυσωπεῖται ἀξίωμα, ἀλλὰ καὶ τοὺς μεγάλους εὐθύνει, ὅταν οὐκ ὀρθῶς τὸ ἐπιτεταγμένον ἀνύσωσιν.

6. Ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες, οὐδὲν προσανέθεντο.

Οἱ μετὰ τοῦ εἶναι καὶ δοκοῦντες, ὡς προεῖρηται, οὐδὲν προσεδίδαξαν με.

7. Ἀλλὰ τούναντίον,

Ἀλλὰ τούναντίον ἐποίησαν, ὧν οἱ συκοφάνται λέγουσιν. οἱ μὲν γὰρ φημίζουσιν, ὅτι ἐναντίως μοι διάκεινται οἱ κορυφαῖοι, ὡς ἀσυμφώνῳ αὐτοῖς· οὗτοι δὲ καὶ τὸ κήρυγμα ἡμῶν ἐπήνεσαν καὶ συνήνεσαν, καὶ ἡμᾶς ἐδεξιώσαντο.

7. Ἰδόντες, ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς πέτρος τῆς περιτομῆς.

Ἀκροβυστίαν μὲν λέγει τοὺς ἀκροβύστους· ἦτοι, τὰ ἔθνη· περιτομὴν δὲ, τοὺς περιτεμημένους ἰουδαίους. εἰπὼν δὲ ὅτι, καθὼς πέτρος, ἐξίσωσεν ἑαυτὸν τῷ κορυφαίῳ τῶν ἄλλων, περιτεθεὶς ἀξίωμα, ὡς προδιείληπται, τῷ κηρύγματι ἑαυτοῦ.

8. Ὁ γὰρ ἐνεργήσας πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη.

Ὁ γὰρ Χριστός, ὁ χειροτονήσας τὸν πέτρον ἀπόστολον τῶν ἰουδαίων, ἐχειροτόνησε καὶ ἀπόστολον τῶν ἐθνῶν.

9. Καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, κηφᾶς καὶ ἰάκωβος⁽¹⁾ καὶ ἰωάννης,

οὐκ ἀκούσαντες, ἀλλὰ καταμαθόντες ἀκριβῶς, καὶ τοῖς πνευματικοῖς πλέον ὀφθαλμοῖς κατοπτεύσαντες τὸ δοθέν μοι χάρισμα τῆς ἀποστολῆς· εἶδες πῶς ἔδειξε καὶ τῷ χριστῷ εὐάρεστον τὸ κήρυγμα ἑαυτοῦ, καὶ τοῖς ἀποστόλοις; οὐ γὰρ ἂν, εἰ μὴ τοιοῦτον ἦν, ἐδόθη αὐτῷ, οὐδὲ ἐνήργησεν ἂν δι' αὐτοῦ ἡ χάρις· τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων προτεταγμένον ἔχουσιν ἐνταῦθα τὸν ἰάκωβον κατὰ ἀδιαφορίαν ἀπαγγελίας· ἢ μέσος ὁ πέτρος, ὡς περὶ ἑαυτὸν τούτους ἔχων, οἷα κορυφαῖος.

9. Οἱ δοκοῦντες στύλοι εἶναι,

Ἐρεισμα τῆς ἐκκλησίας· οὓς πάντες ἐξαιρέτους ἔχουσι καὶ ἐδραιώματα τῆς πίστεως.

9. Δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ βαρνάβα κοινωνίας.

Ἰδόντες, φησὶν, ὡς εἴρηται, καὶ γνόντες, δεξιὰς ἔδωκαν ἡμῖν κοινωνίας· ἐπεὶ γὰρ οἱ παλαιοὶ δεῖγμα φιλοφροσύνης καὶ ὁμοιοῦσας καὶ ἐνώσεως ἐνόμιζον τὸ τὰς δεξιὰς χεῖρας ἀλλήλαις ἐμβάλλειν, ὃ καὶ δεξιῶσις ὠνομάζετο, ἀκολούθως λέγει καὶ οὗτος, ὅτι δεξιὰς ἔδωκαν ἡμῖν σημεῖον οὕσας κοινωνίας καὶ ὁμοφροσύνης· ὁ δὲ βαρνάβας κοινωνὸς ἦν τῷ παύλῳ τῆς εἰς τὰ ἔθνη ἀποστολῆς, ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος συναποσταλὲς αὐτῷ.

9. Ἴνα ἡμεῖς μὲν⁽²⁾ εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν.

(1) Ἐν ἄλλ. αἰάκωβος καὶ κηφᾶς· τὸν δὲ λόγον, δι' ὃν ἔν τισι τῶν ἀντιγράφων ἡ τοιαύτη γίνεται μετάθεσις, ἐξηγεῖται ὁ Εὐθύμιος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ.

(2) Παρ' ἄλλ. ὁ, μὲν, παραλείπεται.

Ἴνα, καθὰ διετάξατο ὁ κύριος, διελόμενοι τὴν οἰκουμένην, ἡμεῖς μὲν εἰς τὰ ἔθνη κηρύττομεν, αὐτοὶ δὲ εἰς τοὺς περιτετμημένους.

10. Μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν.

Ἐπέκεινα δὲ καὶ πλεῖον ἐκείνων, ἵνα ἡμεῖς μνημονεύωμεν τῶν παρ' αὐτοῖς πτωχῶν· ἐν ἰουδαίᾳ γὰρ οἱ πιστεύοντες ἀφηροῦντο τὰς οὐσίας παρὰ τῶν μὴ πιστευόντων καὶ πανταχόθεν ἠλαύνοντο. παρὰ δὲ τοῖς ἔλλησιν οὐχ οὕτως ἐγυμνοῦντο τῶν ὄντων οἱ πιστεύοντες.

10. Ὁ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι.

Ὁ, αὐτὸ τοῦτο, καὶ ἐσπούδασα ποιῆσαι· πάσας γὰρ τὰς ὑφ' ἑαυτὸν ἐκκλησίας εἰς τοῦτο παρεκάλεσεν, ὡς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς εὐρίσκομεν. δεῖξας δὲ τὴν πρὸς τοὺς πρώτους ἀποστόλους ὁμόνοιαν, ἀναγκάζεται λοιπὸν μνησθῆναι καὶ τῆς γενομένης αὐτῷ πρὸς πέτρον ἐν ἀντιοχείᾳ φανερᾶς διαλέξεως ἐπὶ πάντων.

Γ. Περὶ τῆς πρὸς κηφᾶν ἀντιρρήσεως ὑπὲρ τῆς ἐν πίστει καὶ οὐκ ἐν νόμῳ σωτηρίας.

11. Ὅτε δὲ ἦλθε πέτρος εἰς ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην,

Αὐτοπροσώπως διελέχθη. αὐτὸς γὰρ αὐτῷ ἐπετίμησε, τοῦτο κάκεινου θελήσαντος πάντως καὶ συνευδοκήσαντος κατ' οἰκονομίαν.

11. Ὅτι κατεγνωσμένος ἦν.

Οὐχ ὑπ' ἐμοῦ, οὐδ' ὑπὸ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων τὰ τῆς διανοίας αὐτοῦ. τίς δὲ ἡ κατάγνωσις, ἄκουσον.

12. Πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ ἰακώβου,

Τουτέστιν, ἀπὸ ἱεροσολύμων. ἐκεῖ γὰρ ὁ ἰάκωβος ἐπεσκόπευεν, ὡς προεῖρηται.

12. Μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιε.

Μετὰ τῶν πιστευσάντων ἐξ ἔθνῶν, καὶ ἐν ἀντιοχείᾳ τότε δεατριβόντων.

12. Ὅτε δὲ ἦλθον,

οἱ ἀπὸ ἰακώβου δηλονότι· ἐκ περιτομῆς μὲν ὄντες, πιστοὶ δὲ τυγχάνοντες.

12. Ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτόν,

Ἄπὸ τῶν ἐξ ἔθνῶν, οὐκέτι συνεσθίων αὐτοῖς.

12. Φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς.

Τοὺς εἰρημένους· ἦτοι, τοὺς ἀπὸ ἰακώβου. ἐφοβεῖτο δὲ αὐτούς, ἵνα μὴ ἀποστῶσι βλέποντες τὸν διδάσκαλον αὐτῶν μετὰ τῶν ἐξ ἔθνῶν συνεσθίοντα. σφόδρα γὰρ αὐτοῦ κατέσειε τὴν ψυχὴν ὁ φόβος τῆς ἀπωλείας τῶν μαθητῶν.

13. Καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι.

οἱ πρὶν ἔλθειν τοὺς ἀπὸ ἰακώβου διατρίβοντες ἐν ἀντιοχείᾳ, καὶ μὴδὲ μίαν παρατήρησιν Ἰουδαϊκὴν φυλάττοντες· οἱ γὰρ ἄλλοι, οἱ ἐκ περιτομῆς, ἔτι πολλὰ τῶν παρατηρήσεων τοῦ νόμου καὶ τῶν ἔθῶν τῶν Ἰουδαϊκῶν τηροῦντες, ἐφυλάττοντο συνεσθίειν τοῖς ἐξ ἔθνῶν· τοῖς, ὡς ἀπλοῖς ἔτι καὶ νεοφύτοις, οἰκονομικῶς λόγῳ συγκατέβαινον ὁ πέτρος, ὑποκρινόμενος ἐν καιρῷ τῶν αὐτῶν ἔχεισθαι καὶ αὐτός, ἵνα, τῆς πίστεως καλῶς ἐν αὐτοῖς παγείσης καὶ ῥιζωθείσης, ἀδεῶς ὕστερον πᾶσαν τοιαύτην ἀνέλη πρόληψιν.

13. Ὡστε καὶ βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει.

Συνυπεκρίθησαν οὗτός τε κάκεινοι τῷ πέτρῳ τὰς εἰρημένους οἰκονομικὰς παρατηρήσεις. ὀνομαστὶ δὲ τὸν βαρνάβαν τέθεικε, καὶ τό, ὥστε, προσέθηκε, δῆλον ὅτι⁽¹⁾ καὶ αὐτὸς ὁ μετ' αὐτοῦ κηρύττων ἐν τοῖς ἔθνεσι βαρνάβας καὶ μὴδὲν κοινὸν πρὸς τοὺς ἐκ περιτομῆς ἔχων συναπήχθη τῇ ὑποκρίσει.

(1) Ὁρθότερον οἶμαι «δηλῶν ἔτι».

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΣΑΡΙΠΟΛΟΥ

Βιβλιογραφικὰ Μελέται.

A) Trattato di diritto internazionale=πραγματεία τοῦ Διεθνούς δικαίου ὑπὸ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΠΙΕΡΑΝΤΩΝΗ, Α' τόμος εἰς μέγα 8^ο σελ. XII καὶ 774, ἐν Ῥώμῃ 1881, Forzani e C.

B) L'organisation judiciaire, le droit pénal et la procédure pénale de la loi Salique etc. = ὁ δικαστικὸς ὄργανισμὸς, τὸ ποινικὸν δίκαιον καὶ ἡ ποινικὴ δικονομία τοῦ Σαλικοῦ νόμου, κτλ. ὑπὸ Ι. Ι. ΘΩΝΙΣΣΕΝ εἰς 4^ο σελ. 390, ἐν Βρυξέλλαις 1881, τύποις Βασ. Ἀκαδημίας τῆς Βελγικῆς.

Γ) La parole intérieure, essai de psychologie descriptive=ὁ ἔνδον λόγος, δοκίμιον περιγραφικῆς ψυχολογίας ὑπὸ ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΙΓΕΡΟΥ εἰς 8^ο σελ. 321, ἐν Παρισίοις 1881, Germer Baillière et C.

Δ) Disputationis de fontibus Diogenis Laërtii particulam de successionibus philosophorum facultati litterarum Parisiensi proponebat ad doctoris gradum promovendus = τῆς διατριβῆς, περὶ τῶν πηγῶν ἐξ ὧν Διογένης ὁ Λαέρτιος ἠρύσθη, τὸ εἰς τὰς διαδοχὰς τῶν φιλοσόφων ἀναγόμενον μέρος, ὅπερ πρὸς τὴν φιλολογικὴν τῶν Παρισίων Σχολῆν ὑπέβαλεν ὁ ΒΙΚΤΩΡ ΑΙΓΕΡΟΣ ὅπως τύχη τοῦ ἐν φιλολόγοις διδακτορικοῦ βαθμοῦ· εἰς μέγα 8^ο σελ. 77, ἐν Βορδιγάλῃ, τύποις Gounouilhου.

Αἱ μεγάλαι ἐθνικαὶ τῆς Εὐρώπης Ἀκαδημαῖαι—οὐδένα ποιούμεθα λόγον περὶ τινῶν μικρῶν καὶ ἀσήμων τοπικῶν συλλόγων τὸ πομπῶδες τῆς Ἀκαδημίας προσλαμβάνοντων ὄνομα, πολλάκις δὲ καὶ μέχρι τοῦ γελοίου ἐξικνουμένων, οὕτως ἠκούσαμεν ὅτι καὶ ῥαπτῶν καὶ ὑποδηματοποιῶν ὑπάρχουσι τιτλοφορούμεναι Ἀκαδημαῖαι,—αἱ μεγάλαι λέγομεν ἐθνικαὶ τῆς Εὐρώπης Ἀκαδημαῖαι οὐ μόνον εἰς κοινὸν

κέντρον ἐνοῦσι τοὺς διασημοτάτους καθ' ἅπαντα τὸν πᾶν-πολιτισμένον κόσμον λογίους καὶ τὰς εἰς τὸ κέντρον τοῦτο εἰσφορὰς τῶν μελῶν αὐτῶν δημοσιεύουσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλληλα τὰ μέλη αὐτῶν σχετίζουσιν, ἢ δὲ τοιαύτη ἀδελφότης εἰς συνεχῆ ἐπικοινωνίαν ἰδεῶν τίθησιν αὐτά, ἐφ' ᾧ καὶ τὰ ἴδια ἕκαστοι συγγράμματα διαμείβονται· ὥστ' ἐνήμεροι οὕτως οἱ πάντες γίνονται ὁ εἰς τῶν πολλῶν καὶ οἱ πολλοὶ τοῦ ἑνὸς τὰς μελέτας καρπούμενοι καὶ συμπροάγοντες ἅς ἕκαστοι καλλιεργοῦσιν ἐπιστήμας.

Ἡ Ἑλλάς δυστυχῶς ὀλίγιστα εἰσφέρει εἰς τὴν πανδασιάαν τούτην, ἅτ' ἐλάχιστον ἐνταῦθα τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης καλλιεργουμένης, ἐφ' ᾧ καὶ τινων τὰς ὀφθαλμοὺς, ἅς τολμῶσιν οὗτοι ἐκθέσθαι τῇ κρίσει τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης, ἢ παρέρχονται αἱ Ἀκαδημίαι ἐν περιφρονητικῇ σιγῇ, ἢ ἔστιν ὅτε καὶ ἀναγκάζονται διὰ βραχέων μαστίξαι τοὺς ἐκθέτας διὰ τὴν αὐθάδειαν εἰσφορᾶς εὐτελοῦς καὶ παντὸς λόγου ἀναξίας.

Τὰ πάντα, καὶ αὐτὰ δὴ τὰ γράμματα, εἰς ἔργα πορισμοῦ μετετρέπησαν ἐν Ἑλλάδι, ἢ δ' ἐπιστήμη ἐν αὐτῇ εἰς τὸν εὐτελέστατον κατήντησε βαθμὸν ἐκεῖνον, ὃν οἱ Γερμανοὶ προσφυστάτα διὰ μιᾶς λέξεως ἐσιγμάτισαν *Brodtwissenschaft*, ἢτοι ἐπιστήμην πρὸς πορισμὸν ἄρτου, ὀνομάσαντες. Ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡ βιβλιοκρισία οὐδὲν παρ' ἡμῶν ἀνεπτύχθη, μόναι δ' αἱ ἐφημερίδες ἀναγγέλλουσιν, ἐπὶ προσφορᾷ ἑνὸς ἀντιτύπου πρὸς τοὺς ἐκδότας, τὰ προϊόντα τῶν ἑλληνικῶν πιστηρίων δι' ἴσων συστάσεως λόγων ὅσον καὶ τῶν καπῆλων τοὺς οἶνους καὶ τῶν παντοπωλῶν τὰς νέας προμηθείας. Δικαίως δὲ, διότι καὶ ταῦτα μικρὸν τῶν ἐκείνων διαφέρουσιν.

Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, — ἦν ἴσως ἰδωμεν ματαιουμένην ὡς καὶ τοσαύτας ἄλλας, ἅς ποτε συνελάβομεν, εἶδομεν ψευθείας, — ὅτι προτρέφομεν καὶ ἄλλους πρὸς τὴν ἀληθῆ καὶ σπουδαίαν βιβλιοκρισίαν, ἐπιχειροῦμεν ἐν τῷ μόνῳ ἀξίῳ λόγῳ «Ἀθηναίῳ» καταχωρίζειν βιβλιογραφικὰς μελέτας, οὐχὶ

πάντων, ὧν ἀποστολὴ γίνεται ἡμῖν ὑπὸ τῶν σοφῶν ἀκαδημαϊκῶν συναδέλφων, ἅτε τῆς πληθύος ὑπερβαίνουσης τὰς ἡμετέρας δυνάμεις, ἀλλὰ τινων, τῶν εἰδικώτερον ἀναγομένων εἰς τὰς μελέτας ἐκείνας πρὸς ἅς καὶ ἡμεῖς ἀπὸ μακρῶν χρόνων ἐγκύπτομεν.

Α

§ 1.

Ὁ Πιεραντώνης, εἰ καὶ νέος ἔτι τὴν ἡλικίαν, ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτῶν ἤρξατο συγγράφειν, ἐν βραχεῖ δὲ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν δημόσιον δίκαιον ἀσχολουμένων. Καθηγητῆς τὸ πρῶτον ἀναδειχθεὶς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Μοδένης ἐκλήθη εἶτα εἰς τὸ τῆς Νεαπόλεως, πρὸ ὀλίγων δὲ ἐτῶν διεδέχθη τὸν περικλεᾶ αὐτοῦ πενθερὸν Μαντσίνην, τανῦν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργῶν τῆς Ἰταλίας, εἰς τὴν ἔδραν ἣν οὗτος κατεῖχεν ἐν τῷ τῆς Ῥώμης Πανεπιστημίῳ, διατελεῖ δὲ ταυτοχρόνως καὶ Βουλευτῆς, διότι καὶ ἡ Ἰταλία, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ σύνταγμα πολιτευόμενα πεπολιτισμένα ἔθνη, λογίζονται ὅτι ὅσῳ πλείους σοφοὺς ἀνδρας περιλαμβάνουσιν ἐν ἐαυτοῖς τὰ νομοθετικὰ σώματα τόσῳ μείζων δίδοται ἐγγύη ὅτι κρείττους ψηφίσονται τοὺς νόμους. Ἡ δὲ μακαρία Ἑλλάς καὶ ἐπὶ τούτῳ διακρίνεται ἀποκλείουσα τοὺς σχετικῶς ἰκανωτέρους καὶ τὸ μονῆρες νομοθετικὸν αὐτῆς σῶμα συγκροτοῦσα ἐκ δημοτικῶν ἢ ἐπαρχιακῶν πῶς συμβούλων μᾶλλον ἢ ἐκ Βουλευτῶν τὸ ἔθνος ἐκπροσωποῦντων. Ἀλλὰ πῶς ἄλλως ἤθελον θεραπεύεσθαι τὰ τοπικὰ τῶν ἐν τοῖς δήμοις ἢ ταῖς ἐπαρχίαις ἀσῆμων ἐπισημοτήτων συμφέροντα;

Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων εἴκοσι μέχρι τοῦ νῦν συγγραφῶν τοῦ Πιεραντώνη ἐπέχομεν ποιῆσαι λόγον ἀρκούμενοι εἰς τὸ τελευταῖον αὐτοῦ ἔργον τὴν πραγματεῖαν τοῦ διεθνοῦς δικαίου προωρισμένην ἐν τρισὶ συμπληρωθῆναι τόμῳ

μοις, ὧν ὁ πρῶτος ἐδημοσιεύθη λήγοντος τοῦ ἔτους 1881.

Ὁ πρῶτος οὗτος τόμος ἐστὶ καὶ ἕσται κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν ὁ τῶν δύο ἐπομένων σπουδαιότερος ὡς καὶ ὁ μᾶλλον ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἐνδιαφέρων. Σπουδαιότερος μὲν, διότι εἰ καὶ πρὸ τοῦ Πιεραντώνη ὁ de Garden ἔγραψε τὴν καθόλου ἱστορίαν τῶν συνθηκῶν, ὁ δὲ Wheaton καὶ ὁ Calvo τὴν ἱστορίαν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ προεισαγωγῇ τῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ νομίμων τῶν ἔθνων ἱχνογραφήσαμεν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς προόδους τοῦ διεθνοῦς δικαίου, οὐχ ἤττον ἐστερεῖτο ἢ ἐπιστήμη ἀκριβεστέρας ἱστορίας, μάλιστα δὲ καθόσον ἀφορᾷ τ' ἀρχαιότατα ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Ἰνδικῆς, τῆς Αἰγύπτου καὶ τὰ Σημιτικὰ φύλα. Αἱ νεώτεροι ἀνακαλύψεις, ἰδίως δ' αἱ περὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Βαβυλωνίαν, ἤνεγκον εἰς φῶς πλείστα μνημεῖα, ἅπερ, εἰ καὶ οὐχὶ πλήρη βεβαίως, μέγα ὅμως ἐπιχέουσι φῶς ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀπειροπληθῶν ἐκείνων λαῶν περὶ ὧν οὐδὲν ἄλλο ἄχρι τοῦ νῦν ἐγινώσκομεν πλὴν ὅσων ἐν ταῖς συγγραφαῖς τοῦ Ἡροδότου καὶ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου περιεσώθησαν ἡμῖν. Ἔστι δ' ὁ μᾶλλον ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἐνδιαφέρων, διότι, εἰ καὶ ἔντισι σφάλλετκι ὁ συγγραφεὺς, οὐχ ἤττον πληρέστερον ἢ ὅσον οἱ πρὸ αὐτοῦ τὰ κατὰ τὸν ἐσωτερικὸν τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν διάκοσμον, ὅσον καὶ τὰ κατὰ τὰς πρὸς ἀλλήλας σχέσεις καὶ τὰς πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐξέθετο.

Ὁ συγγραφεὺς ἔχει τὸν ἄνθρωπον ὡς τὸ κατ' ἀρχὰς ὄντα ζῶον ἀρπακτικὸν ὑπὸ διανοίας βοηθούμενον εἰς τὸ ἀρπάζειν (σελ. 76). Τοιαύτη ἦν ἢ κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους κατὰσασις τοῦ ἀνθρώπου, καθ' οὓς ἢ βία καὶ μόνη ἢ βία ἐκράτει, ἅτε καὶ τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα ὁμιλίας βία χωρούσης· ἔχει δὲ πρὸς τὴν εἰκασίαν ταύτην οὐ μόνον προσεπιμαρτυροῦντας τὸν Θουκυδίδην καὶ τὰς περὶ οἰκισμοῦ τῆς Ῥώμης παραδόσεις, ἀλλὰ καὶ τὴν περὶ τοῦ θεοῦ ἰδέαν, ὡς τῶν μὲν θεοποιησάντων τὴν ἐν τῇ φύσει

βίαν, τῶν δὲ καὶ ἐκλαβόντων τὸν ἕνα καὶ μόνον Θεόν, ᾧ ἐλάτρευσαν, ὡς Θεὸν φοβερὸν, βίαιον καὶ ἐκδικητικόν, Θεὸν αἱμάτων καὶ οὐχὶ εἰρήνης. Ἐφ' ᾧ καὶ οἱ ἐν ἐκάστη φυλῇ πανουργότεροι κατώρθωσαν ἐμβαλεῖν ταῖς τῶν ἀπλουστέρων ὁμοφύλων ἰδέαις, ὅτι ἐν μυστικῇ ἦσαν πρὸς τὸν τοιοῦτον θεὸν ἐπικοινωνίᾳ καὶ ἠδύναντο ἱλαστηρίοις εὐχολαῖς καὶ θυσίαις κάμψαι τὴν τούτου σκληρότητα.

Ἡ δ' ἀπὸ ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον τὸ κατ' ἀρχὰς περὶ συντηρήσεως διαμάχη μετεβλήθη ἐφεξῆς εἰς πόλεμον φυλῆς πρὸς φυλὴν. Οἱ δὲ πλανήσαντες τὰ πλήθη καὶ εἰς ἑαυτοὺς ὡς μῦσται τῆς θεότητος τὴν πᾶσαν συγκεντρώσαντες ἐξουσίαν, ὡς οἱ Βραχμᾶνες τῆς Ἰνδικῆς, ἀφῆκαν ἀνεξίτηλα ἔχνη τῆς ἑαυτῶν πονηρίας ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις, ἃς συνέγραψαν πρὸς διδασκαλίαν τῶν διαδόχων τοῦ ἱερατικοῦ αὐτῶν γένους.

Οὕτως οἱ νόμοι τοῦ Μανουῦ (Z, 107) παραγγέλλουσι τῷ προτιθεμένῳ ποιήσασθαι κατακτήσεις πραγματεύεσθαι πρὸς τοὺς ὑπεναντίους, διαφθεῖρειν δώροις καὶ σπείρειν εἰς μέσον τούτων διχονοίας. Ἐκ τούτων ἕκαστος πείθεται, ὅτι οὔτε τὸ μακκιαβελλίζειν νέον τί ἐστίν, οὔτε οἱ Ἰησοῦται πρῶτοι ἐδίδαξαν ὅτι ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα· ἐκάστοτε διὰ τῶν ἱερέων κατεδείχθη, ὅτι τῆς ψυχῆς ἢ ἐξαχρείωσις ἐν τοῖς ἱεροῖς τεμένεσι τῶν θεῶν πάντοτ' ἐτεκτάθη.

Ἡ κατὰ γένη διαίρεσις, ὡς συνέπεια τῆς κατακτήσεως, διέκρινε τοὺς κατακτητὰς ἀπὸ τῶν κατακτηθέντων, ἐπὶ κεφαλῆς ἀμφοτέρων στάντων τῶν ἱερέων. Οὕτως ἐν τῇ Ἰνδικῇ πρῶτοι τῇ τάξει οἱ Βραχμᾶνες, μετ' αὐτοὺς δὲ οἱ πολεμισταὶ Κσατρυῖαι, ἐφεξῆς οἱ ἄλλοι καὶ ἔσχατοι πάντων οἱ δουλωθέντες ἰθαγενεῖς Παρῖαι· οὕτως ἐν Αἰγύπτῳ θεοκρατοῦσιν οἱ ἱερεῖς· οὕτως ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ οἱ Μάγοι, καὶ ἄλλοι ἄλλαχοῦ. Κυρίως δ' εἰπεῖν οἱ Ἰουδαῖοι πρῶτοι ὁμογενὲς ἀπετέλεσαν ἔθνος ἰσοτελὲς καὶ ἰσόνομον, τῶν ἱερέων τιμαῖς μὲν ἐξαίρετοις τιμηθέντων, οὐχὶ δὲ καὶ γένος εὐγενεῖα προεξάρχον ἀποτελεσάντων.

Τοὺς ἐπήλυδας Ἰουδαίους ὁ τῆς Αἰγύπτου Φαραὼ Ῥα-
μεσσῆς ὁ Β΄ ἀπόκτισεν εἰς γῆν Γεσσὲν τὴν ὄμορον τῇ Ἀρα-
βίᾳ καὶ τῇ Συρίᾳ, ὡς καλὸς πολιτικὸς ὑπολόγισας, ὅτι
τὰ γειτνιαζόντα τῷ χωρίζοντι τοὺς Αἰγυπτίους ἀπὸ τῶν
ἐκ τοῦ Σημιτικῆ φύλου ἰσραηλῶν φύλα χάριν τῆς προσκει-
μένης αὐτοῖς ἐξ Ἀβραάμ ὁμαίμονος, ἴσως δὲ τότε καὶ ὁ-
μογλώσσου, γενεᾶς, ἠκιστα ἐπεχείρουν ἂν ἐπιδρομὰς κατὰ
τῆς παρὰ τὸν Νεῖλον χώρας, ὡς ὀφείλοντα κατ' ἀνάγκην
διελάσαι διὰ τῆς γῆς Γεσσὲν ἐπὶ βλάβῃ τῶν ταύτην καρ-
πουμένων ὁμοφύλων.

Ὅπως δὲ ἴσως οἱ Ἑβραῖοι ἐδούλευον τοῖς Αἰγυ-
πτίοις, μέγας δ' ἀνὴρ ἀληθῶς ἀνεδείχθη ὁ Μωϋσῆς ὡς ὁ
πρῶτος ἐπιχειρήσας τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ παλιγγενεσίαν
λαοῦ δούλου καὶ ἀσθενοῦς κατὰ δεσπότητος ἀπηνοῦς καὶ
ἰσχυροῦ. Τὸ ἔργον ἦν μέγα ἅμα δὲ καὶ ἄγαν δυσχερὲς, κα-
τωρθώθη δὲ διὰ χρόνου καὶ μόχθου ἕνεκα τῆς ἐπιτυχῶς
ὑπὸ τοῦ ἡγέτου γενομένης ταυτίσεως τῆς θρησκείας καὶ
τῆς πατρίδος, ὡς καὶ τῇ ἐπικλήσει Θεοῦ ἰσχυροτάτου κατὰ
τῆς τοῦ ὁποίου δυνάμεως ἠδυνάτου ἀντεπεξελλοεῖν αἱ
στρατιαὶ τῶν Φαραῶ.

Αὐτὸς ὁ ζηλότυπος Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἐνεφύρησεν ἐνθεο-
μανοῦς ζήλου τοὺς Ἑβραίους, ἐστήριξε δὲ καὶ ὑπερτέρους
ἀνέδειξε τῶν κατεχόντων τὴν γῆν Χαναὰν λαῶν, γῆν ἣν
διὰ πίστεως εἶχον οἱ Ἑβραῖοι ὡς κεκληροδοτημένην αὐ-
τοῖς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

Τοῖς λόγοις τούτοις προσθετέον, ὅτι ἡ τῆς φυσικῆς ἱστο-
ρίας μελέτη ὀρθῶς ἀπέδειξε τὴν ὑπὸ τῶν παλαιτάτων ἱστο-
ρικῶν ἐξενεχθεῖσαν ῥῆσιν ὅτι *οἱ νομάδες ἐξ οἰκείας φύσεώς
εἰσι κατακτηταί*· εἰς διηνεκῆ εὐρισκόμενοι οὗτοι πρὸς τὴν
φύσιν πάλιν ἰσχυρότεροι τοῖς σώμασι γίνονται καὶ καρτε-
ρικώτεροι πρὸς τοὺς πόνους.

Οὕτω καὶ μετὰ τοὺς Ἑβραίους εὐρίσκομεν ἐπικρατήσαν-
τας τοὺς νομάδας Σκύθας, τοὺς τὴν Εὐρώπην κατακλύσαν-
τας πολυωνύμους ἐκ Βορρᾶ βαρβάρους, τοὺς ἐξ Ἀραβίας

ὑπὸ τὸν Μωάμεθ καὶ τοὺς τούτου διαδόχους ὀρμήσαντας,
τοὺς ὑπὸ τὸν Γεγκίς-Χὰν καὶ Τιμουρ-Λάγγ Μογγόλους
καὶ τοὺς ἄλλους.

Ἄλλὰ καὶ ἕτερον νόμον, οὐχ ἥττον ἀκαταγώνιστον, εὐ-
ρίσκομεν, ὅτι δηλαδὴ οἱ τοιοῦτοι νομάδες λαοὶ τοῦ νομα-
δικοῦ παυόμενοι βίου καὶ μονίμως που ἐγκαθιστάμενοι ἐν
χρόνῳ βραχεῖ ἐκθηλούνονται καὶ ταχέως καταστρέφονται.
Τὰ ὑπ' ὄψεσιν ἡμῶν τοῖς Τούρκοις συμβαίνοντα γνωρίζου-
σιν ἡμῖν ἐπαρκῶς τὰ κατὰ τὰς προϊστορικὰς ἐποχὰς συμ-
βάντα ὡς καὶ τὰ εἰς τοὺς λαοὺς ἐκείνους περὶ ὧν βρα-
χεῖαν ποιεῖται μνησὶν ἢ ἱστορίαι.

Σὺν τοῖς Ἰουδαίοις ἀναφίνεται καὶ νέον τι ἐκπολιτι-
στικὸν δόγμα, ὃ ἐφεξῆς παρεδέχθη ὁ μωαμεθανισμὸς καὶ
μετ' αὐτὸν ἐδείνωσεν ὁ δυτικὸς χριστιανισμὸς. Ἔστι δὲ
τοῦτο τὸ προσηλυτίζειν.

Ὁ προσήλυτος, ἰδίως δ' ὁ τοῦ ἀνωτέρου βαθμοῦ, ὁ προσ-
ήλυτος δικαιοσύνης λεγόμενος, ἐθεωρεῖτο ὡς τις ἀνανεω-
θεὶς τὴν ψυχὴν, ἅτε καθαρθείσης ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας
διὰ τῆς προσγενομένης αὐτῇ παλιγγενεσίας. Ἐξωμοιοῦτο
οὗτος τῷ Ἰουδαίῳ ὡς πρὸς τὴν ἀστικὴν κατάστασιν, εἰ
καὶ ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν ὑφίσταντό τινες διακρίσεις μέ-
χρι δευτέρως ἢ καὶ τρίτης γενεᾶς.

Ἄλλ' ἐξ ἑτέρου ἢ ἐκπολιτιστικῆ ἀρχῆ τοῦ προσηλυτι-
σμοῦ προσβάλλει κυρίως τὴν τῆς ἐθνότητος. Οὕτω καὶ τὸ
πρῶτον κήρυγμα τοῦ χριστιανισμοῦ ἦν, ὅτι ἐν αὐτῷ οὔτε
περιτομὴ ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία ἀλλὰ κινὴ κτήσις. Ἐν
τοῖς πιστοῖς οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλληνας, οὐκ ἔνι δοῦλος
οὐδὲ ἐλεύθερος.

Ὡς ὁ χριστιανισμὸς ὑπερέβαλε τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν
ὡς πρὸς τὴν ἐν τῇ ποιμνῇ τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐξ οἰκσδή-
ποτε καταγωγῆς συγχώνευσιν, οὕτω τὸ ἀπὸ Μωάμεθ κή-
ρυγμα ὑπερηκόντισε τὸν χριστιανισμὸν, διότι οὐ μόνον φέ-
ρει, ὅτι ἐν Μωάμεθ οὐκ ἔνι Ἀραβ οὐδὲ Ἰνδός, οὐκ ἔνι Πέρ-
σης οὐδὲ Σκύθης, ἀλλ' ἔτι πρὸς, οἱ ὀπηδοῦντες τῷ Μωά-

μεθ κέκληνται ἵνα καταβάλωσι τοὺς ἀπίστους καὶ τούτων δεσπόσωσιν ὅπως διὰ τῆς ῥομφαίας ἐξαναγκάσωσιν ἀποστῆναι τῶν πατρῶων καὶ προσηλυτισθῆναι, προσηλυτισθέντας δὲ κοινωνῆσαι τῶν ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ ὑπεσχημένων ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ τοῖς πιστοῖς ἡδονῶν, ὡς καὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι ἀπολαύσεων καὶ ἰσχύος.

Πλὴν καὶ τὸν Μωάμεθ ὑπερηκόντισεν ἡ τῶν τῆς Ῥώμης ποντιφίκων ὑπεροχὴ, καθόσον οἱ μὲν τοῦ προφήτου τῆς Ἀραβίας ὀπαδοὶ ἦσαν πως καὶ πρὸς τοὺς ἡττηθέντας ἐπεικεῖς, ἅτε φειδόμενοι τῆς τούτων ὑποταγῶν γενομένων ζωῆς, ὡς καὶ πρὸ τούτων φιλόανθρωποι ἦσαν οἱ πολέμου νόμοι τοῦ Μανουῦ, καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν Ἑβραίων πρὸς τοὺς λοιποὺς περιοίκους, ἐξαιρέσει τῶν Χαναναίων, ὧν τὴν τελείαν καταστροφὴν ἐπέταττεν ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως, οἱ δὲ ποντίφηκες τοῦ Βατικανοῦ ἐπεκέρυττον τοῖς ἀλλοδόξοις θάνατον εἰ μὴ συγκατετίθεντο δέξασθαι τὸ βάπτισμα καὶ προσκυνῆσαι τὸ σανδάλιον τῆς ὑπερφιάλου αὐτῶν ἀλαζονείας. Οἱ Δομινικανοὶ φράτορες ἐγένοντο τῆς παπικῆς τυραννίδος οἱ δῆμιοι, αἱ δ' ὑπ' αὐτῶν ἐν Ἰσπανίᾳ ἀφθεῖσαι κατὰ τῶν Μαυριτανῶν πυραὶ, ὡς καὶ αἱ ἐν Ἀμερικῇ καὶ ὀπουδήποτ' ἀλλαχοῦ κατίσχυσαν, μαρτυρῆσουσιν εἰς τὸν ἅπαντα αἰῶνα, ὅτι ἡ πασῶν τῶν ἄλλων θεοκρατιῶν χειρίστη ἦν ἡ τῶν αὐτοκαλουμένων τοποτηρητῶν τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐλθόντος εἰς τὴν γῆν ἵνα φέρῃ τὴν εἰρήνην, τοῦ ἐνανθρωπήσαντος ἵνα κυρύξῃ ἐν ἀνθρώποις τὴν εὐδοκίαν, ἦτοι τὴν πρὸς ἀλλήλους εὐνοίαν.

§ 2.

Ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν μεταβαίνων ὁ συγγραφεὺς συναντᾷ κατὰ πρῶτον τοῖς Ἑλλησι. Γνώστης τῶν ἐν Ἑλλησι κρατούντων νομίμων καὶ τῶν τρόπων καθ' οὓς τὰς ἑαυτῶν διερρύθμισαν πολιτείας, διὰ μακρῶν ἐκτίθησι τὴν τούτων κατάστασιν καὶ τὰς ἐλλείψεις, ὧν ἕνεκεν ἐγένοντο ἔρμαιον τῆς φιλοδοξίας τῶν βασιλέων τῆς Μακεδο-

νίας, ἐφεξῆς δὲ τῆς πλεονεξίας τῶν τοὺς Μακεδόνας καταλυσάντων Ῥωμαίων.

Πλὴν ἀπονέμει τοῖς Ἑλλησι δικαιοσύνην ὁμολογῶν, ὅτι τὸ τούτων γένος πλέον ἢ ἅπαξ ἀνεκαίνισε τὸν κόσμον. «*Ἐν τῇ ἀρχαιότητι*, λέγει (σελ. 198), *ἀπηλευθέρωσε τὴν «διάνοιαν ἀπὸ τοῦ κράτους τῶν θεολογικῶν δεσμῶν τῆς «Ἀνατολῆς, ἐμυσταγώγησεν εἰς τὰς τέχνας, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν πολιτικὴν καὶ τὰς ἐπιστήμας· ὑπήγαγεν εἰς τὸν πολιτισμὸν αὐτῆς τὴν δουλῶσασαν Ῥώμην, καὶ καθ' Ὀράτιον*

»*Graecia capta ferum victorem cepit, et artes*

»*Intulit agresti Latium.*»

»*κατὰ τὸν Μέσον αἰῶνα ἀνεζωπύρησε τὴν δάδα τοῦ πνεύματος, καθ' ὃν χρόνον ὁ χριστιανὸς κόσμος ἔκυπτε τὸν αὐχένα ὑπὸ τὸν πνευματικὸν δεσποτισμὸν τῆς Ἐκκλησίας· ἐπὶ δὲ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους συνέτριψε τὰς ἀλύσεις τῆς «δουλείας καὶ ἐδίδαξε τοὺς λαοὺς ἵνα τὸν πόλεμον κηρύξωσι κατὰ τῆς αὐθάδους διπλωματίας τοῦ θείου δικαίου.» Τελευτᾷ δὲ τὸ δεύτερον τῶν ἀφορισθέντων τῇ Ἑλλάδι δύο μακρῶν κεφαλαίων προτρέπων τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς, ἅπαξ ἀναγνωρίσαντας τὸ δίκαιον τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἐν τῷ ἰδρυθέντι ἐλευθέρῳ τούτων Κράτει συμπεριλάβωσι καὶ τοὺς ἄλλους ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἔτι στεναζόντας ἀδελφοὺς αὐτῶν, ὅπως μὴ καὶ αὐθις ὡς πρότερον θυσιάσωσι τὴν τούτων ἔφεισιν πρὸς ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς ἐσπερίας διπλωματίας πολιτικὴν τοῦ διατηρῆσαι τὴν Τουρκίαν ὡς Κράτος εὐρωπαϊκόν. Ἐθυσίασαν, προστίθησι, τὴν Κρήτην ἐν ἔτει 1869, μὴ ἀναιρέσωσι καὶ αὐθις τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου. «*Αἱ μείζους τῶν δυναμείων τῆς Εὐρώπης ὀφείλουσι τηρεῖν τὰς πλίστες ὧν ὑπέγραψαν συνθηκῶν*» (σελ. 274). Καὶ ὅμως ἠθέτησαν αὐτάς!*

Ἐν τοῖς περὶ Ἑλλάδος κεφαλαίοις ἐσημειώσαμεν ἀμαρ-

τάδας ιστορικές και αρχαιολογικές τοῦ συγγραφέως πλείους ἢ κατὰ τὴν λοιπὴν συγγραφὴν, κρίνομεν ὅμως περιττὸν ἐκθέσθαι ταύτας ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ ἐπιφυλαττόμενοι ἵνα ἐν ἐπιστολῇ ἀνακοινώσωμεν ταύτας σὺν ἄλλαις τισὶ πρὸς τὸν φίλον Πιεραντώνην, ὅπως, ἐὰν ἐγκρίνη, μεταρρυθμίσει ἐν δευτέρᾳ ἐκδόσει, τὰ καθ' ἡμᾶς ἡμαρτημένως ἐξευεχθέντα. Ἐνταῦθα περιοριζόμεθα ἀπονεῖμαι αὐτῷ χάριτας δι' ὅσα εὐμενῆ περὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν ἔγραψεν.

Ἡ πρὸς τὴν πάλαι καὶ νῦν Ἑλλάδα νεμηθεῖσα δικαιοσύνη κρατύνεται ἔτι μᾶλλον, ὅτι ὑπὸ Ἰταλοῦ συγγραφέως ἀπεδόθη, οὐχὶ ὀλιγώτερον ἡμῶν κατὰ τῆς ἀσεβείας τῆς τε πάλαι Ῥώμης καὶ τῆς παπικῆς πρὸς τὰ παραγγέλματα τοῦ διεθνοῦς δικαίου κατενεχθέντος. Οἱ Ἕλληνες ἔγνωσαν κατὰ τὸν συγγραφέα (σελ. 220—221) καὶ ἤσκησαν τὰ διεθνή νόμιμα, ἢ δὲ τῶν Ῥωμαίων συγγενῆς βίαι καὶ ἢ ἀνέκαθεν τάσις πρὸς τὴν παγκόσμιον μοναρχίαν ἐγένοντο κώλυμα τοῖς Ῥωμαίοις ὅπως ἐπιεικῶς τοῖς ξένοις εἰσπροσενεχθῶσιν· αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀποδέχεται καὶ ὁ Mancini (la vita dei popoli nella umanità p. 176). Οὐδ' ἦν ἄλλως συμβῆναι πόλει Διὶ ληϊστῆρι (Jovi praedatori) ἐχειράση ναὸν ἐντὸς τῶν ἱερῶν αὐτῆς τειχῶν· λαὸς δ' ὡς συνώνυμα ἔχων τὸν hostis (πολέμιον) καὶ τὸν pellegrinus (ἀλλοδαπὸν), ἀποκαλῶν δὲ justum bellum (δίκαιον πόλεμον) οὐχὶ τὸν ἐφ' ὁσίᾳ αἰτία ἄλλὰ τὸν κατὰ τοὺς νομίμους τύπους ὑπὸ τῶν πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο εἰδικῶν fetiales κεκηρυγμένον, λαὸς τέλος τὰς συνθήκας ἀείποτε διασρέψας (ὄρα πολλὰ τοιαῦτα παραδείγματα μνημονεύόμενα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορικῇ προεισαγωγῇ [σελ. μζ—νγ] εἰς τὰ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ νόμιμα τῶν ἐθνῶν), ὡστ' ἀναγκάσασθαι τὸν Μοντέσκιον (esprit des lois XXI, 11) εἰπεῖν, ὅτι ἡ νίκη μόνη ἀπεφάσισεν εἰ μὲν δεῖ λέγειν fides punica (Καρθηδορικὴ πίστις), εἰ δ', ὅπερ καὶ ὀρθότερον, fides romana (Ῥωμαίων πίστις), ὅπερ καὶ ὁ Laurent καὶ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς (σελ. 324) ἐπανέλαβον.

Καὶ ὅμως ὁ ληϊστῆρ Ζεὺς, ὁ πρὸς τὰ πλοῦτη τῶν ἐθνῶν καὶ τοὺς θεοὺς αὐτῶν ὡς αἰχμαλώτους ἀποκομίσας καὶ κατοικίσας ἐν τῷ Πικνθέῳ τῆς Ῥώμης ὅπως ἐσαεὶ τῆς τύχης τῶν Ῥωμαίων προίστανται, οὐδόλως ἀπεκώλυσε περιστῆναι τοὺς κοσμοκράτορας εἰς τὴν ἐσχάτην ἔνδειαν, ὡς καὶ ὅτε ἡ παπικὴ Ῥώμη ἐξ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης συνῆγεν εἰς τὰ βαλάντια τῶν Παπῶν τὸν ἀπὸ τῶν ἀφέσεων (indulgentiae) χρυσόν. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ τῇ Ἰσπανίᾳ, ἣν ἐπλούτιζεν ἡ τῶν Ἀράβων βιομηχανία, τούτων δ' ἐξωσθέντων ἡ πτωχεία ἐπεσκέφθη, μεθ' ὅλον τὸν ἐκ τῆς ἀνακαλυφθείσης Ἀμερικῆς εἰσρεύσαντα ἄργυρον καὶ χρυσόν.

Οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τῶν ναυμαχιῶν κατέστησαν κοσμοκράτορες, καὶ ὅμως ἀείποτε τὴν θάλασσαν ἀπεστράφησαν, ὡς καὶ τὰς τέχνας καὶ τὴν ἐμπορίαν, τοῦθ' ὅπερ ὡς τι κληροδότημα τῆς Ῥώμης μετεδόθη καὶ εἰς τοὺς εὐγενεῖς τοῦ Μέσου αἰῶνος. Ταῦτα πάντα ἐλογίζοντο ὡς ἀσχολίαι τοῖς δούλοις μόνον ἐμπρέπουσαι, ὡς καὶ τὰ γράμματα κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Κικέρωνος (de fin. I, 1, de off. II, 1, acad. II, 2, Tusc. III, 3), ὃν ἐμέμφοντο ὅτι τὸ σοβαρὸν τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ ὑπεβίβαζε καὶ παρὰ τὴν ἐαυτοῦ ἀξιοπρέπειαν ἔπραττεν ὅτε σχολάζων κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τῶν πολιτικῶν ἡσχολεῖτο περὶ τὴν φιλοσοφίαν. Οὕτω καὶ ἐν ἄλλῃ ἡμῶν μελέτῃ (τῇ περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος) παρῆσχομεν τὰς πίστεις ἀποδείξαντες, ὅτι οὐδὲ ἐν τῶν ἐν Ῥώμῃ γεννηθέντων ὄνομα ἀνεγράφη ἐν τοῖς κλείσασσι τὰ λατινικὰ γράμματα.

§ 3.

Φέρεται τις παρὰ Γερμανοῖς παροιμία λέγουσα, ὅτι «τὰ δένδρα κωλύουσι τὴν θέαν τοῦ δάσους», ἡ παροιμία αὕτη ἔχει τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς ἐπὶ τῶν σπουδαζόντων ἐν μέρος τοῦ ἐπιστητοῦ ἄνευ τῆς γνώσεως τῶν ἄλλων τούτου κλάδων, μάλιστα δὲ τῆς φιλοσοφίας, ἥτις ἀληθῶς ἐστὶν ἡ δῆς ἢ ὡς βοηθῶ χρώμενοι δυνάμεθα διακρῶτισαι τὸν ὅλον

κύκλον τῶν γνώσεων καὶ πρὸς ἀλλήλας αὐτὰς συνδυάσαι ὥστε συναγαγεῖν ἀσφαλέστερα πορίσματα.

Οὕτως ἡ περιέργεια τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐξώθησεν αὐτοὺς εἰς τὰς μάλλον παραβόλους εἰκασίνας, ἅς οἱ νεώτεροι ἀνεκαίνισαν καὶ εἰς συστήματα ἔτι παραβολώτερα ἀνήγαγον. Οἱ περὶ τὸν Ἐγελον ἀνεστήλωσαν τὰς πανθειστικὰς θεωρίας τοῦ Θαλοῦ καὶ τοῦ Ἡρακλείτου· ὁ Δαρβινισμὸς, τὸ ἐνιαῖον τῆς φύσεως δεχόμενος, ἔχει καὶ οὗτος τὰς ἑαυτοῦ ρίζας ἐν τῇ ἑλληνικῇ φιλοσοφίᾳ, ἐξελίχθη δὲ μέχρι τῶν γνωστῶν τερατολογιῶν, καὶ ὅμως ἔτι οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἄλλ' ἢ ἀπλή ὑπόθεσις οἷα ἦν καὶ τὸ πάλαι.

Ἄλλ' ἡμεῖς συντασσόμεθα τοῖς τὴν μὲν καταγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου, — εἰ μὲν ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου ζεύγους, εἰ δ' ἀπὸ πλειόνων, εἰ δὲ καὶ δι' ἐξέλιξιν τῶν ἀτελεστάτων πρὸς τὰ σχετικῶς ἐντελέστερα καὶ βαθμιαίως μέχρι τοῦ ἀνθρώπου, — ἀφίασι τοῖς εἰδικῶς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένοις, ἀποδεχομένοις δὲ, ὅτι καὶ, εἴ ποτ' ἀποδειχθῆ, ὅπερ ἔχομεν ὡς λίαν ἀμφίβολον, ὅτι δεῖ καὶ τὸν ἄνθρωπον ὑπαγαγεῖν εἰς τὸ ἐνιαῖον τῆς ὅλης φύσεως, ἔξομεν καὶ τότε ἐξηγημένον μὲν τὸν ἄνθρωπον κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἄλυτον δὲ καὶ πάλιν καὶ περαιτέρω ἐρεύνης ἐπιδεόμενον τὸ πῶς πρὸς τοῖς φυσικοῖς νόμοις εὐρηται πεπρωκισμένος δι' ἠθικῶν, εἰδικῶς καὶ κατ' ἀποκλεισμὸν παντὸς ἄλλου ὄντος αὐτῶ καὶ μόνῳ δεδομένων.

Ὁ πρῶτος τῶν ἠθικῶν τούτων νόμων ἡ ἔναρθρος ἐστὶ φωνή, ἣν λίαν προσφυῶς ὁ σοφὸς Μὰξ Μύλλερὸς ἀποκαλεῖ τὸν Ῥουβίκωνα ὃν οὐδὲν ἄλλο ζῶον δυνήσεται ποτε διελθεῖν, ὁ δ' ἔναρθρος οὗτος λόγος ἡ ἐξωτερικὴ ἐστὶν ἐκδήλωσις τοῦ ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν ἐνδοῦ λόγου, τοῦ ἐν ἀδιαλείπτῳ ἐνεργείᾳ εὐρισκομένου ὡς ὄργάνου τῆς ψυχῆς, ἣτις διὰ τούτου σκέπτεται καὶ ἐνεργεῖ, ὡς πλατύτερον τὰ περὶ τοῦτον ἐξετάσομεν ἀναλύοντες τοῦ Βίκτ. Αἰγέρου τὸ περὶ τοῦ λόγου τούτου ἀξιόλογον ἔργον.

Ἐνεκα τῶν ἐξόχων τούτων καὶ μόνῳ τῶ ἀνθρώπῳ δε-

δομένων ἠθικῶν ιδιοτήτων ἔχει οὗτος οἰκογένειαν, ἔθνος, πολιτισμὸν, νόμους, τέχνας, ἐπιστήμας, θρησκείαν καὶ ἱστορίαν, ὧν οὐδ' ἔχνος ἐλάχιστον ἀνευρίσκομεν ἐν συμπάσῃ τῇ ἄλλῃ δημιουργίᾳ τῇ ἄλλως ἐπὶ πολλαῖς φυσικαῖς δυνάμεσιν ὑπερέρα τοῦ ἀνθρώπου.

Πρῶτος ὁ Σωκράτης ἐξήνεγκε τὴν ιδέαν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων, τὴν δὲ ιδέαν ταύτην, ἣτις μόλις ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀρχεται ἀνελισσομένη κατὰ τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ἐννοιαν, μὴ καλῶς ἀντιληφθέντες οἱ τοῦ Σωκράτους διακούσαντες, οἱ μὲν, εἰς τὸ ἄκρον ἐξωθήσαντες, παρήγαγον ποιάν τινα θεωρίαν κοσμοπολιτικὴν καταγαγοῦσαν αὐτοὺς εἰς τὸν κυνισμὸν καὶ ἐν τῇ γενικῇ ἀδιαφορίᾳ καταπνίξασαν τὴν περὶ τῆς πατρίδος ιδέαν· οἱ δὲ, ἐν οἷς καὶ ὁ Πλάτων, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ προσώπου ὡς πολίτου συνεχώνευσαν ἐν τῇ προσωπικότητι τῆς πολιτείας. Ἄλλ' οὐδὲν ἥττον ἐν τῇ περιβοήτῳ τοῦ Πλάτωνος *Ἀτλαντίδι* εὐρίσκεται ἐν σπέρματι τὸ σύστημα τῆς παγκοσμίου δημοσπονδίας ὡς συνέπεια τῆς θεωρίας ἣν ἐν τῇ *Πολιτείᾳ* αὐτοῦ ἀνέπτυξεν, ὅτι δεῖ τὰς πολιτείας, ἅτε καθεστηκυίας ἐπὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης, διάγειν ἐν εἰρήνῃ πρὸς ἀλλήλας.

Ἄλλὰ καὶ πρὸ τοῦ Πλάτωνος ὁ Περικλῆς (ὡς ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Περικλέους § ΙΖ ἀναφέρει) βουλήν ἔθετο ὅπως τοὺς ἐν Ἑλλησι πολέμους καταλύσῃ· ἐφ' ᾧ προὔτεινε τοῖς Ἀθηναίοις, οὗτοι δ' ὁμογνωμόνως ἐψηφίσαντο, ὅπως πάντες Ἕλληνες ὁποῖδήποτε τῆς Εὐρώπης ἢ τῆς Ἀσίας οἰκοῦντες πέμψωσιν εἰς Ἀθήνας τοὺς βουλευσομένους περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων· οὐδὲν ὅμως ἐπράχθη, ἅτε τῶν Λακεδαιμονίων ὑπεναντιωθέντων. Ὁ αὐτὸς δὲ Πλούταρχος, ἐν τῶ περὶ Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς, λέγει, ὅτι προσωτέρω προβάς ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου ἐν νῶ ἔσχε συνδέσαι ἅπαντας ἀνθρώπους ἐν μεγάλῃ τινὶ ἐνότητι θεμελιωμένη ἐπὶ τῆς κοινότητος τῶν συμφερόντων καὶ τῶν ἠθῶν ἵνα ἐπιτευχθῆ ἢ τοῦ καθόλου σύμπνοια καὶ ἀρμο-

νία. Ὁ δὲ Πολύβιος ἀπὸ τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας συνήγαγε τὴν ἀνάγκην τῆς ἐν ταῖς πολιτείαις ἰσορροπίας. Τέλος ὁ Κικέρων τὴν ἐν τοῖς στωϊκοῖς δόγμασι θεωρίαν τῆς ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων συνεπέρανεν ἐν τοῖς ἐξῆς λόγοις: «*Natura propensi sumus ad diligendos homines; quod fundamentum juris est*» (de legg. I, 15).

Ὁρθὴ ἰδέα ἀπαξ ἐξενεχθεῖσα γίνεται κτῆμα τῆς ἀνθρωπότητος, πρὶν ὅμως ἢ εἰς τὴν κατ' ἀλήθειαν ἐφαρμογὴν αὐτῆς κατακτήσῃ διὰ πολλῶν τρυμαλιῶν διέρχεται. Οὕτως ἐπ' αὐτῆς ἐστηρίχθησαν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τὴν παγκόσμιον μοναρχίαν τείνοντες· οὕτως αὐτὴν ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ τε Πάπαι καὶ οἱ τῆς Δύσεως αὐτοκράτορες· οὗτοι μὲν, εἰ καὶ Γερμανοὶ τὸ γένος, τὴν διαδοχὴν τῶν τῆς Ῥώμης αὐτοκρατόρων ἀντιποιοῦμενοι, οἱ δὲ Πάπαι ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Χριστοῦ «*Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, — οὗς καὶ δεκαπῆχες ἰσχυροὺς ἔχουσιν ἔτι καὶ νῦν ἀναγεγραμμένους εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ θόλου τοῦ ἐπὶ τοῦ Βατικανοῦ ναοῦ, — εὐρίσκουσι τὸ ἀπὸ Θεοῦ δῆθεν δεδομένον αὐτοῖς ἔνταγμα ἵνα ὑπὸ τὴν ποιμενικὴν αὐτῶν ῥάβδον τὴν οἰκουμένην ἀπασαν εὐθύνωσιν. Οἱ λόγοι οὗτοι ἐγένοντο τοῖς Πάπαις περίεπτον ὡς τοῖς Ῥωμαίοις τὰ διαβόητα τοῦ Οὐιργιλίου:*

«*Tu regere imperio populos, Romane, memento*».

Ὡς ἡ πάλαι Ῥώμη ἐχρήσατο ταῖς στρατιωτικαῖς ἀποικίαις πρὸς συνοχὴν τῶν λαῶν εἰς τὴν ἐκυτῆς δουλείαν, οὕτως ἡ Παπασύνη ἀπόκισεν ἐκαστοῦ τὰ πολυσχιδῆ καὶ πολύμορφα μοναχικὰ αὐτῆς τάγματα ἐν τοῖς μοναστηρίοις, ἀπερ ἀπέβησαν ἀληθεῖς ἐπάλληλοι, ἀφ' ὧν ἀντὶ βελῶν καὶ πυρίτιδος ἐξηκόντιζεν ἀναθέματα καὶ *interdicta* πεφρυγμένα ἐν τῷ πυρὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως καὶ διὰ τοῦτο φοβρώτερα εἰς τὰ πνεύματα τὰ διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν ῥασοφόρων μοναχῶν ὑπὸ τῆς δεισιδαιμονίας κατειλημμένα. Ὡς οἱ τὸν ὄγλον τῆς πάλαι Ῥώμης ἄρτω καὶ θεά-

μασί (pane et circensis) κατεδημαγώγουν, οὕτως ἡ νεωτέρω Ῥώμη ἀπὸ τοῦ ἀπλέτου πλούτου, ὃν συνήγαγε κηρύττουσα τὴν κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς χιλιετηρίδος ἀπὸ Χριστοῦ καταστροφὴν τοῦ κόσμου, — ὡσεὶ αὐτὴ καὶ μόνη ἔμελλε περισωθῆναι, — ἤνοιγε τῶν μονῶν τὰς πύλας πρὸς τοὺς ἐγκατελειμμένους, κατέγραφεν ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτῆς τοὺς δοξομανεῖς, τοῖς πτωχοῖς ἐδίδου ἄρτον, τοῖς πλουσίοις τιμὰς, εἰς ἀπάντων δὲ τὰ ὄμματα τὰς θεατρικὰς πομπὰς τῆς ἐκκλησίας ἐξετύλισσεν.

Μακρὸς ὑπῆρξεν ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν δύο ἀντιπάλων, ἀλλ' ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ τούτῳ αἱ δυνάμεις ἐκατέρου κατεβλήθησαν. Ἡττήθησαν καὶ ἐταπεινώθησαν οἱ Χοχενστάουφεν, τούτων ὁ τελευταῖος ἐπὶ τοῦ ἰκριώματος κατέστρεψε τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἰλδεβράνδοι καὶ οἱ Ἰννοκέντιοι ἐξέλιπον, ὁ δὲ ἀποπειραθεὶς ἵνα ἐκείνους ἀπομιμηθῇ Βονιφάτιος ὁ Η' ἐρραπίσθη. Αἱ σταυροφορίαι ἔδωκαν γένεσιν εἰς τὰς ἀνά τὴν ἡπειρον Εὐρώπην Κοινοτήτας, παρέσχον δ' ἀφορμὴν ταῖς παραλίοις πόλεσι τῆς Βενετίας, τῆς Γενούης, τῆς Πίσης, τῆς Ἀμάλφης καὶ ἄλλαις ὅπως τὴν ναυτικὴν αὐτῶν δύναμιν ἀναπτύξωσι καὶ τὴν ἐμπορίαν περιποιηθῶσιν, ὡς αἱ μεσόγειοι τὴν ἐκυτῶν βιομηχανίαν προήγαγον. Αἱ λομβαρδικαὶ Κοινοτήτες νικήσασαι τὸν αὐτοκράτορα Φρειδερίκον τὸν Πυρρόν ἐν Λεγνάνῳ τὴν 29 Μαΐου 1176 κατέδειξαν εἰς τοὺς ἐκπεπληγμένους τῶν πάντων ὀφθαλμοὺς τὴν ἀληθῆ ἀξίαν τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρώπου.

Τοὺς Σικελικοὺς ἐσπερινοὺς, εἰ μὲν ἐξετάσωμεν τούτους ὑπὸ τὸν φακὸν τοῦ καθ' ἡμᾶς πολιτισμοῦ καὶ τῆς ὑπὸ τὰς ταύτου ἀρχῆς ἠθικῆς, πάντως βαρεῖαν ὀφείλομεν ἐξενεγκεῖν κατ' αὐτῶν τὴν καταδίκην, εἰ δ' ὅμως θεωρήσωμεν αὐτοὺς ὡς τὴν πρώτην ἐξέγερσιν ἐθνότητος ὑπὸ βαρεῖαν στεναζούσης κατὰκτησιν, πάντως ἀμνηστεύσομεν αὐτούς.

Ἡ παπασύνη ἀπὸ τῆς Ῥώμης εἰς Ἀβιγνώνην τῆς Γαλλίας μεταστῆσασα τὴν ἐκυτῆς ἔδραν ὑποχείριος τοῖς βασιλεῦσι τῆς Γαλλίας ἐγένετο, οὗτοι δ', ὡς ἦν ἐπόμενον,

ἀνηγόρευον εἰς ποντίφηκας τοὺς ἐκ τῶν ὁμοειδῶν μᾶλλον πρὸς αὐτοὺς ἀφωσιωμένους· οὕτω σὺν Μαρτίνου τοῦ Δ' τῆ ἐκλογῆ, γενομένη τὴν 22 Φεβρουαρίου 1282, ἡ παπωσύνη τέλεον ἀπόλλυσι τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς.

Οἱ Γάλλοι ὑποχείριον τὸν Πάπαν ἔχοντες καὶ διὰ Καρόλου τοῦ ἐξ Ἀνδεγαυίας μεγάλου μέρους τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας κύριοι γενόμενοι ἀθάδεσπερον πρὸς τοὺς ὑποτελεῖς προσεφέροντο. Οὕτως ἐν τινι γαμηλίῳ πομπῇ τοῦ ἐκ τῶν Γαλατῶν Δροέτου τὴν χεῖρα εἰς τὸ στῆθος τῆς νύμφης χώσαντος προσεβλήθησαν οἱ Σικελοὶ, ὡς δι' ὁμοίον τι παρὰ τῶν Πεισιστρατιδῶν οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς κατὰ τῶν Ταρκυνίων διὰ τὴν Λουκρητίαν καὶ κατὰ τῶν Δεκάνδρων διὰ τὴν Βιργινίαν ἐπανέστησαν πρὸ αὐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι.

Ἡ ἐκπτώσις τῆς θεοκρατίας συμπίπτει οὕτω πρὸς τὴν ἐξέγερσιν τῶν ἐθνοτήτων, ἣτις, σὺν τῇ χειραφετήσει τῶν Κοινοτήτων, ἡ πρώτη ἐστὶν ἡὼς τῆς ἐπιτελλούσης νεωτέρας ἐλευθερίας, μάλιστα δ' ἐὰν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι περὶ τοὺς αὐτοὺς σχεδὸν χρόνους ἤρξατο ἐν Ἀγγλίᾳ διαμορφῶσθαι, ἀπὸ τῶν ἐγχωριαζουσῶν τῇ τῶν Βρεταννῶν νήσῳ περιστάσεων, τὸ κατὰ σύνταγμα πολιτεύεσθαι.

Ὁ τρισκαιδέκατος οὕτως αἰὼν σπουδαίαν κατέχει ἐν τῇ καθόλου τῆς ἀνθρωπότητος ἱστορίᾳ θέσιν.

Καὶ παρῆλθον μὲν ἐξ ὅλοι ἐκτοτε αἰῶνες ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς ἐλευθερίας, οὐχ εὐρήσομεν ὅμως τὸν χρόνον ἄγαν μακρὸν εἴ ποτ' ἀναλογισθῶμεν οἷον ἐπεκράτει τότε χάος μετὰ τὴν ἐπὶ ὀκτῶ καὶ πλέον αἰῶνας κατακλύσασαν τὰ πάντα βαρβαρότητα. Τιμαριούχοι ἦσαν ἐκασταχοῦ ἐν ἀπροσίτοις πύργοις διαιτώμενοι καὶ σιδηρόβρακτοι περιπολοῦντες, ἐξ οὐ πόλεμοι διηνεκεῖς καὶ ληστεύσεις, διότι τὸ ληΐζεσθαι καὶ τότε, ὡς καὶ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς τῆς Ἑλλάδος χρόνους, οὐ μόνον αἰσχύνην οὐκ ἀπέφεραν ἀλλ' ἔφερε τι καὶ δόξης μᾶλλον, ὡς ἔφθη πάλαι εἰπὼν ὁ Θουκυδίδης. Εἰς πολυπληθεῖς κατηγορίας ἦσαν κατανενημεμένα τὰ πλήθη οὐ μόνον ὡς πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς αὐτοὺς τοὺς δού-

λους. Οἱ αὐτοκράτορες διετείνοντο, ὅτι ὁ ποντιφικὸς θρόνος ἦν τιμᾶριον τῆς αὐτοκρατορίας, ἐξ ὑπαμοιβῆς δ' οἱ Πάπαι ἠξίουσαν ὅτι τὸ στέμμα τῶν Καيسάρων ἐζηρτάτο ἀπὸ τῆς παπωσύνης. Ὑπῆρχον ὑποτελεῖς τιμαριῶται κατὰ δύναμιν τοῦ ἑαυτῶν κυριάρχου ὑπέρτεροι· οἱ δὲ τῆς Ἀραγωνίας εὐγενεῖς τὸ στέμμα δίδοντες τῷ βασιλεῖ ἐξιφούλκουν ὑποσχόμενοι ὑπακοῦσαι μὲν αὐτῷ ἐφόσον οὗτος ἤθελεν ὑπακούει τοῖς ὑπ' αὐτῶν τεθεσπισμένοις· ἄλλως δὲ, οὐ. Τὸ σκοτεινὸν πνεῦμα τοῦ μοναχισμοῦ ὡς ἀληθῆς δαίμων τῆς ἀβύσσου ἐφίπτατο πανταχοῦ συνταράττον τὰ πάντα, ὅπως δὲ κρίνωμεν ἡλικὸν ἐπέδρα τότε, ἀρκεῖ ἵνα ρίψωμεν καὶ νῦν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν σκοτεινῶν αὐτοῦ ἐνεργειῶν ἐπὶ τῶν πνευμάτων τῶν δεισιδαιμόνων ἐκείνων ὅσοι πρὸς τὸ ἀπαστράπττον φῶς τῆς φιλοσοφίας καμμύουσιν ἔτι τοὺς ὀφθαλμούς.

Ὁμολογητέον ὅμως, ὅτι ἐκ τῆς μακρᾶς ταύτης πάλης τῶν δύο ἀντιθέτων δυνάμεων προῆλθεν ὁ νεώτερος πολιτισμός. Εἴ ποτε ἡ ἀρχαία Ἑλλάς ἐγκαθίδρυεν ἐν ἑαυτῇ τὴν ἱερατικὴν ἰσχὺν ὡς ἡ πάλαι Αἴγυπτος καὶ ἡ Ἰνδική, ἀδύνατον ἀπέβαινεν ἂν αὐτῇ τὸ προβῆναι εἰς ἡν ἐξήρθη δόξαν διὰ τοῦ ἐλευθέρου ἀπὸ παντὸς δεσμοῦ μείναντος πνεύματος αὐτῆς. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει ὑπὸ τὰ ὄμματα ἡμῶν τῇ Τουρκίᾳ, περὶ ἧς πάντοτε εἶπομεν, ὅτι ἀδύνατον ἔσται αὐτῇ ὀδεῦσαι ἐν τῷ πολιτισμῷ διὰ τὸ συνέχεσθαι αὐτὴν ταῖς ἱεροκρατικαῖς τοῦ Κορανίου πέδαις.

Ἀγνοοῦμεν τίς ὁ ὑπαγορεύσας τῷ νῦν Σουλτάνῳ Χαμίτη ὅπως ἐν τῷ μωχμεθανισμῷ ἐπαναλάβῃ τὸ ἔργον Γρηγορίου Ζ' τοῦ Ἰλδεβράνδου, ἦτοι ὡς οὗτος ἐπεχείρησεν ὑποτάξασθαι ἑαυτῷ πάντας τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας, οὕτω καὶ ἐκεῖνον, τὸν Σουλτάνον, ὑπὸ ἑαυτὸν Καλίφην συνδέσαι ἅπαντα τὰ μουσουλμανικὰ φύλα. Ἀγνοεῖ ὅμως, ὅτι ἡ φλογίνη ῥομφαία τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, πιθανὸν δὲ καὶ αἱ μάστιγες τῆς Ῥωσσίας καὶ Περσίας ἐκδιώξουσιν αὐτὸν τοῦ παραδείσου εἰς ὃν πειράτται εἰσελθεῖν; Διέλαθεν

ἄρα γε τὸν ὑποβολέα τῆς ἰδέας τοῦ πανίσλαμισμού, ὅτι ὁ Ἰλδεβράνδος ἔκπτωτος τοῦ θρόνου καὶ φυγὰς ἀπὸ Ῥώμης ἠττημένος καὶ κατησχυμένος οἰκτρῶς ὑπὸ μίσους καὶ ὀργῆς κατέστρεψε τὸν βίον ἔρημος ἐν Σαλέρνῳ; Εἰ δὲ τυχὸν ὑποβολεύς ἐστὶν ὁ Πομερανὸς Μάγος ὄνειροπολῶν τὴν παγκόσμιον μοναρχίαν ὑπὲρ ἐκείνου ἢ ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν Βερσαλιῶν ἐνέδυσσε τὴν αὐτοκρατορικὴν χλαμύδα, μεγάλως σφάλλεται, διότι ἄλλοιοι οἱ χρόνοι, ἄλλαι δ' αἱ περιστάσεις, ὁ δ' ἀντιγράφων ἐν πράξεσι τὴν ἱστορίαν κινδυνεύει ἐλεγχθῆναι ἀδέξιός ἀντιγραφεὺς μεγάλων πινάκων ἀνηρημένων εἰς τὴν πάντων θέαν πρὸς θαυμασμὸν ἀπλῶς, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς ἀπομίμησιν.

§ 4.

Μία καὶ μόνη ἡ ἀληθὴς ἐστὶ θεωρία ὡς ἐπ' αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐστηριγμένη, ἡ ἀνακλήρυξις δηλονότι ἀνθρώπων ἀπάντων ὡς ἀδελφῶν, διακεκριμένων δ' εἰς πολιτείας κατ' ἐθνότητας, γνῶρισμα δὲ τῆς ἐθνότητος εἶναι τὴν γλῶσσαν, ἥτις ἐστὶ τὸ ἔθνος κατὰ Fichte.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου περιστάντος ἐπιτραπήτω ἡμῖν ἡ καύχησις, ὅτι ἂμ' ἀναθάντες τὴν ἑδραν τοῦ δημοσίου δικαίου ἐν ἔτει 1846 πρῶτοι ἀνεστηλώσαμεν τὸ κήρυγμα τῆς κατ' ἐθνότητας διακρίσεως τῶν πολιτειῶν. Ἦν δὲ καὶ φυσικώτατον πρᾶγμα τὸ γενικεῦσαι τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν Συνελεύσεων τὴν φωνήν. Αὐταὶ εἶπον «πάντες οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες καὶ τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν πατριὸν ἔχοντες Ἕλληνας εἰσιν», ἡμεῖς δὲ ὡς Ἕλληνας ὁμολογοῦμεν πάντας ὅσοι τὴν ἐλλάδα φωνὴν γνῶρισμα ἔχουσιν ἀδιακρίτως τοῦ δόγματος ὃ πρεσβεύουσιν.

Ἐκτοτε τὸ δόγμα ἐγενικεύθη, τοῦτο δ' ὡς σύνθημα λαβοῦσα ἡ Ἰταλία ἐνοποιήθη, ὑπὲρ τούτου δὲ συνταράττεται ἡ Ἰρλανδία, δι' αὐτοῦ καὶ ἡ Ἑλλάς εἰς ἑαυτὴν περιέλαβε τὴν Ἐπτάνησον, τὴν Θεσσαλίαν καὶ μικρὸν τῆς Ἡ-

πεύρου μέρος, πάντως δὲ προσλήφεται καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἑλληνικόν, εἴτε νήσοις τοῦτο πλέει ἐπὶ τῶν ὑδάτων, κατὰ τὴν γλαφυρὰν τοῦ Κικέρωνος ἔκφρασιν (de Rep. II, 4), εἴτε τὰ παράλια τῶν γειτνιαζουσῶν δύο ἡπείρων τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας ἑλληνιστὶ φθεγγόμενον οἰκεῖ.

Ἔστι δὲ καὶ ἔσται ὡς μόνη ἀσφαλῆς ἡ κατ' ἐθνότητας τοιαύτας διακρίσεις, ἅτ' ἐκλειπούσης οὕτω πάσης ἀντιζηλίας ἐξωτερικῆς, παντὸς γογγυσμοῦ ἐσωτερικοῦ, ὡς καὶ πάσης ἐμφυλίου διασάσεως. Παύσουσι τότε οἱ φοβεροὶ ἐξοπλισμοὶ οἱ εἰς ἀγόνους δαπάνας ὑποβάλλοντες τὰς πολιτείας, οἱ τοὺς ἰδρωτάς τῶν λαῶν ἀπορροφῶντες καὶ μυριάδας μυριάδων ὅλας ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς ἀποσπῶντες πρὸς ἀπρόσοδον σιδηροφορίαν.

Ὁ ἀτμὸς καὶ ὁ ἠλεκτρισμὸς ἐν βραχεῖ ἀνεμόρφωσαν τὰς κοινωνίας, αὔριον δ' ἴσως ἡ ἀεροπορία ἐξαλείψει τοὺς φραγμοὺς τῶν ὀρίων. Ἡ ἐπιμιξία τῶν λαῶν, τὰς ὁσημέραι αὐξανούσας σχέσεις πολλαπλασιάζουσα, συντελεῖ εἰς τὴν κατάπνιξιν τῶν ἀντιπαθειῶν ἅς μέχρι τοῦδε πρὸς ἀλλήλους ἀλόγως διέτρεφον.

Τῇ προόδῳ καὶ ἀναπτύξει τοῦ διεθνοῦς δικαίου συμπροάγεται καὶ τελειοποιεῖται τό τ' ἐσωτερικὸν δημόσιον δίκαιον καὶ ἡ περὶ τὰ καθέκαστα ἐσωτερικὴ νομοθεσία ἐκάστης πολιτείας, οἱ δὲ καὶ παντελῶς ἀρνούμενοι τὴν ὑπαρξίν διεθνοῦς δικαίου εἰς τὴν πλάνην ταύτην κατάγονται ἐκ τοῦ ὅτι συγχέουσι τὸ δίκαιον πρὸς τὸν νόμον, εἰ καὶ πρὸ εἴκοσι καὶ ἐπέκεινα αἰώνων ὁ Σωκράτης τὸ ὑπαρκτὸν τῶν ἀγράφων νόμων, ἦτοι αὐτὸ τὸ καθ' ἑαυτὸ δίκαιον, κατέδειξε καὶ τορῶς τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἀπλῶς νομίμου διέστειλε. Τὸ δίκαιόν ἐστὶν αὐθύπαρκτον, τὸ δὲ νόμιμον γένεσιν ἔχει τὴν θέλησιν τοῦ νομοθέτου, ὅθεν δὴ οὐ σπανίως πρὸς τὸ δίκαιον ἀντιστρατεύεται.

Ὁ σήμερον περὶ τῶν πολιτειῶν τὴν κατάστασιν ἀσχολούμενος ὀφείλει μὴ διασπᾶν τὸν ἐναρμόνιον δεσμὸν τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ θετικοῦ δικαίου, διὰτι

τοῦτο μὲν, δεικνύει οἷόν ἐστι τὸ βουλήσει νομοθετικῆ τῆς πολιτείας δίκαιον· ἢ δ' ἱστορία, οἷον τὸ δίκαιον ἔσχε μορφὴν ἐν ἐκάστη πολιτεία, πρὸς ἀμφοτέρω δ', ἢ φιλοσοφία διατυποῖ οἷα δεῖ ἀναγράφεσθαι ὡς δίκαιον.

Φραγκίσκος Βάκων ὁ πᾶνυ πρὸ δύο καὶ ἡμίσεως αἰῶνος δι' εὐχῆς εἶχεν ὅπως τῆ ἀπὸ κοινοῦ ἐργασία φιλοσόφων τε καὶ νομοδιδασκάλων διαπλασθῆ ἢ περὶ τὸ καθόλου δίκαιον ἐπιστήμη (de augm. scient. VIII, 3). Τὴν πραγμάτωσιν τῆς εὐχῆς τοῦ Βάκωνος ἐπ' ἐσχάτων ἐπεχείρησαν τρεῖς μὲν πεφωτισμένοι Κυβερνήσεις συστήσασαι Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν, — πρῶτη ἢ Γαλλία τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1832 ὡς μίαν τῶν πέντε Ἀκαδημιῶν ἐξ ὧν συγκροτεῖται τὸ Institut de France, δευτέρα δ' ἢ Βελγικὴ τὴν 1 Δεκεμβρίου 1845, ὡς μέρος τοῦ τμήματος τῶν Γραμμάτων, καὶ τρίτη ἢ Ἰσπανία τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1857 αὐτοτελῆ, καθ' ἃ καὶ ἐν Γαλλίᾳ οὐδαμοῦ δ' ἀλλαχοῦ ἄχρι τοῦ νῦν συνέστησαν ὅμοιαι, ἅτε τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν δεομένων πρὸς τὴν ἑαυτῶν μελέτην μείζονος ἐλευθερίας ἢ ὅσον οἱ ἄλλοι τῶν γραμμάτων κλάδοι, ἐφ' ᾧ καὶ δυσπίστως πως πρὸς ταύτας διακείνται οἱ τὴν ἀπολυταρχίαν πρὸ ὀλίγου κατ' ἐπιφάνειαν μᾶλλον ἀποθέμενοι Ἡγεμόνες, — οἱ δ' ἐπὶ φιλοσοφίᾳ καὶ γνῶσει τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ προέχοντες οἷκοθεν ἀποτελέσαντες ἐν ἔτει 1873 τὴν *Διεθνή Ἀκαδημίαν* ἐκ πεντήκοντα μὲν καὶ οὐχὶ πλέον τακτικῶν μελῶν, τῶν τὰ πρῶτα παρ' ἐκάστῳ ἔθνει ἐν τῇ ἐπιστήμῃ φερόντων, ἐξ ἀπροσδιορίστου δ' ἀριθμοῦ παρεδρευόντων δοκίμων ἐταίρων εἰς προαγωγὴν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὅπως καταστῆ αὕτη τὸ ὄργανον τῆς διαδόσεως τῶν γενικῶν τῆς ἐπιστήμης κανόνων καὶ συντελέσῃ, παρέχουσα τὴν ἑαυτῆς συνδρομὴν, εἰς διατήρησιν τῆς εἰρήνης προλεαίνουσα τὰ διεθνή ζητήματα καὶ προκαλοῦσα τὰ ἔθνη πρὸς τὴν διὰ δικιτησίας λύσιν τῶν πρὸς ἀλληλα διενέξεων, βαθμηδὸν καταργουμένης οὕτω τῆς διὰ τῆς βίχης τῶν ὀπλῶν διαλύ-

σεως, ἥτις οὐ σπανίως ἀντὶ τοῦ διαλυῖσθαι ἐπαυξάνει τὰς εἰς τὸ μέλλον ἀφορμὰς τοῦ πολέμου.

Εἰ καὶ ὀλιγίστας ἐκ τῶν πολλῶν σκέψεων ἃς διήγειρεν ἐν ἡμῖν ἢ τοῦ συναδέλφου Πιεραντώνη συγγραφή ἐξέθημεν ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ, οὐδὲν ἦττον κατὰ πολὺ ἐξέβημεν τῶν ὀρίων τῆς βιβλιοκρισίας. Ἐν ὀκτακοσίαις περίπου σελίσιν ὁ συγγραφεὺς ἀπὸ τοῦ σκότους τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρι τοῦ τεσσαρακαίδεκάτου αἰῶνος κατ' ἔχνος ἠκολούθησε τὴν γένεσιν καὶ πρόοδον τοῦ διεθνοῦς δικαίου, εἰ δὲ καὶ τηλικαύτη πανδαισία εἰστίασεν ἡμᾶς διὰ τοῦ πρώτου τόμου, ὁποῖαν ἄρα ἐτοιμάζει ἡμῖν ἐν τοῖς ἐφεξῆς δυσίν, ὅτε ἱστορήσει τὰ ἐν τοῖς ἐγγυτέροις ἡμῖν καὶ διὰ τοῦτο φωτεινοτέροις χρόνοις τελεσθέντα;

B.

§. 1.

Ὁ δὲ Θώνισσεν ἐκ τῶν διασήμων μελῶν τῆς Βελγικῆς Ἀκαδημίας, ἐταῖρος δὲ τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν τῆς Ἰσπανίας, παντοῖα ἱστορικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ συνέγραψε, μάλιστα δὲ περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἠσχολήθη, οὕτω δὲ πλεῖστα ὅσα τέως σκοτεινὰ διεφώτισεν. Ὁ ποινικὸς ὄργανισμὸς τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἰνδικῆς ἔτυχον ἐν αὐτῷ πρὸς τῷ ὑπομονητικῷ ἀρχαιοδίφῃ τοῦ ἄκρου ἐπιστήμονος· δι' αὐτοῦ ἢ ποινικὴ τῶν Ἑβραίων νομοθεσία ἀκριβέστερον ἐγνώσθη· τὸ ἀκριβέστατον τῶν ἄχρι τοῦ νῦν ἱστόρημα περὶ τῶν ποινικῶν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν ἠρωϊκῶν αὐτῆς χρόνων καὶ ἐφεξῆς, ἰδίως δὲ τὸ Ἀθήνησι ποινικὸν δίκαιον, ἔσχον ἐν τῷ Θώνισσεν τὸν σοφώτατον ἐρμηνευτήν. Αὐτῷ ὀφείλομεν τὴν τρίτομον ἱστορίαν τῆς βασιλείας τοῦ ἀειμνήστου βα-

σιλέως Λεοπόλδου τοῦ εὐτυχίσαντος τὴν Βελγικὴν εὐτελοῦς δ' ἔνεκα βραδιουργίας ἀναγκασθέντος παραιτηθῆναι τοῦ ἑλληνικοῦ στέμματος· αὐτῷ δὲ καὶ διὰ τὸ ἀξιόλογον ἐγχειρίδιον τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου τῆς Βελγικῆς, διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑκατονταετηρίδος τῆς Βελγικῆς Ἀκαδημίας, ὡς καὶ διὰ πλείστας ἄλλας πραγματείας πολλαὶ ὁμολογοῦνται χάριτες.

Ἀκαταγώνιστος ὁ ἀνὴρ ὑπὸ τῶν μόχθων εἰς πάντα ἐπαρκεῖ. Καθηγητὴς ἐν Λεοδίῳ, Βουλευτὴς ἐν Βρυξέλλαις. Τὴν πρώτην διδάσκει ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἐπιβὰς τοῦ σιδηροδρόμου κατέρχεται εἰς τὸ Βουλευτήριον τῶν Βρυξελλῶν, περατωθείσης τῆς συνεδριάσεως ἐπιστρέφει εἰς Λεοδίον καὶ τὴν ἑσπέραν μέχρι μέσας νύκτας καλλιεργεῖ τὴν φίλην αὐτῷ ἐπιστήμην. Τοῦτον κύριον μέλος, τοῦτον δὲ καὶ εἰσηγητὴν ἔταξεν ἡ Βουλὴ τῆς Βελγικῆς τοῦ ἐπεξεργαζομένου ὑπ' αὐτῆς νέου τῆς ποινικῆς νομοθεσίας συστήματος. Ἀπορον ἀληθῶς πῶς εἰς καὶ μόνος ἀνὴρ ἐπαρκεῖ εἰς τοσοῦτον ἐργασίας πλῆθος, πῶς δὲ καὶ διεξάγει τοῦτο ὑπὲρ πολλοῦς βέλτιον.

Περὶ δὲ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ὡς ἀκαδημιακοῦ μαρτυροῦσι τὰ πρακτικὰ τῶν Ἀκαδημιῶν ἐν οἷς τὰ τοῦ Θώνισσεν ἔργα πλείστας ὄσας πλείστου λόγου ἀξίας σελίδας κατέχουσιν. Ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τούτοις τῆς Βελγικῆς Ἀκαδημίας κατεχωρίσθη ἐπ' ἐσχάτων, ἡ περὶ τῶν Σαλικῶν νόμων μελέτη, περὶ ἧς διὰ βραχέων γενήσεται ἡμῖν ἔνταῦθα λόγος...

Ἐν τριακοσίαις ἐνενήκοντα σελίσιν εἰς μέγα 4^{ον}, ἐν ἔργῳ δι' ὃ καὶ ὁ μάλλον καρτερικὸς Βενεδικτῖνος ἐζήλευεν ἂν αὐτὸν, ἀνελίσσει ὁ Θώνισσεν τὸν δικαστικὸν ὀργανισμόν, τὸν ποινικὸν νόμον καὶ τὴν ποινικὴν δικονομίαν τοῦ νόμου τῶν παρὰ τὸν Ῥήνον Σαλιῶν βαρβάρων.

Εἰ καὶ βαρβάρων ὁ νόμος οὗτος—διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν τὸν ἀρχαιότατον τῶν γερμανικῶν νόμων, ἀτ' ἀνερχόμενον εἰς τὰ τέλη τοῦ Δ ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε μετὰ Χριστὸν αἰῶνος,

—ἐφείλχυσεν εἰς ἑαυτὸν τὰς μελέτας ἐπιστημοτάτων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀνδρῶν, Γερμανῶν τε, Γάλλων τε, Ἄγγλων καὶ ἄλλων. Ὁ Pardessus καὶ ὁ Laferrière, ὁ Hessels καὶ ὁ Savigny, ὁ Merkel καὶ ὁ Waitz, ὁ Pertz καὶ ὁ Guizot, ἡ δεσποινὶς de Lézardière καὶ πλῆθος ἄλλων, ἀνέλυσαν καὶ ἐσχολίασαν αὐτὸν, ἅτε συντελοῦντα εἰς τὴν διαφώτισιν τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῶν περὶ ἡθῶν τῶν Γερμανῶν τοῦ Τακίτου χρόνων μέχρι τῆς ἀναμορφώσεως τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς νεωτάτης ἐν αὐτῇ ποινικῆς νομοθεσίας.

Καὶ ὅμως μετὰ τοσαύτην καὶ ὑπὸ τοιοῦτων ἀνδρῶν ἐργασίαν ὁ Θώνισσεν εὖρε τρόπον ὥστε καταδειξάσαι πλείστα ὅσα ἐν ἐκείνοις σφαλερῶς ἔχοντα ἢ κακῶς ἐρμηνευθέντα.

Ἐν τῇ βραχείᾳ ἡμῶν μελέτῃ ταύτῃ ἀμήχανον ἀποβαίνει ἡμῖν ἀναλῦσαι τὸ σοφὸν τοῦ φίλου ἡμῶν ἔργον, ὅθεν ἀρκεσθησόμεθα ὑποδειξάσαι τὰ κυριώτατα.

Οὕτως ὁ Βασιλεὺς, καθ' ἃ ἐστι συναγαγεῖν ἐκ τοῦ νόμου τῶν Σαλιῶν, οὐκ ἔστι μὲν ἔτι οἷοι οἱ ἐφεξῆς ἀπὸ Χλοδοβαίχου βασιλεῖς τῶν βαρβάρων, ἔστι δὲ τι πολλῶ πλεον τῶν ἐν τοῖς δρυμοῖς τῆς Γερμανίας ἡγετῶν, οἷους παρίστησιν ἡμῖν αὐτοὺς ὁ Τάκιτος. Οἱ βασιλεῖς τῶν Σαλιῶν ἔχουσι πῶς τὸ παρεμφερὲς τοῖς ἀναξί τῶν ἡρωϊκῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων. Ἡγοῦνται τοῦ λαοῦ ἐν πολέμῳ καὶ ἀπονέμουσιν αὐτῷ δικαιοσύνην ἐν εἰρήνῃ. Διοικοῦσι τὸ Κράτος διὰ τῶν Κομήτων, οὗτοι δὲ, συλλέκται τῶν φόρων καὶ τοῦ ἀντιποίνου (fredus) διὰ τὸ ἀνακτορικὸν ταμεῖον, συγκαλοῦσι τὸ δικαστήριον καὶ ἐκτελοῦσι τὴν ὑπὸ τούτου ἐξενεχθεῖσαν ἀπόφασιν, οὐ δικάζουσι δὲ, ὡς μέχρι τοῦ νῦν ἐνομίζετο, ἅτε τοῦ Θώνισσεν ἀποδείξαντος τὸ ἐσφαλμένον τῆς τοιαύτης γνώμης, διότι ὁ thunginus ἢ ἑκατοστύος ἀρχῶν προήδρευε τῆς δικαστικῆς συνόδου τῶν rachimbourgs οὓς συνεχάλει, ἦν δ' οὗτος οὐχὶ δημόσιος λειτουργὸς ἀλλὰ τις ὅμοιος τῷ νῦν προῖσταμένῳ τῶν ἐνόρκων, ἐπὶ τῇ διαφορᾷ, ὅτι οὐκ ἦν ὡς οὗτος κληρωτὸς ἀλλ' αἰρετὸς ἐν τῇ γενικῇ, τῆς φυλῆς συνελεύσει, προήδρευε δ' ἀπλῶς οὐκ ἐδίκαζε δὲ

οὐδὲ ψῆφον εἶχεν ἐπὶ τῇ δίκῃ, Οἱ *thungini* ἦσαν οἱ διάδοχοι τῶν κατὰ Τάκιτον *principum*.

Οἱ δὲ *sacbarones* ἦσαν οἱ ἀνὰ τὰς ἑκατοστύας βασιλικοί ἀντιπρόσωποι ὡς οἱ Κόμητες ἦσαν κατὰ τὰς μείζους περιφερείας ἃς ἐκάλουν *pagus*, ἀνὰ εἰς ἢ τρεῖς τὸ πολὺ εἰς πᾶσαν ἑκατοστύν.

Οἱ δὲ *rachimbourgs* οὐκ ἦσαν, ὡς ἐκ πλάνης ἐξέλαβεν ὁ *Savigny*, πάντες ὅσοι ὡς ἐλεύθεροι εἶχον τὸ ἐπιτήδειον πρὸς τὸ ἐδράζειν καὶ συζητεῖν ἐν ταῖς συνελεύσεσιν, ἀλλ' ἐκεῖνοι μόνοι τῶν ἐλευθέρων ὅσοι τῆς δικαστικῆς μετεῖχον ἀρχῆς, ὡς διὰ μακρᾶς ἀναπτύξεως ἀποδεικνύει καὶ τοῦτο ὁ Θώνισσεν μετὰ τὴν τοῦ *Savigny* καὶ ἄλλων τινῶν ἀναιρῶν τὰς γνώμας.

Ἐφεξῆς δ' ἄλλων κατωτέρων δικαστικῶν ὑπηρετῶν, ὡς τῶν *pueri regis* καὶ τῶν *milites*, καταλέγων τὰ ἔργα προβαίνει εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν διαφόρων κατηγοριῶν ἧτοι τάξεων ἐν αἷς ἦν κατανεμεμημένος ὁ πληθυσμός.

Δύο ἦσαν τούτων αἱ κυριώταται, ἡ τῶν κατακτητῶν *Φράγκων* καὶ ἡ τῶν κατακτηθέντων *Ῥωμαίων*.

Ὁ ἀγέρωχος φθόγγος *civis Romanus sum* ἠλίκον ἐξέπεσεν ὁπότε *homo Romanus* ἐσήμαινεν οὐχὶ τὸν ἀλαζόνα κοσμοκράτορα ἀλλὰ τὸν ταπεινὸν τοῦ βαρβάρου Φράγκου ὑποτελεῖ, εἴτ' ἐξ Ἰταλίας, εἴτ' ἐκ Γαλατῶν εἶλκεν οὗτος τὸ γένος· διότι ἀπὸ τεσσάρων αἰώνων τῆς Γαλλίας δουλευούσης τῇ Ῥώμῃ αὕτη ἐπεκράτησε τοῦ Κελτικοῦ στοιχείου, ἐφ' ᾧ καὶ πολὺ πρὸ τοῦ ἐδίκτου τοῦ Καρακάλλα, τοῦ πολίτας Ῥωμαίους ἀνακηρύξαντος πάντας τοὺς γῆν τῇ Ῥώμῃ ὑποτεταγμένην οἰκοῦντας, ὁ Τάκιτος περὶ τῶν Γαλατῶν εἶπε «*moribus, artibus, affinitatibus, nostris mixti*» (*annal.* XI, 24), οὗ ὁ φόνος εἰς τὸ ἡμισυ τίμημα τῆς ζωῆς τοῦ Φράγκου διετιμάτο, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ εἰς τὰ δύο πέμπτα τῆς τούτου μόνον. Διὰ μακρῶν τὰ περὶ τὰς διαφορὰς ταύτας ἀναπτύσσει ὁ συγγραφεὺς ἐν τε τῇ καθόλου πραγματείᾳ καὶ ἐν διεξοδικῇ προσθήκῃ εἰς τὸ τέλος,

ὧν ἀμφοτέρων ἡ μερικωτέρα ἀνάλυσις μεγάλως ἐξέτρεπεν ἂν ἡμᾶς τῶν ὀρίων βραχείας βιβλιοκρισίας.

Οἱ δ' *antrustions* ἦσαν κατὰ μὲν τὸν Μοντέσκιον σῶμα τι διαδοχικῆς ἐν τοῖς ἐλευθέροις εὐγενείας, κατὰ δὲ τὸν *Pardessus* διαφωνοῦντα, οἱ τῷ βασιλεῖ μᾶλλον ἀφωσιωμένοι καὶ δι' ἰσχυροτέρων δεσμῶν καὶ ὀρκῶν πίστεως τούτῳ προσκείμενοι, παρητημένοι δὲ μέρους τῆς ἐαυτῶν ἀνεξαρτησίας διὰ τὴν μείζονα ὑποταγὴν. Ἄλλοι δ' ἄλλα περὶ τῶν *antrustions* εἶπον· κατὰ δὲ τὸν Θώνισσεν ἦσαν οὗτοι οἱ ἐκ τῶν *Φράγκων* ἐν *truste dominica* καὶ ὑπὸ τοῦ Σαλικοῦ νόμου διὰ τριπλοῦ ἀντιποίνου (*fredus*) προστατευόμενοι, διάδοχοι δὲ τῶν κομητῶν ἡγετῶν τῶν ἀρχαίων γερμανικῶν φύλων.

Συνδαιταλεῖς δὲ ἡ ὁμοτράπεζοι τοῦ βασιλέως (*convivae regis*) ἦσαν οὐ μόνον ἐκ τῶν *antrustions*, οὐς ἔδει πάντως εἶναι ἐκ τῶν καθαρῶς Φράγκων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐξ ἄλλων γερμανικῶν φύλων, ὅτε μὲν ἀπλῶς τοιοῦτοι ἄνευ ἄλλης τινὸς λειτουργίας, ὅτε δὲ καὶ τοιαύτην τινὰ διαχειρίζομενοι.

Οὐς δ' οἱ βασιλεῖς, εἴτε Φράγκους, εἴτε βαρβάρους ἄλλους ἢ καὶ Ῥωμαίους, ἀνδρας ἢ γυναῖκας, ῥητῶς ὑπὸ τὴν ἐαυτῶν ἐλάβανον προστασίαν ἐκάλουν *personae in verbo regis*, ἧτοι λόγῳ τοῦ βασιλέως προστατευόμενοι.

Ἐφεξῆς ὁ συγγραφεὺς δίδωσι τὴν ἐρμηνείαν τῶν καταστάσεων τοῦ *baro*, τῶν ὑπὸ τὸν Σαλικὸν νόμον βιούντων βαρβάρων, τῶν ἀπελευθέρων (*lites*) ὀλίγον τῶν δούλων διαφερόντων, διότι οἱ «*liberti non multum supra servos sunt*» παρὰ τοῖς Γερμανοῖς κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Τακίτου (Γερμ. 25). Ἄλλ' ἐν τῇ τάξει τῶν *lites* πλὴν τῶν ἀπελευθέρων ἦσαν καὶ ἄλλοι, εἴτ' ἐξ ἄλλων ὑποταγείσων βαρβάρων φυλῶν, εἴτ' ἐκ τῶν *laeti* τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, οἷς ἐδόθη γῆ πρὸς καλλιέργειαν ἐπὶ εἰσφορᾷ, εἴτε καὶ πενέσται ἐτέρωθεν προσελθόντες εἰς πορισμὸν βίου.

Ἀπηλευθεροῦτο δ' ὁ δοῦλος κατὰ τρεῖς τρόπους, εἴτε

διὰ νομίματος παρουσία τοῦ βασιλέως, εἴτ' ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας συντασσομένης πράξεως, ἐφ' ᾧ καὶ *ecclesiasticus* ὁ τοιοῦτος ἐκαλεῖτο, εἴθ' ἀπλῶς ἐν ἐκκλησίᾳ ἀναπεπταμένων τῶν πυλῶν. Καὶ τὸ μὲν ἀντίποινον διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀπελευθέρου ἦν οἶον καὶ διὰ τὸν τοῦ ἐλευθέρου, τὴν δὲ κατάστασιν οὐκ ἐξωμοιοῦτο τούτῳ, διότι καὶ διαθήκην ποιῆσαι ἠδυνάτει, καὶ ἄτεκνον θνήσκοντα ἐκληρονόμει τὸ Δημόσιον.

Τέλος δ' ἐν τῇ ἐσχάτῃ δουλικῇ καταστάσει ἦσαν οἱ *vassi ad ministerium*, οἱ *pueri*, αἱ *ancillae*, αἱ *puellae* καὶ οἱ κυρίως δούλοι, πρὸς οὓς ἐπεικῶς ἐφέροντο οἱ Γερμανοί, ὡς καὶ πρὸ αὐτῶν καὶ μετ' αὐτοῦς πάντες οἱ βάρβαροι.

§ 2.

Κυρία ἐπὶ παντὶ ἀδικήματι ποινὴ ἦν τὸ ἀντίποινον (*fredus, faida, fehde, wergeld*), δι' οὗ ὁ τῶν Σαλίων νόμος ἀπέβλεψεν ἀντικαταστήσαι τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδικήσεως. Ὁ νόμος διετίμησε κατὰ τὴν φυλὴν, τὸ φύλον καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ παθόντος τὸ καταβληθησόμενον ἀντίποινον πρὸς ἐπίτευξιν τῆς εἰρήνης. Οὐχ ἤττον ὅμως, καὶ περ σιωπῶντος τοῦ νόμου, τὸ πρὸς ἐκδίκησιν δικαίωμα ἐξηκολούθησεν ὑφιστάμενον, — εἰ καὶ ὁ Μοντέσκιος ἔχει τοῦτο ὡς κατηρηγμένον μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Σαλικοῦ νόμου, — φέρει δ' ὁ Θώνισσεν πολλὰς περὶ τῆς αὐτοῦ γνώμης μαρτυρίας, ὅτι δηλαδὴ τὸ δικαίωμα ἠσκειτο καὶ εἰς τὸ μετέπειτα οὐχὶ λάθρα καὶ ἐξ ἐνέδρας κατὰ τοῦ ἀδικήσαντος ἐχθροῦ, ἀλλὰ δημοσίᾳ, ἐπικηρύττοντος, τοῦ εἰς ὃν ἀνήκεν ἢ χρῆσις τοῦ δικαιώματος τῆς ἐκδικήσεως, τὸ ὑπὸ τούτου τελεσθὲν καὶ προκαλοῦντος οὕτως ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ἀθωωτικὴν τῶν δικαστῶν ψῆφον, ἀντιμωλούντων τῶν συγγενῶν τοῦ χειρῶν ἀδίκων ἀρξαμένου φονευθέντος. Τοῦ νομίμου τῆς πράξεως ἀποδειχθέντος ἐλάμβανεν ὁ φονεὺς τὴν εἰρήνην, μεθ' ἣν, εἴ τις ἐκακοποιεῖ τοῦτον, ἐν τοῖς κοινοῖς ἐλογίζοντο αὐτὸν καὶ παρὰ τὸν νόμον φονεῦσι καὶ ὡς

τοιοῦτον ἐτιμώρουν. Τοῦ δικαιώματος τούτου ἵχνος διελθὸν τοὺς αἰῶνας ἔτι καὶ νῦν εὔρηται ἀνακεκηρυγμένον ἐν ἀρθρ. 324 § 2 τοῦ ἰσχύοντος ἐν Γαλλίᾳ ποινικοῦ νόμου.

Εἰ δ' ὁ ἀδικήσας ἐπὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ ἐπαιρόμενος ἤρνεϊτο ἱκανοποιῆσαι τὸν ἀδικηθέντα, εἴτε ἐρημοδικῶν, εἴτε φεύγων τὸ ὑποκῦψαι τῇ δικαστικῇ ἀποφάσει, ἐκηρύττετο ἐκτὸς τοῦ νόμου, ἢ δὲ τοιαύτη ἀποκήρυξις ὡς συνέπειαν εἶχεν, ὅτι ἅπαντα μὲν τὰ τοῦ ἐνόχου ἐδημοσιούντο ὑπὲρ τοῦ ἀνακτορικοῦ ταμείου, ἢ δὲ ζωὴ αὐτοῦ ἦν εἰς τοῦ τυχόντος τὴν διάθεσιν. Ἀπόβλητος οὕτως ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐτύγχανε τῆς ἀποκαταστάσεως ἄλλως ἢ ἐκπληρῶν πάντα τὰ ἐφ' οἷς κατεδικάσθη.

Ταῦτα πάντα ἐν μεγίστῃ σαφηνείᾳ ἐκτιθέμενα καὶ διὰ πολλῶν συνδυασμένων μαρτυριῶν ἐνισχυόμενα πλήρες τὸ ποινικὸν σύστημα τῶν Σαλικῶν νόμων καθιστᾷσιν.

Ἐπέχομεν τοῦ παρακολουθῆσαι τὸν συγγραφέα εἰς τὴν ἀνέλιξιν τῶν καταναγκαστικῶν μέσων ὡς καὶ εἰς τὸ σύστημα τῶν ποινῶν ἐν αἷς ἀναγράφονται ἢ τε θανατικὴ καὶ ἢ τῆς γενικῆς δημεύσεως, ὡς καὶ αἱ πολιτικαὶ συνέπειαι τοῦ ἀδικήματος.

Ὡσαύτως καὶ τ' ἀδικήματα μεθοδικῶς ἐταξινομήθησαν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἰ καὶ ἐν τῷ νόμῳ φύρδην μίγδην ἐκφέρονται. Ποιεῖται δὲ τὰς ἐξῆς κυρίας κατηγορίας· α), κατὰ τοῦ προσώπου, ἐν ἧ ὁ φόνος, ἢ ἀμβλωσις καὶ ἢ παιδοκτονία, αἱ αἰκίαι καὶ τὰ τραύματα, αἱ ἀκρωτηριάσεις, ἢ ἐξύβρισις καὶ ἢ ψευδῆς καταμήνυσις ὡς καὶ ἢ παράνομος τῆς ἐλευθερίας ἀποσέρησις· β), προσβολῶν κατὰ τῶν ἡθῶν, ἐν αἷς ἢ μοιχεία, ἢ διγαμία, ὁ βιασμός, ἢ ἀπαγωγή καὶ αἱ ἀθέμιτοι τῶν πρὸς ἄλληλα τῶν φύλων σχέσεις· γ), ἢ ἐν ἧ τὰ διάφορα τῆς κλοπῆς εἶδη· δ), ἢ τοῦ ἐμπρησμοῦ· ε), ἢ περιλαμβάνουσα τὰ ἄλλα κατὰ τῆς ἀλλοτρίας ιδιοκτησίας ἀδικήματα· ς), ἢ τῶν περὶ τὴν θήραν καὶ τὴν ἀλιείαν· ζ), ἢ τῶν κατὰ τῆς δικαιοσύνης ἀδικημάτων, ἐν ἧ ἢ ἀπειθεία πρὸς ἐμφάνισιν εἰς δίκην, ἢ ἀρνησιδικία τῶν *rachimourgs*,

τὸ λειπομαρτύριον, ἢ κατάκρισις τῆς ἐκδοθείσης ἀποφάσεως καὶ ἢ τοῦ κατὰδικασθέντος δυστροπία πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς, ἢ ἀρνήσις τοῦ κόμητος πρὸς τὸ παρασχεῖν τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως μέσα, κτλ. η), ἢ διάγορα ἀλλὰ ἀδικήματα προβλέπουσα καὶ τιμωροῦσα, οἷα ἢ κατάχρησις ἐξουσίας, ἢ μαγεία καὶ ἢ βασκανία, ἢ ἐπιορκία, ἢ ψευδομαρτυρία, ἢ παλλακεία, ἢ ὑπεξαίρεσις, ἢ τυμβωρυχία, κτλ. θ), ἢ τῶν ὑπὸ δούλων διαπραττομένων ἀδικημάτων καὶ ἢ ἐπὶ τούτοις εὐθύνη τοῦ δεσπότη.

§ 3.

Τῶν δὲ περὶ τὰς ποινὰς πολλῶ περιεργότερα τὰ κατὰ τὸν δικαστικὸν ὄργανισμὸν καὶ τὴν ποινικὴν διαδικασίαν.

Τὸ κυρίως δικαστήριον ἦν ἡ κοινὴ τῶν ἐλευθέρων σύνοδος τὸ *Mathl* = τόπος πρὸς συζήτησιν, ἐν τόπῳ ὑψηλῷ καὶ ἐν ὑπαίθρῳ συνερχόμενον, ἐνθ' ἄσπις ἐπὶ ἀκοντίου ὑψουμένη ἐδήλου τὴν ἐναρξίν τῆς συνεδριάσεως. Προήδρευεν αὐτῆς ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ὁ *thunginus*, σύεδροι δὲ ἦσαν οἱ *rachimbourgs* ὅσοι καὶ ἂν παρίσταντο, οὐδέποτε ὅμως ὀλιγώτεροι τῶν ἐπτὰ πρὸς ἔννομον δίκην.

Αἱ σύνοδοι ἦσαν τακτικαὶ εἰς τεταγμένας ὑπὸ τοῦ ἔθους ἡμέρας, ἢ ἕκτακτοι πρὸς ἅς εἰδικῶς συνεκάλει τοὺς *rachimbourgs* ὁ *thunginus*, διέφερον δὲ, διότι αἱ μὲν πρῶται ἦσαν ὠρισμένα διὰ τὴν ἀμφισβητουμένην δικαιοδοσίαν, αἱ δ' ἕκτακτοι διὰ τὴν ἐκουσίαν καὶ τὴν, ὡς ἡμεῖς νῦν ὀνομάζομεν, ἐπ' ἀναφορᾷ.

Ὅσαι ἑκατοστύες τόσαι καὶ σύνοδοι, ἦν δ' ἡ ἑκατοστὺς χωρογραφικὴ καὶ οὐχὶ ἀριθμητικὴ τῶν κατοίκων διαίρεσις. Ἡ δὲ ποινικὴ τε καὶ πολιτικὴ τῆς συνόδου ἀρμοδιότης ἦν γενικὴ, ἐξαιρέσει ἴσως εἰδικῶν τινῶν θεμάτων τῆ ἀποκλειστικῆ τοῦ βασιλέως δικαιοδοσίᾳ ὑπαγομένων. Τοιαῦται δ' ἦσαν ἢ κακοδικία, ἢ προδοσία, τὰ καθοσιώσεως ἐγκλήματα καὶ ἢ ὑπὸ Φράγκων ἐλευθέρων διαπραχθεῖσα λησεία. Ἄδηλον ὅμως ἂν μόνος ὁ Βασιλεὺς ἐδίκαζεν ἢ εἰ-

χε καὶ παρέδρους. Ἐδίκαζε δ' ὁ Βασιλεὺς οὐχὶ ἐν τῇ συνόδῳ τῆ γενικῆ ἀλλ' ἐν ᾧ διέτριβε τόπῳ.

Διαδικασία δ' ἦν ἡ ἐξῆς: ὁ ἐνάγων ἢ ἐγκαλῶν παρουσίᾳ τριῶν μαρτύρων μετέβαιεν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ ἐναγομένου καὶ ἐκλήτευε τοῦτον, ἢ τούτου ἀπόντος τὴν γυναῖκα ἢ τινὰ τῶν συνοίκων. Ἡ τοιαύτη κατὰ τύπους ἀνυπερβάτους κλήσις ἐλέγετο *mannitio*.

Τῶν Γερμανῶν ὑπολογιζόντων τὸν χρόνον κατὰ νύκτας καὶ οὐχὶ καθ' ἡμέρας (Τακίτ. Γερμ. § 11) εἰκάζεται, ὅτι ἢ πρὸς ἐμφάνισιν προθεσμία ἦν μετὰ νύκτας τεσσαράκοντα, εἰ δ' ὁ κλητευόμενος ἐτύγχανεν ὦν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐδιπλασιάζετο ἢ προθεσμία, ἦν δὲ τότε μετὰ ὀγδοήκοντα νύκτας.

Εἴποτε τὴν ὠρισμένην ἡμέραν ὁ ἐγκαλῶν οὐκ ἐνεφάνιζετο πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κατηγορίας κατεδικάζετο εἰς πρόστιμον, τοῦτο δὲ, διότι ἀπειθῶν ἐζημίου τὸν βασιλέα ὡς λαμβάνοντα ἐξ ἐκάστης δίκης μέρος τοῦ ἀντιποίνου. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ ἐγκαλούμενος ἐρημοδικῶν προσετιμᾶτο, πλὴν ἐὰν δι' ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως ἢ ἔνεκα θανάτου στενοῦ αὐτῷ συγγενοῦς ὑπελείπετο τῆς δίκης.

Ἐπ' αὐτοφώρῳ συλληφθέντος τοῦ δράστου περιττὴ ἀπέβαιεν ἢ *mannitio* ἢ τοι ἢ πρὸς ἐμφάνισιν κλήσις.

Διὰ τὴν ἀπουσίαν εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς διωκούσης, τὴν κατηγορίαν ὑπεστήριζεν αὐτὸς ὁ παθὼν. Αἱ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κατηγορίας φράσεις, ὡς καὶ αἱ τῆς ἀπολογίας τοῦ ἐν αἰτίᾳ ἦσαν προδικατετυπωμένοι ἐν τῷ νόμῳ. Μετὰ τὴν συζήτησιν, ἢ τις οὐχὶ κατὰ τὸ δοκοῦν ἐκάστῳ ἐγίνετο ἀλλὰ κατὰ προδικατετυπωμένον καὶ ἐν πανηγυρικαῖς φράσεσι τρόπον, οἱ δικασταὶ ἐξέδιδον ἀπόφασιν εἰ ἐδόκει αὐτοῖς ἐκκεκαθαρισμένη ἢ δίκην, εἰ δὲ τούναντίον ἐχρηζε περαιτέρω ἀποδείξεων, ὠρίζον ἄλλην συνεδρίασιν πρὸς τὴν τούτων διεξαγωγὴν, κατ' αὐτὴν δὲ πάντως καὶ τὴν τελειωτικὴν ἐξέδιδον ἀπόφασιν ἀθωωτικὴν ἢ καταδικαστικὴν, κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην περίπτωσιν ὠρίζετο καὶ ἡ ἡμέρα

πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως, ταύτης δ' ἐπιστάσης, εἰ μὲν ὁ καταδικασθεὶς ἐνεφανίζετο προσάγων τὸ ἀντίποινον, ἐπεκηρύττετο ἡ εἰρήνη, εἰ δ' οὐ παρίστατο οὗτος, ὁ δικαιωθεὶς ἐξήτειτο ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ εὐθύνη παρὰ τοῦ Κόμητος τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως, ὁ δὲ Κόμης τότε παρελάμβανεν ἐπὶ τὰ rachimbourgs καὶ μετέβαινε εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὀφειλέτου πρὸς ἐνέργειαν καταναγκαστικῆς κατασχέσεως καθ' ἣν προὔκλει τοῦτον ἵνα διορίσῃ δύο ἐκτιμητὰς ὅπως σὺν τοῖς rachimbourgs προσδιορίσωσι τὰ κατασχετέα μέχρι τοῦ ὀφειλομένου ποσοῦ, τούτου δ' ἀρνούμενου οἱ rachimbourgs μόνον προσδιώριζον αὐτά.

Ἀποδεικτικὰ δὲ μέσα ἦσαν οἱ μάρτυρες, ἡ διὰ ζέοντος ὕδατος θεοδικία, ὁ ὄρκος τοῦ ἐν αἰτίᾳ, ὃν προσεπεκύρου ὠρισμένος τις ἀριθμὸς συνορκιστῶν, καὶ ἡ βάσανος. Ὡς ἀνθρώπων ἀπάντων δεισιδαιμονέστατοι οἱ Γερμανοὶ ἐπίστευον, κατ' αὐτὴν τοῦ Τακίτου τὴν μαρτυρίαν (Γερμ. § 10), εἰς τοὺς οἰωνοὺς καὶ εἰς τὴν διὰ πολλῶν μέσων μεσολάβησιν τῶν θεῶν πρὸς ἔλεγχον τῆς ἀληθείας· ἐκ τῆς δεισιδαιμονίας ταύτης προήλθον ἐρεξῆς καὶ ἄλλα διάφορα θεοδικίας εἶδη, ἀπερ μὲν ὁ καθ' ἡμᾶς αἰὼν ἐξήλειψεν ἀπὸ τῶν ἀποδεικτικῶν μέσων.

Μαθηταὶ ἡμεῖς τῆς τῶν Παρισίων σχολῆς νέοι ἐμελετήσαμεν τοὺς νόμους τῶν Σαλίων, ἐφεξῆς δ' ἐν τῷ Μοντεσκίῳ, τῷ Γυζώτῳ καὶ ἄλλοις ἐπὶ μᾶλλον ἐνεκύψαμεν τῇ τῶν βραβάρων τούτων νομοθεσίᾳ, ἅτε τὸ τιμαριωτικὸν διδάξαντες πολίτευμα καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ τῶν ποινικῶν νομοθετημάτων βραχέα ἄττα περὶ τούτων ἐκθένατες. Ὁμολογοῦμεν ὅμως, ὅτι πολλὰς γνώμας ἡμῶν ἀνεσκεύασεν ἡ ἀνάγνωσις τῆς ὑπὸ τοῦ φίλου Θώνισσεν μετὰ τῆς αὐτῆς κριτικῆς ἀκριβεῖας φιλοπονηθείσης νέας ταύτης πραγματείας, ἣν τοῦ λοιποῦ ὀφείλει πᾶς τις περὶ τὰ ποινικὰ σπουδαίως ἀσχολούμενος μὴ παραβλέπειν. Τοῦτο δ' οὐδ' ἡμῖν τοῖς Ἕλλησιν ἐξεστι, διότι οὔτε ἱστορικὸν δυνατὸν γενέσθαι ἄνευ τῆς γνώσεως τῶν νόμων, οὔτε νομικὸν

ἀληθῆ ἄνευ τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας. Il faut éclairer l'histoire par les lois et les lois par l'histoire, εἶπεν ὁ Μοντέσκιος· καὶ ὄντως μεγάλην ἐξήνεγκεν ἀλήθειαν.

Γ

§ 1.

Ἔστι τις ἐν ἀνθρώποις ἀληθῆς εὐγένεια, ἡ ἀπὸ γενναίας ἀνατροφῆς καὶ ἐκ διαδοχῆς ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν κεκαλλιεργημένου πνεύματος παράγοντος ἔργα σπουδαῖα. Ἡ τοιαύτη εὐγένεια καὶ διαδοχῆς δυναστείας προτιμότερα, καὶ τῆς ἀπὸ πατραγαθίων ἀνωτέρα, καὶ τῆς τοῦ πλούτου ἀσφαλεστέρα.

Τὴν τοιαύτην διαδοχὴν γηθοσύνης χαιρετίζομεν ἐν τῷ Βίκτωρι Αἰγέρῳ υἱῷ Αἰμιλίου Αἰγέρου τοῦ πρόμου τῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἑλληνιστῶν. Τὰ δύο ἔργα, ἃ ὑπ' ὄψει ἔχομεν, εἰ καὶ οὐκ εἰσι τὰ πρῶτα δι' ὧν εἰς τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν λογίων ἐμφανίζεται ὁ νέος Αἰγέρος, εἰσὶν ὅμως τῶν πρὸ αὐτῶν σπουδαιότερα, ἔθετο δ' οὕτω «πρόσωπον τηλαυγές» τῷ βίῳ ὃν σταδιοδρομήσει. Τὸ μὲν ἐστὶ καθαρῶς φιλοσοφικόν, τὸ δὲ φιλολογικόν, ἔγραψε δ' ἀμφοτέρω ὡς ἐνασίμους διατριβὰς πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ζηλωτοῦ ὄντως παρὰ Γάλλοις διδακτορικοῦ βαθμοῦ τοῦ οὐχὶ εἰκῆ ὡς ἐν ἄλλοις Πανεπιστημίοις σπαταλωμένου.

Τὸ πρῶτον ἐπιγέγραπται «ὁ ἔνδοξος λόγος.» Τοῦ ἐσωτερικοῦ τούτου λόγου γινώσκων ἔλαβεν ὁ πρῶτος ἀνθρώπος ἅμα τὸ πρῶτον διεννοήθη. Ἐν τῷ φωτὶ ὡς καὶ ἐν τῷ σκότει, ἐν τῇ ἐρημίᾳ ὡς καὶ ἐν τῇ πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους ὁμιλίᾳ, ὅταν ἀναγινώσκωμεν ὡς καὶ ὅταν γράφωμεν, ἔτι δὲ καὶ ὅταν κοιμώμεθα, ὁ λόγος οὗτος λαλεῖ ἐν ἡμῖν. Καὶ ὅμως ὁ ἀνθρώπος ὁ δι' αὐτοῦ τὰ θαυμάσια τῆς διανοίας ἔργα ἐμψυχώσας, δι' αὐτοῦ δὲ τὰς ἐν τῷ ἀπειρῷ ἀποστά-

σεις καταμετρήσας και τὸ βάρος οὐρανίων σωμάτων σταθμίσας, ὁ ἕκασταχοῦ ὑπὸ τούτου συνοδευόμενος και εἰς τὰς ἑαυτοῦ πράξεις καθοδηγούμενος, ὁ τῆς ψυχῆς τὰς ἐναργείας διὰ τούτου εἰς φιλοσοφικὰς ἀνάγων θεωρίας, εἴτε τέλεον τῆς τούτου μελέτης ἠμέλησεν, εἴτε ἀκροθιγῶς αὐτῆς ἐπιληφθεις, ὡς ὁ Πλάτων ἐν τῷ Σοφιστῇ και τῷ Θεαιτήτῳ και ὁ Ἄριστοτέλης ἐν τοῖς περὶ μνήμης, ἀντιπαρήλθεν, ἢ ὡς ὁ Σωκράτης, καίπερ πρῶτος παρατηρήσας τοῦτον ἐν ἑαυτῷ, ἐξέλαβε τὰς τούτου ὑπαγορεύσεις ὡς τι δαιμόνιον χρῆμα· τοιαῦτα δὲ περίπου ἔπαθον και οἱ Χριστιανοὶ ὅσοι διὰ τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἀνατάσεως και βυθίσεως τῆς ψυχῆς εἰς ἔκστασιν κατήγαγον αὐτήν. Ὡσαύτως δὲ και τῶν νεωτέρων φιλοσόφων διεξέφυγε τὴν προσοχήν, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐκ τῆς ἀναλύσεως ἣν ποιεῖται ὁ ἡμέτερος συγγραφεύς. Ὅθεν ἀληθῶς εἶπεῖν πρῶτον νῦν ἡ φιλοσοφία διὰ τοῦ νέου Αἰγέρου ἐπελήφθη εἰδικῶς τῆς ψυχολογικῆς τοῦ ἐνδον λόγου θεωρίας.

Ὁ ἐνδον λόγος ἐστὶ λόγος οἶος και ὁ φωνῆ διὰ τοῦ στόματος και τῆς γλώσσης ἐκφερόμενος· ἐν ἑκάστῳ ἄρα ἡμῶν ἔχει οὗτος ἐνδομύχως ὡς και ἐξωτερικῶς· διαφέρουσι δὲ, ὅτι ὁ μὲν ἐξωτερικὸς παταγεῖ ὅπωςδῆποτε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ὁ δ' ἐνδον λόγος ἡρεμεῖ και μονοτόνως συνήθως ἔχει· ὁ μέσος ὅμως ὅρος τῆς ταχύτητος μεθ' ἧς οὗτος δρᾶ ἀνώτερός ἐστι τῆς ἐκείνου, ἅτε τούτου χριζόντος πλείονος χρόνου πρὸς ἄρθρωσιν τῶν λέξεων, χρόνου δὲ τινος ἄλλου ἀναλισκομένου εἰς τὸ διαπνεῖν. Ὁ συγγραφεύς διὰ μακρῶν τὰς πρὸς ἀλλήλους ὁμοιότητας και διαφορὰς, ὡς και τὰς καθ' ἡλικίας, και τὰς κατὰ τὸ διάφορον τῆς καλλιεργείας τοῦ πνεύματος, και τῆς ἀκριβεστερίας ἢ ἀτελεστερίας γνώσεως τῆς γλώσσης ἐν ἣ ὁ ἔξω λόγος ἐκφέρεται και ὁ ἐνδον λειτουργεῖ, ἐκτίθησιν, ἢ μερικωτέρα ὅμως ἀνάλυσις, εἰ μὲν βραχεῖα, ἀτελής ἐσται, εἰ δ' ἐκτενής, ἀντιγραφή τοῦ βιβλίου.

Ἀλλὰ τὰ πάθη ταράττουσι τὴν ψυχὴν ἔτι και ἐν τῇ

μοναξία αὐτῆς, τότε δὲ και ὁ ἐνδον λόγος σφοδρότερον δρᾶ και πλησιέστερος τῷ ἔξω γίνεται· ἐν δὲ τῇ ἐμπνεύσει μάλιστα δὲ τῇ ποιητικῇ, ἀληθές τι ἐν τῇ ψυχῇ διαδραματίζεται δρᾶμα και ὁ εἰς εἰς δύο ἢ και πλείους διακρίνεται οὕτως.

Καθ' ἃς δὲ περιπτώσεις ἢ συνειδησεις, ὡς δικαστῆς εὐθύς και ἀτεγκτος ἀπὸ σοφισμάτων, λαλεῖ, δραματικώτερα εἰσι τὰ ἐν ἡμῖν συμβαίνοντα· τότε ἔχομεν ἐν ἡμῖν αὐτὸν κατηγοροῦν ἐλέγχοντα, πρὸς τοῦτον δ' ἀντιλέγοντα δι' αὐτοῦ ὡς ἀληθῶς συνήγορον, τὸ πάθος, μεθ' οὗς αὐτὸς πάλιν ὁ ἐνδον λόγος ἀπαγγέλλει τὴν ἀπόφασιν βραχεῖαν και ἐπιβάλλουσιν, ἐπιτακτικὴν ἢ ἀποτρεπτικὴν· τότε δὲ λαλεῖ οὐχὶ ἐν πρώτῳ προσώπῳ, ὡς συνήθως πράττει, ἀλλ' ἐν δευτέρῳ ἐνικῷ «ποίησον ἢ μὴ ποιήσης», διότι και ἡ προστακτικὴ ἔγκλισις ἀμοιρεῖ πρώτου προσώπου.

Ἐνδιατρίβων ὁ συγγραφεύς εἰδικώτερον περὶ τὸ δαιμόνιον τοῦ Σωκράτους και τὰς ὀπτασίας, ἢ μᾶλλον τὰς ἀκούσεις εἰς ἃς ὑπέκειτο ἡ Ἰωάννα τῆς Ἀρκῆς, ἐξηγεῖ ταύτας τε και τὸ δαιμόνιον ὡς ψυχολογικὰς και οὐχὶ ὡς παθολογικὰς παθήσεις, ἅτε τούτων μὲν οὐσῶν νοσηρὰς καταστάσεως ἀποτελέσμα, τῶν δὲ ψυχολογικῶν, οἷαι ὑπῆρξαν ἐν τῷ θεμελιωτῇ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας και ἐν τῇ νεαρᾷ και ἡρωίδι κόρῃ τῇ ἀναρριπιστάσῃ τὸ πῦρ ἐξ οὗ προήλθεν ἡ γαλλικὴ ἐθνότης, ἀνωτέρα τις τελειότης τοῦ ἐνδον λόγου παραττομένου ἐν μὲν τῷ υἱῷ τῆς Φαιναρέτης ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἔρωτος, ἐν δὲ τῇ χωρικῇ κόρῃ τοῦ Δομρεμῆ ὑπὸ τῆς ἀγνωστάτης φιλοπατρίας.

Ἀλλὰ πρὸ τοῦ Σωκράτους και τῆς Ἰωάννης ὁ Ὅμηρος ἐν θεσπεσίῳς ἔπεσι παρέστησε τὸν ἐνδον λόγον δρῶντα ὑπὸ τὸν μῦθον ὅτε μὲν τούτου τοῦ θεοῦ, ὅτε δ' ἐκείνου· οὕτως ἡ Ἀθηναῖα ἀποτρέπει τὸν Ἀχιλλεὺς ξιφουλκοῦντα κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, κτλ.

Ὁ ἐνδον λόγος κατὰ ποικίλους λειτουργεῖ τρόπους ἐσωτερικῶς τε και ἐξωτερικῶς διὰ τοῦ μονολογεῖν, τοῦ ἰδίας

διαλέγεσθαι, τοῦ ἐκχέεσθαι ἐν ἐξωτερικοῖς φθόγγοις κτλ., ἅπαντα ταῦτα ψυχολογικά εἰσι φαινόμενα ποικιλλόμενα ὑπὸ τῶν ταραττόντων τὴν ψυχὴν παθῶν ὡς καὶ ὑπὸ τῶν ἐξωθεν συμπιπτόντων, ἄξια ὅμως πάντοτε τῆς ἐπισταμένης προσοχῆς τοῦ φιλοσόφου.

Ὁ ἐνδοκός λόγος ἐστὶ τὸ ἐργαστήριον ἐν ᾧ ἡ διάνοις τοῦ ποιητοῦ ὡς καὶ ἡ τοῦ συγγραφέως προεξεργάζονται τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔργου. Ἡ ἰδέα προηγεῖται τῆς φράσεως, ὁ δὲ ἐνδοκός λόγος, συνήθως σύγχρονος τῇ συλλήψει τῆς ἰδέας, μεταβαίνει ἐφεξῆς εἰς ἐπεξεργασίαν τῆς φράσεως ὅπως ὡς οἷόν τε σαφεστέραν καὶ καλλιπεστέραν ἐξενέγκῃ τὴν ἰδέαν. Ἡ διαδοχικὴ αὕτη ἐργασία γίνεται καταδηλοτέρα ἐν τοῖς διαφόροις σταδίοις ἃ διέρχεται ὡσάκτις πρόκειται ἵνα διὰ ξένης γλώσσης, πρὸς ἣν οὐκ ἐσμὲν ἰκανῶς ἠσκημένοι, ἐνδύσωμεν τὴν ἐν ἡμῖν συλληφθεῖσαν ἰδέαν. Ἐννοεῖται οἰκοθεν, ὅτι ἐν τῷ γεγυμνασμένῳ πρὸς τὸ ἔργον τάχιον ἢ ἐπεξεργασία αὕτη διεξάγεται, διότι ἡ νῦν ἥττων χρόνου δαπάνη ἀντισταθμίζεται ὑπὸ τῆς ἐν προτέρῳ χρόνῳ καταβληθείσης πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἔξεως, ἥτις ἕξις οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ μακρὸν γύμνασμα· ὁ σαφῶς εἰδῶς σαφῶς καὶ ἐκφράζεται, κατὰ δὲ τὸν Εὐριπίδην

«οὐχ ὁ πολλ' εἰδῶς ἀλλ' ὁ σάφ' εἰδῶς σοφός.»

Ὅμοια τις ἐργασία ἀλλὰ κατ' ἀντίστροφον γίνεται λόγον ὡσάκτις ἀκούομεν ἄλλου ἢ ἀναγινώσκομεν. Τότε πρῶτον μὲν ἀντιλαμβάνομεθα τῶν λόγων, εἶτα δὲ τῆς ἰδέας· εἴ ποτε δὲ τύχει δυσνόητον τὸ χωρίον καὶ ἐν ξένη γλώσσῃ ἐξηγητηνέμενον, πρὸς ἀκριβῆ τούτου κατάληψιν ἀνάγκη ἡμᾶς μεθερμηνεῦσαι τὰς λέξεις, μετὰ δὲ τινὰς διαφοροὺς ἀντιλήψεις τῆς ἐννοίας καταστήσομεν ἴσως εἰς τὴν ἀληθῆ ἰδέαν, ἣν ὁ συγγραφεὺς ἢ ὁ ποιητὴς ἐβουλήθη ἐκφράσαι. Οὐδὲν ἥττον βέβαιόν ἐστιν, ὅτι ὅσῳ ὑψηλότερα ἢ ἰδέα καὶ ἀήθης τοῖς πολλοῖς τῶσφ καὶ ἡ δυσχέρεια τοῦ ὡς δεῖ ἐξ-

ενεγκεῖν αὐτὴν αὐξάνει. Ἐφ' ᾧ καὶ οἱ ἐξαιρετικῆ ἐπινοίας πεπροικισμένοι ἐπὶ μακρὸν ἐπεξεργάζονται τὴν περιβολὴν τῆς ἐχυτῶν ἰδέας.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ ψυχῆς (Γ, 7, 3) εἶπεν αὐτῶς «δέποτε νοεῖ ἄνευ φαντάσματος ἡ ψυχὴ», τουτέστι πᾶσα ἰδέα στρέφεται περὶ τι, τοῦτο δὲ τὸ τι, ἅμα ἐπελθὼν τῷ νῷ περιβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἐνδοκού λόγου τὸ ἐξωτερικὸν εἶδος ἅμα δὲ καὶ τὰς ιδιότητας ὧν εὐμοιρεῖ τὸ τι τοῦτο.

Ὅθεν πᾶσῃ ἰδέᾳ ἐνσώματου ὄντος παρομαρτεῖ τὸ εἶδωλον τοῦ ὄντος· οὕτω παρὰ τῇ ἰδέᾳ ἄνθρωπος, ἵππος, ῥόδον, μύρμηξ ἅμα ἐπερχομένη συμπαρίσταται τῇ φαντασίᾳ τὸ εἶδωλον τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἵππου, τοῦ ῥόδου, τοῦ μύρμηκος. Ἔστιν ὅτε δὲ καὶ τ' ἀσώματα τοῦ αὐτοῦ κοινωνοῦσι νόμου, οὕτω τὸν Θεόν, τὸ ἀπειρον, τὸν χρόνον φανταζόμεθα. Ἴσως ἐξαιρέσις τις ὑπάρχει ὡς πρὸς τὰς καθαρῶς ἀφηρημένας ἰδέας, οἷον τῆς ἀνάγκης, τοῦ πεπωμένου καὶ ἄλλων τοιούτων, οὐχὶ διότι αἱ τοιαῦται ἰδέαι εἰσι παντελῶς ἀπεκδεδυμένα φαντάσματος ἐν τῇ διανοίᾳ, ἀλλὰ διότι ὑπὸ συμβολικὸν παρίστανται φάντασμα, ὡς ἡ Δικαιοσύνη ὑπὸ τὸ εἶδωλον ὃ ἐτύχομεν ἰδεῖν τῆς Θέμιδος, ὡς ἡ ἱστορία ὑπὸ τὸν τύπον τῆς Μούσης Κλειοῦς, κτλ. Οὕτω δ' ὡς ὁ ἐξωτερικός λόγος δίδωσιν ἐν ὀνομα εἰς πᾶσαν ἰδέαν πρὸς παράστασιν αὐτῆς καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν ἐκάστη διαλέκτῳ διαφέρει, ὁμοίως καὶ ὁ ἐνδοκός λόγος δίδωσι πᾶσῃ ἰδέᾳ ἐν εἶδωλον, αὐτῷ μὲν τῷ ὄντι ὁμοιον, εἰ τοῦτο ἐνσώματον, συμβολικὸν δὲ, εἰ μόνον νοητόν.

Ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς διὰ μακρᾶς φιλολογικῆς παρεκβάσεως ἐξετάζει τὰ περὶ τὰς ὀνοματοποιίας, τὰς μεταφορὰς καὶ τὰ σύμβολα, ὧν ἡ μὲν μελέτη λίαν ἐπαγωγὸς καὶ διδασκτικὴ, ἡ δ' ἀνάλυσις δυσχερής. Ἄλλως τε καὶ τοῦ συγγραφέως γράψαντος γαλλιστὶ ἔδει ἡμᾶς ἀναζητῆσαι τ' ἀντίστοιχα ἐν τῇ ἐλληνικῇ γλωσσοτυπίᾳ, ἥτις πάντως δύναται παρασχεῖν μείζονα πλοῦτον πρὸς τοιαύτην ἐρευναν, πλὴν ἡμεῖς οὔτε τὸν προσήκοντα χρόνον διαθέσθαι

ἔχομεν, οὐτ' ἂν τοῦτον εὐρίσκωμεν ἔχομεν τὰς ἀναγκαίαις πρὸς τὸ ἔργον γνώσεις.

Συμπεραίνοντες λέγομεν, ὅτι ἡ συγγραφή αὕτη ἀναλύσασα ὡς οἶόν τ' ἀκριβῶς τὴν φύσιν, τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἔνδοξοῦ λόγου νέαν ὄλως καὶ, ὡς εἶπεῖν, ἀπᾶντητον μέχρι τοῦ νῦν τρίτον ἠνέωξε τοῖς φιλοσοφοῦσι, προκαλεῖ δὲ ταυτοχρόνως εἰς τὴν ἀκριβῆ τῆς σημασίας πάσης ἐκφερομένης λέξεως γνώσιν, κατὰ τοῦτο ἐπανάγουσα τῶν Στωϊκῶν τὸ δόγμα ὅτι «*ἡ σαφήνεια ἐστὶν ἐν λέξει γνωρίμως παριστώσῃ τὸ νοούμενον*».

§ 2.

Τὸ δ' ἕτερον τοῦ νέου Αἰγέρου ἔργον ἐστὶν ἓν, τὸ τρίτον, τῶν τεσσαρωνκιδέκα κεφαλαίων εἰς ἃ ὑπ' αὐτοῦ ἡ ὅλη περὶ Διογένην τὸν Λαέρτιον συγγραφή διήρηται. Καὶ πολύτιμον μὲν τὸ ἐκ τῆς φιλολογικῆς ἐλληνικῆς πανωλεθρίας ναυάγιον τοῦτο, διεστρεβλωμένον δ' ἐν πλείστοις, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ μακρὰς ἐπιδεόμενον μελέτης πρὸς ἀποκατάστασιν, ἐπι δὲ καὶ ἐπιστημονικῆς μεθόδου πρὸς κατάταξιν τοῦ ἐν τούτῳ συνεσωρευμένου πλούτου, μάλιστα δὲ περὶ τῶν κατὰ τὰς φιλοσοφικὰς αἱρέσεις τῆς πάλαι Ἑλλάδος δογμάτων.

Ἐβίωσεν ὁ Λαέρτιος περὶ τὸν Γ μετὰ Χριστὸν αἰῶνα, ἦτοι εἰς χρόνους στείρους εἰς πρωτότυπα ἔργα· ὅθεν καὶ τοῦ Διογένους τὸ ἔργον ἐστὶν ἀπάνθισμα ἐξ ἀρχαιοτέρων, ἰδίως δ' ἀλεξανδρινῶν, συγγραφῶν, ὡς ἐστὶν εἰκάσαι, οἶον ἐκ τῶν *πινάκων τῶν ἐν πάσῃ παιδείᾳ διαλαμβάναντων καὶ ὧν συνέγραψαν*, οὓς ἔγραψε Καλλίμαχος ὁ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης μετὰ Ζηνόδοτον ἐφορεύσας, μάλιστα δὲ ἐκ τῶν Σωτίωνος τοῦ ἐν χρόνοις Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς ἀκμάσαντος, οὗ καὶ δύο πρὸς τὸ εἰκοσάκις μνημονεύει ὁ Λαέρτιος καὶ ἐξ οὗ κυρίως τὰ περὶ *Διαδοχῶν τῶν φιλοσόφων* παρέλαβε.

Περὶ *Διαδοχῶν*! περίεργος ἡ φράσις, ἅτε τῆς λέξεως ἐν χρήσει οὐσης διὰ τὰς βασιλικὰς δυναστείας τὰς πορφύρα ἠμφιεσμένας καὶ οὐχὶ διὰ τοὺς εὐτελεῖς τριβῶνια περιβεβλημένους φιλοσόφους. Καὶ ὅμως ὀρθῶς *Διαδοχὰς φιλοσόφων* ὠνόμασαν αὐτὰς οἱ Ἀλεξανδρεῖς Ἕλληνες, διότι καὶ τῶν βασιλείων αὐταὶ εὐγενέστεραι, καὶ τῶν τοιούτων δυναστειῶν διαρκέστεραί εἰσιν αἱ τῶν ἐν σοφίᾳ διαπρεψάντων διαδοχαί.

Οἱ πρὸ τοῦ Σωκράτους φιλοσοφήσαντες περὶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα κυρίως διέτριψαν· ἐν τούτοις οἱ ἑπτὰ σοφοί, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Ἀναξίμανδρος, ὁ Ἀναξαγόρας καὶ ἄλλοι τινές.

Ὡς πρὸς τὸ ἠθικὸν δὲ τῆς φιλοσοφίας μέρος, ἀπὸ Σωκράτους, τοῦ ἀληθοῦς θεμελιωτοῦ τῆς φιλοσοφίας, δέκα ποιεῖται Διογένης ὁ Λαέρτιος αἱρέσεις, ὀρίζει δὲ τὴν αἵρεσιν «*πρόσκεισιν ἐν δόγμασιν ἀκολουθίαν ἔχουσιν.*» εἰσὶ δὲ αὐταί· α), Ἀκαδημαϊκῆ, ἧς ἀρχαίας μὲν προέστη Πλάτων, μέσης δ' Ἀρκεσίλαος, νέας δὲ Λακύνδας· β), Κυρηναϊκῆς ὑπὸ Ἀρίστιππον· γ), Ἡλειακῆς ἀπὸ Φαίδωνος τοῦ Ἡλείου· δ), Μεγαρικῆς ἀπὸ Εὐκλείδου τοῦ Μεγαρέως· ε), Κυνικῆς ἀπὸ Ἀντισθένης· ς), Ἐρετρικῆς ἀπὸ Μενεδήμου· ζ), Διαλεκτικῆς ἀπὸ Κλειτομάχου τοῦ Καρχηδονίου· η), Περιπατητικῆς ἐξ Ἀριστοτέλους· θ), Στωϊκῆς ἀπὸ Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως· καὶ ι), Ἐπικουρείου, τῆς μόνης τοῦ ἠγησαμένου αὐτῆς Ἐπικούρου λαβούσης τὸ ὄνομα. Ὑπῆρξαν δὲ καὶ τινες ἄλλαι ὡς ἡ Πυρρώνειος, ἣν διὰ τὴν ἀσάφειαν ἀποποιῶνται, καὶ ἡ Ἐκλεκτικῆ εἰσαχθεῖσα ὑπὸ Ποταμίωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως ἐκλεξαμένου τὰ ἀρέσαντα ἐξ ἐκάστης τῶν αἱρέσεων.

Τὸν βουλόμενον ἀκριβέστερον ἐγκῦψαι τοῖς δόγμασι τῶν διαφόρων τούτων Σχολῶν τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας παραπέμπομεν εἰς τὴν πολλοῦ λόγου ἀξίαν πεντάτομον συγγραφὴν τοῦ ἡμετέρου Νικ. Κοτσιαῖ, ἐν ἣ εὐρήσει καὶ τὰς τούτων τροπὰς παρὰ Ῥωμαίοις διὰ δὲ τοῦ Μέσου αἰῶνος καθηκούσας μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Εἰς Βίκτωρα δ' Αἴγερρον ἐπανιόντες τὸν λόγον εὐχόμεθα ὅπως καὶ τὴν λοιπὴν αὐτοῦ συγγραφὴν εἰς φῶς ἐκδώσῃ, διότι οὕτως ἔξαμεν συστηματικῶς κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων τὰ φύρδην μίγδην συμπεφυρμένα ἐν Διογένει τῷ Λαερτίῳ περὶ τοὺς βίους καὶ τὰς δόξας τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος, ὡς καὶ τὰ ἔργα ἐκάστου, τ' ἀποφθέγματα καὶ εἴ τι ἄλλο. Καὶ δυσχερὲς μὲν τὸ ἔργον ἀλλ' ἀντάξιον τῶν δυνάμεων νέου σοφοῦ, διότι κατ' Εὐριπίδην

α. τοὺς πρόβους γὰρ οἱ ἄγαθοὶ
ατολμῶσι.»

Ἀθήνησι τῇ 4 Φεβρουαρίου 1882.

Ν. Ι. ΣΑΡΙΠΟΔΟΣ.

ΕΙΚΑΣΙΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ Εἰς ΛΑΤΙΝΟΥΣ
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ.

Α'.

Κορν. Νέπωτ. *Πελοπιδ.* 3, 2: *Allata est enim epistola Athenis ab Archino uno ex his Archiae qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat.*

Οὕτω φέρεται τὸ κείμενον εἰς πάντα τὰ σωζόμενα ἀντίγραφα πλὴν ἑνός, μὲ μικρὰς τινὰς περὶ τὴν ὀρθογραφίαν διαφορὰς, περὶ ὧν κατωτέρω. Ἄλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι ὅπως ἔχει τὸ κείμενον τοῦτο οὐδεμίαν δύναται νὰ εὐοδώσῃ ἔννοιαν, ἢ δὲ παρά τινων ἐκδοχῇ τοῦ *uno* ὡς ἀρχαϊκοῦ δῆθεν τύπου δοτικῆς εἶναι πάντως ἀπορριπτέα. Ὁθεν πρῶτος ὁ Βόσιος (1667) ἔτρεψε τὸ *uno* εἰς *uni*, ὅπερ ἐδέχθησαν καὶ πάντες σχεδὸν οἱ μετ' αὐτὸν ἐκδόντες τὸν Νέ-

πωτα, ὑπολαβόντες ὅτι τὸ ὀρθὸν δῆθεν *uni* ἐτράπη εἰς *uno* ἐκ σφάλματος τῶν ἀντιγράφων, προελθόντος ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος τῆς τελευταίας συλλαβῆς τοῦ *Archino*. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ ἐπιστολὴ ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ἀρχίνου πρὸς τινὰ ἐξ αὐτῶν (τῶν ἀρχόντων), δηλαδὴ τὸν Ἀρχίαν, ὅστις τότε κτλ. Ἄλλ' εἶναι τάχα ὀρθὸν τὸ *Archino*; Ὁ Πλούταρχος ἐν β. *Πελοπ.* 9 λέγει: «Ἦκε γὰρ τις ἐξ Ἀθηνῶν παρ' Ἀρχίου τοῦ ἱεροφάντου πρὸς Ἀρχίαν τὸν ὁμώνυμον, ξένον ὄντα καὶ φίλον, ἐπιστολὴν κομίζων σαφῶς ἕκαστα φάσκουσιν» καὶ ἐν τῷ *Περὶ τοῦ Σωκρ. δαιμον.* 30: «Ἦκεν ἐνθένδε παρ' ὑμῶν ἐπιστολὴ παρ' Ἀρχίου τοῦ ἱεροφάντου πρὸς Ἀρχίαν ἐκεῖνον, ὄντα φίλον αὐτῷ καὶ ξένον ἐξαγγέλλουσα τὴν κάθοδον καὶ τὴν ἐπιβουλήν τῶν φυγάδων.» Ὡστε κατὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου ὁμώνυμος ἦτο ὁ ἐπιστέλλων πρὸς τὸν πρὸς ὃν ἐπεστέλλετο ἡ ἐπιστολὴ καὶ ὁ μὲν ἦτο ἱεροφάντης ἐν Ἀθήναις, ὁ δὲ πολέμαρχος ἐν Θήβαις. Ταῦτα λοιπὸν ἔχων ἤδη πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Ἄλδος ἔχει διορθώσει καὶ τὸ τοῦ Νέπωτος κείμενον ὡς ἐξῆς: *ab Archia hierophante, Archiae* κτλ. Ἡ διόρθωσις αὕτη ἦτο μὲν βεβαίως ὀρθὴ κατὰ τὸ νόημα, ἀλλ' ἐφαίνετο ὅπως αὐθαίρετος ὑπὸ τὴν ἔποψιν τὴν παλαιογραφικὴν καὶ διὰ τοῦτο ἴσως οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν ἀφέντες αὐτὴν περιωρίσθησαν εἰς μόνην τὴν τοῦ Βοσίου (α), χωρὶς ὅμως νὰ ἀναλογισθῶσιν ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Νέπωτος οὐδὲ ὅπως οὕτως συνεφώνει πρὸς τὰ σχετικὰ χωρία τοῦ Πλουτάρχου, ὅστις πάντως περὶ ἑλληνικῆς ἱστορίας ὑποκειμένου τοῦ λόγου θὰ διέσωσεν ἀδολωτέραν τὴν ἐξ ἀρχαιοτέρων πηγῶν παράδοσιν, ἄλλως

(α) Ὁ Βόσιος συμπαραλαμβάνων ἐν μέρει καὶ τὴν τοῦ Ἄλδου εἰκασίαν ὑπετόπασεν: *ab Archia uni ex his, Archiae qui* κτλ. ὁ δὲ Heusinger ἀμφοτέρας καὶ τὴν τοῦ Ἄλδου καὶ τὴν Βοσίου ἀποδεχόμενος: *ab Archia hierophante uni ex his, Archiae, qui* κτλ. Ἴδὲ περὶ τοῦ χωρίου τὸν Nipperdey, *Spicilegium criticum in Corn. Nepote* ἐν *Λειψία* 1850 σλ. 55.

δὲ καὶ τοῦτο ἀκόμη πείθει ὅτι ἡ τοῦ Νέπωτος γραφή δὲν ἔχει ὑγιῶς, ὅτι δηλαδὴ λόγον ποιούμενος ὁ Ῥωμαῖος ιστορικὸς περὶ Ἀρχίνου, ἀγνώστου ἄλλως τοῖς Ῥωμαίοις, δι' οὓς κυρίως ἔγραφε, δὲν θὰ ἔγραφεν *ab Archino* ἀπλῶς ἄνευ τινὸς προσδιορισμοῦ, ἀλλὰ θὰ προσδιώριζε τὸ ιστορικὸν ἐκεῖνο πρόσωπον ὅπως ἔπραξε διὰ τὸ ἕτερον, τὸν Θηβαῖον δηλαδὴ Ἀρχίαν, ἐνθα προσθέτει *qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat*. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ὁ Νέπως ἔγραψεν οὕτως : *ab Archia uno ex hierophantis, Archiae qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat*. Στηρίζομεν δὲ τὴν ἡμετέραν διόρθωσιν ὅχι μόνον εἰς τὰ σχετικὰ χωρία τοῦ Πλουτάρχου, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐξῆς ἀκόμη παλαιογραφικοὺς λόγους· ὅτι ὁ κωδιξ M (δηλοῦμεν τοὺς κώδικας κατὰ τὸν Halm τὸν ἐκδόντα κριτικὴν τοῦ Νέπωτος ἔκδοσιν ἐν Λειψία τῷ 1871) ἔχει, διαφόρως τῶν ἄλλων κωδίκων ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου ὑπεδηλώσαμεν, *ab Archio* (γρ : *Archia*) καὶ ὅτι ἀντὶ τοῦ *uno ex his* ὁ P ἔχει *uno ex hiis*, ὁ R : *uno chexis*, ὁ M : *uno tijs*, ὁ u : *uno tys*. Αἱ παραλλαγαι αὗται μαρτυροῦσιν ὅτι εἰς τὰς λέξεις *ex his* ὑπάρχει ἡ διαφθορὰ καὶ ὅτι πρέπει νὰ μὲνη τὸ *uno* ὡς ἔχει ἐν τοῖς ἀντιγράφοις. Προσθετέον ὅτι, ὡς πιθανώτατα φαίνεται, ἡ γραφή *ab Archino* ἥτις ἀποδεικνυται ἐσφαλμένη, προέρχεται ἐκ συγχύσεως τῆς ὀρθῆς γραφῆς : *ab Archia uno* κτλ.

Κορν. Νέπωτ. Ἐπαμειν. 3, 4 : *amicorum in se tuendo caruit facultatibus, fide ad alios sublevandos saepe sic usus est, ut* κτλ.

Ἀντὶ τοῦ προφανῶς ἐσφαλμένου *fide* ἔγραψεν *isdem* ὁ Haupt. Ὁ Nipperdey διώρθωσεν εἰς *idem*, ὅπερ ἀφῆκεν οὕτω καὶ ὁ Lupus ἐν τῇ μετεκδόσει τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη τῶν ἐκδόσεων τοῦ Κορν. Νέπωτος τοῦ Nipperdey τῇ τε μεγάλῃ (ἐν Βερολίῳ 1879) καὶ τῇ μικρᾷ (αὐτόθι 1878). Οὐδετέρω τῶν διορθώσεων τούτων ἔχει καλῶς, ἀλλὰ γραπτέον : *sed eis (FIDE=SEDEis)*. Ἄν μάλιστα ληφθῇ πρὸ

ὀφθαλμῶν τὸ γοτθικὸν λεγόμενον σχῆμα τοῦ s, ὅπερ εἶναι παρεμφερέστατον πρὸς τὸ τοῦ f, ἡ διόρθωσις καθίσταται βεβαιοτάτη.

Κορν. Νέπωτ. *Εὐμέτρ.* 11, 3 : *Non enim hoc convenire Antigoni prudentiae, ut sic deuteretur victo : quin aut interfici aut missum fieri iuberet.*

Τὸ ῥῆμα *deuti* οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ εὐρίσκεται ἢ ἐν τούτῳ μόνῳ τῷ χωρίῳ, ὅθεν καὶ εὐλόγως πρέπει τοῦτο νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ ὑγιῶς ἔχον. Ὁ Lupus ἐν τῇ μετεκδόσει τῆς μεγάλης ἐκδόσεως τοῦ Nipperdey νομίζει ὅτι τὸ *deuti* ἴσον ἠδύνατο τῷ *abuti* ἐν τῇ δημωδεστέρῃ δῆθεν τῶν Ῥωμαίων φωνῇ λέγων ὅτι καὶ τὰ Περὶ τοῦ Ἰσπανικοῦ πολέμου ἀπομνημονεύματα τὰ ψευδῶς τῷ Καίσαρι μέχρι τινὸς ἀποδοθέντα, ἄτινα, ὡς γνωστὸν, θεωροῦνται τὰ νῦν ὡς εἰς τῶν γνωστοτέρων τύπων τῆς δημωδεστέρας γλώσσης, συχνὴν ἔχουσι τὴν χρῆσιν ῥημάτων συνθέτων μετὰ τῆς *de* προθέσεως. Φέρει δὲ εἰς πίστωσιν τῶν λόγων τοῦ ὁ Lupus καὶ τὸν Köhler (Πρακτικὰ τοῦ φροντιστηρίου τῆς Ἐρλάνγης I. 385). Καὶ ἐν τῷ λίαν περισπουδάστῳ δ' αὐτοῦ βιβλίῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ *Der Sprachgebrauch des C. Nepos* (ἐν Βερολίῳ 1876) ὁ αὐτὸς Lupus ἀφίνει τὸ *deuteretur* νὰ κεῖται (σλ. 71) θεωρῶν αὐτὸ ὡς ἄπαξ *ειρημένον*. Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι πιθανὴ ἡ γνώμη τοῦ λογίου ἀνδρὸς καὶ ὅτι ἄλλο τι θὰ ὑποκρύπτηται ἐν τῷ *deuteretur*. Ὅμοια φρονῶν καὶ ὁ Nipperdey (*Spicilegii alterius pars V* σελ. 11) εἶχεν εἰκάσει ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ *uteretur devicto*, μετατιθεμένης δηλαδὴ τῆς προθέσεως ἀπὸ τοῦ ῥήματος εἰς τὴν μετοχὴν, ταύτην δὲ τὴν γραφὴν παραδόξως ἀφῆκεν ὁ Lupus καὶ ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη τῷ 1878 μετεκδόσει τῆς μικρᾶς ἐκδόσεως τοῦ Nipperdey (ἐκδ. ἐβδόμη ἐν Βερολίῳ). Ἄλλὰ καὶ ὁ Λαμπίνος εἶχεν ἤδη θεωρήσει ὡς διεφθαρμένην τὴν λέξιν καὶ εἶχε γράψει : *se uteretur victo*.

Καὶ ἡ παλαιὰ τοῦ Λαμπίνου διόρθωσις καὶ ἡ νεωτέρα

τοῦ Nipperdey δὲν φαίνονται ἐπιτυχεῖς. Ὁ Dederich ἐνόμισεν ὅτι ἐν τῇ δῆθεν προθέσει *de* ὑποκρύπτεται τι ἐπίρρημα καὶ εἶλασεν ὅτι γραπτέον *dementer uteretur victo*. Καὶ ἡμεῖς εἰκάζομεν ὅτι ἐπίρρημά τι ὑποκρύπτεται ἐκεῖ, ἀλλ' ὄχι τὸ *dementer* καὶ τολμῶμεν νὰ προτείνωμεν τὴν γραφὴν *dulciter uteretur (dulciTERuTERetur)*, τοῦ *dulciter* ἐνέχοντός τινα μάλιστα εἰρωνείαν, ἣτις δὲν φαίνεται νὰ εἶναι πάντῃ ἀπάδουσα πρὸς τὸ νόημα τοῦ προκειμένου χωρίου.

Σαλλουστ. *Ιουγ.* 5, 5: *sed imperi vitaeque eius finis idem fuit.*

Τὸ *sed* οὕτως ἀπλῶς τεθειμένον, λαμβανομένης μάλιστα πρὸ ὀφθαλμῶν τῆς πρὸς τὰ ἡγούμενα σχέσεως, διακαίως ἐφάνη ὑποπτον εἰς τινὰς τῶν ἐκδοτῶν. Ἄλλοι ἐτήρησαν αὐτό, τινες δὲ τὸ μετέβαλον εἰς *et*. Νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ *sed enim* (= ἀλλὰ γάρ), *sed enim imperi* (πρβλ. πλὴν ἄλλων Οὐεργιλ. *Air.* 1, 19). Τὸ ἡγούμενον ῥῆμα *permansit* ἔχει ἀνάγκη τῆς ἀκολουθοῦ φράσεως ὡς αἰτιολογικῆς, τὴν δὲ αἰτιολογίαν σὺν τῇ ἐναντιώσει δηλοῖ τὸ *sed enim*.

Καίσι. *de bello civili* I, 1, 1: *Referunt consules de republica in civitate,*

Τὴν γραφὴν τῶν ἀντιγράφων *in civitate*, προφανῶς ἐφθαρμένην οὔσαν, μεταβαλόντες οἱ περὶ τὸν Hotomann ἔγραψαν *infinite*. Ἀλλὰ καὶ οὕτω δὲν εὐοδοῦται προσηκόντως τὸ νόημα οὔτε φαίνεται οὐδὲ τὸ παράπαν ἀσπαστὴ ἡ γνώμη τοῦ H. Alton τοῦ γράψαντος (*Observationes* κτλ. ἐν Δουβλίῳ 1874): *in Victoriae* (δηλ. *aede*). Νομίζομεν ὅτι ἂν γράψωμεν *incitate* καὶ τοῦ ἀρχετύπου κειμένου πολὺ δὲν ἀφιστάμεθα καὶ ἀρροδιωτάτην ἀποδίδομεν λέξιν εἰς τὴν ἀπαιτουμένην ἔννοιαν (α).

(α) Τὴν λέξιν *incitate* καὶ τοῦ Klotz τὸ λεξικὸν καὶ τοῦ Forcellini (ἔκδ. τοῦ 1839), ἃ ἔχω ὑπ' ὄψιν, ἀναγράφουσιν ἄνευ παραπομπῆς

Καίσι. αὐτόθι I, 3, 1: *Laudat Pompeius atque in posterum confirmat, segniores castigat atque incitat.*

Ὁ Πομπήϊος ἐπαινεῖ τοὺς συγκλητικούς πάντας, ἐπιτιμᾷ δὲ τοὺς *segniores* τῶν συγκλητικῶν. Προφανῶς λείπει τὸ ἀντικείμενον τῶν ῥημάτων *laudat* καὶ *confirmat*, ἐν ᾧ δὲν ἔπρεπε, μάτην δὲ προσπαθοῦσι νὰ πείσωσιν ὅτι εἶναι ἀλύμαντον τὸ χωρίον οἱ ἐχόμενοι τῆς κοινῆς φερόμενης γραφῆς. Ἀλλὰ καὶ αἱ μέχρι τοῦδε γενόμεναι ὑπὸ τινῶν κριτικῶν συμπληρώσεις δὲν φαίνονται πάντῃ ἐπιτυχεῖς. Γραπτέον: *Laudat Pompeius atque in posterum confirmat audaciores, segniores castigat atque incitat.*

Καίσι. αὐτόθι I, 48, 5: *Tempus erat autem difficillimum, quo neque frumenta in hibernis erant neque multum a maturitate aberant.*

Τὸ χωρίον νοσεῖ καὶ πλεῖστα ἐπεχειρήθησαν πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ. Ἡδὴ ὁ Σκαλίγερος εἶχε μεταγράψει τὸ *hibernis* εἰς *herbis*, ὅπερ πάλιν μετέβαλεν ὁ Kraner εἰς *horreis* καὶ ὁ Dittemberger εἰς *acervis*. Ἐπειτα ὁ Köchly ἀντὶ τοῦ *neque . . . neque* ἔγραψε *neque (multum)que*. Τὸ χωρίον πιστεύομεν ὅτι διορθοῦται, χωρὶς νὰ παρεκτραπῶμεν τῆς γραφῆς τῶν κωδίκων, ὡς ἐξῆς: *Tempus erat autem difficillimum, quo neque frumenta in hibernis (=hibernis horreis) erant novaque* (ἐξ οὗ προήλθε τὸ δεύτερον *neque* παρανοηθείσης τῆς συντάξεως) *multum a maturitate aberant*. Οὔτε δηλ. παλαιὸν σῖτον εἶχον πλέον εἰς τὰς ἀποθήκας, οὔτε ὁ νέος ἦτο ἀκόμη ὠριμος. Ἡ σύνταξις *neque . . . que*, ἣν εἶχεν ἀποκαταστήσει καὶ ὁ Köchly εἰς τὸ χωρίον χωρὶς νὰ διορθώσῃ αὐτὸ ἐξ ὀλοκλήρου, οὐδὲν ἔχει τὸ ἀηθές (Kühner *Ausführl.*

εἰς χωρία συγγραφέων, τὰ τρία δὲ παραδείγματα τὰ ἐκεῖ ἀναγραφόμενα ἀναφέρονται εἰς τὸ συγκριτικὸν *incitatus*, οὗ χρῆσιν ποιεῖται ὁ Κικέρων.

Gram. der lat. Sprache τμ. 6' σλ. 663), εἶναι δὲ κοινὴ καὶ εἰς τὴν ἑλλην. γλῶσσαν. (Ὅτε ἐπεμίγνυντο ἔτι ἀκηρυκτὶ παρ' ἀλλήλους καταστάντες τε ζυνεχῶς ἐπολέμουν. Θουκυδ. 2, 1).

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 8 Φεβρουαρίου 1882.

Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΘΕΣΠΙΩΝ ΚΑΙ ΘΗΒΩΝ.

1.

Ἄρχοντος Ποπλίου ✕ τοῦ Δέκμου, μηνὸς Βουκατίου, οἱ ἄρχοντες Μ. Ἀντώνιος Πρῖμος καὶ Μ. Ἀντώνιος Ζώσιμος καὶ Π. Καστρίκιος ἐστηλογράφησαν τοὺς ἐν τῷ ἄνω γυμνασίῳ

8	Μ. Ἰσμηνοδώρα	ἐκ τῶν ἰδίων.
	Μ. Θάλερος	Ἐπαφρίων Ἀφροδεισίου Ἀθήναιος
	Μάρκος Μάρκου	Ἀφροδᾶς Φίλωνος Εὐμάρωνος
	Παράμονος Πεπταε	Εὐτυχος Χίλωνος
	Στερτίνιος Φῆλιξ	Λικίνιος Πριμίων παρακληθεῖς
10	Ἐπαφρᾶς Βαλαρίων	Ὀμολωίων Παραμόνου εἰσῆλθεν
	Ἀπελλᾶς Κοίντου	Εὐέλπιστος δημόσιος εἰς τὸ
	Ζώσιμος Διομήδου	Παράμονος Διοκλέους γυμνάσιου
	Παράμονος Σωσικλέους	Πειθέρωε βυρσεύς
	Κόϊντος Λόξιος	Μ. Ἀτείμητος
15	Φίλων Ἐπαφροδείτου	Φιλάδελφος Ἀφροδάτου καὶ Εὐμά-
	Ὀνήσιμος Τερτίου	Ζώσιμος Βεικερίου
	Ἐπάγαθος Σιμαλίωνος	Ζώπυρος Μινυκίου ρων Ἀθη-
	Ἐπαφρόδιτος Βαυνας	Σωτήριχος Δαμαρίωνος ναίου καὶ
	Λ. Ἀφροδάτης	Σεραπίων Ἐπικτήτου ἀνέθηκαν
20	Μουσικὸς Κοστραε	Θεόφιλος Ἐπαφρᾶ
	Ὀνήσιμος Λαιδρος	Παράμονος Ὀμολωίωνος ἐλαίου με-
	Ἐπίνικος Σιμίου	Ἐλενος Ὀμολωίωνος τρητὰς δέ-

	Ἀπέλλιος Σώταιρος	Σωτήριχος Φιλέρωτος	κα καὶ τὸ
	Εἰσίων Ὀνήσιμου	Εὐφρόσυνος ζωγράφος	πυριατήρι-
25	Κρεπερῆιος Κόγνιτος	Νικηφόρος Τυλλίου	ων ἐσίρωσαν
	Σωτήριχος Ἀθηνοδώρου	Ἀττικίων Ἀντέρωτος	Σωτήριχος
	Ἀπολλόδωρος Νικοκράτους	Θεόξενος Παραμένοντος	Ἐπαφρᾶς
	Ἀφροδᾶς Μενεκράτους	Διονύσιος Μελανκόμας	Σωτήριχος
	Διοκλῆς Δημητρίου	Εὐπορος 7 Κράνου	
30	Σωτᾶς Τύλλιος	Ζωτᾶς Ὀμολωίχου	Σωτη'ρ. . . .
	Ἀφροδᾶς Ἡμιμναίου	Εἰσιγένης Ζωίλου	1. . . .
	Μουσίων Ζωσίμου	Φ. . . . — — εἰξένου	
	. . . ;	. . . ;	

Τῆς ἀνωτέρω ἐπιγραφῆς, ὡς καὶ ἄλλων τινῶν, χάρτινον ἐκ τοῦ λίθου ἀποτύπωμα ἐκόμισε κατ' αὐτὰς εἰς Ἀθήνας ὁ ἀπὸ ἐτῶν ἀξιεπαίνως ἐπιμελούμενος τὰ ἐν Θήβαις καὶ τοῖς πέριξ ἀρχαῖα Ἐπαμιν. Κορομάντζος, καὶ κατ' αὐτὸ ἐποίησα ἐγὼ τὴν ἀντιγραφὴν. Ὁ λίθος ὁ ἔχων τὰ γράμματα εὐρέθη, καθ' ἃ μοι εἶπεν ὁ Κορομάντζος, εἰς θέσιν Βέρεζα (ὄνομα Ἀλβανικόν, πημαῖνον τρυπήσαν) τῆς περιφερείας τοῦ χωρίου Καζνέσι, τοῦ βορείως τῶν Θεσπιῶν. Τῆς ἐπιγεγραμμένης ἐπιφανείας τοῦ λίθου τὸ ὕψος, καθὼς τὸ ἐμέτρησα ἐπὶ τοῦ χαρτίου, εἶναι 0,42, τὸ πλάτος 0,45. Τὸ πάχος ἀγνοῶ. Σχῆμα γραμμάτων τὸ τοῦ 6^{ου} ἴσως καὶ γ' μ. Χ. αἰῶνος. Ἐν τρισὶ τῶν τελευταίων στίχων τῆς τρίτης στήλης τὸ σίγμα εἶναι τοιοῦτο C, τὸ δὲ ὠμέγα W. Κατωτάτω ἴσως λείπουσιν ἔτι στίχοι τινές.

Ἡ ἀναγραφή αὕτη, ἂν εἶναι ἐρῆβων ἢ εὐεργετῶν ἢ συνδρομητῶν γυμνασίου τοῦ ἐν Θεσπιαῖς, (*) δὲν εἶναι πάντη σαφές, ὡς οὐδὲ τὸ τίνες οἱ ἄρχοντες οἱ στηλογράφησαντες τὰ πολλὰ ὀνόματα ἐκ τῶν ἰδίων. Ὅχι εὐζύμβλητον εἶναι καὶ τὸ διὰ τί ἐν τοῖς ἀναγεγραμμένοις πρώτη φαίνεται γυνή τις, ἥς τὸ προωνύμιον ἢ τὸ γενεᾶς Ῥωμαϊκῆς ὄνομα ὁράται

(*) Ὁ Πιζτανίας ἐν τοῖς περὶ Θεσπιῶν θέατρον μὲν ἀναφέρει, γυμνάσιον δὲ οὐδὲν, ἀλλὰ βεβαίως εἶχον οἱ Θεσπιεῖς, ὡς πᾶσα Ἑλληνικὴ πόλις, ἀποῦ καὶ ἀγῶνας ἐτίθεντο οὐ μόνον μουσικούς, ἀλλὰ καὶ ἀθλητῶν. Εἶχον δέ, ὡς φαίνεται, δύο, ἄνω καὶ κάτω.

μονογράμματον οὕτω \overline{M} , ὅπερ σπανιώτατον (ἴδε Mittheil. d. d. arch. Inst 1878, σελ. 373). ἐφεξῆς δέ, ἐν τῇ β' στήλῃ, τρεῖς τῶν ἀναγεγραμμένων πατρὸς μὲν ὄνομα δὲν ἔχουσιν, προσηγορικὰ δὲ τὸ δημόσιος, τὸ βυρσεύς καὶ τὸ ζωγράφος. Ἐν τοῖς ἄλλοις κυρίοις ὀνόμασιν οὐκ ὀλίγα εἶναι τὰ πρωτοφανῆ, ἃ καὶ κατὰ τὴν συνήθειάν μου ἀραιογράφησα, ἐξ ὧν μάλιστα τὸ Ἡμιμναίου περίεργον (*), τινὰ δὲ διὰ τὸ ξενόηχον αὐτῶν καὶ δὲν ἐτόλμησα νὰ τονίσω. Τὸ ἐν τῇ γ' στήλῃ ῥῆμα ἐσίρωσαν ἐπρόσεξα πολὺ μὴπως εἶναι ἐσίρωσαν, ἀλλὰ δὲν εἶναι. Ἐκληπτέον λοιπὸν αὐτὸ ὡς ἀόριστον χρόνον τοῦ ῥήμ. σιρόω, ὅπερ τὰ Λεξικά τῆς Ἑλληνικῆς ἀναφέρουσιν ὡς ἐκ μόνων τῶν παλαιῶν Γλωσσαρίων περιελθὸν εἰς ἡμᾶς καὶ δηλοῦν organa κοσμεῖν, ὡς καὶ τὰ οὐσιαστικὰ σιρωτῆς καὶ σιρώτρια, καὶ δὴ ἐπὶ ἱματίων ἐννοοῦσι τὰ Γλωσσάρια τὴν κόσμησιν. Ἀλλ' ἐδῶ ἴσως ἄλλοια τις νοητέα ἢ κόσμησις ἐπὶ κτίσματος λεγομένη, τοῦ πυριατηρίου, ἴσως ἐπίχρισις τις ἔσωθεν, τοῦτο δὲ μετὰ πολλῆς λέγω ἀμφιβολίας. Σφάλμα δὲ ἔχει ὁ λίθος σαφὲς τὸ ω τῆς λέξεως πυριατήριων.

Τοσαῦτα ἐν τάχει ἠδυνήθην νὰ γράψω περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης.

Καὶ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς τὸ ἔκτυπον ἐκόμισεν ὁ αὐτὸς Ἐπ. Κορομάντζος.

2.

St. Vallius Sterem. Rufus	Aniochus Athenadi(s)
C. IC. bicius Ampae(;) Macet..	Androcles Athenadis
A. Cas .V...Vs Modestus	Satyrus Caphisiae
L.BRVT...S...Ovirvius	Pammenes Chresilai
5 T. Stati(lius A)urel. Pro(bus)	L. Ambasius Mo(d)estus
L. Licinius Justus	L. Marius Crocinus
T. Statilius Aurel. Faustus	St. Vallius Faustus
C. .u.R,yx	L. Ambasius Ilus
I. Statil i)us Aurel. Festus	
10 Sex. Aemilius Primus	Exacestus Myrtonis

Sex. Appuleio, Sex. Pompeio cos.
pr. idus Decembres dedicata.

(*) Τοῦτο μ' ἐνθυμίζει τὸ ἐπώνυμον «Γιερῆμ. Ἐδρενές», (=Ἡμί-

*Ἐχει τὰ ἀνωτέρω στήλη λίθου μέλανος, ὕψους 0,92, πλάτους 0,88, πάχους 0,25, ληφθεῖσα διὰ τὴν σύλλογὴν τῶν Θηβῶν ἐκ τῶν ἐν Θήβαις νεοιδρύτων οἰκοδομημάτων τοῦ Φιλ. Θεαγένους.

*Ἐχομεν βεβαίως ἐν τοῖς ἀποδεδομένοις γράμμασι τὸ τέλος τῆς ἐπιγραφῆς, ἀλλ' ἂν καὶ τὴν ἀρχήν, ἀδηλον. Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, μετὰ τὰ κύρια ὀνόματα ἀνδρῶν Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων ἀναμιξ ἐν τοῖς δυοῖς τελευταίοις στίχοις δηλοῦται ἀφιέρωσις τις γενομένη ἐπὶ Σέξτου Ἀππουληίου καὶ Σέξτου Πομπηίου ὑπάτων (τῷ 14^ο μ. Χρ. ἔτει, ὅπερ εἶναι τὸ τῆς θανῆς τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος), τῇ πρὸ εἰδῶν Δεκεμβρίων ἡμέρᾳ. Ἀλλ' ὅποσον τὸ ἀφιερωθὲν πρᾶγμα, δὲν δηλοῦται. Ἴσως ἐγένετό ποτε τοῦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπιγραφῆς, ἣτις δὲν περισώθη. Φαίνεται μοι μάλιστα ἀμφίβολον, ἂν ἡ λέξις *medicata* εἶναι θηλ. γένους καὶ ἀρ. ἐνικοῦ, ὑπονοουμένου τυχὸν τοῦ *aedes* (=ναός), μετὰ τοῦ *est*, ἢ εἶναι γένους οὐδετ. καὶ πληθ. ἀριθ., ὅτε διάφορά τινα οὐσιαστικὰ δύνανται νὰ προσυπακουσθῶσι μετὰ τοῦ *sunt*. Ἀπλῶς εἶπεῖν μοι μένει ἀγνώστος ἢ ὑπόθεσις τῆς ἐπιγραφῆς.

Τὰ ἐλλιποῦς νῦν, ἴσως καὶ ἐν μέρει ἐσφαλμένης, ἀναγνώσεως γράμματα τῆς πρώτης στήλης δυνατὸν νὰ συμπληρωθῶσι καὶ διορθωθῶσι παρ' ἄλλου ἐκδότου ἔχοντος ὑπ' ὄψιν τὸν λίθον αὐτόν. Ἐμὲ τὸ χάρτινον ἔκτυπον δὲν ἐβοήθησεν ὅσον ἔδει. Ἐν δὲ τῇ β' στήλῃ καταντικρὺ τοῦ ἐνάτου τῆς α' στήλης στίχου οὐδὲν ἔχνος γράμματος φαίνεται καὶ ἔμεινε πιθανῶς ὁ τόπος ἐκεῖνος ἀνέκαθεν κενός, καθὼς κενός βεβαίως ἔμεινε καὶ μετὰ τὸν δέκατον στίχον ὁ πρὸ τοῦ ἐνδεκάτου καὶ τοῦ δωδεκάτου τόπος.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 23 Φεβρουαρίου 1882.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.

σεια Ἀδριανούπολις), ὅπερ εἶχέ τις τῶν ἐν Ἀδριανουπόλει Χριστιανῶν, ζῶν πρὸ ἐξηκονταετίας, καθ' ἃ ἤκουσα παρὰ τῶν γονέων μου.

Μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις κοινοποιηθεῖσαι
ἐκ τοῦ ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν.

Δεκέμβριος. (E. N.) 1881.

Βαρόμετρον.

Μέση θλίψις	755,16 χμ.
Μεγίστη »	763,21 (τὴν 6 ^{ην})
Ἐλαχίστη »	743,92 (τὴν 25 ^{ην})

Θερμόμετρον ἐκ.

Μέση θερμοκρασία	9,92
Μεγίστη »	16, 3 (τὴν 22 ^{ην})
Ἐλαχίστη »	0, 8 (τὴν 28 ^{ην}).

Ἡμέραι βροχῆς 12, δρόσου 5 (ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος 204,06 χμ.), βροντῶν 2, ἀστραπῶν 4. Ἄνεμοι ἔπνευσαν κατὰ 2 ἡμέρας Δ, 1 ΒΔ, 1 Β, 20 ΒΑ, 1 Α, 4 ΝΑ, 2 Ν.

Ἰανουάριος 1882.

Βαρόμετρον.

Μέση θλίψις	760,82
Μεγίστη »	768,63 (τὴν 15 ^{ην})
Ἐλαχίστη »	750,50 (τὴν 9 ^{ην})

Θερμόμετρον.

Μέση θερμοκρασία	7,83
Μεγίστη »	15, 5 (τὴν 28 ^{ην})
Ἐλαχίστη »	— 2, 3 (τὴν 4 ^{ην})

Ἡμέραι βροχῆς 12, βροχῆς καὶ χιόνος 1, χιόνος 3, δρόσου 3 (ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος 76,39 χμ.). Ἄνεμοι ἔπνευσαν κατὰ 3 ἡμέρας Δ, 2 ΒΔ, 18 Β, 8 ΒΑ.

Φεβρουάριος.

Βαρόμετρον.

Μέση θλίψις	758,48
Μεγίστη »	765,16 (τὴν 14 ^{ην})
Ἐλαχίστη »	747,49 (τὴν 22 ^{ην})

Θερμόμετρον.

Μέση θερμοκρασία	6,51
Μεγίστη »	16, 9 (τὴν 27 ^{ην})
Ἐλαχίστη »	— 6, 2 (τὴν 2 ^{ην}).

Ἡμέραι βροχῆς 8, χιόνος 5, δρόσου 1 (ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος 27,17 χμ.). Ἄνεμοι ἔπνευσαν κατὰ 4 ἡμέρας ΝΔ, 4 ΒΔ, 3 Β, 14 ΒΑ, 2 Α, 1 ΝΑ, 3 Ν.

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟΝ ΤΟΥ Μ. ΔΕΦΝΕΡ.

Ἀρχεῖον τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νέας Ἑλληνικῆς φιλολογίας
ὑπὸ Dr Deffner, ἐν Ἀθήναις 1880 σελ. 304.

Τῶν πολλῶν καὶ πολυειδῶν ἀμαρτημάτων τοῦ εἰρημέ-
νου βιβλίου ἐξηλέγξαμεν ἓνια πρό τινος καὶ ἐλπίζομεν ὅτι
ταχέως θὰ καταστῶσι γνωστά. Ἐπειδὴ δ' ὅμως τὸ Ἀρ-
χειον ἐν Ἑλλάδι ἐδημοσιεύθη καὶ θὰ ἀνεγνώσθη, ἐνομίσα-
μεν καλὸν νὰ ἐξελέγξωμεν ἄλλα τινὰ σφάλματα αὐτοῦ ἐν
Ἑλληνικῷ περιοδικῷ ἐλπίζοντες ὅτι δὲν θὰ εἶνε παντε-
λῶς ἀνωφελῆ τοῖς ἀναγνώσταις. Ἐν σελίδι 255 ἀναγγέ-
λει ἡμῖν ὁ κ. Def. ὅτι ἀπὸ ὀκτώ ἐτῶν ἀσχολεῖται περὶ
τὴν σύνταξιν Λεξικοῦ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀφοῦ
τὰς διαφορωτάτας διαλέκτους παρέβαλε καὶ ἀκριβῶς, οὐχ
ἔπως οἱ Ἕλληνες πράττουσιν, ἠτυμολόγησεν. Καὶ ἐν Νεοε-
λληνικοῖς Ἀναλέκτοις, τόμ. Α'. σελ. 462 ποιεῖται λόγον ὁ
κ. Def. περὶ συντάξεως λεξικοῦ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσ-
σης· ἀλλὰ καθὰ ἐκ τοῦ ἐν Ἀρχεῖῳ σελ. 255—262 παρα-
τεθέντος δείγματος καταφαίνεται, τὸ νῦν ἐπαγγελόμενον
λεξικὸν εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν διάφορον τοῦ ἄλλοτε. Διό-
τι ἐκεῖνο μὲν ἔμελλε νὰ εἶνε ἀναδημοσίευσις τῶν ἤδη ἐκ-
δομένων γλωσσarίων καὶ κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Ἡσυ-
χίου, ἐκεῖνο θὰ κατελάμβανε περὶ τὰ εἴκοσι τυπογραφικὰ
φύλλα, τοῦτο δὲ δὲν φαίνεται νὰ εἶνε ἀναδημοσίευσις, θὰ
εἶνε ἐν μεγάλῳ φύλλῳ, καὶ κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Vanic^{'ek}
τ. ἔ. ἐν τούτῳ ὁ κ. Def. κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ ὕλικου λαμ-
βάνει βάσιν οὐχὶ τὰς λέξεις κατ' ἀλφabethικὴν τάξιν, ἀλ-
λὰ τὰς ρίζας, ὅπως ὁ Vanic^{'ek} διὸ ἐπιγράφεται τὸ δείγμα
«ἐκ τοῦ ἐτυμολογικοῦ μου . . . λεξικοῦ». Ἄλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρ-
χῆς ἐρωτᾶται, εἶνέ ἄρα ὀρθὸν καὶ ἐπιστημονικὸν νὰ ἀνάγη-

ται ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰς ρίζας; περὶ τούτου ἡ οὐδέποτε ἐσκέφθη ἢ μετὰ ἐξέτασιν φαίνεται ὅτι δὲν ἀμφιβάλλει ὁ κ. Def. διότι θαυμαστῶ τῷ τρόπῳ πιστεύει ὅτι ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα προῆλθεν ἐκ ριζῶν. Οὕτω π. χ. διδάσκει ὁ κ. Def. ἐν Κουρτίου *Μελέταις* (IV, σελ. 297) ὅτι τὸ *κείτομαι* προῆλθεν ἐκ τῆς ρίζης *κει* ἠϋξημένης κατὰ ἐν ταῦ, ὁμοίως *θέτω* ἐκ τῆς ρίζης *θε* τῇ προσθήκῃ τοῦ ταῦ, καὶ τὸ *στέγω* ἐκ τῆς ρίζης *στε* ἠϋξημένης διὰ τοῦ κ' ἐν σελ. 254 ὅτι τὸ *κρύβγω*, *ἀνάβγω* κτλ. συνέστησαν ἐκ τῆς ρίζης διὰ τῆς προσθήκης τοῦ τέλους *ja*. Ἐν Νεοελληνικοῖς Ἀναλέκτοις τόμ. Α'. σελ. 448 ἄλλα παρόμοια τ. ἔ. ὅτι τὸ *μαθαίνω* κεῖται ἀντὶ *μαθ-αν-ῖω* κτλ. καὶ ἐν τέλει τάδε: «Ἀπαντες οἱ τύποι οὗτοι (οἱ ἐκ τῶν ριζῶν τῇ προσθήκῃ τῶν τελῶν σχηματιζόμενοι) τοῦ ἐνεστῶτος ἐπικυροῦνται δι' ἀναλόγων τύπων τῆς ἀρχαίας καὶ πολλοὶ εἰς τὴν νεωτέραν γλῶσσαν εὐχρηστοὶ ἀνάγονται μέχρις ἐκείνης, διότι ὁ σχηματισμὸς αὐτῶν εἶνε τοιοῦτος, ὥστε κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐγεννήθησαν πρέπει νὰ εἶχεν ὁ λαὸς ἀκόμη *συνείδησιν τῶν ἀρχαίων ριζῶν* ἐξ ὧν ἐσχημάτισε τοὺς τύπους.» Τούτοις θὰ ἐπίστευον προθύμως, ἂν ὁ κ. Def. μὴ παρέλιπε νὰ διδάξῃ ἡμᾶς καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο: τίς ἦτο ἡ Ἑλληνικὴ γενεὰ ἣτις παρὰ τῶν μητέρων αὐτῆς ἀντὶ λέξεων ὄλων ἐτοιμῶν καὶ κλιτῶν ἐδιδάχθη ρίζας; πότε ἔζη ἡ γενεὰ ἐκείνη ἣτις κατὰ τὸν κ. Def. εἶχεν ἀκόμη *συνείδησιν τῶν ἀρχαίων ριζῶν*; καὶ τί παθόντες οἱ Ἕλληνας ἐκεῖνοι ἐγκατέλιπον μὲν τὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς χρήσεως καθιερωθέντα ἔτοιμα ῥήματα ἀσεβέστατα διαθέντες τὰ κατὰ τὴν σεβαστὴν ταύτην τῶν πατέρων καὶ προγόνων αὐτῶν ἱερὰν παρακαταθήκην, ὥρμησαν δὲ εἰς δημιουργίαν νέων ὄλως πραγμάτων ἐξ αὐτῶν τῶν ριζῶν; Πᾶς ἐπὶ μικρὸν ἐπιστήσας τὸν νοῦν ἐννοεῖ ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν ἠξεύρομεν περὶ ριζῶν καὶ τελῶν καὶ καταλήξεων, ἂν μὴ διδασκῶμεν τὴν Γραμματικὴν (πρβλ. Ἰωάννου Σμιδιτίου *Vocalismus* I. σελ. 6 κέξ. καὶ Herzog Ἐρεῦνας ἐν τῇ

ἱστορίᾳ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης σελ. 11—17). Οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὅτι οὕτως ἀμαθεῖς ἦσαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας μάρτυρα τούτου παρέχομαι *unum pro omnibus*, τὸν Πλάτωνα, ὅστις εἶχε τὴν ἰκανότητα νὰ παράγῃ τὴν *δικαιοσύνην* ἐκ τοῦ *δικαίου* *σύνεσις* καὶ τὸ *τέχνη* ἐκ τοῦ *ἐχονόη* καὶ τὸ *οἰωνιστικὴ* ἐκ τοῦ *οἰήσει* *νοῦν* καὶ *ἱστορίαν* (διδόναι), καὶ τὸ *κακία* ἐκ τοῦ *κακῶς* *ἰὼν* κτλ. Ἄν δὲ ὁ κ. Def. ἔτι ἀμφιβάλλῃ, ἄς ἀνοίξῃ τὸ βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ Steinthal «Ἱστορίαν τῆς γλωσσικῆς παρ' Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοις.» ἐν σελ. 99 ἐνθα ἀναγινώσκονται αὐτολεξί «ὁ Πλάτων οὐδεμίαν γνῶσιν εἶχε τούτων, ἅτινα ἡμεῖς ρίζαν καὶ τέλος ὀνομάζομεν». Ἄν δὲ ταῦτα ἠγνῶει ὁ Πλάτων, πιστεύομεν, ὅτι δὲν θὰ σφαλῶμεν ὑπολαμβάνοντες αὐτὰ ἄγνωστα καὶ τῷ τότε «θρανίτῃ λεῶ» καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα Γραικύλλοις καὶ Βυζαντινοῖς, πλὴν τινῶν Γραμματικῶν. Ἐκάστη γενεὰ Ἑλλήνων ἐλάμβανε τὴν γλῶσσαν παρὰ τῆς πρεσβυτέρας καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους καὶ κατὰ τοὺς δοκίμους· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπὶ Τροίαν στρατεύσαντες ἦρωες ὁμοίως ἡμῖν πλήρη καὶ τελείαν εἶχον διδασχθῆ τὴν γλῶσσαν, οὐχὶ ρίζας καὶ τέλη καὶ καταλήξεις.

Ἡ ἀλήθεια αὕτη οὕτω σαφὴς καὶ αὐτόδηλος εἶνε, ὥστε ὑπ' οὐδενὸς φιλολόγου ἠκίστα δὲ γλωσσικοῦ ἀνδρὸς ὀφείλει ν' ἀγνοῆται καὶ καταπατῆται, ἄλλως διαπράττονται ἐκτὸς ἄλλων ἀτοπημάτων μέγιστα ἱστορικὰ ἀμαρτήματα ὅπως π. χ. ὁ κ. Def. διδάξας ὅτι τὸ *κρύβω* ἐγένετο ἐκ τοῦ *κρύβγω* κατ' ἐκπτώσιν τοῦ *γ* ἐσφάλη, διότι τὸ *κρύβω* ἀπαντᾷ ἤδη ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ Λουκ. I, 24 καὶ παρ' ἄλλοις πολλοῖς μεταγενεστέροις (παραδείγματα ἐν Μαυροφρυδ. Δοκιμίῳ σελ. 114), τὸ δὲ *κρύβγω* καὶ καθ' ὅλου οἱ μετὰ τοῦ *γ* τύποι *σκάβγω*, *κλέβγω*, *πέβγω* (= *πέμπω*), *γυρεύγω*, δὲν ἀπαντῶσιν οὐδ' ἐν τοῖς ἔργοις τῆς δωδεκάτης ἑκατονταετηρίδος μ. Χ. ἀλλὰ πρῶτον, ἂν μὴ σφάλωμαι, ἐν τοῖς τῆς II' καὶ ἐξῆς, καὶ κατὰ πρῶτον μὲν σπκ*

νιώτεροι, κατὰ μικρὸν δὲ συχνότεροι. Ἡ ἱστορία λοιπὸν ἀνετράπη κατὰ χίλια τοῦλάχιστον ἔτη. Ἀλλὰ πρὸς τούτοις ὁ κ. Def. καταπατεῖ ἐν ἀγνοίᾳ ἴσως τοὺς φθογγολογικοὺς νόμους τῆς Νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης παραδεχόμενος ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ προέλθῃ τὸ κρύβω ἐκ τοῦ κρύβγω κατ' ἐκπτώσιν τοῦ γ μετὰ τὸ β, ὅπερ παντάπασιν ἀδύνατον, διότι φωνήεντος ἐπομένου τὸ γ ἐκ τοῦ συστήματος -βγ δὲν ἐκπίπτει. Ἐν Arch. 44 γράφει ὁ κ. Deffner: «βαθμοὶ εἰς μετάβασιν ἐχρησίμευσαν τύποι εἰς -εύγω (ἤδη ἐν τοῖς Ἑλληνιστικοῖς χρόνοις)»· καλῶς ὅμως ποιῶν δὲν ζητεῖ νὰ παραθέσῃ οὐδὲ ἐν παράδειγμα τῶν εἰς -εύγω τύπων ἐκ τῶν Ἑλληνιστικῶν ἐκείνων χρόνων.

Ἐπιφυλαττόμενοι προσεχῶς νὰ διαλάβωμεν περὶ τοῦ ῥήματος τῆς Νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν ἐκτάσει παρατηροῦμεν ἐνταῦθα διὰ βραχέων, ὅτι ὁ τύπος κρύβω καὶ οἱ ὅμοιοι σκάβω, κλέβω, ῥάβω, κτλ. εἶνε κατ' ἀναλογίαν σχηματισμοὶ κατὰ τὸ τρίβω, θλίβω καὶ τὰ λοιπὰ εἰς -βω ῥήματα, ὅπως τὸ ρίζω παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἐγένετο ρίπτω καὶ τὸ πήγνυμι πήσσω κτλ. κατὰ τὸ ρίπτω, ῥάπτω, πτήσσω κτλ. οἱ δὲ τύποι κρύβγω, κλέβγω, ξενιτεύγω ζηλεύγω κτλ. ὁμοίως κατ' ἀναλογίαν ἐσχηματισμένοι πρὸς τὸ φεύγω, ζεύγω, ἐρεύγω. Τὴν ἀπόδειξιν τούτου ἀναβάλλομεν εἰς τὴν πραγματείαν ἐκείνην, τοσοῦτον δὲ μόνον ἐνταῦθα πάσῃ δυνάμει ἐξείρομεν, ὅτι οἱ σχηματίσαντες πάντας τούτους τοὺς τύπους ὠρμήθησαν οὐχὶ ἐκ ριζῶν, ἀλλ' ἐκ τύπων ὄλων, μετέπλασαν δὲ αὐτοὺς κατ' ἄλλα πρότυπα ζῶντα ἐν τῇ συνειδήσει, ἣν περὶ τῆς γλώσσης τῶν εἶχον. Διότι οὐδεμία οὔτε νεωτέρα οὔτε ἀρχαία γλώσσα ἔσχεν ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ αὐτῆς βίῳ ποτὲ ρίζας. Μάλιστα ἐπ' ἐσχάτων ἤρξαντο ἄνδρες γενναῖοι νὰ διδάσκωσιν ὅτι οὐδέποτε ὁ ἄνθρωπος ἐλάλησε διὰ ριζῶν, ὅτι ἡ ἐποχὴ τῶν ριζῶν εἶνε καθαρὰ φαντασιοπληξία, ὅτι δὲ τούναντίον τὸ πρῶτον ἐν τῇ γλώσσῃ δὲν εἶνε ἡ ρίζα, ἀλλ' ὁ λόγος ἢ ἡ λόγον ἀποτελοῦσα λέξις· πρβλ. A. Fick ἐν Göttingische gelehrte

Anzeigen Stück 14, 1881, ἐνθα ἐπικρίνει καὶ ἐξετάζει βιβλίον «Introduction to the Science of Language by A. H. Sayce 1880. Ἐννοεῖται ὅτι οὔτε θέλησιν οὔτε δυνάμεις ἱκανὰς ἔχομεν ὅπως ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα τὸ δυσχερὲς τοῦτο ζήτημα· ὅτι δ' ὅμως εἶνε ἐν ἡμῖν ἀσάλευτον εἶνε τόδε: πολλοὺς πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῶν Ἰαπετικῶν γλωσσῶν αἰῶνας ἐλαλεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἰαπετικοῦ λαοῦ γλώσσά τις ἐντελέστατα ἀνεπτυγμένη, ὅπως πᾶσα ἄλλη νῦν, οὐδεμίαν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην συναίσθησιν ἔχουσα ριζῶν, τελῶν καὶ καταλήξεων· ὅτι ὅσα ἡμεῖς σήμερον κατ' ἀφαιρέσιν σχηματίζομεν καὶ ὀνομάζομεν ρίζας εἶνε οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀπλᾶ Γραμματικῶν παρασκευάσματα ἐννοούμενα κατὰ συνθήκην (πρβλ. Delbrück εἰσαγωγὴν εἰς τὴν γλωσσικὴν σελ. 80, 84), (*) καὶ ὅτι ἀφοῦ ἐκάστη γλώσσα παρὰ τῆς

(*) Πρβλ. καὶ Ἰωάννην Σμιδίτιον Zur Geschichte des Indogermanischen Vocalismus 1871 σελ. 9 ἀνάγκη δὲ προσοχῆς, ὅπως μὴ τὰ καθαρῶς ἐπισημονικὰ παρασκευάσματα ταῦτα (δηλ. αἱ κατ' ἀφαιρέσιν εὐρισκόμεναι ρίζαι) ἀναπηδήσωσιν ἀπὸ τῆς ἀνατομικῆς τραπέζης καὶ ἀντιποιῶνται ἰδίου βίου, ὃν ἀληθῶς οὐδέποτε ἔσχον· καὶ Herzog Untersuchungen über die Bildungsgeschichte der griech. und Lat. Sprache 1871 σελ. 44. Ἐν ταῖς Ἰαπετικαῖς γλώσσαις παρατηροῦνται αἱ διάφοροι καταλήξεις μεταβεβλημέναι «ὅσω δὲ μᾶλλον μεταβεβλημένοι εἶνε οἱ τύποι, τοσοῦτω ὀλιγώτερον εἶνε δυνατὴ συνείδησις τῆς φύσεως καὶ σημασίας αὐτῶν» καὶ 13. Ἄν δὲ ἡ συνείδησις τῶν καταλήξεων εἶχεν ἐκλίπη, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἔχωσι συνείδησιν τοῦ θέματος ἢ τῆς ρίζης; Ὅλως δὲ τάναντία τούτων διδάσκει ὁ κ. Def. ἐν μὲν τοῖς Νεοελλ. Ἀναλ. I 449 ἀποφαινόμενος ὅτι οἱ τὸ μαθαίνω, πηγαίνω, τηράζω κτλ. ῥήματα τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης σχηματίσαντες εἶχον συνείδησιν τῶν ριζῶν, ὅθεν ταῦτα ἔπλασαν, ἐν δὲ Κουρτίου Μελέταις IV 248 οὐ διαστέλλων τὰ γραμματικὰ παρασκευάσματα, τὰ οὐδέποτε ζήσαντα, τὰς ρίζας τῶν λέξεων, ἰδοῦ τί γράφει: «Astypalata nunc Astropalia vocatur. Solent enim homines nomina locorum ad notas radices applicare»· τοῦτο εἶνε ἡμαρτημένον, πρὸς γνωστὰς λέξεις οὐ ρίζας σχετίζομεν παρετυμολογοῦντες ὅπως ἕκαστος ἐννοεῖ· μόνον δὲ ὁ μὴ διαστέλλων ρίζαν καὶ λέξιν δύναται νὰ διδάσκῃ ταῦτα.

πρώτης Ἰαπετικῆς οὐχὶ ρίζας, ἀλλὰ λόγον πλήρη (*) ἔλαβεν, οὐ μόνον ἐπιστημονικῶς ἐσφαλμένον εἶνε, ἀλλὰ καὶ ἀνυπερβλήτους συνεπάγεται δυσκολίας ὁ λόγος περὶ ριζῶν μιᾶς τινος γλώσσης. Ἡμεῖς τοῦλάχιστον νομίζομεν ὅτι ἔχων τις πρὸ ὀφθαλμῶν μίαν μόνην τῶν Ἰαπετικῶν γλωσσῶν, ἀγνοῶν δὲ τὰς ἄλλας, καὶ μάλιστα τὰς σπουδαιότατας εἰς τοῦτο ἀνατολικὰς δὲν δύναται κατ' οὐδένα τρόπον ν' ἀνεύρη καὶ ὀρίση τὰς σημασίας τῶν ριζῶν, ἃς αὐταὶ δύνατον νὰ εἶχον πρὸ πολλῶν χιλιάδων ἔτων, ἀλλ' ὅτι τὸ ἀδύνατον τοῦτο καθίσταται μέχρι τινὸς δυνατόν, ὅταν τις λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν πάσας ἀνεξαίρετως τὰς Ἰαπετικὰς γλώσσας, ὅπως ἤδη ὁ Α. Fick ἐν τῷ «Συγκριτικῷ Λεξικῷ» καὶ Benfey ἐν τῷ «Λεξικῷ τῶν ριζῶν» καὶ ἄλλοι ἔπραξαν. Ὁ δὲ ὀρμώμενος ἐκ μιᾶς μόνον γλώσσης, καὶ ταῦτα ἐν μέρει μόνον γνωστῆς αὐτῷ, καὶ ἐπιχειρῶν νὰ ταξινομήσῃ τὰς σημασίας ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ρίζης καὶ διὰ βεβιασμένου ἐπὶ τοῦ χάρτου σχήματος νὰ ὀρίση τὴν κλίμακα τῶν σημασιῶν φαίνεται ἡμῖν, εἰρήσθω ἀπροκαλύπτως, ζωηρὰν φαντασίαν κεκτημένος, ἀλλ' οὐ πειστικῶς τ.έ. ἐπιστημονικῶς ἐργαζόμενος. Πάντες βεβαίως θὰ εὐρίσκομεν ἀστεῖον τὸν ἀγνοοῦντα μὲν τὴν Λατινικὴν καὶ πάσας τὰς Ῥωμανικὰς γλώσσας πλὴν μιᾶς, ἐπιχειροῦντα δὲ νὰ ἔτυμολογήσῃ τὴν κατὰ μέρος γνωστὴν αὐτῷ γλώσσαν καὶ ἀνεύρη τὰς ρίζας τῆς Λατινικῆς καὶ πρὸς τούτοις ὀρίση τὰς διαφοροὺς κλίμακας τῆς σημασίας αὐτῶν, καὶ ταῦτα ἀφοῦ αἱ Ῥωμανικαὶ γλώσσαι οὔτε ἀλλήλων οὔτε τῆς Λατινικῆς διαφέλλονται, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, τόσον ὅσον αἱ Ἰαπετικαὶ

(*) Σημειωσ. Ὁ σεβαστὸς ἡμῶν καθηγητῆς Β. Delbrück ἔχει γράψῃ σειρὰν ὄλην βιβλίων «Συντακτικῶν ἐρευνῶν» ἐνθα ἐξετάζων πρὸ πάντων τὴν ἀρχαιοτάτην Ἰνδικὴν καὶ Ἑλληνικὴν γραμματεῖαν ἀνάγει τὰς βάσεις τῆς τε Ἰνδικῆς καὶ Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς συντάξεως εἰς τὴν Ἰαπετικὴν γλώσσαν. Πρβλ. ἰδιαιτέρως τὸν τέταρτον τόμον.

ἀλλήλων καὶ τῆς πρώτης. Περαιτέρω ἀπορεῖται ἂν πρέπη τὸ φαρ (φαρ-έτρα) ἢ τὸ πορ (φορ-ος) ἢ τὸ φερ (φερ-ω) νὰ ἐκληφθῇ ὡς ρίζα, ὁμοίως περὶ τοῦ λειπ, λιπ, λοιπ, λείπω, ἔλιπον, λοιπὸς κτλ. Ἀλλὰ δυνατόν νὰ μοὶ ἀντιπαρατηρήσῃ τις ὅτι, εἰ καὶ ἀληθεύουσι ταῦτα, οὐχ ἤττον καθὰ καὶ ὁ σοφὸς καθηγητ. Γεώργιος Κούρτιος ἐν τῷ ἔτυμολογικῷ πράττει, δύναται τις νὰ ποιῆται λόγον περὶ ριζῶν μιᾶς τινος γλώσσης. Ἀλλὰ πρῶτον ὁ σεβαστὸς ἡμῶν Καθηγητῆς ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὰς Ἀσιατικὰς γλώσσας, δεύτερον γινώσκομεν πάντες ὅτι σκοπὸς τοῦ καλοῦ κάγαθοῦ ἀνδρὸς συντάττοντος τὸ εἰρημένον βιβλίον ἦτο ἢ ἐν τοῖς πολλοῖς διάδοσις τῶν ἤδη ἐξηρημένων, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια. Ὁ δὲ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλώσσαν ἔτυμολογῶν δὲν δύναται νὰ ἔχη ἄλλον ἢ καθαρῶς ἐπιστημονικὸν σκοπὸν, καὶ δὴ κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ τρέχῃ εἰς τὰς Ἰνδικὰς καὶ ζητῆ ρίζας· διότι τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κατ' εὐτυχίαν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον σχεδὸν ἐπὶ τρεῖς χιλιετηρίδας· ὥστε ὁ πραγματευόμενος καὶ ἔτυμολογῶν τὴν νεωτάτην αὐτῆς φάσιν, τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ μελετήσῃ ἐπισαμένως καὶ ἀκριβῶς πᾶσαν τὴν τε δόκιμον καὶ τὴν μεταγενεστέραν καὶ τὴν τοῦ μέσου αἰῶνος καὶ τὴν τῶν νεωτέρων χρόνων γραμματεῖαν· ἀνάγκη νὰ ἐξεύρη καὶ ὀρίση τοὺς φθογγολογικοὺς νόμους ἐκάστης περιόδου, καὶ, εἰ δυνατόν, καὶ ἐκάστης χώρας, καὶ οὕτως ἐξεύρη τί εἶνε ἐκάστοτε δυνατόν καὶ τί ἀδύνατον· ἀνάγκη πρὸς τούτοις νὰ ἔχη γνῶσιν καὶ τῶν γλωσσῶν ἐκείνων, ὅσαι κατὰ τοὺς διαφοροὺς χρόνους ἤλθον εἰς σχέσιν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν, ὅπως μὴ τὰ τυχόν παραληφθέντα ἐκεῖθεν στοιχεῖα ἐπιχειρῆ νὰ παράγῃ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν. Μετὰ ταῦτα ἀνάγκη νὰ λάβῃ γνῶσιν ὅσον οἷόν τε ἀκριβῆ τῶν διαφορωτάτων νῦν λαλουμένων ἰδιωμάτων, ἀνάγκη προσέτι νὰ ἐξετάσῃ τὰ κατὰ τὸ τεχνολογικὸν τῶν ἰδιωμάτων τούτων, ὅπως μὴ κηρύττῃ παλαιὰ Δωρικὰ καὶ Δίολι-

κά, ὅσα χθές καὶ πρόην ἐκόπησαν. Ἐχων δέ τις τὰ ἐφά-
δια ταῦτα καὶ μάλιστα πάντων ἐν ἐκάστῳ βήματι εὐσε-
βέστατα τηρῶν τοὺς φθογγολογικοὺς νόμους ἐκάστης πε-
ριόδου, θὰ δυνηθῆ ἀναμφιβόλως νὰ ὀρίσῃ τὴν ἱστορίαν τῶν
πλείστων λέξεων καὶ φράσεων τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, τοῦτ'
ἔστιν νὰ παραγάγῃ αὐτὰς ἐκ λέξεων τελείων τῆς ἀρχαίας,
ὅπερ καὶ διδακτικώτατον ἀληθῶς καὶ τερπνόν· μόνον δὲ
ὅπου οὔτε ἡ παλαιὰ οὔτε ἡ τοῦ μέσου αἰῶνος οὔτε ἡ τῶν
νεωτέρων χρόνων γραμματεία οὔτε αἱ ξέναὶ γλῶσαι αἱ με-
τὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἀναμιχθεῖσαι παρέχουσιν αὐτῷ βοήθη-
μα εἰς τὴν εὐρεσιν τοῦ ἐτύμου λέξεώς τινος, τότε, ἀλλὰ
τότε μόνον, δύναται νὰ καταφεύγῃ καὶ εἰς τὰς ῥίζας τῶν
Ἰνδῶν, καὶ τότε ὅμως οὐχὶ εἰς τὸ Dhātupātha τοῦ Wester-
gaard, διότι δύναται νὰ εἶνε βέβαιος ἐκ τῶν προτέρων ὅτι
θὰ σφαλῆ· καθ' ὅσον οἱ Ἰνδοὶ Γραμματικοὶ εἶχον τὴν συ-
νήθειαν νὰ σημειῶσιν οὐχὶ τὴν εἰδικὴν σημασίαν ἐκάστης
ὑπ' αὐτῶν κατ' ἀφαίρεσιν ἐσφαλμένην πολλάκις ἐξαχθεί-
σης ῥίζης, ἀλλὰ τὴν γενικωτάτην (*), τὸ γένος τῆς ἐν-
νοίας ὑφ' ἣν ὡς εἶδος ὑπήγετο, ὥστε πλεῖστα ῥίζαι ἀνα-
γράφονται μετὰ τῆς σημασίας *ἔναι*, ἀλλὰί πολλαὶ μετὰ
τῆς τοῦ *λάμπειν* κτλ. Ἐκ τῶν γενικῶν δὲ τούτων ἐννοιῶν
εὐκολώτατα δύναται ἕκαστος νὰ καταλήγῃ εἰς τὰς δια-
φορωτάτας εἰδικὰς κατὰ τὴν παραγωγὴν, ἂν μὴ ἄλλοθεν
ἀκριβῶς ἐπίστηται τὴν δύναμιν τῆς ὅλης συζυγίας τῶν τῆ
ρίζῃ ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ ἀνηκουσῶν λέξεων. Πρόσθετος ἔτι ὅτι
ἐν τῷ Ἰνδικῷ παντὶ Ἑλληνικῷ α, ε, ο, ἀντιστοιχεῖ ἐν μά-
νον φωνῆεν τὸ α, ὅπερ ἐσφαλμένως ὑπελαμβάνετο ὡς ὁ πρῶ-
τος φθόγγος, ἐξ οὗ τὰ λοιπὰ φωνήεντα κατὰ βούλησιν δύ-
νανται νὰ ὑποληφθῶσι προερχόμενα, καὶ ὅτι οἱ Ἰνδοὶ τὰς
ρίζας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ τοῦ α γράφουσι, καὶ τότε
βλέπεις πόσῃν ἐλευθερίᾳ ἢ μᾶλλον ἀκολασίᾳ ἐπιτρέπει

(*) Παρατηρήθη ὅτι παρὰ τοῖς ἀπαιδεύτοις λαοῖς συνήθως δὲν ὑπάρ-
χουσι λέξεις οὕτω γενικωτάτας ἐννοίας δηλοῦσαι.

ἑαυτῷ ὁ ἐκ τοῦ Dhātupātha καὶ οὐκ ἐκ τῆς Ἰνδικῆς Γραμ-
ματείας αὐτῆς τὰ τῶν Ἰνδῶν ἀντλῶν· οὕτω π. χ. ὁ κ Def.
ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. Α'. 425 ἀποβάλλων τὴν ὀρθήν, ὅπως
ἔπειτα θὰ δειχθῆ, ἐτυμολογίαν τοῦ *φροκάλι* ἐκ τοῦ *φιλο-
κάλιον* ὑποκοριστικοῦ τοῦ *φιλοκαλία* καταφεύγει εἰς ῥίζαν
prak, ὅθεν τὸ μὲν *p* μεταβάλλει εἰς *φ* τὸ δὲ *a* εἰς *ου* καὶ
οὕτω λαμβάνει τὸν τύπον *φρουκ*. τὸ δὲ ῥῆμα *prna'kti* δὲν
σημαίνει *ραντίζειν* ὅπως ὁ κ. Def. διδάσκει, παραλαβὼν ἀ-
μέσως ἢ ἐμμέσως ἐκ τοῦ Dhātupātha, ἀλλὰ *μιγνύναι*, *συν-
δεῖν*, *κορεννύναι*, *δωρεῖσθαι*. Πῶς δέ τις ἐντεῦθεν θὰ κατα-
λήξῃ εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ *σαροῦν* δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω.
Τοῦ Dhātupātha (= ῥιζῶν καταλόγου) λοιπὸν παντάσιν ἀ-
φεκτέον, ἀνάγκη δὲ ἀπαραίτητος νὰ καταφεύγῃ ὁ εἰς ἐτυ-
μολογικοὺς σκοποὺς τὰς τῶν Ἰνδῶν μεταχειριζόμενος ῥί-
ζας, μάλιστα μὲν εἰς τὴν ἀπέραντον αὐτῶν γραμματείαν,
εἰ δὲ μὴ τοῦτο δυνατόν, τοῦλάχιστον εἰς τὸ ἐπτάτομον λε-
ξικὸν τῆς Πητροπόλεως τὸ ὑπὸ τοῦ Böhlingk καὶ Roth
ἐκδοθέν.

Οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι πάντα τὰ ἐφόδια ταῦτα, ἃ ἡμεῖς
νομιζομεν τῶν ὧν οὐκ ἄνευ εἰς ὀρθὴν ἐξέτασιν τῆς γλώσ-
σης ἡμῶν, δὲν δυνάμεθα ἐν τῷ παρόντι νὰ ἔχωμεν, πολ-
λοῦ γε καὶ δεῖ, πιθανώτατα θὰ παρέλθωσιν ἔτη ἱκανὰ μέ-
χρις οὗ αἱ σπουδαὶ περὶ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἀχθῶσιν εἰς
τὴν εὐχάριστον ταύτην κατάστασιν. Ἄλλ' ἡμῖν οὐ δέδο-
ται γινῶναι χρόνους ἢ καιροὺς, τὸ ἀναμφιβόλον καθ' ἡμᾶς
εἶνε α^ο) ὅτι ταῦτα πάντα συναποτελοῦσι τὴν προπαιδείαν
τῶν τὴν γλῶσσαν ἡμῶν ἐξεταζόντων, καὶ δὴ ὅτι ὁ διστα-
ζων νὰ ὑποβάλῃ ἑαυτὸν τῇ εἰρημένῃ παρασκευῇ τῇ πάσῃ,
θὰ πράξῃ συμφορώτατα ἐκλέγων ἄλλο, εὐκολώτερον ἴσως,
ἀσχόλημα· β^ο) ὅτι αἱ περὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν
σπουδαὶ τότε μόνον θὰ ὑποληφθῶσιν ὅτι βαδίζουσιν ἐπὶ τῆς
τροχιᾶς των, ὅταν ἡμεῖς ἐπιληφθῶμεν τῶν κατ' αὐτὴν κατὰ
τὸν προειρημένον τρόπον, ἐννοήσωμεν δὲ ὅτι τὸ ἐτυμολο-
γεῖν τὰ τῆς νέας Ἑλληνικῆς δὲν εἶνε ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐξετά-

ζειν τὰ κατ' αὐτήν (*) ἀλλὰ τὸ τέλος, πρῶτα δὲ τὸ φθογ-
γολογικὸν καὶ τὸ τεχνολογικόν, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτυμολο-
γεῖν ἀρχόμενοι ἔπαθον, ὅπερ οἱ πρῶτοι Ἕλληνας φυσικοὶ
καὶ φιλόσοφοι ὑπολαβόντες τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸν
ἀέρα κτλ. ὡς ἀπλᾶ σώματα, καὶ ἀρξάμενοι ἀκριβῶς, ὅθεν
ἢ κατόπιν ἀναπτυχθεῖσα ἐπιστήμη εὕρισκει τὸ τέλος. Ἀρ-
χή εἶνε ἢ ἱστορία, τ. ἔ. ἢ σπουδὴ πάσης τῆς γραμματείας
καὶ ἢ ἐξεύσεις τῶν φθογγολογικῶν νόμων ἐκάστης περιό-
δου καὶ κατὰ δύναμιν ἐκάστης χώρας.

Ἐν σελ. 284 τοῦ Arch. τοῦ κ. Deffner ἀναγινώσκωμεν
ἀστεῖόν τι. Ἀφοῦ πολλοὶ ἄλλοι διέλαβον περὶ τῆς λέξεως
σπουργίτι (παρ' ἡμῖν ὁ σπουργίτης) τελευταῖον ἐπραγμα-
τεύθη καὶ ὁ Joh. Schmidt ἐν Κουνίου περιοδικῷ 22, 317,
μετὰ τῆς ἀκριβείας καὶ τελειότητος τῆς χαρακτηριζού-
σης τὰ ἔργα τοῦ σοφοῦ Schmidt. Ὁ κ. Def. ἀγνοῶν, ὅτι
δὲν ὑπολαμβάνεται σήμερον ἐπιστημονικὸν τὸ ταῖς λέξεσι
ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν σημασίαν αὐθαίρετως ὡς ἀρχικὴν
δηθεν ὑποβάλλειν, καὶ νομίζων ὅτι ὁ Schmidt δὲν ἔχει
γνώσιν τῶν ριζῶν καθάπτεται μὲν αὐτοῦ, ὅτι δὲν ἐφρόν-
τισε νὰ ὑπαγάγη τὰς ἐκ τῶν διαφόρων γλωσσῶν συλλε-
χθεῖσας ταῦτοσημάντους λέξεις ὑπὸ μίαν ρίζαν, προβαίνει
δὲ αὐτὸς γενναίῳ βήματι εἰς τοῦτο, δισχυριζόμενος ὅτι
πᾶσαι αὗται αἱ λέξεις ἀνάγονται εἰς ρίζαν spark = πεποι-
κίλθαι. Τί πρῶτον νὰ θαυμάσῃ τις τοῦ ἀνδρὸς τὴν τόλμην
ἢ τὴν ἀγνοίαν τοῦ πράγματος ὃ ἔτυμολογεῖ; Τίς ἰδὼν τὸ
πτηνὸν ἀγνοεῖ, ὅτι δὲν παρέχει ἐντύπωσιν ποικιλόχρου

(*) Ἀστεία ἱκανῶς φαίνεται ἡμῖν ἢ τοῦ κ. Def. ἐν Ἀρχ. 291 ὁμο-
λογία ὅτι δὲν δύναται νὰ γράψῃ φθογγολογίαν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς.
Ὁμοίως ἔδωκεν ἐν σελ. 65 ἄκων ὁμολογίαν ὅτι οὐδεμίαν γνώσιν ἔχει
τοῦ τεχνολογικοῦ τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης, διότι εἶπεν ὅτι ἢ γενικὴ τοῦ
πατέρ α, τῆς ἀκρίδ ας ἐγένοντο διότι ὑπερίσχυσε ἢ δωρικὴ κλίσις. Πῶς
δὲ δύναται ὁ κ. Def. νὰ συντάξῃ ἔτυμολογικὸν λεξικὸν τῆς νέας Ἑλλη-
νικῆς ἀφοῦ ἀγνοεῖ τὰς ἀπαραιτήτους βάσεις τῆς ἔτυμολογίας, τὴν φθογ-
γολογίαν καὶ τεχνολογίαν, ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ ἀγνοῶμεν.

ἀλλὰ φαιοῦ, στακτώδους; ὁ κ. Def. δίδει ἐνταῦθα τῷ πυρ-
γίτη τὰ πτερὰ τοῦ ταῶ, ἀπαράλλακτα ὅπως ἐν Νεοελλ.
Ἄναλ. I. 399 διδάσκει περὶ τοῦ Λεσβίου δαυλίτου ὅτι
εἶνει φυτὸν δασέως φυόμενον! Ἀλλὰ ταῦτόν ἐν Πάρῳ λέ-
γεται δαυλός, παρ' ἡμῖν καλόγερος δηλ. σῖτος διεφθαρ-
μένος ὥστε νὰ φέρῃ μέλανα στάχυν ὅπως ὁ Μοναχὸς μέ-
λαν κάλυμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· οἱ παλαιοὶ ὠνόμαζον αὐ-
τὸν ἐρυσίβην, ἧς τὴν περιγραφὴν καὶ φυσικὴν ἐξήγησιν
ἶδε παρὰ Θεοφρασ. Αἰτ. φυτ. III, 22, 2, καὶ μίλτον καὶ
κράμβον κτλ. οἱ Γερμανοὶ Brand ἀπὸ τοῦ brennen=καίειν.

Τὴν λέξιν σπέργουλος σπόργιλος παράγει ὁ Fick ἐν τῷ
συγκρ. Λεξ. τῶν Ἰαπετικῶν γλ. I. 832 καὶ II 281 ἐκ ρί-
ζης *sparg*=ἠχεῖν, ψοφεῖν. Ὁμοίως Vanic'ek. ὁ κ. Def. προ-
τείνει ἄλλην ἔτυμολογίαν φρονῶν ὅτι οὕτω κατορθώνει τι
μέγα καὶ σημαντικόν· ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ ἔχωμεν ἄλλην
γνώμην διὰ τὸδε: ὅταν λέγωμεν ὅτι ἢ λέξις αὕτη παρά-
γεται ἐκ τῆς ρίζης ἐκείνης οὐδὲν ἄλλο δισχυριζόμεθα ἢ
τὸ μέγα τὸδε: καθ' ὃν χρόνον ἐπλάττετο ἢ λέξις αὕτη
ἀνάγκη νὰ ἐλήφθη τὸ ὄνομα ἀπὸ τούτου τοῦ γνωρίσματος
οὐχὶ ἀπ' ἄλλου, ἀνάγκη ταύτην μάλιστα τὴν ιδιότητα νὰ
εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν οἱ τὴν λέξιν δημιουργήσαντες οὐχὶ
ἄλλην, καὶ ταύτην ἤθελον νὰ ἐξάρωσιν. Ἀλλὰ τῶρα ἐκτὸς
τούτου ὅτι τὰ σύμβολα τὰ οὕτω παριστῶντα τὰς διαφο-
ρους ιδιότητος ὄντος τινός, εἶνε αἱ ρίζαι, τ. ἔ. οὐχὶ ἐκ
τῶν προτέρων δεδομένον τι καὶ βέβαιον ἀλλ' ὑφ' ἡμῶν αὐ-
τῶν πλασθὲν καὶ δὴ αὐθαίρετον, τίς ἐξ ἡμῶν δύναται
σπουδαίως νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἐπίσταται ὠρισμένως ὅτι
ταύτην οὐχὶ ἐκείνην τὴν ιδιότητα ἤθελον οἱ δημιουργή-
σαντες λέξιν τινὰ νὰ ἐξάρωσιν; Οἱ οὕτω τὴν πρόοδον τῆς
ἐπιστήμης, ὅπως ὁ κ. Def. θηρεύοντες λαυθάνουσιν ἑαυ-
τοὺς περιπίπτοντες εἰς αὐτὴν ἐκείνην τὴν αὐθαίρεσίαν, ἐν
ἢ οἱ παλαιότεροι φιλόσοφοι ἐπὶ αἰῶνας μακροὺς διετέλουν
ἄρρητα καὶ ῥητὰ περὶ γλώσσης δισχυριζόμενοι, ἐξ ὧν μετὰ
μεγάλων ἀγώνων διεπράχθη ν' ἀπαλλαχθῇ ἢ γλωσσολο-

γία, ἥτις οὐδὲν κοινὸν πρὸς τὴν ἀφηρημένην φιλοσοφίαν ἔχουσα ἀποστρέφεται πᾶν αὐθαίρετον; καὶ ἂν φαίνεται συστηματικώτατον καὶ κάλλιστον. Δι' αὐτὰ καὶ ἄλλα πάντες οἱ σπουδαῖοι γλωσσολόγοι ἐγκατέλιπον τὸ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἄνευ ὠφελείας βασανίζουσιν τὰς λέξεις, θηρεύουσι δ' ἄλλα, ὧν οὐδ' ἔχνος ἀπαντῶμεν ἐν τοῖς τοῦ κ. Def., ὅστις φαίνεται μόνος παροικῶν ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ φρονῶν ὅπως ἀρχαῖα. Ὅπως δὲ σαφέστατα δηλωθῆ πόση ἐμβρίθεια ὑπὸ τὴν περὶ τὰς ρίζας ἐνασχόλησιν ταύτην ὑπολανθάνει ἐπιτραπήτω νὰ φέρωμεν ἐν ἔτι παράδειγμα. Ἐν Κουρτ. Μελ. IV 292 ἐπιχειρεῖ ὁ κ. Def. τῆ ἐτυμολογία τῆς λέξεως γουρούνι· ἀδιαφορῶν δὲ κατὰ τὸ σύνθημα, ἂν ἡ λέξις ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἢ μὴ, ἀνάγει αὐτὴν εὐθὺς εἰς τὸ γρῦ. Ἐννοεῖ βεβαίως τὴν ρίζαν gru, ἀλλὰ συγχέει λέξιν καὶ ρίζαν, διότι τὸ grunnire δὲν δύναται νὰ παράγῃται ἀπὸ τοῦ γρῦ, ὅπως ἐκεῖ διδάσκεται. Ὁ Foy ἀποβάλλει ἐν Lautsyst. 105 τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην λέγων ὅτι ὁ Ἡσύχ. διέσωσε λέξιν γρώνα, ὅθεν παράγεται τὸ γουρούνι, προσθέτει δὲ ὅτι τὸ γρώνα κατὰ Κουρτ. ἐτυμολ. 297 παράγεται ἐκ τῆς ρίζης γρα. Ὅτι τὸ ἀνάγειν τὰς λέξεις τῆς Νέας Ἑλληνικῆς εἰς λέξεις τῆς ἀρχαίας, οὐχὶ δὲ εἰς ρίζας, εἶνε τὸ μόνον ὀρθόν, ἐλέχθη ἤδη, ὥστε ἡ ἐτυμολογία τοῦ κ. Foy φαίνεται μόνη ἀξία προσοχῆς· ἀλλ' ἐνταῦθα περιέπεσαν ὁ Foy συγχύσει τινί, ἥτις παραβλάπτει τὴν ἐτυμολογίαν του. Ὁ Ἡσύχ. διέσωσε γρωνάδες: σύες θήλειαι, καὶ γεῶνα· ὡς θήλεια, Λάκωνες. Τὸ γεῶνα μετέγραψε πιθανῶς ὁ Κουστῆρος εἰς γρωνάς, εἰ καὶ ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῆς ἀλφαβητικῆς τάξεως. Ὁ Dindorf ἐν Θεσαυρῷ νομίζει, ὅτι ἠδύνατο νὰ διορθωθῆ ἀπλῶς εἰς γρώνα. Ἄν ταύτην τὴν ἐκ διορθώσεως πιθανῶς προελθοῦσαν λέξιν γρώνα εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Foy ἢ τὴν ἄλλην γνωστοτάτην λέξιν γρώνη, ἀδελον. Εἰς τὸ πρῶτον ὀδηγεῖ ἡ λέξις Ἡσύχιος, εἰς τὸ β'· ἢ παραπομπῆ εἰς Κουρτ. ἐτυμολ., διότι ὁ Κούρτ. εὐσυνειδήτως, ὅπως αἰείποτε, παραπέμπει

εἰς Lobeck Ῥηματικὸν σελ. 269 ἐνθα ἀναγινώσκειται «α θάω enim θώνη dicendum fuisse ut α φάω φώνη, σμάω, σμώνη, γράω (γραίνω) γρώνη, γρώνη non solum rupem exesam sive excavatam significat, sed etiam maclram. Ὅτι τὸ γρώνη τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀναχθῆ εἰς ρίζαν γρυ, ἢ δηλοῦ γρυλλίζειν, κνυζᾶν, γογγύζειν, ἐννοεῖ ἕκαστος· ὁ δὲ K. Def. ἀπαντῶν εἰς τὸν Foy ἐν Arch. 286, τὴν σύγχυσιν μὲν ταύτην δὲν βλέπει, εὐρίσκει δὲ ἀπλούστατον νὰ δισχυρισθῆ ὅτι καὶ ἡ λέξις γρώνη (οὔτω, μετὰ τοῦ η) παράγεται ἐκ τοῦ μεγάλου σάκου gru. Τὴν ἐκ τοῦ γρῦ παραγωγήν τοῦ γουρούνι προέτεινε πρότερον ὁ A. Passow, τὴν δὲ ἐκ τοῦ γρωνάδες: σύες θήλειαι ὁ Stier ἐν Κουρίου Περιδικῷ XI 215. Ὁ δὲ Legerlotz ἐν Κουρίου Περιδικῷ X 379 παράγει τὸ γρώνη ἐκ τῆς ρίζης jar, ἀλλ' ἴσως οὐκ ὀρθῶς.

Ὁ κ. Def. αἰεὶ ἐπιτιμῶν τοῖς Ἑλλησιν ὅτι ἀγνοοῦσι τὴν ἱστορίαν τῆς γλώσσης των φωρᾶται οὐδεμίαν ἔχων αὐτὸς γνῶσιν τῆς φιλολογίας τοῦ μέσου καὶ νεωτέρου αἰῶνος, διὸ μάτην ζητεῖ τις ἐν τῷ λεξικῷ αὐτοῦ τὸ ἐλάχιστον ἐκ τῆς γραμματείας ἐκείνης· οὐ μόνον δὲ ἀρνητικῶς ἀλλὰ καὶ θετικῶτατα τεκμήρια τούτου παρέχουσιν ἡμῖν πᾶσαι αἱ ἐργασίαι τοῦ κ. Def. π. χ. τὸ Ἄρχ. ἐν σελ. 28 ἐνθα ἀναγινώσκειται «Ἦσακ. Ταυρίντου καὶ τραυίντου=σύρω, νεοελ. Τραυῶ (lat. traho) ἀναμφιβόλως ξένη λέξις» ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν τῇ παλαιότερᾳ γραμματεῖᾳ ἡμῶν τὸ ῥῆμα τοῦτο εἶνε μυριόλεκτον, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς Λεξικοῖς, Δουκαγκίου, Σομαβέρα, Μεουρσίου, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Θεσαυρῷ τοῦ Ἐρρ. Στεφάνου ἀναγινώσκονται τύποι αὐτοῦ, οὓς ἂν τις ὀπωσδήποτε σέβηται τοὺς φθολογολογικοὺς νόμους δὲν δύναται νὰ ἀναγάγῃ εἰς τὸ traho. Ὁ πλήρης τύπος ἀναγινώσκειται ἐν Carmina Graeca medii aevi ὑπὸ Wagner σελ. 227 «εταύρισε τὸ φίδι, καὶ Bibliothèque Grecque vulgaire ὑπὸ Legrand σελ. 39 «καὶ πιάσουν καὶ ταυρίσουν με καὶ σύρουν με ἔς τὴν μέσην» καὶ 44 εταύριζεν ἀπ' ἔσωθεν,

ἐγὼ δὲ πάλιν ἔξω» τὰ δύο τελευταῖα παραδείγματα εἶνε τοῦ Πτωχοπροδρόμου, τ. ἔ. τοῦ 12 αἰῶνος. Ὁμοίως, ἔταυρίσαν τον (Μεσαιων. Βιβλιοθ. Σάθα II, 294) καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ ὑπὸ τὴν λέξιν ταυρίζω καὶ τραυρίζω παρατίθενται ἰκανὰ χωρία, καὶ Δουκάγκιος παρατίθησι τοὺς τύπους τούτους: ἀνατείνει: ταυρίζει, ἔλκει ἐταύρισε, τείνει ἑξαπλοῖ ταυρίζει, ἵνα ταυρίσης τὸ ῥάμμα· ἵνα τοὺς πύργους ταυρίσωσι μετὰ σχοινίων· τὸ σκορδινᾶσθαι ἀποταυρίζειν καὶ μετροῦν καὶ ταυρίζοντα, ταυρισμός κ.τ.λ. καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Σομαβέρα ἀναγινώσκειται πλειστάκις τραυρίζω. Ἐν Κύπρῳ λέγεται σήμερον ταυρῶ, ὅπερ ἔχει πρὸς τὸ ταυρίζω ὅπως τὸ χαιρετῶ, ψηφῶ κτλ. πρὸς τὸ χαιρετίζω, ψηφίζω (πῶς ἐξηγεῖται ἢ φαινομένη αὕτη τοῦ εἴ συγκοπή, θὰ ἐξηγηθῆ προσεχῶς), τὸ τραυρίζω καὶ τραυῶ καὶ τραυρίτου τῶν Τσακῶνων ἔχουσι πρὸς τὸ ταυρίζω καὶ ταυρίτου τῶν Τσακῶνων ὅπως τράφος, στρέγω πρὸς τὰ τάφος, στέργω κτλ. Ὅπως δὲ Σχολιαστὴς τις τοῦ Ἀριστοφάνους ἐξηγεῖ τὸ σκορδινᾶσθαι διὰ τοῦ ἀποταυρίζομαι, οὕτω λέγομεν καὶ ἡμεῖς ἐν Κρήτῃ τὸ ἀποταυρίζομαι ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας, οἱ δὲ Κύπριοι τὸν τύπον ἀποταυροῦμαι παραβλ. Φιλίστορος τόμ. Δ', 428. Οὐδεμίαν λοιπὸν ἀμφιβολίαν ὅτι ὅπως ἀπὸ τοῦ γαῖδαρος ἐπλάσθη τὸ γαῖδουρίζει=πράττει ὡς ὄνος, ἀναίσχυντεῖ, οὕτως ἀπὸ τοῦ ταῦρος, ὅπως ἤδη ὁ Mullach ἐν τῇ Γραμματικῇ καὶ ἐν Δημητρίου Ζήνου Βατραχομουμαχίᾳ 94 παρετήρησεν, ἐπλάσθη τὸ ταυρίζω=πράττω ὡς ταῦρος, ἔλκω, διότι γνωστὴ ἢ τῶν ταύρων ἀρετὴ εἰς τὸ ἔλκειν τὸ ἄροτρον· ἀρχικῶς θὰ ἐδήλου βεβαίως τὸ ἰσχυρῶς ἔλκειν, ἢν ἔννοιαν δύναται τις νὰ ἀποδώσῃ τοῖς τοῦ Πτωχοπροδρόμου χωρίοις καὶ ἄλλοις τισὶ τῶν παρατεθειμένων, ἔπειτα καθόλου ἔλκω.

Ἐν σελ. 64—65 διδάσκειται ὅτι παραλειφθέντος τοῦ κ τῆς ἐνικῆς αἰτιατικῆς ἢ δοτικῆς καὶ αἰτιατικῆς τοῦ ἐνικοῦ συνέπεσον, καὶ οὕτως ἀπώλετο ἡ δοτικὴ διότι δὲν διεστέλλετο. Τοῦτο δὲ εἶνε ἀδύνατον, διότι τὸ γ φαίνεται

σταθερὸν καὶ κατὰ τὸν Γ'. αἰῶνα καὶ ΙΑ'. ὅπως καὶ ἐπὶ τινων νήσων ἔτι διαμένει, τῆς δὲ δοτικῆς οὐδ' ἔχνος σώζεται ἐν τῇ Ἀναγνωρίσει, καὶ ἐν τοῖς κανόσι δὲ τῶν ἀγίων συνόδων φαίνεται ἡ δοτικὴ λίαν περιορισμένη, εἰ καὶ οἱ ἐπισημότεροι τῶν χρόνων ἐκείνων ἄνδρες ἐλάλουν ἐν αὐταῖς.

Ἄλλο ἐπ' ἴσης μέγα ἱστορικὸν ἀμάρτημα διαπράττει ὁ κ. Def. ἐν Ἀρχ. 83 λέγων ὅτι τὸ νέον Ἑλληνικὸν ἀπέβαλε τὴν εὐκτικὴν καὶ τὴν ἀπαρέμφατον. Περὶ τούτων ἐκτενῶς διέλαβεν ὁ κ. Diefner καὶ ἐν Monatsberichten der Berliner Academie 1877 σελ. 192 ἔνθα λέγονται τὰδε: «Ἀναμφιβόλως ἕνεκα τοῦ ἰωτακισμοῦ ἀπώλετο καὶ ἡ εὐκτικὴ καὶ ἡ ἀπαρέμφατος· ἡ ὁμοία προφορὰ τοῦ η, ει, οι, καθίστων ἴσα ἴσα ἀδύνατον τὴν χωρὶς ἀλλήλων διατήρησιν τῆς ὑποτακτικῆς καὶ εὐκτικῆς» ἐν πᾶσι τούτοις οὐδὲ κόκκος ἀληθείας παρατηρεῖται, ὅπως ἕκαστος δύναται νὰ πεισθῆ παρατηρήσας πρῶτον μὲν ὅτι ἂν διὰ τὴν σύμπτωσιν ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπέλθῃ τις ἀπώλεια, ἀπορεῖται διὰ τί ὤφειλε νὰ ἀποβληθῆ ἡ εὐκτικὴ καὶ οὐχὶ ἡ ὑποτακτικὴ· ὅτι δὲν ἦτο φύσει ἀδύνατον, ἀποδεικνύει ἡ δόκιμος τῶν Ἰνδῶν γλῶσσα, διασώσασα τὴν εὐκτικὴν οὐχὶ δὲ τὴν ὑποτακτικὴν. Ἐπειτα παραβάλλονται ἐπιπολαίως μόνον τὰ πρόσωπα: τρέπεις τρέπει τρέπης τρέπη, τρέποις τρέποι· καὶ ἂν ἐν τούτοις ὁ ἰωτακισμὸς τοιαῦτα κακὰ εἰργάσατο ἐν τῇ μέσῃ καὶ παθητικῇ φωνῇ, ἐν τῷ ἀορίστῳ ἐνεργητικῷ τρέψειας, τρέψειε, ἐν τῷ παρακειμένῳ τεθναίης τεθναίη ἐν τοῖς πρώτοις προσώποις καὶ ἐν τοῖς τρίτοις πληθυντικοῖς τοῦ τε ἐνεστώτος καὶ ἀορίστου δευτέρου δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιδράσῃ οὕτως ὀλεθρίως, διότι ταῦτα κατ' οὐδεμίαν ἰωτακιστικὴν προφορὰν συμπίπτουσι. Καθόλου λοιπὸν ἂν τις παραλίπη τὸν δυϊκὸν ἀριθμὸν καὶ τοὺς τύπους τῆς εὐκτικῆς τοῦ μέλλοντος καὶ τοῦ παρακειμένου, οἵτινες πιθανώτατα ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου δὲν ἦσαν πλέον ἐν χρήσει, καὶ δὴ τὸ κακὸν θηρίον, ὁ ἰωτακισμὸς, δὲν ἠδύνατο νὰ καταφάγῃ αὐτούς, ἀριθμῆσθαι δὲ τοὺς μετ' ἄλλων συμ-

πίπτοντας τύπους και τούς μή, εὑρίσκει τὴν ἐξῆς σχέσιν: συμπίπτουσιν οἱ τύποι *τρέποις, τρέποι, τρέποιτε, τράποις, τράποι, τράποιτε, τρέποισθε, τράποισθε*, ἐν συνόλῳ 8 τύποι διὰ τὸν ἰωτακισμόν, καὶ *τρέψαιτε, τρέψαισθε* διὰ τὴν $\alpha\iota = \epsilon$. Διαστέλλονται δὲ πάντες οἱ ἄλλοι ἀριθμούμενοι εἰς 44. Τίς δὲ δύναται νὰ πείσῃ ἑαυτὸν καὶ ἔπειτα τοὺς ἄλλους ὅτι οἱ ζῶντες Ἕλληνες, ἂν μὴ ἄλλαι ὑπῆρχον αἰτίαι, μόνον καὶ μόνον διότι συνέπιπτον 10 τύποι, ἔμελλον νὰ ἀποβῶλωσι μετὰ ψυχροῦ αἵματος τοὺς 44; οὐδαμῶς πιθανὸν φαίνεται ἡμῖν τοῦτο. Ἐπειτα ἐξεταστέον, ἄρα συνέπιπτον ἀληθῶς; περὶ τούτου δὲν ἀμφιβάλλει ὁ περὶ προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδάσκων κ. Deffner. Ἡμεῖς τολμῶμεν ν' ἀποφρνθῶμεν ὅτι τὰ εἰρημένα πρόσωπα οὐδέποτε ἐφ' ὅσον ἔζων συνέπεσον, καὶ τοὺς λόγους οἱ πείθουσιν ἡμᾶς τοῦτο, τολμῶμεν νὰ ὑποβάλωμεν ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ εὐμενοῦς ἀναγνώστου. Ὁ λέγων ὅτι διὰ τὸν ἰωτακισμόν ἀπώλετο ἡ εὐκτική καὶ ἡ ἀπαρέμφατος προϋποτιθήσιν ὁμοίαν προφορὰν (*) τῶν τριῶν φθόγγων *ει, η, οι*, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο δὲν ἠδύναντο νὰ διαστέλλωσι πλέον τὰς 3 ἐγκλίσεις, ὥστε ἐγένετο ἀνάγκη νὰ ἀποβληθῇ μία, καὶ οὕτως ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ τὸν Ἴωναν. Ἄλλ' οἱ περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἔμπειροι γινώ-

(*) Περὶ τῆς ἀπωλείας τῆς εὐκτικῆς ποιεῖται λόγον καὶ ὁ μακρῆς Μαυροφρύδης ἐν Δοκιμίῳ σελ. 28, ἐνθα ἄλλαι τε αἰτίαι προφέρονται καὶ ἡ τῆς συμπτώσεως τῶν φθόγγων ὡς μικρὸν τι συντελέσασα. Θαυμαστῶ τῷ τρόπῳ ἀκριβῶς τὴν ἐσφαλμένην ταύτην αἰτίαν παρέλαβεν ὁ κ. Def. οὐδαμῶς μνημονεύσας τοῦ Μαυροφρύδου. ἐν αἷς δὲ Μαυροφρύδης καταλέγει αἰτίαις ἀπαντᾶ καὶ ἡ ἀκόλουθος: ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα πάλαι διήρσε τοὺς εὐκτικούς τύπους εἰς εὐκτικούς καὶ ὑποτακτικούς, καὶ οὕτως ἀνέκαθεν περιέστειλε τὴν εὐκτικὴν, ἐνῶ αἱ ἄλλαι γλῶσσαι τὴν εὐκτικὴν ἀκεραλὰν διετήρησαν. Τοῦτο φαίνεται ἡμῖν παντελῶς ἀπίθανον, ὁ δὲ Μαυροφρύδης φαίνεται πλανηθεὶς ὑπὸ τῆς δοκίμου τῶν Ἰνδῶν γλώσσης, ἣτις, ὡς γνωστόν, μόνην τὴν εὐκτικὴν διέσωσε, τῆς δὲ ὑποτακτικῆς μόνον τὰ τρία πρῶτα πρόσωπα ἐπὶ αὐθυποτάκτου ἐννοίας καὶ οὕτω περιέχονται ἐν τῇ προστακτικῇ. Ἡ παλαισ-

σκουσιν ὅτι ἡ προφορὰ τοῦ *οι* καὶ *υ* ὡς *ε* ἄρχεται μόλις ἀπὸ τοῦ Ἰ. μ. Χ. αἰῶνος. Διότι μέχρι τῶν χρόνων τούτων ἐνῶ τὸ *ει, η, ι*, ἀδιαλείπτως ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς πρὸς ἀλληλα συγγέονται, τὸ *υ* καὶ *οι* συγγέονται μὲν πρὸς ἀλληλα, ἀλλ' οὐδέποτε πρὸς τὰ *ει, η, ι*, ὃ διδάσκει σαφῶς ὅτι διαφόρως ἀπηγγέλλοντο, ὁ ἀμφιβάλλων ἄς διέλθῃ τὰς ἐπιγραφὰς ἐν C. I, Gr. ἀπὸ τοῦ ἀριθ. 8619 μέχρι 9540. Τὰ πρῶτα ἔχνη τῆς καθολικῆς συγχύσεως ἀναγινώσκονται ἐν ἀριθ. 8704 ἐν ἐπιγραφῇ Σπάρτης τοῦ ἔτους 1027 «ὑπὸ πολλῆς μου πενίας ἀνηκοδομήθη, πιῶσι κτλ. Ὀλίγον παλαιότερα ἔχνη τῆς χρήσεως ταύτης ἀπαντῶσιν ἐν ταῖς ὑπὸ Σ. Ζαμπελίου ἐκδοθείσαις Ἑλληνικαῖς περγαμηναῖς τῆς κάτω Ἰταλίας. (Ἰταλοελληνικὰ κτλ.) π. χ. ἐν σελ. 89 τοῦ ἔτους 983 οἰγουμένου, τὸ *υμισοι* 90 ὑδηχοῖρος (=ἰδιοχέρως), 91 (1000 ἔτους) χιρύδια (=χοιρίδια), 92 *να* δύδι κτλ. Δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι προφέρονται καὶ παλαιότερων χρόνων παραδείγματα τῆς συμπτώσεως ταύτης ὑπὸ τῶν δισχυριζομένων ὅτι καὶ ὡς πρὸς τὰ φωνήεντα καὶ τὰς διφθόγγους ἡ σήμερον προφορὰ εἶνε ἡ αὐτὴ τῆ ἀρχαία, π. χ. ὁ Οἰκονόμος ἐν τῷ Περὶ γνησίας προφορᾶς βιβλίῳ του σελ. 311 καὶ ἐξῆς, καὶ Μαυροφρύδης Δοκίμ. σελ. 35—36 καὶ 41—42, καὶ τέλος Ραγκαβῆς ἐν τῷ Περὶ τῆς προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης βιβλιαρίῳ αὐτοῦ· πάντες δ' ὁμῶς προφέρονται παραδείγματα μικρᾶς ἀξίας· διότι ταῦτα πάντα διεπράττοντο ὑπὸ ξένων καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τῷ Bulletin du Corresp. Helleniq. V ἀνέγνωμεν ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Θεσσαλονίκης Χριστιανικῶν βεβαίως χρόνων ἀνίξε ἀντὶ ἀνῦξαι = ἀροῖξαι. Ὁμοίως ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς

τάτῃ τῶν Ἰνδῶν γραμματεία, ἡ πρὸ τῆς δοκίμου, ἡ περιληπτικῶς, *cuṛḷi* ὀνομαζομένη, παρέχει εὐρυτάτην καὶ διεσταλμένην ἀκριβῶς χρῆσιν τῆς ὑποτακτικῆς· ὁ κ. καθηγητῆς Delbrück ἐν τῷ Α'. καὶ Δ'. τόμῳ τῶν Συντακτικῶν Ἐρευνῶν του ἀποφαίνεται ὅτι μακρὸν πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῶν γλωσσῶν ὑπῆρχον αἱ ἐγκλίσεις αὗται κεχωρισμέναι μετὰ διαφόρου ἐκάστη σημασίας, καὶ ἡ γνώμη αὕτη ἐπικρατεῖ σήμερον.

Αίγυπτ. παπύροις ἔνια π. χ. ἐν Notices et Extraits des Manuscrits de la Bibliothèque Imperiale XVIII τ. 125 cilia=κοιλία, enari (=οινάριον) cetra=χύτρα (ταῦτα οὕτω λατὶ χαρακτῆρσι γεγραμμένα ἐν 233 ἡμᾶς=ὕμᾶς, 218 συνεδύσει=συνειδήσει (τοῦ 600 μ. Χ. περίπου) 219 οἴη αν σου=ἡ οἶ ἂν ὡσι· 335 ἡνου ὅπερ φαίνεται=οἴνου ἐν 344 ἡμου (δῖς) τοῦ ἔτους 159 π. Χ. ἐν 368 λοιπὸν =λοιπὴν (ἐν τούτῳ πιθανώτατα ἐπέδρασεν ἡ προφορὰ τῆς πρώτης συλλαβῆς ἐπὶ τὴν 6^η) ἀλλ' ἦτο ἄρα ὁ γράψας Ἕλληνας; οὐδὲν θαῦμα νὰ ὑπάρχωσιν ἀκόμῃ καὶ δύο ἢ τρία παραδείγματα διαφυγόντα ἡμᾶς, ἀλλ' ἂν μὴ ἀπατώμεθα οὐδεὶς σωφρονῶν θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ συναγάγῃ σπουδαῖα συμπεράσματα ἐκ τῆς γραφῆς ἢ μᾶλλον ἀνορθογραφίας ἀνθρώπων τὴν Ἑλληνικὴν πονηρότατα βαρβαρίζοντων (καθὰ οὐδὲ περὶ τῆς Γαλλικῆς προφορᾶς ἐκ τῆς ἀνορθογραφίας οὐ Γάλλων), ἀφοῦ καὶ οἱ γραμματικοὶ (ἰδιαιτέρως ὁ Θεόγνωστος ἐν τοῖς κανόσιν, ὃς ἀναμφιλέκτως διδάσκει τὴν διαφορὰν) παραγγέλλοντες πολλάκις περὶ λέξεων ὅτι γράφονται διὰ τοῦ ν ἢ διὰ τοῦ οι, περὶ δὲ τῶν ἄλλων φθόγγων σιωπῶντες καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ αἱ ἐν Ἑλλάδι καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων μόνον οὐχὶ βοῶσαι διδάσκουσι τὴν διαφορὰν ταύτην· μέχρι τοῦ ΙΑ' αἰῶνος (πρὸς Γεωργίου Κουρτίου Erläuterungen σελ. 24—25 τρίτην ἔκδοσιν.) Ἄλλ' ἄρα ἦτο ἐν χρήσει ἡ εὐκτικὴ μέχρι τοῦ χρόνου τούτου, ὥστε νὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ σύμπτωση; οὐχί. τοῦτο εἶνε ἤδη ἀποδεδειγμένον ὑπὸ τοῦ Μαυροφρύδου ἐν Δοκιμ. σελ. 393 καὶ ἐξῆς. Τούτοις ἡμεῖς προσθέτομεν τὰ ἀκόλουθα. Τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἀγνοεῖ παντάπασι τὴν εὐκτικὴν, τὸ δὲ κατὰ Μάρκον ἔχει μόνον ἓνα τύπον αὐτῆς ἐν 11,14 «μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα οὐδεὶς καρπὸν φάγοι»· ἂν δὲ μὴ ἐσφάλημεν περὶ τὴν ἀπαρίθμησην, περὶ 80 χωρία θὰ ἐκόσμει δόκιμος συγγραφεὺς διὰ τῆς εὐκτικῆς. Τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον καὶ αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἔχουσι παραδείγματά τινα αὐτῆς ἐν πλαγίαις ἐρωτηματικαῖς προτάσεσιν· ἀλλὰ «Καθόλου ἡ εὐκτικὴ φαί-

νεται ἄγνωστος τοῖς συγγραφεῦσι τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ μόνον ἐν τοῖς τοῦ Λουκᾶ ἔργοις, καθ' ὅσον οὗτος μᾶλλον τῶν ἄλλων προσεγγίζει εἰς τὴν δόκιμον, ἀπαντᾷ» (Buttmann Γραμματικὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης § 139, 17) καὶ ἀληθῶς ἐν τελικαῖς προτάσεσιν εἶνε ἄγνωστος. Ἐν χρονικαῖς μόνον ἀπαξ (Πραξ. Ἀποστ. 25,16) «πρὶν ἢ ἔχῃ», ἐν ταῖς ἀναφορικαῖς ὁμοίως ἀγνοεῖται, ἐν ταῖς ὑποθετικαῖς ἐν μὲν ἀποδόσει μετὰ τοῦ ἂν ὁμοίως ἀπαξ (Πράξ. Ἀποστ. 8,31,) ἐν δὲ τῇ ὑποθέσει μόνον ἐν τυπικαῖς φράσεσιν, π. χ. εἰ τύχοι, εἴ τι ἔχοιεν, εἰ δύναιντο, εἰ θέλοι τὸ θέλημα κτλ. καὶ ἐν ταῖς εἰδικαῖς προτάσεσιν ὁμοίως ἀγνοεῖται. Οὕτω φαίνεται περιωρισμένη μόνον ἐπὶ εὐχῆς καὶ ἄρας, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἐκβάλλεται ὑπὸ τῆς προστακτικῆς καὶ ὑπὸ τοῦ ὄφελον.

Κατ' αὐτὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετὰ θάρρους ὅτι ἡ εὐκτικὴ παρὰ τῷ λαῷ ἤδη ἐπὶ Χριστοῦ δὲν ἦτο πλέον ἐν χρήσει, καὶ ὅτι ὁ μετὰ 1000 περίπου ἔτη ἐπελθὼν τοῦ ν καὶ οἱ ἰωτακισμὸς οὐδεμίαν βλάβην ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ τῇ εὐκτικῇ, καὶ ὅτι τὴν εὐκτικὴν δὲν ἀπώλεσεν ἡ Νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἀρχαία.

Ἄλλ' οὐδὲ ἡ ἀπαρέμφατος ἠδύνατο νὰ ἀπολεσθῇ διὰ τὸν ἰωτακισμὸν, ὅπως ὁ K. Def. διδάσκει, διότι βέβαια εἴτε λέγειν εἴτε λέγειν εἴτε λέγειν κατὰ Γερμανοὺς ἀπαγγέλλομεν, τὸ μόνον διαστέλλον αὐτὴν τῆς ὀριστικῆς εἶνε τὸ ν, ὅπερ ἀπήγγελλον οἱ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα Ἕλληνες καὶ ὅπερ ἤρκει κάλλιστα εἰς διαστολήν. Ἡ ἀπώλεια ἀμφοτέρων ἔχει αἰτίαν μόνον συντακτικούς λόγους, ὅπως ἤδη ὁ Μαυροφρύδης παρατήρησεν.

Ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Δουκαγκίου ἀναγινώσκειται ὑπὸ τὴν λέξιν φιλοκαλῶ «σαίρω τὸ φιλοκαλῶ» ἐκ Λεξικοῦ ἀνεκδότου «σεσαρωμένη: φιλοκαλουμένη.» Καταλογ. τῶν ἐκκλησιαστικῶν καθηκόντων: «ὁ . . . φιλοκαλῶν τὴν ἐκκλησίαν, ἀπτεὶ τὰς κανδήλας» «φιλοκαλεῖν, φρουκαλεῖν» «μηδὲ καλωπιζέται μηδὲ σαρώνεται ἢ γουν φλοκαλεῖται ἢ φρουκαλεῖ-

ται ἢ φουρκαλεῖται» φλοκάλι φροκάλι scora, κάλλυντρον, φλόκαλα φρόκαλα, ἀποφρουκαλίδια». Ἐν Κρήτῃ ὀνομάζομεν τὸ κάλλυντρον, παρασύραν ἄτε παρασύρουσαν, καὶ φουροκαλὲ τ. ἔ. φουροκαλιὰ θάμνον τινὰ ἐξ οὗ κατασκευάζομεν τὸ εὐτελέστερον εἶδος τῶν σαρώθρων· τὸ φουροκαλια λέγεται ἀναμφιδόλως ἀντὶ φιλοκαλια, κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ φίρα, ἂν μὴ ἀπακτώμεθα, ἀντικαταστάντος τοῦ λ διὰ τοῦ ρ. Καὶ ἐν Μεσαιωνικῇ Βιβλιοθήκῃ Σάθα VI ἀναγινώσκειται Κυπριακὸν φρουκαλεῖ φρουκαλήσουν 232 σελ. καὶ φρουκαλημάτου· ὁμοίως 482. Ἐν δὲ Νεοελλ. Ἄναλ. Τόμ. Α'. 205 φροκαλεῖ=σαίρει, σαρώνει. Σίκυνοσ. Ἐν Φιλίστορι Δ', 437 ἀναγινώσκονται τὰ Κύπρια: φρούκαλα, φρουκαλίζω κτλ. Ἐκαστος βλέπει τὴν ὀρθὴν παραγωγὴν τῆς λέξεως, ὅταν λάβῃ τὸν κόπον νὰ μάθῃ, πῶς ἐλέγετο ὑπὸ τῶν παλαιότερων· ἀλλ' ὁ Κ. Def. περὶ μὲν τῶν παλαιότερων ἀδιαφορεῖ παντάπασι, ἐξετάζει δὲ τὸ νέον Ἑλληνικὸν καὶ τὰς ρίζας, καὶ δὴ ἐν ἐν Νεοελλ. Ἄναλ. Α', 425 ἀνάγει τὸ φρουκάλι εἰς τὴν ρίζαν prak λέγων ὅτι «τὸ φρουκάλι τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ φιλοκαλια ὅσον ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς». Τόσον δὲν πιστεύομεν νὰ ἀπέχη, ἀφοῦ καὶ οἱ παλαιοὶ παρομοίας ἐννοίας ῥῆμα μετεχειρίζοντο πρὸς Bekker Anecd. I, 14 «ἀνακαλλύνειν τὸ σαίρειν, ἐξ οὗ καὶ κάλλυντρον τὸ σάρον». Καὶ παρὰ πολλοῖς τῶν μεταγενεστέρων ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἐξῆς ἀπαντῶσιν ἀμφοτέρω πολλάκις· πρὸς καὶ Λευϊτικ. 23, 40 «καὶ λήψεσθε τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ . . . καὶ κάλλυνθρα φοινίκων». Κατ' αὐτὰ φαίνεται ἡμῖν ὅτι κεῖται ἐγγύτατα, διότι τὸ φιλοκαλια, φιλοκαλιον ἐγένετο φλοκάλι ὅπως ἡ φυλακὴ φλακὴ (Ἐρωτοκριτ. σελ. 243), τῆς δὲ τροπῆς τοῦ λ εἰς ρ καὶ τοῦ ο εἰς ου παρὰ τὸ χειλέφωνον φ θά μοι συγχωρηθῆ νὰ μὴ φέρω παραδείγματα, ὅπως μὴ ὑποληφθῶ, ὅτι γλαῦκας εἰς Ἀθήνας κομίζω. Κατόπιν τῶν παραδειγμάτων τούτων δύναται τις, νομίζομεν, ν' ἀπορῆ, πῶς ὁ ἀνὴρ ἀσχολεῖται, ὡς λέγει, περὶ τὴν σύνταξιν Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, ἀφοῦ

οὐχὶ τὴν γραμματείαν, ἀλλ' αὐτὴν τὴν κατ' ἀλφαθητικὴν τάξιν πρὸ αὐτοῦ ἐτοιμὴν κειμένην ὕλην οὕτως ἐσπούδασεν. Ἡ δὲ ἀπορία αὕτη μεταβάλλεται εἰς ἄλλο αἶσθημα ὅταν βλέπωμεν τὸν Κ. Deffner ἀποκαλοῦντα τὰ ὑπάρχοντα λεξικά «ἐλεεινά». Τί ἄρα θὰ ἐλέγομεν, ἂν τις ἐπὶ ἐννέα ἔτη ἐπανειλημμένως (τῷ 1872 ἐξεδόθη ἐν Νεοελλ. Ἄναλ. ἡ πρώτη ἀγγελία) ἀνήγγελλεν ὅτι ἀσχολεῖται περὶ τὴν σύνταξιν Λεξικοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, εἶτα δὲ ἐφωρᾶτο ἀγνοῶν οὐχὶ τὰ παρ' Ὀμήρῳ ἢ Σοφοκλεῖ ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν συγγραφέων, ἀλλὰ τὰ ἐν αὐτοῖς τοῖς Λεξικοῖς τοῦ Στεφάνου, τοῦ Πασσωβίου, τοῦ Παπίου, τοῦ Γαζῆ, τοῦ Βυζαντίου κτλ. καὶ ἐν τέλει ἀπεφαίνετο ὅτι ταῦτα δὲν ἔχουσιν ἀξίαν;

Ἄλλ' ἂν τῶν τῆς νεωτέρας ἡμῶν φιλολογίας οὕτως εἶνε ἔμπειρος ὁ κ. Def., τὰ διάφορα ἐν Ἀρχεῖῳ ἀμαρτήματα δὲν ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ ἔχωμεν καλητέραν γνώμην περὶ τῆς ἐμπειρίας αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ. Οὕτω π. χ. ἀναγινώσκομεν ἐν Ἀρχ. σελ. 55 ὅτι «ἡ αὕτη κατάστασις τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ὡς πρὸς τὰς πτώσεις ἐπεκράτει καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς διαλέκτοις, μάλιστα μετὰ τινῶν περιορισμῶν». Ἀλλὰ πάντες ὅσοι τὰ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων ἐπιμελέστερον τοῦ κ. Def. ἐξετάζουσιν ἐπίσανται ὅτι ἐν τισιν ἰδιώμασι (Βοιωτικῷ, Ἀρκαδικῷ, Ἀκαρνανικῷ, πρὸς Μευήρου Ἑλλην. Γραμματικὴν σελ. 295 καὶ ἐξῆς) οὐχ ἡ δοτικὴ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας κλίσεως ἦν ἐν χρήσει, ἀλλ' ἡ τοπικὴ, διὸ ἐλέγετο «ἰν τοῖ αὐτοῖ ἔργοι, Διονύσοι» καὶ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Δ'. αἰῶνος π. Χ. καὶ ἐντεῦθεν «Διονύσου Εὐβούλου» ἐν Βοιωτίᾳ. Δὲν ἐπεκράτει λοιπὸν ἀληθῶς ἡ αὕτη κατάστασις ἐν τοῖς διαλέκτοις ἢ ἐν Ἀττικῇ ἀλλ' ἰκανῶς διάφορος.

Ἐν σελ. 20 Ἀρχ. διαπράττει ὁ κ. Def. ἐν μιᾷ πρατάσει δύο μεγάλα ἀμαρτήματα. Πρῶτον μὲν ἀποδίδει τὸν ῥωτακισμὸν τῷ ἀρχαιοτάτῳ Λακωνικῷ ἰδιώματι λέγων ὅτι πιθανὸν νὰ ἐλέγετο ἐν τῷ ἀρχαιοτάτῳ Λακωνικῷ μά-

της θυγάτης, και ὅτι ἐντεῦθεν διὰ ῥωτακισμοῦ θυγάτηρ, μάτηρ. Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι ὁ ῥωτακισμὸς ἐμφανίζεται ἐν τῷ Λακωνικῷ πολλῷ βραδύτερον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ὁ βουλόμενος ἄς διέλθῃ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Εὐθυίου ἐν *Cauer Delectus* ἀριθ. 2, τοῦ Δάμωνος ἐν *Bezenberger Beiträge* III 120 κ. ἐξῆς ὑπὸ Α. Fick ἀναπτυχθεῖσαν και ἐν *C. I. Gr.* 1511 ἐνθα πρόκειται περὶ συνεισφορῶν εἰς πόλεμον, ἀναμφιβόλως τὸν περίφημον Πελοποννησιακόν, και ἐνθα ἀναγινώσκειται σαφέστατα «τοῖς Λακεδαιμονίοις, μναῖ Λοκρὸς ἢ Μόλοβρος, Χελίος Αἰγινάτιος, ἄλλοι» οὐδὲ ἐν δὲ ἔχνος ῥωτακισμοῦ. Καὶ ἡ ὑπὸ Θουκυδίδου, I, 132 μνημονευομένη «Καὶ ἐπέγραψαν ὀνομαστὶ τὰς πόλεις» ἐπὶ τοῦ περιφήμου τρίποδος ἐπιγραφὴ ἀνασκαφεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει και ἐξετασθεῖσα ἐπιμελῶς ἐν *Jahrbücher für class. philol. von Fleckeisen dritter Supplementband* 1857—60 σελ. 488 κ. ἐξῆς παρέχει «Μεγαρες Ερμιονες, Πλαταιες, Θεσπιες, Μυκανες, Ερετριες, Χαλκιδες, Γανακτοριες, Στυρες» οὐδὲ ἐν δὲ ἔχνος ῥωτακισμοῦ ἢ τροπῆς τοῦ θ εἰς σ. ὅπως οὐδὲ ἡ τοῦ Δάμωνος ἐπειτα και ἂν πρὸς στιγμὴν χαριζόμενοι τῷ κ. Def. ὑποθέσωμεν ὅτι ἀρχικῶς ἦτο μάτης και θυγάτης και ὅτι οἱ πρὸ τοῦ Λυκούργου ἄγριοι Σπαρτιάται ἔτρεψαν αὐτά, πῶς θὰ μᾶς ἐξηγήσῃ ὁ κ. Deffner τὸ ρ ἐν ταῖς ἄλλαις διαλέκτοις, ὅσαι πλὴν τῆς Λακωνικῆς και Ἡλειακῆς (και Θηραϊκῆς) ἀγνοοῦσι τὸν ἐν τέλει τῆς λέξεως ῥωτακισμὸν; ἢ μὴ δὲν ἔλεγον και ἐκεῖνοι μήτηρ, θυγάτηρ, κρατήρ κτλ.;

Δεύτερον ἀγνοεῖ ὁ κ. Def. ὅτι τὸ η τοῦ -τηρ και τὸ τοῦ -της (θυγάτηρ, μαχητῆς) εἶνε καθ' ὀλοκληρίαν διάφορα, διότι τὸ η τῶν εἰς-τηρ εἶνε *Πανελληνιον*, μᾶλλον δὲ *πανευρωπαϊον*, διότι και οἱ Λάκωνες ἔλεγον θυγάτηρ, και οἱ Λοκροὶ *δικαστήριον*, και οἱ Δελφοὶ *βεβαιωτήρ* κτλ. τὸ δὲ η τοῦ της εἶνε μόνον Ἰωνικὸν και Ἀπτικὸν και Κοινόν, ἀλλ' οὐχὶ και Δωρικὸν και Διολικόν. ὦφτε ἂν ἡ ὑπόθεσις τοῦ κ. Def. ἠλήθευε, θὰ εἴχομεν ἐν τῷ

Λακωνικῷ θυγάτας μάτας· περὶ τούτων προσεχῶς πλείω.

Ὅπως δὲ ὁ κ. Deffner ἀγνοεῖ καθ' ὀλοκληρίαν τὰς ἀρχαίς, οὕτως ἀγνοεῖ και τὰς νέας Λακωνικὰς ἐπιγραφάς, διότι ἐν *Arch.* σελ. 15 γράφει «οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ δὲν ἀναφέρουσι τὸ φαινόμενον τοῦτο (τὴν τροπὴν δηλ. τοῦ τελικοῦ σ εἰς ρ) τοῦ λακωνικοῦ ιδιώματος. Ἐν ταῖς Λακωνικαῖς ἐπιγραφαῖς οὐδὲ ἐν ἀπαντᾷ παράδειγμα τῆς μεταβολῆς ταύτης· ὁ δὲ Ἡσύχιος ἔσωσε κτλ.» Τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ φέρει ὁ Ahrens ὅστις ἐν II 71 διδάσκει ταῦτα, ὅθεν παρέλαβεν ἀταλαιπωρῆτως ὁ κ. Def. οὐδὲ μνημονεύσας καὶ τῆς πηγῆς. Τάληθές δὲ εἶνε ὅτι και ἐν Ἀθηναίῳ I 255 ἐδημοσίευσεν ὁ σεβαστὸς ἡμῶν καθηγητῆς Κουμανούδης Λακωνικὴν ἐπιγραφὴν, ἐν ἣ πᾶν τελικὸν ς ἔχει τραπῆ εἰς ρ και ὁ κ. Εὐστρατιάδης ἐν τῇ *Παλιγγενεσίᾳ* τῷ 1869 ἄλλην, ἣν ἐπανελάβεν ὁ Kirchhoff ἐν *Hermes* ἔχουσιν ὁμοίως Φίλητορ νικάαρ=νικήσας. Ἀμφοτέρας εὐρίσκει τις και ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Cauer ἀριθ. 6, 7. Παντάπασιν ἄπορον φαίνεται μοι πῶς ἄνθρωπος οὕτως ἄπειρος τοιούτων πραγμάτων τολμᾷ νὰ διδάσκῃ αὐτὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἄπορον εἶνε πῶς ὁ κ. Ραγκαβῆς ὅστις βεβαίως ἐν τῇ ἐπιγραφικῇ εἶπερ τις και ἄλλος ἔμπειρος εἶνε, φαίνεται πρόθυμος νὰ ἐπαινῇ τοιοῦτο βιβλίον.

Ἄστεια βεβαίως θὰ φανῶσι και τάδε: τὸ τσακωνικὸν κοῦε=κύων διδάσκει ὁ κ. Def. ἐν Ἀρχ. 20 ὅτι προὑποθέτει Λακωνικὸν κούως και ὅτι κούως οὐχὶ κύων ἢ κούων ἀπήγγελλον οἱ Λακεδαιμόνιοι!

Ὅμοίως ἐν 19 ὅτι τὸ γράφουρ τῶν Τσακῶνων δὲν ἀνάγεται εἰς τὸ γράφω, ἀλλ' εἰς τὸν τύπον γράφους, και τὸ ὄροῦρ οὐκ εἰς τὸ ὄρων ἀλλ' εἰς τὸ ὄρωσ. Ταῦτα εἶνε καθ' ὀλοκληρίαν ἀδύνατα, μόνος δὲ ὁ κ. Def. δύναται νὰ πιστεύῃ ὅτι οἱ Λάκωνες ἢ ἄλλοι τινὲς Ἕλληνες ἠδύναντο νὰ λαλῶσιν οὕτως. Σελ. 43. Τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἡσυχ. καθδ...ναι καταδυνασθαι, διορθῶνω ἐγὼ εἰς καθδουναί· καταδύσασθαι, στηριζόμενος ἐπὶ τούτου ὅτι κεῖται μεταξὺ

τοῦ καὶ δ' εἶσε καὶ καδδραθέτην» ὁ δὲ Moritz Schmidt παρατηρεῖ εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην «καδδ...αι καταδυνασθαι cod. in quo καδδοναι scriptum erat κτλ.» πρότερος ἐπαναλαμβάνει τὰ τοῦ ἄλλου; Ὁμοίως σελ. 47 «πέχαρι ἔλαφος (γρ. ἐλάφω)» ὁ δὲ M. Schmidt «πέχαρι ἐλάφω vel πέχαρος ἐλάφοις.»

Ἐν σελ. 83 ἀναγινώσκειται «αἱ ἐξηρημέναι ἐγκλίσεις τοῦ ἐνεστώτος καὶ ἀορίστου τ. ἔ ἢ ὑποτακτικῆ, ἢ εὐκτικῆ ἢ προστακτικῆ καὶ ἢ ἀπαρέμφατος δηλοῦσιν.....τὸ νέον Ἑλληνικὸν καὶ τὸ Τσακωνικὸν ἀπέβαλον ἐκ τῶν ἐγκλίσεων τὴν εὐκτικὴν καὶ τὴν ἀπαρέμφατον...» Ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης ἤξεύρει ἤδη ὅτι ἡ νέα Ἑλληνικὴ δὲν ἀπώλεσε τὴν ἀπαρέμφατον, διότι δὲν δύναται νὰ ἀποβάλῃ ὁ υἱὸς ὅτι δὲν ἐκληρονόμησε παρὰ τῶν γονέων του. Ἡ δὲ ἀπαρέμφατος ὀνομάζεται ἐσφαλμένως ἐγκλίσις, ἀφοῦ ἀπεδείχθη ὅτι εἶνε ὄνομα κλιτόν, ὅπως ἐν Rigueda φαίνονται αἱ πτώσεις του, ὅστις δὲ ὀνομάζει τὴν ἀπαρέμφατον ἐγκλίσιν ὀφείλει κατ' ἀναγκαίαν ἀκολουθίαν νὰ ὀνομάσῃ καὶ τὰ ὀμοταγῆ αὐτῷ ῥηματικὰ ἐπίθετα καὶ τὴν μετοχὴν ἐγκλίσεις. Φαίνεται ὅτι ὁ κ. Def. θέλει νὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν ἐκείνων ἐκ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν ὅσοι τὴν ἀπαρέμφατον ἐγκλίσιν ὑπέλαβον. Ἡ δὲ ὀνομασία ἐξηρημέναι ἐγκλίσεις εἶνε αὐτὸ τοῦτο ἀπόβλητος· ἢ πότεν ἐξαρτᾶ ὁ κ. Def. τὰς ἐγκλίσεις ἐν τοῖς «ἰδωμεν, τίσειαν Δαναοί, λοιμὸν ἄμυνον»; Ἐν τῷ Ἰνδικῷ καὶ Λατινικῷ ἡ χρῆσις τῆς ὑποτακτικῆς καὶ εὐκτικῆς εἶνε οὕτως ἀνεξάρτητος ὅπως καὶ ἡ τῆς ὀριστικῆς, ἐν δὲ τῷ Ἑλληνικῷ ἡ χρῆσις τῆς ἀνεξαρτήτου ὑποτακτικῆς περιωρίσθη, τῶν δευτέρων καὶ τρίτων προσώπων ἐν μὴ ἀπαγορευτικαῖς προτάσεσιν ἢ χρῆσις ἀπώλετο, ἀλλ' οὐχὶ παντελῶς διότι ὅπως ὁ καθηγητῆς Delbrück ἐν ταῖς ἤδη μνημονευθείσαις Συντακτικαῖς ἐρεύμαις I', 20 καὶ IV, 117 παρατηρεῖ καὶ τὸ τοῦ Σοφοκλέους Φιλοκτ. 300 «φέρ' ὦ τέκνον, νῦν καὶ τὸ τῆς νήσου μάθης», καὶ μάλιστα πάντων ἐπιγραφῶν παρέχου-

σιν ἔτι τεκμήρια τῆς πάλαι καθολικῆς ταύτης χρήσεως. Cauer Delectus ἀριθ. 116 «τὸ ῥάπισμα...ἀνατεθᾶ ἐν τῷ ἱερὸν τοῦ Διὸρ» καὶ «περὶ δὲ τοῦ ἀποσταλθῆμεν τὸ ψάφισμα ἐπιμέλειαν ποιῆται (=ποιήσῃται) Νικοδρομορ...» Οἱ Ἕλληνες Γραμματικοὶ ἀγνοοῦντες τὴν ἀνεξάρτητον ταύτην χρῆσιν ἐν μὴ ἀπαγορευτικαῖς προτάσεσιν καὶ εὐκόλως, ὑπονοοῦντες ἐκάστοτε ῥῆμά τι ἐν ταῖς ἀπαγορευτικαῖς ὀνόμασάν αὐτὴν ὑποτακτικὴν διὰ τὸ ἀμὴ συνίστασθαι αὐτὴν εἰμὴ ὑποταγείῃ τοῖς προκειμένοις συνδέσμοις» Ἀπολλ. Δύσκολος, 266. Ἐπειδὴ δὲ παρετήρησαν ὅτι ἡ ὑποτακτικὴ καὶ εὐκτικὴ ἐν ταῖς ἐξηρημέναις προτάσεσιν παραλλήλως ἔβαινον, συνήγαγον τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ εὐκτικὴ ὄφειλε νὰ ὑποληφθῆ ὡς ἀείποτε ἐξηρημένῃ. Εἰς τὰ ἀμάρτημα δ' ὅμως τοῦτο δὲν πρέπει νὰ περιπίπτῃ ἀνὴρ οὕτω σκληρῶς τοῖς ἄλλοις ἐπιτιμῶν ὅτι ἀγνοοῦσι τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὁ δὲ κ. Def. προσέθηκε ταῖς ἐξηρημέναις ταύταις τῶν παλαιῶν ἐγκλίσεσι καὶ τὴν προστακτικὴν· τοῦτο λέγεται πρόοδος!

Ἐν σελ. 256—7 τοῦ Ἀρχ. διδάσκει ὁ κ. Def. ὅτι τὸ κάρα ἢ = τὸ πῦρ, εἶνε λέξις προομηρικῶν χρόνων, ἣτις τυχαίως δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῇ Γραμματεῖα τῶν παλαιῶν ἐσώθη δ' ὅμως ἐν τῷ λαῶ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θὰ ἀμφιβάλῃ ὅτι εἶνε λέξις εὐθύς ἐκ τῆς ρίζης παραχθεῖσα. Τὸν αὐτὸν ζῆλον τοῦ πλουτίσαι τὸν θησαυρὸν τῆς ἀρχαίας γλώσσης δεικνύει βεβαίως ἐκ φιλελληνισμοῦ ὁ κ. Def. καὶ ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. Α', 453 δισχυρίζόμενος ὅτι τὸ στάλα εἶνε παλαιότητα λέξις, πολὺ πρεσβυτέρα τοῦ Αἰσχύλου καὶ δὲν εἰξεύρω τίνων ἀκόμη. Ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν τολμῶμεν ἡμεῖς νὰ ἐπαινέσωμεν ὁμοίως τὰς λέξεις ταύτας, οὐδὲ νὰ ψηφίσωμεν ὅπως αὐταὶ καταταχθῶσιν ἐν τῇ ἐντίμῳ χορείᾳ τῶν ἀρχαίων, διότι φοβούμεθα μήπως ἐπαναστῶσι καθ' ἡμῶν ἀπαιτοῦσαι μετὰ τοῦ αὐτοῦ δικαίωματος τὸ αὐτὸ προνόμιον τῆς ἀτελείας καὶ ἀσυλίας κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ἄλλαι πολλαὶ λέξεις, ὧν τὸν κίβδηλον καὶ ὑπόχαλ-

κον χαρακτήρα εύκόλως διαγιγνώσκει ὀφθαλμὸς ἐξησκημένος· οὕτω παραδ. χ. ἀπαντᾷ ἐν Ἑρωτοκρίτῳ σελ. 47 ἡ σπούδα, ὁμοίως 76, 86, 118, 311, καὶ ἡ αὐτὴ λέξις ἀναγιγνώσκειται ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. Β'. 319 ἐν Κεφαλληνίαις Γλωσσαρίῳ· ἐν Κρητικῶν Δράμασι 196 «δὲν ἤθελα νὰ δώσω ἀνθρώπου γνώρα, καὶ 231 καὶ 159 καὶ ἐν Passow διστιχ. 174 καὶ τῆς ἀγάπης γνώρα. Ἐν Κρητ. Δραμ. 213 ἡ παιδα = ἡ παιδευσις, ἡ βίασνος, ὁμοίως 214, 254: τὴν παιδα δίδουν τὰ παιδιὰ γι' αὐτως παιδιὰ τὰ λέσι,» ἐν Ἑρωτοκρίτῳ ὁμοίως 8 τὴν παιδα νὰ ἀλαφρύνω. 16, 25, 59 τρίς 64, 174, 180, 183, 195, 215, 89 κτλ. Ἐν Legrand Biblioth. Grec. Vulg. τὴν φρόνη Βελθρανδ. καὶ Χρυσαντζ. 717 περὶ ἧς ποιεῖται λόγον καὶ ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν Ἀτάκτοις ὑπολαμβάνων ὅτι κεῖται ἀντὶ τοῦ φρόνη, ὅτι δὲ τὸ φρόνη ἔχει πρὸς τὸ φρόνις, ὅπως ἡ κάλλη πρὸς τὸ κάλλις κτλ. οὐδεμίαν ἀνάγκη ὑποθέσεων· ὁμοίως λέγομεν σήμερον ἡ λιμα = ὁ λιμὸς, περὶ οὗ διέλαβεν ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτάκτοις IV, ἀλλ' ἂν μὴ ἀπατώμεθα, οὐκ ὀρθῶς. Κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν Γραμματικῶν καὶ κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἡ λέξις λιμὸς ἦτο παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν θηλυκοῦ γένους. Οὐδὲν δὲ τοῦτο πρὸς ἡμᾶς, διότι καὶ ἂν τις οὕτως ἤθελε νὰ ἐξηγήσῃ τὴν μεταβολὴν τοῦ γένους, ἡ μεταβολὴ τῆς κλίσεως καὶ τοῦ τονισμοῦ εἶνε ἀνεξήγητα· ὁμοίως λέγομεν, ἡ βρώμα, ἐνῶ καὶ ὁ Γαληνὸς καὶ ἡ παλαιὰ Διαθήκη ἔχουσι τὸ ἀρσενικὸν γένος. Ὁ κ. Η. Τσιτσέλης ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. II, 183 λέγει τάδε: νομίζομεν ὅτι ἡ λέξις αὕτη περιήλθεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐννοίαν ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐκκλησιαστ. ῥήσει «σκωλήκων βρώμα καὶ δυσωδία» παρατάξεως τῶν λέξεων βρώμα - δυσωδία, ἅπερ ὁ λαὸς ἀκούων ὑπέθεσε παρόμοια κτλ.» ἅπερ ἡμῖν εὐφύτερα ἢ ἀληθέστερα φαίνονται, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ἡ λέξις ὁ βρόμος «βρόμον γὰρ ὀρῶ τὰ σῖτά μου ὡσπερ ὀσμὴν λέοντος Ἰωβ VI 7, ἀπαντᾷ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ φαίνεται ἄλλως ἔχουσα. Ἐν ἐκλογῇ μνημείων τῆς νεωτέρας

Ἑλληνικῆς φιλολογίας ὑπὸ Μαυροφρύδου ἀναγιγνώσκειται ἐν σελ. 304 στιχ. 1332 μὲν τὴν χρυσὴν τὴν ψήφαν (τ. ἔ. κόσμημα) = ψηφίδα, καὶ σελ. 98, στιχ. 590 στιλβαν. Ἐν Ἑρωτοκρ. 290 τοῦ κάμασι τὴν γύραν· ὁμοίως λέγεται ἡ σπιθα, ἡ πάστρα, ἡ ἄχρα παρ' ἡμῖν ἐν φράσεσι τοιαύταις «δὲν ἔβγαλεν ἄχρα = οὐδὲ γρῦ»· «τὴν ἄχρα σου νὰ μὴ γροικῶ!» λέγομεν δὲ ἄχρη τὸ λεπτότατον ἄλευρον· ὁμοίως λέγομεν ἐν Κρήτῃ «μιὰ στέκα φοβερὴ εἶνε» = πάντοτε παραστακουλίζει, τ. ἔ. οὐ δρᾷ ταχέως ἀλλ' αἰεὶ συνομιλεῖ καὶ ἀργεῖ» ὁμοίως λέγομεν ἡ γλύκα ἡ πίκρα Legrand Chansons popul. Grec. τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος. Κρητ. Δραματ. 206 κτλ. οὕτω λέγομεν γύστα, στάλα ἢ πλέρα = ἡ πληρωμὴ κτλ.

Διὰ τούτων οὐδεμίαν ἔχομεν ἐπιθυμίαν νὰ πλουτίσωμεν τὸν ἱκανῶς ἤδη πλούσιον Θησαυρὸν τοῦ Στεφάνου, ἀλλ' ἐπιθυμοῦμεν νὰ εὐρωμεν μίαν ἐξήγησιν ἀνθρωπίνην, ἥτις νὰ ἐξηγήσῃ πάσας. Ἐν τῷ σχολείῳ διδασκόμεθα ὅτι ἕκ τινος λέξεως μικρᾶς δύναται νὰ παράγῃται ἄλλη μείζων τῇ προσθήκῃ τέλους ἢ καταλήξεως τινός, π. χ. ἐμάθομεν ὅτι ἐκ τοῦ ἀνήρ ἐσχηματίσθη τὸ ἀνδρείος, τὸ ἀνδρεία, τὸ ἀνδριεσθαι κτλ. καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ ὁμοίως σκεπτόμεθα λέγοντες ὅτι ἐκ τοῦ ψωμι ἐπλασαν οἱ παλαιότεροι ἡμῶν τὸ ψωμάκι, τὸ ψωμάς, ἐκ τοῦ ψωμάδες τὸ ψωμάδικο κτλ. Τὴν παιδικὴν ταύτην μέθοδον μεταχειρίζεται ὁ κ. Deffner ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I. 454 εἰς ἀπόδειξιν ὅτι τὸ στάλα παλαιότερον τοῦ σταλάζω λέγων «ἐὰν ἐρωτήσωμεν μαθητὴν, πόθεν παράγεται τὸ τιμάω, δικάζω κτλ. θὰ ἀποκριθῇ· ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τιμή, δίκη κτλ.» Δὲν ἀμφιβάλομεν ὅτι μαθητὴς μέρος ἐλλιπὲς τῆς γλώσσης διὰ τῆς Γραμματικῆς καὶ μόνον διὰ τῆς γραμματικῆς γινώσκων θὰ ἀπαντήσῃ οὕτως, ἀλλ' ἀνὴρ «οὐκ ἀταλὰ φρονέων» θὰ τολμήσῃ βέβαια νὰ ἐξετάσῃ μεθ' ἡμῶν, ἂν καὶ ἀντιστρόφως προβαίνωσι ποτε οἱ τὴν γλῶσσαν δημιουργοῦντες. Ἡ πορεία αὕτη φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἀφύσικος, διότι ἂν κατὰ τὴν προχωρητικὴν δημιουργίαν προβαίνωσιν αὐξάν-

νοντες τὴν λέξιν διὰ τελῶν, φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν ὑποχωρητικὴν πρέπει νὰ προβαίνωσιν ἀφαιροῦντες· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει. Ὅπως ἤδη ἐρρήθη, οἱ τὴν γλῶσσαν καθ' ἑκάστην ἡμέραν δημιουργοῦντες ἀγνοοῦμεν παντάπασιν τὰ περὶ τῶν ριζῶν καὶ τελῶν καὶ καταλήξεων.

Ἐν τῷ αἰσθηματι ἡμῶν ὑπάρχουσι λέξεις ὅλαι συναπαρτιζούσαι συγγενικὰ συστήματα ἢ συζυγίας μικρὰς ἢ μεγάλας, π. χ. *πεινα*, *πεινῶ*, *πεινάζω*, *ἐπειρασα*, *δὲν πεινᾶς*, *πειναστικᾶ* κτλ. *καίω*, *κάψα*, *καψώνω* (Ἐρωτοκρ. 243), *καψούρης* (=δυστυχῆς = καϊμένος), *κάψαλος* = τόπος οὐ τὰ δένδρα ἐκάησαν, *καψαλιζω* = καίω τὰ δένδρα κτλ. κτλ. Τῆς συγγενείας τῶν καθ' ἑκάστα μελῶν τῶν συζυγιῶν τούτων ἔχομεν πληρεστάτην αἴσθησιν, ἄλλως τὸ ἐννοεῖν καὶ ἐννοεῖσθαι θὰ ἦτο ἀδύνατον. Τῶν δὲ συμπαγῶν τούτων συζυγιῶν αἱ πενέστεραι δύνανται νὰ πλουτισθῶσι κατὰ τὰ πλουσιώτερα ἄλλων ὡς τὰ πολλὰ ὁμοίως ἐννοίας λέξεων· π. χ. πρὶν ἢ ἀπολεσθῆ ἢ λέξις *λιμός* ἐπλάσαν ἐξ αὐτῆς τὸ ῥῆμα *λιμάζω* κατὰ τὸ *πεινάζω*, *διψάζω*, ἐπειδὴ δὲ ἔπειτα παρὰ τὸ *πεινῶ* *πεινάζω* καὶ *διψῶ* *διψάζω* ἐλέγετο ἢ *πεινα* ἢ *δίψα*, ἐλέχθη παρὰ τὸ *λιμάζω* ἢ *λίμα* ὅπως παρὰ τὸ *δοξάζω* ἢ *δόξα*, τὸ *ψωριάζω* ἢ *ψώρα* παρὰ τὸ *γεννῶ* ἢ *γέννα* παρὰ τὸ *λυσσιάζω* ἢ *λύσσα* κτλ. Ὅμοίως ἐπλάσθη κατὰ τὸ ἢ *φλόγα*, ἢ *κάψα* τὸ τοῦ κ. Deffner ἀρχαῖον ἢ *κάρα* παρὰ τὸ *καρώνω*, τὸ ἢ *βρώμα* παρὰ τὸ *βρωμιζω* τὸ ἢ *γνώρα* παρὰ τὸ *γνωρίζω* κτλ. τ. ἔ. κατὰ μικρὸν ἐγεννήθη ἐν τοῖς λαλοῦσι τὸ αἴσθημα, ὅτι παρὰ πᾶν ῥῆμα δύνανται νὰ ὑπάρχη ἐν ὄνομα θηλυκὸν παροξύτονον δηλοῦν τὴν ἀφηρημένην αὐτοῦ ἐννοίαν· ὅπως δὲ ἀντὶ τοῦ ὁ *λιμός* ἐλέχθη ἢ *λίμα*, οὕτως ἀντὶ ὁ *κάρος* ἐλέχθη ἢ *κάρα* ὁμοίως ἀντὶ τοῦ ὁ *βρόμος* ἢ *βρώμα*, ἐπλάσθησαν δὲ καὶ νέα κατ' αὐτὰ π. χ. ἢ *νύστα* παρὰ τὸ *νυστάζειν* κτλ. κτλ. Κατ' αὐτὰ οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ ὑπολαμβάνωμεν ἀρχαῖα καὶ ἀμέσως ἐκ ριζῶν παραγόμενα ὀνόματα θηλυκὰ καὶ παροξύτονα, ἄλλως παραγνωρίζομεν παντελῶς τὸν τρόπον καθ' ὃν δημιουργεῖται ἢ

γλῶσσα ἡμῶν (*), ὃ ἀμαρτήματι περιπίπτει ὁ κ. Deffner εἰ καί, καθὰ λέγει, ἀπὸ ἑνδεκα ἤδη ἐτῶν (Ἄρχ. 296) σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἐξέτασιν τῆς νέας Ἑλληνικῆς. Ὅπως δὲ ὁ κ. Deffner παραγνωρίσας τὸ ὄνομα ἢ *κάρα* οὐκ ἐταύτισε πρὸς τὸ *κάρος* ὁ παρ' Ἀριστοτέλει καὶ πολλοῖς ἄλλοις καὶ παρ' Ἡσυχ. ἀναγινώσκεται: *κάρος*: σκοτιδίνος . . . φθορὰ καὶ ὑπὸ Γαληνοῦ οὕτως ὀρίζεται «κυρίως λέγεται *κάρος* ἢ παντὸς τοῦ σώματος αἰφνίδιος ἀναι-

(*) Τὴν αὐτὴν ἀπειρίαν περὶ τὴν δημιουργίαν τῆς γλώσσης δεικνύει ὁ κ. Deffner καὶ ἐν Ἄρχ. σελ. 28 ἔνθα εἰς ἐξήγησιν τοῦ τσακωνικοῦ ἀνοιίντου καὶ πρίγκου = ἀνοίγω, πνίγω, γράφει ἀνοιίντου = ἀνοίγω, παρ' αὐτὸ δύναται κάλλιστα νὰ ὑπῆρξε καὶ ἀνοίζω ἐκ τοῦ ἀνοιγῶ, ὁμοίως παρὰ τὸ πνίγω ἐν πνίζω ὅθεν τὸ Τσακων. πρίγκου» καὶ ἐν Νεοελλ. Ἄναλ. I, 448 διδάσκει ὅτι τὸ σταίνω = ττχ-ν-ῶ, τὸ μα-θαίνω = μαθ-αν-ῶ κτλ. ὁ κ. Def. νομίζει ὅτι οἱ πλάττοντες ἐκ τινος ὀνόματος ῥῆμά τι ἐπιμελῶς ἐξετάζουσι καὶ ἐξήταζον τὸ θέμα τοῦ ὀνόματος καὶ μόνον αὐτό, καὶ ὅπως εὐσυνείδητος ὑπάλληλος ἐπιθέτει τὴν σφραγίδα τοῦ ἐπιτετραμμένου τμήματος, ἀφοῦ ἐπισταμένως ἐξετάσῃ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου, οὕτως ἐπιθέτουσι τὴν ἀρμόζουσαν κατάληξιν. Τούτου ἕνεκα διδάσκει ἐν Νεοελλ. Ἄναλ. Α'. 396—7 ὅτι τὸ *τηράζω* τῆς γλώσσης ἡμῶν δὲν εἶνε τὸ αὐτὸ τῷ *τηρέω*, ἀλλ' ἐγένετο ἐκ τινος ὀνόματος *τηρὰ* οὐδαμοῦ γῆς ὑπάρχαντος, καὶ τὸ *φωνέω* οὐκ ἐκ τοῦ *φωνα* ἢ ἀλλ' ἐκ τινος *φῶνος*, τὸ δὲ *φωναζέω* ἐκ τοῦ *φωνα*. Καὶ τὸ ἀστειότατον πάντων ἐν Νεοελλ. Ἄναλ. Α'. 444 ὅτι τὸ ἀρχαῖον γλυκαίνειν ἐκ τοῦ *νεωτέρου* γλυκός! κτλ. Ταῦτα πάντα ἀναλήθη, διότι οἱ δημιουργοῦντες τὴν γλῶσσαν δὲν λαμβάνουσι πρὸ ὀφθαλμῶν μόνον τὸ θέμα τοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ καὶ τὸ ῥῆμα ἢ τὰ ῥήματα ἅπερ ὡς πρότυπον χρησιμεύουσιν, καὶ τούτου ἕνεκα πολλάκις ἐκ τοῦ αὐτοῦ θέματος σχηματίζονται διάφορα εἴδη ῥήματος· τὸ πρότυπον πολλάκις ἀπώλετο ἢ εἶνε δυσεῦρετον καὶ δι' αὐτὸ ἢ περὶ ταῦτα ἐξέτασις δυσχερεστάτη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ μετὰ τὰς ἐπιμελεῖς συλλογὰς τοῦ Leo Mayer ἐν τῇ συγκριτικῇ Γραμματικῇ καὶ Joh. Schmidt ἐν *Vocalismus* καὶ τοῦ Γεωργίου Κουρτίου *Verbum* I², 331 καὶ ἐξῆς οὐκ ἐπῆλθε φῶς οὐδὲ τάξις τις ἐν τούτοις· οὕτω π. χ. λέγει ὁ Ὅμηρος αἰνῶ καὶ αἰνίζω, προκαλίζω, -ἐκαλέσσατο, καλεῖν, ὁμόκλεον παρὰ τοῦ ὁμοκλή, καὶ ἀπέιλεον παρὰ τοῦ ἀπειλή κτλ. Σαφέστατα δὲ βλέπομεν τοῦτο ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ ἔνθα κατὰ τὸ ἐξήμερῶν εἰ ἐπλάσθη

πθησία τε και ακινησία» ούτως δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ ὅτι τὸ *καρώνω* οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ ἀρχαῖον ῥῆμα *καροῦν*, δὲ και παρ' Ἀριστοτέλει ἀπαντᾷ «ὑπὸ βροντῆς *καροῦσθαι*» και παρὰ Θεοκρίτῳ 24, 58 θανάτῳ *κεκαρωμένα* δεινὰ πέλωρα και παρ' Ἀθηναίῳ οἶνος, ὀδμή *καροῖ*, και παρ' Ἡσυχ. *ἐκάρωσαν*: ἐλιποθύμουν· τοῦτο εὐχρηστεῖ σήμερον και ἐν Κρήτῃ και ἀπλοῦν και σύνθετον, *καρώνω*: λιποθυμῶ, ἀποθνήσκω, ἀποκαρώνω: κοιμίζω ἢ ἀμεταβάτως ἄρχομαι καταφέρεισθαι εἰς ὕπνον· ἀνακαρώνω: ἀνακλκμδάνω τὰς

τὸ νυχτώνει, και περαιτέρω τὸ βραδώνει (Passow εἰσισχ. 160), ὅπως δὲ ἀπὸ τοῦ ἀδεια ἐγένετο ἀδειάζω, ἀπὸ τοῦ εταρεια ταρειαζω, οὔτως ἀπὸ τοῦ βραδεια τὸ βραδειαζω και κατ' αὐτὸ τὸ νυχτιάζει ἀπὸ τοῦ νύχτα. Κατὰ τὸ ἤδη εὐχρηστον χαιρετίζω ἐπλάσθη τὸ καλημερίζω, τὸ καλησπερίζω, τὸ καληνυχτιζω, τὸ κακοχρονίζω, τὸ καληνωρίζω κτλ. Ἐν τούτοις πᾶσιν οὐδεὶς σωφρονῶν θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ ἀνεύρῃ θέματα εἰς ἰδῆ-ιγ, ὅπως οὐδὲ ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν καθηγητοῦ κ. Κόντου ἐν Ἀθηναίῳ συλλεχθεῖσι ῥήμασιν εἰς-εὐωφιανθρωπεύομαι ἀγροικεύομαι κτλ. ὀνόματα εἰς-εὐ. Τὸ ἄτοπον τοῦ ἐπιχειρήματος καταφαίνεται μᾶλλον, ἂν παρατηρήσωμεν ὅτι ἐκ μιᾶς μόνης ξένης λέξεως παράγονται πολλάκις δύο ἢ και τρία εἶδη ῥήματος, π. χ. ἡ κόρδα κορδώνω, κορδίζω, *μασκαρᾶς*, *μασκαρεύω*, *ξεμασκαρώνω* κτλ. Καὶ αἱ διαφοροὶ ἐπαρχαὶ διαπλάττουσι διαφόρως τὰ ῥήματα, οὐχὶ βέβαια τῇ βοηθείᾳ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ Γραμματικοῦ τέλους, ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν, π. χ. τὰ Ἰταλικά ῥήματα εἰς-ανε ἐν Κύπρῳ διαμορφοῦνται εἰς-ιάζω: ἀβιζιάζω, τσετιιάζω, ἐν Κρήτῃ εἰς-αρω: ἀβιζάρω, ἀτρετάρω, ἐν δὲ τῇ κάτω Ἰταλίᾳ εἰςεὐω. Ἴδε Morosi studii κτλ. 128. Ἐν Κρήτῃ συχνότατα τὰ εἰς-άνω, ἐν Ἑλλάδι τὰ εἰς-αίνω: βάνω-βαίνω. Ὅπως δὲ ἡμεῖς λέγομεν συνάζω ἀντὶ συνάγω, πήζω ἀντὶ πήσσω κτλ. ἀπατηθέντες ὑπὸ τοῦ ἀορίστου δὲ ἤχει ὅπως ὁ πολλῶν ρημάτων εἰς ζω, ἔτταξ, σταζω ἔσφαξα σφάζω κτλ. και δὴ ἐσύναξα συνάζω και ἔπηξα πήζω κτλ. οὔτω και οἱ Τσάκωνες ἠδύναντο κάλλιστα ἀντὶ τοῦ ἐνεστῶτος ἀνοίγω και πρίγω νὰ μεταπλάσωσιν ὁμοίως ἡμῖν ἀπατηθέντες ἀνοίντου· και οὔτως οὐδεμία χρεία νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι θὰ ὑπῆρχε και ἀνοίζω, ὡσεὶ μὴ ἠδύναντο οἱ λαλοῦντες νὰ δημιουργήσωσι τι. Ἄλλὰ περὶ τούτων προσεχῶς ἐκτενέστερον.

δυνάμεις μου ἀπὸ ἀσθενείας, ὄνομα τανάκαρα π. χ. δὲν ἔχω τανάκαρα νὰ σταθῶ ὀρθὸς «ἐκοπήκαν τανάκαρά μου» ἀναγινώσκειται δὲ και ἐν Κρητ. Δράμασι σελ. 159 «καίγω ἔς τανάκαρά του (?) ἐν Μαδύτῳ λέγεται ἀποκάρωσεν ἀπὸ τὸ κρύο=ἐναρκώθη· ἐν Κερκύρᾳ «ἀποκάρωσα κορμάτι»=ἐλάχιστον ἐκοιμήθη. Καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ λέγεται ἀποκαρώνομαι=ἀρχίζω νὰ κοιμῶμαι· και ἀποκαρώνει τὸ δεῖνα εὐῶδες φαγητόν, ποτόν, ἄνθος· και ὄνομα ἀποκάρωσι και ἀποκαρωμάρα· πρβ. Νεοελ. Ἀναλ. II, 165. Ἐν Μαδύτῳ τὰ κακάρωσε=ἀπέθανε και ἐν Κυζίκῳ ὁμοίως· ὁ κ. Def. ἐν Ἀρχ. 260 ἀναφέρει *κακαρώνω*=ναρκοῦσθαι ὡς νέον Ἑλληνικὸν ῥῆμα ἄνευ τινὸς προσδιορισμοῦ, ὥστε φαίνεται ὅτι ὑπολαμβάνει αὐτὸ πανελλήνιον· οὐδὲ μὴ ἄλλῃ. Ἐν Φιλίστορος Δ'. 541 Κύπρια *κουρώνω*=συστέλλομαι, *κουκουρώνω*=ξηραίνω. Τὸ α παρὰ τὸ κ και διὰ τὴν γειτνίασιν τοῦ τῆς ἐπομένης συλλαβῆς ω, νομίζομεν, ἠδύνατο κάλλιστα νὰ μεταβληθῇ εἰς ο, και ἐντεῦθεν εἰς ου πρβλ. *θομπὸ* ἀντὶ *θαμπὸ* Νεοελλ. Ἀναλ. I. 250 και *Legr.Chans.* 200. Ὅτι δὲ ἐκ τῆς σημασίας τοῦ ναρκοῦσθαι, φθείρεσθαι (*κάρω*: φθορά), ἠδύνατο νὰ προέλθῃ και ἡ τοῦ ἀποθνήσκειν (*θανάτῳ κεκαρωμένα*) και ἡ τοῦ θερμαίνεσθαι, καίεσθαι (*ὑπὸ βροντῆς καροῦσθαι*), δὲν θὰ ἀρνηθῇ, ὅστις τῶν μεταβολῶν τῶν σημασιῶν τῶν λέξεων ἐν ταῖς δυσὶ χιλιάσιν ἐτῶν πεῖρᾶν τινὰ κεκτημένος εἶνε· πρβλ. τὴν λέξιν *στάχτη* πρὸς τὸ *στακτῆ*, τὸ *λαβώνω* ἐκ τοῦ *λαβῆ*, οὐκ ἐκ τοῦ *λαβάομαι* και *λώβη*, ὅπως ἐπανειλημμένως ἐδιδάχθη· τὸ *λαβῆ* σώζεται παρ' ἡμῖν και δηλοῖ πληγῆ, ἀναγινώσκειται δὲ και ἐν *Legrand Chansons populaires Grecques* σελ. 84

«Δὲν τόχῳ πῶς ἐκίνησεν ἕνα ὀρδᾶν δι' ἐμένα·

μόνον διαλέξαν τὸν καιρὸν ποῦχῳ λαβῆ ἔς τὴν χέρα».

Ὁ πρῶτος στίχος διορθωτέος «ἕναν ὀρτοῦ γιὰ μένα» ὁ Ξεπατέρας (=πρῶτην ἱερομόναχος) μαθὼν ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐπήρχοντο λέγει ἐν τῷ πύργῳ του καθήμενος μόνος «δὲν

μὲ μέλει ὅτι ἐπ' ἐμέ, ἓνα ὄντα, ἐκίνησεν ὅλη στρατιά, ἀλλ' ὅτι ἐξέλεξαν τὴν εὐκαιρίαν, ὅτε ἔχω πληγὴν ἐν τῇ χειρὶ.» Ἐνόμισα καλὸν νὰ διαλευκάνω ταῦτα, διότι ὁ ἐκδότης παρενόησεν αὐτὰ καθ' ὀλοκληρίαν. τὸ λαβὴ ἦτο λέξις ἐν τῇ παλαιῶν πολυχρηστος, πρβλ. διδόναι λαβὴν» λέγεται δὲ καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ «εἰς λαβὰς συμπεσόντες» ἐντεῦθεν κατὰ μικρόν, ἐπειδὴ, ὅπου γίνῃ λαβὴ ἐκεῖ καὶ πληγὴ εἶνε δυνατή, ἔλαβε τὴν σημασίαν ταύτην καὶ ὅπως ἀπὸ τοῦ πληγὴ ἐγένετο πληγῶν (πληγάω θὰ ἐπεθύμει ὁ κ. Def.), οὕτως ἀπὸ τοῦ λαβὴ τὸ λαβῶνω· πρβλ. ἔτι φράσεις «τὰ πρόβατα κρατοῦν καλὰ» τ. ἔ. τὰ πρόβατα βόσκονται ἐξαίρετα καταλαβόντα τόπον τινὰ καὶ διανεμηθέντα ἐπ' αὐτοῦ. «τὸ παραξήλωσες» κτλ.

Ὅπως δὲ τὸ καρῶνω καὶ κάρα δὲν ἀνάγονται εἰς ρίζαν καρ δηλοῦσαν καλεῖν, ἀλλ' εἰς λέξεις ὅλας ἀκεραίους τῆς ἀρχαίας γλώσσης, οὕτω, νομίζομεν, καὶ τὸ κορώνω κόρωμα κουρούρις, ἃ πάντα ὁ κ. Def. πάλιν κακῶς ὀνομάζει Ἑλληνικὰ τ. ἔ. πανελλήνια, ἐνῶ πολλοῦ γε καὶ δεῖ νὰ εἶνε, καὶ τὸ κουρώνω τῶν Θρακῶν δὲν ἀνάγονται εἰς τὴν ρίζαν καρ=καίειν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀρχαίαν λέξιν κόρος ὁ ἐν Φιλίστορ. Γ'. 431 ἀναγινώσκειται Κυπρία λέξις «κορώνω ἀμεταβάτως, μεστοῦμαι σταφιδοῦμαι ἐπὶ καρπῶν, ἐκόρωσα τὰ σῦκα» ὁ κ. Πανταζίδης ἐν Φιλίστ. Γ'. 134 ἀναφέρει φράσεις Μακεδονικὰς «ἔτσι τὸν ἐκόρωσα» «σήμερα ἑορτὴ τὴν ἐκόρωσε νὰ πλύνῃ» δὲν ἠξέυρω τί τὸν ἐκόρωσε ν' ἀγοράσῃ τόσο κρέας», καὶ παρατηρεῖ ὀρθότατα ὅτι ἀναμιμνήσκουσι τὸ τοῦ Θεόγνιδος «κόρος ὕβριν τίχτει,» καὶ ὅτι ἀναμφιβόλως παράγονται ἐκεῖθεν. Ἐν Φιλίστ. Γ'. ἀναγινώσκειται Κυπρ. κουκουρώνω=καίω, «τὸ λαμπρὸν νὰ σὲ κουκουρώσῃ». ὁ δὲ κ. Deffner ἐν Ἀρχ. 260—1 ἀναφέρει τὸ αὐτὸ Κύπριον ῥῆμα ἐξηγῶν ἀποξηραίνεσθαι. ποτέρῳ πειστέον; ὁ γράψας τὰ ἐν τῷ Φιλίστορι ἦν Κύπριος, ὁ δὲ κ. Deffner δὲν ἐπεσκέφθη τὴν Κύπρον. ἐν Χίῳ Κυζίκῳ Μαδύτῳ, Πελοποννήσῳ, λέγεται τὸ κορώνω ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀνά-

πτειν, μάλιστα ἐν τῇ φράσει «ἀναψε καὶ κόρωσε» ἀλλ' ἐν Κρήτῃ, Μακεδονίᾳ, Κερκύρα καὶ ἀλλαχοῦ εἶνε ἄγνωστον, δὲν εἶνε ἄρα πανελλήνιον· ὅτι δὲ ἐπὶ τῶν μεστῶν καὶ ἐσταφιδωμένων καρπῶν λέγομεν ἀνάπτειν, καίεσθαι, εἶνε γνωστόν· π. χ. ἐκαῖκαν οἱ ἐλαῖς = ἤρξαντο σταφιδοῦσθαι καὶ γίνεσθαι μέλαινα· ἐκαῖκαν τὰ σπαρμένα = ἀπεξηράνθησαν καὶ εἶνε κατάλληλα εἰς θερισμὸν κτλ. οὐδὲν λοιπὸν ἄπορον ὅτι ἐδήλου κατὰ πρῶτον «οἱ καρποὶ ἔγιναν ὠριμοί», ἔπειτα ἐξηράνθησαν καὶ ἐν τούτῳ τῷ σταδίῳ τὰ Κύπρια, ὅπως ἐν τῷ πρώτῳ ὠριμάζειν, πλήρη εἶνε, ὑπερμαζᾶν τὸ Μακεδονικόν, καὶ ἐντεῦθεν κατὰ συνεκδοχὴν ἀνάπτειν.

Παντὶ δήλον κατέστη, νομίζομεν, ὅτι εἰς ἐπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ γνῶσιν τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τῶν λέξεων τούτων οὐδαμῶς συντελεῖ ἡ ρίζα καρ ἀλλὰ τὸ ἀρχαῖον καὶ Μεσαιωνικὸν Ἑλληνικὸν καὶ τὰ νεώτερα ἰδιώματα. Νομίζομεν μάλιστα ὅτι παραβλάπτουσι τὴν ἐξέτασιν ταύτην αἱ ρίζαι ἀναμιγνυόμεναι ἐνθα οὐ δεῖ. ἐν παραδείγματι ἔτι ἐν Νεοελλ. Ἀναλεκτ. Α'. 443 γράφει ὁ κ. Deffner «χάνω (χα, χά-ος) ὁμοίως τῷ ἀρχαίῳ φθάνω.» Ἐρωτῶμεν τώρα τὸν ἀναγνώστην ἔγινε σοφώτερος μαθὼν ὅτι τὸ χάνω ἔχει ρίζαν χα; δι' αὐτῆς οὐδὲν ἄλλο νομίζομεν ἐγένετο ἢ ἐκαλύφθησαν εὐσχήμως αἱ δυσχέρειαι ὥστε νὰ μὴ ἐξεγερθῇ τὸ πνεῦμα ἐρευνητοῦ τινος εἰς τὴν ἐξέτασιν. Ἴδου τίνα εἶνε τὰ δυσχερῆ: πρῶτος ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν Ἀτάκτοις ἐδήλωσεν ὅτι τὸ χάνω λέγεται ἀντὶ τοῦ χαοῦν ἀπαντῶντος παρ' Ἐπικτήτῳ· τὸ ῥῆμα τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ μεσαιωνικῇ Γραμματείᾳ ἡμῶν πολλάκις, ἔχουσιν αὐτὸ καὶ τὰ λεξικά, πρβλ. καὶ Legrand Biblioth. Grecq. Vulgaire I, 26 στ. 236 χάνεις τὸν Ἰωνᾶν σου»=ἀφανίζεις· ἐννοεῖται ὅτι ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς πρὸ 56 ἐτῶν ἠγνόει καθ' ὀλοκληρίαν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀκόμη τῶν φθογγολογικῶν νόμων, καὶ δὴ οὐδεμίαν εἶχε δυσκολίαν νὰ παραδεχθῇ ἔκπτωσιν ὠ τονιζομένου τ. ἔ. ἐκ τοῦ χάνω χάνω· ὁ κ. Deffner τρέπεται ἄλλην ὁδὸν ἐσφραγμένην ὁμοίως, διότι ἡ παραβά-

λει τὸ παρώνυμον χάνω (ἐκ τοῦ χάος κατ' αὐτὸν) πρὸς τὸ πρωτότυπον φθάνω ὅπερ ἄτοπον· διότι εἰ καὶ λέγονται παρὰ τοῖς παλαιοῖς βοσκὸς καὶ βόσκω, ζῶς καὶ ζῶω, ἄγος καὶ ἄγω, ἀρχὸς καὶ ἀρχω, θερμὸς θέρμεσθαι κτλ. τοιαῦτα δὲ ἀπαντῶσι καὶ ἐν τῷ Σανσκριτικῷ, καὶ μέχρι τοῦδε διημφισβητήθη πλεῖστον περὶ τούτων, ἂν τὰ ὀνόματα ἢ τὰ ῥήματα πρότερα, ἢ ἀμφοτέρωθεν συγχρόνως ἐκ τῆς ῥίζης ἐπλάσθησαν, τοσοῦτον ὑπολείπεται πάντοτε ἀναμφισβήτητον ὅτι οἱ παλαιότεροι οἱ τὸ χάνω πλάσαντες δὲν ἠδύναντο νὰ παράγωσι τοῦτο παρὰ τοῦ χάος, διότι οὔτε παρὰ τὸ ξύλον λέγεται ξύλω ἢ ξύλω οὔτε παρὰ τὸ θάρρος θάρρω ἢ τὸ μῖσος μίσω κτλ. (τὸ κοίτομαι παρὰ τὸ κοίτη πιθανὸν νὰ ἐξηγητῆται καὶ ἄλλως). ἢ παράγει αὐτὸ ἀμέσως ἐκ τῆς ῥίζης χα, ὃ καθὼς ἤδη ἐρρήθη, ἐσφαλμένον, διότι οἱ τὸ χάνω πρῶτοι εἰπόντες ἠγνόουν τὴν ῥίζαν. Ἡμεῖς ἐπεθυμοῦμεν νὰ εἰξεύρωμεν πῶς ἐγένετο ὥστε ἐκ τοῦ χάνω προῆλθε τὸ χάνω, ἂν ἐκ τούτου παράγῃται ἢ πόθεν ἄλλοθεν; καὶ διὰ τίνος ὁδοῦ; ἢ ἀπάντησις τοῦ κ. Deffner ὅτι παράγεται ἐκ ῥίζας χα ὅθεν καὶ τὸ χάος εἶνε ὅλως διπλωματική, καὶ ὁμοιάζει τῇ ἀπαντήσῃ, ἣν θὰ ἔδιδέ τις ἐρωτώμενος ἂν εἶνε συγγενεῖς δύο ἄνθρωποι, ὧν ὁ μὲν Ἀκαρνᾶν ὁ δὲ Κύπριος, λέγων, ὅτι βεβαίως εἶνε συγγενεῖς, διότι ἀμφοτέρωθεν κατάγονται παρὰ τοῦ Ἑλλήνος τοῦ υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος, καὶ σημειωτέον ὅτι ἡ ῥίζα χα εἶνε μακρῷ παλαιότερα τοῦ Ἑλλήνος. Οὐδεὶς βεβαίως ἀμφιβάλει, ὅτι τὴν ῥίζαν χα ἔχουσι κοινὴν καὶ τὸ χάσκω καὶ τὸ χάνω, καὶ τὸ χάσις καὶ τὸ χάος καὶ τὸ χάνω κτλ. κτλ. πρβλ. Fick Συγκριτικὸν Λεξικὸν II, 77 καὶ I 575 καὶ Κουρτίου Ἑτυμ. 196· ἀλλὰ τίς ἐκ τῶν ἀρχαίων λέξεων ἐγέννησε τὸ χάνω; ἢ πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐδημιουργήθη μὲν ἐν τοῖς Ἰαπετικοῖς χρόνοις ἐξ αὐτῆς ἀμέσως τῆς ῥίζης, ἀλλὰ κατὰ τύχην δὲν παρεδόθη ἡμῖν ὑπὸ τῶν παλαιῶν; ὁ ἐπιμένων νὰ παράγῃ αὐτὸ ἐκ τῆς ῥίζης οὐδεμίαν ἄλλην ἔχει καταφυγὴν· ἀλλ' ἡμεῖς δὲν πιστεύομεν.

Ἄν μὴ σφαλλώμεθα ἢ τὸ χάνω ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀόριστου ἔχανον ὅπως τὸ ἐξεύρω ἐκ τοῦ ἐξεύρον, καὶ κατὰ τὸ φθάνω ἔφθαρα ἔφθασα ἐσχηματίσθη ὁ ἀόριστος ἔχασα, ἢ ὁ ἐνεστώς χαίνω μετεπλάσθη εἰς χάνω, ὅπερ ὅμως δυσχερέστερον. Ἡ σημασία δὲν ἀντίκειται, διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι τὸ χάσκω σημεῖον ἀνθρώπων ῥαθύμων «ὑμεῖς δὲ πρεσβεύεσθε καὶ κεχήνεται» = κάθεσθε νὰ χάσκετε! ὅτι δὲ οἱ οὐδὲν ποιοῦντες ἀποβάλλουσιν εἴτι ἔχουσιν, εἶπε καὶ ὁ Δημοσθένης. ὁ Καθηγητῆς κ. Πανταζίδης γράφει ἐν Φιλίσορι Γ', 297 χάνω = ἀπόλλυμι καὶ χαίνω π. χ. ἢ θύρα χάνει 'κεῖ 'πάνω· ἢ πληγὴ χάνει» καὶ ἐν ἐκλογῇ Μνημείων ὑπὸ Μαυροφρύδου 425 στ. 2756 «καὶ ἐγὼ χασμένος νὰ ἴσταμαι καὶ ὁ νοῦς μου νὰ θαυμάζῃ = κεχηνῶς. τὸ χάσκω ἐσχημάτισεν ἄλλον ἀόριστον ἐχάσκισα ὅπως τὸ βλέπω ἐβλέπησα. Ἀκόμη ἐν παράδειγμα· ὁ Μαυροφρύδης ἐν ἐκλογῇ Μνημείων ὑπὸ τὴν λέξιν γλυτώνω παράγει αὐτὴν ὀρθότατα ἐκ τοῦ ἐκλυτώ· ὁ κ. Deffner ἀγνοῶν τὸ ἔτυμον ἐν Κουρτίου Μελέταις IV 272 ὁρμᾷ κατὰ τὸ ἔθος εἰς ῥίζαν glit, ἐξ ἧς παράγει καὶ τοῦτο καὶ τὸ γλιστερός δεχόμενος ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ τὴν τροπὴν τοῦ τεις σ ἐν τῷ γλιστερός φαινόμενον ξένον αὐτῇ. Ὅπως λοιπὸν πᾶς τις βλέπει τὸ ἔτυμολογεῖν κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην δὲν χρήζει μελέτης τῆς γλώσσης πάσης ἐπιμελεστάτης, δὲν χρήζει φθογγολογικῶν νόμων, οὐδαμῶς· τὸ μόνον ἀναγκαῖον εἶνε αἰ ἐν τῷ ἔτυμολογικῷ τοῦ Κουρτίου ῥίζαι, αἵτινες volentes nolentes πρέπει νὰ ἀνευρεθῶσιν ἐν πάσῃ λέξει τῆς νέας Ἑλληνικῆς, ἂν δὲ ἡ παλαιὰ Γραμματεία ἢ ἡ τοῦ μέσου αἰῶνος παρέχει ἄλλους τύπους κατὰ τῆς ἀνατομίας ταύτης βοῶντας, οὐδὲν ὠφελεῖ. Ἡμεῖς τολμῶμεν νὰ συμβουλευσώμεν τοῖς συμπολίταις ν' ἀφίστανται διαρκῶς τοιαύτης μεθόδου.

Ἄλλ' οὐδὲ τὰ κατὰ τὴν ἑτέραν ῥίζαν καρ = ξηρόν, τραχὺν εἶναι, φαίνεται ὁ κ. Deffner εὐτυχέστερος· διότι ἀνάγει εἰς αὐτὴν λέξεις ἀλλαχοῦ ἀνηκούσας π. χ. τὸ κακάρωνω, τὸ κρηνίον, ὅπερ ὀρθότατα ὁ Vanic'ek ἐν τῷ ἔτυμα-

λογικῶς λεξικῶς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης ὑπάγει ἐν σελ. 126 ὑπὸ τὴν ῥίζαν *καρ* = ἐξέχειν, ὑπερέχειν, ὑφ' ἣν καὶ τὸ κάρη, καὶ τὸ κρήθεν καὶ τὸ κάρανος, καὶ τὸ πρόσκρανον, καὶ τὸ ἐπικρανίς κτλ. ὁμοίως ἀνάγει ὁ κ. Deffner εἰς τὴν ῥίζαν *καρ* τὸ κάγκανος καγκαίνει καγκομένης, ὥστε ἀναγκάζεται νὰ παραδεχθῆ τροπὴν τοῦ φ ἢ λ εἰς ν, ἐνῶ ὁ Vanic'ek ἐν σελ. 98-9 ὑπὸ τὴν ῥίζαν *κα* = λάμπειν, καίειν, πρὸς ἃ ἀρμόζει κάλλιστα πρβλ. καὶ τὸ πολυκαγκέα δίψαν. Δεύτερον παρατήροῦμεν ὅτι ὅστις ἔλαβε τὸν κόπον νὰ διέλθῃ δύο πραγματείας ἐν Κουρτίου Μελέταις «De metathesi Graeca» ὑπὸ Siegismund V 117 καὶ ἐξῆς καὶ «über die gebrochene reduplication» ὑπὸ Brugman VII 175 καὶ 273 κέξ (*) καὶ τὰς τρεῖς σελ. 130-2 τοῦ εἰρημένου λεξικοῦ τοῦ Vanic'ek, παρατηρεῖ ὅτι πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ παρὰ τῷ κ. Deffner ἀρχαῖαι Ἑλληνικαὶ λέξεις εἶνε εἰλημμένοι ἐξ αὐτῶν καὶ μάλιστα εἰδικώτερον ἐκ τοῦ Vanic'ek ἐνῶ οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν οὐδὲ μνείας ἀξιοῦνται πλὴν τοῦ Vanic'ek περὶ οὗ (ἐξ εὐγνωμοσύνης βέβαια) λέγει ὁ κ. Def. ἐν ἄλλῳ τόπῳ (256 Ἀρχ.) ὅτι ὅσας λέξεις παρέχει ὁ Vanic'ek ἐν σελ. 138 ὑπολαμβάνει ὁ κ. Deffner ἀμφιβολωτάτας, πλὴν τριῶν. Λαμπροτάτη σύστασις καὶ εὐχαριστία. Ὅπως δὲ τὸ πᾶν γίνῃ κατὰ δῆλον, ἀναγράφομεν εὐθὺς πάσας τὰς λέξεις, δηλοῦντες τὴν σελίδα παρὰ τε τῷ κ. Def. καὶ Vanic'ek.

κάρυον Deffner 257 = Vanic'ek 130.
 καρὶς » » — » 130.
 κέρας » 258 — » 130
 κέρασος » 259 — » 131
 κράνον κράνεια Def. 259 = Van. 131
 κρανίον Deffner 259 = Van. 126 V *καρ* = ἐξέχειν

(*) Ἐντεῦθεν ἐλήφθη (σελ. 214) καὶ ἡ μόνη ἐκ τοῦ μέσου αἰῶνος ἠνεκδοκίμη ἐν Arch. 260 λέξις κάκαρον. Ὅτι ὁ κ. Def. οὐχὶ τὸν Brugman ἀλλὰ τὸν Εὐστάθιον ἀναφέρει, δὲν θὰ φανῆ θαυμαστὸν οὐδενί.

κράναος	»	259	=	Van.	134
κάρκαρα	»	259	=	Van.	131
κάρκαρος	»	260	=	»	131
καρχαλέος	»	260	=	»	131
κάρκορος	»	260	=	»	131
κάρχορος	»	260	=	»	131
κάχρυς	»	260	=	»	131
καχρύδιον	»	261	=	»	132
κέγχρος	»	261	=	»	132
κεγχριάς	»	261	=	»	132
καρκίνος-νόω	»	261	=	»	131
κάρχαι	»	261	=	»	131
καρχῶδες	»	261	=	»	131
κέρχνω, κερχάω, κερχνάω	}	Def. 261	=	V	131
κέρχω, κερχνόω, κέρχνοσ					
κερχνασμός, κατακερχνοῦται					
κάγκανος	Def. 262	}	=	Vanic'.	98-9
καγκαίνει	» 262				
καγκομένης	» 262				

ὑπὸ ῥίζαν *κα* = καίειν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ κ. Deffner ἀρύεται ἐκ τῶν εἰρημένων ἔργων, ἔπεται φύσει ὅτι, ὅσας λέξεις ἐκεῖνα δὲν ἔχουσιν, δὲν εὕρισκει τις οὐδὲ παρὰ τῷ κ. Deffner. Διατὶ π. χ. ὁ κ. Deffner ἀναφέρων τὸ *καρίς* δὲν ἀναφέρει καὶ τὰ ταῦτοσήμαντα παρ' Ἀριστοτ. *κραγγών* καὶ *κράγγη*, καὶ παρ' Ἡσυχ. *κραγών*; διατὶ τὸ κάρνον οὐχὶ δὲ τὰ καρυήματα καὶ κάρνα τῶν Λακώνων; διατὶ τὸ κάραβος οὐχὶ δὲ τὸ *καρβάροι*: κάραβοι; διατὶ τὸ κρίβανος οὐχὶ τὸ κράμβος (= ἐρυσίθη), τὸ κραμβός (τίς ἀγνοεῖ τὸν ἠδιστον στίχον «ἀπὸ κραμβοτάτου στόματος μάττων ἀστειοτάτας ἐπινοίας;») τὸ κραμβίς, τὸ κραμβαλέος, τὸ κραμβαλίζουσι, τὸ κρόμβος, κρομβόω, τὸ κροκάλαι, τὸ κρόκκαι κτλ. κτλ., διατὶ; διότι εἰ καὶ συνέταττε τὸ κατὰ τὸν κ. Ῥαγκαβῆν (*) ἀρι-

(*) Ὁ κ. Ῥαγκαβῆς φαίνεται ἀγνοῶν ὅτι πρὸ 40 ἐτῶν ἐξέδωκεν ὁ Benfey τὸ Wurzellexicon αὐτοῦ, ὁμοίως ὁ Pott καὶ ὅτι ἐν τρίτῃ ἐκδόσει πρόκειται τοῦ Fick τὸ Συγκριτικὸν Λεξικὸν κτλ. κτλ.

στούργημα τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Ἑλληνικῆς, δὲν εἶχεν ὅμως γινῶσιν αὐτῶν. Διότι, ἂν τις παραδέχεται κατ' ἀρχὴν τὴν τοιαύτην ὑπὸ ρίζας ὑπαγωγὴν τῶν λέξεων, οὐδεὶς λόγος δι' ὃν αἱ ἀνωτέρω καὶ ἄλλαι πρέπει νὰ ἀποκλεισθῶσι καὶ χωρισθῶσι τῶν ριζῶν, αἷς ἀποδίδεται ἡ ἔννοια τοῦ καίειν, ζηρὸν εἶναι.

Τὴν ἐξέλεγεξιν ταύτην ἐν ἄλλοις καιροῖς θὰ παρελείπομεν, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι ἐνομίσαμεν δίκαιον νὰ μὴ παραβλέψωμεν, διότι ὁ κ. Deffner σκληρότατα οὐδὲ πάντοτε δικαίως (*) πλήττει ἐπὶ ἀσυνειδησίας καὶ κλοπῆ τὸν κ.

(*) Τῆς δικαιοσύνης τοῦ κ. Deffner ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ ἀναφέρωμεν ἓν παράδειγμα. Ἐρρήθη ἤδη ὅτι ὁ Μαυροφρύδης εἶχε προτείνει τὴν ἔτυμολογίαν τοῦ γλυτώνω ἐκ τοῦ ἐκλυτόω καὶ ὅτι ὁ κ. Deffner ἐσφαλμένην ἐκ τινος ρίζης γλιτ. ὁ Foy ἐν σελ. 13 τοῦ βιβλίου του ἢ παρὰ τοῦ Μαυροφρύδου παραλαβὼν ἢ καὶ αὐτὸς εὐρῶν προτείνει τὴν ὀρθὴν ἐκ τοῦ ἐκλυτος, οὐδεμιᾶς μνείας ἀξιώσας τὴν τοῦ κ. Deffner ἀλλ' ἀπλῶς εἰπὼν ὅτι «τὸ γλυτώνω παράγεται ἐκ τοῦ ἐκλυτος - τὴν οὐχὶ ἐκλύω ὅπως πάντοτε γίνεται» ὁ κ. Deffner δὲν ἀντιλέγει ἐν Ἀρχ. 270, ἀλλ' εὐρίσκει τὴν ἔκφρασιν ἀ λ α ζ ο ν ι κ ἦ ν καὶ συγχρόνως ἰ η σ ο υ ι τ ι κ ἦ ν! ἀκόμη ἐν ὁ Foy ἐν σελ. 108 ἀποβάλλει, ἦν ὁ K. Deffner παρ' ἄλλων λαβὼν οὐδὲ μνημονεύσας καὶ ἐκείνων προήνεγκεν ἐν Κουρτίου Μελέταις IV 316 ἔτυμολογίαν τοῦ βουρβούλακας, παραβάλλει δὲ τὴν λέξιν πρὸς σλαυικὰς συγγενεῖς καὶ ἀποφαίνεται ὅτι εἶνε σλαυικὴ λέξις, ἐδήλωσε δὲ καὶ τὴν πηγὴν του, δι' ἀπλῆς παραπομπῆς εἰς τὴν σελίδα τοῦ σχετικοῦ βιβλίου τοῦ Miklosich. ὁ κ. Deffner ἐν Ἀρχ. 288 δὲν τολμᾷ μὲν νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς ἔτυμολογίας του, παρατηρεῖ ὅμως ὅτι τὸ πρβαλε τοῦ Foy δηλοῖ ὅτι «τὸ πᾶν παρελήφθη παρὰ τοῦ Miklosich» ὡσεὶ μὴ ἦτο συνηθέστατον, ὅσάκις περιληπτικῶς παραλαμβάνεται τι, νὰ ἀρχῆται ὁ λαμβάνων εἰς παραπομπήν. Μάρτυρα δὲ τούτου παρεχόμεθα αὐτὸν τὸν κ. Deffner, ὅστις οὐχὶ διὰ τοῦ φανερά (offenbar), ὅπως ὁ Foy, ἀλλὰ διὰ τοῦ κομπωδεστάτου «res autem haec est» ἐν Κουρτ. Μελέταις IV 263 προφέρεται παντελῶς ξένα πράγματα οὕτως, ὥστε πᾶς τις δύναται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ταῦτα πρῶτον ὑπὸ τοῦ K. Deffner γίνονται γνωστά, μετὰ ταῦτα δὲ προστίθεται ἡ παραπομπὴ εἰς Κουρτ. Ἐτυμολογικὸν σελ. 618, ἔνθα διὰ μακρῶν περὶ τούτων διελήφθη. Καὶ σημειωτέον ὅτι ταῦτα ἀπεστέλλοντο εἰς τὰς Μελέτας αὐτοῦ τοῦ Κουρτίου.

Foy, ὥστε ἐπεβάλλετο τῷ κ. Deffner νὰ μνημονεύσῃ πιστῶς καὶ εὐσυνειδήτως, τὰς πηγὰς του, ὅπως μὴ μολύνῃ οὕτω τὸ μέλλον ἀριστούργημα τῆς ἀρχαίας καὶ νέας γλώσσης! Καὶ ταῦτα μὲν δὲν διαφέρουσι βεβαίως πολὺ τοὺς ἀναγνώστας, ἀλλὰ τὸ ἀκόλουθον ἀναμφιβόλως: αἱ παρ' ὧν ἐλήφθησαν αἱ λέξεις αὗται, πραγματεῖται δὲν ἔχουσι σήμερον πολλὴν ἀξίαν, διότι ὅτε ταύτας ἔγραφον οἱ κ. κ. συγγραφεῖς κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν δοξασιῶν ἐκείνων τῶν χρόνων, ὅτε οἱ φθογγολογικοὶ νόμοι ἀκολουθοῦντες τῇ τοῦ Ἀγησιλάου συμβουλῇ ἐκοιμῶντο πολλάκις νήδυμον ὕπνον, τούτου ἔνεκα οἱ κ. κ. συγγραφεῖς οὐδεμίαν εὐρίσκον δυσχέρειαν παραδεχόμενοι ἐκπτώσεις συμφῶνων καὶ φωνηέντων ἀνόμους, π. χ. ὅτι τὸ ὄκνος κεῖται ἀντὶ κόκνος ἐν VII 214, ὅτι τὸ αἰγείρος ἀντὶ γαίγείρος καὶ ἄλλας τροπὰς αὐτῶν ἀνομωτέρας π. χ. ἐν VII 255 ὅτι τὸ ρ καὶ λ δύνανται ἐνίοτε νὰ μεταβάλλωνται εἰς ν, ὅπερ ὁ κ. Deffner ἐν Ἀρχ. 261 καὶ 262 παραδέχεται διὰ τὸ κάγκανα, κέγχρος κτλ. κτλ. τὰς αὐτὰς ἀρχὰς εἶχε καὶ ὁ Vanic'ek ὥστε οὐδεμίαν δυσκολίαν αἰσθάνεται παραδεχόμενος ὁμοίως τὸ ὄκνος ἀντὶ τοῦ κόκνος ἐν σελ. 102.

Ὅτι δὲ αἱ μεταβολαὶ καὶ ἀποβολαὶ αὗται εἶνε ἀπρηχαιωμένοι δύναμεθα νὰ παραστήσωμεν ἓνα μάρτυρα πρὸ τοῦ ὁποίου ἡμεῖς καί, δὲν ἀμφιβάλλομεν, καὶ ὁ κ. Deffner ἀποκαλύπτει τὴν κεφαλὴν, διότι εἶνε ὁ ἐπιζῶν τῶν συγγραφέων φίλτατος διδάσκαλος ἡμῶν Κάρολος Brugman, ὅστις παραιτησάμενος ὀλίγα ἔτη ὕστερον πάντα τὰ θαύματα ταῦτα ἐν τοῖς πρώτοις ἀπήτησεν αὐστηροτάτην τῶν φθογγολογικῶν νόμων τὴν τήρησιν εἰπὼν «ὅσῳ μᾶλλον κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν γλωσσικῶν φαινομένων ἀφιστάμεθα τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως, τοσοῦτω μείζων ἀνάγκη ν' ἐχώμεθα ἀπριξ τοῦ μόνου ὑπολειπομένου ἡμῖν στύλου, τῶν φθογγολογικῶν νόμων» πρβλ. Kuhns περιοδικὸν XXV εὐθὺς ἐν ἀρχῇ, καὶ Μορφολογικὰς ἐρεῦνας τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως 3 τόμους. Ἀκριβῶς δὲ τοῦτον τὸν μόνον στύλον

ημῶν ὀφθαλμοφανῶς ἐν οὐδενὶ λόγῳ τίθεται ὁ κ. Deffner ὅταν τῇ ταλαιπώρῃ ρίζῃ καρ εἴκοσι καὶ τρεῖς ἄλους τύπους δίδῃ καὶ ὅταν ἄλλοτε μὲν ἀποβάλλῃ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ στοιχεῖον, ἄλλοτε δὲ παραδέχεται τροπὰς αὐτῶν ἀδυνατούς. Οὐ μόνον δὲ ἐν Ἀρχ. ἀλλὰ καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐργασίαις τοῦ κ. Deffner ἡ αὐτὴ ἀσέβεια πρὸς τοὺς φθολογολογικοὺς νόμους παρατηρεῖται. π. χ. ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I. 416 λέγει ὅτι τὸ σ ἔγινε ἰῶτα, ἐν 391 ὅτι τὸ ν ἔγινε λ. Ἐν Monatsberichten der Berliner Acad. 1877 ὅτι τὸ αἰ ἔγινεν εἰ ἐν τοῖς ψευδαπαρεμφάτοις θέλω γράψαι ἀντὶ γράψαι ἔχω γράψαι ἀντὶ γράψαι, α καθ' ὀλοκληρίαν ἀπόβλητα, τὸ καθ' ἡμᾶς πιθανὸν θὰ δηλώσωμεν, ἦν Θεὸς θέλη, προσεχῶς. Ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I, 445 παραδέχεται τροπὴν τοῦ δ εἰς ν ἐν τῷ δίνω ὃ ἐπ' ἴσης ἀπόβλητον· διότι τὸ δ ἀντικατέστη ὑπὸ τοῦ ν, ὅπως τὸ λ ἐν τῷ βάνω, σφάνω κτλ., ἐπειδὴ τὸ ῥῆμα ἐκάνονίσθη κατὰ τὰ νῦ χαρακτῆρα ἔχοντα ῥήματα ἄτινα, ὡς γνωστόν, ἐπολλαπλασιάσθησαν ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ· ὅτι δὲ οὐ τροπὴ τοῦ δ εἰς ν ἔγινεν, ἀποδεικνύει σαφέστατα τὸ λούνω, σβήνω, ἀφίνω φανερώνω ψήνω κτλ. ἐν οἷς οὐδὲν γράμμα ὑπῆρχεν ὅπως ὑπόσθῃ τὴν μεταβολὴν ταύτην. Ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. 444 παραδέχεται τροπὴν τοῦ ε εἰς ι ἐν τῷ ἐψέω ψίνω· ὃ ὁμοίως ἐσφαλμένον, διότι τὸ ψήνω δὲν ἐπλάσθη ἀπὸ τῆς ρίζης εψε ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ἀορ. ἔψησα ὅπως καὶ τὸ δώνω, οὔτω μετὰ τοῦ ω, ἀπὸ τοῦ ἔδωσα καὶ τὸ φανερώνω ἀπὸ τοῦ ἐφάνέρωσα, τὸ χώνω ζώνω στρώνω κτλ. ἀπὸ τοῦ ἔχωσα ἔζωσα ἔστρωσα, οὐχὶ ἀπὸ τοῦ χωννύω, ζωννύω, διότι θὰ ἦτο χωννυῶ, στρωννυῶ, ὅπως λέγεται μεθυῶ, κλειῶ, καμμουῶ· ὁμοίως τὸ καθω καὶ καθγω ἀπὸ τοῦ ἔκαψα διότι ἐλέγετο ἔρραψα ράβω καὶ ράβγω· περὶ τούτων προσεχῶς ἐν ἐκτάσει· τοσοῦτον δὲ μόνον παρατηροῦμεν ἐνταῦθα ὅτι ἡ γραφὴ τῶν εἰς ὦνω διὰ τοῦ ο, ἦν ἀσπάζεται καὶ ὑπὲρ ἧς προμαχεῖ καὶ ὁ κ. Deffner ἐν Νεοελλ. Ἀναλλ. I, 445 εἶνε πανταπασίᾳ ἀσύστατος, διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ

παρένθεσις τοῦ νῦ ὅπως λέγουσι, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι οὔτε ἀπὸ ριζῶν ἐσχημάτισαν οἱ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα Ἕλληνας ταῦτα οὔτε ἀσυναίρετα ἀπήγγελλον, καὶ δὴ δυνάμει τοῦ ἀδιαχωρήτου δὲν ἠδύνατο ἐν τῷ φανερῷ κτλ. νὰ παρεμβληθῇ φθόγγος τις. Ὅτι δὲ ἡ συναίρεσις ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐν χρήσει, οἱ δὲ ἀναλελυμένοι τύποι, οἱ ἐν τισὶ μέρεσι τῆς Ἑλλάδος σήμερον προφερόμενοι, εἶνε μεταγενεστέρων χρόνων, ἐλπίζομεν ὅτι κατεστήσαμεν πιθανὸν ἐν πραγματείᾳ τινὶ κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἐν Ἀθηναίῳ δημοσιευομένη.

Ἄλλὰ τὸν θριγκὸν τῆς πρὸς τοὺς φθολογολογικοὺς νόμους ἀθαιρεσίας τοῦ κ. Def. δεικνύει ἡμῖν ἡ ἔτυμολογία τοῦ δόλιος ἐκ τοῦ δάϊος ἦν, καθὰ ἐν Ἀρχ. λέγεται, ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Deffner ἐν τῇ ἐφημερίδι του Νέᾳ Ἑλλάδι. Ἐν τῇ παραγωγῇ ταύτῃ ἐν μόνον γράμμα συμφωνεῖ, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα διαφωνοῦσι, καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ λ εἶνε θαῦμα. Ἡ λέξις δάϊος (παρ' Ὀμήρῳ δῆϊος) εἶνε μόνον τραγική, τοῖς δὲ πεζογράφοις παντελῶς ἄγνωστος, καὶ δὴ τοῦτο μόνον ἀρκεῖ, ὅπως καταστήσῃ τὴν ἔτυμολογίαν ταύτην ὑποπτον καὶ ἀπίθανον, ἂν μὴ ἦτο ἤδη ἀδύνατος διὰ τὴν ἀπαρδειγματίστον παράβασιν τῶν φθολογολ. νόμων.

Οὐ μικρὸν δὲ σφάλλεται ὁ κ. Deffner ἐν Ἀρχ. σελ. 262, ἐνθα οὐκ ἀρκούμενος τοῖς βεβιασμένοις γλωσσικοῖς ἀποτελέσμασι ζητεῖ ὡς φιλόσοφος ἀλλὰ ὑψηλότερα, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδήσας ἀποφαίνεται, ὅτι ἡ ρίζα καρ εἶνε καταλληλοτάτη εἰς δήλωσιν τοῦ τραχέος, ξηροῦ, κτλ. διότι καὶ τὸ ρ εἶνε ὁ πάντων τραχύτατος καὶ κ ὁ δραστηκώτατος φθόγγος. Ὁ γινώσκων ὅπωςδὴποτε τὴν ἱστορίαν τῆς γλωσσικῆς ἐνθυμεῖται, ὅτι οἱ περὶ τὴν γλῶσσαν φιλοσοφήσαντες ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος πλείστας τοιαύτας φαντασιοπληξίας προσήνεγκαν, ὥστε σήμερον τὸ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον φιλοσοφεῖν δὲν ὑπολαμβάνεται σπουδαιολογία. Ἐδίδαξε δὲ πάντας ἡμᾶς τοῦτο ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ

σελίδι τῆς συγκριτικῆς του Γραμματικῆς ὁ πατὴρ τῆς γλωσσικῆς Borp, πρὸ τοῦ ὁποίου ἐλπίζομεν, ὅτι ὅπως ἡμεῖς οἱ λοιποὶ οὕτω καὶ ὁ κ. Deffner ἀποκαλύψας τὴν κεφαλὴν θὰ ἀκούσῃ αὐτοῦ διδάσκοντος «δὲν θὰ ἐξετάσωμεν διατὶ π. χ. ἡ ρίζα i σημαίνει ἰέναι, καὶ οὐχὶ ἰστάναι, ἢ διατὶ τὸ σύστημα τῶν φθόγγων stha ἢ sia ἰστάναι καὶ οὐχὶ ἰέναι» (Πρόλογος τῆς πρώτης ἐκδοσ. τῆς Συγκριτικῆς Γραμματικῆς εὐθύς ἐν ἀρχῇ). Νομίζει ἄρα ὁ κ. Deffner ὅτι ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Borp δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνακαλύψῃ τὰ σοφὰ ταῦτα ἐξευρήματα, ὧν δεῖγμα παρέχει ἡμῖν ὁ κ. Deffner καὶ ἃ φαίνεται ὑπολαμβάνων ἀπαραίτητα προβλήματα παντὸς περὶ τὴν γλῶσσαν σπουδαίως ἀσχολουμένου; ἢ νομίζει ἄρα τυχαῖον ὅτι ὁ Borp εὐθύς ἐν ἀρχῇ τοῦ τὰ θεμέλια τῆς γλωσσολογίας περιέχοντος βιβλίου ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ἀποβάλλῃ τὰ σοφὰ ταῦτα; ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι δι' αὐτοῦ ἤθελε νὰ δείξῃ ὅτι ταῦτα τὰ ἀγυρτικὰ καὶ πομπώδη εἶνε τὰ μέγιστα τῶν κωλυμάτων τῆς ἐπιστήμης, καὶ ὅτι ἠθέλησεν εὐθύς ἐν ἀρχῇ νὰ δηλώσῃ τοῖς ἀναγνώσταις ὅτι ἐν τῇ γλώσσῃ ὑπάρχουσιν ἄπειρα ζητήματα ἐξεταστέα, ἀλλ' οὐχὶ τό περὶ τὰ πρῶτα, περὶ τὴν φύσιν καὶ δύναμιν τῶν γραμμάτων, ἐν οἷς καὶ ὁ Borp καὶ οἱ λοιποὶ πλεῖστα μὲν ἀνέγνωσαν ἀνοητότατα, πιθανὸν δὲ οὐδὲ ἐν. Οὕτω π. χ. ἐδιδάχθη ὅτι ἡ λέξις βοῦς ἦτο καταλληλοτάτη εἰς δήλωσιν τοῦ οὕτως ὀνομαζομένου ζώου, διότι προφέρων τις μπόους νομίζει ὅτι ἀκούει τρόπον τινὰ αὐτὸν τὸν βοῦν. Ἐπειτα δ' ὅμως ἐγνώσθη ὅτι ὁ Ἰνδικὸς τύπος τῆς λέξεως ἦτο gaus, καὶ δὴ ὁ Ἰαπετικὸς θὰ ἦτο gous, ἐν τῷ Ἰνδικῷ ἢ αἰτ. εἶνε gām ταυτιζομένη πρὸς τὴν Ἑλλην. βῶν «οἶδ' ἐπ' ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν»· ἂν λοιπὸν τὸ βοῦς ἦτο κατάλληλος δηλωτικὴ λέξις, τὸ gaus καὶ gous δὲν ἦτο τοσοῦτον, τὸ δὲ gām καὶ βῶν ἔτι ἤττον. Πρὸς τούτοις παρετηρήθη ὅτι αὐτὸ τὸ σύστημα τῶν φθόγγων, ὃ ἐν τούτῳ ἐκρίνετο κατάλληλον εἰς δήλωσιν τινος, εὐρίσκετο ἐν ἐκείνῳ δηλοῦν τὸ ἐναντίον;

π. χ. ἡ ρίζα τοῦ κ. Deffner καρ ἦτις δηλοῖ τὸ τραχὺ καὶ ξηρὸν εἶναι, δὲν διαστέλλεται τῶν ἄλλων 9 ριζῶν καρ τοῦ Vanic'ek, εἰ καὶ αὐταὶ διαφορώτατά δηλοῦσι π. χ. 1) καρ = ποιεῖν, πράττειν, 2) καρ = ἰέναι, κινεῖσθαι· 3) καρ = ἐξέχειν, ὑπερέχειν. 4) καρ = ὠθεῖν, παίειν, θλᾶν· 5) καρ = τραχὺν εἶναι· 6) καρ = ἀκανθώδη εἶναι· 7) καρ = κυρτόν, καμπύλον εἶναι· 8) καρ = ἐψεῖν, μιγνύναι· 9) καρ = ἠχεῖν, βοᾶν (*). Ὁ Brugman τάσσει ἄλλως ἐν Κουρτίου Μελέταις VII 275 καὶ παρέχει ὀκτὼ μόνον ριζας, ὃ Fick καταβάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν καρ ριζῶν εἰς 4 καὶ ἄλλοι ἄλλως· ὅταν δὲ ὁ κ. Deffner ἐκδώσῃ πλῆρες τὸ λεξικόν, θὰ ἴδωμεν πόσας ριζας καρ θὰ παραδεχθῇ. Τὸ βέβαιον καὶ ἀσάλευτον ἐν τῷ σάλῳ τούτῳ ὑπολείπεται πάντοτε, ὅτι οἱ αὐτοὶ φθόγγοι καρ, καίπερ διὰ τὰ τραχέα μόνον ὄντες κατὰ τὸν κ. Deffner προωρισμένοι ἔχουσι τὴν τόλμην νὰ δηλώσι καὶ τόσα ἄλλα, καὶ αὐτὸ τὸ καλόν!

Δυστυχῶς ὁ κ. Deffner ἀξίων μάλιστα ν' ἀναλάβῃ νὰ διδάξῃ τοὺς Ἕλληνας ἐν τῇ πόλει τῆς Παλλάδος τὴν γλωσσικὴν δὲν προέβη ἔτι ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ διαστέλλῃ τὰ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ δυνατὰ τῶν ἀδυνάτων, τὰ βέβαια καὶ ἐξηυρημένα τῶν ἀπιθάνων καὶ ἀγνώστων. Ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ κρατήσωμεν τὸν γέλωτα ἀναγνόντες ἐν Νεοελλ. Ἀναλεκ. I. 461. «Ἡ μέθοδος τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας, ἣτις ἀναλύει τὰς λέξεις ὡς ἡχημεία τὰς ὕλας, κατώρθωσε νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰς ἐρωτήσεις, διατὶ ἡ κατάληξις σα εἶνε σημεῖον τοῦ ἀορίστου, καὶ ἡ αὐξησις τοῦ παρελθόντος». Εὐτυχεῖς οἱ τότε ζῶντες! ἡμεῖς σήμερον καὶ ἐν τούτῳ, φαίνεται, ὑστεροῦμεν τῶν παλαιῶν, διότι καθ' ἡμᾶς ἡ γλωσσολογία οὔτε κατῶρ-

(*) Ὑπὸ τὴν ρίζαν ταύτην καὶ ἐν σελ. 145 ἔχει ὁ Vanic'ek τὸ καρῶ καὶ ὁ κάρος, ὁ κ. Deffner δὲν φαίνεται νὰ ἔχῃ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ σημείου τούτου, ὅθεν λέγει τὸ καρῶν ῥῆμα τῆς νέας Ἑλληνικῆς.

θωσεν οὔτε πιθανότης μεγάλη ὑπάρχει ὅτι θὰ κατορθώσῃ ν' ἀπαντήσῃ ὠρισμένως καὶ πειστικῶς εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας.

Ὁμοίως γράφει ὁ κ. Diefner ἐν Ἀρχ. σελ. 13. ὅτι εἶνε βέβαιον ὅτι ἐν τῇ πανελληνίῳ τ. ἔ. τῇ πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῶν Ἑλλήνων εἰς φυλάς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς διαλέκτους ἐποχῇ ἐλέγετο ἐωράκαμι, ἐστάκαμι δεδώκαμι καὶ ὅτι τό μὲ ἐξέπεσε μετὰ ταῦτα. εἶνε ἀληθές ὅτι τοῦτα ἐδιδάχθη, ἀλλὰ ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου ἀπεδείχθη τὸ ἀδύνατον τοῦ πράγματος, ὅπως ἀπεδείχθη καὶ ὅτι οἱ Πανελλήνιοι τοῦ κ. Diefner τύποι ἐωράκαμι, ἐστάκαμι καὶ λοιποὶ εἰς κ παρακείμενοι πλὴν ὀλίγων εἶνε τοῦ Ὀμήρου νεώτεροι. Ἐν Ἀρχ. 267 ἀποβάλλει ὁ κ. Diefner τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ μουχτερό ἐκ τοῦ μοχθηρόν, ἀνακοινῶν ἡμῖν ὅτι δι' εἰκασίας ἦν ἐν Ἡσυχ. ὑπὸ τὴν λέξιν πρόμοχθον ἐποίησεν, ἐσχέτισε τὴν λέξιν πρὸς τὸ μυκτῆρ· ὅτι ἡ εἰκασία εἶνε ἀτοπος ἐδηλώθη ἀλλαχοῦ, ὁμοίως καὶ ὅτι ἐκ τοῦ μυκτῆρ δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ ὄνομα εἰς-ηρός, καὶ ὅτι ὁ χοῖρος ἐλέγετο κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα μοχθηρός. Ἐν Λεξικῶ τοῦ Δουκαγκίου κεῖται ὁ τύπος ἀγριομοχτερά, ἐξηγούμενος διὰ τοῦ aper, ὃς κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ ὑπαχθῇ ὑπὸ τὸ μυκτῆρ· παρὰ τῷ αὐτῷ Δουκαγκίῳ κεῖται καὶ ἡ φράσις ἥδε ὑπὸ τὴν λέξιν κόλυβα: «οἱ ἱερεῖς οἱ ἐπιδῶσι τοὺς κύνας αὐτῶν καὶ τὸν μοχθηρόν καὶ ἕτερον ζῶον λειτουργημένας εὐλογίας ἢ κόλυβον κ.τ.λ. Νομοκαν. Cotelierianus» 112. ὁ Δουκάγκιος ἐξηγεῖ τὸ μοχθηρός ἐν τῇ ῥήσει ταύτῃ διὰ τοῦ asinus παραβάλλων τὸ τοῦ Ἡσυχίου ἀγονομόχθος: ἡμίονος. ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἐπιδοκιμάζεται ἐν θησαυρῷ τοῦ Ἐρ. Στεφάνου V 1232. Ἡμεῖς τολμῶμεν νὰ μὴ ἀποδεχθῶμεν τὴν ἑρμηνείαν ταύτην· πρῶτον μὲν διότι ὑπολαμβάνομεν ὅτι οἱ τὸν νομοκάνονα συντάττοντες εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ τοῦ Εὐαγγελίου «Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί. μηδὲ βάλῃτε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων κτλ.» Ματθ. 7, 6. δεύτερον διότι ὁ ὄνος δὲν νο-

μίζεται παρ' ἡμῖν ἀκάθαρτον καὶ μιαρὸν ζῶον, ἀλλ' ὁ χοῖρος· τρίτον διότι ἀλλὰ χωρία τῆς γραμματείας τῶν χρόνων ἐκείνων μόνον τὴν ἑρμηνείαν τῶν χοίρων ἐπιδέχονται πρὸς Wagner Carmina Graeca medii aevi, 155, ἐνθα ἀφοῦ ὁ χοῖρος ἠγόρευσε ἐν τῇ συνελεύσει ἔπονται τάδε:

«Αἰσχύνθη γοῦν ἡ ἔλαφος καὶ ὁ λαγὸς ἐντράπη, τὸ ψέγος καὶ τὰς ὑβρίτας καὶ λοιδορίας χοίρου καὶ ὑπεχώρησαν μικρὸν ὄλως καταισχυμένοι. Τὸ πρόβατον ὡς ἤκουσεν τοῦ μοχθηροῦ τὰς ὑβρεῖς ἐξέβη κτλ.»

Καὶ ἐν 156 λέγει τὸ πρόβατον πρὸς τὸν χοῖρον

«Κανένα ζῶον ἢ πτηνὸν . . . οὐκ εἰσηκούσθηκεν ποτὲ τὸ κρέας του νὰ φάγῃ, καὶ σὺ ἂν εὐρῆς μοχθηρόν κανένα ψοφησμένον στέκεις καὶ τρώγεις το . . .»

Ἄν δὲ μὴ ἀπατώμεθα καὶ ἐν Προδρόμῳ Β. 215

«Καὶ μουχτερόν ὁ κηπουρὸς ἔχει καὶ θρέφει τοῦτο
Καὶ θρέφει καὶ τὸν κηπουρὸν καὶ μ' οὐχτερόν ὁ κῆπος»

ὅπερ καὶ ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς καὶ ὁ μακαρίτης Μαυροφρύδης ἐν Ἐκλογῇ Μνημείων ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ὄνου ἐξέλαβον παραχθέντες ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου τοῦ Δουκαγκίου, καὶ ἐνταῦθα τὸ μουχτερόν δηλοῖ τὸν χοῖρον· πρόκειται περὶ πτωχοῦ κηπουροῦ ἀποζῶντος ἐκ τοῦ κήπου του, ὅθεν τρέφει καὶ χοιρίδιον· ὁ ὄνος δὲν τρέφεται, ἀλλὰ μᾶλλον ἐργάζεται ἐν τῷ κήπῳ μεταφέρων τὰ πρὸς πώλησιν. Δὲν φαίνεται δὲ ἡμῖν τέλος πιθανὸν ὅτι ἡ αὕτη λέξις ἄνευ ἐπιθέτου τινὸς κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους περίπου ἔμελλε νὰ σημαίνῃ δύο οὕτω διάφορα ζῶα.

Καὶ θαυμαστόν τι ἀνευρίσκομεν ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις τοῦ κ. Diefner· πάντοτε δηλ. ὑπολαμβάνει τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ὡς τὴν γλῶσσαν βιβλίου ἢ περιωρισμένης τινὸς γραμματείας καὶ δὴ μετ' ἀξιώματος, ὅπως μὴ ἄλλην μεταχειρισθῶμεν λέξιν, ἀποφαίνεται ὅτι αὕτη ἢ ἐ-

κείνη ἢ λέξις δὲν ὑπάρχει οὐδαμοῦ. Ἡμεῖς ἠκούσαμεν πολλοὺς πεπαιδευμένους Γερμανοὺς λέγοντας περὶ λέξεώς τινος Γερμανικῆς ὅτι ἠγνόουν αὐτήν. Ὁ κ. Deffner ἐπιτιμῶν τῷ Foy ἐρωτᾷ δικαίως ἐν Ἀρχ. 278 «τί θὰ ἐλέγομεν ἡμεῖς οἱ Γερμανοί, ἂν Ἕλληνας μόλις μαθῶν νὰ ὁμιλῇ ὑποφερτὰ τὴν γλῶσσάν μας, συντάττε φθογγολογίαν τῶν Γερμανικῶν διαλέκτων;» (*) Ἄλλ' ἀπείρω δικαιότερον δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ μέρει νὰ ἐρωτήσωμεν «τί θὰ ἐλέγετε ὑμεῖς, κύριοι Γερμανοί, ἂν Ἕλληνας τις, ἢ ἄλλος ἐξ οἷας δῆποτε χώρας ἐκτὸς τῆς Γερμανίας, διαμείνας ὑπάλληλος ἐν Βερολίῳ ἐπὶ τινα ἔτη, καὶ ἐνίοτε ἐπὶ βραχὺν χρόνον ἐπισκεπτόμενος μέρος τι τῆς Γερμανίας, ἔπειτα πρὶν ἔτι ἐπισκεφθῇ τὸ ἐν τρίτον τῆς ὅλης Γερμανίας ἀπεφαίνετο περὶ Γερμανικῶν λέξεων καὶ τύπων ὅτι οὐδαμοῦ λέγονται; ἐν μειδίαμα παρ' ὑμῶν θὰ ἦτο βεβαίως ἢ μετριωτάτη ἀπάντησις εἰς τοὺς λήρους ἐκείνους. Ἄλλ' ὅμως ὁ κ. Deffner οὐδὲν ἄλλο πράττει ἢ τοῦτο, καὶ πρὸς τούτοις οὐ μόνον οὐκ ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ μειδιωμέν, ἀλλὰ καὶ ἐπιρρίπτει κατὰ πάντων ἡμῶν ὀρθοῦσιν ἐπιτιμήσεων, ὅτι ἀγνοοῦμεν τὴν ἱστορίαν τῆς γλώσσης μας! Αἱ μόναι χῶραι ἃς ἐπεσκέφθη ὁ κ. Deffner εἶναι, νομίζομεν, τὰ περὶ τὴν Τραπεζοῦντα χωρία, καὶ ἡ Πελοπόννησος· τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον, τὴν Θεσσαλίαν τὴν μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Κρήτην, τὴν Κύπρον καὶ καθόλου τὰς νήσους δὲν ἐπεσκέφθη. Ἐν Ἀρχ. σελ. 295 λέγει ἡμῖν ὅτι ἐταξεί-

(*) Εἰ καὶ ὁ κ. Deffner πᾶσαν κακίαν κατηγορήσῃ τοῦ βιβλίου τοῦ Foy, ἢ δικαιούσῃ ἐπιβάλλει ἡμῖν νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ πρώτη αὕτη τοῦ Foy ἐργασία δεικνύει πρόβον ἰκανήν, ἢν τοῦ κ. Def. οὐδὲ ἡ τελευταία (Ἀρχ.) δὲν ἔχει· πρῶτος δηλ. ὁ κ. Foy ἐξάνεστη κατὰ τῆς μανίας τοῦ ἐπιζητεῖν πανταχοῦ ἀρχαῖα λείψανα διασωθέντα, ὅπερ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐρεύνης τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ δὲν θὰ παραλειφθῇ ἀπαρατήρητον. Ἐν ᾧ ὁ κ. Deffner ἀναζητεῖ ἐν τῷ πατέρα καὶ ἀκρίδα τὴν δωρικὴν κλίαν, ἐν τῷ οὐ ἀντὶ ο καὶ υ Βοιωτικὰ καὶ Λακωνικὰ κτλ. περὶ ὧν ἄλλοτε ἐκτενέστερον.

δουσεν ἀπαξ καὶ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα· τίνα μέρη αὐτῆς, δὲν ὀρίζει· δεχθῶμεν ὅτι πᾶσαν. ἐρωτῶμεν δὲ ταξειδεύσας τις χώραν τινὰ δύναται νὰ λέγῃ ὅτι ἔμαθε τι ἐν αὐτῇ λέγεται καὶ τι οὐχί; πιθανὸν ὁ κ. Deffner νὰ ἔχη μέσον τι, δι' οὗ ὅπως ὁ μάγος ἐν τῷ Φιλοψευδεῖ τοῦ Λουκιανοῦ συνήγαγεν ἐν βραχεῖ τοὺς κατὰ τὸν ἀγρὸν ὄφεις, οὕτω καὶ ὁ κ. Deffner συνάγει στιγμιαίως πάσας τὰς λέξεις καὶ πάντας τοὺς τύπους ὧν ταξειδεύει χωρῶν, ὥστε διὰ μιᾶς συλλέγει ὅ,τι ἄλλοι διὰ μακροῦ χρόνου κατορθοῦσιν· ἐφ' ὅσον ὅμως δὲν μας πείσῃ περὶ τούτου, δικαιοῦμεθα νὰ πιστεύωμεν ὅτι αἱ μετὰ κόμπου ἐκφερόμεναι αὐταὶ φράσεις δὲν προάγουσι τὴν ἐπιστήμην. Ἐχομεν δὲ πρὸς τοῦτο ψηλαφητὰς ἀποδείξεις τὰς ἀκολουθούσας: Τὴν Κρήτην ὁ κ. Deffner ὅπως ἐρρήθη, οὐδέποτε εἶδεν ἢ ἴσως ἐπὶ τοῦ Ἄτλαντος· τὸ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου περὶ Κρητῶν λεγόμενον «ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα μεμιγμένη» ἔχεται ἔτι τινὸς ἀληθείας· Ἡμεῖς δὲν τολμῶμεν νὰ εἰπώμεν προκειμένου περὶ Κρητικῆς τινος λέξεως ἢ τύπου ἀγνώστου ἡμῖν, ὅτι τοῦτο δὲν λέγεται, ἀλλ' ὅτι δὲν ἠκούσαμεν. Ὁ δὲ κ. Deffner ἀποφαίνεται ἐν Ἀρχ. 265 καὶ 271 καὶ 276 ὅτι οὔτε οἱ μετὰ τοῦ ν τύποι τοῦ γκρεμνός καὶ γκρεμνίζω οὔτε ὁ μετὰ τοῦ ου κατόπιν τοῦ φ ἐν τῷ σέφουκλο εἶνε Κρητικοί, εἰ καὶ, ἐξακολουθεῖ, ὁ μετὰ τοῦ ν τύπος ἀναγινώσκειται ἐν τοῖς Κρητικοῖς ἄσμασι τοῦ Γιανναράκη. Ἡμεῖς ἐπὶ 18 ἔτη κατὰ συνέχειαν διαμείναντες ἐν Κρήτῃ καὶ πάλιν διαρκουσῶν τῶν σπουδῶν ἡμῶν ἐπανειλημμένως ἐκεῖσε πλεύσαντες καὶ πολλοῖς καὶ ἐκ τῶν διαφορωτάτων ἐπαρχιῶν συμπολίταις ἡμῶν διαλεχθέντες οὐδέποτε ἠκούσαμεν ἄλλον τύπον ἢ σέφουκλο, οὐδέποτε σέφουκλο, ἀπαξ δὲ μόνον (*) παρ' ἀνθρώπου τραυλοῦ τὸν τύπον γκρεμνόν, ἀλλ' οὗτος δὲν ἔχει, νομίζομεν, ψῆφον ἐν τῷ περὶ προφοράς.

(*) Τοῦτο ἀληθεύει περὶ τῶν Ρεθυμνίων καὶ Χανιωτῶν, οἱ δὲ Ἡρακλειῶται ἀπαγγέλλουσιν ἐπ' ἴσης καὶ τοὺς μετὰ τοῦ νῦ καὶ τοὺς ἀνευ αὐτοῦ τύπους.

Ὁ δὲ τύπος σέφουκλο, εἶνε ἐπίσης εὐεξήγητος ὅπως καὶ ὁ τύπος σέφκουλο. ἀρχῆθεν ἦν σεῦτλον, ἐντεῦθεν ἐγένετο σεῦκλον (οὕτως κεῖται ἐν Wagner carmina Graeca medii aevi ἐν τῷ ὀπωρολόγῳ), τὸ τ πρὸ τοῦ λ γίνεται ἐν τῇ νέα Ἑλληνικῇ ὅπως καὶ ἐν τῷ Λατ. πρὸ βλ. ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I 406 κλιγάδι = τυλιγάδι (τυλίσειν) καὶ 160 ἀγλειέται, ὃ δὲν εἶνε ἐσφαλμένον ὅπως ἐκεῖ ὑποπτεύεται, ἀλλὰ κεῖται ἀντὶ τοῦ ἀντλείται παρ' ἡμῖν ἐξαγλείται καὶ ἐξαγγλιέται καὶ ἐξαγγησμός (τὸ ἐγένετο πρὸ τοῦ λ γ ὅπως ἐν τῷ γλυστήρι, γλυτώνω, ἔγλυσα κτλ.). Ἐν δὲ τῷ σεῦκλον (πρόφρα σεῖκλον) ἠδύνατο νὰ ἀναπτυχθῇ ἐν κ ἢ μετὰ τὸ φ ἢ μετὰ τὸ κ, τὸ πρῶτον ἐγένετο ἐν Κρήτῃ, σέφουκλο, τὸ 6^{ον} ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ σέφκουλο. Παντελῶς δὲ ἀκατάληπτον εἶνε ἡμῖν τὸ τοῦ κ. Deffner «ἡ ἀνάπτυξις τοῦ κ ἐγένετο φύσει μεταξὺ τοῦ κ καὶ l, οὐχὶ μεταξὺ τοῦ f καὶ κ.» Ὅτι τὸ φ, ἄτε χειλικόν, εἶνε συγγενέστατον τῷ χειλικῷ κ, θὰ ὁμολογήσῃ καὶ ὁ κ. Deffner αὐτός· πῶς λοιπὸν ἐννοητέον τὸ φύσει; Τὸν ἄλλον τύπον σέσκουλο δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν· εἴ τις ἄλλος, μὴ φθονεῖτω.

Δυστυχῶς τὸν τύπον σέφουκλο δὲν δυνάμεθα νὰ πιστώσωμεν ἐκ τῆς Κρητικῆς Γραμματείας, ἀλλὰ τὴν λέξιν γκρεμνός κάλλιστα, θὰ παραθέσωμεν δὲ ὀλίγα χῶρια, ὅπως πεισθῇ ὁ κ. Deffner καὶ ἀποδώσῃ ἡμῖν τοὺς γκρεμνοὺς ὧν ἀκεραίων ἔχομεν ἀπόλυτον ἀνάγκην. Ἐρωτοκριτ, σελ. 57 στ. 16 ἀνωθεν· κ' ἐδῶ ξαμώνει κίνδυνα καὶ γκρεμνισμοὺς ε' τὰ βύθη, σελ. 81 στιχ. 8 κάτωθεν: νὰ τὸ κρεμνῶ κ' ὀληνυκτὶς νὰ βρῖσκειται κοντά μου. σελ. 103 στιχ. 6 κάτωθεν ἐπήγαινε κ' ἐκρέμνατα ε' τὸ μνημα τῆς κυρᾶς του σελ. 426 στ. 2 ἀνωθεν «πῶς με τὰ ζάλα περπατεῖ ε' τὸν ἐγκρεμνὸν ἢ κόρη. σελ. 167. στ. 8 ἀνωθεν: ε' ἔντα γκρεμνὸ ε' ἔντα βυθό, σὲ πάει τὸ ριζικό σου, σελ. 201 στ. 11 κάτωθεν: καὶ νὰ σ' ἀπώσω νὰ χαθῆς σ' ἔτοιον γκρημνὸ μέγαλο. 205 στιχ. 6 κάτωθ. τὸν πλειὰ μικρότερον γκρεμνὸν νὰ κατεβῆ γυρεύει· σελ. 270 στ. 12 ἀνωθ. καὶ τὸν μικρό-

τερον γκρεμνὸν καὶ ἀνάβαθο διαλέγαν. Ἐν Κρητικοῖς Δράμασι σελ. 164 ἐγκρεμνίσθη, 165 ἐκαταγκρεμνίσέ σε. 167 ἐγκρεμνισα. 186 γρεμνά, 205 ἐγκρεμνοὺς 208 ἐγκρεμνοῦς, 228 ἐγκρεμνό. 241 ἐγκρεμνό. 279 ἐγκρεμνίζουμον. 297 ἐγκρεμνό. 318 γκρεμνίζει. 354 γκρεμνό. καὶ 415 γρεμισθῆ ὅπως ὁ κ. Deffner θέλει.

Τοὺς μάρτυρας τούτους νομίζομεν ἰκανωτάτους· πρὸς δὲ τούτοις εἶνε καὶ ἀξιοπιστότατοι, διότι οἱ Κρήτες ποιηταὶ δὲν προσθέτουσι φθόγγους εἰς ἐξελληνισμὸν τῶν λέξεων, ἀλλὰ γράφουσιν ὅπως ὁμιλοῦσιν.

Τὴν αὐτὴν ἀμαρτίαν διέπραξεν ὁ κ. Deffner καὶ ἐν Νεοελλ. Ἀναλεκτ. I. 386, ἐνθα ὁ μὲν συλλέξας τὴν γλωσσικὴν ὕλην εἶχεν ὀρθῶς παρατηρήσῃ ὅτι λέγεται ὁ καὶ ἡ ἀγαπῶ, ὁ δὲ κ. Deffner ἀγνοῶν τὰ κατὰ τὴν λέξιν γράφει «ὅτι ἡ λέξις αὕτη σημαίνει καὶ τὸν ἐρωμένον (sic) δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω, διότι ὅλα τὰ εἰς-ω εἶνε θηλυκά...» Ἀπλουστάτη εἶνε βεβαίως ἡ μέθοδος τοῦ λύειν πάντα τὰ ζητήματα διὰ τῆς ἀθετήσεως. Ἀλλ' ὅμως καὶ ἀθετουμένη ὑπὸ τοῦ κ. Deffner ἡ λέξις λέγεται, καὶ ὁ κ. Deffner, ἂν εἶχεν ἀναγνώσῃ τὰ μέχρι τοῦ χρόνου ἐκείνου ἐκδοθέντα τεύχη αὐτοῦ τοῦ ἰδίου περιοδικοῦ, ἐν ᾧ ἐδημοσίευσεν τὰς περὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης παρατηρήσεις του ἐκείνας, θὰ ἐγίνωσκεν αὐτὴν καὶ οὕτω δὲν θὰ ἐγένετο ἀθετῶν κριτικὸς ἐν οὐ δέοντι. Ἐν σελ. 312 διστίχῳ 736, τῶν Νοελ. Ἀναλ. ἀναγινώσκειται «ἂν πάγω καὶ ε' τὴν ἀγαπῶ. σελ. 308 διστ. 684 ἀμέτε με τῆς ἀγαπῶ. σελ. 293 διστιχ. 482 νὰ πήγαινα ε' τὸν ἀγαπῶ. σελ. 290 διστ. 452 τραγούδια τοῦ πολυαγαπῶ. Ἐν Legrand Chansons ἐν ᾄσμασι τοῦ 15 αἰῶνος σελ. 46 μὴν ἴδετε τὴν ἀγαπῶ. 60 γλυκοχαίρετισε τὴν ἀγαπῶ 338 διστιχ. 3, ἐπῆρέ μου τὴν ἀγαπῶ. 344 διστιχ. 20 τὸν ἀνθρωπον τὸν ἀγαπῶ. Ἐν Passow 588 πρίχου νὰ τῆς μιλήσω... καλῶς τὸν ἀγαπῶ. Ἐν τοῖς ὑπὸ Müller ἐκδεδομένοις καὶ εἰς τὴν Γερμανικὴν μεταπεφρασμένοις δημοτικοῖς ᾄσμασιν II 140

γιατί θεωρεῖς τὸν ἀγαπῶ· καὶ 72 «ὁ ἀγαπῶς παντρεύε-
ται (*). Καὶ ἐν Κρήτῃ δὲ πολλάκις ἠκούσαμεν τοὺς στί-
χους «κακὴν καρδίᾳ ἔχα σήμερον, μὰ γοργοπέρασέ μου,
γιατ' εἶδα τὴν πολυαγαπῶ κ' ἐκρουφογέλασέ μου»· καὶ ὅταν
τὸ διστιχ. ἀδεῖται ὑπὸ κορασιῶν μεταβάλλεται φύσει εἰς
«τὸν πολυαγαπῶ»· «ἡ ἀγαπῶ μ' ἀρνήθηκεν κ' ἔχει ἡ καρ-
διά μου λάβρα». καὶ ὁ ἀγαπῶ μ' ἀρνήθηκεν «τὸν ἀ-
γαπῶ ἀγαποῦν πολλοί, τὸν θέλω θέλουν οὐλοῖ» ὃς καί·
τὴν ἀγαπῶ κτλ. πρβλ. καὶ Ἑρωτοκρ. 103. 74. 112. 280.
316. 326. Ἐκαστος βλέπει ἐκ τῶν παρατεθειμένων ὅτι
τὸ ὁ καὶ ἡ ἀγαπῶ δὲν εἶνε ὄνομα, ἀλλὰ ῥῆμα καὶ κατ' ἀρ-
χὰς μὲν ἐλέγετο μετὰ τοῦ ἀρθρου τῆς αἰτ. πτώσεως (τὴν,
τὸν) τελοῦντος τὰ τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας (πρβλ. ἐ-
κλογὴ Μνημ. Μαυροφρύδου 315 στ. 1654 ἐκεῖνον τὸν πο-
θῶ ἐγώ), μετὰ ταῦτα ἐπειδὴ ἐλέγετο τὴν ἀγάπη καὶ τὸν
ἀγαπῶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας παρήχθησαν οἱ λέγοντες
νὰ πλάσῃσι καὶ ὀνομαστικὴν ὁ καὶ ἡ ἀγαπῶ, ὃ ἐνίοτε ἀ-
πῆται ὁ ῥυθμὸς τοῦ στίχου, διότι, ὅσον γνωρίζομεν, ἡ λέ-
ξις ἀπαντᾷ μόνον ἐν ποιητικῷ λόγῳ.

Τὴν αὐτὴν μέθοδον τοῦ κηρύττειν ἀνύπαρκτα τὰ ἀγνω-
στα μετεχειρίσθη ὁ κ. Deffner καὶ ἐν τῇ ἐπικρίσει τῆς
Γραμματικῆς τοῦ κ. Legrand, ὅτε ὑπὸ τοῦ κ. Π. Παπα-
γεωργίου παρετηρήθη αὐτῷ, ὅτι τὰ ἀνύπαρκτα λεγόμενα
ὑπάρχουσι καὶ εἶνε ἐν χρήσει ἐν Μακεδονίᾳ. Ἄλλ' ὁ κ.
Deffner ἄμα τῇ ἀφίξει του εἰς Ἑλλάδα πιστῶς ἀκολου-
θῶν, ὡς φαίνεται, τοῖς παραγγέλμασι τοῦ Ῥητόρων Διδα-
σκάλου τοῦ παρὰ Λουκιανῷ ὑβρίζει σκληρῶς καὶ τοὺς Ἑλ-

(*) Ἐνταῦθα ἐξελήφθη ὀφθαλμοφανῶς ὡς ὄνομα, διὸ ἔλαβε καὶ τὸ
σημεῖον τῆς ὀνομαστικῆς· ὁμοίαν οὐσιαστικῆσιν ἀναφέρομεν ἐκ τινος
παροιμίας «τάνημένει τὴν γυναῖκα ὁ Γρηγόρις τήνε παίρνει» ἣτις λέ-
γεται μεταφορικῶς, τὰ ἀνήκοντα τοῖς βαθύμοις καταλαμβάνουσιν οἱ
ταχεῖς καὶ δραστικοί· ἀντὶ τοῦ ταχὺς ἢ τινος ἄλλου, λέγεται τὸ Γρη-
γόρις, καὶ οὕτως ὑπελήφθη τάνημένει (=ἐκεῖνου ὃς ἀνημένει) ὄνο-
μα, ὅθεν ἠκούσαμεν ποτε ὁ Ἀνημένης.

ληνας καὶ τοὺς περὶ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἀσχολουμένους
ἀλλοδαποὺς (Mullach, Legrand, Foy), καὶ ἐπειδὴ ὑπ' οὐ-
δενός ποτε ἠξιώθη ἀπαντήσεως καὶ ἐξελέγξεως ἀπέβαλεν,
ὡς αὐτὸς μαρτυρεῖ (Ἄρχ. 293 σελ. στ. 4 ἀνωθεν) τὸ δῶ-
ρον τοῦ ὑπομένειν ἀντιρρήσεις, καὶ τούτου ἕνεκα ἐνόμισεν
ὅτι, ἀντὶ τοῦ εὐχαριστῆσαι ἐπὶ τῇ γνωρίσει τῶν ἀγνω-
στων ἐκείνων, ὅπως πᾶς φίλος τῆς ἀληθείας θὰ ἔπραττεν,
ᾧφειλε μᾶλλον ν' ἀπαντήσῃ πρὸς τὸν Παπαγεωργίου, καὶ
τοῦτο ἔπραξεν ἐν Ἄρχ. σελ. 292—6 ἀλλ' οὕτως ἀναξίως
τῆς ἐπιστήμης καὶ ὄντως ἀλαζονικῶς, ὥστε αὐτὸς ὁ κ.
Def. ὀνομάζει ἐν τέλει (σελ. 296 στ. 8 ἀν.) τὴν ἰδίαν αὐ-
τοῦ πρὸς τὸν Παπαγεωργίου συμπεριφορὰν - πῶς νομίζετε;-
ὄλωσ ἀγροῖκον, (gar nicht höflich)! Καὶ ἐν τῇ ἀπαντήσει
ταύτῃ διαπραττεῖ ὁ κ. Deffner τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα τοῦ
ὑπολαμβάνειν τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ ὡς τὴν βιβλίου ἢ
γραμματείας τινος· καὶ ὅπως ἐν φιλολογικοῖς ἔργοις πολ-
λάκις διδάσκεται περὶ τύπου ἢ λέξεώς τινος ὅτι εἶνε ἀπαξ
εἰρημένη ἢ ὅτι ἀναγινώσκεται παρὰ τινι Σχολιαστῇ μό-
νον, ἢ ἐν ἐνὶ μόνῳ κώδικι καὶ τούτῳ οὐ παλαιῷ, καὶ δὴ
ὅτι δὲν εἶνε βεβαιωμένη ἀρκούντως, ὥστε κατὰ τὰς περι-
στάσεις δύναται νὰ ὑποληφθῇ ὅτι δὲν σημαίνει τίποτε,
κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τρόπον ζητεῖ καὶ ὁ κ. Deffner
νὰ ἐξασθενήσῃ καὶ ἀναιρέσῃ τὰς τοῦ Παπαγεωργίου παρα-
τηρήσεις λέγων ὅτι ἠρώτησε περὶ τοὺς 10 Μακεδόνες περὶ
τινος, ἀλλὰ μόνος εἰς ἡ δύο ἐγίνωσκεν αὐτό, ἢ μόνος εἰς
ἐνόμιζεν ὅτι εἶχεν ἀκούσῃ αὐτό. Πρὸς τί οἱ ἐλιγμοὶ οὗ-
τοι; Δὲν ἀπαιτεῖ βεβαίως οὐδεὶς παρὰ τοῦ ἀντιρρήσεις
οὐκ ἀνεχομένου κ. Def. τὴν Σωκρατικὴν ἀρετὴν τοῦ ἡ-
δέως μὲν ἐλέγχειν, ἡδίων δὲ ἐλέγχεσθαι, ἀλλ' οὐχ ἥττον οἱ
ἐλιγμοὶ οὗτοι καὶ ἀγῶνες τοῦ παραστῆσαι τὰ ἀμαρτήμα-
τα ἀρετᾶς καὶ τὰς ἀρετὰς πλημμελήματα εἶνε ἡμῖν ἀκατά-
ληπτοι, ἀναμιμνήσκουσι δὲ μόνον τοὺς ἀγῶνας τῶν ἄλ-
λοτε τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιούντων. Ἡμῖν ἐρευνῶσι
τὰ κατὰ ἰδίωμα τι ἀξιοπιστοτάτη μαρτυρία εἶνε ἡ ἐνός

μόνου, ἂν μόνον εἰμεθα πεπεισμένοι ὅτι δὲν σκοπεῖ νὰ μᾶς ἀπατήσῃ· ὁ δὲ κ. Deffner δὲν ὤφειλε βεβαίως νὰ ἀποδώσῃ τῷ κ. Παπαγεωργίου τοιαύτην κακοήθειαν, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ταῦτα ἐβεβαιώθησαν καὶ παρ' ἄλλων. Καθόλου δὲ φαίνεται ἡμῖν ἢ πρὸς τὸν Παπαγεωργίου ἀπάντησις τοῦ κ. Deffner πρότυπον στρατηγικῆς τέχνης ἢ ἂν τις μὴ τοῦτο θέλῃ, πάντως δραματικῆς.

Εἴκοσι καὶ ἐννέα ὅλας σελίδας πρὸ τῆς κυρίας ἀπαντήσεως προαναγγέλλεται ἡ θύελλα διὰ τῆς ἀπειλῆς πρὸς τὸν Παπαγεωργίου ὅτι μετὰ ταῦτα θὰ τῷ ἀφαιρέσῃ τὸ προσωπεῖον καὶ διὰ διαφόρων ἄλλων προσβλητικῶν φράσεων, ὅτι ἀπὴθανάτισθη διὰ τῆς δημοσιεύσεώς του ἐν τῇ Κλειοῖ, ὅτι εἰνεᾶκόμη φοιτητῆς ἐναντιθῆσει βέβαια πρὸς τὸν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ διδάκτορα κ. Deffner. Ἐννέα καὶ εἴκοσι σελίδας μετὰ ταῦτα δίδονται ἡ μάχῃ προτασσομένων πάλιν σκωμμάτων καὶ ἐν 295 εἶνε ἡ πέμπτη πράξις, δι' ἧς τὸ δράμα τελειώνει προστιθεμένου ὅτι θὰ ἦτο καλῆτερον διὰ τὸν Παπαγεωργίου ἂν διὰ ἄλλου τινὸς θέματος ἐγίνετο γνωστὸς ἐν τῷ φιλολογικῷ κόσμῳ τῆς Γερμανίας. Τώρα ὁ κ. Παπαγεωργίου ἐγίνε γνωστὸς ἐν Γερμανίᾳ καὶ δι' ἄλλου ἔργου μάλιστα ἐπαινεθέντος, πρόκειται δὲ ταχέως νὰ γίνῃ γνωστότερος, ὥστε τὸν Παπαγεωργίου ἄς μὴ λυπηθῶμεν ἡμεῖς ὅπως ὁ κ. Deffner ἐν τέλει φαίνεται, ἀλλ' ἄς ἐξετάσωμεν τὴν πέμπτην πράξιν, δι' ἧς ὁ κ. Deffner γίνεται τοῦ πεδίου κύριος καὶ ἦν ἐπὶ τούτῳ κατέλιπε τελευταίαν ἀποσπάσας αὐτὴν ἀπὸ ἄλλης θέσεως εἰς ἣν κατὰ σειράν ἀνήκεν. Τῆς διαλεκτικῆς δεινότητος τοῦ κ. Deffner δύναται τις κατὰ τὸ ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα νὰ λάβῃ γινῶσιν τινα ἐκ ταύτης καὶ μόνης. Ἴδου τὰ πράγματα· ὁ κ. Deffner γράφει «ἡ ἐβδόμη παρατήρησις εἶνε ἀληθῶς ὁ θριγκός, πάσης τῆς ἀντικριτικῆς.» Θὰ εἶνε λοιπὸν τὸ γελοιοτάτον πάντων τῶν τοῦ Παπαγεωργίου ἴδωμεν. Ὁ Legrand εἶχε γράψῃ ἐν τῇ Γραμματικῇ του: «ὁ λαὸς μεταχειρίζεται ὁ ὁποῖος, ἢ ὁποῖα, τὸ ὁποῖον ὡς ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν» ὁ

δὲ κ. Deffner ἐν τῇ ἐπικρίσει γράφει: «ὁ λαὸς ἀγχοῖ παχτάφασιν τὸ ξενίζον καὶ δύσχρηστον ὁ ὁποῖος, μεταχειρίζεται δὲ τὸ ὁποῦ, ποῦ (wo), τοῦτο δ' ὅμως ἄτε ἀκλιτον μόκην τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν ἐνικοῦ καὶ πληθ. δύναται νὰ ἀναπληρώσῃ ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς πτώσεσι συνδέεται μετὰ τῆς προσωπικῆς ἀκτωνυμίας τοῦ τρίτου προσώπου κτλ.» Εἰς ταῦτα παρατηρεῖ ὁ Παπαγεωργίου «Ἡ λέξις ὁπου (ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ὁποῦ), ποῦ, ἀντικαθιστᾶ αὐμόνον τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας ὁ ὁποῖος, ὅπως ὁ Deffner νομίζει, ἀλλὰ καὶ τὴν δατικὴν.» ἔπειτα «ἀνάγκη δ' ὅμως νὰ ρηθῇ ὅτι ὁ λαὸς χάριν μείζονος σαφηνείας ἐρίοτε συνδέει τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας μετὰ τοῦ ὁπου» καὶ περαιτέρω «περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τιοῦτων φράσεων (ἐν αἷς δηλ. τὸ ὁπου ἄνευ ἀντωνυμίας τοῦ τρίτου προσώπου ἀντικαθιστᾶ τὴν δοτ.) οὐδαμῶς πρέπει νὰ ἀμφιβάλλῃ ὁ κ. Deffner». Καθὰ ἕκαστος βλέπει ὁ κ. Deffner ἐπικρίνων τὸν κ. Legrand ἐδίδαξεν ἐσφαλμένως ὅτι τὸ ὁπου μόνην τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν, ἡ δὲ Παπαγεωργίου ὅτι καὶ τὴν δατικὴν ἐρίοτε ἀντικαθιστᾶ, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλῃ ὁ κ. Deffner περὶ τῆς ὑπάρξεως . . .» Τοῦτο δὲ εἶνε ἀληθέστατον, ὅπως καὶ αὐτὸς ὁ κ. Deffner ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ λέγων «δὲν ἀμφιβάλλω» σελ. 265 στιχ. 9 κάτωθεν. Ἀλλὰ τότε ἐρωτῶμεν πάντα τὴν ἀληθειαν σεβόμενον, ποῦ κεῖται τὸ καταγέλαστον τῆς παρατηρήσεως; Ὁ κ. Deffner λέγει προσέτι ὅτι ἡ ἀντωνυμία τοῦ τρίτου προσώπου «συνήθως» τίθεται καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα «ὀρθῶς» ἐξέφρασε τοῦτο ὡς καγόννα, ὁ δὲ Παπαγεωργίου «λίαν ἀτόπως» παριστᾶ αὐτὸ ὡς ἐξαίρεσιν ἀπλήν. Ἄλλ' ἐν τούτῳ παρατηροῦμεν ὅτι πρῶτον ὁ κ. Deffner ἐν τῇ ἐπικρίσει του δὲν ποιεῖται λόγον περὶ τοῦ τί εἶνε τὸ σύνηθες ἢ συχνὸν καὶ τί τὸ σπάνιον, ἀλλ' ἀπλῶς ἠρνήθη τὴν ἄνευ ἀντωνυμίας χρῆσιν τοῦ ὁπου («μόνον τὴν ὀνομαστ. καὶ αἰτιατ.») ἐπὶ δοτ. ἐννοίας· ὥστε ἐν τῇ ἀπαντή-

σει του ό κ. Deffner περιπίπτει εἰς τὸ ἀμάρτημα τῆς ἑτεροζήτησεως, ἥτις ὡς γνωστὸν, ἀνήκει τῇ σοφιστικῇ. Δεύτερον φαίνεται ἡμῖν ὅτι ὁ κ. Deffner δισχυρίζεται παρὰ πολὺ, λέγων ὅτι ἡ χρῆσις τῆς ἀντωνυμίας τοῦ τρίτου προσώπου παρὰ τὸ ὅπου εἶνε τὸ σύνηθες, ἡ δὲ ἔλλειψις αὐτῆς ἐξαιρέσις. Ὁ κ. Deffner διαπράττει καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα τοῦ ὑπολαμβάνειν τὴν γλῶσσαν τοῦ ἀνα τοσαύτας διαφόρους χώρας διεσπαρμένου Ἑλληνικοῦ ἔθνους ὡς τὴν βιβλίου τινος, καὶ δὴ δισχυρίζεται ὅτι «ὀρθῶς» εἶπε τὴν χρῆσιν κανονικὴν, τὴν δὲ παράλειψιν ἐξαιρέσιν. Ἄν ὁ κ. Deffner ἔλεγεν, ὅτι τοῦτο εἶνε κανονικὸν καὶ σύνηθες παρὰ τινι ἀτόμῳ, ἐν τινι πόλει, ἐν τινι ἐπαρχίᾳ, θὰ ἐπιστεύομεν αὐτῷ προθύμως, ἀλλ' ὅταν ἀποφαίνηται τοῦτο περὶ τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ, δὲν πιστεύομεν· διότι ἠξεύρομεν ὅτι ἐν Κρήτῃ σπανιώτατα ἠκούσαμεν τὴν χρῆσιν ταύτην (*). μανθάνομεν δὲ ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Κερκύρᾳ μᾶλλον σπανία ἢ συχνὴ δύναται νὰ ὀνομασθῇ, καὶ ἐν Χίῳ καὶ ἐν Κυζίκῳ καὶ Μαδύτῳ δὲν ὑπερισχύει. πῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα ἐν Θράκῃ, Ἡπείρῳ, Θεσσαλίᾳ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Κύπρῳ καὶ ταῖς ἄλλαις νήσοις, ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι; Οὔτε ὁ κ. Deffner οὔτε ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν βέβαιόν τι, ἀλλ' ὅτι εἶνε βέβαιον ἐν τῇ ἀβεβαιότητι ταύτῃ εἶνε τόδε: ὅτι ὁ κ. Deffner δι' αὐτῶν πάντων τῶν μετ' ἀξιώματος μεγάλου ἐκπεφρασμένων δισχυρισμῶν οὐδὲν ἄλλο ἠθέλησεν ἢ νὰ σώσῃ τοῦλάχιστον τὴν ἐπιφάνειαν ἐκ τοῦ ναυαγίου, καὶ τούτου ἕνεκα μετεχειρίσθη καὶ τὴν ἑτεροζήτησιν, προσέθηκε δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Δὲν ἀμφιβάλλω (ὅτι τὸ ὅπου δηλ. καὶ ἄνευ τῆς ἀντωνυμίας τοῦ τρίτου προσώπου ἐκφέρεται ἀντικαθιστῶν τὴν δοτ.), δισχυρίζομαι δὲ

(*) Συνήθης εἶνε ἐν τοῖς ῥήμασι τοῦ ἀφαιρῆν, κλέπτειν, π. χ. αὐτὸς ποῦ του κλέψαν τὰ πράγματά του, αὐτὸς ποῦ τοῦ πῆρα τὸ βᾶσο· οὐδέποτε δὲ ἐν ῥήμασι τοῦ διδόναι, ὀμιλεῖν, λέγειν, π. χ. τὸ παιδί ποῦ ὠκεῖς τὸ ψωμί, οἱ γ' ἀνθρώποι ποῦ μιλεῖς εἶνε κακοὶ κτλ. οὐδέποτε εἰς ἀνθρώποι ποῦ τους μιλεῖς.

ἔμωσ ὅτι ἡ χρῆσις αὐτῆς εἶνε λίαν περιορισμένη καὶ τοῦτο ἔχει τὴν αἰτίαν του· ἐνῷ δηλ. τὸ ποῦ ὡς ὀνομαστικὴ καὶ αἰτ. τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς τῷ τῶν νοτίων Γερμανῶν wo ('s Kind wo heit gestorben ist), τὸ ὅπου ὡς δοτ. τῆς δοτ. ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ ἀληθὲς ἀναφορικὸν ἐπίρρημα τύπου = πόσε· «τὸ παιδί ὅπου ἔδωκε τὰ βιβλία» σημαίνει λοιπὸν κυρίως «ὁ παῖς ὁπόσε ἔδωκε τὰ βιβλία (der Knabe wohin ich die B. g. habe)». Ἐδῶ ἐννοεῖται τὸ συμπλήρωμα τοῦ διδόναι ὡς τοπικὴ διεύθυνσις.» 295 Ἄρχ. Ἄν ἄλλος τις ἠδυνήθη νὰ γίνῃ διὰ τῶν ἀνωτέρω σοφώτερος, τὸν μακαρίζομεν· ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν μετὰ παρρησίας ὅτι δὲν ἠδυνήθημεν. Τί διδάσκει οὕτως ἀποφθεγματικῶς ὁ κ. Deffner; α') ὅτι τὸ ὅπου τελεῖ τὰ τῆς ὀνομαστικῆς καὶ αἰτιατικῆς, ἀλλὰ τοῦτο γινώσκουσιν καὶ οἱ τῆς κατωτάτης τάξεως τοῦ Γυμνασίου μαθηταί· καὶ β') ὅτι τὸ ὅπου τελοῦν τὰ τῶν ἄλλων πτώσεων εἶνε τοπικὸν ἀναφορ. ἐπίρρημα. Εὐχαριστοῦμεν. Ἀλλὰ μὴ τὸ ὅπου τελοῦν τὰ τῆς ὀνομαστικῆς καὶ αἰτιατικῆς εἶνε τυπικῶς καὶ γενετικῶς διάφορον τοῦ ὅπου, ὅταν τελῇ τὰ τῶν ἄλλων πτώσεων; καὶ μὴ δὲν ἀνάγονται ἀμφότερα εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ τοπικὸν ἐπίρρημα ὅπου; Πάντες θὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι ἡ διαφορὰ οὔτε ἐν τῇ καταγωγῇ οὔτε ἐν τῷ τύπῳ ὑπάρχει, ὅπως ὁ κ. Deffner φαίνεται διδάσκων, ἀλλὰ μόνον περὶ τὴν χρῆσιν, περὶ ἧς ὁ κ. Deffner οὐδὲ ἐν λέγει. Ἡμεῖς θὰ ἐπεθυμοῦμεν νὰ μάθωμεν παρὰ τοῦ ἀξιωματικῶς περὶ τούτων λαλοῦντος (*);

(*) Οὕτως ἀποφθεγματικῶς ἀποφαίνεται ὁ κ. Deffner καὶ ἐν σελ. 294 Ἄρχ. «ὡς πρὸς τὴν αὐξήσιν δύναται νὰ τεθῇ ὁ γενικὸς κανὼν ὅτι ἐν τοῖς ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένοις θέμασι τίθεται πάντοτε ἡ αὐξήσις (πολὺ ὀρθότερον καὶ ἐπιστημονικώτερον θὰ ἦτο, ἂν ἐλέγετο ἐσώζεται καὶ ἀπαγγέλλεται)», ἂν τονίζηται· ἂν δὲ τεθεῖσα ἦτο ἔτονος, παραλείπεται συνήθως (πολὺ ὀρθότερον «ἂν δὲ ὁ τόνος πίπτῃ ἐπὶ ἄλλης συλλαβῆς...»). Τὸ μέγα τοῦτο δὲν ἐδίδαξε πρῶτος ὁ κ. Deffner, διότι ὁ μακαρίτης Μαυροφρύδης γράφει ἐν Δοκ. σελ. 72 κατὰ

ὡς εἶ τὰ πάντα ἦσαν αὐτῷ γνωστά, πῶς ἐγένετο, ὥστε τὸ τοπικὸν ἐπιρρημα ὅπου, ὅπερ ὡς γνωστὸν καὶ νῦν ἐτι βιάζεται καὶ εὐχρηστεῖ, νὰ ἀναλάβῃ νὰ τελεῖ καὶ τὰ τῶν πτώσεων;

Ὁ κ. Deffner γράφει ἐν Ἀρχ. 295 θέλων, φαίνεται, νὰ ἐξηγήσῃ τοῦτο, «ὅτι δὲ τοπικὰ ἐπιρρήματα ἐν τε τῷ Ἑλληνικῷ καὶ Λατινικῷ τίθενται καὶ ἐπὶ προσώπων, εἶνε γνῶστόν. Ἴδὲ Ἐρρ. Στεφάνου Θεσαυρὸν τῆς Ἑλλην. Γλώσσης καὶ Kloitz Λεξικὸν τῆς Λατινικῆς ὑπὸ τὸ quo (ἐν Πλάυτῳ Aulul. 3, 5, 15 qui illae nubent? πρέπει νὰ ἀποκατασταθῇ ὁ ἀρχαῖος τῆς δοτικῆς τύπος)». Τὴν παρὰ Πλάυτῳ παραδιόρθωσιν ἤλεγξεν ὁ καλὸς ἡμῶν φίλος Σπ. Βάσσης ἐν Ἀθηναίῳ ὥστε ὑπολείπεται ἡμῖν νὰ ἐξετάσωμεν τὰ λοιπὰ. Ὅτι τὸ ὅπου καὶ τὸ ἐνθα καὶ τὸ ὅθεν καὶ τὸ ἐνθεν, ὡδε, ἐτίθεντο καὶ ἐπὶ προσώπων, εἶνε πασίγνω-

λίξιν τὰδε: «Σημειωτέον κανόνα τινά, ὃν ἡ καθομιλουμένη τηρεῖ περὶ τῆν παράλειψιν ἢ μὴ τῆς συλλαβικῆς ἀξήσεως. Ὅπου μὲν ἡ ἀξήσις προφυλάττεται διὰ τοῦ τόνου, ἀκέραια διατηρεῖται, ὅπου δὲ ὁ τόνος μακρὰν αὐτῆς κείται, ἐκεῖ συνηθέστερον μὲν ἐκπίπτει, πολλάκις δὲ καὶ διατηρεῖται κτλ.» Ἡ ταυτότης αὐτόδηλος, εἰ καὶ ἐννοεῖται οἴκοθεν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ κ. Deffner ἠδύνατο νὰ γράψῃ τοῦτο, ἀφοῦ καὶ πᾶς Γυμνασίου μαθητῆς ἐρωτηθεὶς καὶ μικρὸν σκεφθεὶς θὰ ἀπαντήσῃ περὶ τοῦ αὐτόδηλου ὁρθῶς. Ἀκόμη ἐν παραδείγμα: Ἐν σελ. 76 γράφει ὁ κ. Deffner «Περὶ τῆς ἐπένθεσεως ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνικῷ δύναται διὰ βραχείων νὰ λεχθῇ τὸ ἀκόλουθον: Διάσταλτά δύο εἶδη αὐτῆς α'.) ἐπένθεσις ἐνός: μεταξύ τοῦ φωνήεντος καὶ συμφώνου διὰ τὴν εὐφωνικὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀκολούθου συλλαβῆς, τ. ἔ. προήχησις π. χ. ὀχι=ὄχι παιχι=μάχη κτλ. β'.) ἐπένθεσις ἐνός: μεταξύ φωνήεντος καὶ συμφώνου, ἄνευ τοιαύτης αἰτίας, ὡς γαῖδαρος, καϊμός, κλαίματα κτλ.» Ἐρωτῶμεν, συμφωνεῖ τὸ βῆν μέρος ἄνευ τοιαύτης» πρὸς τὸ πομπῶδες ἕφος τῆς ἀρχῆς; Ἴδὲ διδάσκει ὁ κ. Deffner; ὅτι τινὰ μὲν φαινόμενα δύναται, καθ' ἃ νομίζει, νὰ ἐξηγήσῃ, ἄλλα δὲ οὐχί. Ὁρθοτέρα θὰ ἦτο καθ' ἡμᾶς ἄλλη διαίρεσις τῶν φαινομένων εἰς τελῶς ἀνεπτυγμένα, κελαιδῶ χαϊμός κτλ. καὶ εἰς ἀτελεῖ, π. χ. παιδάκι=ρεδάκι, ὀχι=ὄχι κτλ. Ὁ ἀληθὴς ἐσωτερικὸς λόγος τῶν φαινομένων ἐν αὐτῷ διαφόροις χώραις οὔτε τῷ κ. Deffner οὔτε ἡμῖν εἶνε γνωστός.

στον· πρβλ. Kühner διεξοδικὴν Γραμματικὴν § 554, 3 σημ. καὶ Krüger. §§ 65, 3, 2, καὶ II 58, 3, 3. Ἄλλ' ἡ διαφορὰ τῆς χρήσεως τοῦ ὅπου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ νέᾳ Ἑλληνικῇ φαίνεται ἡμῖν μακρῶ δυσχερεστέρα ἢ ὥστε νὰ διαλευκανθῇ διὰ μιᾶς παραπομπῆς.

Ἄλλ' ἴδωμεν τί λέγει ὁ Θεσαυρός, ἐν ᾧ παρατίθενται χωρία τῆς χρήσεως ταύτης π. χ. Κύρου Παιδ. 2, 3, 12, «πῶς ἡμῖν οὐχ ἡδέως ἀγωνιστέον, ὅπου γε τὰ πρόκειται;» Διον. Ἀλικαρν. περὶ συνθεσ. ὄνομ. σελ. (Schäfer) 68 καὶ τί δεῖ τούτους θαυμάζειν, ὅπου γε καὶ οἱ τὴν φιλοσοφίαν οὕτως εἰσὶν ἄθλιοι; Ἰσοκρ. περὶ Ἀντιδόσ. II ὅπου γὰρ ἀκηχοῦς μηδὲν εἰς ἀγῶνά με τηλικούτον κατέστησεν» Λυκουργ. κατὰ Λεωκρατ. σελ. 156 «ὅπου δὲ καὶ τοῦ λόγου τιμωρίαν ἡξίου λαμβάνειν, ἡπου Ἀριστοφ. Ὀρν. 1301 ἡδὸν δ' ὑπὸ φιλοστοργίας πάντες μέλη, ὅπου χελιδῶν ἦν. Μενανδ. παρὰ Στοβαίῳ Ἀνθολ. 108, 44 εὔροις δ' ἂν οὐδὲν τῶν ἀπάντων . . . ἀγαθόν, ὅπου τιμὴ πρόσεστι καὶ κακόν.» καὶ λοιπὰ ἄλλα πάντα ταῦτα διαστέλλονται ὅπως ἕκαστος βλέπει πλείστον τῆς νῦν χρήσεως. Σαφεστέρα φαίνεται ἡ σχέσις τοῦ ὅπου παρὰ Σοφοκλεῖ Φιλ. 456 ὅπου γ' ὁ χείρων τ' ἀγαθοῦ μείζον σθένει κάποφθένει τὰ χρηστὰ χῶ δειλὸς κρατεῖ, τοῦτους ἐγὼ τοὺς ἄνδρας οὐ στέρξω. πρβλ. καὶ Αἰαντα 1081 ὅπου ταύτην τὴν πόλιν. Ἄλλ' οὐδὲ ταῦτα ὅμοια. Δύναται δέ τις καὶ ἄλλα νὰ προφέρηται τῆς τοιαύτης χρήσεως παραδείγματα, π. χ. Ἀνδοκιδ. περὶ τῶν Μυστηρ. 90 «ὅπου τοίνυν αὐτοῖς τοῖς τριάκοντα ὤμνυτε μὴ μνησικακήσειν . . . ἡ που σχολή . . .» καὶ περὶ τῆς πρὸς Λακεδ. Εἰρην. 2 «ὅπου δὲ πολλάκις ἡδὴ πρότερον εἰρήνην ἐποιήσασθε δημοκρατούμενοι, πῶς οὐκ εἰκὸς ὑμᾶς σκέψασθαι . . .» Οἱ παλαιοὶ βεβαίως δὲν ἔλεγον ὁ ἀνήρ ὅπου ἐλήλυθεν=δς ἐλ. ὁ ἀνήρ ὅπου ὄρατε=ὃν ὄρατε· ὁ παῖς ὅπου δέδωκας τὸν ἄρτον· ὁ κ. Deffner παραβάλλει τὰ ἡμέτερα ὁ ἀνθρώπος ποῦ ἔρχεται, τὸν ἀνθρώπον ποῦ βλέπει, τὸ ὅπου ὄρατες

τὸ ψωμί πρὸς τὰ Γερμανικά, (τὸ ὅπου παρέβαλεν ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ Pott ἐν *Philologus* XI, 259 πρὸς τὸ Γερμανικὸν Wo), καὶ οὕτως ἐπαναπαύεται, ὡσεὶ ἡ συσώρευσις ἦτο ἐξήγησις, ἢ ὡσεὶ ἦτο ἀμφιβολίας ἀνεπίδεκτον ὅτι ἐν ἀμφοτέροις ταῖς γλώσσαις ἡ χρῆσις προῆλθε διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ. Ὁ αἰδιδιμος Κοραῆς ὑπονοεῖ ἐν Ἄτ. Α. 65 ὅτι τὸ ὅπου εἶνε ξενισμός, κατὰ μίμησιν τοῦ Ἰταλ. *che* ἀλλ' ὀρθῶς ἀντιλέγει ὁ Μαυροφρύδης ἐν Δοκ. 611—612 ἀποδεικνύων ὅτι τὸ ὅπου ὄν ἐν χρήσει πολὺ πρὸ τῶν Σταυροφοριῶν δὲν δύναται νὰ εἶνε ξενισμός. Ὁ τῆς χρήσεως ἡμῶν τὴν γενετικὴν ἔρευναν θηρεύων δύναται νὰ ὑποθέσῃ ὅτι τὸ ὅπου κείμενον τὸ πάλαι ἐνίοτε ἀντὶ ἐμπροθέτου δοτ. = ἐν οἷς, ἐν ᾧ, μετὰ ταῦτα βαθμηδὸν προέβη νὰ τελῆ καὶ τὰ τῆς ὀνομ. καὶ αἰτ. δύναται δ' ὁμως νὰ ὑποθέσῃ καὶ ὅτι ἡ χρῆσις πρῶτον ἔλαβε χώραν ἐν τῇ ὀνομ. καὶ αἰτ. καὶ ἔπειτα καὶ ἐν τῇ δοτ. καὶ τοῦτο φαίνεται ἡμῖν μακρῶ πιθανώτερον, διότι ἐν τοῖς ἔργοις τῆς 10 καὶ 12 Μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος τὸ ὅπου μόνον τὰ τῆς ὀνομαστ. καὶ αἰτιατικῆς τελεῖ, εἰ καὶ ῥητέον ὅτι δὲν εἶνε τοῦτο ἰκανὸς λόγος, διὰ τὴν ιδιότητα τῆς Γραμματείας ἐκεῖνης. Ἦδη ἐν τῇ Γραφῇ ἀπαντᾷ τὸ ὅπου ἐπὶ τε στάσεως καὶ κινήσεως, πρὸς ἄλλ. Ἀποκαλ. 14, 4 οὗτοι οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ, ὅπου ἂν ὑπάγῃ» καὶ ἀλλαχοῦ «οὐκ οἶδαμεν ποῦ ὑπάγεις, κτλ. Δὲν θὰ εἴπωμεν λοιπὸν οὐδὲν μέγα παραδεχόμενοι ὅτι τότε καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς ἔτεσιν ἐλέγοντο τοιαῦτα φράσεις «εὐρήσω αὐτὸν ὅπου ὑπάγει· κατέλαβον αὐτοὺς ὅπου ἔφευγον· τὸ πρᾶγμα ὅπου ἀπώλεσα, ἀγνοῶ, οἱ πολέμιοι ὅπου ᾤρμουν ἀπεκρούοντο κτλ. καὶ ὅτι τοιαῦτα προτάσεις ἐσχημάτισαν τὴν γέφυραν εἰς τὴν νῦν χρῆσιν· διότι ἐν πάσι τούτοις τὸ ὅπου εἶνε ἀληθῶς τοπικὸν ἀναφορ. ἐπίρρημα, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν δυνατὸν νὰ ἐγεννήθη τὸ αἰσθημα ἐν τοῖς λαλοῦσιν, ὅτι τὸ ὅπου πλὴν τῆς τοπικῆς σημασίας ἐξέφραζεν ἐν ταῖς αὐταῖς προτάσεσι καὶ τὰ τῶν πτώσεων ὀνομ. καὶ αἰτιατ. ἐν. καὶ πληθ. καὶ ἐντεῦθεν κατὰ μικρὸν

ἐπεξετάθη ἡ χρῆσις καὶ ἐπὶ τῆς δοτ. ἀφοῦ τὸ ὅπου οὐδὲν χαρακτηριστικὸν πτώσεως ἢ ἀριθμοῦ ἢ γένους εἶχεν, ὑφ' οὗ οἱ λαλοῦντες νὰ κωλυθῶσι κατὰ τὴν ἐπέκτασιν ταύτην, ὅπερ ἀναμφιβόλως θὰ ἐγένετο, ἂν εἶχε χαρακτηρὰ ὀρισμένον π. χ. «τοῦ παιδιοῦ» οὐδεὶς δύναται νὰ ἐκλάβῃ ὡς πληθ. ἢ θηλ. ἢ ὀνομαστικὴν, διότι πάντα ἀποκλείονται ὑπὸ τῆς καταλήψεως, ἐν ᾧ ἐν τῷ ὅπου οὐδαμῶς.

Ὁ κ. Diefner ὀνομάζει τὸ ὅποιος ξενισμόν. Ἡ ἀνακαλύψις αὕτη δὲν εἶνε νέα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, οὐδὲ ὁ κ. Diefner ἀρχηγός, ἀλλὰ μόνον προσετέθη τῇ ἐτέρᾳ τῶν ἐριζουσῶν μερίδων, οὐδένα λόγον περὶ τούτου οὐδενὶ δούς, διότι ἀποφθεγματικῶς πάλιν ἀπεφήνατο. περὶ τούτων ἄλλοι μὲν π. χ. Ἐρν. Κούρτιος σελ. 313 τῆς διατριβῆς του ἐν *Nachrichten d. Königl. Ges. der Wiss. zu Göttingen* 1857 ἀριθ. 22 σελ. 296 καὶ ἐξῆς, ἀπεφήναντο ὅτι εἶνε ξενισμός, ἢ γνῶμην ἐκφράζει καὶ ὁ κ. Diefner, ἄλλοι δὲ π. χ. Μαυροφρύδης Δοκ. 612 ὅτι εἶνε γνήσιον Ἑλληνικὸν προϊόν· ποτέροις λοιπὸν πειστέον; οὐδετέροις, ἀλλὰ μόνον τοῖς πράγμασιν, ἃ ἔχουσιν, ἂν μὴ ἀπατώμεθα, ὡδε: ἐν τῇ πρὸ τῶν Σταυροφοριῶν Γραμματεία αἱ ἀναφορικαὶ προτάσεις ἐκφέρονται ἢ διὰ τῶν Ἑλλην. ὅστις, δς, ὅσπερ, ἦτις κτλ. ἢ διὰ τοῦ ἄρθρου τελουῦντος τὰ τῶν ἀναφορικῶν ἀντωνυμιῶν ἢ διὰ τοῦ ὅπου 'ποῦ' τὸ ὅποιος ἀγνοεῖται. Ἐντεῦθεν φαίνεται ὅτι ἔχουσι δίκαιον οἱ ξενισμὸν ἀποκαλοῦντες αὐτό, ἀλλὰ μόνον φαίνεται, διότι εἶνε μόνον ἐν μέρει ξενισμός. Εἶνε γνωστὸν ὅτι ἤδη ἀπὸ τῶν δοκίμων χρόνων τὸ ποῖος ἤρξατο νὰ καταλαμβάνῃ τὴν θέσιν τοῦ τίς· ὅπως λοιπὸν ἐλέγετο ποῦ; ὅπου, πότες; (ὅπ) ὅταν, πῶς, ὅπως, τί; ὅ,τι, πόσα; ὅσα κτλ. οὕτως ἐλέχθη ἐπὶ ἀοριστολογικῆς σημασίας τὸ ὅποιος ὅποιος, τοῦτο δὲ πιστοῖ ὁ Μαυροφρύδης ἐν Δοκ. σελ. 612 ἐκ ποιήματος ἀνεκδύτου τοῦ 11 μ. Χ. αἰῶνος καὶ δὴ δὲν δύναται νὰ εἶνε ξενισμός οὐδ' αὐτό. Ἡ πιστὴ δὲ μετάφρασις τοῦ *lequel laquelle, il quale la quale* εἶνε νομίζομεν,

οὐχι ὁ ὀποῖος, ἀλλὰ ὁ ποῖος ἢ ποῖα τὸ ποῖον καὶ ἀληθῶς τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν τοῖς πρώτοις ὑπὸ Δυτικὴν ἐπίδρασιν φανεῖσιν ἢ μεταφρασθεῖσιν ἔργοις, τ. ἔ. τοῖς Κυπριακοῖς νόμοις, τῷ Βελθάνδρῳ καὶ Χρυσάντζῳ, τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως κτλ. ἐν ᾧ λοιπὸν οἱ πρὸ τῶν Σταυροφοριῶν Ἕλληνες ἔλεγον ποῦ π. χ. Μ. Γλυκᾶς στ. 117 ὅπου ἔχει ἀμέριμον ψυχὴν καὶ ὅπου ἐνὶ χορτασμένος 135 ὅπου πονέση κεφαλὴν καὶ ὅπου πονέση πτέρναν. 137 ἐκείνους ὅπου ἐπόνεσαν. 202 ψυχὴ μου ὅπου σε βλέπασιν 209 ὅπου διδάξη γράμματα 282 ὅπου τὸν φοῦρνον ἐκτισεν. Ἄλεξ. Κομνηνὸς 227 ὅπου κακοὺς εὐεργετεῖ. 226 ὅπου τὴν θλιψιν μοναχὴν οὐ δύναται φυλάξει. 316 ὅπου γὰρ θέλει πάντοτε ἀκούειν. 336 ὅπου τὸ δίκαιον σύντομα νοήσει καὶ ἐξελέγξει. 382 ὅπου θυμῶνεται πολλὰ κτλ. τὰ παρὰ Προδρόμῳ παραδείγματα ἐν Μαυροφρ. Δοκ. 611. Οἱ μετὰ τὰς Σταυροφορίας καὶ ταῦτα καὶ τὴν μετάφρασιν τῶν ξένων π. χ. οἱ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 13 ἑκατονταετηρίδος (1205—1218) μεταφρασθέντες Κύπριοι νόμοι πολλὰ παραδείγματα, π.χ. σελ. 159 αἰτίαν διὰ τὴν ποῖαν οὐδὲν 158 μὲ τοὺς ποῖους ἔτι. 166 τὸ ποῖον νὰ μου πληρώσουν 178 ἀπαὶ τὰ ποῖα· 236 εἰς τὸ ποῖον καὶ 218. 202 ἐθέσπισεν ὁ ὁ ποῖος, καὶ τοῦ ποῖου ἐνὶ ἡ γῆ. ὁ καὶ 226 302 τὸ χρέος ἀπαὶ τὸ ποῖον προβλ. καὶ 308 εἰς τοὺς ποῖους χρεωστεῖ, καὶ 315, 318, 319, 324, 325, 334, 338 357, 366, 367, 395, 399, 407, 415, 422, 423, 425, 431 κτλ. κτλ. κτλ. ὁ ὀποῖος ἢ ὀποῖα κτλ. ἀγνοοῦνται. Ἐν τοῖς τοῦ 15 αἰῶνος χρονικοῖς Λεοντίου Μαχαιρᾶ καὶ Γεωργίου Βουστρωνίου (Σάθα Μεσαιων. Βιβλιοθήκ. II) ἀπαντᾷ μόνον δις ὁ ὀποῖος π. χ. 255 ἢ ὀποῖγα, καὶ 416 τὸ ὀποῖον, ἐνθα ὁ ἕτερος κῶδιξ ἔχει τὸ ποῖον, ὃ πάντως γνήσιον. Τὸ ἐν 471 ὀποῖος Καρτσερῆς ἀναγνωστέον «ὁ ποῖος Καρτσερῆς» Μνημείων ἐκλογὴ ὑπὸ Μαυροφρ. 374 καὶ ἀπλῶς τὸ ποῖον οὐδὲν εἶχον. . . . Ἄλλα παραδείγματα τῆς τοῦ 15 καὶ 16 αἰῶνος Γραμματείας συνέλεξεν ὁ Μαυρο-

φρ. ἐν Δοκ. 610—11. Ἄμα δὲ ἡ νέα Ἑλληνικὴ ἀναπτυχθεῖσα ὀλίγον, ὥστε νὰ δυναται νὰ κινῆται ἐλευθέρως ἀπέναντι τῶν Δυτικῶν, ἀπέβαλε τὸν ξενισμὸν τοῦτον καθ' ὀλοκληρίαν ὥστε ἀντ' αὐτοῦ ἐν Κρητικοῖς καὶ Ἐρωτοκρίτῳ, ἔργοις τοῦ 17 αἰῶνος, εὔρηνται τὰ καὶ σήμερον ἐν χρήσει ποῦ ὅπου, ὁ ὀποῖος κτλ. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἀντὶ τοῦ ὀποῖος ἐλέχθη ὁ ὀποῖος, ἀλλὰ τίς ἢ γένεσις αὐτοῦ; περὶ τούτου διέλαβε καὶ ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτάκτοις καὶ ὁ Μαυροφρύδης ἐν Ἐκλογῇ Μνημ. σελ. 507 ὁδεῖνα. λέγων «τὸ ἄρθρον ὁ ἠνωμένον εἰς ἐν μὲ τὸ δεῖνα καὶ οὕτως: ὁδεῖνα, λαμβανόμενον ἐπὶ πάσης πτώσεως· προβλ. τὰ ὁ κάποιος, ὁ κάτι, ὁ κάποθεν, ὁ κάποτε, ὁ κάπου, ὁ κάτις»· τοῦ ἄρθρου τὴν προσκόλλησιν προτείνει καὶ ὁ Κοραῆς λόγον ποιούμενος περὶ τοῦ τὴν ποῖαν, ὅθεν λέγει ὅτι ὁ βαρβαρισμὸς ἐπλάσε «τὴν ὀποῖαν». Ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ κ. Σάθα ἐκδεδομένοις Κυπριακοῖς νόμοις Μεσαιων. Βιβλιοθήκης VI ἀναγινώσκονται ὁμοίως περιεργοὶ τοιοῦτοι τύποι, ὁκάτινος ἐν σελ. 404, καὶ οὐκάτινος ἀλλαχοῦ, τὴν ὁδεῖνα οἰκίαν, τὸ ὁδεῖνα περιβόλι, τοῦ ὁδεῖνός μου συγγενῆ 408 καὶ «τὸ ὀτοποῖον χωράφι 408 καὶ 394, τὸ ὀτοποῖον μου κτλ. Ἐδιδάχθη ἀνωτέρω ὅτι ἐν τοῖς Κυπρίοις νόμοις καὶ τοῖς μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔργοις δὲν ἀπαντᾷ τὸ ὀποῖος, ἢ ὀποῖα κτλ. ὥστε ἀπορεῖται, πῶς τρεῖς αἰῶνας πρότερον ἠδύνατο νὰ συμπληρωθῇ ἢ πρόσθεσις τοῦ ἄρθρου ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ τέλος τοσοῦτον βραδέως ἐν τῷ ὀποῖος. Ἐπειτα ἄλλη μεγάλη δυσχέρεια φαίνεται ἐν τῷ ὁκάποτε, ὁκάπου ἐν οἷς τὸ ἄρθρον φαίνεται ἀκατάληπτον· δι' αὐτὸ νομίζομεν ὅτι ἀνάγκη ἄλλης ἐξηγήσεως. Καθὰ ἤδη ἐρρήθη τὸ ὀποῖος ἐπίστωσεν ὁ Μαυροφρύδης πρὸ τῶν Σταυροφοριῶν, οἱ δὲ Κύπριοι νόμοι γραφθέντες εὐθὺς μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ μεταφρασθέντες ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῆς 13^{ης} ἑκατονταετηρίδος παρέχουσι τὸ ἀοριστολογικὸν ὀποῖος (καὶ ὄγιος) συχνότατα. 433 ἄνθρωπος ὄγιος καὶ ἄν ἐνὶ. 434 ὅτι

ἁποίας δουλίας ἢ τέχνης ἐνὶ ὁ τεχνίτης. 423 ὅτι εἰς ἁποῖον τόπον ὅπου . . . 297 πρᾶματευτῆς ὄγιος καὶ ἄν ἐνὶ. 200 ὁποῖος καὶ ἄν ἐνὶ 207 νὰ κράξῃ ὄγιον θέλει. 211 ὁποῖος καὶ ἄν ἐνὶ. 143 νὰ ἔχῃ διαφορὰν ὁποῖος τὸ γράφει. 451, 463 κτλ. κτλ. Ἡ χρῆσις αὕτη τοῦ ὁποῖος εἶνε συχνοτάτη καὶ ἐν Ἐρωτοκρίτῳ καὶ ἐν Κρητικοῖς δράμασι, πρβλ. Ἐρωτόκριτ. 172 ὁποῖος τὰ ὕστερα μετρᾷ· ἅμα ὁποῖος θὲ νὰ λαβῶθῃ. 184 καὶ ὁποῖος θελήσῃ. 194 ὁποῖος φοκρᾶται κοπελιοῦ. 199 ὁποῖα πληγώθη ἴς τὴν τιμῆ. Ὅτι ἐν τούτοις παραλείπεται πλειστάκις τὸ ἄν, δὲν θὰ φανῆ θαυμαστὸν τῷ γινώσκοντι ὅτι ἐν τῇ Γραφῇ ἤδη ἅπαντῶσι τοιαῦτα προτάσεις καθ' ὑποτακτικὴν ἄνευ τοῦ ἄν π. χ. ὅστις ἀρνήσῃται Μάτθ. 10,33, ὅστις τηρήσῃ 2,10 κτλ. Τὸ ὁποῖος εἶνε δημοτικὸν ἅπαντῶν καὶ ἐν διστίχοις, πρβλ. Passow διστ. ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ ὁποῖος καὶ Νεοελλ. Ἄναλ. I, 297. Καὶ τοῦτο φαίνεται φυσικόν, ἀφοῦ ἔχει πρὸς τὸ ποιός, ὅπως τὰ λοιπὰ ἀναφορικὰ πρὸς τὰ σχετικὰ ἐρωτηματικά. Εὐκόλως ὁμοῦ ἐννεεῖ ἕκαστος ὅτι αἱ ἀοριστολογικαὶ καὶ αἱ ἀναφορικαὶ ἔννοιαι δὲν εἶνε ὅλως διαφοροί, καὶ ὅτι ἐν πλείστασι φράσεσιν εἶνε ἀμφίβολον, ἄν ἢ ἀοριστολογικὴ ἢ ἢ ἀναφορικὴ ἔννοια ὑπερισχύῃ πρβλ. τὸ πῆρεν ὁποῦ μπόρεσεν» καὶ ὅτι ἐκ τούτων ἠδύνατο καὶ τὸ ὁποῖος ὁποῖος νὰ δηλοῖ ἀναφορικὴν ἔννοιαν· καὶ ἀληθῶς τοιαῦτα παραδείγματα προήνεγκεν ἤδη ὁ Μαυροφρυδ. Δοκ. 610 ὃν ἔχομεν εὐνοῦχον ὁποῖον ἐξαπέστειλεν. Ἐφάνησαν ἐκεῖνοι ὁποῖοι ὀνομάζονται. Ἀφοῦ δὲ τὸ ὁποῖος ὁποῖοι ἀπὸ τῆς ἀοριστολογικῆς του σημασίας ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τὴν ἀναφορικὴν συνέβη τὸ ἀπλούστατον ὅτι οἱ λαλοῦντες θέλοντες νὰ ἀποφύγωσι τὴν πάντοτε ξένην καὶ ἀμφιβολίας παρέχουσαν χρῆσιν τοῦ ἐρωτηματικοῦ ποῖος ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης μετεχειρίσθησαν τὸ ἀρχαῖον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς ἀναφορικὴν σημασίαν καταντήσαν ὁποῖος ὁποῖα μετὰ τοῦ ἄρθρου, ὅπερ ἤδη ἐν τῷ τύπῳ, ὁ ποῖος, ἢ ποῖα, τὰ ποῖα εἶχε καταστῆ αὐτοῖς γνωστὸν καὶ σύνη-

θες. Κατ' αὐτὰ ξενισμὸς ἐν τούτοις εἶνε μόνον ἢ χρῆσις τοῦ ἄρθρου, τὸ δὲ λοιπὸν οὐχί, καὶ τὸ οὐ τὸ ἐν ἀρχῇ οὐχί τὸ ἄρθρον, ἀλλὰ τὸ αὐτό, ὃ ἐν ταῖς ἀοριστολογικαῖς ἀναφορικαῖς ἀντωνυμίαις καὶ ἐπιρρήμασιν ἀνέκαθεν ὑπῆρχε, καὶ ὃ σὺν τῷ χρόνῳ προῖόντι διεδόθη καὶ ἐν τοῖς μνημονευθεῖσιν ὁ κάπου κτλ., διότι κατὰ μικρὸν ἀνεπτύχθη τὸ αἰσθημα ἐν τοῖς λαλοῦσιν ὅτι εἰς δήλωσιν ἀοριστολογίας ἀπαραίτητος εἶνε ὁ ἐν τῇ ἀρχῇ προφερόμενος καὶ εἰ δυνατόν τονιζόμενος φθόγγος ο.

Ἐν σελ. 29 ἀναγινώσκωμεν ἄγκουρα = ἄγκυρα. Τοῦτο δὲ φέρεται ὡς παράδειγμα τῆς ἐν τῷ Τσακωνικῷ διατηρήσεως τοῦ υ μετὰ τῆς ἀρχαίας προφορᾶς ὡς ου. Ἄγνοεῖ λοιπὸν ὁ κ. Deffner ὅτι ἡ λέξις ἄγκουρα εἶνε πανελληνίως καὶ ὅτι δι' αὐτὸ τὸ ου πιθανώτατον ὅτι ἦλθεν ἐξ Ἰταλίας. Ἐν σελ. 20 «τοῦ τύπου κοῦε προηγήθη ἀναμφιβόλως ὁ τύπος κοῦερ καὶ τούτου ὁ κοῦορ, ὃς ἦτο Λακωνικὸς ἀντικούως, κύως». Ταῦτα εἶνε παντελῶς ἀδύνατα. τὸ ὄνομα εἶνε Ἰαπετικῶν χρόνων πανταχοῦ μετὰ τοῦ γ ἅπαντῶν πρβλ. Ἰνδ. *ḥvan* κλητ. *ḥvas* γεν. = κύον, κυός, ἐν τῷ Λατ. *can - um*, Γοτθ. *hun-d-as* κτλ. δὲν εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι οἱ Λάκωνες ἔτρεπον τὸ τελικὸν γ εἰς ς, τὸ ἄντικρον δὲ μάλιστα ἔχομεν ἐπιγραφικὰ μαρτύρια τῆς τηρήσεως αὐτοῦ ὅπως ἐν ταῖς λοιπαῖς διαλέκτοις, π. χ. *Δαμονογ*, α (ν)ι-οχιον καὶ παρὰ Ἀλκμᾶνι ἀναγινώσκειται *Σειρήν*, *εὔφρων*, *Ἀλκμᾶν* κτλ. περίφημοι δὲ εἶνε ἄλλως καὶ αἱ Λακωνικαὶ κύρες ὑπ' οὐδενὸς κύσεσ λεχθεῖσαι. Ἐσφαλμένως δὲ λέγει ὁ κ. Deffner ὅτι ἄν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔληγεν εἰς-ων ἔμελλε νὰ μεταβῆ εἰς τὴν πρώτην κλίσιν· αὐτὸς ὁ κ. Deffner ἀναφέρει ἐν σελιδ. 11 τὴν λέξιν *τάμω* = *στάμων* = *στήμων*, ἀλλ' ὁμοίως ἐσφαλμένως ὑποθέτει ἐν σελ. 20 ἀρχαιότερον (!) τύπον *στήμωσ*. Τὸ ν τῶν εἰς-μὸν ὀνομάτων εἶνε Ἰαπετικῶν χρόνων ἅπαντῶν ἐν ταῖς συγγενέσι γλώσσαις (πρβλ. *Bopp Συγκριτ. Γραμματικὴν* III 165 καὶ ἑξῆς), ὅστις δὲ ἀγνοῶν τὰ κατὰ τὰς συγγενεῖς γλώσσας ὑπολαμ-

βάνει ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἀπαγγέλλωσιν οἱ Λάκωνες στα-
μως δὲν σφάλλεται ὀλιγώτερον τοῦ διδάξαντος ὅτι τὰ
παθητ. ῥηματικὰ εἰς -τος παράγονται ἀπὸ τοῦ παθητικοῦ
ἀορίστου, μετὰ τοῦ ὁποίου οὐδὲν κοινὸν δύνανται νὰ ἔχωσιν.

Ὁμοίως ἐσφαλμένως ἀποδίδει τοῖς Λάκωσιν ὁ κ. Def-
fner τύπους οἷοι ὁ ἐμβάλνω σελ. 44, ὁ ὄρως ἀντὶ ὄρων,
γράφους ἀντὶ γράφων ἐν σελ. 19, ἀτοπώτατος δὲ πάντων
ἐν σελ. 40 ὁ τύπος γροθία=κονδυλισμός. Ἄγνοεῖ λοιπὸν
ὁ κ. Deffner ὅτι ὀνόματα εἰς -ία δηλοῦντα τὴν ἐνέργειαν
καὶ εἶτα τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ παίειν, τύπτειν, οἷον σπα-
θιά, γροθιά, ξυλιά, μαχαιριά, κονταριά, τουφεκιά, κοντα-
κιά, λαχτιά (= λάκτισμα) κτλ. ἦσαν παντελῶς ἀγνωστα
τοῖς ἀρχαίοις· περιέργον! ἡμεῖς ἐμάθομεν αὐτὸ ἐν τῇ κα-
τωτάτῃ τάξει τοῦ Γυμνασίου.

Ἐν σελ. 288—9 ἐπαναλαμβάνει ὁ κ. Deffner τὴν ἀτε-
λεύτητον περὶ ὄνου συζήτησιν καὶ φαίνεται ἐμμένων ἔτι
ἐν τῇ γελοίᾳ ἐτυμολογίᾳ ἐκ τῆς ψευδοῦς ῥίζης γαδ. περὶ
τῆς ἐτυμολογίας ταύτης ἔγραψεν ὁ κ. Deffner ἐν Νεοελλ.
Ἀναλ. I, 441 καὶ ὁ Foy ἐν Lautsystem σελ. 106, ἔπει-
τα πάλιν ὁ κ. Deffner ἐν τῇ Κλειοῦ διαμαρτυρόμενος ὅτι
ἐκλεψεν αὐτῷ τὴν ἐτυμολογίαν ὁ Foy. Ἄλλ' ἐκ παντὸς
τούτου τοῦ κακοῦ ἢ ἐτυμολογία τοῦ γάδαρος οὐδὲ ἐν βῆ-
μα προέβη ἀπὸ τοῦ σημείου ἐν ᾧ κατέλιπεν αὐτὴν ὁ Κο-
ραῆς, ὅστις ἐπιστάμενος ὅτι ἰχθύς τις τοῦ αὐτοῦ γένους
τῷ νῦν γαιδουρόψαρω ἐκαλεῖτο ὄνος ἢ ὀνίσκος (*) ἤκασεν
ὅτι ἐκεῖθεν ὠνομάσθη. Ὁ κ. Deffner ἐπανέλαβε τὴν πα-
ραγωγὴν ταύτην ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I, 441 γράψας τὰ
κομψὰ καὶ μετριόφρονα ταῦτα, ἅτινα δὲν δυνάμεθα ἢ

(*) Ὅπως ἕκαστος εὐκολώτατα ἐκ τοῦ συγγραμμάτιου τοῦ Κοραῆ
«Ξενοκράτους κτλ. δύναται (σελ. 48) νὰ μάθῃ, οὐδαμῶς εἶνε βέβαιον
ὅτι ὁ ὀνίσκος τῶν παλαιῶν εἶνε τὸ νῦν γαιδουρόψαρο, διότι σήμερον κα-
ταλέγονται πολλὰ εἶδη ὀνίσκων. Ἐν δὲ σελ. 31 ἀναγινώσκειται τοῦ
Γαληνοῦ ῥῆσις αὖς δ' ὀνίσκους μὲν ἐκάλεσεν ὁ Φιλότημος, ὄνους δ' ὀ-
νομάζουσιν ἄλλοι»

νὰ ἀνακοινώσωμεν τοῖς ἀναγνώσταις. «Ἐνταῦθα ἀνάγκη
νὰ εἶπω ὀλίγα καὶ περὶ τῆς γάδαρος. Ἡ γραμματικὴ
τοῦ Mullach καὶ ἄλλα πλεῖστα σφάλματα ἔχει καὶ τὸ
ὅτι παραδέχεται τυφλοῖς ὄμμασι τὴν παραγωγὴν τοῦ
γάδαρος (γαῖδαρος) ἐκ τοῦ αἰεὶ δαίρεσθαι. Εἶνε ἐντρο-
πὴ νὰ φέρωνται τοιαῦται παραγωγαὶ εἰς τὰ λεξικά καὶ
γραμματικάς, πρὸ πάντων, διότι εἰς τὸ λεξικὸν τῆς
ἀρχαίας γλώσσης ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα ὁ γάδος, ὁ ἰχθύς
ὁ ἄλλως ὄνος λεγόμενος, λέγεται δὲ καὶ ὀνίσκος. Δὲν δύ-
ναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι τὸ γάδαρος παράγεται
ἐκ τοῦ γάδος. Ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῆς φράσεως ὄνου ἀσελ-
γέστερος δὲν θὰ κάμωμεν σφάλμα εἰς τὴν ἐτυμολογίαν
τῆς λέξεως γάδος, φθάνει μόνον νὰ ἐνθυμώμεθα τὰ γλωσ-
σήματα τοῦ Ἡσυχίου γαδεῖν: χαρίσασθαι, γάδεσθαι: ἡ-
δεσθαι». ἐν Ἀρχ. 289, λέγει ἡμῖν ὁ κ. Deffner ὅτι τότε
ἠγνόει τὴν τοῦ Κοραῆ παραγωγὴν, καὶ ὅτι ἔμαθεν αὐτὴν
παρὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Πανταζίδου· πιστεύομεν. Δυστυ-
χῶς ὁ κ. Deffner θελήσας κατὰ τὸ ἔθος νὰ ἀναδράμῃ εἰς
ρίζας περιέπεσεν ἀμαρτήματι ἢ μᾶλλον ἀμαρτήμασι με-
γάλοις. Τὸ ῥῆμα γάδεσθαι καὶ γαδεῖν ἀπερὶ ὁ Ἡσυχ. παρέ-
χει, ὡς πασίγνωστον, εἶνε οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ ἀδεῖν ἡδεσθαι
μετὰ τοῦ βαῦ. διατί ὁ Ἡσυχ. ἔγραψεν οὕτω πολλὰς λέξεις
(περὶ τὰς 50) συνεζητήθη μέχρι τοῦδε πλεῖστον, καὶ ἄλλοι
μὲν ἐφρόνουν ὅτι ὁ Ἡσύχιος ἦ τις, οὐ τὰ ἔργα ἐπωφελήθη,
ἐπλανήθη κατὰ τὴν γραφήν, ὥστε ἔγραψε Γ ἀντὶ F, ἄλλοι
δὲ ὅτι πιθανὸν νὰ εἶνε αὐταὶ αἱ λέξεις διαλέκτου τινός,
ἐν τῇ ἀπηγγέλλετο τὸ βαῦ ὡς γάμμα· π. χ. ὁ Giese ἐν
τῇ περὶ Αἰολ. διαλέκτου σελ. 293 λέγει ὅτι «ἐπειδὴ ὁ
ἀριθμὸς τῶν λέξεων εἶνε μέγας, δὲν δύνανται νὰ νομισθῶσι
σφάλματα τῶν μεταγραφῶν, ἀλλ' οὐδ' ὁ Ἡσυχ. ἦτο δυνα-
τὸν νὰ σφαλῇ, ἀφοῦ ἄλλως γινώσκει τὸ δίγαμμα ὀνομά-
ζων αὐτὸ στοιχεῖόν τι, καὶ δὴ θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ παρα-
δεχθῶμεν ὅτι τὸ σφάλμα διέπραξαν οἱ τὰς πηγὰς συγγρά-
ψαντες. Δύναται μὲν τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὁ συγγραφεὺς

μετεχειρίσθη ἀπλῶς τὸ F ἀντὶ τοῦ F διότι τοῦτο ἐπὶ τοῦ Ἡσύχιου δὲν ἦτο πλέον ἐν χρήσει, οὐδ' ἐν τῷ ἀλφαβήτῳ εἶχε θέσιν ὠρισμένην ὡς ἀληθὲς στοιχεῖον καὶ δὴ οὐδ' ἐν τῷ Λεξικῷ· ἀλλ' ὅμως ἀνάγκη νὰ ἐρωτήσωμεν διατί ἐξελέχθη τὸ Γ καὶ οὐχὶ τὸ Β ὅπερ ἄλλως ἐχρησίμευεν ὡς σημεῖον τοῦ Βαῦ; Ἄν ἐπῆλθεν ἀντικατάστασις τοῦ F διὰ τοῦ Γ, ἀνάγκη τοῦτο νὰ στηρίζεται μόνον ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος τῆς προφορᾶς τοῦ F καὶ τοῦ Γ, καὶ ὅτι αἱ λέξεις αὗται μετὰ τῆς προφορᾶς πιθανὸν νὰ ἀνήκωσι διαλέκτῳ τινι οὕτω προφερούσῃ τὸ F». Ἐν τῇ ἐπομένῃ σελίδι σαλεύει ὀλίγον, ἐπειτα δὲ ἐπανέρχεται καὶ πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν γνώμην, ἐπιχειρῶν νὰ ἐξηγήσῃ πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἀναφυῇ τὸ Γ ἀντὶ τοῦ F. Ὁ δὲ Ahrens ἐν II 52 περὶ τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων, ἀσπάζεται τὴν πρώτην γνώμην, οὐχὶ διότι δὲν εὐρίσκει δυνατόν ὅτι διάλεκτός τις ἀπήγγελλε τὸ F ὡς Γ, ἀλλ' ὅτι αἱ λέξεις αἱ μετὰ τοῦ Γ ἀντὶ F γεγραμμέναι ἀνήκουσι ταῖς διαφορωτάταις διαλέκτοις, διότι ὀφθαλμοφανῶς ἄλλαι μὲν φέρουσι τὸν Λακωνικὸν (γέτορ=ἔτος, γῆμα=εἶμα) ἄλλαι τὸν Λέσβιον (γέμμα=εἶμα) καὶ ἄλλαι τὸν Βοιωτικὸν (γίαρ=ἔαρ) χαρακτῆρα. οὐδεμία δὲ διάλεκτος ὑπῆρχεν ἐνοῦσα πάντας τούτους τοὺς χαρακτῆρας, ὥστε νὰ ἀποδοθῇ ταύτῃ καὶ ἡ τοῦ F τροπὴ εἰς Γ. πρὸς δὲ τούτοις ἐν οὐδεμίᾳ λέξει προστίθεται τὸ ὄνομα τῆς διαλέκτου, καὶ δὴ θὰ ἠντλήθησαν ἐκ τινος λεξικοῦ ἐν ᾧ δὲν προσετίθετο τὸ ὄνομα τῆς διαλέκτου. ὅτε δὲ ὁ Ἡσύχιος οὐκ ἐσφάλη ἀλλὰ μᾶλλον μετὰ σκοποῦ ἐγράψε τὸ Γ ἀντὶ τοῦ F, διότι ἀγνοῶν τίνα θέσιν μεταξὺ τῶν γραμμάτων νὰ δώσῃ τῷ ἀπηρχαιωμένῳ στοιχείῳ οὐδὲν ἀτοπώτερον ἔπραξε τὸ γάμμα καὶ δίγαμμα ἀναμίξας, τῶν Γερμανῶν συνδεόντων τὸ α καὶ ä, ο καὶ ö· ἐντεῦθεν δὲ ἐγράφη πανταχοῦ τὸ Γ ἀντὶ τοῦ F. εἰ καὶ δὲν θὰ ἐναντιωθῇ, ἂν τις θέλῃ νὰ ἀποδώσῃ τὸ σφάλμα τῷ τὰς λέξεις εἰς ἀλφαβητικὴν τάξιν ὑπαγαγόντι.» Οἱ ὑπὸ τοῦ Giese προφερόμενοι λόγοι ὑπὲρ τούτου ὅτι δὲν ἦτο δυνα-

τὸν νὰ σφαλῇ ὁ Ἡσύχιος καὶ οἱ μεταγραφεῖς ἔχουσι βαρύτητα τινα, ἀλλ' οὐχὶ μεγάλην. Ἰσχυρότερον λόγον ἐπιφέρομεν κατωτέρω. Οἱ δὲ ὑπὸ τοῦ Ahrens ὑπὲρ τούτου ὅτι δὲν εἶνε δυνατόν νὰ πιστευθῇ ὅτι διάλεκτός τις ἀπήγγελλε τὸ F ὡς γ, ἔχουσι μεγίστην βαρύτητα καὶ εἶνε ἀληθῶς πειστικώτατοι. Καὶ τούτου ὁμολογήθέντος δῆλον ὅτι τὸ Γ ἐν τούτοις δὲν εἶνε σημεῖον πρόφορᾶς διαφόρου, ἀλλὰ μόνον γραφῆς· καὶ ὁντως πάντες ὁμολογοῦσι τοῦτο σήμερον. Ἡ τοῦ Ahrens γνώμη ὅτι ὁ ὑπαγαγὼν τὰς λέξεις ταύτας ὑπὸ τὴν ἀλφαβητικὴν τάξιν ἐγράψε πανταχοῦ Γ ἀντὶ τοῦ F διότι ἠγνόει τὸ στοιχεῖον, ἔχει ἀνάλογον φαινόμενον τῷ T, ὃ ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τῶν Αἰολέων ποιητῶν ἀντὶ τοῦ F ὑπὸ τῶν ἀμυθῶν μεταγραφῶν ἐγράφθη. Ἄλλ' ὅμως νομίζομεν ὅτι δὲν εἶνε ἀληθὴς, διότι ἐν ἐπιγραφῇ Βαλβίλλης ἐπὶ τῆς κνήμης τοῦ Μέμνονος ἀναγινώσκειται Γοι καὶ Γε ἀντὶ Φοι καὶ Φε πρὸβλ. C. I. Gr. 4725 ἢ Cauer Delectus ἀριθ. 129. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἐπὶ Ἀδριανοῦ, ὅτε ταῦτα ἐγράφησαν, αἱ ἀντωνυμίαι Φοι καὶ Φε ἦ οἱ καὶ ἔῃσαν ἀγνωστοί ἐν τῇ ζώσῃ γλώσσῃ, καὶ ἐπομένως ὅτι δὲν ἠδύνατο ἡ Βάλβιλλα νὰ ἀντλήσῃ αὐτὰς μετὰ τῆς προφορᾶς ταύτης ἐκ τοῦ στόματός τοῦ λαοῦ, καὶ ἂν τις ἤθελε προθυμηθῇ νὰ πιστεύσῃ ὅτι τοῦτο ἠδύνατο νὰ πράξῃ, ὅπερ ἡμῖν ἀπιθανώτατον φαίνεται. Ἦντλησε λοιπὸν μετὰ τῶν λέξεων καὶ τὴν γραφὴν ἐκ τῆς παλαιότερας γραμματείας, καὶ δὴ φαίνεται ὅτι ἐν τοῖς πρὸ τῆς Βαλβίλλης χρόνοις εἶχεν ἐπικρατήσῃ πῶς τὸ ἔθος νὰ γράφηται τὸ Γ ἀντὶ τοῦ F. καὶ τότε δῆλον ὅτι οὔτε ὁ Ἡσύχιος οὔτε οἱ μεταγραφεῖς ἐσφάλησαν, οὐδὲ ἦτο ποτὲ διάλεκτός τις ἀπαγγέλλουσα τὸ F ὡς Γ καὶ δὴ ἀμφοτέραι αἱ γνώμαι ἀναλήθειαι. Τὸ δὲ ζήτημα λαμβάνει τὸν τύπον: διατί πρὸ τῆς Βαλβίλλης Ἕλληνες τίνες (πότε, ἀγνοεῖται) ἐγράψον τὸ Γ ἀντὶ τοῦ F; Εἰς τοῦτο τὸ ἐρώτημα ἀμφιβάλλομεν, ἂν θὰ δυνηθῇ τις ν' ἀπαντήσῃ ἀποδεικτικῶς. Ἡμεῖς εἰκάζομεν τὸ ἀκόλουθον. Οἱ δόκιμοι Ἕλληνες

ωνόμαζον ὡς γνωστὸν τὸ F βαῦ, οἱ δὲ μεταγενέστεροι ἀνεκάλυψαν τὴν ἄτοπον ὡς ἐκ τοῦ σχήματος ὀνομασίαν δίγαμμα (καὶ δίγαμμον). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπῆλθε σχέσις τις στενὴ μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν φθόγγων καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ ἀλφαβῆτῳ τὸ βαῦ οὐδεμίαν εἶχε χώραν, καὶ δὴ οὐδὲ ἐν Λεξικῷ ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ, σοφολογιώτατος τις ἀδιαφορήσας τὰ περὶ τὴν προφορὰν καὶ μόνον τὰ κατὰ τὸ σχῆμα καὶ μάλιστα τὴν ἐπωνυμίαν δίγαμμα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων ἔγραψεν ἀντὶ τοῦ ἀγνώστου τοῖς πολλοῖς στοιχείου F τὸ Γ ἐν συλλογῇ λέξεων τινι. Τοῦτο πιθανώτατα θὰ ἦτο ἡ τῶν πεπαιδευμένων γραφή, ἀφοῦ ἀσπάζεται καὶ αὐτὴν ἡ Βάλβιλλα, οἵτινες ἐννοεῖται δὲν προσέκρουον εἰς τὴν διάφορον προφορὰν, καθὼς οὐδ' οἱ Γερμανοὶ σήμερον γράφοντες Convention, Intervention κτλ. ἐν ᾧ προφέρουσιν Convention, Interwention κτλ. (*) τ. ἔ. ἀκριβῶς ὅπως οἱ Γερμανοὶ γράφουσι τὸ ἀπλοῦν v ἀντὶ τοῦ διπλοῦ w, οὕτω καὶ οἱ Ἕλληνες τὸ ἀπλοῦν Γ ἀντὶ τοῦ διπλοῦ F, καὶ ταῦτα τοσοῦτω δικαιότερον καθ' ὅσον καὶ ὁ φθόγγος τοῦ βαῦ καὶ τὸ γράμμα F δὲν ἦσαν ἐν καθολικῇ χρήσει.

Ἄν ἡ εἰκασία αὕτη ἔχηται πιθανότητος, ἃς κρίνωσιν ἄλλοι· τὸ ἀναμφήριστον εἶνε ὅτι καὶ δι' οὓς ὁ Ahrens προτείνει λόγους καὶ διὰ τὴν παρὰ Βαλβίλλη χρῆσιν τοῦ Γοι καὶ Γε τὸ γ ἐν τούτοις δὲν ἦν σημεῖον προφορᾶς ἀλλὰ γραφῆς. Ἀφοῦ δὲ τὸ γάδεσθαι καὶ γαδεῖν δὲν ἀπηγγέλλοντο οὐδέποτε μετὰ τοῦ Γ καὶ ἀφοῦ οὐδεμίαν λέξις τῶν μετὰ τοῦ Γ ἀντὶ F παρ' Ἡσυχίῳ ἀναγινωσκομένων λέξεων σώζεται ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ μετὰ τοῦ φθόγγου γ, καὶ ἀφοῦ ἡ ρίζα τούτων τοῦ τε γάδεσθαι καὶ γαδεῖν καὶ γάδιξις κτλ. εἶνε svad Ἑλλην. Fαδ, δύναται ὁ κ. Diefner νὰ ἐτυμολογήσῃ μετ' ἐλαχίστης πιθανότητος τὴν γάδαρος ἐκ τοῦ γάδεσθαι; οὐδαμῶς. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων ἀντιστρα-

τεύονται κατὰ τῆς ἐτυμολογίας ταύτης καὶ οἱ νόμοι τῆς Λογικῆς, ὅπως ἕκαστος ἐννοεῖ μικρὸν μόνον ἐπιστήσας τὸν νοῦν. Παραδεχθῶμεν πρὸς στιγμὴν ὅτι ἡ ρίζα τοῦ παρ' Ἡσυχ. γάδεσθαι ἦτο γαδ (*) καὶ ὅτι ἐντεῦθεν τὸ γάδος καὶ ἐκ τούτου τὸ γάδαρος, καὶ ὅτι οὕτως ὀνομάσθη ὁ γάδαρος, διότι εἶνε ἀσελγής, φιλήδονος, ἥτις ἐννοία περιέχεται ἐν τῇ ρίζῃ γαδ. Οἱ κανόνες τῆς ἀπλουστάτης λογικῆς ἀπαιτοῦσιν ὅπως τὴν ἐννοίαν τῆς ρίζης ζητῶμεν ἐν ταῖς πρώταις καὶ ἀπ' εὐθείας ἐξ αὐτῆς σχηματισθείσαις λέξεσιν, οὐχὶ δὲ τοσοῦτον ἐν ταῖς κατὰ συνεκδοχὴν καὶ μετὰ ταῦτα· ἄλλως ἠδύνατό τις νὰ ζητήσῃ ἐν τοῖς σημερινοῖς ἡμῶν ὑποδήμασι τὴν ἐννοίαν τοῦ ὑποδεῖσθαι καὶ ἐν τῷ Δημοσθένει Μπουρδούση τὴν ἐννοίαν τοῦ σθένους τοῦ δήμου. Κατ' αὐτὰ ὤφειλε πρῶτον νὰ δειχθῇ ἡ ἐννοία τοῦ ἠδέος ἐν τῷ γάδος καὶ κατόπιν, εἰ δυνατόν, ἐν τῷ γάδαρος. Τώρα δὲν ἠξέυρομεν ἀληθῶς τίνα γεῦσιν εὐρίσκει ὁ κ. Diefner ἐν τῷ γάδῳ (**) ἀλλ' οἱ παλαιοὶ δὲν ὑπελάμβανον αὐτὸν ἠδύν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· τούναντίον Ἀρχέ-

(*) Ἀπορήση μηδεὶς διὰ τὴν ψευδῆ ρίζαν γαδ, ὁ κ. Diefner ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I. 445 λέγει ὅτι ρίζα τοῦ ἴημι εἶνε Vī!

(**) Ὅπως ἐν τῷ προκειμένῳ οὕτω καὶ ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. I. 399 ποιεῖται λόγον καὶ ἐτυμολογεῖ πρᾶγμα, οὗτινος οὐδεμίαν ἔχει γνῶσιν. Ὁ συλλέξας γράφει τὴν λέξιν δαυλίτης, ἣν δὲν ἐτυμολογεῖ, ὁ κ. Diefner ἐν ὑποσημειώσει προτείνει παραγωγὴν ἐκ τοῦ δαυλὸς δ ἀντὶ δαυλὸς κατὰ συγκοπὴν τοῦ σ καὶ τούτο ἐκ τοῦ δασύς, καὶ οὕτω καταντᾷ εἰς τὴν ἐξήγησιν ὅτι τὸ φυτὸν φέρεται δασέως. Ταῦτα πάντα ἀναλήθη· τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ὀνομάζεται ἐν Πάρῳ δαυλὸς καὶ παρ' ἡμῶν ἐν Κρήτῃ καλόγερος, καὶ εἶνε τὸ τῶν Γερμανῶν Brand καὶ ἡ τῶν παλαιῶν ἐρυσίθη (τὴν περιγραφὴν αὐτῆς ἰδὲ παρὰ Θεοφράστῳ III, 22, 2 Caus plant.) καὶ δὴ δὲν ὄντοι φυτὸν δασέως φυόμενον· ἀλλὰ τὸν διεσθαρμένον σίτον, δὲ ἀντὶ στάχυος ἔχει τι εὐθραυστον καὶ μέλαν (ὅθεν ἡμεῖς ὀνομάζομεν καλόγερον) ὡς ἀνθρακα. Ἡ παραγωγὴ καὶ ἄλλως ἔσφαλται, διότι ἀπαιτεῖ τὴν τοῦ σ ἔκπτωσιν, ὁ ἀδύνατον, διότι τὸ σ δὲν ἀπεβλήθη ὅτε πρὸ αὐτοῦ ἦν ἔρρινον φωνῆν ὅπως ἐνταῦθα πρβλ. δασύς-densus. πρβλ. Systeme primitive des voyelles par F. de Saussure Leipzig 1879 ἐν σελ. 24.

(*) Ὁ Fritz Reuter Blatt deutsch γράφει: wiw lamperög!

σφρατος, ὄψοφάγος δεινός, ἔγραφε περὶ αὐτοῦ, ὅπως εὐκολώτατα δύναται τις νὰ ἴδῃ ἐν τῷ περὶ Ξενοκράτους βιβλίῳ τοῦ Κοραῆ σελ. 48, τάδε «τὸν δ' ὄνον Ἀνθηδών, τὸν καλλιάρϊαν καλέουσιν, ἐκτρέφει εὐμεγέθη: σομφὴν δὲ τρέφει τινὰ σάρκα κάλλως οὐχ ἠδεῖαν. . . » Ἄν δὲ ἐπιτρέπῃται καὶ ἡμῖν νησιώτῃ ἀνδρὶ, νὰ εἴπωμεν περὶ τούτου γνῶμην, λέγομεν ὅτι εἶνε κάκιστος ἰχθύς. Ἀπορεῖται λοιπὸν πῶς οἱ ἄνθρωποι ὠνόμασαν ἠδὺν οὕτω γελοῖον ἰχθύν, ἐκτὸς ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ θυμόσοφοι ἐκεῖνοι προέβλεπον ὅτι γενεὰ τις ἐπιγόνων ἔμελλε νὰ ὀνομάσῃ διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως καὶ τὸν ταλαίπωρον ὄνον, ὃν ὁ κ. Diefner ὀρμώμενος ἀπὸ τῆς φράσεως «ὄνου ἀσελγέστερος» κρίνει ὅτι φιλήδονος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὠνομάσθη. Ἄλλος τις μαθὼν ὅτι Ξενοφῶν ἐν Ἀναβάσει εἶπεν «ὄνου ὑβριστικώτερος» δύναται μετὰ τοῦ αὐτοῦ δικαίου νὰ ζητήσῃ τὴν ἔτυμολογίαν τοῦ γαδάρου ἐν ἄλλῃ ρίζῃ ὑβριν καὶ ἀλαζονείαν σημαίνουσα, καὶ ἄλλως, ἂν μὴ ἐπείσθη ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω περὶ τοῦ μοχθηροῦ ἐκτεθέντων, δύναται νὰ ζητήσῃ αὐτὴν ἐν ρίζῃ κόπον καὶ μόχθον δηλούση καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἄλλὰ τὰ κατὰ τὴν ταλαίπωρον ρίζαν γαδ προήγαγεν ὁ κ. Diefner εἰς ἀστεῖον παιγνίδιον γράφων ἐν τῇ αὐτῇ πραγματείᾳ ἐν Νεοελλ. Ἀναλ. σελ. 446 αὐτὴν μετὰ τοῦ h (had), δι' οὗ φαίνεται παρίστα τὸ δασὺ πνεῦμα, διότι τὸ F βέβαια δὲν ἐγράφετο ὡς h, καὶ ἐν ἧ ἔπειτα ταχυδακτυλογικώτατα μετέβαλε τὸ h τοῦτο εἰς χ, καὶ οὕτως ἠτυμολόγησεν ἀθάνατα τὸ χαδεύω. Ἡμεῖς ἐνομίζομεν ὅτι τὸ δασὺ πνεῦμα ἀπώλετο ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἠπατώμεθα, ἀφοῦ οὐ μόνον σώζεται ἀλλὰ μάλιστα ὡς χ. κρῖμα μόνον ὅτι ὁ κ. Diefner δὲν ἔλαβε τὸν κόπον νὰ παράσῃ ἡμῖν καὶ ἄλλας μαρτυρίας. Τὴν λέξιν γάδαρος παράγει ὁ κ. Foy ἐκ τοῦ γάδος διαστρέφων ἀληθῶς τὰ τοῦ κ. Diefner καὶ ἀποβάλλων τὴν τοῦ Κοραῆ ἔτυμολογίαν, ἣν ἔπειτα προτείνει. Τὸ δὲ γάδος τοῦτο παράγει ἢ μᾶλλον σχετίζει πρὸς τὸ Ἰνδικ. gardabha, = ὄ-

νος. Ἡ παραγωγή αὕτη φαίνεται ἡμῖν ἀδύνατος: διότι ἀφαιρεθέντος τοῦ τέλους abha ὁ καὶ ἐν τῷ Ἑλλην. ἔλ-αρος καὶ ἐν τῷ Σανσκριτικῷ vrsh - abha = ταῦτος καὶ ἄλλοις ἀναφαίνεται, ὑπολείπεται ρίζα gard, ἣ ἐν τῷ Ἑλλ. θὰ ἦτο γραδ ἢ γλαδ ἢ γαρδ ἢ γαλδ, ἣ δὲ ἀπαιτουμένη ὑπὸ τῆς τοῦ κ. Foy παραγωγῆς ἔκπτωσις τοῦ ρ εἶνε, ὅσον ἡμῖν γνωστὸν, ἄνομος καὶ δὴ ἀδύνατος.

Ἐρωτῶμεν τώρα, τί ὠφέλησαν αἱ περὶ τῆς γαῖδαρολογίας (ἐπιτραπήτῳ ἡμῖν ἢ λέξις) αὐταὶ ἀπὸ ἐννέα ἐτῶν γενόμεναι φλυαρίαι, ἀφοῦ, ὡς ἀποδείκνυται, πάντες μὲν τὴν τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ παραγωγὴν ἐκ τοῦ γάδος ὡς ἰδίαν αὐτῶν μετὰ μεγάλου ἑκάστος κόμπου προήνεγκαν, οὐδὲν δὲ πλέον ἀξίον ὀβολοῦ προσέθηκαν;

Κατὰ τῆς παραγωγῆς τοῦ Κοραῆ οὐδεὶς, ὅσον ἡμῖν γνωστὸν, ἀντεῖπεν, ὁ κ. Diefner ἀναφέρων αὐτὴν γράφει «δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία» ἀλλ' ὅμως ὑπάρχει ἢ ἀκόλουθος: πολλοὶ ἰχθύες ὀνομάζονται καὶ τώρα καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι δι' ὀνομάτων ζῶων τῆς ξηρᾶς, καὶ τοῦτο αὐτόδηλον διατί: ἀλλ' ἄρα γίνεται καὶ τὸ ἀντίστροφον; ὀνομάζονται καὶ ζῶα χερσαῖα μάλιστα ἐν τοσούτῃ χρήσει, ὅπως ὁ ὄνος, δι' ὀνομάτων τῶν ἰχθύων, καὶ μάλιστα ἰχθύος οὔτε συχνοῦ οὔτε ὀνομαστοῦ; Ἀγνοοῦμεν, εἰδέ τις ἄλλος γινώσκει, μὴ φθονεῖτω.

Ἐν Ἀρχ. σελ. 293 ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ κ. Diefner ἔδωκε πρὸ πολλοῦ ὄρισμὸν τῆς Νέας ἑλλην. γλώσσης. Ἄν μὴ σφαλλώμεθα τὸν ὄρισμὸν τοῦτον ἔδωκε πολλῶ πρότερον ὁ μακαρίτης Μαυροφρύδης, ὃς ποιούμενος λόγον ἐν Δοκ. 17 σελ. περὶ τῶν νέων ἰδιωμάτων καὶ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καθόλου ἐπιφέρει τὰ ἀκόλουθα «Ἄλλ' ἀφοῦ καὶ σήμερον τόσαι τοπικαὶ διάλεκτοι ὑπάρχουσι, τίς καὶ ποία εἶνε ἡ κοινὴ Ἑλληνικὴ γλῶσσα; Κοινὴ Ἑλληνικὴ γλῶσσα κυρίως εἶπεν οὐδὲ σήμερον πραγματικῶς ὑπάρχει, ὡς οὐδὲ τὸ πάλαι κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐπῆρχεν, ἀλλ' εἶνε μίξ ἀσηρημένη γλῶσσα, εἶνε τὸ σύ-

σημα τῶν κοινῶν πάσαις ταῖς διαλέκτοις χαρακτήρων.»
 Τοῦτον ἐξέθηκεν ὁ κ. Deffner ὡδε : Κοινή Ἑλληνική γλῶσσα (Griechische Vulgärsprache) εἶνε ἐκείνη ἣτις εἶνε καθολική, ἀλλ' οὐδενὶ ἰδιαιτέρως ἀνήκει, ἣτις λαλεῖται ἐν πάσῃ πόλει, ἀλλ' οὐδεμιᾷ ἰδιαίτουσα εἶνε,» Ὅπως ἕκαστος βλέπει, ἀμφοτέροι πάσχουσι τι, ὁ μὲν τοῦ κ. Deffner ἐκτὸς ἄλλων ἀπέραντον πολυλογίαν, ὁ δὲ τοῦ μακαρίτου Μαυροφρύδου ἀσάφειάν τινα, διὰ τὴν λέξιν «ἀφηρημένη,» ἣτις ὅμως ἐννοεῖται ἀκριβῶς ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ λόγου, ἐν ᾧ πρόκειται περὶ γλώσσης κοινῆς, καθολικῆς, γνωστῆς παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλησιν. Ὁ Μαυροφρύδης, εἰ καὶ ἐν τοῖς γλωσσικοῖς πλεῖστα ἠμάρτησεν, τῆς ἱστορικῆς δ' ὅμως ἀναπτύξεως τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης δὲν ἦτο παντελῶς ἀπειρος, καὶ δὴ ἐγίνωσκεν ὅτι ἐνεκα τῶν πολιτικῶν περιστάσεων, ὑφ' ἧς διετέλει ἡ Ἑλλὰς πᾶσα κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας, δὲν ἐκαθολικεύθη τὸ ἰδιώμα μιᾶς τινος ἐπαρχίας, καὶ δὴ ὅτι, ἂν σήμερον ὑπάρχη γλῶσσά τις, δι' ἧς οἱ ἐκ τῶν διαφορωτάτων χωρῶν Ἕλληνες συνεννοοῦνται, καὶ ἀναμφιβόλως ὑπάρχει, αὕτη δὲν ἀνήκει ἀποκλειστικῶς οὐδεμιᾷ χώρῃ, διότι ἐξ οὐδεμιᾶς εἰδικῶς ἐλήφθη. Τοῦτο δὲ ἐξέφρασε διὰ τοῦ «ἀφηρημένη γλῶσσα.» Τὸ ἐπόμενον «εἶνε τὸ σύστημα τῶν κοινῶν πάσαις ταῖς διαλέκτοις χαρακτήρων» εἶνε, νομίζομεν, τὰ γενετικὸν μέρος τοῦ ὀρισμοῦ, εἶνε ἡ ἐξήγησις τῆς συστάσεως τῆς ἀφηρημένης ταύτης γλώσσης καὶ σημαίνει «ἀποτελεῖται δὲ ἡ γλῶσσα αὕτη ὑπὸ τοῦ συνόλου τῶν χαρακτηριστικῶν & τὰ διάφορα ἰδιώματα ἔχουσι κοινά, ἢ ἡ γλῶσσα αὕτη ἡ κοινὴ εἶνε τὸ κεφάλαιον τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν ἀνηκόντων πᾶσι τοῖς ἰδιώμασιν.» Τοῦτο δὲν εἶνε ἐντελῶς ἀληθές, ἀλλὰ ἡ ἀκριβὴς ἐξέτασις τούτου θὰ παρήγεν ἡμᾶς εἰς ἄλλας εὐρείας ἐρεῦνας ἧς ἐν τῷ παρόντι παραλείπομεν, ἄλλως θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῶσιν ἄλλα τε πολλὰ καὶ τότε : τίς εἶνε αὕτη ἡ κοινὴ καὶ καθολικὴ γλῶσσα ; εἶνε ἤρα τις ἐγγύτατα τῆς γραφομένης

κινουμένη (καὶ ταύτην φαίνεται ὅτι ἐννοεῖ ὁ κ. Deffner ἀφοῦ ὀμιλεῖ περὶ πόλεων καὶ μόνον περὶ πόλεων, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου δὲν φαίνεται διότι γνωστὸς εἶνε ὁ κατὰ τῆς γραφομένης πόλεμος τοῦ κ. Deffner, ἣν βεβαίως δὲν θὰ ἔκρινε δίκαιον, ὅπως οὐδ' ἡμεῖς, νὰ καταδιώκῃ ἀφοῦ εἶνε κοινὴ καὶ καθολικὴ) ἢ ἄλλη τις π.χ. «τὰ κόντρα τοῦ λαγοῦ καὶ τοῦ σκαντζόχερα ;» καὶ ταύτην φαίνεται ὅτι ἐννοεῖ ὁ κ. Deffner ἀφοῦ ἐν ταύτῃ συγγράφει καὶ τὰ χάριν τῶν πολλῶν βιβλία του (παραμῦθι βγαλμένο ἀπὸ τὸν Μ. Deffner γιὰ μεγάλα καὶ μικρὰ Ἑλληνοπούλα). Διαφόρους γνώμας περὶ τῆς νέας Ἑλλην. προήνεγκαν ἐσχάτως καὶ ὁ κ. Ν. Δόσιος ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου του «περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λέξεων ἐν τῷ νέῳ Ἑλληνικῷ» καὶ ὁ κ. Α. Ραγκαβῆς ἐν τῷ περὶ προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς βιβλιαρίῳ του. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε, ἐν δὲ τῷ παρόντι τοσοῦτο μόνον ῥητέον ὅτι ὁ κ. Deffner τὸ μὲν βον μέρος τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ Μαυροφρύδου ἀνεξέταστον καὶ ἀμνημόνευτον ἐγκατέλιπε τὸ δὲ πρῶτον καὶ ἰδίως τὴν λέξιν ἀφηρημένην παρέλαβεν, οὐδαμῶς μνημονεύσας τοῦ Μαυροφρύδου καὶ ἐπλάτυνε διὰ πέντε ὄλων προτάσεων ἀντιθετικῶν καὶ ἀναφορικῶν. Ἐπαναλαμβάνων δὲ τὸν ὀρισμὸν τοῦτον ἐν τῷ Ἀρχ. φαίνεται νομίζων ὅτι εἶπε πρᾶγμα ἄγνωστον τέως καὶ πρὸς τούτοις τοσοῦτο σπουδαῖον ὥστε πιστεύει ὅτι πάντες οἱ Ἕλληνες ἔσπευσαν νὰ μάθωσι τὸν — si diis placet ὀρισμὸν του, διὸ λέγει ὅτι ἀναμφιβόλως θὰ τὸν ἠξέυρη ὁ Παπαγεωργίου, ὅστις ὅμως καθὰ ἀνεκοίνωσεν ἡμῖν, οὐδέποτε εἶδεν οὐδὲ ἐν φύλλον τῆς ἐφημερίδος τοῦ κ. Deffner.

Ἐν Arch. 17 ἀναγινώσκομεν «ἐκ πρώτης ὄψεως εἶνε δῆλον ὅτι τὸ προηγούμενον τοῦ-ος (τῆς καταλήξεως τῶν ἀρσ. ὀνομάτων τῆς II κρίσεως δηλ) φωνῆεν ἢ σύμφωνον ἀνάγκη νὰ εἶνε ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου. Διερχόμενοι δὲ τὰς περιπτώσεις, ἐν αἷς ὁ φθόγγος ο ἐσώθη καὶ ἐν αἷς ἐτράπη εἰς ε, παρκτηροῦθηεν τότε: α) Ἄν ὁ προηγούμενος

φθόγγος εἶνε χειλικὸς (p, b, ph, m, f, v) ἢ λαρυγγικὸς (k, g, kh, n, χ, γ), ἢ φθόγγος e ἢ a, τὸ ο μένει π.χ. ἀκριβῶς ἀντι ἀκριβός, τόπο. γάμο κτλ. κτλ. β) ἂν δὲ τὸναντίον προηγῆται τοῦ—ος ὀδοντικὸν (t, d, th, η, θ, δ,) ἢ ὑγρὸν (l, r) ἢ συριστικὸν (s, z etc) ἢ τέλος φθόγγος i, τρέπεται τὸ—ος εἰς—er (ἢ e), π.χ: θάνατε ὄνε, γαμπρέ κτλ. κτλ.» Οὐδεὶς ἀναγινώσκων τάνωτέρω δύναται νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ταῦτα ἔχουσιν ἀπὸ πολλοῦ γνωσθῆ, ἀλλὰ νομίζει ὅτι πρῶτος ὁ κ. Delf. ὠρίσε ταῦτα. Τοῦτο δ' ὅμως εἶνε ἡμαρτημένον, διότι πρὸ 10 ἡδὴ ἐτῶν ὁ σοφὸς Καθηγητὴς καὶ καλὸς κάγαθὸς ἀνὴρ Μαυρίκιος Σμιδίτιος ἔγραψεν ἐν Κουρτίου Μελέταις III 364—5 ἀκριβῶς τὰ αὐτὰ, ὅστις πληρῶσας τὴν σελίδα 364 παραδειγμάτων ἐπιφέρει «ἐκ ταύτης τῆς συλλογῆς τῶν παραδειγμάτων δύναται τις σαφῶς νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἡ ἐκλογή τῶν καταλήξεων e ἢ o διατίθεται ὑπὸ τοῦ προηγουμένου συμφώνου. Τὸ δ, τ, θ, ν, λ, ε, ψ, σ, ζ, ι, ει, οι, ἀπαιτοῦσι τὸ e, τὸ δὲ β, π, φ, μ, γ, κ, χ, α, αι, ε φυλάττουσι τὸ ο.» Τὴν διατριβὴν τοῦ Σμιδιτίου ἀναφέρει ὁ κ. Deffner ἐν Monatsber. der Berl. Ἀκαθ. 1875 ἐπικρίνων αὐτήν, ἐγταῦθα δ' ὅμως οὐχί, ἐν τῷ αὐτῷ δὲ βιβλίῳ ἀποκαλεῖ τὸν Foy κλέπτην καὶ ἄτιμον! Περὶ τῆς γνώμης τοῦ κ. Deffner, καθ' ἣν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπῆρχεν ἰδίωμα τι τῶν δούλων, ὅπερ ἐπέδρασεν ὀλεθρίως εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλην. γλῶσσαν, διελάβομεν ἐν Ἀθηναίῳ X σελ. 20 Ἐπειδὴ δὲ ἔπειτα ἀγέγνωμεν περὶ τούτου γνώμην ἀνδρός, ὃν ἐμάθομεν καὶ νὰ θαυμάζωμεν καὶ νὰ ἀγαπῶμεν, ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ παραθέσωμεν εὐθύς αὐτήν. Ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Κουνίου VI σελ. 234 ἐπικρίνων ὁ γνωστὸς ἀν' Ἑλλάδα καὶ μέσον Ἄργος καθηγητὴς Γεώργιος Κούρτιος τὴν γραμματικὴν τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ Μουλλαχίου γράφει μεταξὺ ἄλλων καὶ τάδε: Ἄν δέ τις μάλιστα ἀνελθὼν εἰς παλαιότερους χρόνους παριστᾷ τὸν Σκύθην ἐν ταῖς τοῦ Ἀριστοφάνους Θεσμοφορίζουσαις καὶ ἐν τοῖς Ἀγαρνεῦσι τὸν Πέρσην Ψευδαρτάβαν,

ὡς ἀντιπροσώπους τῆς Καθωμιλημένης τότε Ἑλληνικῆς, σημαίνει τὸ αὐτό, ὡς ἂν ἤθελε παραστήσῃ ἀντιπροσωπεύοντας Γερμανικὴν τινὰ διάλεκτον τὸν Γάλλον μαρκήσιον ἐν Minna von Barnhelm ἢ μάλιστα τὸν Ἰάπωνα ἐκ τοῦ Wandsbecker Boten. Τὸ τοῦ Σκύθου Ἑλληνικὸν ἐκεῖνο δύναται εὐλόγως νὰ εἶνε διδακτικὸν μόνον περὶ τῆς γλώσσης τῶν Σκυθῶν, ὡς πρὸς ὃ ἀξίον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ὁ Σκύθης ἀντικαθιστᾷ τὰ δασέα διὰ τῶν ψιλῶν.»

Ἀκόμη μίαν μαρτυρίαν ἀνδρὸς πρώτου ὁ Pott λαβῶν ἀφορμὴν ἐξ ὅσων περὶ τοῦ Σκυθικοῦ τούτου ἰδιώματος λέγει ὁ L. Ross ἐν Reisen III 169—70, ἀποφαίνεται ἐν Philologus XI 253 ὡς ἀκολούθως. «Ὅτι δὲ ὁ κωμικὸς ἐν ταῖς Θεσμοφ. εἰσάγει τὸν Σκύθην τοξότην αἰσχροῦς βαρβαρίζοντα καὶ παραλείποντα τὰς καταλήξεις τῶν λέξεων, τοῦτο ὀλίγον ἢ οὐδαμῶς ἀποδεικνύει ὅτι τοιαύτη χρῆσις ἐγένετο ἀληθῶς ἐν οἰαδήποτε χώρᾳ ὑπὸ γνησίων Ἑλλήνων.» Ἄν λοιπὸν ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ἐκτεθέντων λόγων μὴ μετεπίσθη ὁ κ. Deffner, ἐλπίζομεν ὅτι θὰ μεταπεισθῆ τώρα ὑπὸ τοῦ ἀξιώματος τοῦ καὶ ὑπ' αὐτοῦ βεβαίως τιμωμένου διδασκάλου ἡμῶν, ὥστε νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν γλῶσσαν ἡμῶν τοῦ δουλικοῦ στίγματος.

Καὶ τόδε φαίνεται ἡμῖν ἀξίον προσοχῆς, καθ' ὃν χρόνον ὁ κ. Στέφανος Α. Κουμανούδης ὄλας δυνάμει διαμαρτύρεται κατὰ παντὸς ἀνυποστάτου καὶ ἀμαρτύρου περὶ Σλαυικῶν λειψάνων ἐν Πελοποννήσῳ δισχυρισμοῦ, ὁ δὲ πλείστου ἀξίος τοῖς περὶ τὰ τοῦ μέσου αἰῶνος ἀσχολουμένοις γενόμενος κ. Σάθας ὁμοίως ἀγωνίζεται ν' ἀποδείξῃ, ὅτι οὐδέποτε κατώκησαν ἐν Πελοποννήσῳ Σλαῦοι, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀναφαίνεται ὁ κ. Deffner ἐν Arch. σελ. 78 διὰ πολλῶν ἐλιγμῶν διδάσκων, ὅτι οἱ Τσάκωνες εἶνε μιγάδες ἐξ Ἑλλήνων καὶ Σλαύων. Ἐκ τῆς γλώσσης, ἣτις μόνη θὰ εἶχεν ἀποδεικτικὴν δύναμιν, οὐδὲ ἐν παρέχεται τούτου τεκμήριον, ὑπισχνεῖται δὲ ἡμῖν ὅτι μέλλει νὰ ἐκθέσῃ τὰς περὶ τούτου ἄλλας ἀποδείξεις ἐν ἄλλῳ

χρόνῳ. Λοιπὸν περιμένωμεν, εἰ καὶ ὁμολογητέον ὅτι ἡμῖν τοῦλάχιστον φαίνεται ὁ δι' ἐπαγγελιῶν οὗτος ἀγὼν ἱκανῶς ἀστεῖος. Ἀνερμηνεύτως δὲ δὲν εὐχαριστεῖται ὁ κ. Deffner ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένη καταγωγῇ ταύτῃ τῶν Τσακῶνων, ἀλλ' ἐν σελ. 54 ἐπανέρχεται διδάσκων ὅτι οἱ Τσακῶνες εἶνε ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων δούλων. Ἀληθῶς ὑπερφυῆς τις φαίνεται ἡ τοῦ κ. Deffner πρὸς τοὺς ἀρχαίους δούλους ἀγάπη!

Καιρὸς πλέον νὰ παύσωμεν, οὐχὶ διότι δὲν ὑπάρχουσιν ἀλλὰ ἐξελέγξιμα, ἀλλὰ διότι ταῦτα ἀρκοῦσι, νομίζομεν, ὅπως δειχθῆ ἡ γλωσσικὴ ἱκανότης τοῦ κ. Deffner ἐφ' ἡ ἀπὸ μακροῦ κομπάζει. Ἦναγκάσθημεν δὲ νὰ γράψωμεν ταῦτα σὺχὶ τοσοῦτον ὀργισθέντες ὑπὸ τῶν ὕβρεων ἄς ἀπὸ πολλοῦ κατὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις του μικροῖς καὶ μεγάλους ἐκσφενδονίζει ὁ κ. Deffner, διότι ἤδη συντροφία ὄλη καὶ Γερμανῶν καὶ Γάλλων (*) ἀνέλαβον τὸ ἄχαρι ἔργον τοῦ διδάξει ἡμᾶς δι' ὕβρεων δικαίων καὶ ἀδίκων τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν δέουσαν ἐκτίμησιν τῶν προσβολῶν τούτων· ἀλλὰ τὰ μὲν χάριν αὐτοῦ τοῦ κ. Deffner, ὅπως μὴ νομίζῃ τοῦ λοιποῦ, ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶνε ἡ ἐλευθέρα Κέρκυρα, ἀλλὰ προσέχη, εἰ καὶ ἀμφιβάλλομεν, ἂν θὰ ὠφελθῆ, ἀφοῦ δὲν ἀνέχεται ἀντιρρήσεις, τὰ δὲ χάριν τῶν παρ' ἡμῖν, οἱ ἀγνοοῦντες ὡς τὰ πολλὰ τὰ κατὰ τὸ μάθημα τοῦτο ἢ δὲν δύνανται νὰ θαυμάσωσιν ἱκανῶς τὰ ἀριστουργήματα τοῦ κ. Deffner ἢ ἀδυνατοῦντες νὰ ἐξελέγξωσιν αὐτὰ δεόντως ἐπιτρέπουσι τὴν ἀπανταχοῦ διάδοσιν οὕτως ἐσφαλμένων περὶ τῆς γλώσσης ἡμῶν γνωμῶν.

Ἐν Βερολίῳ τῇ 15 Ἰουλίου 1881.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΑΔΑΚΗΣ.

(*) Σπουδαία τις διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω ἀνδρῶν καὶ τοῦ κ. Deffner ὑφίσταται πάντοτε, ὅτι δηλ. ὁ κ. Deffner εἶνε ὑπάλληλος τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΡΩΜΑΙΟΙΣ ΥΠΟΚΡΙΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΓΧΩΡΙΩΝ ΔΡΑΜΑΤΩΝ.

1) Περὶ ὑποκριτῶν ἐν γένει.

Τὰ ἐγχώρια αὐτοσχέδια κωμικὰ δράματα, οἷα νομίζομεν ὅτι ἦσαν τὰ ἐξ ἀρχῆς γνωστὰ τοῖς Ῥωμαίοις, οἱ Φεσκεννίνοι δηλαδὴ στίχοι, αἱ σάτυραι καὶ τὰ Ἀτελλανὰ δράματα¹⁾, ὑπεκρίνοντο Ῥωμαῖοι ἄνδρες. Τὰ ἑλληνικὰ ὅμως δράματα ἀπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου, πρώτου εἰσαγαγόντος εἰς Ῥώμην τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν τὸ 240 π. Χ., καὶ ἐφεξῆς ὑπεκρίνοντο Ἕλληνες καὶ ἄλλοι²⁾· κατ' ἀρχὰς μὲν μόνον Ἕλληνες ἐκ τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, οἵτινες καὶ ἐγνώρισαν τοῖς Ῥωμαίοις τὸ ἑλληνικὸν δράμα, καὶ ἔχοντες ἐμπειρίαν ἐν τῷ ὑποκρίνεσθαι καὶ εὐκόλως διδασκόμενοι παρ' ἄλλων, οὐδέποτε ὅμως Ῥωμαῖοι ἐνεφανίζοντο ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ὑποκρινόμενοι ἑλλ. δράματα· διότι κατὰ τὸν ἱστορικὸν Λίβιον³⁾ οἱ τούτων ὑποκριταὶ ἦσαν ἄτιμοι διὰ τὸν φαῦλον ἴσως βίον καὶ τὴν καταγωγὴν αὐτῶν, ἐν ᾧ οἱ τῶν ἐγχωρίων δραμάτων ὑποκριταὶ ἦσαν πολῖται Ῥωμαῖοι ἔντιμοι, καὶ μόνον αὐτοὶ ὑπεκρίνοντο ταῦτα, μὴ συγχωροῦντες τοῖς τῶν ἑλληνικῶν δραμάτων ὑποκριταῖς νὰ ἐμφανίζωνται ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐν ἐκείνοις, ἵνα μὴ μολύνωσιν αὐτὰ κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἱστορικοῦ Λίβιου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐπιτήδευμα τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ξένων ὑποκριτῶν ἦτο παρὰ Ῥωμαίοις εὐτελές καὶ ἄτιμον, ἂν ποτε Ῥωμαῖος πολίτης ἀνήρχετο ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ὑπεκρίνετο ἑλληνικῆς ἢ καὶ Ῥωμαϊκῆς ὑποθέσεως δράματα,

1) Βλ. περὶ τούτων πάντων ὅσα εἴπομεν ἐν Ἀθηναίῳ τόμ. ς' ἐπὶ σελ. 51 κ. ε.

2) Cic. ad Att. 4, 16. Senec. Ep. 80, 7. Tac. Ann. 14, 20—1. Nec quemquam Romae honesto loco ortum ad theatrales artes degeneravisse, ducentis jam annis a L. Mummii triumpho.

3) Liv. ἐν βιβλ. 7, 2. Cic. de Rep. 4, 40. Corn. Nep. proem. 4.

ἀπέβαλλε διὰ τούτου τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, γενόμενος καὶ αὐτὸς ἀτιμος.

Ἐφεξῆς ὁμως, ὅτε ἡ πρὸς τὰ θέατρα ῥοπή τῶν Ῥωμαίων ηὔξησε πολὺ, ἠλαττώθη ἡ τῶν ὑποκριτῶν περιφρόνησις αὕτη· διὸ οὔτε ὁ Κικέρων ἠδεύτο νὰ ἔχη φίλον τὸν Ῥώσκιον, ὃν καὶ ὑπέρησπισθη διὰ λόγου κατηγορούμενον, οὔτε ὁ Σύλλας νὰ συζῆ μ' ὑποκριτὰς¹⁾, οἷος ὁ Ῥώσκιος, εἰς ὃν ἔδωρήσατο τῷ 82 π. Χ. τὸν ἱπποτικὸν δακτύλιον, δι' οὗ ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱππέων²⁾. Ἐπειδὴ ὁμως κατὰ τὴν τοῦ λαοῦ δόξαν ἀτιμος (*infamis*) ἦτο πᾶς ὁ χάριν κέρδους ἐμφανιζόμενος ἐπὶ σκηνῆς εἴτε ἐν δημοσίῳ εἴτε ἐν ἰδιωτικῷ τόπῳ καὶ εἰς θέαν τοῦ κοινῶ ἐκτιθέμενος, καθ' ἃ ὁ Ἀντίστιος Λαβέων λέγει διὰ Κικέρωνος³⁾, ὁ Ῥώσκιος, μὴ θέλων νὰ λαμβάνη ἀμοιβὴν διὰ τὴν τέχνην του, χαριζόμενος δὲ οὕτω τῷ κοινῷ, ἀπήλλαξεν ἑαυτὸν τῆς τοῦ ἐπιδεύματός του ἀτιμίας (*infamia*), διότι κατὰ τοὺς ὕστερον νομομαθεῖς⁴⁾ ἀτίμοι ἦσαν οἱ ἕνεκα κέρδους ἀναβαίνοντες ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἄλλως ἀτίμοι ἐν γένει ἦσαν πάντες οἱ ὑποκριταί· ἐντεῦθεν λέγει ὁ Κικέρων⁵⁾ τῷ 81 π. Χ., ὅτι ὅσον εἶναι τις ἀξίος τῆς σκηνῆς διὰ τὴν τέχνην του, τοσοῦτον εἶναι τῆς βουλῆς διὰ τὴν ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἀποχὴν του. Ἐξόχους ὁμως ὑποκριτὰς ἀπήλλαξσε τῆς ἀτιμίας ταύτης ἡ εὐνοια τῶν ἰσχυρῶν, ὡς ἡ τοῦ Σύλλας⁶⁾ τὸν Ῥώσκιον διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ ἱπποτικοῦ χρυσοῦ δακτυλίου, ἡ τοῦ Καίσαρος⁶⁾ διὰ τῆς εἰς τὸν Λαβέ-

1) Cor. Nep. proœm. 8.

2) Cic. de Rep. 4, 10 παρ' Αὐγούστινον C. D. 2, 13 καὶ Val. Max. 8, 7, 7. Πλούτ. Σουλ. 2 καὶ 36.

3) Digest. 3, 2, 2.

4) Ἐν τῷ pro Quintio λόγῳ 25, Qvi ita dignissimus est scena propter artificium, ut dignissimus sit curia propter abstinentiam.

5) Πλούτ. ἐν Σουλ. 2 καὶ 36.

6) Svet. Cæs. 39 καὶ Macrob. 5 et 2. 7.

ριον, καὶ ἡ τοῦ Βάλβου¹⁾ διὰ τῆς εἰς τὸν Ἐρέννιον Γάλλον, ὃν ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἀνεβίβασεν ἐν Γαδεΐροις τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τῶν ἑορτῶν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱππέων, καὶ ἄλλοι ἄλλους²⁾.

Τὸ κῦρος τοῦ γενικοῦ φρονήματος ἐπιμαρτυρεῖ καὶ τοῦτο, ὅτι τοῖς ἀρχουσιν ἐσυγχωρεῖτο νὰ τιμωρῶσι τοὺς ὑποκριτὰς ἀτακταίνοντας ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ ἀπὸ Αὐγούστου ὁμως ἐν τοῖς ἀγῶσι μόνον καὶ ἐπὶ τῆς σκηνῆς³⁾.

Ὁ αὐτὸς Λίβιος λέγει ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος ἦτο τῶν ἰδίων δραμάτων ὑποκριτῆς, ὅπως καὶ ἄλλοι τῶν ὕστερον δραματικῶν, καὶ ὅτι ὁ αὐτὸς ἦδε καὶ τὰ μελικὰ τῶν δραμάτων του μέρη πρὸς τὸν αὐλόν· ἀλλὰ, διότι ἐκ τῆς συχνῆς χρήσεως ἐτραχύνθη ἡ φωνή του, ἐδόθη αὐτῷ παῖς, ὅστις ἦδεν, αὐτοῦ τοῦ Ἀνδρονίκου ἐκτελοῦντος τὰς ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ ἄσματος ἀπαιτουμένας χειρονομίας· ὥστε ἀπὸ τοῦδε τρία πρόσωπα εἶχον μέρος εἰς τὸ αὐτὸ ἄσμα, ὁ ἀοιδός, ὁ ὑποκριτῆς ἢ μῦμος καὶ ὁ μουσικὸς (*cantor, actor, tibicin*)⁴⁾. Ἦτο λοιπὸν ὁ Ἀνδρόνικος τῶν ἰδίων δραμάτων ὑποκριτῆς. Περὶ ἄλλων ὑποκριτῶν, οἵτινες εἶχον μέρος εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν δραμάτων τούτων, οὐδὲν λέγει ὁ Λίβιος, πιθανὸν ὁμως εἶναι ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος ἦτο πρωταγωνιστής

1) Cic. ad fam. 10, 32, 2.

2) Βλ. Friedlaender ἐν δ' τόμῳ τῆς β. ἀρχ. Becker σ. 535.

3) Svet. Oct. 45. Coertionem in histriones magistralibus in omni tempore et loco lege vetere permissum, ademit praeterquam ludis et scena.

4) Liv. 7, 2, 8. Ὁ Ribbeck (ἐν β. Τραγωδ. σ. 24) ὁμως νομίζει ὅτι τοιοῦτος νεωτερισμὸς δὲν ἐγένετο χάριν τοῦ Ἀνδρονίκου, ἀλλ' ὅτι ἡ ὑπὸ δύο προσώπων, ἄλλοντος καὶ χειρονομοῦντος, ἐκτέλεσις τοῦ αὐτοῦ ἄσματος εἶναι ἀρχαιότης, τηρουμένη καὶ ὕστερον ὡς θερησκευτικὸν ἔθος ἐν ταῖς ἑορταῖς. Ἄλλὰ κατ' ἐμὲ τὸ ἔθος τοῦτο ἔχει τὴν ἀρχὴν του ἀπὸ τῶν ἐκ Τυρβηνίας κληθέντων ὑποκριτῶν, οἵτινες μόνον χοροὺς ἐχόρευσαν πρὸς τὸν αὐλόν, εἰς οὓς χοροὺς προσέθησαν ὕστερον οἱ Ῥωμαῖοι ποίησιν, τοὺς Φεσκενίνους στίχους, ὅτε ἄλλος ἐχόρευε χειρονομῶν καὶ ἄλλος ἦδε πρὸς τὸν αὐλόν.

τῶν ἰδίων δραμάτων, συμπραττόντων αὐτῷ καὶ ἄλλων ὑποκριτῶν, καὶ ὅτι ταχέως ἀνεφάνησαν ἐν Ῥώμῃ καὶ ἄλλοι μετερχόμενοι ἔργον ὑποκριτοῦ· διότι μανθάνομεν ὅτι εἰς τοὺς τότε ποιητὰς, (*collegium poëtarum*), οὗς *scribas* ἐκάλουν, καὶ εἰς τοὺς ὑποκριτὰς (*histriones, ludiones* καὶ *actores*) παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς πόλεως ὁ ἐπὶ τοῦ Αὐεντίου λόφου ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπως ἐν αὐτῷ συνέρχωνται καὶ ἔχωσι τὴν θεὰν ταύτην ἔφορον καὶ προστάτην τοῦ ἔργου των ¹⁾. Οὕτω λοιπὸν ἀνεγνωρίσθησαν παρὰ τῆς πόλεως οἱ ποιηταὶ καὶ ὑποκριταί, ὡς ἀποτελοῦντες ἰδίας συντεχνίας.

2) Περὶ θεατρικῶν θιάσων ἐν Ῥώμῃ.

Ὅπως ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρχον ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου πολλοὶ ὑποκριταὶ (Διονυσιακοὶ θίασοι ἢ τεχνῖται), ἀποτελοῦντες ἐταιρίαις καὶ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν περιερχόμενοι ἐδίδασκον δράματα, οὕτως ἀνεφάνησαν καὶ ἐν Ῥώμῃ τοιοῦτοι τεχνῖται, ὡς βλέπομεν ἐν τοῖς προλόγοις καὶ ταῖς διδασκαλίαις τοῦ Πλάτου καὶ Τερεντίου, οἵτινες ὑπὸ ἑνα ἀρχηγόν (*ducem* καὶ *dominum*) ἀπετέλουν ἴδιον θεατρικὸν θίασον (*gregem*), ὅστις ἐν Ῥώμῃ καὶ ἀλαχοῦ ἐδίδασκε δράματα.

Ὁ ἐτοιμάσας πρὸς διδασκαλίαν δράμα ποιητῆς ἀπετείνετο πρὸς τινὰ ἀρχηγόν τῶν τοιούτων θιάσων καὶ ἐπώλει αὐτῷ τὸ διδασκόμενον δράμα²⁾. "Ἄλλοτε δὲ καὶ ὁ ἔχων τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἑορτῆς (*curator ludorum*) ἀρχων, τοιοῦτος δ' ἦτο, καθ' ἃ ἀνωτέρω εἶπομεν³⁾, ἐν μὲν ταῖς *ludis Romanis* καὶ τοῖς τῆς μεγάλης Μητρὸς οἱ μεγάλοι ἀγορονόμοι, ἐν

1) Festus σελ. 333 M. ἐν λέξει *scriba*.

2) Terent. Heaut. timor. prol. 43. *si quae laboriosa est (fabula) ad me curritur*, ἦτοι εἰς τὸν ὧδε λαλοῦντα ὑποκριτὴν *Ambivium* ἀπετείνετο ὁ ποιητῆς.

3) Βλ. Ἀθην. τόμ. 6, σελ. 443 κ. σ. καὶ τόμ. 9 σελ. 250 κ. ε.

ταῖς τοῦ δήμου (*plebis*) οἱ μικροὶ ἀγορονόμοι, ἐν ταῖς τοῦ Ἀπόλλωνος ὁ Praetor, καὶ ἐν ἄλλαις οἱ προκαλοῦντες αὐτὰς, ἀπετείνετο εἰς ἕνα, ὅστις ἦτο συνήθως ὁ πρωταγωνιστῆς τῶν ἀρχηγῶν τῶν τοιούτων θιάσων ¹⁾, καὶ δι' αὐτοῦ ἀνεύρισκε τὸν ποιητὴν, ὅστις συνέτασσε τὸ ἐν τῇ ἑορτῇ διδασκόμενον δράμα. Οὗτος ὠριζε καὶ τὴν τιμὴν, ἣν ἔδει νὰ δώσῃ εἰς τὸν ποιητὴν ὁ ἀρχων ἐπὶ εὐθύνη²⁾ τοῦ πρωταγωνιστοῦ (*ducis gregis*), ὅς διὰ τοῦτο, ἂν μὲν ἀπετύγγανε τὸ δράμα ἐπέστρεψε τὰ χρήματα μετὰ τὴν διδασκαλίαν εἰς τὸν ἀρχοντα, ἂν δὲ ἐπετύγγανεν, ἦτο κύριος τοῦ δράματος, ἀδιαφοροῦντος τοῦ ποιητοῦ περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ³⁾, καὶ ἠδύνατο νὰ διδάσκη αὐτὸ ὅπου καὶ ὅταν ἤθελεν, εἴτε τῆρῶν ἀμετάβλητον εἴτε διασκευάζων αὐτὸ, ὅτε ἐλέγετο τοῦτο *nova fabula*⁴⁾. Ὁ οὕτως εὐρὼν τὸ πρὸς διδασκαλίαν δράμα ἀρχηγὸς ὑποκριτῶν ἀνεύρισκεν εἴτα, ἂν δὲν εἶχεν ἰδίους, τοὺς πρὸς διδασκαλίαν ἀναγκασίους ὑποκριτὰς ἐκ τῶν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς, διένεμεν εἰς αὐτοὺς τὰ τοῦ δράματος πρόσωπα κατὰ τὴν φυσικὴν ἐκάστου ἰκανότητα, καὶ ἢ ὁ ποιητῆς ἢ αὐτὸς ἐγύμναζεν αὐτοὺς προηγουμένως καὶ παρεσκευάζε πάντα τὰ πρὸς διδασκαλίαν τοῦ δράματος ἐν τῷ θεάτρῳ⁵⁾.

Ἐπὶ τῶν Κικέρωνος χρόνων, ὅτε, μὴ ὑπαρχόντων νέων δραμάτων ἐλλείπει ποιητῶν, ἐδιδάσκοντο παλαιὰ δράματα, ὁ τῆς ἑορτῆς ἐπιμελούμενος ἀπετείνετο εἰς ἀρχηγόν τινὰ ὑποκριτῶν καὶ ἀνέθετεν εἰς τοῦτον τὴν ἐκλογὴν τοῦ διδασκόμενου δράματος· οὗτος δὲ ἐξέλεγεν οὐχὶ τὸ ἀρι-

1) Terent. Heaut. Tim. prol. 44. Πλούταρχ. ἐν Βρούτῳ 21 καὶ Juvenal. 6, 379.

2) Donat. εἰς Heeyr. prol. 49. Ritschl Parerg. 328.

3) Ὁρατ. Ἐπιστ. 2, 1, 175· βλ. ἐν τόμ. 6 τοῦ Ἀθηναίου ἀπὸ σελ. 470 περὶ ποιητικῶν ἀγώνων παρὰ Ῥωμαίους, καὶ Ritschl σ. 334.

4) Ritschl ἐν Parerg. 327 κ. ε.

5) Terent. Heaut. Tim. prol. ἐν ἀρχῇ.

στον τῶν τότε δραμάτων, ἀλλ' ὃ ἐνόμιζε κατάλληλον πρὸς τοὺς ὑποκριτὰς του¹⁾.

Ὁ Πομπήϊος ὁμοῦς ἐν ταῖς ἐορταῖς αὐτοῦ ἀνέθηκε τὴν ἐκλογὴν τῶν διδασκασομένων δραμάτων ἐν τῷ ἰδίῳ θεάτρῳ εἰς δόκιμον κριτικόν, τὸν Σπούριον Μαίκιον Τάρπαν²⁾. τοῦτο δὲ φαίνεται ὅτι κατέστη κανὼν ὕστερον³⁾.

3) Εἶδη ὑποκριτῶν.

Τῶν ὑποκριτῶν διεκρίνοντο οἱ ἔχοντες ἰσχυρὰν φωνὴν καὶ οἱ δυνάμενοι νὰ ἐκτελῶσιν ἐπιδειξίως χειρονομίας (*gestus*). Τούτων ἄλλοι μὲν ὑπεκρίνοντο μέρη τοῦ δράματος, ἃ εἶχον μακροὺς καὶ σφοδροὺς ἔνεκα πάθους λόγους, ἄλλοι δὲ ἤδον καὶ ἐξεφώνουν τὰ μέρη ἃ εἶχον πολλὰ ἄσματα (*cantica*). Πλὴν τούτων εἶχον αἱ κωμῳδία καὶ τραγωδία μέρη, ἃ ἐξεφωνοῦντο ταχέως ἢ τροχάδην (*motoriae partes*) καὶ ἃ βραδέως καὶ ἠρέμα (*statariae*), καὶ ἃ μετεῖχον ἀμφοτέρων (*mixtae*) τῶν ἰδιωμάτων τούτων⁴⁾. Ἐντεῦθεν καὶ οἱ ὑποκριταὶ διαστέλλονται εἰς *statarios*, *motorios* καὶ *mixtos*, ὡς καὶ οἱ ῥήτορες ἔτι.

Ἐκ τῆς φύσεως λοιπὸν ταύτης τῶν δραμάτων ἀπητοῦντο διάφοροι ὑποκριταὶ ἔχοντες τὰς ῥηθείσας ιδιότητας πρὸς τὸ ἀρμοδίως ὑποκρίνεσθαι τὰ τοῦ δράματος μέρη. Ἐν γένει δὲ παρὰ Ῥωμαίοις χρήσιμοι ἦσαν πλείονες ὑπο-

1) Cic. de off. 1, 31, 111. Scenici non optimas, sed sibi accommodatissimas fabulas eligunt.

2) Cic. ad fam. 7, 1, 1. Nobis autem erant ea perpetienda, quae Sp. Mæcius probavisset.

3) Com. Cruq. εἰς Ὁρατίου σατ. 1, 10, 38. Βλ. καὶ Ribbeck σ. 636.

4) Cic. Brut. 30, 116 καὶ 68, 239 καὶ Quintil. 11, 3, 178. Terent. Heaut. prol. 35. Donat. εἰς Adelp. prol. 24. Ὁ Ladewig (ἐν Pauly Encycl. ἐν λέξ. *statariae* καὶ Teuffel ἐν Ῥωμ. γραμματολ. § 16, 2) λέγει ὅτι πᾶσαι σχεδὸν αἱ τοῦ Τερεντίου κωμῳδίαὶ ἀνήκουσιν εἰς τὰς *mixtas*, αἱ δὲ πλείσται τοῦ Πλάτου εἰς τὰς *motorias*.

κριταὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν δραμάτων ἢ παρ' Ἑλλησι, διότι πρὸς διδασκαλίαν ἑλληνικῶν δραμάτων ἤρχονταν τρεῖς μόνον ὑποκριταί· ἂν δὲ ἀνέβαινε καὶ τέταρτον πρόσωπον ἐπὶ τῆς σκηνῆς, τοῦτο οὐδόλως ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς συνδιαλέξεις, ἀλλ' ἔμενε σιωπῶν, διὸ καὶ ἄφωνον ἢ κωφὸν πρόσωπον ἐλέγετο. Εἰς διδασκαλίαν ὁμοῦς τῶν Ῥωμαϊκῶν δραμάτων χρήσιμοι ἦσαν πλείονες, οἱ μὲν συνδιαλογόμενοι, οἱ δὲ ἐκτελοῦντες ἄλλα τινὰ ἔργα διὰ τῆς ἐπὶ τῆς σκηνῆς παρουσίας τῶν, δι' ὃ καὶ *operarii* καλοῦνται¹⁾ ἢ ὑπάρχουσιν ἀπλῶς πρὸς ἐπίδειξιν τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἐλευθεριότητος τῆς ἀρχῆς²⁾.

Μὲ τὴν πρόοδον δὲ τοῦ χρόνου καὶ τῆς εἰς τοὺς δραματικούς ἀγῶνας ἐφέσεως τῶν Ῥωμαίων ἀνεδείχθησαν βεβαίως πολλοὶ ἐξ ἐπαγγέλματος ὑποκριταὶ καὶ ἐν Ῥώμῃ ὡς καὶ ἐν Ἑλλάδι, ζῶντες ἀπὸ τοῦ ἔργου τούτου. Πάντες δὲ οὗτοι ἦσαν δοῦλοι ἢ ξένοι³⁾, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ Ἕλληνες, παροικοῦντες ἐν Ῥώμῃ. Οἱ ἐμπειρότεροι δὲ καὶ νοημονέστεροι τούτων συνεκρότουν ἰδίους θιάσους, παραλαμβάνοντες εἰς διδασκαλίαν οὓς νέους ἔβλεπον ἔχοντας φύσιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο⁴⁾. Ἐνίοτε δὲ καὶ δεσπόται δούλων παρεῖχον εἰς τοὺς ἀρχηγούς τοιούτων θιάσων τοὺς ἰδίους δούλους, ἂν ἔβλεπον ὅτι ἠδύναντο οὗτοι νὰ εὐδοκιμήσωσιν

1) Diom. σ. 491, 2. K. In graeco dramate fere tres personae solae agunt. . . quarta semper muta. At Latini scriptores complures personas in fabulas introduxerunt, ut spaciosiores frequentia facerent.

2) Τῶν Πλάτου κωμῳδιῶν δύο διδάσκονται (*Cistellaria* καὶ *Stichus*) ὑπὸ τριῶν μόνον ὑποκριτῶν, ὅκτῳ ὑπὸ τεσσάρων, καὶ δέκα ὑπὸ πέντε τοῦλάχιστον. Τῶν τοῦ Τερεντίου δύο ἀπαιτοῦσι 4, δύο ἄλλαι 5 καὶ δύο 6 ἐξάπαντος ὑποκριτὰς. Πρβ. Teuffel ἐν τῇ Ῥωμ. γραμματολ. § 16. 3.

3) Cic. ad Att. 4, 16. Sen. Ep. 80, 7. Tac. ann. 14, 20 καὶ 21. Nec quemquam Romae honesto loco ortum ad theatrales artes degeneravisse ducentis jam annis a. L. Mummii triumpho.

4) Cic. pro. Rosc. Com. 10 καὶ 11.

εἰς τὴν ὑπόκρισιν, καὶ μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐξεμίσθουν αὐτοὺς διὰ τὰς ἐκάστοτε παραστάσεις τῶν δραμάτων πρὸς τοὺς ἀρχηγούς διονυσιακῶν θιάσων, ἢ καὶ ἐμερίζοντο τὸ ἐκ τῆς ἐργασίας τοιούτων ὑποκριτῶν κέρδος μετὰ τοὺς διδάξαντας αὐτοὺς ἀρχηγούς, ὡς Φάννιος Χαιρέας μετὰ τὸν Ῥώσκιον, τὸν διδάξαντα Πανούργον τὸν δούλον ἐκαίνου¹).

4) Χρηματικὴ ἀμοιβὴ ὑποκριτῶν καὶ βραβεῖα.

Ἡ τῶν ὑποκριτῶν χρηματικὴ ἀμοιβὴ κατεβάλλετο ὑπὸ τοῦ ἔχοντος τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐορτῆς ἀρχοντος²), ὅστις ἀνελάμβανε καὶ πάντα τὰ ἐξοδα πρὸς ἔγερσιν θεάτρου, ὅτε δὲν ὑπῆρχε λίθινον, πρὸς διδασκαλίαν τῶν ὑποκριτῶν, ἐνδυμασίαν αὐτῶν καὶ λοιπά. Παρεῖχε μὲν ἡ πόλις ἐν ἀρχῇ, ὡς ἀλλαχοῦ εἶπομεν, 500 μνᾶς³) ἐκ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ, ἀλλὰ τὸ ποσὸν τοῦτο⁴), ὅσον μέγα καὶ ἂν ἦτο διὰ τὴν τότε λιτότητα τοῦ βίου τῶν Ῥωμαίων, οὐδέποτε ἐπῆρκει εἰς τὰς πολλὰς τῶν ἐορτῶν δαπάνας, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον εἰς τοὺς χρόνους τῆς ὕστερον πολυτελείας καὶ τοῦ πλούτου τῶν Ῥωμαίων. Νῦν ὁ ἀρχὼν ἐχορήγει πᾶσαν τὴν εἰς τὴν ἐορτὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην, οὐχὶ ἐκ φιλοτιμίας, ὡς οἱ ἐν Ἀθήναις ἀναδεχόμενοι τὰς λειτουργίας, ἀλλ' ἐκ φιλοδοξῶν καὶ ἰδιοτελῶν σκοπῶν, ὅπως εὐχριστήσωσι τὸ πλῆθος καὶ λάθωσι τὰς ψήφους αὐτοῦ εἰς τὰς προσεχεῖς ἀρχαιρεσίας, μεθ' ἃς οἱ ἐπιτυχόντες ἐπέμποντο διοικηταὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐγύμνουσαν αὐτάς.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὁ ἐκάστοτε ἀρχὼν συνεφώνει μετὰ τὸν

1) Ribbeck σ. 657.

2) Βλ. ἃ περὶ τούτων εἶπομεν ἐν Ἀθηναίου τόμῳ 6 σελ. 464 κ. ε.

3) Διονυσ. 7, 71 καὶ τὰ ἐν Ἀθηναίου τόμῳ 6 ἀπὸ σελ. 464.

4) Ἐπειδὴ τοῦτο ἐλαμβάνετο ἐκ τῆς προσόδου τῶν δασῶν (lucus), ἐκαλεῖτο lucra κατὰ Πλούταρχον (ἐν Ῥωμ. κατ. 88), ἣν λέξιν ἐξηγεῖ ὁ σατρίκων ὁ γλωσσογράφος Φιλόξενος.

ἀρχηγὸν τῶν ὑποκριτῶν περὶ τοῦ δοθησομένου αὐτοῖς μισθοῦ· οὗτος δὲ διένεμε τὸ χρηματικὸν ποσὸν εἰς τοὺς αὐτοῦ gregales, τοὺς ἀποτελοῦντας τὸν θιάσον του¹) καθ' ἃς εἶχε πρὸς τούτους συμφωνίας. Ὁ μισθὸς οὗτος ἐν ἀρχῇ ἦτο βεβαίως μικρὸς, ἀλλ' ὕστερον κατέστη μέγας, διδόμενος εἰς τοὺς τελειότερους τῶν ὑποκριτῶν. Ὁ Κικέρων²) ὑπολογίζει τὴν πρόσδοτον Πανούργου τινὸς, μετρίου ὑποκριτοῦ, ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Ῥώσκιον εἰς 100,000 σεσερτίους, ἤτοι εἰς 25,000 δραχμάς. Ὁ Ῥώσκιος ὅμως ἐλάμβανε διὰ πᾶσαν παράστασιν 1000 δηνάρια, καθ' ὅλον δὲ τὸ ἔτος εἰσέπραττε 500,000 σεσερτίους³), ἤτοι 125,000 δραχμάς. Καθ' ἃ δὲ ὁ Κικέρων⁴) λέγει, ὁ Ῥώσκιος ἠδύνατο ἐν δικασίματι δέκα ἐτῶν νὰ εἰσπράξῃ διὰ τῆς τέχνης του 6,000,000 σεσερτίους, ἤτοι 600,000 κατ' ἔτος, ἢ 150,000 δραχμ., ὅτε ἡ φήμη του ἦτο μεγίστη, ἀλλ' αὐτὸς ἀπὸ τοῦ 87 π. Χ. ἔπαυσε νὰ λαμβάνῃ ἀμοιβὴν, παρέχων δωρεὰν τῷ κοινῷ τὴν ὑπηρεσίαν του⁵). Τούτου δ' ἕνεκα ἀπηλλάγη τῆς ἀτιμίας, εἰς ἣν ὑπήγοντο οἱ ὑποκριταί, καθ' ἃ ἀνωτέρω εἶπομεν, διότι κατὰ τὴν νομολογίαν τῶν ὕστερον νομομαθῶν ἀτιμοὶ ἦσαν οἱ κέρδους χάριν καταβάνοντες ἐπὶ τὴν σκηνὴν⁶), ἐν ᾧ πρότερον κατὰ τὸν ἀνύστηρον ὀρισμὸν τοῦ Ἀντισίου Λαβέωνος, συγχρόνου τοῦ Κικέρωνος, ἀτιμος (infamis) ἦτο πᾶς ὁ καταβάνων ἐπὶ τὴν σκηνὴν καὶ ὑποβάλλων ἐαυτὸν εἰς τὰ ὄμματα εἴτε ἐν δημοσίῳ τόπῳ εἴτε ἐν ἰδιωτικῷ⁶). Ὁ

1) Macr. Sat. 3, 14, 13 λέγει ὅτι ὁ δικτάτωρ Σύλλας παρέσχε τῷ Ῥωστίῳ ἐκ τοῦ δημοσίου ut mercedem diurnam mille denarios sine gregalibus· καὶ ὅτι ὁ Αἴσωπος ex pari arte (ἐκ τῆς ὑποκρίσεως του) ducenties sestertium reliquit filio = 20,000,000 sest. = 5,000,000 δραχμάς. πρβλ. Cic. pro. Rosc. Com. 8. 23.

2) Pro Rosc. Com. 10, 28. 3) Plin. 7, 39, 128.

4) Cic. pro Ros. ε. ἀ. 8, 23.

5) Digest. 3, 2, 2. Infames erant qui quaestus causa in certamina descendunt.

6) Corn. Nep. prooc. 5. Cic. Rep. (4. 10) παρ' Aug. de. C. D. 2,

Ῥώσκιος ὅμως πρὸς δῆλωσιν τῆς ἀπὸ τῆς ἀτιμίας ταύτης ἀφέσεως ἔφερε τὸν ἱπποτικὸν δακτύλιον, ὃν ἐδωρήσατο αὐτῷ ὁ Σύλλας τῷ 82 π. Χ. καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὴν τῶν ἱππέων τάξιν¹⁾.

Τὰ ἐκ τῆς ἀσκήσεως τῆς ὑποκριτικῆς τέχνης κέρδη ἄλλου ἐπισήμου ὑποκριτοῦ, Αἰσώπου τοῦ τραγικοῦ, συγχρόνου τοῦ Ῥωσκίου, λέγονται ὅτι ἦσαν πολὺ μεγαλείτερα· διότι οὗτος λέγεται ὅτι ἀποθανὼν ἄφησε τῷ υἱῷ του 20,000,000 sest. ἤτοι 5,000,000 δραχμῶν, εἰ καὶ ζῶν ἐδάπανα πλεῖστα²⁾.

Πλὴν τῆς χρηματικῆς ἀμοιβῆς ἐδίδοντο εἰς τοὺς εὐδοκιμοῦντας ὑποκριτὰς καὶ ἄθλα ἢ βραβεῖα, ἃ ἦσαν διάφορα κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ὑποκριτῶν καὶ τὴν ἐλευθεριότητα καὶ ἀρέσκειαν τοῦ ἀγωνοθέτου, ἥτοι τοῦ ἔχοντος τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐορτῆς ἄρχοντος, διότι οὗτος ὠριζε ταῦτα κατὰ θέλησιν, ἐδίδεδε δὲ τοῖς εὐδοκιμοῦσι κατὰ τὴν δηλουμένην τῶν θεατῶν εὐαρέσκειαν· διότι ἀγωνοδικῶν μνεῖα οὐδεμία γίνεται ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς θεάτροις. Αὐτοὶ οἱ θεαταὶ, καθ' ἣν εἶχον συμπάθειαν ἢ ἀντιπάθειαν πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὑποκριτὰς, προεδήλουν διὰ διαφόρων σημείων τίς ὁ εὐδοκιμῶν. Τούτου ἕνεκα ἀπὸ τῶν Πλαύτου ἀκόμη χρόνων δισστέλλοντο οἱ θεαταὶ εἰς φίλους καὶ ἐχθροὺς τῶν ὑποκριτῶν, μεταχειριζόμενοι θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα μέσα ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν φίλων καὶ ἐχθρῶν αὐτοῖς ὑποκριτῶν, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ὑποκριταὶ παρεσκευάζον διὰ διαφόρων μέσων τὴν εὐμένειαν τοῦ κοινοῦ πρὸ τῆς διδασκα-

13: «Cum autem ludicram scenamque totam in probro ducerent, genus id hominum non modo honore civium reliquorum carere, sed etiam tribu moveri notatione consularia voluerunt».

1) Val. Max. 8, 7, 7. Πλουτ. Σύλ. 36.

2) Macrob 3, 14, 14. Καὶ οἱ τῶν ὀνομαστῶν ἐν Ἑλλάδι ὑποκριτῶν μισθοὶ δὲν ἦσαν μικροί. Πῶλος ὁ ὑποκριτῆς ἐπὶ Δημοσθένους ἔλαβε πάλαντον ἐπὶ δύο ἡμέρας ἀγωνισάμενος κατὰ Πλούτ. ἐν βίοις 10 ῥητορ. Δημοσθένους σελ. 165 τῆς Tauchn. ἐκδ.

λίας τοῦ δράματος καὶ κατ' αὐτήν. Πρὸς τοῦτο μετεχειρίζοντο, ὡς ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις, τοὺς divisores, ἵνα διανέμωσι χρήματα πρὸς τοὺς εὐνοὺς αὐτοῖς (favitores), οἵτινες ἀπὸ τῆς θέσεώς των ἐδίδον τὸ σημεῖον τῆς εὐαρέσκειας ὑπὲρ τοῦ φίλου καὶ τῆς ἀποδοκιμασίας κατὰ τῶν ἀντιζήλων αὐτοῦ, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ προλόγου τοῦ Ἀμφιτρίωνος¹⁾ τοῦ Πλαύτου, ποιηθέντος κατὰ τὸν 6' ἢ 4 π. Χ. αἰῶνα, ἂν ἄλλως τὸ μέρος τοῦτο τοῦ προλόγου δὲν ἐποιήθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πλαύτου, ἐνθα ὁ ποιητῆς ἐπικαλεῖται τὴν παρέμβασιν τῆς ἀρχῆς πρὸς περιστολὴν τῶν πικρετροπῶν τούτων τῶν θεατῶν. Τὸ κακὸν ὅμως τοῦτο ἐπετείνετο μὲ τὴν πρόοδον τοῦ χρόνου καὶ προεκάλει οὐχὶ σπανίως στάσεις ἐν ταῖς θεάτροις²⁾.

Ὁ ἀληθῶς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ δράματος εὐδοκιμήσας πρωταγωνιστῆς ἢ ἀρχηγός των ὑποκριτῶν ἐλάμβανε παρὰ τοῦ ἔχοντος τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐορτῆς ἄρχοντος πρὸς τῇ χρηματικῇ ἀμοιβῇ καὶ κλάδον φοίνικος (palmam)³⁾ ὅστις ἦτο ἢ πράγματι φοίνικος κλάδος, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, ἢ καὶ ἄλλο τι διάφορον, στέφανος (corolla) δηλονότι ἐξ ἀργύρου ἢ χρυσοῦ, δι' ὧν ἐμιμοῦντο τοὺς πρότερον διδομένους τοῖς νικηταῖς κλάδους ἢ στεφάνους ἐξ ἀνθέων ποικιλοχρόων ἢ ἀπλῶν⁴⁾. Πρῶτος κατὰ Πλίνιον⁵⁾, δούς τῷ 211 π. Χ. ὡς aedilis curulis τοῖς ὑποκριταῖς σε-

1) Ἀπὸ στιχ. 65 κ. ἐ.

2) Becker-Friedlaender ἔ. ἀ. 509 καὶ 536 καὶ Ribbeck ἔ. ἀ. 669.

3) Plaut. Trin. 706. Hor. Ep. 2, 1, 180.

4) Plin. II. N. 21, 3, 4 ἐκθέτει τὴν ἱστορίαν τῶν τοιούτων ἄθλων παρ' Ἑλλήσι καὶ Ῥωμαίοις.

5) ἔ. ἀ. Crassus Dives primus argento auroque folia imitatus ludis suis coronas dedit, accesseruntque et lemnisci, quos adici ipsarum coronarum honos erat; puri diu fuere ei; caelare eos primus instituit P. Claudius Pulcher bratteasque etiam philyrae dedit. Πρβ. Pauly Enc. τόμ. 4 σ. 910. λημνίσκος λέγει ὁ Ἡσύχιος ἐν λ. ὅτι οἱ Συρακούσιοι τὰς ταινίας ἐκάλουν.

φάνους ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου μιμουμένους φύλλα κλάδων, ἦτο ὁ Crassus Dives. Εἰς τούτους προσετέθησαν ἐφεξῆς καὶ πρὸς κόσμον λημνίσκοι, ἦτοι ταινίαι κρεμάμεναι ἐξ ὑφάσματος ἢ ἐξ ἐλασμάτων χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, πρῶτον ἀπλατ εἶτα κεκοσμημέναι ποικίλως.

Ἐν ἀρχαιοτέροις ὅμως χρόνοις ἐδίδον καὶ οἱ Ῥωμαῖοι καρπούς καὶ ἄλλα τῆς φύσεως προϊόντα, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐν Παναθηναίοις ἐλαιον ἐκ τῶν ἱερῶν ἐλαιῶν, τῶν μοριῶν, ἐν Διονυσίοις ἀσκὸν οἴνου. Κατὰ μίμησιν τῆς ἀρχαίας ταύτης συνηθείας φαίνεται ὅτι καὶ Κάτων ὁ νεώτερος τῷ 53 π. Χ. διένειμεν ἐν τινι ἑορτῇ κατὰ Πλούταρχον ¹⁾ τοὺς ὑποκριταῖς πλὴν κοτίνων στεφάνων οἴνου κεράμια καὶ κρέα ὕβρια, καὶ σῦκα καὶ σικύους καὶ ξύλων ἀγκαλίδας, τοῖς δ' Ἑλλησιν ὑποκριταῖς τεῦτλα καὶ θρίδακας καὶ ῥαφανίδας καὶ ἀπίους.

5) Τίνες οἱ γνωστότεροι ὑποκριταί.

Ὀλίγων ὑποκριτῶν ὀνόματα εἶναι γνωστά. Πάντες οἱ ἀρχαιότεροι ὑποκριταί, οἵτινες ἐδίδασκον τὰ δράματα τῶν ἀρχαιοτέρων τραγικῶν καὶ κωμικῶν τῆς Ῥώμης, εἶναι ἄγνωστοι. Περὶ τοῦ Ἀνδρονίκου μανθάνομεν παρὰ Λιβίου ὅτι ὁ αὐτὸς ἦτο καὶ ὑποκριτῆς, ἦτοι πρωταγωνιστῆς τῶν αὐτοῦ δραμάτων, ὡς καὶ τινες τῶν μετ' αὐτὸν ποιητῶν. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σκηρικῶν θιάσων ἦσαν πιθανῶς πρωταγωνισταὶ καὶ διδάσκαλοι τῶν ὑφ' ἐαυτοῦς ὑποκριτῶν.

Ἐξ ἀπάντων δὲ τῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς σκηνῆς ὑποκριτῶν

1) Ἐν βίῳ τούτου 46. «Φαωνίου καταστάντος ἀγορανόμου τά τ' ἄλλα τῆς ἀρχῆς ἐπεμελεῖτο (ὁ Κάτων) καὶ τὰς θεὰς οἰεῖται ἐν τῷ θεάτρῳ, διδοὺς καὶ τοῖς θυμελικοῖς στεφάνους οὐ χρυσοῦς, ἀλλ' ὡς περ ἐν Ὀλυμπίᾳ, κοτίνους· ὄψα δ' ἀντὶ τῶν πολυτελῶν, τοῖς μὲν Ἑλλησι τεῦτλα καὶ θρίδακας καὶ ῥαφανίδας καὶ ἀπίους, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις οἴνου κεράμια καὶ κρέα ὕβρια καὶ σῦκα καὶ σικύους καὶ ξύλων ἀγκαλίδας ὧν τὴν εὐτέλειαν οἱ μὲν ἐγέλων, οἱ δ' ἔδοντο, τοῦ Κάτωνος τὸ αὐστηρὸν καὶ κατεστυμμένον ὄρωντες ἡσυχῇ μεταβάλλον εἰς διάχυτιν.»

ὀνομαστότεροι εἶναι δύο, οἱ ἀνωτέρω ρηθέντες σύγχρονοι καὶ φίλοι τοῦ Κικέρωνος, ὁ Κόϊντος Ῥώσκιος Γάλλος, καὶ ὁ Κλώδιος Αἰσώπος.

Ὁ Ῥώσκιος ἦτο δοῦλος τὸ γένος, ὡς πλεῖστοι ὁμότεχνοί του, ἐκ τῆς πολίγνης Solonium παρὰ τὸ Λανούβιον ¹⁾, ὅς τις διὰ μακρᾶς ἀσκήσεως καὶ φυσικῆς ἀρετῆς κατέστη πρότυπον τῆς ὑποκριτικῆς τέχνης ²⁾, ὥστε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμφαίνει ἀριστον ὑποκριτὴν· διέπρεπε δὲ μάλλον εἰς τὴν διδασκαλίαν κωμωδιῶν τοῦ εἴδους τῆς com. palliatae, ἦτοι τῶν ὑπόθεσιν καὶ πρόσωπα ἑλληνικὰ ἔχουσῶν, καὶ μάλιστα προσώπων, οἷον τὸ τῶν παρασίτων καὶ μαστροπῶν ³⁾. Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τραγωδίαις δὲν ἦτο ἀδέξιος· ἐθαυμάζετο πρὸ πάντων ὑποκρινόμενος τὸν Ἀγαμέμνονα ἐν τῷ Τηλέφῳ τοῦ Ἐννίου ⁴⁾. Πλὴν τῆς τέχνης καὶ τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ ἀνδρὸς ἦτο ἀξιοθαύμαστον ⁵⁾. Ἐπαινεῖται πρὸ πάντων ἡ φυσικὴ τοῦ ἀνδρὸς χάρις ἐν ταῖς κινήσεσιν ⁶⁾, τὸ προσφυές καὶ ἀρμόζον (decere) ⁷⁾, ἡ σεμνότης καὶ σωφροσύνη τοῦ λόγου αὐτοῦ, ἡ ταχεῖα καὶ ἐρρυθμὸς ἀπαγγελία του, ἣν ὅμως φαίνεται ὅτι ἠλάττωσεν ἡ πρόοδος τῆς ἡλικίας, διότι ὕστερον ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς ἀοιδούς (cantores) νὰ βραδύνωσιν ⁸⁾ ἄδοντες πρὸς τὸν αὐλόν, ἐν τοῖς ἄσμασι δηλονότι. Τὴν ἐν τῷ ὑποκρίνεσθαι τελειότητα ἐκτήσατο διὰ μακρᾶς μελέτης, διότι λέγεται ὅτι οὐδεμίαν κίνησιν ἢ φάσιν ἐποίει ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἣν προηγουμένως δὲν ἐμελέτα

1) Cic. de divin. 1, 36, 79. καὶ 2, 31, 66.

2) Cic. de orat. 1, 61, 258.

3) Cic. pro Rosc. 7, 20.

4) Ὁ αὐτὸς Orat. 31, 109.

5) Ὁ ὕπατος τῷ 102 Κ. Λουτάτιος Κάτλος ἐν ἐπιγράμματι (παρὰ Cic. N. D. 1, 28, 79) παρομοιάζει αὐτὸν πρὸς τὴν αὐρογάμ.

6) Cic. de orat. 2, 59, 242.

7) Quint. 11, 3, 111.

8) Cic. de orat. 1, 60, 204. de leg. 1, 4, 11.

ἐν τῷ οἴκῳ ἱκανῶς¹⁾. Τὴν δ' ἐν τούτοις ποικιλίαν καὶ τέχνην αὐτοῦ μαρτυρεῖ τὸ ἀνέκδοτον²⁾, καθ' ὃ αὐτὸς καὶ ὁ Κικέρων ἠμιλλῶντο ὁπότερος ποικιλώτερον νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, ὁ μὲν διὰ νέων κινήσεων, ὁ δὲ διὰ στροφῶν τοῦ λόγου³⁾, δι' ὃ καλεῖται ὑπὸ Ὀρατίου⁴⁾ *doctus*. Ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν τελειότητα ταύτην ἐν ταῖς σωματικαῖς κινήσεσι, λέγεται ὅτι αὐτὸς, ὡς καὶ ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Αἰσωπος, ἐφοίτων νέοι εἰς τὰ δικαστήρια, ἵνα βλέπωσι καὶ μελετῶσι τὰς κινήσεις καὶ χειρονομίας τοῦ ῥητορος Ὀρτησίου, ὅστις διὰ τὸ ἰδιάζον τοῦτο χάρισμά του ἐλέγετο ὑπὸ τῶν ἀντιζήλων του ὑποκριτῆς ἐπὶ τοῦ ῥητορικοῦ βήματος καὶ ὑπὸ πάντων ἐθαυμάζετο⁴⁾. Πόσῃν δὲ ἡ ὑποκριτικὴ καὶ ἡ ῥητορικὴ συγγένειαν ἔχουσι, διδάσκει τὸ εἰς Δημοσθένη παράγγελμα Σατύρου τοῦ ὑποκριτοῦ, ὅτι ἡ τῆς ῥητορικῆς ἰσχὺς κεῖται ἐν τῷ ὑποκρίνεσθαι⁵⁾. Περὶ τῆς συγγενείας τούτων λέγεται ὅτι ὁ Ῥώσκιος ἔγραψεν ἰδίαν πραγματείαν⁶⁾.

Ὁ Ῥώσκιος ἐξηκολούθει ὑποκρινόμενος μέχρι τῆς τελευταίας, διότι ἐμφανίζεται ἐν τοῖς ἀγῶσι τοῦ Λ. Ῥωσκίου Ὁθωνος τῷ 64 π. Χ., τὸ ἐπόμενον ὅμως ἔτος φαίνεται ὅτι ἐτελεύτησε, διότι ἐν τῷ ὑπὲρ Ἀρχίου τοῦ ποιητοῦ⁶⁾ λόγῳ ἐκφράζει ὁ Κικέρων τὴν λύπην του διὰ τὸν πρὸ μικροῦ ἐπελθόντα θάνατον τούτου, ὃν πάντες διὰ τὴν τέχνην του ἤθελον κατ' αὐτὸν νὰ ἦναι ἀθάνατος.

Μαθητῆς δόκιμος τοῦ Ῥωσκίου ἦτο ὁ Ἐρως, ὅστις ἀπέτυχεν μὲν τὸ πρῶτον, ὕστερον ὅμως κατέστη ἄριστος ὑπο-

1) Val. Max. 8, 7 καὶ 3.

2) Macrob. 3, 14, 12.

3) Epist. 2, 4, 80.

4) Val. Max. 8, 10, 2 καὶ Cic. Brut. 92, 95. 88. *motus et gestus etiam plus artis habebat quam erat oratori satis.*

5) Πλούτ. Δημοσθ. 7. πρβ. καὶ Πλούτ. ἐν βίοις 10 ῥητ. Δημοσθένος σελ. 158 ἐκδ. Tauch. ὅτι τὸ πᾶν ἐν τῇ ῥητορικῇ ἡ ὑπόκρισις.

6) Pro Arch. poeta 8, 17.

κριτῆς κωμωδιῶν¹⁾. Ἄλλος μαθητῆς αὐτοῦ ἦτο ὁ Παρουῖργος, δοῦλος τοῦ Φαννίου Χαιρέα, ὃν εὐδοκιμοῦντα ἐν τῇ ὑποκριτικῇ ἐφόνευσεν νέον ἔτι ὄντα ὁ ἐκ Ταρκυνίων Κοῖντος Φλαύιος²⁾.

Ἐράμιλλος τοῦ Ῥωσκίου ἐν τῇ ὑποκριτικῇ τέχνῃ ἦτο ὁ φίλος καὶ σύγχρονος αὐτοῦ Κλώδιος Αἰσωπος, ὁ Ἕλληνας, ὅστις διεκρίνετο πρὸ πάντων εἰς τραγικῶν προσώπων ὑπόκρισιν³⁾.

Λέγεται ὑπὸ Κικέρωνος⁴⁾, ὅτι εἶχε λαμπρὰν φωνὴν καὶ ἀπαγγελίαν ἰσχυράν, πάθος καὶ εὐαισθησίαν σπανίαν ἐν τῷ ὑποκρίνεσθαι πάθη καὶ αἰσθήματα, ὥστε ἐνόμιζέ τις αὐτὸν οὐχὶ ὑποκριτὴν, ἀλλ' αὐτὸν τὸν πάσχοντα πράγματι⁵⁾. Οἱ Ῥωμαῖοι κριτικοὶ ἀποδίδουσιν αὐτῷ *gravitatem*, ὡς ὁ Ὀράτιος καὶ ὁ Κοῖντιλιανός⁶⁾, διὰ τὴν ἐμβρίθειαν καὶ τὸ πάθος τῆς τραγικῆς ὑποκρίσεως αὐτοῦ. Φαίνεται ὅτι καὶ οὗτος, ὡς ὁ Ῥώσκιος, ἐξηκολούθει μέχρι γήρωσ νὰ ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς, διότι ἐν τοῖς ἀγῶσι τοῦ Πομπηίου τὸ 55 π. Χ. ὑπεκρίθη τὸν Σίνωνα, ἴσως ἐν τῷ Δουρείῳ Ἰππῶ τοῦ Ναιβίου, ἀλλ' ἔνεκα ἀσθενείας ἐκ γήρατος δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑψώσῃ ὅσον ἔδει τὴν φωνήν, δικαιώσας οὕτω τὴν ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐντεῦθεν ἀποχώρησίν του⁷⁾· καὶ ὅμως πρὸ δύο ἐτῶν εἶχε διεγείρει τὸν θαυμασμὸν τοῦ κοινοῦ ὑποκρινόμενος τὸν Τεῦκρον ἐν Εὐρυσάκει⁸⁾.

1) Cic. pro Rosc. 11, 30, ὁ λόγος ἐξεφωνήθη τὸ 87 π. Χ.

2) Cic. pro Rosc. 10, 29 κ. ἐ.

3) Plin. 9, 59, 122. 10, 72, 141. Πλούτ. Κικερ. 5. Val. Max. 9, 1, 2

4) Pro Sestio 58, 123. *praeclara vox ejus.*

5) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι 57, 121, *cum ita dolenter ageret causam meam ut vox ejus... lacrimis impediretur.*

6) Epist. 2, 1, 80. Quint. 11, 3. 111. *Plus autem affectus habent lentiora, ideoque Roscius citatior, Aesopus gravior fuit, quod ille comoedias, hic tragoedias egit.*

7) Cic. ad fam. 7, 1, 2.

8) Ribbeck σ. 676 καὶ Lange σ. 19 ἐν τῇ *Vindiciae trag. romanae* πραγματεία.

Ἄλλους τινὰς συγχρόνους τότε ἢ μικρόν τι νεωτέρους, ὡς τὸν Ἀντιφῶντα, Δίφιλον, Σπινθήρα, Πάμφιλον, Φούφιον, Φωκαῖον καὶ Ἀμφίωνα, διδάξαντας οὐχὶ πολὺ εὐδοκίμως περὶ τὰ 50 καὶ 60 π. Χ. ὀνομάζει ὁ Ribbeck¹⁾.

Ἐν τῇ εἰς Stichum τοῦ Πλάτου διδασκαλίᾳ φέρεται ὡς actor ὁ Γάιος Πουβλίλιος Πολλίων καὶ ἐν ταῖς τοῦ Τερεντίου ὁ Λεύκιος Ἀμβίνιος Τουρπίων²⁾ καὶ Λ. Ἀτίλιος Πραϊνεστίνος καὶ Λ. Σέργιος καὶ Μινούτιος Πρόθυμος³⁾. ἀλλὰ οὐδὲν πλέον γινώσκομεν ἢ τὰ ὀνόματα αὐτῶν.

6) Περὶ προσωπίδων καὶ στολῆς ὑποκριτῶν.

Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ ἐμφανιζόμενοι εἰς τὰ φεσκεννίνα ἄσματα, τὰς δραματικὰς σατύρας καὶ ὕστερον εἰς τὰ ἀτελλανὰ δράματα ὑποκριτῶν φαίνεται ὅτι ἐκάλυπτον τὸ πρόσωπον διὰ προσωπίδων· διότι ὁ Βιργίλιος⁴⁾ λέγει ὅτι οἱ τοιοῦτων ἄσμάτων ὑποκριταὶ ἐκάλυπτον τὸ πρόσωπον μὲ κοίλους φλοιούς δένδρων, καὶ διότι ἐφεξῆς οἱ τοιοῦτοι ἔφερον προσωπίδας, δι' ὅ καὶ *personati* ἐκαλοῦντο, κατ' ἐξοχὴν δὲ οἱ τῶν Ἀτελλανῶν δραμάτων ὑποκριταὶ⁵⁾.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ κάλυμμα τοῦτο τοῦ προσώπου ἦτο παρὰ Ῥωμαίοις καθιερωμένον τρόπον τινὰ εἰς τὴν ἐγγύριον ποίησιν, δὲν συνεχωρεῖτο νὰ φέρωσιν αὐτὸ οἱ τῶν ἑλληνικῶν δραμάτων ὑποκριταί, ὅπως οὐδὲ εἰς τὴν ἐγγύριον δραματικὴν ποίησιν συνεχωρεῖτο νὰ ἐμφανίζωνται

1) Ribbeck σ. 676 καὶ Lange σ. 49 ἐνθα ἀνωτέρω.

2) Περὶ τούτου λέγει ὁ Κικέρων (de Senect. 14. 48) ὅτι ἦτο λίαν ἀρεστός ὑποκριτῆς τις συγχρόνους αὐτοῦ τῷ 150 π. Χ., ὅτε ὑποτίθεται ὅτι ἐγένετο ὁ περὶ γήρας διάλογος οὗτος.

3) Ἐδίδαξεν οὗτος μετὰ τὸ 146 π. Χ. τοὺς Ἀδελφοὺς καὶ τὸν Εὐνοῦχον τοῦ Τερεντίου, εἰσαγαγὼν πρῶτος τὴν χρῆσιν τῶν προσωπίδων εἰς ταῦτα τὰ δράματα. Ribbeck σ. 661.

4) Ἐν Geor. 2, 388 πρβ. Mommsen ἐν β. ἰστ. 1, 228.

5) Festus ἐν λ. *personatus* βλ. καὶ τὰ ἐν Ἀθηναίου τόμ. 6 σελ. 61.

ὑποκριταὶ οὗτοι, ἵνα μὴ μολύνωσιν αὐτὴν, ὅπως ὁ Λίβιος¹⁾ λέγει.

Ἐντεῦθεν πιθανὸν εἶναι ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτὸν ἀναφανέντες ὑποκριταὶ μέχρι τῶν Πακουβίου καὶ Ἀττίου χρόνων δὲν ἔφερον προσωπίδας, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὀρθότριχας φόβας ἢ ὄγκους (*galeros*), φενάκην δηλαδὴ ἐκ διαφόρου χρώματος, λευκοῦ, μέλκνος, φαιοῦ, ὅπως οὕτω διακρίνηται ἢ τῶν ἐμφανιζομένων ἐν τῷ δράματι προσώπων ἡλικία, ὡς ὁ γραμματικὸς Διομήδης λέγει²⁾. Τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦτον ὄγκον ἐννοεῖ καὶ ὁ Βάρρων ἐν τινὶ τῶν σατυρῶν του³⁾, λέγων ὅτι οἱ *tragici prodeunt cum capite gibbero, cum antiqua lege ad frontem superficies accedebat*. Σύνηθες βεβαίως ἦτο νὰ χρωματίζωσι τὴν ὄψιν, μάλιστα ἐπὶ γυναικείων προσώπων, καὶ τὰς χεῖρας νὰ λευκαίνωσι διὰ γύψου ἢ ἄλλων μέσων⁴⁾, ὡς ἡ Μήδεια παρ' Ἐννίω, ἐνόσω δὲν ἔφερον οἱ ὑποκριταὶ ἑλλ. δραμάτων προσωπίδας. Ἐκ τῶν ἐπομένων ὅμως μαρτυριῶν τῶν Ῥωμαίων γραμματικῶν καθίσταται πιθανόν, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Τερεντίου περὶ τὰ 160 π. Χ. ἐνεφανίζοντο ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ οἱ τῶν ἑλλ. δραμάτων (*fabulae palliatae*) ὑποκριταὶ προσωπιδοφόροι· διαφωνοῦσιν ὅμως οὗτοι περὶ τῆς πρώτης χρήσεως τῶν προσωπίδων ὑπὸ τῶν ὑποκριτῶν τούτων.

Παρὰ τοῦ Δονάτου⁵⁾ μανθάνομεν ὅτι πρῶτοι ἐδίδαξαν δράματα προσωπιδοφόροι κωμῶδιστὴν μὲν ὁ Κίγκιος Φαλίσκος, τραγῶδιστὴν δὲ ὁ Μινούκιος Πρόθυμος. Ὁ τελευταῖος γνωστὸν εἶναι ὅτι ἐδίδαξε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τερεν-

1) Ἐν β. βλ. 7, 2.

2) Deomed. ἐν σ. 489, 10.

3) Ἐν Eumenid. fr. 43

4) Cic. ad. fam. 7, 6. *manibus gypsatis*.

5) De com. et trag. σ. 10, R. «*Personati primi egisse dicuntur comœdiam Cincius Faliscus, tragoediam Minucius Prothymos.*

τίου τούς Ἀδελφούς αὐτοῦ, καὶ τὸν Εὐνοῦχον¹⁾ μετὰ τὸ 146 π. Χ. Ὁ νεωτερισμὸς οὗτος προϋποθέτει μεγάλην τοῦ ὑποκριτοῦ τούτου ὑπόληψιν παρὰ τῷ κοινῷ τῆς Ῥώμης, ὅπερ ἠνέχθη τὴν τοιαύτην καινοτομίαν παρὰ τὰ εἰθισμένα. Καὶ ὁμῶς ὁ αὐτὸς Δόνατος ἐν προοιμίῳ Ἀδελφῶν λέγει ὅτι ἡ κωμῳδία αὕτη ἐδιδάχθη τὸ 161 π. Χ. ὑπὸ *Ambivii καὶ Turpionis, qui cum suis gregibus jam tum personati agebant*. Παρὰ Διομήδους²⁾ ὁμῶς μανθάνομεν τὸναντίον ὅτι ὁ Ῥώσκιος πρῶτος ἐνεφανίσθη προσωπιδοφόρος ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ὅστις εἶναι νεώτερος τοῦ Προθύμου. Ὅπως συμβιβάσῃ τὴν διαφωνίαν ταύτην ὁ Ribbeck³⁾ δέχεται ὅτι ὁ νέος Ῥώσκιος, ἐργαζόμενος ὑπὸ τὸν Πρόθυμον ὡς πρωταγωνιστὴν ἢ ἀρχηγὸν ἐταιρίας ὑποκριτῶν, ἐνεφανίσθη καὶ αὐτὸς, ἢ αὐτὸς μόνος, προσωπιδοφόρος, ὅπως καλύψῃ τὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ του ἀσχημίαν, παραβλώψων.

Ἐπειδὴ διὰ τῆς καλύψεως τοῦ προσώπου καθίστατο ἀδύνατος ἡ ἀκριβὴς δήλωσις τῶν παθῶν, πιθανὸν, καὶ ὅτε ἐπῆλθεν ἡ τῶν προσωπίδων χρῆσις, νὰ ἐνεφανίζοντο καὶ ἄνευ τούτων οἱ ὑποκριταί· διότι ὑπάρχουσι μέρη κωμῳδιῶν, ὡς οἱ *Captivi* Πλάτου σ. 200, ὁ τοῦ Τερ. Φορμίων 210 κ.έ., ἅτινα ἀπαιτοῦσιν ἰσχυροὺς μορφασμοὺς τοῦ προσώπου. Πλὴν τούτου δὲ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς οἱ μορφασμοὶ καὶ αἱ κινήσεις τοῦ προσώπου ἦσαν οὐσιῶδες μέρος τῆς διδασκαλίας τοῦ δράματος· διὸ οἱ Ῥωμαῖοι χάριν τῶν μορφασμῶν τούτων καὶ ἐπὶ τοῦ διαλογικοῦ μέρους λέγουσιν *agere versus*· διότι διελέγοντο μετὰ ἰσχυρῶν συμπαθητικῶν κινήσεων⁴⁾. Τὰ πρόσωπα τῶν γυναικῶν βεβχίως ὑπεκρίνοντο οἱ ὑποκριταί προσωπιδοφόροι, ὡς ὁ Δόνατος ἐν Ἀνδρ. 746 λέγει· διότι οἱ ταύτας ὑποκρινόμενοι ἦσαν ἄνδρες. Ὡσαύτως

προσωπιδοφόροι δέον νὰ ἐνεφανίζετο ἐν Ἀμφιτρώωνι ὁ Ἑρμῆς καὶ Σωσίας, ὁ Ζεὺς καὶ Ἀμφιτρώων, οἱ Δίδυμοι ἐν Μεναίχμοις καὶ ἐπὶ τοῦ Πλάτου ἤδη.

Ἄλλος δὲ λόγος, δι' ὃν ἦσαν χρήσιμοι αἱ προσωπίδες καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ὑποκριτάς, εἶναι ὅτι δι' αὐτῶν ἐπετείνετο ἡ φωνὴ¹⁾. ὅπερ ἦτο ἀναγκαῖον, ὅπως κάλλιον ἀκούονται οἱ ὑποκριταί ἐν μεγάλῳ καὶ ἀνοικτῷ θεάτρῳ. Καὶ ὁμῶς ὁ νεωτερισμὸς οὗτος, ὅστις περὶ τὰ 100 π. Χ. δὲν ἤρρεσεν εἰς τοὺς συγχρόνους κατὰ Κικέρωνα²⁾, ἴσως διότι διὰ τῶν προσωπίδων ἐκαλύπτετο τὸ πρόσωπον καὶ οἱ τοῦ προσώπου μορφασμοί, ὡς καὶ ἡ δι' αὐτοῦ δήλωσις τῶν ψυχικῶν παθῶν δὲν κατωρθοῦτο. Κατ' ὀλίγον ὁμῶς ἐσυνήθισε τὸ κοινὸν καὶ ἐδέχετο τοὺς ὑποκριτάς πάντας προσωπιδοφόρους· διότι ὁ Κικέρων λέγει ὡς σύννηθες ἤδη τὸ 91 π. Χ., ὅτε ὑποτίθεται ὅτι ἐγένετο ὁ περὶ ῥήτορος διάλογός του, ὅτι καὶ ὑπὸ τὰς προσωπίδας ἐφάνετο ἡ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ὑποκριτῶν γοργότης καὶ λάμψις³⁾.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι αἱ προσωπίδες παρεσκευάζοντο ἀναλόγως τῶν ἐν τοῖς δράμασι προσώπων καὶ κατὰ τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν. Λέγεται δὲ μάλιστα ὅτι καὶ οἱ ὑποκριταί προηγουμένως ἐγυμνάζοντο, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες τὴν προσωπίδα των, ὅπως συμφώνως τῇ προσωπίδι ποιῶσι τοὺς μορφασμοὺς αὐτῶν, ὡς ἐποίει ὁ Αἰσωπος⁴⁾. Τὴν ἐντεῦθεν προερχομένην ποικιλίαν τῶν προσωπίδων ἐμφαίνουσι καὶ αἱ ἐν τοῖς Προπυλαίοις τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν ἐκτεθειμέναι πολλαὶ λίθιναι προσωπίδες, αἵτινες ἀνήκουν εἰς τὰ παρακείμενα θέατρα ὡς κοσμήματα αὐτῶν⁵⁾.

1) Gell. 5, 7. Ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα persona ἐκ τοῦ personare ἤχου.

2) De orat. 3, 59, 221.

3) De orat. 2, 46, 193. Saepe ipse vidi, ut ex persona mihi ardere oculi hominis histrionis viderentur.

4) Fronto, σελ. 147. Nub.

5) Βλ. καὶ ἄλλας προσωπίδας παρὰ Wieseler Theaterw. taf. V. 9—52. Quintil. 11, 3, 73. In eis quae ad scenam componuntur, faber

1) Donatus prol. εἰς Εὐνοῦχ.

2) Ἐν σελ. 489 K. 3) Ἐν σελ. 661.

4) Βλ. Lorenz ἐν Mortellaria Πλάτου σελ. 14, 17 εἰσαγωγῆς.

Πλὴν τοῦ προσώπου καὶ τὸ ὅλον σῶμα ὑποκριτῶν τινῶν μετεβάλλετο δι' ἐξωτερικῶν μέσων, ὅπως κατασταθῶσι μᾶλλον γελοῖοι ἐν ταῖς κωμωδίαις, ὡς βλέπομεν ἐν τοῖς σωζομένοις μνημείοις παρὰ Wieseler, καὶ ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐκ μαρτυριῶν τοῦ Πλάτου ἐν Ψευδύλῳ 1218. ἐνθα εἰσάγεται δοῦλος:

Rufus quidam, ventriosus, crassis ruris, subniger, magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum magnis pedibus ¹).

Τὰς στολὰς τῶν ὑποκριτῶν καὶ τοῦ χοροῦ παρεῖχεν ὁ χορηγός, ὡς ῥητῶς λέγει τοῦτο ὁ Πλάτωνος ²)

Hóθεν ornamenta? abs chorago sumito;

Dare debet praebenda aediles locaverunt.

ἐπὶ χρηματικῇ ἀμοιβῇ διδομένη ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐορτῆς ἀρχῶν. Ἀλλὰ τίς ὁ χορηγός οὗτος παρὰ Ῥωμαίοις δὲν γινώσκομεν· ἴσως αὐτός ὁ ἀρχηγός τῶν ὑποκριτῶν ἢ ὁ τοῦ χοροῦ μᾶλλον, ὅστις συνεφώνει περὶ τούτου μετὰ τῆς ἐχούσης τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐορτῆς ἀρχῆς ³).

Πᾶσα ἢ τῶν ὑποκριτῶν ἐνδυμασία καὶ λοιπὰ κοσμηματα ἦσαν ἐν ἀρχῇ ὀλίγα καὶ εὐτελῆ καὶ συνήθη τοῖς ἐν

lis artifices pronuntiandi a personis quoque affectus mutantur, ut sit Aërope in tragoedia tristis, atrox (ἐκτός αὐτῆς ἐξ ὀργῆς) Medea, attonitus (καταβεβλημένος ἐκ τῆς λύπης) Ajax, truculentus (ἄγριος) Hercules. πρβ. Πολυδ. Ὀνομ. 4, 133, ἐνθα περὶ προσωπίδων.

1) Πρβ. Asin. 400. Phorm. 51. Mercat. 640. καὶ Lorenz ἐν Mortell. προλεγ. σ. 15.

2) Persa 159 κ. ἐ. Trin. στίχ. 855.

3) Ὀνομάζεται μὲν οὗτος καθ' ἑλληνικὸν ἔθος χορηγός, οὐδὲν κοινὸν ὅμως ἔχει πρὸς τοὺς τῶν Ἀθηναίων χορηγούς, οὔτινες τιμῆς καὶ φιλοτιμίας χάριν ἐξ ἰδίων κατέβαλλον τὰς τοῦ χοροῦ δαπάνας, ὅπερ ἦτο λειτουργία.

τῷ βίῳ· ἀλλὰ μὲ τὴν πρόοδον τοῦ χρόνου καὶ τῆς πολυτελείας ποικίλα καὶ πολυδάπανα, ὅπως ἀλλαχοῦ εἶπομεν.

Καὶ τὴν μὲν τῶν τῆς κωμωδίας ὑποκριτῶν στολὴν ὑποθέτομεν ὅτι ἦτο αὐτῇ ἢ συνήθης ἐν τῷ κοινῷ βίῳ, ἐξ οὗ ἐλαμβάνοντο τὰ ἐν αὐτῇ πρόσωπα, ἄνδρες καὶ γυναῖκες· ἦσαν δηλαδὴ αὐτὰ τὰ ἐνδύματα τῶν Ἑλλήνων ἐν ταῖς ὑπόθεσιν ἑλληνικῇ ἐχούσαις κωμωδίαις, αὐτὰ τῶν Ῥωμαίων ἐν ταῖς ἐχούσαις ὑπόθεσιν Ῥωμαϊκῇ καὶ πρόσωπα Ῥωμαϊκά. Τῶν μὲν ἀνδρῶν ἐξωμῆς, ἦτοι χιτῶν ἀνευ χειρίδων καὶ ἄσημος, ἀπλοῦς καὶ ἐκ λευκοῦ χρώματος· ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἱμάτιον, ὅπερ τῶν μὲν ἀνδρῶν ἦτο λευκόν, τῶν νέων πορφυροῦν. Οἱ δοῦλοι φέρουσιν ἐπὶ τοῦ χιτῶνος βραχὺ ἐπανώφορον ¹). Οἱ παράσιτοι ἔφερον ἔνδυμα φαῖόν ἢ μέλαν καὶ πολλὰ γελοῖα κοσμήματα. Οἱ χωρικοὶ διφθέρας καὶ βακτηρίαν. Οἱ προαγωγοὶ (lenones) βεβαμμένον ἱμάτιον, ποικίλον ἐπανώφορον καὶ ῥάβδον ἐν χερσίν. Αἱ ἱερεῖαι καὶ παρθένοι λευκὰ ἐνδύματα, αἱ γραῖαι κίτρινα ἢ κυανᾶ, αἱ lenae ταινίδιον πορφυροῦν περὶ τὴν κεφαλὴν ²).

Ἐν δὲ ταῖς ἑλλ. τραγωδίαις τὴν θέσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κοθοῦρνου ἐπέτρεχεν ἢ κρηπίς, πηχεῖα ἐκ ξύλου ἢ δέρματος βάσις ὑποδήματος, ἀρκετὰ ὑψηλὴ, καθιστῶσα ὑψηλὰ τὰ τραγικὰ πρόσωπα· ἢ δὲ διπλὴ τήβεννος (toga duplex) ³) ἐπέτρεχε τὴν θέσιν τοῦ βασιλικοῦ μακροῦ πορφυροῦ ἐπενδύτου, τῆς χλαίνης (laena), ἀνθ' ἧς ὕστερον ἔφερον τὸ σύρμα (pallam) κελούμενον. Ἐν δὲ ταῖς Ῥωμαϊκῆς ὑποθέσεως τραγωδίαις τὰ πρωτεύοντα πρόσωπα ἔφερον βεβαίως τὴν περιπόρφυρον τήβεννον (praetextam togam), ἐξ ἧς αἱ τοιχῦται τραγωδίαι fabulae praetextatae καλοῦνται.

1) Wieseler ἔ. ἀ. X, 57.

2) Lorenz ἐν προλεγόμενοις εἰς Mostellariam Πλάτου σελ. 16.

3) Ribbeck. σελ. 23, ὃ καὶ ἡρωϊκὸν φόρεμα λέγεται, καὶ ὁμοιότητα εἶχε πρὸς τὴν togam duplicem, ἣν ἔφερον οἱ ἱερεῖς flamines ἐν καιρῷ θυσιῶν.

Πορφυροῦς ἦτο ἔτι καὶ ὁ χιτῶν (tunica) αὐτῶν¹). Ὁ Π. Λέντλος Σπινθήρ, ὑπάτος τῷ 57 π. Χ., λέγεται ὅτι ἐκόσμησε τὰ ἐνδύματα τῶν ὑποκριτῶν μὲ ἀργυρᾶ κοσμήματα²), ἀγνωστον τίνα.

Περὶ τῆς ἐνδυμασίας ἐνὸς ἐκάστου τῶν διαφόρων προσώπων ἐκατέρου γένους, ἀ ἐνεφανίζοντο ἐν ταῖς τραγωδίαις, οὐδὲν σχεδὸν γινώσκωμεν. Συνήθως ὁ Ὀδυσσεὺς φέρει τὸν ναυτικὸν πῖλον (pileus), ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ Νεοπτόλεμος δίαδημα, εἰς δὴλωσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος, δὲν φέρουσιν ὅμως σκῆπτρον, διότι τοῦτο φέρουσι μόνοι οἱ Ἀτρεΐδαι ἐν τῇ ἀριστερᾷ εἰς δὴλωσιν τῆς ἀρχῆς τῶν³). Μάχιμοι ἄνδρες φέρουσι πορφυρᾶν χλαμύδα· σύρμα, μακρὸν δηλαδὴ συρόμενον πορφυροῦν ἐπενδύτην, οἱ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες, καὶ οἱ πενθοῦντες ἔτι, ἀλλὰ μὲ διάφορον χρῶμα, ὅπως δεῖξωσι τὴν ἐν τούτοις ἀδιαφορίαν τῶν⁴), ὡς ὁ Θυέστης καὶ ἡ Ἀντιγόνη⁵). Ἐκ τῶν σωζομένων μνημείων τῆς τέχνης ἐπὶ ἀγγείων καὶ τοιχογραφιῶν καὶ μωσαϊκῶν ὀλίγιστα ἐξάγομεν περὶ τῆς στολῆς τῶν ὑποκριτῶν καὶ μάλιστα τῆς τραγωδίας, καὶ ταῦτα οὐχὶ βέβαια· διότι ἄδηλον ἂν ἀναφέρονται εἰς ἑλληνικὸν ἢ ῥωμαϊκὸν θέατρον αἱ παρὰ Wieseler⁶) εἰκόνες, αἵτινες φέρουσι πᾶσαι ποδῆρεις χιτῶνας (talares tunicas) μὲ διάφορα ἐπανωφόρια καὶ ὑποδήματα ξύλινα χονδροειδῆ. Αἱ δὲ ἄλλαι παρὰ τῷ αὐτῷ Wieseler⁷) εἰσι γεγραμμέναι τὸν 8 ἢ 9 μ. Χ. αἰῶνα κατὰ μίμησιν ἀρχαίων εἰκόνων τῆς λαμπρᾶς ἐπο-

1) Val. Max. 2. 4. 6. — Varro L. L. 5, 113.

2) Val. 2. 4. argentatis choragiis P. Lentulus Spintther adornavit (scenam)· antea poenicis indutam tunicis.

3) Donat. de trag. σ. 11.— Ovid. am. 3, 1, 13.

4) Donat. 2. 4. 12.

5) Juven. 8, 228.

6) Ἐν Theaterw. VII καὶ VIII πρβ. καὶ Ribbeck 2. 4. σελ. 663.

7) Αὐτόθι, Χ. πρβ. σ. 64 καὶ 80.

χῆς κατὰ τὸν Wieseler καὶ Friedlaender¹). Εἰς τὰς εἰκόνας ταύτας παρατηροῦνται ἀναξυρίδες²), χιτῶν (tunica) μὲ χειρίδας καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἱμάτιον (pallium), καὶ εἰς στρακτιώτας ἢ χλαμύς³).

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ.

Ἐκ τῆς καθόλου συνηθείας τῶν Ῥωμαίων νὰ μιμῶνται τὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν πᾶσιν ἔπεται ὅτι καὶ ἐν τῇ τῶν δραμάτων οἰκονομίᾳ οὐδεμία ἐγένετο παρ' αὐτοῖς μεταβολή. Ἀνάγκη ὅμως νὰ γινώσκωμεν ὅποια ἑλληνικὰ πρωτότυπα εἶχον ὑπ' ὄψιν οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τε τῇ τραγωδίᾳ καὶ τῇ κωμωδίᾳ, διότι τούτων τὴν οἰκονομίαν ἐτήρησαν.

Καὶ ἐν μὲν τῇ τραγωδίᾳ πρωτότυπα εἶχον κατὰ τὰς Welker καὶ Ribbeck ἐρέυνας κυρίως τὴν τοῦ Εὐριπίδου καὶ τὴν κατ' αὐτὸν ὕστερον ἐπικρατήσασαν ἐν θεάτροις τραγικὴν ποίησιν τῶν Ἑλλήνων⁴). Ταύτης τὴν μέθοδον τοῦ διασκευάζειν ἀρχαιοτέρων ποιητῶν μυθικὰς ὑποθέσεις παραλαβόντες ἐμιμήθησαν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τραγικοὶ, προτιμῶντες πεπλεγμένας ὑποθέσεις, ἐν αἷς ἡ ἄλογος μοῖρα δεσπόζει καὶ αἱ ἀναγνωρίσεις καὶ οἱ ἀπὸ μηχανῆς θεοὶ εἰσι συνηθεῖς, καὶ μάλιστα μυθολογικὰς τοῦ ἡρωϊκοῦ πρὸ πάντων κύκλου διὰ τὴν πιστευομένην συγγένειαν τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Τρῶας⁵). Οὐχ ἦττον ὅμως καὶ οὗτοι ἀποπειρῶνται νὰ συντάξωσι καὶ ἱστορικῶν ὑποθέσεων τραγωδίας, καὶ νὰ ἀνα-

1) Ἐνθ. ἀν. σελ. 544, 74. 2) Wieseler σ. 71.

3) Αὐτ. σ. 72. 4) Ribbeck σ. 632.

5) Βλ. τὰ ὀνόματα τῶν ῥωμαϊκῶν τραγωδιῶν παρὰ Ribbeck ἐν σ. 684 κ. ε. καὶ οὖς Ἑλληνας τραγικοὺς οἱ Ῥωμαῖοι ἐμιμήθησαν, ἐξ ὧν βεβαιοῦνται τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα· ἀνάγνωθι καὶ τὴν περὶ ἑλλ. τραγωδίας εἰσαγωγὴν τούτου.

ζητῶσι μύθους, ὧν δὲν ἐγένετο πολλή χρῆσις παρὰ τῶν προγενεστέρων.

Ἄδυνατουῦμεν ὅμως νὰ γινώσκωμεν ἀκριβῶς ὑποίας φάσεις καὶ μεταβολὰς ὑπέστη ἡ ῥωμαϊκὴ τραγωδία ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου, διότι οὔτε ἀκριβεῖς περὶ τούτων εἰδήσεις οὔτε ὀλόκληροι τραγωδία διεσώθησαν, εἰ μὴ ἀποσπάσματα, ἐξ ὧν μόνις δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν γενικὰ τινὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῶν. Φαίνεται ὅμως ὅτι οὐσιώδεις μεταβολὰς δὲν ὑπέστη ἡ τραγωδία ἐν τῇ οἰκονομίᾳ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις.

Ἐν δὲ τῇ κωμῳδίᾳ, μιμηθέντες οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς τῆς μέσης, πρὸ πάντων δὲ τοὺς τῆς νεωτέρας τῶν Ἑλλήνων κωμῳδίας ποιητὰς, καθ' ὃν τρόπον εἶπομεν ἐν τῇ περὶ κωμικῆς ποιήσεως τῶν Ῥωμαίων πραγματείᾳ ἡμῶν¹⁾, ἐπόμενον εἶναι ὅτι ἐτήρησαν τὴν τε οἰκονομίαν ταύτης καὶ οὐς νεωτερισμοὺς εἰσήγαγον ἐν αὐτῇ οἱ πρόδρομοι αὐτῶν Ἑλληνας ποιηταί.

Ἡ τοῦ χοροῦ πρὸ πάντων ἔλλειψις ὑπάρχει ἐν τε ταῖς ἑλληνικαῖς ταύταις κωμῳδίαις καὶ ἐν ταῖς ῥωμαϊκαῖς²⁾. ἐν μὲν ταῖς ἑλληνικαῖς διὰ τὴν ἀπορίαν τῶν τότε ἑλληνικῶν πόλεων ἴσως, ἐν δὲ ταῖς ῥωμαϊκαῖς διὰ τὴν μίμησιν ἐκείνων καὶ δι' ἔλλειψιν τοῦ ἀπαιτουμένου ἐντέχνου προσωποῦ καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀπειρίαν καὶ ἀμάθειαν τοῦ ῥωμαϊκοῦ κοινοῦ, ὅπερ ἠρέσκετο μᾶλλον εἰς μίμους καὶ παντομίμους ἢ εἰς χορικὰ ἄσματα, ἀπαιτοῦντα καὶ μουσικὴν καὶ ὄρχησιν καὶ δραματικὴν τέχνην ἕξοχον.

Ἡ ὑπαρξίς τοῦ χοροῦ ἐν ταῖς ῥωμαϊκαῖς τραγωδίαις μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων³⁾, βεβαιοῦται δὲ καὶ ἐκ τῶν

1) Δημοσιευθεῖσι ἐν τῷ ε' τόμῳ τοῦ Ἀθηναίου ἀπὸ σελ. 219.

2) Diomed. 3 σ. 389 P = 394 K. Latinae comoediae chorum non habent sed duobus membris tantum constant, diverbio et cantico.

3) Μέχρι πρὸ τινῶν δεκαετηρίδων ἀμφεβάλλετο ἂν αἱ ῥωμ. τραγω-

σωζομένων ἀποσπασμάτων¹⁾, ἀλλὰ μὲ τὸν νεωτερισμὸν τοῦτον, ὅτι θέσις αὐτοῦ εἶναι ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ λογείου²⁾, οὐχὶ δὲ ἐπὶ τῆς θυμέλης, διότι τοιαύτη δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ θεάτρῳ δι' οὐς λόγους ἀνωτέρῳ εἶπομεν³⁾.

Ὁ χορὸς τῶν ῥωμαϊκῶν τραγωδιῶν δὲν πληροῖ μόνον τὸ κενὸν μεταξὺ ἐπεισοδίων ἢ πράξεων δι' ἄσμάτων⁴⁾, ἀλλὰ λαμβάνει μέρος καὶ εἰς τοὺς διαλόγους καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν, ὅπως καὶ παρ' Ἑλλησι πολλάκις. Ἄδηλον ὅμως ἂν τὰ ἄσματα τοῦ εἶχον ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος ἢ ἦσαν ξένα αὐτῆς, ὅπως συνέβαιεν ἤδη παρ' Εὐριπίδῃ καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν τραγικοῖς Ἑλλησι, παρ' οἷς τὰ τοῦ χοροῦ ἄσματα ἦσαν ἐμβόλιμα κατ' Ἀριστοτέλη⁵⁾, ὃ καὶ οὗτος κατακρίνει καὶ ὁ Ὀράτιος⁶⁾, διότι τὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα οὐδέτερον ἀποδεικνύουσιν. Ἄν τὸ τοῦ Ὀρατίου παράγγελμα, *actoris partes chorus officiumque virile defendat*, νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος ὁ χορὸς, καὶ ὡς ἀγαθὸς φίλος νὰ προτρέπη εἰς τὰ ὀρθὰ, ν' ἀποτρέπη δὲ ἀπὸ τῶν κακῶν, ἐλευθέραν τὴν διάνοιαν ἔχων ἀπὸ τῶν ταρρασσόντων αὐτὴν παθῶν, καὶ φίλος φαινόμενος τοῦ δικαίου καὶ ἀγαθοῦ, ἐχθρὸς δὲ τοῦ κακοῦ ἄνευ συμπαθείας ἢ ἀντιπαθείας πρὸς τὰ πρόσωπα, συλλυπούμενος μὲ τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας, ἀγανακτῶν

δαίαι εἶχον χορὸν, νῦν ὅμως εἶναι ἀναμφισβήτητον τοῦτο (βλ. Friedlaender ἔ. ἀ. 541, 61).

1) Βλ. παραδείγματα παρὰ Ribbeck σ. 637. 2) Vitruv. V. 6, 2.

3) Ἀπὸ σελ. 264 κ. ἐ. ἐν τῷ δ'. τεύχει τοῦ ἔτους τούτου.

4) Donat. εἰς Andriae ὑπόθεσιν. Est igitur attente animadvertendum ubi et quando scena vacua sit ob omnibus personis, ut in ea chorus vel tibicen audiri possit; quod cum viderimus, ibi actum esse finitum debemus agnoscere. ὅτι ἐνταῦθα εἶναι τῆς πρᾶξεως τὸ τέλος.

5) Ἐν Ποιητ. κεφ. 18. 6) Ἐν Ποιητ. τεχ. 194.

Neu quid medios interciuat actus, quod non proposito conducat et haereat apte.

κατὰ τῶν φαύλων, καὶ ἐν γένει φαινόμενος δίκαιος κρι-
τῆς τῶν δρωμένων, προστάτης καὶ διδάσκαλος τῶν ἀγα-
θῶν καὶ πρόμαχος τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς καὶ
τῆς ἀρετῆς, οἷος ἀληθῶς φαίνεται ὁ χορὸς παρὰ Σοφο-
κλεῖ καὶ Λίσχύλῳ· ἂν δηλονότι ὁ ῥωμαϊκὸς χορὸς ἦτο
τοιούτος ἢ ὄχι καὶ κατὰ πόσον, τοῦτο ἐζηρῳάτο, ὡς εἰ-
κὸς, ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, ὃ ἐμιμεῖτο ὁ ῥωμαῖος τραγικός·
ἂν μὲν τοῦτο ἀνῆκεν εἰς τὴν πρὸ τοῦ Εὐριπίδου ποίησιν,
τότε πιθανῶς εἶχε τὰ παρὰ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Ὁρα-
τίου ἀπαιτούμενα· ἂν δὲ τούναντίον εἰς τοὺς περὶ τὸν Εὐ-
ριπίδην καὶ Ἀγάθωνα, τότε ὁ χορὸς φαίνεται ὅτι ἦτο ξέ-
νος τῆς πράξεως καὶ τὰ ἄσματα αὐτοῦ ἐμβόλιμα. Πλὴν
τούτου δὲ καὶ ὁ ἐντεχνος καὶ ὁ ἐναρμόνιος ῥυθμὸς τοῦ
πρωτοτύπου, τὸ ὕψος καὶ ἡ ἐμβρίθεια τῶν ἐννοιῶν, ἡ ἐνάρ-
γεια τῶν εἰκόνων καὶ ἡ αὐστηρὰ ἀρμονία τῆς οἰκονομίας
τῶν μερῶν ἔπασχον βέβαια δεινῶς ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἀπομι-
μῆσει κατὰ τὴν δόξαν τοῦ Ριβεκίου¹⁾ καὶ τὰ σωζόμενα
ἀποσπάσματα.

Οὐ μόνον δὲ εἰς τὰς ἐκ μιμῆσεως ἐλληνικῶν τραγωδιῶν
συνταχθεῖσας ῥωμαϊκὰς ὑπῆρχε τοιοῦτος ὁ χορὸς, ἀλλὰ
καὶ εἰς τὰς ὑπόθεσιν ῥωμαϊκὴν ἐχούσας, τὰς praetextatas
λεγομένας, διότι καὶ ἐν ταύταις ἐμφανίζεται χορὸς στρα-
τιωτῶν ὡς ἐν τῷ Δεκίῳ²⁾ τοῦ Ἀττίου, χορὸς ποιμένων ἐν
Lupo καὶ Ῥωμύλῳ τοῦ Ναιβίου, καὶ σαβίνων γυναικῶν
ἐν Σαβίναϊς τοῦ Ἐννίου, καὶ ῥωμαίων πολιτῶν ἐν Βρούτῳ
τοῦ Ἀττίου.

Ὁ χορὸς τῶν ῥωμαϊκῶν τραγωδιῶν εἶχεν, ὡς ὁ ἐλλη-
νικῶν, τὸν κορυφαῖον, τὸν magister chori καὶ τοὺς λοι-
ποὺς ὑποκριτὰς, οἵτινες πάντες ὁμοῦ ὀνομάζονται caetera,
grex, gregales, θίασος ἢ σύνοδος ὑποκριτῶν καὶ περὶ τὸν
Διόνυσον τεχνῆται, ὄντες πάντες καλῶς ἐξησκημένοι³⁾ εἰς

1) Ἐν σελ. 639. 2) Ἀποσπ. VIII καὶ XII παρὰ Ribbeck καὶ
σελ. 639. 3) Εἰς ἀσκησιν χορευτοῦ ἀναφέρεται ἡ παρὰ Wieseler
tab. XII εἰκὼν 45.

τὸ ἔργον των, δι' ὃ καλοῦνται καὶ artifices. Τὸ πλῆθος
αὐτῶν ἦτο διάφορον κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος καὶ
τὰς περιστάσεις.

2) Μουσικὴ ἐν τοῖς δράμασι τῶν Ῥωμαίων.

Ἐν τοῖς ῥωμαϊκοῖς δράμασι διαστέλλουσιν οἱ γραμμα-
τικοὶ *diverbia* ἢ *deverbia*¹⁾ καὶ *cantica*. Καὶ εἰς μὲν τὰ
πρῶτα καταλέγουσι τὰ ἐν τριμέτροις ἰαμβικοῖς (*senariis*)
μέρη τοῦ δράματος, ἃ ἄνευ μουσικῆς ἀπηγγέλλοντο ψιλῇ
τῇ φωνῇ ὑπὸ τῶν ὑποκριτῶν ἐν μονολόγοις ἢ καὶ διαλό-
γοις· εἰς δὲ τὰ *cantica* περιλαμβάνουσι πάντα ὅσα ἤδοντο
πρὸς τὸν αὐλὸν εἴτε ὑφ' ἐνός, ὡς μονωδία, εἴτε ὑπὸ δύο
καὶ πλειόνων, ὡς ἀπλᾶ ἄσματα ἢ καὶ ἐν διαλόγοις.

Ὁ ἱστορικὸς Λίβιος²⁾ ὁμῶς *cantica* λέγει μόνον τὰς μο-
νωδίας, ἐνθα περὶ Ἀνδρονίκου ἱστορεῖ, ὡς ἀνωτέρω εἶδο-
μεν, ὅτι οὗτος ἐκ τοῦ συχνοῦ ἄσματος παθῶν τὴν φωνὴν
ἐξητήσατο καὶ ἐδόθη αὐτῷ παῖς (*puer*, δοῦλος ἢ ἀπελεύ-
θερος), ὅστις τοῦ λοιποῦ ἦδε πρὸς τὸν αὐλὸν, αὐτοῦ ἐκ-
τελοῦντος τὰ σχήματα καὶ χειρονομίας, ἃς ἡ ἐννοια τοῦ
ἀδομένου ἀπῆτει. Ὡστε ἀπὸ τοῦδε τρεῖς ἐλάβανον μέρος
εἰς τὰ *cantica*, τὰς μονωδίας δηλαδὴ, ὁ ἀοιδός, ὁ αὐλητῆς
cantor, *tibicen* καὶ ὁ *actor* ἢ παντομίμος³⁾. Ἐν αὐτῷ τοῦτο
ἐτηρεῖτο καὶ ὕστερον ἐν τοῖς ἄσμασι τῶν δραμάτων, ἐνθα
πλείονες τοῦ ἐνός ἤδον *cantica*, ἀδηλον· φαίνεται ὁμῶς

1) Τὴν δευτέραν γραφὴν προτιμᾷ ὁ Ribbeck σ. 633, 2, ὡς συμ-
φωνοῦσαν τοῖς ἐλλ. καταλέγειν, καταλογάδην. πρβ. Ussing ἐν σελ.
170 τοῦ α' τόμου τῶν Πλαύτου κωμωδιῶν, καὶ Spengel ἐν Ἀνδρίῳ
σ. XXXIII.

2) Ἐν 7, 2.

3) Περὶ τοῦ νεωτερισμοῦ τούτου ἐκφράζει δισταγμοὺς ὁ Ribbeck
σ. 24, νομίζων ὅτι οὗτος δὲν ἦτο εὐχολος ἐν θρησκευτικοῖς νὰ προέλθῃ
ἐκ προσωπικῶν λόγων καὶ νὰ τηρηθῇ. Τούτου μὴ ὄντος ὁ Ἀνδρόνικος
ἐν τοῖς *canticis* ἐμιμήθη καθ' ἡμᾶς τὴν συνθήθειαν, ἣτις καθιερώθη
ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως ἐν Ῥώμῃ τῶν Τυρρηνῶν ὑποκριτῶν, οἵτινες μόνον
ἐχόρευσαν πρὸς τὸν αὐλὸν τοὺς γνωστοὺς αὐτοῖς χοροὺς ἄνευ ἄσμα-

ἀπίθανον, ἐκτός ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἐν τοῖς ᾄσμασι τοῦ χοροῦ πρὸ πάντων, ἐν οἷς, ὡς ἐν τοῖς τῶν Ἑλλήνων ὑπορχήμασιν, οἱ μὲν τῶν χορευτῶν ἦδον, ἄλλοι δὲ ὠρχοῦντο πρὸς τὸν αὐλὸν καὶ ἐχειρονόμουν κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ᾄδομένου.

Ἐνθα λοιπὸν πολλοὶ συγχρόνως ἐν ᾄσμασιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐμφανίζονται, ὡς ἐν τέλει τῶν *Capituli* τοῦ Πλάτου, ᾄδουσι πάντες οὗτοι ὁμοῦ ὡς ἐν πρόσωπον¹⁾. Ἐντεῦθεν ὁ Βιτρούβιος ἐν τοῖς προοιμίοις καὶ ἀλλαχοῦ καλεῖ τὰ χορικά τῶν Ἑλλήνων ᾄσματα *cantica*.

Ἐν ταῖς μονωδίαις, αἵτινες περιέχουσι διαφόρους ῥυθμούς καὶ μέτρα, πιθανὸν εἶναι ὅτι μετεβάλλετο κατὰ ταῦτα καὶ ἡ μελωδία, διὸ σημειοῦσι περὶ αὐτῶν οἱ γραμματικοὶ ὅτι εἶναι ᾄσματα ἐκ διαφόρων ῥυθμῶν, *cantica mutatis modis*, διεξαγόμενα συγχρόνως ὑπὸ τοῦ ἀοιδοῦ καὶ τοῦ παντομίμου ἢ τοῦ ὑποκριτοῦ (*actoris et cantoris*).

τὸ ᾄσμα δὲ προσέθησαν ὕστερον οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τοὺς χοροὺς τῶν Τυρρήνων ὥστε πιθανὸν ὅτι ἕκτοτε ἄλλος ἦδεν, ἄλλος ἤυλει καὶ ἄλλος ὠρχεῖτο κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ᾄματος, ὡς καὶ οἱ Ἕλληνες ἐποίουν ἐν τοῖς ὑπορχήμασιν αὐτῶν κατὰ τὸν αὐτὸν Ribbeck (ἐν σελ. 635, 9), εἰκάζοντα τοῦτο ἐκ Λουκιανοῦ περὶ ὀρχήσ. 16. «Ἐν Δίλῳ οὐδὲ ἡ θυσία ἄνευ ὀρχήσεως, ἀλλὰ σὺν ταύτῃ καὶ μετὰ μουσικῆς ἐγίνοντο παίδων χοροὶ συνελθόντες ὑπὸ αὐλῷ καὶ κιθάρα, οἱ μὲν ἐχόρευον, ὑπὸρχοῦντο δὲ οἱ ἄριστοι προκριθέντες ἐξ αὐτῶν τὰ γούν τοῖς χοροῖς γραφόμενα τούτοις ᾄσματα ὑπορχήματα ἐκαλεῖτο, καὶ ἐμπέπληστο τῶν τοιούτων ἡ λύρα».

1) Donat. εἰς Ἐκυρ. 5, 3. 18. reliqua pars argumenti per μονωδῖαν narratur.

Diomed. 494 K. In canticis autem una tantum debet esse persona, aut si duae fuerint, ita esse debent, ut ex occulto una audiat nec colloquatur, sed secum, si opus fuerit, verba faciat.

In choris vero numerus personarum definitus non est, quippe juncti omnes loqui debent quasi voce confusa et concentu in unam personam se formantes.

Cic. pro. Sext. 55, 518. Nam, quum ageretur togata simulans, ut opinor, caterva tota clarissima concentratione concionata est.

Τοιαῦτα *cantica* καταλέγει πολλὰ ὁ Ῥιβέκιος ἐκ τῶν τραγωδιῶν¹⁾. Τοιαῦτα ἔχουσι καὶ αἱ σωζόμεναι κωμωδίαι τοῦ Πλάτου καὶ Τερεντίου πᾶσαι, πλὴν τῶν τοῦ Πλάτου *Miles gloriosus*, *Persa* καὶ *Epidicus* ἴσως²⁾. Τὰ λοιπὰ δὲ μέρη τῶν δραμάτων, ἐν οἷς ἀπαντῶνται τροχαῖκοι τετραμέτροι καταληκτικοὶ ἐν συνεχείᾳ πολλοὶ (*septenarii* καὶ *octonarii*) καὶ ἄλλα μέτρα, πλὴν τῶν ἰαμβικῶν (*senariogum*) τριμέτρων, πιθανὸν εἶναι ὅτι ἀπηγγέλλοντο πρὸς τὸν αὐλὸν ὑπὸ τῶν ὑποκριτῶν μελοδραματικῶς, τουτέστι μετὰ τινος μέλους, ὡς ἐποίει ὁ ὑποκριτῆς Νικόστρατος παρὰ Ξενοφῶντι³⁾. «Εἰς τοιούτους τροχαίους (*septenarius*) ἐκφέρονται ἀγγελίαι καὶ διηγήσεις καὶ περιγραφαί, ἐριστικαὶ ἢ φιλοσοφικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ θεωρίαι, παρατηρήσεις καὶ γνῶμαι, βεβαιώσεις, νουθεσίαι, συμβουλαί, διαταγαί, ἐρωτήσεις καὶ ἔρευναι, εὐχαί, παρακλήσεις, ἰκεσίαι, ἀπειλαί, ἄραι, μομφαί, εἰρωνεῖαι, στοιχομυθίαι καὶ συζητήσεις, ἤρημοι διάλογοι, φιλικαὶ προσρήσεις καὶ προσκλήσεις, προφητικαὶ ὀπτασίαι καὶ παραφροσύνης λόγοι, καὶ ἐν γένει δηλώσεις ποικίλων ψυχικῶν διαθέσεων», ὡς εἰκάζει ὁ Ῥιβέκιος⁴⁾.

Ἐν τισι χειρογράφοις τοῦ Πλάτου διαστέλλονται τὰ *diverbia* ἀπὸ τῶν *cantica*, ἐκεῖνα μὲν διὰ τῶν γραμμάτων *Dv.*, ταῦτα δὲ διὰ τοῦ *C*. Τὸ σημεῖον τοῦτο κεῖται ἐν ταῖς τοῦ Πλάτου καὶ Τερεντίου κωμωδίαις, ἐνθα τὰ μέτρα εἶναι διάφορα⁵⁾.

3) *Ἄλλοι ἐν τοῖς ᾄσμασι καὶ μελοποιοί.*

Τὸ μουσικὸν ὄργανον ὃ συνώδευε τὰ ἐν ταῖς τραγωδίαις

1) Ἐν σελ. 635. 2) Teuffel. ἔ. ἀν. § 16, 4.

3) Ἐν συμποσ. 6, 3. «τετραμέτρα πρὸς τὸν αὐλὸν κατέλεγε». πρβ. Ribbeck σ. 633. καὶ 637. καὶ ἄλλους παρὰ Spengel ἐν Τερ. Ἄνδρῃ εἰσαγωγ. σ. 33, ** 4) Ἐν σελ. 637.

5) Βλ. τοιαῦτα παρὰ Ussing ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Πλάτου κωμωδιῶν τόμ. α', σελ. 170 κ. ε. καὶ Ribbeck σ. 634.

καὶ κωμωδίας ἄσματα ἦσαν οἱ ἀύλοι, ἢ μᾶλλον ὁ διάυλος. Καὶ ἂν μὲν πάντα τὰ ἄσματα εἶχον τὸ αὐτὸ μέλος καὶ ἠδοντο ἀπ' ἀρχῆς πρὸς τὸ αὐτὸ εἶδος τῶν ἀύλων, ἐλέγετο ὅτι τὸ δράμα ὅλον ἐδιδάχθη *tota fabula tibiis paribus*, ἦτοι *dextris* ἢ *sinistris*. ἂν ὁμως μετεβάλλετο τὸ μέλος ἐν τισι, τότε ἠλλασσον καὶ οἱ ἀύλοι, καὶ τὸ δράμα ἐδιδάσκετο *tibiis imparibus*, ἦτοι *dextris et sinistris*¹⁾. Καὶ αἱ μὲν *dextrae tibiae* λέγονται καὶ *Lydiae*, ὧν ἡ φωνὴ ἦτο σοβαρὰ, σεμνὴ καὶ ἤρεμος, αἱ δὲ *sinistrae* λέγονται *Sarranae*, ἦτοι Φοινικικαὶ ἢ Καρχηδονικαὶ, ὧν ἡ φωνὴ ἦτο τραχεῖα καὶ ὀξεῖα, καὶ συνήθεις ἦσαν εἰς ἄσματα χαρᾶς καὶ ζωηρότητος καὶ ἐν γένει σφοδρῶν αἰσθημάτων. Τὰ τοῦ χοροῦ ὁμως ἄσματα ἂν ἦσαν μονωδία, συνωδεύοντο ὑπὸ ἐνὸς μόνου ἀύλου, ὃν ἠύλει ὁ πυθαύλης (*pythaulis*), ἂν δὲ ἠδοντο ὑπὸ παντὸς τοῦ χοροῦ, ὑπὸ δύο ἀύλων, ἦτοι τοῦ διαύλου, ὃν ἠύλει ὁ χοραύλης (*choraulis*)²⁾, ἠρέμα καὶ εὐκρινῶς φουσῶν, διότι καὶ ἡ μουσικὴ τοῦ χοροῦ ἦτο τὸ πάλαι σοβαρὰ καὶ ἀφελές, ὕστερον ὁμως κατέστη ἀδρὰ καὶ ἐκλελυμένη, ὅπερ ἀποδοκιμάζει ὁ Κικέρων³⁾ καὶ Ὁράτιος⁴⁾. Με

1) Donat. praef. Eun. καὶ Adelph. *Modulata est tibiis dextris i. e. Lydiis ob seriam gravitatem, quia fere in omnibus comediis utitur hic (Terentius). Semper tamen mutatis per scenam modis cantica mutavit, quod significat titulus scenae, habens subjectas personis litteras M. M. C.= mutatis modis cantici. Sinistris=Sarranis.* βλ. καὶ Teuffel ἐνθα δ. § 16, 4. καὶ Spengel ἐν εἰσαγωγῇ εἰς Τερεντ. Ἀνδρῶν σελ. VII.

2) Diom. 3, 489. *Quando chorus canebat, choricis tibiis, id est choraulicis, artifex concinebat, in cantico autem pythaulicis responsabat. Sed quod paribus tibiis vel imparibus invenimus scriptum, hoc significat: quodsi quando monodio agebat, unam tibiam inflabat, si quando synodio utrasque.*

3) De legib. 2, 15, 39. *Quae solebant quondam compleri severitate jucunda Livianis et Nævianis modis, nunc ut eadem exultent et cervices oculosque pariter cum modorum flexionibus torqueunt*

4) Ἐν ποιητ. 202 *Accessit numerisque modisque licentia major* πρὸς βλ. 214 καὶ 214.

τὴν πρόοδον λοιπὸν τοῦ χρόνου ἔπαθε καὶ ἡ μουσικὴ τῶν Ῥωμαίων ὅ,τι καὶ ἡ ἐλληνικὴ πάθος, γοργότης, ἐρεθισμὸς τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ πάθη διεδέχθη τὴν προτέραν σοβαρότητα, ἐμβρίθειαν καὶ ἀρχαιοπαράδοτον καὶ σώφρονα χάριν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ μελοποίησις τῶν ἄσματων ἦτο σπουδαῖον ἔργον, καὶ ἐγένετο οὐχὶ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, ὅτε οὗτος δὲν ἦτο μουσικός, ἀλλ' ὑπὸ τεχνίτου μουσικοῦ, ἐν ταῖς σωζομέναις τοῦ Τερεντίου διδασκαλίαις πρὸς τοῖς ἄλλοις σημειοῦται καὶ τὸ τοῦ μουσικοῦ ὄνομα μετὰ τὴν προσθήκην *modulatus* ἢ *modos fecit* *Marcipor Oppii*, ὡς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ *Stichi* τοῦ Πλαύτου, καὶ ἐν ταῖς διδασκαλίαις τῶν κωμωδιῶν τοῦ Τερεντίου ὁ *Flaccus Claudii*¹⁾. Ἡ προσαρτωμένη γενικὴ *Oppii, Claudii* εἰς τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐμφαίνει ὅτι οὗτοι ἦσαν ἀπελεύθεροι, φέροντες κατὰ γενικὴν τὸ ὄνομα τοῦ ἄλλοτε δεσπότου αὐτῶν.

4) Διαίρεσις τοῦ δράματος εἰς πράξεις (*actus*) καὶ σκηνάς.

Ἡ εἰς μέρος διαλογικὸν καὶ ἄσματα διαίρεσις τοῦ δράματος προέρχεται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἀπαγγελίας αὐτοῦ καὶ σύμφωνος εἶναι μετὰ τὴν ἀρχαίαν τοῦ δράματος μορφήν, ὅτε εἰς τὸν περὶ τὸν βωμὸν τοῦ Διονύσου ἄδοντα χορὸν τὰ πάθη ἢ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ τούτου, οὐ εἰς λατρείαν ἐγεννήθη τὸ δράμα, προσετέθη πρῶτον εἰς, εἶτα δύο καὶ τελευταῖον τρεῖς ὑποκριταὶ συνδιαλεγόμενοι πρὸς τὸν χορὸν ἢ πρὸς ἀλλήλους.

Ἄλλὰ πλὴν τῆς διαίρεσεως ταύτης ὑπάρχει καὶ ἄλλη, προερχομένη ἐκ τῆς φύσεως τοῦ δράματος, οἷα αὕτη ἀναφίνεται ἐν τῇ τελείᾳ αὐτοῦ ἀναπτύξει, καθ' ἣν τοῦτο φαίνεται συνιστάμενον ἐκ μερῶν, ὧν ἕκαστον ὑπόθεσιν ἔχει μίαν τινὰ πρᾶξιν τοῦ ὅλου δράματος, αὐτοτελῆ μὲν καθ' ἑαυτὴν, συντελοῦσαν ὁμως εἰς συμπλήρωσιν τῆς ὅλης

1) Ritschl ἔ. δ. σελ. 263.

υποθέσεως αὐτοῦ κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ συμφωνοῦσαν πρὸς τὴν φύσιν τοῦ παρ' Ἑλλησι δράματος.

Ὁ Ἀριστοτέλης ¹⁾ διαστέλλει ἐν ταῖς τραγωδίαις τέσσαρα μέρη, πρόλογον, ἐπεισόδιον, ἔξοδον, χορικόν. Καὶ πρόλογος εἶναι, λέγει, ὅλον τραγωδίας τὸ πρὸ χοροῦ παρόδου, ἐπεισόδιον δὲ τὸ μεταξὺ ὅλων χορικῶν μελῶν, ἔξοδος δὲ μεθ' ὃ δὲν ὑπάρχει μέλος χοροῦ. Ἄν δὲ ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ παρεμπέσωσιν ἐν ἡ καὶ δύο χορικὰ, τότε αὐξάνει καὶ ὁ τῶν ἐπεισοδίων ἀριθμὸς· δύο λοιπὸν χορικῶν ὄντων ἢ στασίμων, διότι καὶ οὕτω καλεῖ ὁ Ἀριστοτέλης τὰ ἐπὶ τῆς θυμέλης ἀδόμενα τοῦ χοροῦ ἄσματα, προκύπτει τότε διμερὲς ἐπεισόδιον· τότε δὲ τὸ δράμα περιλαμβάνει πέντε μέρη, προστιθεμένης τῆς ἔξοδου καὶ τοῦ προλόγου. Ἄν δὲ τὰ χορικὰ ἦναι πλειότερα τῶν δύο, τρία λ. χ., τότε τὸ ἐπεισόδιον εἶναι τριμερὲς καὶ τὸ δράμα ἔχει ἕξ μέρη. Ἐντεῦθεν καὶ τὰ σωζόμενα δράματα τῶν τριῶν μεγάλων τῆς Ἑλλάδος τραγικῶν ἄλλα μὲν διαιροῦνται εἰς πέντε καὶ ἄλλα εἰς ἕξ καὶ τινὰ εἰς ἑπτὰ μέρη ²⁾).

Περὶ τῶν ὕστερον δραματικῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν τῆς Ἀλεξανδρείας οὐδὲν βέβαιον γινώσκομεν, διότι οὐδὲν τέλειον τούτων δράμα διεσώθη. Πολὺ πιθανὸν ὅμως φαίνεται ὅτι οἱ Ἀλεξανδρινοὶ εἰς πέντε διήρουν τὰς αὐτῶν τραγωδίας, διότι εἰς τσαῦτα εἶναι διηρημέναι αἱ τοῦ Σενέκα, εἰς τσαῦτα παραγγέλλει καὶ ὁ Ὀράτιος ³⁾ νὰ διαιρῶνται τὰ δράματα. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι γνωστὸν εἶναι ὅτι

1) Ἐν Ποιητ. κρ. 12.

2) Πέντε κατὰ Ussing (ἐν Πλαύτου α' τόμ. σ. 165) ὁ Αἰσχύλου Προμηθεὺς, Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβαις, Ἀγαμέμνων, Χοιφόροι καὶ Εὐμενίδες· ἢ τοῦ Σοφοκλέους Ἡλέκτρα, Τραχινίαι καὶ ὁ τοῦ Εὐριπίδου Ἰππόλυτος καὶ αἱ Τρωάδες.

Ἐξ δὲ μέρη ὁ τοῦ Σοφοκλέους Ἄσας καὶ οἱ Οἰδίποδες, ἢ τοῦ Εὐριπίδου Ἀλκηστis, Ἰριγένεια ἐν Δυλίδι, Ἐκάβη, Ἀνδρομάχη, Βάκχαι, Ἴων, Φοίνισσαι.

Ἐπτὰ, ἢ τοῦ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη, ἢ τοῦ Εὐριπίδου Μήδεια καὶ ὁ Ἡρακλῆς. 3) Ἐν Ποιητ. στίχ. 189 κ. ἐ. .

τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς πρὸ πάντων ποιητὰς ἔσχον ὀδηγοὺς ἐν πολλοῖς. Ὁ Κικέρων πολλαχοῦ ¹⁾ τῶν συγγραμμάτων ποιεῖται λόγον εἴτε ἐν κυρίᾳ εἴτε ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ περὶ τῆς εἰς πράξεις (actus) διαίρεσεως τῶν δραμάτων. Καὶ ὁ Βάρρων ὡσαύτως ὁμιλεῖ περὶ πράξεων ἐν τοῖς συγγραμμάσι του, καὶ ἰδίᾳς ἔγραψε πραγματείας περὶ actibus δραμάτων.

Ἐπειδὴ δὲ τῶν χρόνων τούτων μόνον ἡ τραγωδία εἶχε χορὸν, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ κωμῶδία, ἔπεται ὅτι ἡ ἐκ τῶν στασίμων τοῦ χοροῦ προσερχομένη αὕτη διαίρεσις εἰς πέντε πράξεις ἀναφορὰν ἔχει εἰς τὴν τραγωδίαν, καὶ ταύτην μόνην ὁ Ἀριστοτέλης ἔχει ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ θεωρίᾳ του. Οἱ ὕστερον ὅμως καὶ τὴν κωμῶδιαν διήρουν εἰς πέντε μέρη· ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίνου ἐν τέλει τῶν εἰς ἑαυτὸν, παρατηροῦντος ὅτι ἀδιάφορον τῷ ἀνθρώπῳ δεῖ εἶναι πότε ἡ φύσις ἐκπέμπει αὐτὸν ἐκ τῆς ζωῆς, ὅπως καὶ τῷ κωμικῷ ὁπόταν ἀπολύσῃ αὐτὸν τῆς σκηνῆς ὁ στρατηγὸς ²⁾, διότι οὔτε οὗτος δύναται νὰ μὴ ἐξέλθῃ τῆς σκηνῆς ὡς εἰπὼν μόνον τὰ τρία τῆς κωμῶδίας μέρη καὶ οὐχὶ τὰ πέντε.

Ἐκ τῶν εἰρημένων, μάλιστα δὲ τῶν τοῦ Ὀρατίου ³⁾, πιθανοποιεῖται ὅτι τὰ τῶν Ῥωμαίων δράματα διηροῦντο εἰς

1) Βλ. τὰ χωρία παρ' Ussing σ. 166. Ἐν Verr. 2, 18. qualis iste in quarto actu improbitatis futurus esset.

Ad Quintum 4, 1, 46, 46 ὁμιλεῖ περὶ τριῶν πράξεων.

Ὁ Teuffel ἐν Ῥωμ. γραμμ. § 46 εἰκάζει ὅτι τὸ κενὸν μεταξὺ δύο πράξεων ἐπλήρου ἐν τῇ νῆα ἑλλ. κωμῶδιᾳ ὁ αὐλητῆς, καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἐπήγαγεν ἢ πενταμερῆς διαίρεσις αὐτῶν, ἣν εἰσήγαγον οἱ Ἀλεξανδρινοὶ καὶ ἐδέχθησαν οἱ Ῥωμαῖοι. Ἀλλὰ ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χειρογράφοις τοῦ Πλαύτου καὶ Τερεντίου δὲν ὑπάρχει διαίρεσις εἰς πράξεις.

2) Τὸν Praetorem νοεῖ, ὃς εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐορτῆς καὶ τῶν κατ' αὐτὴν σκηνικῶν παραστάσεων, ὡς ἀλλαχοῦ εἶπομεν.

3) Ars poet. 189.

Neve minor neu sit quinto productior actu Fabula, quae posci vult et spectata reponi.

πέντε συνήθως μέρη ἢ πράξεις (actus). Αὐτὸ τοῦτο ἐπιβεβαιουῦται καὶ ἐκ τῶν μαρτυριῶν τῶν ὕστερον ῥωμαίων γραμματικῶν, οἵτινες πιθανὸν ὅτι εἶχον ὑπ' ὄψιν τὰς τοῦ Βάρρωνος θεωρίας, ἴσως δὲ καὶ ἄλλων ἀρχαιοτέρων γραμματικῶν.

Ὁ Δόνατος ἐν τέλει τῆς ὑποθέσεως τῆς Ἐκυρᾶς¹⁾ τοῦ Τερεντίου, «οὐδὲν θαυμαστὸν, λέγει, ὅτι αἱ πράξεις εἶναι ἄνισοι κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν σκηνῶν καὶ τῶν σελίδων, διότι ἡ διαίρεσις τούτων λόγον ἔχει οὐχὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν στίχων, ἀλλὰ τὴν τῶν πραγμάτων περιγραφὴν· διὸ ἐν τῇ αὐτῇ πράξει δυνατὸν νὰ ἀνήκωσι καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρες σκηναὶ εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων προσώπων»²⁾.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἦτο διάφορον τὸ μῆκος τῶν πράξεων κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. Ἀλλαχοῦ ἐν τῷ Εὐνούχῳ παρατηρεῖ ὁ αὐτὸς Δόνατος ὅτι αἱ πράξεις δὲν διαστέλλονται, ἀλλὰ συνέχονται οὕτως, ὥστε νὰ μὴ παρεμπίπτῃ χρόνος σιγῆς καὶ διακοπῆς τοῦ δράματος, ὅπως μὴ οἱ θεαταὶ, εἴτε νομίζοντες ὅτι ἐτελείωσε τὸ δράμα, εἴτε εὐρίσκοντες καιρὸν ἐκ τῆς διακοπῆς, ἀπέρχονται τοῦ θεάτρου, πρὶν ἢ τὸ δράμα τελειώσῃ³⁾. Διάλειμμα λοιπὸν μεταξὺ τῶν πράξεων ἐν ταῖς κωμωδίαις δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ διακοπὴ τις κατὰ τοὺς λόγους τούτους τοῦ Δονάτου. Ἡ

1) Non est mirandum quo dactus impares scenarum paginarumque sint numero, quum hæc distributio in rerum descriptione non in numero versuum constituta sit.

2) Ἐν τέλει τῆς ὑποθέσεως τῶν Ἀδελφῶν· In eundem actum posse conjici et tres et quattuor scenas in troeuntium et exeuntium personarum.

3) Don. ἐν προοίμ. Ἀδελφῶν. Haec etiam ut cetera hujusce modi poemata quinque actus habeat necesse est choris divisio a Graecis poetis, quos etsi retinendi causa jam inconditos spectatores minime distinguunt Latini comici metuentes scilicet, ne quis fastidiosus finito actu velut admonitus abeundi reliquæ comoediæ fiat contemptor et surgat, tamen a doctis veteribus discreti atque disjuncti sunt. πρβ. καὶ Εὐνούχου προοίμιον.

διὰ τῆς ἀποχωρήσεως ὑποκριτῶν ἀπὸ τῆς σκηνῆς διαστολῆ τῶν πράξεων δὲν εἶναι ἀκριβής· ἐπειδὴ τότε θὰ εἶχομεν εἴτε πλείους τῶν πέντε εἴτε ὀλιγωτέρας πράξεις ὅπερ ἀντίκειται εἰς τὴν πενταμερῆ διαίρεσιν· διότι πολλάκις ἡ σκηνὴ μένει κενὴ ἀποχωρούντων πάντων τῶν προσώπων· ἀλλ' εἴτε εὐθύς ἐμφανίζονται πάλιν¹⁾ ἢ ἐν τῷ μεταξὺ ᾄδει ἢ μουσικῇ, ὡς λέγει τοῦτο ὁ Πλαῦτος ἐν τῷ Ψευδύλῳ στίχ. 575.

Tibicen vos interdum hic delectaverit.

καὶ ὁ Ὀράτιος ἐπιβεβαιοῖ²⁾).

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν τοῖς Δονάτου γίνεται λόγος περὶ πράξεων ἐν ταῖς κωμωδίαις οὐχὶ ὅμως καὶ περὶ διαστολῆς αὐτῶν διὰ παύσεως ἢ διακοπῆς τοῦ δράματος, οἱ νομίζοντες ὅτι αἱ τοῦ Πλαύτου καὶ Τερεντίου κωμωδίαὶ ἐδιδάσκοντο ἐν συνεχείᾳ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, δὲν παραδέχονται ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν αὐτῶν τὴν εἰς πράξεις διαίρεσιν τῶν κωμωδιῶν, ὡς ὁ Δανὸς Ussing ἐν τῇ τοῦ Πλαύτου ἐκδόσει. Ἄλλοι ὅμως ἐκδόται, ὡς ὁ Ritschl καὶ ὁ Fleckesen διαστέλλουσιν ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν αὐτῶν μόνον πράξεις, οὐχὶ καὶ σκηνάς· ἀριθμοῦσιν ὅμως πάντες οὗτοι ἐν συνεχείᾳ τοὺς στίχους τῆς αὐτῆς κωμωδίας, ὅπως γίνεται καὶ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς δράμασι.

Ὁ Ribbeck³⁾ δεχόμενος κατὰ τινὰ τοῦ Κικέρωνος⁴⁾ μεταφορικὴν ἔκφρασιν τρία μέρη τῶν δραμάτων, πρότασιν,

1) Βλ. παραδείγματα παρὰ Ussing §. ἀ. σελ. 169.

2) Ἐν Ποιητ. 194.

Actoris partes chorus officiumque virile

Defendat· neu quid medios intercinat actus.

3) Ἐν. ἀν. σ. 641.

4) Ad Quint. fr. 1, 1. Illud te ad extremum et oro ethortor ut tamquam poetae boni et actores industrii solent, sic tu in extrema parte et conclusione muneris ac negotii tui diligentissimus sis, ut hic tertius annus imperii tui tamquam tertius (actus) perfectissimus atque ornatissimus fuisse videatur.

ἐπίτασιν καὶ καταστροφὴν, εἰς δὲ προσθέτων πρόλογον καὶ ἐπίλογον, ἐξάγει τὰς πέντε πράξεις τοῦ Δονάτου καὶ Βάρρωνος, ὃν ὁ Δόνατος ἀκολουθεῖ ἐν τούτοις· ἀλλ' ἢ τοῦ Κικέρωνος ἔκφρασις δὲν ὀρίζει ἀκριβῶς, νομίζω, ὅτι τρία μόνον ἦσαν τὰ τοῦ δράματος μέρη.

Ἡ τριμερὴς αὕτη διαίρεσις στηρίζεται ἐν τῇ φύσει τῆς ὑποθέσεως τῶν δραμάτων, ἣτις περιέχει πρῶτον τὴν δέσιν ἢ πλοκὴν τοῦ μύθου, εἶτα τὴν ἐπίτασιν τῆς πλοκῆς ταύτης, καὶ τελευταῖον τὴν λύσιν αὐτῆς. Εἰς τὰ τρία ταῦτα μέρη ἂν προσθέσωμεν τὸν πρόλογον καὶ τὸν ἐπίλογον, ἐξαγομεν πάλιν πέντε μέρη τοῦ δράματος.

5) Περὶ προλόγων καὶ ἐπιλόγων τῶν δραμάτων.

Ἐν τοῖς προλόγοις ἐκτίθεται συνήθως ἡ ὑπόθεσις τοῦ δράματος, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ καὶ Μενάνδρῳ ¹⁾, διάφορα περιστατικὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν ποιητὴν καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ ὑπόθεσιν τοῦ δράματος, ὡς παρ' Ἀριστοφάνει ἐν ταῖς παραβάσεσιν. Ἐντεῦθεν ὁ γραμματικὸς Εὐάνθιος ²⁾ διαστέλλει συζατικούς, ἀναφορικούς, ὑποθετικούς καὶ μικτοὺς προλόγους (commentarios, relativos, argumentarios καὶ mixtos).

Ἀπηγγέλλοντο δὲ οἱ πρόλογοι ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ ἢ ὑπὸ τινος τῶν ὑποκριτῶν μὴ φέροντος τὴν συνήθη ὑποκριτοῦ στολὴν (sine ornamentis) ³⁾, ἀλλ' ἄλλην ἰδίαν τῷ προλογίζοντι (ornatu prologi) ⁴⁾. Οἱ πρόλογοι οὐχὶ πάντοτε προτάσσονται, ἐνίοτε καὶ ἔπονται μετὰ τὴν πρώτην σκηνὴν ⁵⁾, ἢ καὶ ὄλως ἐλλείπουσι. Τῆς ἐπανελημμένης διδασκαλίας δραμάτων μετεβάλλοντο κατὰ τὰς περιβάσεις οἱ πρόλογοι διὰ προσθαφαιρέσεων· τοιοῦτοι δὲ εἶναι οἱ τοῦ Πλάτου ⁶⁾.

1) Λουκιαν. ἐν Ψευδολογ. § 4.— Terent. And. 5, 2.

2) De tragoedia et comoedia. 3) Plaut. Poenul. 123.

4) Ter. Heaut. prol. 1. 5) Ὡς ἐν Πλάτου Mil. gl. 2, 1. — Cistel. 1, 3. πρὸς Donatum εἰς προλ. Φορμίωνος Τερεντίου.

6) Ritschl ἔ. ἀ. 180—238 καὶ ἰδίως 209, 225, 233.

Ὡς ἐπίλογος ἔπεται ἐν τέλει τῶν σωζομένων κωμωδιῶν ἢ λέξις plaudite. Καὶ τοῦτο δὲ παρέλαβον οἱ Ῥωμαῖοι παρὰ τῶν Ἑλλήνων, διότι ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ Μενάνδρου ¹⁾ φέρεται ἐξάραντες ἐπικροτήσατε, ὃ αὐτολεξεῖ μετέφρασεν ὁ Πλαῦτος ἐν Turculento «plaudite et exurgite». Ἀπὸ δὲ Κυντιλιανοῦ ²⁾, λέγοντος illud quo veteres tragoediae comoediaeque clauduntur plaudite, μνησθάνομεν ὅτι καὶ ἐν ταῖς τραγωδίαις εἶπετο ὁ τοιοῦτος ἐπίλογος ἢ πρόκλησις πρὸς χειροκροτήματα.

Οἱ ὕστερον ἀναφανέντες ὑπομνηματισταὶ καὶ γραμματικοὶ προσέθηκον εἰς τὰς κωμωδίας καὶ τραγωδίας καὶ εἰς τὰ ἔπη ὑποθέσεις, ἀκρόστιχα καὶ μὴ ἀκρόστιχα, argumenta καὶ periochas καλούμενα. Τοιούτας γνωστὸν εἶναι ὅτι ἐποίησεν ὁ Σιδώνιος Ἀπολλινάριος εἰς Τερέντιον καὶ Βιργίλιον, πιθανῶς δὲ καὶ εἰς τὰς Πλάτου κωμωδίας ³⁾. τὰ δὲ ἀκρόστιχα ἴσως ὁ Αὐρήλιος Ὀπίμιος, ὅστις καὶ γλωσσάριον εἰς Πλαῦτον συνέταξεν ⁴⁾.

ΕΠΙΘΥΜΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΘΗΝΩΝ, ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ ΚΑΙ ΑΜΟΡΓΟΥ.

Ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἀπεσχομεν συστηματικῶς τῆς δημοσιεύσεως κοινῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν, ὅποῖαι κατὰ καιροὺς σποράδην ἀνευρίσκοντα ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλοῦ τῆς Ἑλλάδος, φρονού-

1) Ὡς ἐν Ἀποσ. 831.

2) Ἐν β.βλ. 6, 1, 52.— πρὸς καὶ Hor. art. poet. 155.

3) Ritschl ἔ. ἀ. σ. 316. καὶ Teuffel ἐν τῇ βωμ. γραμματολογίᾳ § 88, 2. ἔκδ. 4. 4) Ritschl. 357.

τες, ὅτι αἱ τοιαῦται πρέπει πολλὰ ὁμοῦ νὰ συνεκδίδωνται καὶ κατὰ μέθοδον ἐνδεικνύουσιν εἴ τι σημειῶδες ἐν αὐταῖς περιέχεται. Ὅθεν μόνον κατ' ἐξαιρέσιν καὶ ἐκ μακρῶν διαλειμμάτων ἔχομεν μέχρι τοῦδε δημοσιεύσει ὀλίγας τινάς, διὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν λόγον. Καὶ σήμερον οὕτω κατ' ἐξαιρέσιν δημοσιεύομεν μίαν ἐπίσημον, ἐν Ἀθήναις εὑρεθεῖσαν ἀρτίως καὶ ἀγορασθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἡμῶν Ἐταιρίας, τὴν ἐξῆς (ἐκ δεξιῶν ἐν ἰδιαιτέρῳ τεμαχίῳ χάρτου).

Εἶναι, ὡς καὶ ἐκ μόνης τῆς ἀρχαϊκῆς ὀρθογραφίας, τῆς πρὸ Εὐκλείδου ἀρχοντος, ὁ ἀναγνώστης διακρίνει, ἢ ἐπιγραφή αὕτη δημοσίου μνήματος ἐξ ἐκείνων, ἃ ποτε ἰδῶν ὁ Πausanias παρὰ τὴν ἐπὶ Ἀκαδημίαν ὁδὸν περιέγραψεν ἐν βιβλ. Α, κεφ. 29, καὶ δὴ ἐκ τῶν παλαιότερων τῶν μετὰ τὰ Μηδικὰ μέχρι τέλους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἂν καὶ ὄχι ἴσως ἐκ τῶν παλαιότατων τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος, ὡς τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἐμφαίνει, ὅπερ θὰ δηλώσωμεν κατωτέρω. Ἀλλὰ εἰς τίνες τῶν Ἀθηναίων ἐκστρατείας ἐκ τῶν παρὰ Θουκυδίδη (τυχὸν ἐν τῇ πεντηκονταετία, βιβλ. Α, 93—117) καὶ Pausanias (ἐνθ. ἄνωτ.) μνημονευομένων ἀναφέρεται, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσω, ὅσον καὶ ἂν προσεπάθησα· διότι πρῶτον μὲν ὁ στρατηγὸς Ἐπιτέλης ὁ ἐν στίχῳ δ'. ἄγνωστος ἐμοὶ ἀλλὰ χόθεν διατελεῖ, ἔπειτα τὰ τοῦ στίχου α'. «ἐν Χερρόνησῳ, ἐν Βυζαντίῳ» καὶ τὰ ἐν στίχῳ ξέ. «παρ' Ἑλλήσποντον» δὲν συμπίπτουσι κατὰ γράμμα μετ' οὐδεμιᾶς τῶν παρὰ Θουκυδίδη καὶ Pausanias ὀνομασμένων ἐν τοῖς Θρακίκοις μέρεσιν ἐκστρατειῶν, ἂν καὶ ἀποσασίᾳ τις τῶν Βυζαντιῶν ὁμοῦ μετὰ τῶν Σαμίῶν μνημονεύεται συντόμως παρὰ Θουκυδίδου Α, 115. 117, καὶ ὁ Pausanias ἀναφέρει στήλην τῶν μαχεσαμένων περὶ Θράκην καὶ ἄλλην τῶν περὶ Ἑλλήσποντον ναυμαχησάντων, ἀλλ' ἄνευ ἰδίου τινὸς χρονικοῦ ὀρισμοῦ. Ὅμως δὲ ἐξ ἐνὸς ὀνόματος, τοῦ ἐν στίχῳ λβ'. Καρυστοῖκου, εἰκάζω, ὅτι ἱκανὰ ἔτη, περὶ τὰ 25, μετὰ

	Ἐγ Χερρόνησοι	Ἐμ Βυζαντίοι
	Ἀθηναῖον Ηοῖδε	Ἀθηναῖον Ηοῖδε
	ἀπέθανον·	ἀπέθανον·
	Ἐπιτέλης στρατηγός·	
5	Ἐρεχθεῖδος	Ἐρεχθεῖδος
	Πυθόδορος	Νικόστρατος
	Ἀριστόδικος	Φιλόκομος
	Τίλεφος	
	Πυθόδορος	
40		Αἰγεῖδος
		Χίονις
	Αἰγεῖδος	
	Ἐπιχάρης	
	Μνισίφιλος	Πανδιονίδος
15	Φαιδιμίδης	Φιλιστίδης
	Λάχης	
	Νικόφιλος	
		Λεοντίδος
		Λυσίμαχος
20	Πανδιονίδος	
	Λυσικλῆς	
	Λεοντίδος	Ἀκαμαντίδος
	Χαίρες	Καλλισθένης
		Οἰνεῖδος
		Κάλλιππος
25	Οἰνεῖδος	
	Ῥοδοκλῆς	
	Εὐρύβοτος	
	Περίτες	Κεκροπίδος
	Εροκλείδης	Κνήρον
		Δεμοτέλης
30	Κεκροπίδος	Ἡπποθοντίδος
	Ἀρίσταρχος	
	Καρυστοῖκος	Ἡσίον
		Κεκροπίδος
		Χαιρίας
50		Ἀστυάναχος
		Λυσίστρατος
		Ἡπποθοντίδος
	Ηοῖδε ἐν τοῖς ἄλλοις	Τιμόνοθος
	πολέμοις : ἀπέθανον·	Ἀντιφάνης
		Αἰαντίδος
60		Κλένοθος
	Ἐρεχθεῖδος	Φίλιος
		Καλλικλῆς
	Λυσανίας	Ἐλευθεράθεν
		Σεμιχίδης
65	Ηοῖδε παρ' Ἑλλήσποντον ἀπόλεσαν ἀγλαὸν Πέσον	
	βηρνάμενοι, σφετέραν δ' εὐκλείσαμ πατρίδα,	

τὴν παρὰ Θουκυδίδῃ ἱστορουμένην ἐπὶ Κάρυστον ἐκστρατείαν θὰ ἐστήθη τὸ μνημεῖον τοῦτο, ὅτε λέγω νὰ ἀπέθανεν ἐν πολέμῳ ἀνὴρ ἔχων ἡλικίαν πολεμιστοῦ καὶ ὄνομα τοιοῦτο, δοθέν αὐτῷ ἐν τῇ γεννήσει εἰς ἀνάμνησιν προσφάτου νίκης τῶν Ἀθηναίων. Ἔχομεν λοιπὸν τούλάχιστον χρονικὸν ὄριον τῆς στήλης ταύτης ἐκεῖνο ὅπερ λέγουσιν οἱ κριτικοὶ φιλόλογοι *annum, post quem* (ἔτος, μεθ' ὃ τι ἐγένετο)(*). Τοιοῦτο ἄλλο ὄνομα ἀναγινώσκομεν ἀλλ' ὅχι τόσον ἐκφραστικόν, τὸ ἐν στίχῳ μσ'. *Ναξιάδης*, διότι καὶ ἡ *Νάξος* κατεπολεμήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν Κάρυστον. Ἐνθυμοῦμαι δὲ νῦν καὶ *Σκυροκλέους* ὄνομα, ἀναγινωσκόμενον ἐπὶ ὁμοίας δημοσίας στήλης, τῆς ἐν *CIA I* ἀρ. 446, ὀνόματα ταῦτα πάντα μοναδικὰ καὶ ἀήθη, καὶ οἷα μόνον ἐκ τοῦ τότε φρονήματος τῶν Ἀθηναίων ἐξηγοῦνται, διότι καὶ τὴν *Σκυρον* ὀλίγῳ πρότερον τῆς *Καρύστου* καὶ τῆς *Νάξου* εἶχον ἀνδραποδίσει. Ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδεμίᾳ τῶν τριῶν τούτων πράξεων τῶν Ἀθηναίων τὸ ἔτος ἀκριβῶς γνωρίζεται, τίθεται ὁμῶς εἰκαστικῶς ὑπὸ τοῦ *Krüger* ἢ τῆς *Νάξου* πολιορκία περὶ τὸ 473 πρὸ Χρ. (ἴδε τὴν ὑπὸ *Classen* ἔκδοσιν τοῦ *Θουκυδίδου*, τόμ. 1, σελ. 286, ἐνθα καὶ οἱ παρ' ἄλλων κριτικῶν χρονικοὶ ὀρισμοὶ σημειοῦνται, διαφέροντες οὐκ ὀλίγον τῶν τοῦ *Krüger*.)

Ταῦτα μὲν οὕτω ἄξιον δέ τι φκίνεται παρατηρήσεως, ὅτι ἐνῶ ὁ *Παυσανίας* (*A*, 29, 4) ἔγραψε γενικῶς, ὅτι αἱ ἐπὶ τῶν Ἀθήνησι δημοσίων τούτων τάφων στήλαι ἔλεγον τὰ ὀνόματα καὶ τὸν δῆμον ἐκάστου τῶν ἐν μάχαις ἀποθανόντων, οὐδεμία τῶν μέχρι τοῦδε διασωθεισῶν δημοσίων στηλῶν τῶν πρὸ *Εὐκλείδου* ἄρχοντος χρόνων (ἴδε αὐτὰς ἐν *CIA I*, 432—62) ἔχει δῆμων ὀνόματα, ἀλλὰ μόνον φυ-

(*) Οὕτω παρ' ἡμῖν ἐκ τῶν τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος Ἑλλήνων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν οἱ ἔχοντες Ὄθωνος καὶ Ἀμαλίας ὄνομα μόνον μετὰ τὸ ἔτος 1833 καὶ 1835 εὐλόγως ὑποτίθεται ὅτι ἐγεννήθησαν καὶ βαπτισθίντες ἔλαβον τὰ τῶν βασιλείων ὀνόματα τὰ πρῶην ἀήθη παρ' ἡμῖν.

λων, ὡς καὶ αὕτη ἡ σημερινή. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ὁ Παυσανίας δὲν ἠκριβολόγησεν, ἀλλ' ὡς ἰδὼν τυχὸν ἐν νεωτέραις στήλαις καὶ δήμων ὀνόματα ἔγραψε τὴν φράσιν του. Ναὶ μὲν ὁ Βοίχιος ἐν CIG τ. Α'. σ. 309 ἐκδιδοῦς ἕνα μακρὸν κατάλογον Ἀττικῶν ἀνδρῶν κατὰ φυλὰς καὶ δήμους, ἐκ τῶν χρόνων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἔπεισεν ἑαυτὸν ὅτι ἦτο ἐκ στήλης δημοσίας ἐπιταφίου (ἂν καὶ δὲν εἶχε βέβαιόν τι τούτου τεκμήριον), παρετήρησε δὲ, ὅτι ἀήθως μὲν διὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους, συμφώνως δὲ τῇ φράσει τοῦ Παυσανίου εἶχεν ὁ κατάλογος καὶ τὰ τῶν δήμων ὀνόματα· ἐγὼ ὅμως νομίζω, ὅτι πρέπει τις ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ ἐκείνου τοῦ καταλόγου, ἂν ὄντως εἶναι ἐξ ἐπιταφίου στήλης.

Μελετῶν δὲ τις λεπτομερέστερον τὴν ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ μνημείου ἀναγραφὴν θέλει ἰδεῖ, ὅτι ἐν τῇ α'. σελίδι (colonne) μέχρι τοῦ νά. στίχου εἶναι μόνον ἐξ 9 φυλῶν ἄνδρες ἀναγεγραμμένοι ὡς ἀποθανόντες ἐν Χερρόνησῳ· καὶ τοῦτο μὲν οὐδὲν ἔχει τὸ παράδοξον· δὲν ἔτυχε ν' ἀποθάνῃ τις καὶ ἐκ τῆς Ἀκαμαντίδος, ἧς ἡ κανονικὴ θέσις, ἂν ἐπρόκειτο νὰ γραφῆ, θὰ ἦτο μετὰ τὴν Λεωντίδα. Τὸ παράδοξον καὶ ἄπορον, δι' ἐμὲ τοῦλάχιστον, εἶναι, πῶς ὕστερον μετὰ τὴν ἐν στίχ. νζ—η'. τῆς αὐτῆς σελίδος φράσιν «οἷδε ἐν τοῖς ἄλλοις πολέμοις ἀπέθανον» μόνον εἰς ἐκ τῆς Ἐρεχθείδος φυλῆς ἀναγράφεται· ἔτι δ' ἀπορώτερον, πῶς ἀφοῦ ἐν τῇ β'. σελίδι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ λή. στίχου ὡς ἐν Βυζαντίῳ ἀποθανόντες ἀνεγράφησαν ἐκ πασῶν τῶν 10 φυλῶν κατὰ τάξιν ἄνδρες 12 ἐν πολλῇ ἀραιογραφίᾳ, ἐπέρχεται ὕστερον ἐν συνεχείᾳ καὶ οἷον ἄλλης ἀρχῆς γινομένης ἀναγραφὴ ἄλλων ἔτι 17 ἀνδρῶν μέχρι τοῦ ξβ'. στίχου, ἐκ φυλῶν 6, ἀκολουθουσῶν μὲν κατὰ τὴν κανονικὴν τάξιν, ἐλλείπει δὲ τῆς α'. τῆς β'. τῆς γ'. καὶ τῆς δ'. Ῥητέον ἄρα γε, ὅτι οὗτοι οἱ τῶν 6 φυλῶν συναπτόει εἶναι μετ' ἐκείνου τοῦ ἐνός τῆς Ἐρεχθείδος φυλῆς, τοῦ ἐν τέλει τῆς α'. σελίδος ἀναγεγραμμένου; Ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ ἄς ἐπιτ.

χειρήσῃ νὰ λύσῃ ὀριστικῶς ταύτην τὴν ἀπορίαν. Ἐγὼ τὸ νομίζω περιττόν, διότι ὑποθέτω, ὅτι καὶ οἱ παλαιοὶ ἀναγνώσται, οἱ σύγχρονοι τῆς ἰδρύσεως τῆς στήλης, θὰ ἠπόρουν καὶ θὰ ἐμέμφοντο τὸν γραφέα διὰ τὴν ἀσάφειαν.—Ὁ δὲ τελευταῖος νεκρὸς ἀνεγράφῃ κεχωρισμένως, ὡς ὦν ἐξ Ἐλευθερῶν, τῆς Βοιωτικῆς πόλεως, ἧτις ἐτέλει μὲν ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους, δὲν ἦτο δὲ κατατεταγμένη εἰς φυλὴν τινα.

Εἰς τὸ τετράστιχον ἐπιγράμμα παρατηρῶ βραχέως τρία τινά. Α'. τὸ βαρνώμενοι ἀντὶ μαρν- δευτέραν ταύτην φορὰν, ἂν καλῶς ἐνθυμοῦμαι, παρουσιάζεται ἐπὶ λίθου· τὸ πρῶτον ἐγνώσθη ἐκ Κερκυραϊκῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 5'. πρὸ Χρ. αἰῶνος. Β'. τὰ «Ἡόστ' ἐχθρός» κρίνω μεταγραπτέα εἰς τὴν συνήθη ὀρθογραφίαν οὕτω· ὥστ' ἐχθρούς, καὶ τότε ἡ σύνταξις καὶ ἡ ἔννοια εὐοδοῦται. Γ'. τὸ αὐτοῖς ἐχαράχθη ἐπὶ τοῦ λίθου ἀνευ δασείας (H), ἢ κατὰ παραδρομὴν ἢ κατ' ἔθος ἤδη τότε ἐναρχόμενον.

Τέλος λέγομεν, ὅτι ἡ ἔχουσα τὴν ἐπιγραφὴν στήλη εἶναι λίθου Πεντελησίου, κεκοσμημένη ἄνω μὲ γλαφυρὸν γείσωμα τριμελές. Ὑψος αὐτῆς 1,60, πλάτος 0,51, πάχος 0,17. Σύστημα γραφῆς ἠκολούθησεν ὁ χαρακτὴς ὅχι ἐν πᾶσι τὸ ἀκριβῶς στοιχηδόν, καὶ οἱ στίχοι δὲ οἱ τῶν δύο σελίδων δὲν ἀντικρύζουσι πανταχοῦ ἀλλήλοις κατὰ τὸ ἀκριβές· ἡμεῖς δ' ὡς ἔγγιστα οἰκονομήσαντες τὸ πρᾶγμα ἀπεδώκαμεν αὐτούς.

Σχήματα γραμμάτων ἀρχαῖκὰ ἀρκούμεθα νὰ σημειώσωμεν τάδε· τὸ γάμμα Λ, τὸ λάμβδα L, τὸ δὲ νῦ ἀπαξ μόνον ἐχαράχθη κεκλιμένον N, ἄλλως δὲ πανταχοῦ ἔχει τὴν κανονικὴν μορφήν. Οὐδαμοῦ δ' ἐννοεῖται ἐμφανίζονται τὰ R καὶ S καὶ τὰ ἔτι τούτων ἀρχαιοτροπώτερα.

Ἡ διατήρησις τοῦ λίθου σχεδὸν ἀμεμπτος. Πλὴν ἐνός γράμματος ἐν τῷ α'. στίχῳ, οὐδὲν ἄλλο ἐξέλιπεν ὀλοκλήρως. Εἰ δὲ καλῶς εἶδαν οἱ ὀφθαλμοί μου, σώζει τὸ γείσωμα εἰς δύο μέρη καὶ ἀμυδρὰ ἔχνη τοῦ ποτὲ ἐγχρωμάτου αὐτοῦ κόσμου.

Ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τῷ ἐν τῇ Ἐπιδαυρίᾳ, ἐνθα ἀπό τινος χρόνου γίνονται ἀνασκαφαὶ δαπάνη τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας καὶ ἐπιστάσις τοῦ ἐφόρου Π. Καββαδία, εὐρέθησαν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐπιγραφαὶ τινες ἀναθηματικαί, τὰς ὁποίας ἐκδίδομεν ὧδε ἐκ τῶν μεγαλογραμμάτων ἀντιγράφων τῶν σαλέντων εἰς Ἀθήνας παρὰ τοῦ Καββαδία μεταγράψαντες εἰς μικρὰ γράμματα. Εἶναι αἱ ἐξῆς·

1.

Θεαρίδαν Λυκόρτα Μεγαλοπολίταν ἢ πόλις τῶν Ἐπιδαυρίων ἀρετᾶς ἕνεκεν καὶ εὐνοίας ἃς ἔχων διατελεῖ εἰς αὐτάν.

Βάθρον ὕψους 0,38 ἔχει τ' ἀνωτέρω, πρὸς δὲ τούτοις ἐπὶ τῆς παρακειμένης ἐπιφανείας ἔχει τὰ·

Ἄγριππίαν γυναῖκα

ἐπὶ τῆς ἀνω δὲ ἐπιφανείας σώζονται ὅπαι ἐν αἷς ἠτὸ ποτε ἐγγομφωμένον ἀγαλμα.

2.

Θεάν Δρούσιλλαν
Γερμανικοῦ Καίσαρος
θυγατέρα
Αὐτονόη Ἀριστοτέλους
Ἐπιδαυρία ἢ ἱέρεια αὐτῆς.

Ταῦτα ἐπὶ βάθρου ὕψους 0,64, μήκους 0,98, πάχους 0,34.

3.

Δάμων Δαμοφάνειο
Δαμαρέτα Λυσικλείδα
Ἐπιδαυριοὶ τὸν αὐτῶν
υἶδν Δαμοφάνη Ἀπόλλωνι Ἀσκληπιῶι,

Ταῦτα ἐπὶ βάθρου ὕψους 0,72, πλάτους 0,55, πάχους

0,57· ἐπὶ τῆς παρακειμένης δὲ ἐπιφανείας τοῦ αὐτοῦ ἀναγινώσκονται καὶ τὰ·

Ἡ πόλις τῶν
Ἐπιδαυρίων
Λιβίαν Καίσαρος
σεβαστοῦ
γυναῖκα.

4.

Τι. Κλαύδιον Καίσαρα σεβαστὸν
Γερμανικὸν αὐτοκράτορα, Κλαυδίαν
Ἄγριππίαν Καίσαρος (σεβαστοῦ γυναῖκα
Τι. Κλαύδιος Εὐνόμου υἱὸς Νικοτέλης;

Ταῦτα ἐπὶ βάθρου (οὐ τὸ δεξιὸν ἄκρον ἀποτεθραυσμένον) ὕψους 0,40, πλάτους 1,20, πάχους 0,40.

«Οὐδὲν τῶν βάθρων τούτων κεῖται κατὰ χώραν.»

Σημειωτέα κρίνομεν ἐπὶ τοῦ κειμένου ἐνὸς ἐκάστου τῶν βάθρων τὰδε. Ὁ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 Θεαρίδας εἶναι ἴσως ὁ αὐτὸς τῷ πατρὶ Πλουτάρχῳ ἐν βίῳ Κλεομένους κεφ. 24 ὀμωνύμῳ Μεγαλοπολίτῃ, ἀνδρὶ τῶν ἐνδόξων καὶ δυνατῶν, εἰ καὶ δὲν παρτίθεται ἐκεῖ ὄνομα τοῦ πατρὸς, ὡς ἐδῶ. Ὁ δὲ Θεαρίδας, ὃν ὁ Πολύβιος ΑΒ, 17 καὶ ΑΗ, 2 ὡς σύγχρονον πολιτευόμενον ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς, ἄνευ δὲ ὀνόματος πατρὸς καὶ πατρίδος ἀναφέρει (ὡσαύτως δὲ καὶ Πausanias ἐν Ζ, 14), ἴσως δὲν πρέπει νὰ ταυτισθῇ τῷ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, ἔτι δ' ὀλιγώτερον ὁ Θεαρίδης ὁ παρὰ τῷ ἐπιγραμματοποιῷ Ἀντιπάτρῳ τῷ Σιδωνίῳ (ἐν Ἀνθολ. Ἑλλην. 5, 111, εἰ καὶ δελεαστικόν τι ἐκεῖ ὄνομα πρὸς συνταύτισιν εὐρίσκειται τὸ Λυκόρμα, ὡς υἱοῦ τοῦ Θεαρίδου, ὅπερ τις ὑπεράγαν τῶν διορθώσεων φίλος φιλόλογος ἠδύνατο καὶ νὰ ὑποπτεύσῃ ὡς ἡμαρτημένον ἐν τοῖς χειρογράφοις καὶ δὴ διορθωτέον εἰς Λυκόρτα. Ἄλλ' ἡμεῖς εἰς τοιοῦτό τι δὲν προαγόμεθα, ἐπειδὴ καὶ τὸ ὄνομα Λυκόρμας ἀσφαλῶς ἐν γένει ἐδράζεται ἐπὶ πλείονων ἄλλων μαρτυριῶν καὶ ὁ Θεα-

ρίδας ἐκεῖνος ὁ τοῦ ἐπιγραμματοποιοῦ ῥητῶς Λασιώνιος Ἄρκας καὶ οὐχὶ Μεγαλοπολίτης λέγεται.

Τὸ ἐν στίχῳ β'. θηλυκὸν ἄρθρον ἢ δὲν πρέπει νὰ μᾶς φανῆ παράξενον, τεθειμένον οὕτω ἐν μέσῳ ἐξ ἄλλων Δωρισμῶν τῆς ἐπιγραφῆς. Τοιαῦται ἀνωμαλίαι διαλεκτικαὶ καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Κλεομένου (220 πρὸ Χρ.), ἂν ὑποθεθῆ τῶν χρόνων ἐκεῖνων οὐσα ἢ ἐπιγραφή, δὲν εἶναι ἀνήκουστοι, εἰ καὶ ὁ Δωρισμὸς τοῦ ἁ ἐμφανίζεται ἡμῖν πάλιν ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῇ, ἣτις εἶναι βεβαίως τοῦ ἁ. μ. Χρ. αἰῶνος, ὅτε αἱ διάλεκτοι γενικῶς εἶπεν ἐχώρουν ταχεῖ βήματι πρὸς τὴν ἐκλείψιν, κατὰ τόπους ὅμως ἔτι διετηροῦντο, ὥστε ὁ Παισαρνίκος (Δ, 27) νὰ ιστορῇ ὅτι ἐπ' αὐτοῦ (περὶ τὰ 170 μ. Χρ.) οἱ Μεσσήνιοι τὸ ἀκριβὲς τῆς Δωρίδος Πελοποννησίων μάλιστα ἐφύλασσον.

Νῦν δὲ εἰς ἄλλοῖόν τι θέλω νὰ τρέψω τὸν λόγον.

Οἱ πολλοὶ τῶν ἀναγνωστῶν βεβαίως θὰ παραξενευθῶσιν, ὅτι ἐπὶ δύο ἐκ τῶν τεσσάρων σήμερον δημοσιευόμενων βάρων εἶναι καὶ ἡ δευτέρα ἐπιφάνεια ἐπιγεγραμμένη μεθυστέρως μὲ ὀνόματα γυναικῶν τοῦ βασιλεύοντος ἐν Ῥώμῃ οἴκου· ἀλλὰ τοῦτο δὴ ἐκ πολλῶν μνημείων τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐγένετο γνωστόν, ὅτι συχνότατα καὶ κατὰ διαφόρους τρόπους τὸ ἔπραττον οἱ δεδουλωμένοι ἡμῶν πρόγονοι, ἀποκόπτοντες καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν παλαιότερων ἀνδριάντων, ἵνα ἐπιθέτωσι νέας εἰκονίζουσας τοὺς ἐκάστοτε τιμωμένους ἀλλογενεῖς, ἐφ' ᾧ καὶ ἠλέγχθησαν δικαίως ὑπὸ Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ περιηγητοῦ Παισαρνίκου καὶ εἰ τινος ἄλλου σώφρονος συγγραφέως. Ἄλλ' ὅτι ὁ νοῦς ἡμῶν τὴν σήμερον δυσκόλως δύναται νὰ χωρήσῃ εἶναι τὸ πῶς οἱ γαῦροι Ῥωμαῖοι ἠνεύχοντο καὶ ἀπεδέχοντο τὴν τοιαύτην τιμὴν. Τίς Ἄγγλος ἢ ἄλλου τῆς πεπολιτισμένης νῦν Εὐρώπης ἔθνος ἀνὴρ δὲν ἤθελε βδελυχθῆ ὁμοίαν χαμερπῆ κολακείαν καὶ οὕτω πτωχαλαζονικῶς προσφερομένην παρὰ δεδουλωμένων ἢ εὐηργετημένων λαῶν; Ἄλλὰ καὶ τίς τῶν νῦν δυσκληρούμενων ἢ ὀπωσοῦν ἀνεκτῶς

βιούντων λαῶν ἤθελεν ἐκπέσει τοσοῦτον ὥστε καὶ νὰ διανοηθῆ καὶν προσφορὰν τοιαύτης τιμῆς εἰς μεγαλοδύναμον ξένον ζῶντα ἢ τελευτήσαντα; Οὐδεὶς βεβαίως· ὥστε ῥητέον ὅτι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς τελοῦντες τότε λαοὶ ἦσαν ἐντελῶς ἐξηχρειωμένοι τὰ ἦθη. Ὁ δὲ νῦν ζῶν ἄνθρωπος Εὐρωπαϊὸς ἢ Ἀμερικανὸς ἐπισκοπῶν οὕτω τὰ ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ εἰς τοιαῦτα ἀναγκαίως ἐρχόμενος συμπεράσματα φανερόν ὅτι ἐν μοίρᾳ κρείττονος ἠθικοῦ βίου εὐρηται τεθειμένος· ὑπὸ τίνος; ὑπὸ τῆς ὀλονέν προκοπούσης ἀληθοῦς παιδείας, ἣν ἐν ἐπιγνώσει ἀσπασθεῖς ἐπιδιδώκει.

Ταῦτα κατ' ἀφορμὴν τῆς δευτερευούσης τοῦ ἁ. βάρου ἐπιγραφῆς, ἧς ὁ εἰς καὶ μόνος στίχος ἀγνοοῦμεν ἂν ἔμεινεν ἐξ ἀρχῆς ἀσυντέλεστος διὰ οἰκνδήποτε αἰτίαν ἢ ἂν ἐκ φθορᾶς τοῦ μαρμάρου ἐξέλιπον τὰ πλείονα γράμματα. Ἴσως δὲ διὰ τῶν «Ἀγριππίαν γυναικα» δηλοῦται ἢ εἰς τρίτον γάμον γυνὴ τοῦ Καίσαρος Κλαυδίου, ἢ διαβόητος μήτηρ τοῦ Νέρωνος, ἣτις ἀναφαίνεται καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 4 βάρῳ.

Ἡ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 2 βάρῳ τιμωμένη ὡς θεὰ (diva) Δρούσιλλα ἐτιμήθη μετὰ θάνατον, ἀροῦ δηλ. ἀπέδειξεν ὅτι δὲν ἦτο θεά· ἀλλ' ἦτο τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Τιβερίου θυγάτηρ, ἀδελφὴ δὲ καὶ ἄμα παλλακίς τοῦ ἐξωλεστάτου Καλιγόλα, καὶ τοῦτο ἤρκει. Ὁ Δίων Κάσσιος (ΝΘ, 10, 11) καὶ ὁ Σουητώνιος (Calig. 24) διηγοῦνται τὰς ὑπὲρ πάσαν ἐννοίαν ἀμέτρους τιμὰς τῆς θεοποιήσεώς της ὅσας διέταξεν ὁ Καλιγόλας νὰ ἀπονέμωται αὐτῇ ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, καὶ ἂν ἠδύνετο ἄς μὴ ὑπήκουε καὶ ἡ πόλις τῶν Ἐπιδαυρίων, γυναικες δὲ σωφρονικώταται ἴσως, οἷα θεμιτὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἦτο ἡ Αὐτονόη Ἀριστοτέλους, ἄς ἐτόλμων νὰ μὴ προσδεχθῶσι τὴν κατὰ κληρὸν ἢ ἐκλογὴν διδομένην ἱερωσύνην τῆς ἀποθεωθείσης. Πόσον χρόνον δὲ μετὰ τὸν τοῦ Καλιγόλα φόνον διήρκεσαν ἔτι κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀλλαχοῦ αἱ ἱερωσύνη τῆς Δρουσίλλ-

λης δὲν ἐπεχείρησα νὰ διαζητήσω, ὅπερ θὰ ἦτο πάντως περίεργον, διότι τινῶν Καισάρων καὶ Καισαρισσῶν αἱ θεῖται τιμαὶ ἐμηκύνθησαν καὶ ὑπὲρ αἰῶνα.

Εἰς τὴν πρώτην τοῦ γ'. βάρου ἐπιγραφὴν δὲν σημειῶ ἄλλο τι εἰμὴ ὅτι τὸ ἀνδρόγυνον, ὅπερ ἐν αὐτῷ λέγεται ἀναθὲν τὸν υἱὸν τοῦ τῷ Ἀπόλλωνι (καὶ) τῷ Ἀσκληπιῷ, εἰκάζω ὡς ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων ὅτι εἶναι τοῦ αὐτοῦ οἴκου ἐξ οὗ καὶ οἱ ἀναθέντες ἐν ἀνάθημα οὐ τὴν ἐπιγραφὴν ἐξέδωκεν ὁ Foucart ἐν Inscr. du Péloponnèse ἀρ. 145, 6, εὑρεθεῖσαν ἐν τῇ Ἐπιδαυρίᾳ. Καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ τέσσαρα ὀνόματα παράγωγα ἐκ τοῦ Λαμοεῦρηνται· καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ ἀσυνθέτως τὰ Ἀπόλλωνι Ἀσκληπιῷ ἐγράφησαν· τοῦτο δὲ οὕτως καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1175 τοῦ CIG ἐξ Ἐπιδαύρου ἐπιγραφῇ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Εἰς δὲ τὴν δευτέραν τοῦ αὐτοῦ βάρου ἐπιγραφὴν σημειωτέον, ὅτι καὶ ἄλλο ἴδιον βᾶθρον ἐνεπίγραφον εἰς τιμὴν τῆς γυναικὸς τοῦ σεβαστοῦ Καίσαρος, (δηλ. τοῦ Αὐγούστου) Λιβίας ἤδη πρότερον παρὰ τὴν σκηνὴν τοῦ θεάτρου εὑρέθη (*), ὅχι μόνον τοῦτο τὸ κοινὸν μετὰ ἰδιώτου. Ἴσως δὲ ζώσης αὐτῆς ἔτι ἀμφότερα ἰδρύθησαν, ἐπειδὴ δὲν λέγεται ἐν αὐτοῖς θεά.

Τοῦ δ'. βάρου ἡ ἐπιγραφὴ δηλοῖ ἐν τῷ δ'. στίχῳ τὸν ἀναθέντα ἰδιώτην Ἕλληνα πιθανῶς ἀπελεύθερόν τινα τοῦ Κλαυδίου Καίσαρος, τοῦ μετὰ τὸν Καλιγόλαν ἄρξαντος. Ἐφρόντισε δὲ ὁ Ἕλλην οὗτος νὰ γράψῃ τὸ ὄνομα τοῦ ὅλως κατὰ τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον, ἐμβαλὼν ἐν τῷ μέσῳ τὰ Εὐνόμου υἱός, καὶ ἴσως ἐπίτηδες ἀποσιωπήσας τὸ ἀπελεύθερος. Πρὸβλ. τοῦ ἡμετέρου βιβλίου Ἀττικ. ἐπιγρ. ἐπιτυμβ. ἀρ. 947, μετὰ τῆς ἐκεῖ σημειώσεως.

Καὶ αὗται μὲν αἱ ἐπιγραφαὶ τοιαῦται, μετρίως περίερ-

(*) Ἴδε τὴν ἐπιγραφὴν αὐτοῦ ἐκδεδομένην ὑπὸ τοῦ Καββαδία ἐν τῇ περὶ τοῦ θεάτρου ἐκθέσει, τῇ προσηρημένῃ εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς ἀρχαιολ. Ἑταιρίας τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἐν σελ. 39.

γοι, καθὼς καὶ πᾶσαι αἱ μέχρι τοῦδε ἀπὸ τεσσάρων αἰῶνων ἐν τῇ Ἐπιδαυρίᾳ εὑρεθεῖσαι ἐν διαφόροις δὲ συλλογαῖς δημοσιευθεῖσαι, αἱ ὅποιαι δὲν εἶναι καὶ πολλαί, περὶ τὰς τεσσαράκοντα, καθ' ὅσον ἐγὼ ἔγνω αὐτάς. Ἄς εὐχηθῶμεν δὲ νῦν νὰ ἀνασκαφῶσι καὶ ἀξιολογώτεραι, ἰδίως δ' ἐκεῖναι αἱ στήλαι, περὶ ὧν ἀφηγεῖται ὁ Παυσανίας τὰδε· εἰστήκεσαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τὸ μὲν ἀρχαῖον καὶ πλέονες, ἐπ' ἐμοῦ δὲ ἐξ λοιπαί· ταύταις ἐγγεγραμμένα καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐστὶν ὀνόματα ἀκεσθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, προσέτι δὲ καὶ νόσημα ὃ τι ἕκαστος ἐνόσησε καὶ ὅπως ἰάθη· γέγραπται δὲ φωνῇ τῇ Δωρίδι. Βιβλ. Β, κεφ. 27, 3.

Νῦν δὲ δίδω ἐν τοῖς ἐξῆς τὸ κείμενον δέκα ψηφισμάτων τῆς ἐν Ἀμοργῷ τῇ νήσῳ πόλεως τῶν Ἀρκεσινέων, ὧν τὰ τέσσαρα πρῶτα ἐπὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ λίθου ὀλόκληρα, τὰ δὲ ἐξ κολοβά. Οἱ λίθοι οἱ ἔχοντες αὐτὰ ἀνεσκάφησαν τὸ παρελθὸν θέρος παρ' ἰδιώτου καὶ ἐπωλήθησαν οὐ πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν ἡμῶν Ἑταιρίαν. Ἄλλο τι μὴ εὐκαιρῶν σήμερον νὰ εἶπω, παρκαλεῦομαι τῷ ἀναγνώστῃ νὰ τὰ μελετήσῃ προσεκτικῶς, ὡς περιέχοντα ὅχι ὀλίγα νέα καὶ περίεργα πράγματα τοῦ ἀρχαίου βίου.

1;

Θ ς ο ι,

Ἐδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ· Μνησαγόρας εἶπεν, Ἀφθόνητος ἐπεστάτει· ἐπειδὴ Ἀγαθόστρατος καὶ Φιλίων καὶ Ἠγήμων Ἐλπινίκου
8 Ῥόδιοι εὖνοι ὄντες διατελοῦσιν τῷ δήμῳ τῷ Ἀρκεσινέων καὶ ποιῶντες ἀγαθὸν ὃ τι ἂν δύνωνται καὶ περὶ τοὺς ἀφικνουμένους εἰς Ῥόδον Ἀρκεσινέων φιλότιμοί εἰσιν, δεδόχθαι τῷ δήμῳ, ἐπαινεῖσαι μὲν αὐτοὺς ἀρετῆς ἕνεκε καὶ εὐνοίας ἧς ἔχουσι

10 πρὸς τὸν δῆμον, εἶναι δὲ αὐτοὺς προξένους καὶ εὐεργέτας τῆς πόλεως τῆς Ἀρκεσινέων καὶ αὐτοὺς καὶ ἐκγόρους, καὶ εἰσπλουγ καὶ ἐκπλουγ αὐτοῖς εἶναι ἀσυλεῖ καὶ ἀσπονδεῖ καὶ ἐμ πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ πρόσδογ πρὸς τε τῇ βουλῇ καὶ τὸν δῆμον

15 εἴαν του δέωνται πρώτοις μετὰ τὰ ἱερά· ἀναγράψαι
 δὲ τότε τὸ ψήφισμα εἰς στήλην λιθίνην καὶ στήσαι
 εἰς τὸ ἱερόν, τῆς δὲ ἀναγραφῆς ἐπιμεληθῆναι
 Ἀλέξανδρον Μελίτωνος.

Ἔδοξεν τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμῳ· Ἀπατούριος εἶπεν, Τιμησιφῶν
 20 ἐπεστάτει, Ἀγαθοκλ νος Ῥόδιον ἀναγράψαι πρόξενον
 ὄντα καὶ εὐεργέτην (τῆς πόλεως) τῆς Ἀρκεσινέωγ καὶ αὐτὸν
 καὶ ἐγγόνους εἰς τὸ Ἡραῖον, οὐ καὶ οἱ ἄλλοι πρόξενοι ἀναγε-
 γραμμένοι εἰσί, ἐ(πιμεληθῆνα)ι δὲ τῆς ἀναγραφῆς Ἀλέξανδρον
 Μελ(ιτ)ωνος.

25 Θ ε ο ι.
 Ἔδοξεν τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμῳ· Ξενοκλῆς εἶπεν, Φανοκράτης ἐπεσ(τά-
 τε(ι)· ἐπειδὴ Θεόδωτος Νικίου Πάριος πολλὴν φιλοτιμίαν ἐνδέδεικ(ται
 περὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἥρας, ἐλθὼν ἐν τοῖς χρόνοις καθὰ ὠμολόγη-
 σεν πρὸς Ἀρκεσινεῖς καὶ ἐκόσμησεν καλῶς καὶ προθύμως, ἐπιτρέ-
 ψας περὶ μισθοῦ τῆι πόλει, δεδόχθαι τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμῳ, ἐπαι-
 νῆσαι μὲν αὐτὸν φιλοτιμίας ἕνεκα τῆς πρὸς τῆμ πόλιν καὶ στε-
 φανῶσαι θαλλοῦ στεφάνωι, ἀποδοῦναι δὲ αὐτῶι τό τε ἀνήλωμα
 τὸ ἐψηφισμένον δραχμὰς ΓΔ : καὶ μισθὸν καὶ ἐπίχειρα τοῦ ἔργου
 δραχμὰς Η : τοὺς ταμίαις, ἀναγράψαι δὲ τότε τὸ ψήφισμα εἰς τὸ

35 Ἡραῖον, ἐπιμεληθῆναι δὲ τῆς ἀναγραφῆς Φειδίλεων.

Θ ε ο ι.
 Ἔδοξεν τῆι βουλῆι καὶ τῶν δήμῳ· Ἐπίνικος εἶπεν, Ζευξιπίδης
 ἐπεστάτει· ἐπειδὴ Ἐπιανακτίδης Θηραῖος ἀνὴρ καλὸς καὶ ἀγαθὸς
 ὢν διατελεῖ καὶ ὅτε ἐπεδήμει παρ' ἡμῖν καὶ ἐν Θήραισι οἰκῶν ποιεῖ

40 ἀγαθὸν ὅ τι ἂν δύνηται Ἀρκεσινέων τοὺς εἰσπλέοντας καὶ νῦ-
 ν σεσιτήγηκεν εἰς τῆμ πόλιν τὴν Ἀρκεσινέων, δοῦναι Ἐπιανα-
 κτίδει πολιτείαν καὶ αὐτῶι καὶ ἐγγόνοις, τῆς δὲ ἀναγραφῆς ἐπιμε-
 ληθῆναι Φειδίλεων.

2.

.
 (πρόσοδον πρὸς τε)
 (τὴν βουλήν καὶ τὸν δῆμον, εἴαν)
 του δέωνται πρώτοις μετὰ
 τὰ ἱερά· ἀναγράψαι δὲ τότε τὸ
 ψήφισμα τὸν γραμματέα τῆς
 βουλῆς εἰς τὰ δημόσια γράμ-
 5 ματα, ἀναγράψαι δὲ καὶ εἰς τὸ
 ἱερόν τῆς Ἥρας, οὐ καὶ αἱ ἄλλαι
 πρόξεν(ι)αι ἀναγεγραμμένοι εἰ-

σῖ)ν εἰς στήλην λιθίνην, ἐπι-
 μεληθῆναι δὲ τῆς ἀναγρα-
 10 φῆς Κλείσιππον Ἀκεστουρί-
 δου.

3.

.
 — I /
 ἀκολ(ούθως . . .
 παρ)ελθόντες ἐ(πι
 διελ)έγησαν ἀξίως καὶ .

5 . . . ω)ς τοῖς ἐν τῶι ψήφισματι
 κ)ατακεχωρισμένοις· περὶ δὲ τού-
 των δεδόχθαι τῆι βουλῆι καὶ τῶι
 δήμῳ, ἐπαινῆσαι Δεινοκλῆν καὶ Ἀ-
 γησιάνακτα καὶ στεφανῶσαι αὐτο-

10 ὺς χρυσῶι στεφάνωι κατὰ τὸν νό-
 μον, εἶναι δὲ αὐτοὺς προξένους
 καὶ εὐεργέτας τοῦ δήμου τοῦ Ἀρκε-
 σινέων καὶ αὐτοὺς καὶ ἐγγόνους
 καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκ[ί]ας ἔγ-

15 κτησιν καὶ πρόσ(ο)δον πρὸς τὴν βο-
 υλήν καὶ τὸν δῆ(μον) πρώτοις με-
 τὰ τὰ ἱερά· ὑπ(άρ)χειν δὲ αὐτοῖς καὶ
 ΛΓ

4.

Θ ε ο ι.
 Ἔδοξεν τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμῳ I ιππίδης
 εὐς
 ον

5.

Θ ε ο ι.
 Δεξικράτης I
 νους εἶπεν· ἐπε(ιδὴ ἡ βο-
 υλή προβουλευσα(σα . . .
 5 αικε περὶ ὧν ε

6.

Ἔδοξεν τῆι β(ο)υλῆι καὶ τῶι

δήμωι σ)θένης εἶπεν,

. ἐπεστάτῃ·

. οκράτης

§ ησαι

. . . . ΙΟ . .

.

7.

.

δοῦναι κατὰ τὸ δια

ην ὅστις α

ἐφόδιον (ὄρα-

§ χμάς ΔΔΔ (τόδε τὸ ψήφ-

ισμα εἰς τὰ δημόσια γράμματα, ἀναγράψαι δὲ καὶ εἰ-

ς τὸ ἱερὸν τῆς Ἑρας ἐπιμεληθῆναι δὲ

τῆς ἀναγρα(φῆς)

όρου. πρεσβε(υτ) . . . ἡρέθη

8.

.

. εἰς δὲ τὴν ἀναγραφὴν δοῦναι

. τὸς περι

. ἐπιμελητῆς

. Ισανθίου

9.

.

Ι (ἐν Ἀρκε-

σίνη καὶ εἰ (μη-;

νός ἐκάστου ΑΙ

νηται καθάπερ δίκην ὠφληκῶς

§ των ὑπερημέρων ἀζημίω(ς)

σηται ἢ εἰσπράξει Ἀλέξανδρος μὴ εἶναι (ὑπόλογ

τούτων εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν χρημάτων ὧν ὀφειλο

δε ἀφῆκαν καὶ ἀνεμποδίστους Ἀρκεσινεῖς καὶ ἐάν τινες ἄλλοι (πράτ-

τωσι τὰ χρήματα κελεύοντος Ἀλεξάνδρου, ἐάν δέ τις ἀφαιρῆται . . .

40 Ἀρκεσινέων τὰ ἐνέχυρα ἢ τῶν οἰκούντων ἐν Ἀρκεσίνη το(ύ)ς πράτ-

τοντας ἢ ἐνίστηται τῆι πράξει ἢ ἀρχῶν ἢ ἰδιώτης τρόπωι ἢ παρευ-

ρέσει ἠτινιοῦν ἀποτε(ισ)άτω Ἀλεξάνδρῳ ἀργυρίου δραχμάς Δ (Δ) Δ . .

. ος καὶ πρακτὸς ἔστω τοῦτο τὸ ἀργύριον ὡς ὠφληκῶς δίκην Ἀ-

λεξάνδρῳ ἐξούλης — ἐν τῆι ἐκλήτῳ καὶ ὧν ὑπερήμε-

15 ρος — καὶ τῆι π(ό)λει μὴ ἔστω ὑπόλογος ταῦτα τὰ χρήματα εἰς τὴν

ἀπόδοσιν τοῦ ταμείου, καὶ ἐάν τι βλάβος ἢ ἀνάλωμα γένηται εἰς

τὴν εἰσπραξίν τῶν χρημάτων, εἶναι τῆι πόλει τῆι Ἀρκεσινέων

καὶ ἀποδότω καὶ τοῦτο τὸ ἀργύριον μετὰ τοῦ ἄλλου δανείου· τῆς
δὲ συγγραφῆς τῆς δε ὠμο(λ)όγησαν Ἀρκεσινεῖς μηθὲν εἶναι κυριώτε-
20 ρον μῆτε νόμον μῆτε ψήφισμα μῆτε δόγμα μῆτε στρατηγὸν μῆτε
ἀρχὴν ἄλλα κρι(ν)ο(υ)σ(α)ν ἢ τὰ ἐν τῆι συγγραφῆι γεγραμμένα μηδὲ ἄλ-
λο μηθὲν μῆτε τέχνηι μῆτε παρευρέσει — — — μηδεμιᾷ, ἀλλ' εἶναι
τὴν συγγραφὴν κυρίαν οὐ ἂν ἐπιφέρῃ ὁ δανείσας ἢ οἱ πράσσοντες
ὑπὲρ αὐτοῦ· τὴν δὲ συγγραφὴν τῆν δε ἀναγραφάντων οἱ δανεισταὶ
25 εἰστήλην λιθίνην καὶ θέντων εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἑρας μάρτυρες
Μεταγένης, Στρατῶναξ, Μικίων, Σωκράτης, Ἀπατόριος, Ἐπιγέ-
νης, Ξενότιμος, Νικάνωρ, Ἀκσειππίδης, Ποσειδώνιος, Θεό-
κριτος, Τιμοκράτης, Ξενοκλῆς, Δεξίβιος, Μνησαγόρας, Ἀγῆνωρ,
Ἀλεξίων, Γηθι — μένης.

10.

.

. αγ

. καὶ πρακτὸς ἔστω τοῦτο

τὸ ἀργύριον ὡς ὠφληκῶς δίκην καὶ ὧν ὑπερ-

ἡμερος καὶ τῆι πόλει μὴ ἔστω ὑπόλογος ταῦτα τὰ χρήματα εἰς τὴν ἀπό-

3 δόσιν τοῦ ταμείου καὶ ἐάν τι βλάβος ἢ ἀνάλωμα γένηται εἰς τὴν εἰσπρα-

ξίν τῶν χρημάτων, εἶναι τῆι πόλει τῆι Ἀρκεσινέων καὶ ἀποδόντων

καὶ τοῦτο τὸ ἀργύριον μετὰ τοῦ ἄλλου δανείου· τῆς δε συγγραφῆς τῆς δε

ὠμολόγησαν Ἀρκεσινεῖς μηθὲν εἶναι κυριώτερον) μῆτε νόμον μῆ-

τε ψήφισμα μῆτε δόγμα μῆτε στρατηγὸν μῆτε ἀρχὴν ἄλλα κρινουσάν

40 ἢ τὰ ἐν τῆι συγγραφῆι γεγραμμένα μηδὲ ἄλλο μηθὲν μῆτε τέχνηι μῆ-

τε παρευρέσει μηδεμιᾷ, ἀλλ' εἶναι τὴν συγγραφὴν κυρίαν οὐ ἂν ἐπι-

φέρῃ ὁ δανείσας ἢ οἱ πράσσοντες ὑπὲρ αὐτοῦ· τὴν δὲ συγγρα-

φὴν τῆν δε ἀναγραφάντων οἱ δανεισταὶ κτλ.

.

Πρὶν ἀποθέσω σήμερον τὸν κάλαμον, πρέπον κρίνω νὰ πληρο-
φορήσω τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Ἀθηναίου, ὅτι τῆς Λατινικῆς ἐ-
πιγραφῆς τῆς ἐκ Θηβῶν, ἣν ἐδημοσίευσεν ἐκ χαρτίνου ἀποτυπώ-
ματος ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει, ἐξέδωκεν ὕστερον ὁ P. Foucart
τὸ κείμενον πολὺ ὀρθότερον ἐν τῷ Bulletin de correspondance
hellénique, ποιήσας τὴν ἀντιγραφὴν ἐξ αὐτοῦ τοῦ λίθου.

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 23 Μαΐου 1882.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΙΑΝΣ.

ΗΡΩΔΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΝ ΜΑΡΑΘΩΝΙ.

Ἐν τῇ αὐτῇ τῆς οἰκίας τοῦ κ. Παύλου Γ. Σκουζέ ἐν τῷ χωρίῳ Βέη, κειμένῳ μικρόν τι ἐντεῦθεν τοῦ νῦν Μαρθῶνος, εἶδον πρό τινος κειροῦ Ἑρμῆν τῆς τετραγώνου ἐργασίας, ἀκέφαλον, ὕψους μ. γ. 1,35, πλάτους 0,29 καὶ πάχους 0,23, ἐκ λευκοῦ λίθου, φέροντα ἐπὶ τῆς προσθίου πλευρᾶς ἄνω μὲν κεφαλαίοις γράμμασι (μῆκος 0,3) κάλλιστα διατηρουμένοις καὶ εὐαναγνώστοις τήνδε τὴν ἐπιγραφὴν.

ΜΕΜΝΩΝ

ΤΟΠΑΔΕΙΝ

ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ ΦΙΛΟΣ.

καὶ ἀμέσως ὑπ' αὐτὴν ἄλλην περὶ τὸν φαλλὸν μικροῖς γράμμασιν ἐξ 25 στίχων ἀνίσων, ἀμελῶς γεγραμμένην καὶ περιέχουσαν ἄρὰν κατ' ἐκείνων, οἵτινες ἤθελον βλάβει ἢ μετακινήσει τὴν ῥηθεῖσαν ἐρμαϊκὴν στήλην. Ἐρωτήσας δὲ ἔμαθον ὅτι εὐρέθη αὕτη πρὸ μηνῶν ἐν τῷ σταφιδῶνι τοῦ αὐτοῦ κ. Σκουζέ, τῷ ἀμέσως πρὸς μεσημβρίαν τοῦ χωρίου Βέη καὶ τοῦ παρ' αὐτῷ ὄρους Σταυροκοράκι παρὰ τὴν θάλασσαν, εἰς ἀπόσασιν ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, Μεσοσποριτίσσης καλουμένης ¹⁾. Προσελθὼν δὲ εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἀνευρέθη ἡ στήλη, εἶδον καὶ ἑτέραν τετραγώνον ἄνω καὶ κάτω γεῖσον ἔχουσαν, πλάτους 0,15 καὶ ὕψους μέτρου γαλλικοῦ, ἄνευ ἐπιγραφῆς τινος ὅμως, καὶ ἄνω κοίλωμα τετραγώνον, ἐν ᾧ ἐστηρίζετο πιθανῶς ἀνάθημα ἢ ἄλλο τι. Ἐπειδὴ δὲ πλὴν τῆς στήλης ταύτης εἶδον καὶ ἄλλους τινὰς λευκοὺς λίθους, ἀφ' ὧν εἰκάσας ὅτι ὑπὸ τὴν γῆν ἐνδεχόμενον νὰ ἐκαλύπτετο καὶ τι ἕτερον, εἶπον καὶ ἀνέσκαψαν τὸν χώρον εἰς ἰκανὸν βάθος, ἐνθα ἀνεῦρον δύο πιθίσκους διώτους, πλήρεις τέφρας καὶ ὀστῶν, καὶ εὐτελεῖς τινὰς λύχνους ὅ-

θεν δῆλον ὅτι ἐνταῦθα ἦσαν τάφοι ἢ καὶ μνημεῖον εἰς ὃ ἀνῆκεν ἦτε εὐρεθεῖσα ἐρμαϊκὴ στήλη καὶ ἡ ἑτέρα τετραγώνος.

Ἄλλος τάφος ἢ καὶ μνημεῖον πιθανῶς ὑπῆρχε πλησίον τῆς ἄνω ῥηθείσης Ἐκκλησίας, ἐνθα φαίνεται ἐπὶ τῆς γῆς τετραγώνον οἰκοδόμημα, οὗ ἐκάστη πλευρὰ ἔχει 5 μ. μῆκος, τύμπανον κίονος καὶ ὑπέρθυρον ἰωνικοῦ κόσμου καλῆς ἐργασίας καὶ ἄλλοι λευκοῦ μαρμαρέου λίθοι· πάντα προκαλοῦντα ἀνασκαφὴν καὶ ἔρευναν, τοσοῦτω μᾶλλον, διότι ἐνταῦθα ἴσχυετο πιθανῶς κατὰ Leake (ἐν τῷ περὶ δήμων τῆς Ἀττικῆς σελ. 86 τῆς γερμ. μετκφράσεως) τὸ τρόπαιον τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Περσῶν, περὶ οὗ ποιεῖται λόγον ὁ Παυσανίας (1,32 κ. ἐ.).

Ἐπειδὴ μὲ τὴν εὐρεθεῖσαν ἐρμαϊκὴν στήλην καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφὴν σχέσιν ἔχουσι τὰ ὑπὸ Φιλοστράτου ἐν βίοις σοφιστῶν περὶ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ (2, 1, 24) φερόμενα, προτάσσομεν ταῦτα χάριν τῶν μὴ ἐχόντων πρόχειρον τὸ κείμενον τοῦ Φιλοστράτου.

«Ἀθηναίοις ἀπάνθρωπα ἐδόκει ταῦτα (ὅτι πρὸς τὸν υἱὸν ἀστόργως εἶχεν ὁ Ἡρώδης) οὐκ ἐνθυμούμενοι τὸν Ἀχιλλεῖα καὶ τὸν Πολυδεύκην καὶ τὸν Μέμνονα, οὓς ἴσα γνησίοις ἐπένησε, τροφίμους ὄντας, ἐπειδὴ καλοὶ μάλιστα κάγαθοὶ ἦσαν, γενναῖοί τε καὶ φιλομαθεῖς καὶ τῇ παρ' αὐτῷ τροφῇ πρέποντες. *Εἰκόνας γοῦν ἀνείθει σφῶν θηρώντων καὶ τεθηρακόντων καὶ θηρασόντων τὰς μὲν ἐν δρυμοῖς, τὰς δ' ἐν ἀγροῖς, τὰς δὲ πρὸς πηγαῖς, τὰς δὲ ὑπὸ σκιαῖς πλατάνων οὐκ ἀφανῶς, ἀλλὰ ξὺν ἀραῖς τοῦ περικόψοντος ἢ κινήσοντος, οὓς οὐκ ἂν ἐπὶ τοσοῦτον ἦρεν, εἰ μὴ ἐπαίνων ἀξίους ἐγίνωσκεν*». Καὶ ἀλλαχοῦ (2, 1, 30)· «Διητάτο δὲ ὁ Ἡρώδης περὶ τοὺς φιλτάτους αὐτῷ δήμους Μαραθῶνα καὶ Κηφισίαν».

1) διότι ἡ ἐρετὴ αὐτῆς πίπτει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χρόνου τῆς σπορᾶς τῶν δημητριακῶν κερπῶν, ἤτοι τὴν 21 νοεμβρίου.

Ἐνὸς τῶν τριῶν τούτων τροφίμων τοῦ Ἡρώδου δούλων, τοῦ Πολυδεύκου, ἀνεῦρεν ὁ ἄγγλος Dawkins περὶ τὰ 1750, (καθ' ἃ ὁ Leake ἐνθα ἀνωτέρω λέγει), ἐν Κηφισίᾳ ἀκέφαλον ἐρμαϊκὴν στήλην, ἣν ἐδωρήσατο τῷ ἐν Ὁξωνίᾳ Πανεπιστημίῳ, ἔχουσας ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν δύο ὑπ' αὐτοῦ φερομένας ἐπιγραφάς, ἃς περιέλαβε καὶ ὁ Βοϊκχίος εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν μετ' ἄλλων (ἐν τόμῳ α. ἀρ. 989) εἰς τὸν αὐτὸν Πολυδεύκη ἀναφερομένας καὶ συμφωνούσας μὲ τὰ ὑπὸ Φιλοστράτου ἀνωτέρω τεθέντα.

Δευτέρᾳ ἐρμαϊκῇ στήλῃ, ἀνατεθειμένη εἰς τὸν τρίτον τῶν τροφίμων τοῦ Ἡρώδου, τὸν Μέμνονα, εἶναι ἡ πρὸ μικροῦ ἐν Μαραθῶνι ἀνευρεθεῖσα ἐν τῷ κτήματι τοῦ κ. Σκουζέ, ἐξ ἧς λαμβάνομεν ιδέαν καὶ περὶ τῆς ἐν Ὁξωνίᾳ σωζομένης· ἡ δὲ τρίτη, ἡ εἰς τὸν Ἀχιλλέα, μένει μοι ἄγνωστον ἄν που εὑρίσκεται.

Τῆς εἰς τὸν Μέμνονα στήλης ἀναγινώσκειται ἄνω μὲν, ὡς εἶπον, ἐπὶ τῆς προσθίου πλευρᾶς ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ, σαφῶς καὶ καθαρῶς γεγραμμένη καὶ ὅλως ἀλώβητος ἐκ τοῦ μακροῦ χρόνου, δυσερμήνευτον παρέχουσα μόνην τὴν δευτέραν λέξιν τοπαδεῖν, ἧς οὔτε ἐν ἀρχῇ οὔτε ἐν τέλει φαίνεται ὅτι ἐλλεῖπει τι συμπληροῦν αὐτήν, οὐδὲ ἔχνος ἐξαλειφθέντος γράμματος διακρίνεται, διότι ὁ λίθος εἶναι λεῖος, λειότατος. Αἱ δὲ δύο τελευταῖαι λέξεις Ἀρτέμιδος φίλος ἀναφέρονται βεβαίως εἰς τὸ τοῦ Μέμνονος ἀσχόλημα, τὴν θήρην, εἰς ἣν κατὰ Φιλόστρατον ἀσμένως φαίνεται ὅτι διέτριβεν οὗτος.

Εὐθὺς δὲ κάτω ταύτης περὶ τὸν φαλλὸν ἔπεται πᾶσα ἡ ἐξῆς ἐκ γραμμῶν 25, ὡς εἶπον, ἐπιγραφὴ, τύπον γραμμάτων ἔχουσα τὸν καὶ ἄλλοθεν συνήθη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἡρώδου, οἶον Α. Δ. Ε. Λ. Σ. Ω.

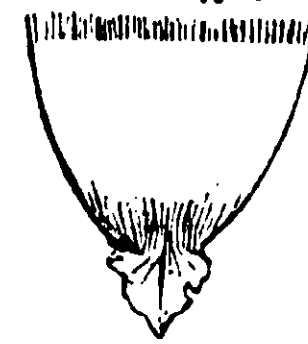
Ἐπειδὴ δὲ ταύτης πολλὰ καὶ λέξεις καὶ γράμματα εἶναι ἐκ τοῦ χρόνου ἐξηλειμμένα, βοηθεῖται τῆς ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Βοϊκχίου ὁμοίας ἐπιγραφῆς ἀναγινώσκω καὶ συμπληρῶ αὐτὴν οὕτω, παραπέμπων τὸν ἀναγνώστην νᾶ

Ἰδὴ παρὰ Βοϊκχίῳ τὴν ἐρμηνείαν τινῶν δυσνοήτων φράσεων.

π]ρὸς θεῶν καὶ ἡρώων, ὅστις εἴ ὁ ἔχων]τὸν χῶρον, μὴ ποτε μετα-
κεινή]σῃς τούτων τι· καὶ τὰς τού-
των τ]ῶν ἀγαλμάτων εἰκόνας καὶ
5 τει]μὰς ὅστις ἢ καθέλοι ἢ μετ[α-
κεινοί]η, τούτῳ μῆτε γῆν καρπὸν
φέρει]ν μῆτε θάλασσαν πλωτὴν
εἶναι, κακ]ῶς τε ἀπολέσθαι αὐτὸν
καὶ γένο]ς. ὅστις δὲ κατὰ χώραν

40 φυλάτ]των
τὰ εἰω]θότα
δια]μένοι,
αθὰ]εἶναι τούτῳ
ἐχγό]νοις. λυμῆ

15 δὲ λ[ωβή]σα
ἀποκροῦσαι ἢ συνθραῦσαι ἢ συγ]χέ
αι]τῆς μορφῆς καὶ τοῦ σχήματος· εἰ δέ τι
ς οὔτω ποιή]σει, ἢ αὐτὴ καὶ ἐπὶ τούτοις ἀ-
ρ]α 1). ἀλ[λ' ἐᾶ]ν τὰ τε ἐπιθέματα τῶν μορφῶν
20 ἀσινῆ καὶ] ἀκέραια καὶ τὰ ὑποστήματα, τ[ὰς
βᾶ]τεις, ὡς ἐποιήθησαν, καὶ ἐν πρώτῳ γε[κ
αὶ] ἐπὶ πρ]ώτοις, ὅστις ἢ προστάξειεν ἐτέρ-
ω ἢ γ]νώμης ἄρξειεν ἢ γνώμη συμβάλοιτο[πε
ρὶ τοῦ τούτων τι κεινηθῆναι ἢ συνχυ-
25 θῆναι.

καὶ τειμῶν
καὶ αὔξων
πολλὰ καὶ ἀγ-
κα]ρὶ αὐτῷ καὶ
νασθαι δὲ [μη-
σθαι μηδὲν ἢ

Ἐν Ἀθήναις 29 Μαΐου 1882.

ΕΥΘ. ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ.

1) Αἱ τελευταῖαι αὗται ἑπτὰ γράμματι ἐν τῇ στήλῃ, τῇ ἐν Ἀγγλίᾳ, εἶναι γεγραμμένα ἐν ἄλλῃ πλευρᾷ τοῦ αὐτοῦ λίθου.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΕΠΙΔΑΥΡΩ.

Π Ε Ρ Ι Ο Δ Ο Σ Β'.

Ἐκθεσις Α'.

Ἐπανακληθεισῶν τῶν ἐν τῷ θεάτρῳ ἐργασιῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς λήξαντος Μαρτίου ἀνεσκάφησαν τὰ πέρυσι μὴ ἀνασκαφέντα οἰκοδομήματα τῆς σκηνῆς καὶ τὰ ἀναλήμματα τοῦ θεάτρου, ὥστε τὸ διαπρεπὲς οἰκοδόμημα τοῦ Πολυκλείτου ἀνεσκάφη πλέον ὁλοσχερῶς καὶ εἶνε καταφανὲς ἐν ἀπάσῃ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ αὐτοῦ.

Ἡ ἀνασκαφὴ τῶν οἰκοδομημάτων τῆς σκηνῆς κατέδειξεν ὅτι ἀνωκοδομήθη αὕτη ἐν ἀγνώστοις μεταγενεστέροις χρόνοις ἐκ τοῦ ἰδίου κατὰ μέγα μέρος ὑλικῷ δι' ἀσβέστου καὶ κεράμων, καὶ διηρέθη εἰς πολλὰ οἰκήματα, ὧν τὸ ἐν εὐτελέστατον τὴν κατασκευὴν, τοῖς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνακαλυφθεῖσι παρεμφερές. Ἐν τούτῳ ἦσαν ἐντετοιχισμένα ἱκανὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη καὶ μάλιστα δωρικὰ ἐκ πωρίνου λίθου κιονόκρανα, ὧν τὰ μὲν τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῆς καμπύλης τοῦ ἐχίνου καταφαίνεται, τὰ δὲ τῆς ἐσχάτης παρακμῆς, τῆς καμπύλης τοῦ ἐχίνου οὔσης ἐν αὐτοῖς σχεδὸν εὐθείας γραμμῆς, καὶ μονόλιθοι ἀρράβδωτοι κίονες, οἵτινες ἐχρησίμευον πιθανῶς ὡς στηρίγματα ὑποβαστάζοντα τὸ τῆς σκηνῆς ἔδαφος. Ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ δὲ γωνίᾳ τοῦ μεγάλου τῆς σκηνῆς οἰκοδομήματος, ἦτοι τοῦ ὀπισθεν τοῦ λογείου, εὐρέθησαν εἰς βάθος 1,20 ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος καὶ δύο ῥωμαϊκῆς ἐργασίας ἀγάλματα πλησίον ἀλλήλων κείμενα, ὧν τὸ μὲν Ἀσκληπιός, τὸ δὲ Ὑγίεια.

Ὁ Ἀσκληπιός ἵσταται ἐπὶ μικρᾶς ἐκ τοῦ αὐτοῦ τεμαχίου πεντελησίου λίθου πεποιημένης βάσεως, καὶ φέρει ἱμάτιον, καθ' ὃν τρόπον καὶ τὸ πέρυσιν ἐνταῦθα εὐρεθὲν καὶ τὸ ἐν Φλωρεντίᾳ ἀγάλμα τοῦ θεοῦ, σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι ὁ διὰ τοῦ ἱματίου τούτου κεκαλυμμένος ἀριστερὸς βρα-

χίων δὲν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ γόμφου, ἀλλ' εἶνε μικρὸν πρὸς τὰ ἔμπρὸς ἐστραμμένος, τοῦ πλαγίου μέρους τοῦ θώρακος ἀπτόμενος καὶ διὰ τῆς ἄκρας χειρὸς τὸ κράσπεδον τοῦ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καταπίπτοντος ἱματίου συγχρατῶν. Ἔτι δὲ διαφέρει τοῦ γνωστοῦ τύπου καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι τὴν δεξιὰν δὲν ἐστήριζεν ἐπὶ ῥάβδου, διότι αὕτη ἔπρεπε πάντως ἐπὶ τῆς βάσεως νὰ στηρίζηται, ἢ βάσις ὅμως δὲν προεξέχει καθόλου τῆς περιφερείας τῶν ποδῶν· ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι διὰ τῆς ἄκρας δεξιᾶς θὰ ἐκράτει αὐτὸν τὸν περὶ τὴν ῥάβδον συνήθως ἐλισσόμενον ὄφιν, οὐ τινος μάλιστα καὶ σώζονται ἔχνη ἐπαφῆς ἐν τῷ δεξιῷ μηρῷ. Ἐπὶ τῆς βάσεως δὲ ὑπάρχει παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα κορμὸς δένδρου, περιτυλισσόμενος καὶ οὗτος διὰ τοῦ ἱματίου, καὶ πρὸ αὐτοῦ ὀμφαλός, γνωστὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ σύμβολον. Χαρακτηριστικώτατον δ' εἶνε ὅτι ὁ θεὸς φέρει ἐνδρομίδα, ἅτε αἰείποτε βαδίζων καὶ πρὸς βοήθειαν τῶν ἀσθενούντων σπεύδων· ἄλλως καὶ ἕτεροι θεοὶ κατωτέρως, ὡσπερ καὶ ὁ Ἀσκληπιός, τάξεως φέρουσι τοιοῦτον εἶδος ὑποδημάτων, οἷον ὁ Βορέας. Ὑψος ἔχει τὸ προκείμενον ἀγάλμα ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι τοῦ λαιμοῦ 1,10, συμπεριλαμβανομένης δὲ καὶ τῆς βάσεως 1,18. Ἐλλείπουσιν αὐτῷ ἡ κεφαλή καὶ ὁ δεξιὸς βραχίων· κατὰ τὰ λοιπὰ δὲ εἶνε ἀρτιμελὲς καὶ ἐν καλλίστῃ διατηρεῖται καταστάσει.

Τὸ γυναικεῖον ἀγάλμα ἵσταται ὡσάυτως ἐπὶ μικρᾶς ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου πεποιημένης βάσεως καὶ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός, ἔχον τὸν ἀριστερὸν πολὺ πρὸς τὰ ὀπίσω ἐστραμμένον. Φέρει δὲ ποδήρη χιτῶνα ἐζωσμένον ὑπὸ τοῦς μαστοὺς διὰ λεπτῆς ταινίας, καὶ ἱμάτιον, ὅπερ ἐπικαλύπτον διὰ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τὸν ἀριστερὸν βραχίονα διέρχεται ὀπισθεν τοῦ σώματος εἰς τὰ ἔμπρόσθια, ἐνθα τὸ ἕτερον ἄκρον θὰ ἐρρίπτετο ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ πήχεως. Τοιοῦτον συνήθη ἄλλως ἱματισμὸν γυναικείων ἀγαλμάτων φέρει καὶ ἡ Ὑγίεια, ὡς εἰκονίζεται αὕτη ἐπὶ νομισμάτων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ προκείμενον ἀγάλμα εὐρέθη πλησίον τοῦ

Ἀσκληπιοῦ, εἶνε ἰσομέγεθες ἐκεῖν, πρὸς τούτοις δὲ τῆς αὐτῆς ἐργασίας καὶ μάλιστα τῆς αὐτῆς χειρὸς ἔργον, ἐξ ὅλων τούτων συμπεραίνω ὅτι ἴσως εἰκονίζει τὴν Ὑγίειν. Φέρει δὲ καὶ τοῦτο ἐνδρομίδας. Ἐλλείπει αὐτῷ τὸ ἀπὸ τῶν μαστῶν ἀνώτερον μέρος τοῦ σώματος.

Ἐκ τοῦ τόπου δὲ τῆς εὐρέσεως τῶν προκειμένων ἀγαλμάτων καὶ ἐκ τοῦ μικροῦ αὐτῶν μεγέθους συμπεραίνω ὅτι καὶ ταῦτα, ὡς καὶ τὸ πέρυσιν εὐρεθὲν μικρόσχημον ὡσαύτως γυναικεῖον ἀγαλμα, ἴσταντο ἴσως ἐν κόγχαις τῶν τοίχων τῶν οἰκοδομημάτων τῆς σκηνῆς.

Ἐν τῇ ἀνασκαφῇ δὲ τῶν ἀναλημμάτων (Schlussmauern), ἅτινα ἐνιαχοῦ σώζονται εἰς ὕψος 2,50, ἐγένετο πολύτιμον ἀρχιτεκτονικὸν εὐρημα, ἥτοι εὐρέθη παρὰ τὴν πύλην τῆς δυτικῆς εἰσόδου τοῦ θεάτρου γωνιαῖον ἰωνικὸν κιονόκρανον, ὅπερ, ὡς ἐκφαίνεται ἐκ τε τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεως καὶ τῶν διαστάσεων αὐτοῦ, ἀνήκει εἰς τοὺς τὸν τοῖχον τοῦ ὑποσκηνίου κοσμοῦντας ἡμικίονας, ὧν αἱ ἀττικουργεῖς σπεῖραι εὐρέθησαν πέρυσι κατὰ χώραν κείμεναι. Οὕτως ἐπεβεβαιώθη πλέον, ὅτι οἱ ἡμικίονες ἐκεῖνοι ἦσαν ἰωνικοῦ ῥυθμοῦ, διότι τῇ ἀληθείᾳ ἐδύναντο νὰ εἶνε καὶ κορινθιακοῦ, ἀφοῦ μάλιστα τὰ εὐρεθέντα γεῖσα φέρουσι γεισίποδας, οὗτοι δέ, ὡς γνωστόν, δὲν ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς ἀττικοῖς ἰωνικοῖς μνημείοις. Σύγκειται δὲ τὸ κιονόκρανον τοῦτο ἐξ ἐρίνου, ἥτοι κυματίου, συνδεδεμένου τῷ κορμῷ τοῦ κίονος δι' ἀστραγάλου, ἐκ τῶν ἐλίκων, καὶ ἐκ τοῦ ἄβακος, φέροντος τὸ σύνηθες κυμάτιον. Σημειωτέον δ' ὅτι ὅτε ἀστράγαλος καὶ τὰ κυμάτια δὲν εἶνε ἀναγεγλυμμένα ἀλλ' εἰκονίζοντο χρώματι.

Ἡ ἀνασκαφὴ τῶν ἀναλημμάτων ἔδειξε πρὸς τούτοις ὅτι ἐν ἑκατέρῳ τῶν κεράτων τοῦ θεάτρου ἐσχηματίζοντο δύο ἐπάλληλοι κρηπίδες, τὸ μὲν ἕνεκα τοῦ σχήματος τοῦ λόφου, τὸ δέ, ὡς φαίνεται, πρὸς κατασκευὴν πύλης ἐν τῷ διαζώματι. Ἀλλὰ περὶ πάντων τούτων γενήσεται λόγος

ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, ὅτε δημοσιευθήσονται καὶ σχεδιογραφήματα.

Ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τῇ 16 Ἀπριλίου 1882.

Ἐκθεσις Β'.

Περατωθείσης τῆς ἐν τῷ θεάτρῳ ἐργασίας, ἠρξάμην τῇ 17ῃ Ἀπριλίου ἀνασκαφῶν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ περιβόλῳ καθ' ἣν εἶχον ἐντολὴν παρὰ τῆς Ἐταιρίας. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπεκόπη μέρος τοῦ δάσους εἰς 8 καὶ οὗτος, ὡς περὶ καὶ τὸ θέατρον, ἔχει μεταβληθῆ, εἶτα δέ, θέλων νὰ ἐξερευνησῶ τὸν χώρον πρὸς μεταφορὰν τῶν χωμάτων καὶ συγχρόνως νὰ ἀποκαλύψω τὸ τεῖχος τοῦ περιβόλου καὶ οὕτως εἰσέλθω ἐντὸς αὐτοῦ, ἤγαγον ἐκ τῆς ἀρκτικῆς τοῦ σαδίου πλευρᾶς μεγάλην τάφρον, 28 μέτρων μήκους, δι' ἣ συνήντησα πρῶτον μὲν δύο τεῖχη, ὧν τὸ ἐν μεταγενέστερον, ἐκ λίθων, πλίνθων καὶ κεράμων κατασκευασένον, τὸ δὲ ἀρχαῖον, μέρος τοῦ περιβόλου πιθανῶς, εἶτα δὲ τὸ ἐκ πωρίνου λίθου κρηπίδωμ, μεγάλο περιφερὺς οἰκοδομήματος, 1 καὶ 1 ¹/₂ μέτρον ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος κείμενον. Ἐπεκτείνας εἰσέτι τὴν τάφρον ἀπεκάλυψα, εἰς 7,70 ἀπὸ τοῦ κρηπίδωματος τούτου ἀπόστασιν, περιφερὲς οἰκοδομήμα ἐκ πωρίνου λίθου κατὰ τὸ ἰσοδομικὸν σύστημα οἰκοδομημένον, ἔχον ἐξωτερικὴν διάμετρον 7, 24, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ δύο ἕτερα, ὧν τὸ ἐν ἔχει διάμετρον 4, 84, τὸ δὲ 2, 36. Ἐὰ οἰκοδομήματα ταῦτα εἶνε τρεῖς κύκλοι τὸ αὐτὸ κέντρον ἔχοντες, διάφορον ὁμῶς ἀκτῖνα, οἷον 3,62. 2,28 καὶ 1,18. Λεῖψανα τοῦ ἐνὸς τούτων εἶδεν ἢ ἀπεκάλυψεν ὁ Blouet καὶ ταῦτα εἰκονίζει, φαίνεται, διὰ τοῦ c ἐν τῷ σχεδιογραφῆματι αὐτοῦ, εἰκάζων ὅτι εἶνε λεῖψανα τῆς Θόλου τοῦ Πολυκλείτου. Ὡσαύτως ὁ Κούρτιος (Peloponnes) ἐνταῦθα εἰκονίζει περιφερὲς οἰκοδομήμα ἔχον διάμετρον (ἐσωτερικὴν) 20 πόδ., ὅπερ λαμβάνει ὡς τὴν Θόλον· τοῦτο δὲ οὐδὲν ἕτερον εἶνε ἢ

τὸ πρῶτον τῶν προκειμένων τριῶν κυκλικῶν οἰκοδομημάτων. Ἄν ὅμως τὸ πρᾶγμα ἔντως ἔχει οὕτως, τοῦτο θέλουσι δείξει ἡμῖν αἱ ἀνασκαφαί, καὶ μάλιστα ἡ τοῦ μεγάλου περιφεροῦς οἰκοδομήματος ἀποκάλυψις, διότι, τούτου μὴ ὑπάρχοντος, ἀπὸ τοῦδε ἐδυνάμην νὰ εἶπω ὅτι τὰ τρία ταῦτα κυκλικὰ οἰκοδομήματα εἶνε πιθανῶς ἡ κρήνη ἐκείνη, ἡ παρὰ τὸ στάδιον, κατὰ τὴν τοῦ Πικυσανίου ἀφήγησιν, κειμένη, ἡ «τῷ τε ὀρόφῳ καὶ κόσμῳ τῷ λοιπῷ θέας ἀξία», καὶ οὐχὶ ἡ Θόλος, διότι αὕτη ἐν ἡ ἦσαν αἱ τοῦ Πικυσίου γραφαί, θὰ ἦτο μέγα καὶ κατοικήσιμον, ἦτοι προσιτὸν τοῖς θεαταῖς οἰκοδόμημα, τὰ προκειμένα ὅμως εἶνε ὑπὲρ τὸ δέον μικρὰ καὶ κεῖνται οὕτω πλησίον ἀλλήλων, ὥστε μάλισ δύνανται τις νὰ διέρχεται διὰ τοῦ μεταξὺ αὐτῶν χώρου, καθότι, ἀφαιρουμένου τοῦ πάχους τῶν τοίχων ἐκ τῶ ἀνω δικστάσεων, ἡ μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου ἀπόστασις εἶνε 0,70 καὶ ἡ μεταξὺ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου 0,76, ἐν ᾧ ὁ χώρος τοῦ τρίτου εἶνε 1,40. Ἡ ἀποκάλυψις ὅμως τοῦ κρηπιδώμακος τοῦ μεγάλου περιφεροῦς οἰκοδομήματος θέτει τὸ ζήτημα ὑπὸ ἄλλην φάσιν, διότι τὸ μέγα τοῦτο οἰκοδόμημα φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ ὅλον τ μετὰ τῶν τριῶν ἐτέρων, τὸ ὅλον δὲ τοῦτο δύνανται νὰ εἶνε ὄντως ἡ Θόλος. Ἄλλ' ἐπαναλαμβάνω ὅτι τὸ ζήτημα θέλει λύσει ἡ ἐντελής τῶν οἰκοδομημάτων τούτων ἀποκάλυψις καὶ ἐκκαθάρισις, ἣτις ἀρκετὸν χρόνον θέλει διαρκέσει.

Ἐγένοντο δὲ ἐν ταῖς μέχρι τοῦτε ἐργασίαις τὰ ἐξῆς εὐρήματα.

α'.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ.

Εἰς ἀπόστασιν 1—5 μέτρων πρὸς νότον τοῦ μεγάλου περιφεροῦς οἰκοδομήματος εὐρέθησαν ἐντετοιχισμένα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν μενεγενεστέρῳ τοίχῳ:

1) πῶρινοι κίονες δωρικοῦ ῥυθμοῦ ἔχοντες διάμετρον 0,55.

2) δωρικὰ κιονόκρανα ἄρραβδῶτων κινῶν, ὧν ἡ διάμετρος κατὰ τὸ ὑποτραχήλιον 0,44, ἐκ πωρίνου καὶ ταῦτα λίθου.

3) ἰωνικὰ κιονόκρανα, ὡσαύτως ἐκ πωρίνου λίθου, ὧν ἡ διάμετρος 0,44.

Ἐπὶ τοῦ μεγάλου περιφεροῦς οἰκοδομήματος κεῖνται:

4) δωρικοὶ ἐκ πωρίνου λίθου σπόνδυλοι κίωνων, ὧν ἡ διάμετρος 0,97.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ περιφεροῦς οἰκοδομήματος καὶ μάλιστα ἐν τοῖς τριῖσι κυκλικοῖς εὐρέθησαν τὰ ἐξῆς μαρμάρια μέλη, ἅπαντα καλλίστην ἔχοντα τὴν γλυφὴν.

5) μεγάλα τεμάχια μονολίθων ἰωνικῶν κίωνων, ὧν ἡ διάμετρος 0,60.

6) τεμάχιον βάσεως τῶν κίωνων τούτων, ἀττικουργῆς σπεῖρα.

7) δύο ἡμίση σχεδὸν κορινθιακὰ κιονόκρανα, τοῖς κίονσι τούτοις, ὡς φαίνεται, ἀνήκοντα, ἅπερ ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν δύο σειρῶν φύλλων, δὲν ἔχουσιν ὅμως τοὺς ὑψηλοὺς ἐκείνους καυλοὺς, τοὺς ὑπὸ τὸν ἄβακα ἐλισσομένους, ἀλλὰ τοὺς ταπεινοτέρους, οἵτινες συστρεφόμενοι κατὰ τὰ ἄκρα ἀνέχουσιν ἀνθος, ὅπερ ἐξικνεῖται μέχρι σχεδὸν ὑπὸ τὸν ἄβακα. Οὕτω τὰ κιονόκρανα ταῦτα εἶνε σπουδαιότατα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ κορινθιακοῦ κιονοκράνου, διότι εἰκονίζουσι βεβαίως μίαν τῶν διαφόρων μορφῶν, ἃς ἔσχε τοῦτο μέχρι τῆς ἐν τῇ εὐγενεστάτῃ μορφῇ ἀναπτύξεως αὐτοῦ, μέχρι δηλ. τῆς μορφῆς ἐκείνης, ἐν ἡ ἐμφανίζεται τοῦτο ἐν τῷ μνημείῳ τοῦ Λυσικράτους, ἣτις δὲν εἶνε ἡ πρώτη, ὡς γνωστόν, ἀλλ' ἡ τελευταία ἐν τῇ ἐλληνικῇ περιόδῳ μορφῇ αὐτοῦ. Τὸ ἐπὶ τοῦ ἄβακος δὲ κυμάτιον δὲν εἶνε ἀναγεγλυμμένον, ἀλλ' ἦτο κεχρωματισμένον.

8) ἰωνικὸν ἐπιστύλιον ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετὰ τοῦ οὐδεμίαν ἀνάγλυφον παράστασιν φέροντος διωζώματος συγχείμενον λίθου.

9) ἰωνικὰ γείσα περιφεροῦς οἰκοδομήματος, ἅτινα δὲν φέ-

ρούσι γεισίποδας ἀλλὰ διπλοῦν ἀστράγαλον. Τινὰ ἔχουσι καὶ καλῶς κεχαραγμένα διακριτικὰ γράμματα, οἶον Θ καὶ Ρ.

10) *καλύμματα* ἐκ τῆς στέγης μετὰ φατνωμάτων.

11) *ὕδρορροαί* περιφεροῦς οἰκοδομήματος, ὠραιυτάτους συνελισσομένους ὄρμους φυτῶν καὶ ἀνθέων φέρουσαι. Πρὸς τούτοις δὲ δύο *κεφαλαὶ λιόντων* κάλλιστα κοσμητικὰ ἔργα τῆς Δ'. πιθανῶς ἑκατονταετηρίδος, ἐν ἀκραπραγματικῇ ἀληθείᾳ ἐξειργασμένα.

12) *κεραμίδες*, σωληνές τε καὶ καλυπτῆρες, ἔτι δὲ *καλυπτῆρες ἀνθεμωτοί*.

β'.

ΠΛΑΣΤΙΚΑ.

1) κορμὸς *Νίκης* πτερωτῆς, (οὔτινος ἔλλειπει τὸ ἀπὸ τῆς ὀσφύος κατώτερον μέρος, ὁ ἀριστερὸς βραχίον καὶ τὸ μείζον μέρος τῶν πτερύγων), ἔχων μέγεθος μικρότερον τοῦ φυσικοῦ. Ἡ θεὰ φέρει λεπτὸν χιτῶνα καὶ πέπλον, ὃν ἔχει ἐρριμμένον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πήχεως, καὶ παρίστατο ἐν πτήσει ἢ ὀρμητικῇ κινήσει, ὥστε, τοῦ ἀνέμου ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πνέοντος, πλουσίας σχηματίζει ὁ ἱματισμὸς πτυχάς. Ἐχει δὲ μετὰ τῶν πτερύγων πέντε ὀπάς, δι' ὧν ἦτο διὰ μολύβδου προσκεκολλημένη, ὡς φαίνεται, τοίχῳ τινί, ἴσως τυμπάνῳ ναοῦ· διὰ τοῦτο καὶ τὰ ὀπίσθια δὲν εἶνε ἐντελῶς ἐξειργασμένα. Καί ται δὲ τὸ σωζόμενον μέρος τοῦ ὅλου ἀγάλματος εἶνε μικρὸν καὶ τὸ μάρμαρον πολλαχῶς ἐφθαρμένον, ἢ ἐργασία δὲ δὲν εἶνε ἱκανῶς ἐπιμεμελημένη, οὐχ ἦττον διακρίνει τις ἐν αὐτῷ ἑλληνικὸν ἔργον τῆς Γ'. ἑκατονταετηρίδος, ἀναπολοῦν ἡμῖν μάλιστα τὰς Νηρηίδας τοῦ ἐν Ξάνθῳ μνημείου.

Εὐρέθη εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς μέτρου πρὸς νότον τοῦ μεγάλου περιφεροῦς οἰκοδομήματος πλησίον μεταγενεστέρου τοίχου.

2) *κεφαλὴ γυναικεία* μικρότερα τοῦ φυσικοῦ μεγέθους οὐσὶ πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένη καὶ ἔχουσα τὸ βλέμμα ἀνατεταμένον οἶον ἐλύπην ἐκφράζουσα καὶ βοήθειαν αἰτουμένη. Ἡ κόμη δὲν εἶνε ἐντελῶς ἐξειργασμένη, ἰδίως τὰ ὀπίσθια αὐτῆς, καὶ ἀποτελεῖται μόνον ἐκ τεσσάρων περιτὸ κρανίον βαινόντων βοστρύχων· ἐν τῇ κορυφῇ δὲ τοῦ κρανίου ὑπάρχει ὀπή, ἐν ἣ ἦτο προσκεκολλημένον τι. Ἡ κεφαλὴ αὕτη ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἀνήκουσα τῷ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἀριθμῷ κορμῷ, ὃ καὶ προσαρμόζει μάλιστ' ἀπὸ μικρὸν εἰς τι μέρος· ἀλλ' ἢ προσαρμογὴ αὕτη, νομίζω, εἶνε τυχαία, διότι καὶ ἡ ἔκφρασις ἀκατάλληλος εἶνε καὶ, τὸ σπουδαιότατον, αἱ διαστάσεις αὐτῆς φαίνονται μοι κατὰ τι μείζονες ἢ αἱ τοῦ κορμοῦ.

Ἐλλείπει αὕτῃ τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ πωγωνίου μέχρι τῆς ρινός· τὸ μάρμαρον δ' εἶνε πολλαχῶς ἐφθαρμένον.

Εὐρέθη ἐν μεταγενεστέρῳ τοίχῳ ἐντετοιχισμένη, 2 περίπου μέτρα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεως τοῦ κορμοῦ τῆς Νίκης.

3), κορμὸς μικροῦ *γυναικείου ἀγάλματος*, φέροντος λεπτὸν χιτῶνα κατκλείποντα γυμνὸν τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ θώρακος καὶ ἐζωσμένον ὄντα περὶ τὴν ὀσφύν. Καὶ τοῦτο εἶνε ἑλληνικὸν ἔργον περὶ τὴν εὐρέθεισιν ἐν Δήλῳ εὐρεθείσας νύμφαις τῆς Περσεφόνης.

Ἐλλείπει αὐτῷ τὸ ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς κοιλίας κατώτερον μέρος καὶ τὰ ὀπίσθια (ἴσως μάλιστ' αὖ, ὡς ἐκ τούτου φαίνεται, προέρχεται ἐκ ζωοφόρου ναοῦ τινος), καὶ εἶνε πολὺ ἐφθαρμένον. Ὑψὸς 0,31, πλ. κατὰ τοὺς ὤμους 0,21.

Εὐρέθη 3 μέτρα πρὸς νότον τοῦ μεγάλου περιφεροῦς οἰκοδομήματος.

4) κορμὸς *μικροσχήμου γυμνοῦ ἀνδρός* ἢ μᾶλλον παιδός, κατακεκλιμένου ὄντος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ἀγκῶνος, καλῆς ἐργασίας καὶ διατηρήσεως· ἔλλειπει αὐτῷ τὸ κάτω τῆς κοιλίας μέρος καὶ ἔχει πλάτος κατὰ τοὺς ὤμους 0,27.

Εὐρέθη πλησίον τοῦ προηγουμένου.

5) ἕτερος ἰσομεγέθης γυμνός ἀνδρικός κορμός, οὔτινος ἔλλειπει σχεδὸν ὀλόκληρος ὁ θώραξ, εὐρεθεῖς καὶ οὔτος πλησίον τοῦ προηγούμενου.

6) μικρόσχημος κορμός θωρακοφόρου ἀνδρός, οὔτινος ἡ κεφαλὴ ἦτο ἐνθετός. Ὁ κατὰ τὴν πλαστικὴν τοῦ σώματος μορφήν πεποιημένος θώραξ ἔχει τὰς δύο καλουμένας πτέρυγας, αἵτινες κατέρχονται μέχρις ὑπὸ τὸν ὀμφαλὸν, ὕψ. 0,40, πλ. κατὰ τοὺς ὤμους 0,26.

Εὐρέθη ἐντετοιχισμένος ἐν μεταγενεστέρῳ τοίχῳ.

7) κορμός τηβενοφόρου ἀνδρός μεγέθους ὑπερφυσικοῦ, οὔτινος ἔλλειπει τὸ ἄνω καὶ κάτω μέρος· ὕψος τοῦ σωζομένου μέρους 0,85, πλ. 0,58.

8) ἕτερος τοιοῦτος φυσικοῦ μεγέθους, οὔτινος ἔλλειπει ὡσαύτως τὸ ἄνω καὶ κάτω μέρος· ὕψος τοῦ σωζομένου μέρους 0,46, πλ. 0,42.

Ἀμφότεροι εὐρέθησαν πλησίον ἀλλήλων ἐν μεταγενεστέρῳ τοίχῳ ἐντετοιχισμένοι.

γ.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ.

1) τεμάχιον μαρμαρίνης πλακὸς βάθρου, ἐχούσης περίξ κυμάτιον καὶ ἄβακα, ἐν ᾧ σώζονται τὰδε τὰ γράμματα :

ΑΠΟΛΛΩΝΙΜ...

ΕΚΘΕ...

Μετὰ τὸ ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ σίχῳ τελευταῖον Ε διακρίνονται τὰ ἄνω ἄκρα ἐνὸς μ· ὕψος τοῦ σωζομένου μέρους 0,30, πλ. κατὰ τὸ ἄνω μέρος 0,54, πχ. 0,38.

Ὁ χαρακτήρ τῶν γραμμάτων εἶνε κάλλιστος. Μῆκος αὐτῶν 0,023.

2—5. Τὰς τέσσαρας ταύτας ἐπιγραφὰς ἴδε ἐν σελ.

Ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τῇ 7ῃ Μαΐου 1882.

Ἐκθεσις Γ'.

Ἡ ἐξακολουθήσις τῆς περὶ τὸ μέγα περιφερὲς οἰκοδόμημα ἀνασκαφῆς ἔφερεν εἰσέτι εἰς φῶς τὰ ἐξῆς εὐρήματα

α.

ΠΛΑΣΤΙΚΑ.

1) κολοσσιαῖον ἀγάλμα Ἀθηνᾶς ἀρχαῖζον, οὔτινος ἔλλειπει ἡ κεφαλὴ καὶ ἀμφότεροι οἱ βραχίονες. Ἡ θεὰ ἵσταται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἔχουσα τὸν δεξιὸν πολὺ πρὸς τὰ ὀπίσω κεκλιμένον καὶ φέρει ποδὴρην χιτῶνα ἐζωσμένον λεπτῇ ταινίᾳ οὐχὶ περὶ τὴν ὀσφὺν ἀλλὰ ὑψηλότερον, ἀμέσως ὑπὸ τοὺς μαστούς. Κατὰ τὸ ἄνω τοῦ θώρακος μέρος φέρει τὴν αἰγίδα, ἣτις δὲν εἶνε φολιδωτὴ ἀλλ' ἔχει τὴν ἐπιφάνειαν λείαν καὶ σύγκειται ἐκ δύο πετάλων συνερχομένων κατὰ τὸ μέσον τοῦ στήθους, ἐνθα τὸ γοργόνειον, ὁμοιάζουσα κατὰ τοῦτο τῇ αἰγίδι τοῦ ἐν τῇ πυκνῇ εὐρεθέντος ἀγάλματιοῦ καὶ μάλιστα τῇ τῆς ἐν τῇ Villa Ludovisi Ἀθηνᾶς τοῦ Ἀντιόχου. Κατὰ τὴν περιφέρειαν δὲ τῆς ἀσπίδος ἦσαν χαλκοῖ ὄφεις μολύβδῳ συγκεκολλημένοι, ὡς ἐκφάνεται ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ ὀπῶν· ὡσαύτως δύο τοιοῦτοι ἦσαν ἐνθεν καὶ ἐνθεν τοῦ γοργονείου. Ἡ κόμη δὲ κατέρχεται ἅπασα κατὰ τὰ νῶτα εἰς μακροὺς κατὰ τὸν ἀρχαῖκὸν τρόπον κανονικοὺς βοστρύχους· ὡσαύτως ἀρχαῖκῆ τις αὐστηρότης παρατηρεῖται ἐν τῷ σχηματισμῷ τῶν πτυχῶν, ὅπερ δεικνύει ὅτι εἶνε ἀντίτυπον ἔργου τινὸς τῶν μέσων τῆς Ε'. ἑκατονταετηρίδος.

Παραβαλλόμενον δὲ τὸ ἡμέτερον εὐρημα πρὸς τὰ σωζόμενα ἡμῖν ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς διαφέρει σχεδὸν ἅπαντων καὶ μόνον ὁμοιότητά τινα ἔχει πρὸς τὴν ἄνω μνημονευθεῖσαν Ἀθηνᾶν τοῦ Ἀντιόχου, ἧς ὅπως ὑστερεῖται κατὰ τὴν ἀξίαν, διότι καὶ τὸ ἄχαρι καὶ βαρὺ αὐτῆς ἔχει καὶ μείζονας δεικνύει ἀτελείας ἐν τῇ πλαστικῇ ἐξεργασίᾳ τοῦ σώματος καὶ τῷ σχηματισμῷ τῶν πτυχῶν, αἵτινες εἶνε

σκληραὶ καὶ ἐνιαχοῦ, ὡς ἐν τῷ ἀριστερῷ μηρῷ, τὰς σάρκας αὐτὰς διασχίζουσι.

Εὐρέθῃ ἀκριβῶς παρὰ τὸ μέγα περιφερὲς οἰκοδόμημα, ὕψ. 1,80. Τὸ μάρμαρον εἶνε πεντελήσιον.

2) θωρακοφόρος ἀνὴρ φυσικοῦ μεγέθους καὶ ἐργασίας ῥωμαϊκῆς, οὔτινος ἐλλείπουσιν ἢ ἐνθετος οὔσα κεφαλή, οἱ βραχίονες καὶ τὰ κάτω ἄκρα ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ μηροῦ. Πλὴν τοῦ θώρακος, οὔτινος ἢ κάτω πτέρυξ κατέρχεται μέχρι τῶν μηρῶν, φέρει καὶ χλαμύδα ἐρριμμένην ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. Τὰ ὀπίσθια εἶνε ἀκατέργαστα.

3) τηβερνοφόρος ἀνὴρ φυσικοῦ μεγέθους καὶ καλλίστης διατηρήσεως, οὔτινος ἐλλείπει μόνον ἢ κεφαλή καὶ αἱ προτεταμένα οὔσα ἄκρα χεῖρες. Ἴσταται ἐπὶ ταπεινῇ ἐλλειψοειδεῖ βάσει, ἐφ' ἧς παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα κάλαθος.

4) ὑπερμεγέθους κεφαλή δελφίνος. Ὑψ. 0,35.

β'.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ.

1) μεγάλα τεμάχια μαρμαρίνης ὑδρορροῆς περιφεροῦς οἰκοδομήματος μετὰ συνελισσομένων ὄρων φυτῶν καὶ ἀνθέων καὶ πέντε κεφαλῶν λέοντων, παρεμφορῶν τοῖς πρότερον εὐρεθεῖσι καὶ ἐν τῇ β'. ἐκθέσει μου μνημονευθεῖσι.

2) πλάξ γείσου Δωρικοῦ ἐκ πωρίνου λίθου, ἀνήκουσα εἰς τὸ μέγα περιφερὲς οἰκοδόμημα. Ἐν τῇ κατὰ τὴν πρόσοψιν ὑπὸ τὸ κυμάτιον μικρᾶ σκοτίᾳ διακρίνονται ἴχνη ἐρυθροῦ χρωματισμοῦ.

7) τρίγλυφος καὶ μετόπη, ἐν ἧ ἐγγεγλυμμένος ρόδαξ.

γ'.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ:

1) Τετραγωνικὸς λίθος βάθρου ἐκ σκληροῦ ἀσβεστολίθου, ἐν ᾧ :

ΚΑΙΣΑΡΑΘΕΟΥ
ΙΑΝΟΥΓΓΑΡΘΙΚΟΥΙ(ΟΝ)
ΘΕΟΥΝΕΡΟΥΑΥΙΩΝΟΝ

ΑΔΡΙΑΝΟΝΣΕΒΑΣΤΟΝ
ΑΡΧΙΕΡΕΑΜΕΓΙΣΤΟΝΔΗΜΑΡ
ΧΙΚΗΞΕΞΟΥΣΙΑΣΤΟΗ'ΥΠΑ
ΤΟΝΤΟΓ'ΗΠΟΛΙΣΤΟΝΕΑΥ
ΤΗΣΞΩΤΗΡΑΚΑΙΟΙΚΙΣΤΗΝ

Τὰ γράμματα σμικρύνονται ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου στίχου καὶ οὕτως ἔχουσι μῆκος 0,050—0,032.

Ἐπὶ τῆς ἀντικειμένης δ' ἐπιφανείας ὑπῆρχε καὶ ἑτέρα ἐπιγραφή ἐξ ἧς σώζονται μόνον :

.....ΝΑ

...Ε ΤΕΛΕΙ

Ὑψ. 0,80, πλ. 1,00 πᾶχ. 0,65.

Τοῦ βάθρου τούτου σώζεται καὶ ἡ βάση, παρὰ ἀσβεστοκάμινον κειμένη, ἴσως κατὰ χώραν.

2) Ἄτερος λίθος ἰσομεγέθους, ὅστις ἔκειτο ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως καὶ οὕτως ἀπετέλει τὸ αὐτὸ σὺν τῷ προηγουμένῳ βάθρον. Σώζονται ἐν αὐτῷ τάδε :

ΑΠΟΛΙΣΤΩΝ...

ΑΝΤΙΓΟΝΟΝ...

ΑΡΕΤΑΣΕΝΕΚ...

ΕΙΣΤΑΝΠΟΛΙΝ

Ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς συνέχεια εἶνε τὰ ἐν τῇ μιᾷ πλευρᾷ τῆς ἐν τῷ προηγουμένῳ ἀριθμῷ σωζόμενα γράμματα

.....ΝΑ

...ΕΤΕΛΕΙ

Μῆκος γραμμ. 0,020.

3) Μαρμαρίνη πλάξ βάθρου ἐν ᾧ :

ΑΠΟΛΙΣΙΣΤΩΝΕΠΙ
ΔΑΥΡΙΩΝΤΙΒΕΡΙΟΝ

ΚΛΑΥΔΙΟΝΚΑΪΣΑΡΑ
ΣΕΒΑΣΤΟΝΓΕΡΜΑ
ΝΙΚΟΝΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ

Υψ. 0,74, πλ. 0,48, πχ. 0,36. Μ. γραμμ. 0,033.

4) Πλάξ βάθρου μαρμαρίνη ἔχουσα ὕψ. 0,24, πχ. 0,80
καὶ πλ. 0,60, ἐν ᾗ :

ΑΠΟΛΙΞΑΤΩΝΕΠΙΔΑΥΡΙΩΝΑΡΟΤΙΝΑΝ
ΘΕΟΞΙΟΣΑΙΓΙΑΚΑΝΑΡΕΤΑΣΕΝΕΚΕΝ
ΚΑΙΕΥΝΟΙΑΣΑΝΕΧΟΥΣΑΔΙΑΤΕΛΕΙ
ΕΙΣΑΥΤΑΝ

Μ. γραμμ. 0,020.

5) Τετραγωνικὴ στήλη εἰς δύο τεμάχια τετραυραμένη ἐκ
σκληροῦ ἀσβεστολίθου, ἐν ᾗ :

ΑΠΟΛΙΞΑΤΩΝ
ΕΠΙΔΑΥΡΙΩΝ
ΝΕΡΩΝΑΚΛΑΥ
ΔΙΟΝΤΙΒΕΡΙ (ου)
ΥΙΟΝ
ΔΡΟΥΞΟΝ

Υψ. 0,67, πλ. 0,30, πχ. 0,23. Μ. γραμμ. 0,022.

6) Τεμάχιον ἐτέρας τοιαύτης ἐν ᾗ :

ΑΣΚΛΗΠΙΩ
ΕΠΗΚΟΩ
ΚΕΛΞΟΣ
ΟΙΕΡΕΥΞ

Υψ. 0,35, πλ. 0,25, πχ. 0,30. Μ. γραμμ. 0,036.

7) Τεμάχιον μαρμαρίνης πλακὸς προσκρμόζον τῷ ἐν τῇ
ἐκθέσει μου ὑπ' ἀριθ. 1 τεμαχίῳ. Οὕτως ἡ ὅλη ἐπι-
γραφὴ ἔχει :

ΑΠΟΛΛΩΝΙΜΑ...
ΕΚΘΕΜΕΛ...
ΤΑΚΑΙΠΥΡΙΑ....
ΜΕΝΟΙΞΓΑΣ...

ΥΠΑΤΟΥΡ...
ΓΙΑΣΤ...
ΑΓ...

Υψ. τῶν δύο τεμαχίων 0,75.

8) Τετραγωνικὸν βάθρον ἐκ σκληροῦ ἀσβεστολίθου ἔχον
ὕψ. 0,66, πλ. 0,54, πχ. 0,46, ἐν ᾗ :

ΑΠΟΛΙΞΤΩΝΕΠΙΔΑΥ
ΡΙΩΝΔΡΟΥΞΟΝΚΛΑΥ
ΔΙΟΝΝΕΡΩΝΑΤΟΝΑΥ
ΤΑΣΠΑΤΡΩΝΑ

Μ. γραμμ. 0,030.

9) Τετραγωνικὴ ἐπιμήκης στήλη στενουμένη πρὸς τὰ
ἄνω καὶ ἔχουσα ἄνω τε καὶ κάτω οἶονεὶ βάσιν ἰωνικῆς πα-
ραστάδος ἐν αὐτῇ ἀναγινώσκονται :

...ΡΩΝΑΠΕΛΛΙΩΝΟΣΑ...ΙΟΣΕΓΟΗ...

ὑπὸ τὸν στίχον τοῦτον μεγαλητέροις καὶ ἐτέρῃ χειρὶ κε-
χαραγμένοις γράμμασι :

ΗΛΙΩΙ ΣΕΛΕΥΚΟΣ
ΗΡΑΚΛΙΔΗΣΠΑΝΓΟΝΩΙ

ὑπὸ τοὺς στίχους δὲ τούτους εἶνε κεχαραγμένος κύ-
κλος μετὰ ἐπτὰ ἀκτίνων, ἔχων οὕτως μορφήν τροχοῦ. Ἐπὶ
τῆς ἄνω ἐπιφανείας ὑπάρχουν καὶ αἱ ὀπκί, ἐν αἷς ἀγάλμα
ἦτο ἐγγομφωμένον. Υψ. 1,22, πλ. 0,75 καὶ 0,72. Μ.
γραμμάτων α'. στίχου 0,013, β' καὶ γ'. 0,024.

Ἄπαντα τὰ εὐρήματα ταῦτα, αἶ τε ἐπιγραφὰ καὶ τὰ
ἀγάλματα ἐγένοντο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ μεγάλου περιφεροῦς
οἰκοδομήματος, ἐνθα καὶ πώρινοι λίθοι τῷ ἐδάφει ἐμπεπη-
γότες, οἵτινες ἦσαν, ὡς φαίνεται, κρηπιδώματα βάθρων.

Ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τῇ 25 Μαΐου 1882.

Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ,
ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων.

ΠΕΙΡΑΪΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ.

Μοίραις
ἀρεστῆρας
||: κηρία: |||.

Ἀναθηματικὴ ταῖς Μοίραις ἐπιγραφὴ ἐπὶ τεμαχίου λευκοῦ μαρμάρου, ὕψους 0,17, πλάτους 0,15, πάχους 0,04. Κατ' ἐξήγησιν τοῦ κυρίου Ἀχιλλέως Ποστολάκα, νομισματογνώμονος τοῦ ἐθνικοῦ νομισματικοῦ μουσείου, αἰ μεταὰ τὰς λέξεις ἀρεστῆρας καὶ κηρία κάθετοι γραμμαὶ δηλοῦσι τὸν ἀριθμὸν τῶν προσφερθέντων πρὸς ἐξιλέωσιν ταῖς Μοίραις πλακούντων.

Πρίμος
Πρίμου
Ἀντιοχεὺς
Εὐσεβής.

Ἐπιτύμβιος ἐπιγραφὴ ἐπὶ κιονίσκου ὑμηττίου μαρμάρου, ὕψους 0,68, διαμέτρου 0,24, φέροντος τὴν συνήθη κρικοειδῆ στεφάνην.

.... ζ)ωῆς ἴδε χάριμα
.... πένθιμον ἄλγος ἔτλη.
.... α)σ ἐτέων ἐκκαίδεχ' ἀριθμὸν
αντα καθεῖλες μία
... ημαρ ἐμοι θανάτου τέλος ἦλθεν
... χάρῃς ὁ χρόνος ἀλλ' ὀδύνης.

Ἐμμετρος ἐπιτύμβιος ἐπιγραφὴ ῥωμαϊκοῖς γράμμασιν ἐπὶ τεμαχίου ὑμηττίου μαρμάρου, ὕψους 0,16, πλάτους 0,54, πάχους 0,06.

Δὲν ἠδυνήθημεν νὰ μάθωμεν τὸν τόπον τῆς εὐρέσεως τῶν ἀνω τριῶν ἐπιγραφῶν· δυστυχῶς ἡ ἔλλειψις τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης εἰδήσεως διὰ τὴν τοπογραφίαν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων προέρχεται ἐκ τοῦ φόβου τῆς καταδιώξεως.

Τὰ μάρμαρα κεῖνται νῦν ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ν. Μελετοπούλου υἱῶν.

Ἐν τῇ αὐτῇ συλλογῇ κατετέθη καὶ ἡ ἐπομένη σπουδαιοτάτη ἐπιγραφὴ, ἀνευρεθεῖσα πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἐν Πειραιεὶ ἐν τῷ μυχῷ τοῦ λιμένος Ζέας παρὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Σωτείρας καὶ ἀγωνύμου, ὡς ὁ κ. Μελετόπουλος ἐδήλωσεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀθηναίου, ἀποστείλας αὐτῇ φωτογράφημα τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τὸ ἀπὸ 28 μαΐου φύλλον τῆς ἐν Πειραιεὶ ἐκδιδομένης ἐφημερίδος Σφαίρας, ἐν ἧ ἐδημοσίευσεν αὐτὴν πρῶτος.

Ἐκ τοῦ φωτογραφήματος δὲ καὶ τῆς ῥηθείσης ἐφημερίδος σπεύδομεν νὰ γνωστοποιήσωμεν τοῖς ἀρχαιοφίλοις τὸ ἐπόμενον ἀκριβὲς ἀντίγραφον.

Θ] ε ο [ι.

Σ]υνγραφαὶ τῆς σκευοθήκης τῆς λιθίνης τοῖς κρεμαστοῖς σκεύεσιν,
Εὐθυδόμου Δημητρίου Μελιτέως, Φίλωνος Ἐξηκαστίδου Ἐλευσινίου·
σκευοθήκην οἰκοδομήσαι τοῖς κρεμαστοῖς σκεύεσιν ἐν Ζελαί ἀρχά-
5 μενον ἀπὸ τοῦ προπυλαίου τοῦ ἐξ ἀγορᾶς προσιόντι ἐκ τοῦ ὄπισθεν τῶν νεωσοίκων τῶν ὁμοτεγῶν, μῆκος τεττάρων πλέθρων, πλάτος πενήκοντα ποδῶν καὶ πέντε σὺν τοῖς τοίχοις, κατατεμῶν τοῦ χωρίου βάρους ἀπὸ τοῦ μετεωροτίτου τρεῖς πόδας, τὸ ἄλλο ἀνακαθαράμενος, ἐπὶ τὸ στέριφον στρωματιεὶ καὶ ἀναλήψεται ἴσον κατὰ κεφαλὴν ἅπαν ὀρθὸν πρὸς τ-
10 ὸν διαβήτην, στρωματιεὶ δὲ καὶ τοῖς κίονσιν ἀπολείπων ἀπὸ τοῦ τοίχου ἑκατέρου πέντε κα[ὶ δέκα] πόδας σὺν τῷ πάλει τοῦ κίονος. Ἀριθμὸς τῶν κίωνων ἑκατέρου τοῦ στίχου πέντε καὶ τριάκοντα, διαλείπων δ [ί]οδον τῷ δήμῳ διαμέσως τῆς σκευοθήκης. Πλάτος τὸ μεταξὺ τῶν κίωνων εἴκοσι ποδῶν, πάχος ἐπιθήσει τὸ στρώμα τετράπουν τεθεῖς τοὺς
15 λίθους ἐναλλάξ. ορ. . . ο. καὶ παρὰ μῆκος. Οἰκοδομήσει δὲ τοὺς τοίχους τῆς σκευοθήκης καὶ [τ]οὺς κίονας ἀκτίτου λίθου, θεῖς εὐθυνηρίαν τοῖς τοίχοις, πλάτος τριῶν ποδῶν, πάχος τριῶν ἡμιποδίων, μῆκος τετραπόδων τῶν . . . ὶων, ἐπὶ δὲ ταῖς γωνίαις τετραπόδων καὶ τριῶν παλαστῶν, καὶ ἐπὶ τῆς εὐθυνηρίας ἐπιθήσει ὀρθοστάτας περὶ μέσῃ τῆ-
20 ι εὐθυνηρίαι, μῆκος τετράποδας, πάχος πενθημιποδίων καὶ δακτύλου, ὕψος τρίποδας. Τοὺς δ' ἐπὶ ταῖς γωνίαις μῆκος ἐκ τοῦ μέτρου τῶν τριγλύφων, διαλείπων θυράσας κατὰ τὸ πλάτος τῆς σκευοθήκης, δύο ἐκ[α]-τέρωθεν, πλάτος ἐννέα ποδῶν. Καὶ οἰκοδομήσει μέτωπον ἑκατέρωθε[ν] ἐν τῷ μετ[αξ]ὺ τῶν θυρῶν πλάτος ὀκτώπων, εἰς δὲ τὸ εἶσω δεκάπουν, καὶ πε-
25 ρικάμψει τὸν τοῖχον μέχρι τῶν πρώτων κίωνων πρὸς δὲ ἀνοίξεται ἡ

θύρα ἑκατέρα. Ἐπί δὲ τοῦ ὀρθοστάτου πλινθίσιν οἰκοδομήσει τοὺς τοίχους, μῆκος τετράποσιν, πλάτος πέντε ἡμιποδίων. Ἐπί δὲ ταῖς γωνιαῖς μῆκος ἐκ τοῦ μέτρου τῶν τριγλύφων, πάχος τριημιποδίοις. Ὑψος δὲ ποιήσει τῶν τοίχων ἀπὸ τῆς εὐθυντηρίας ἐπτὰ καὶ εἴκοσι ποδῶν σὺν τῇ τριγλύφῳ ὑπὸ τὸ γείτον. Τὰς δὲ θυράσας ὕψος πέντε καὶ δέκα ποδῶν καὶ ἡμιποδίου. Καὶ ἐπιθήσει ὑπερτόνια λίθου πεντεληικοῦ, μῆκος δώδεκα ποδῶν, πλάτος ἴσα τοῖς τοίχοις, ὕψος δίστοιχα, παραστάδας στήσας λίθου πεντεληικοῦ ἢ ὑμηττίου, ὁδοὺς ὑποθεῖς ὑμηττίους καὶ γείσον ἐπιθήσει ἐπὶ τῶν ὑπερτοναίων, ὑπερέχων τρία ἡμιπόδια.

35 Καὶ ποιήσει θυρίδας κύκλῳ ἐν ἅσασιν τοῖς τοίχοις καθ' ἕκαστον τὸ μετακίονον· ἐν δὲ τῷ πλάτει τρεῖς ἑκατέρωθεν, ὕψος τριῶν ποδῶν, πλάτος δυοῖν ποδοῖν. Καὶ ἐναρμόσται εἰς ἑκάστην τὴν θυρίδα χαλκᾶς θυρίδας ἀρμοττούσας. Καὶ ἐπιθήσει ἐπὶ τοὺς τοίχους γείσα κύκλῳ, καὶ τοὺς αἰετοὺς οἰκοδομήσει καὶ γείσα ἐπιθήσει καταιέτια καὶ στήσει τοὺς κίονας, ὑποθεῖς στυλοβάτην κατὰ κεφαλὴν ἴσον τῇ εὐθυντηρίᾳ, πάχος τριῶν ἡμιποδίων, πλάτος δὲ τριῶν ποδῶν καὶ παλαστῆς, μῆκος τετάρων ποδῶν· πάχος τῶν κίωνων κάτωθεν δυοῖν ποδοῖν καὶ τριῶν παλαστῶν, μῆκος σὺν τῷ ἐπικράνῳ τριάκοντα ποδῶν, σφονδύλων ἕκαστον ἐπτὰ, μῆκος τετραπόδων, τοῦ δὲ πρώτου πεντέποδος. Τὰ δὲ ἐπικράνα ἐπιθήσει ἐπὶ τοὺς κίονας λίθου πεντεληικοῦ. Καὶ ἐπιθήσει ἐπιστύλια ξύλινα, ἐπὶ τοὺς κίονας κολλήσας, πλάτος πέντε ἡμιποδίων, ὕψος ἑννέα παλαστῶν ἐκ τοῦ ὑψηλοτέρου, ἀριθμὸς δεκαοκτὼ ἐφ' ἑκάτερον τὸν τόνον. Καὶ μεσόμνας ἐπιθήσει ἐπὶ τοὺς κίονας ὑπὲρ τῆς διόδου, πλάτος καὶ ὕψος ἴσα τοῖς ἐπιστυλίοις. Καὶ ἐπιθήσει κορυφαία

80 πλάτος ἐπτὰ παλαστῶν, ὕψος δὲ πέντε παλαστῶν καὶ δυοῖν δακτύλοις ἄνευ τῆς καταφορᾶς, ὑποθεῖς ὑπόθημα ἐπὶ τῆς μεσόμνης, μῆκος τριῶν ποδῶν, πλάτος τριῶν ἡμιποδίων. Καὶ διαρμόσει τὰ κορυφαία κερκίσιν ἐπὶ τῶν μεσομνῶν. Καὶ ἐπιθήσει σφηκίσκους πάχος δέκα δακτύλων, πλάτος τριῶν παλαστῶν καὶ τριῶν δακτύλων, διαλείποντας ἀπ' ἀλλήλων

85 πέντε παλαστᾶς. Καὶ ἐπιθεῖς ἱμάντας πλάτος ἡμιποδίου, πάχος δισσὶν δακτύλοις, διαλείποντας ἀπ' ἀλλήλων τέτταρας δακτύλους. Καὶ ἐπιθεῖς καλύμματα, πάχος δακτύλου, πλάτος ἐξ δακτύλων, καθλῶσας ἡλίοις σιδηροῖς. Διψύσας κεραμῶσει κορινθίῳ κεράμῳ ἀρμόττοντι πρὸς ἀλλήλων. Καὶ ἐπιθήσει ὑπὲρ τῶν θυρῶν ἐπὶ τὰ μέτωπα ἐκ τοῦ ἐντὸς ὀροφῆν λιθίνην λίθου ὑμηττίου. Καὶ θύρας ἐπιθήσει τῇ σκευοθήκῃ ἀρμοττούσας εἰς τὰς θυράσας χαλκᾶς ἕξωθεν ποιήσας. Καὶ συνστρώσει τὸ ἔδαφος λίθοις τὸ ἐντὸς ἅπαν συναρμόττουσι πρὸς ἀλλήλους. Καὶ ἐπεργάζεται ὀρθὸν καὶ ὁμαλὸς ἄνωθεν. Καὶ διαπράξει τὸ μεταστύλιον ἕκαστον ὀρθοστάταις δυοῖν λιθίνοις, ὕψος τριῶν ποδῶν. Καὶ ἐν τῷ μεταξὺ κινκλῶ ἐπιθήσει κλειομένην. Ποιήσει δὲ καὶ τὰς ὀροφ-

ἀς τὰς διαμέσου, ἐφ' ὧν τὰ σκεύη κείσεται, τὸ ἐντὸς τῶν κίωνων ἑκατέρωθεν μέχρι τοῦ τοίχου διαρμόσας καθ' ἕκαστον τὸν κίονα καὶ παρὰ τὸν τοίχον ἑκατέρωθεν διερείσματα, πλάτος πέντε παλαστῶν, ὕψος ποδίαίῳ ἐπιβάλλοντι ἐπὶ μὲν τὸν τοίχον τρεῖς παλαστᾶς. Παρὰ δὲ τὸν κίονα παραστύλια στήσει λίθινα. Καὶ ἐπὶ τῶν διερείσματων ἐπιθήσει σφηκίσκους ἐπτὰ ἐφ' ἑκάστην τὴν χώραν, συμπληρῶν μέχρι τῶν κίωνων, πλάτος τριῶν παλαστῶν, πάχος ἡμιποδίου. Καὶ συνστρώσει πίναξιν ἅπαν τὸ χωρίον, συμβαλῶν καὶ κολλήσας, πλάτος τρίποδας, πάχος δυοῖν δακτύλοις. Ποιήσει δὲ καὶ μεσόμνας, ἐφ' ὧν κείσεται τὰ ὑποζώματα καὶ τὰ ἄλλα σκεύη παρ' ἑκάτερον τὸν τοίχον, διπλᾶς τὸ ὕψος. Καὶ ἐπικάμψει παρὰ τοὺς πλ[α]γίους τοίχους, καὶ κατὰ τοὺς κίονας ἐπικάμψει καθ' ἑκάστην τὴν χώραν. Ὑψος δὲ ποιήσει ἀπὸ τῆς ὀροφῆς τετάρων ποδῶν, τὴν δὲ ἐπάνω μετόμνην ἀπὸ τῆς ἐτέρας ἀπέχουσαν πέντε πόδας. Ἰκριωτήρα στήσας ἀπὸ τῆς κάτω ὀροφῆς μέχρι τῆς ἄνω ὀροφῆς πλάτος ἡμιποδίου, πάχος ἐξ δακτύλων, διερείσας διερείσματα εἰς τοὺς ἰκριωτήρας τὸ αὐτὸ πάχος. Θράνους ἐπιθήσει διανεχεῖς ἕνα ἑκατέρωθεν, πάχος ἐξ δακτύλων πανταχῆρι, καὶ ἐπὶ τούτων ἐπιθήσει πίνακας συνκολλήσας, μῆκος τετράποδας, πλάτος τρίποδας, πάχος δυοῖν δακτύλοις, καὶ [κ]αθηλώσει συναρμόττοντας ἐξ ἴσου τοῖς θράνοις. Καὶ κλίμακας ποιήσει ξυλῖνας ἀναβαίνειν ἐπὶ τὰς μετόμνας. Ποιήσει δὲ καὶ κίβωτους τοῖς ἰστίοις καὶ τοῖς παραρρύμασιν τοῖς λευκοῖς ἀριθμὸν ἕκαστον τριάκοντα τέτταρας, πρὸς τὸ παράδειγμα ποιήσας, καὶ θήσει κατὰ τὸν κίονα ἕκαστον καὶ μίαν εἰς τὸ καταντικρὺ χωρίον. Καὶ ποιήσει ἀνοιγνυμένας τῶν μὲν πρὸς τῷ τοίχῳ κειμένων τὸμ πρὸς θῆτον τοίχον, τῶν δὲ κατὰ τοὺς κίονας κειμένων ἀμφοτέρους τοὺς πλαγίους τοίχους, ὅπως ἂν ᾖ· ὅταν ἅπαντα τὰ σκεύη οἰκισθῶσιν, ὅπως ἂν ᾖ τῇ σκευοθήκῃ, ὅπως δ' ἂν καὶ ψῦχος ᾖ ἐν τῇ σκευοθήκῃ, ὅταν οἰκοδομηθῶσιν οἱ οἱ στίλους τῆς σκευοθήκης, διαλείψει τῶν πλινθίδων ἐν τοῖς ἀρμυῖς ἢ ἂν κελεύῃ ὁ ἀρχιτέκτων. Ταῦτα ἅπαντα ἐξεργάζονται οἱ μισθωτάμ-

95 νοι κατὰ τὰς συγγραφαὶς καὶ πρὸς τὰ μέτρα καὶ πρὸς τὸ παράδειγμα ὅταν φράξῃ ὁ ἀρχιτέκτων. Καὶ ἐν τοῖς χρόνοις ἀποδώσουσιν, οἷς ἂν μισθώσωνται ἕκαστα τῶν ἔργων.

Ἐν Πειραιεῖ τῇ 20 Μαρτίου 1882.

ΑΔΕΞΑΝΔΡΟΣ Ν. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΤΟΥΤΟΥ ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Μὲ τὸ τεῦχος τοῦτο συμπληροῦται τὸ δέκατον ἔτος τοῦ Ἀθηναίου, ἀρξαμένης τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ κατὰ μᾶλλον τοῦ 1872. Δεκαετῆς δὲ βίος ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ εἶναι τι σπάνιον ἐν Ἑλλάδι, ἐνθα οὔτε οἱ γράφοντες οὔτε οἱ ἀναγινώσκοντες τοιαῦτα περιοδικὰ εἶναι πολλοί. Εὐνοίᾳ ὁμῶς τῶν κατ' ἐνιαυτὸν διεπόντων τὰ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν ἐν τῇ ἐσπερίᾳ καὶ βορείῳ Εὐρώπῃ σοφῶν, τῶν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐνισχυσάντων τοῦτο, καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως αὐτοῦ συνεργασθέντων ἡμετέρων λογίων, ἐπετεύχθη τὸ ἕκτακτον τοῦτο. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀπὸ τινος χρόνου ἢ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων καὶ ἢ ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου παρεχομένη χρηματικὴ συνδρομὴ ἠλαττώθη, ἐντεῦθεν δὲ καὶ οἱ συμπράττοντες εἰς τὴν συντήρησιν τοῦ περιοδικοῦ ἡμέτεροι λόγοι ἠραιώθησαν, ἅτε μὴ λαμβάνοντες ἀμειβὴν τῶν πόνων αὐτῶν, ἀναγκάζονται μετὰ λύπης οἱ ἐξ ἀρχῆς ἀναλαβόντες τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ περιοδικοῦ τούτου νὰ διακόψωσι τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ μέχρις οὗ εὐρεθῶσι τὰ τῆς συντηρήσεως μέσα ἀφθονώτερα καὶ συνεργάται πλείονες. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο δὲν ἐπῆλθεν ἀπροσδόκητον· ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ ἑξέτους ἐδηλώθη ἤδη ὅτι ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν καὶ μάλιστα τῶν γενικῶν ἐπιστημῶν, οἷον ἐπόθει ἢ τοῦ Πανεπιστημίου Σύγκλητος κατὰ τὰ ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ ἁ. ἔτους, εἶναι δυσκατόρθωτον παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς νῦν καιροῖς, ὅτε καὶ οἱ ἀναγνώσται καὶ οἱ διὰ χρημάτων ἐνθαρρύνοντες τοιαῦτα ἔργα πλούσιοι ἡμῶν εἶναι σπάνιοι, καὶ οἱ εἰς εἰδικὰς ἐπιστήμας ἀσχολούμενοι ἔτι σπανιώτεροι. Ἡθέλησαν ὁμῶς οἱ ἀναλαβόντες τὴν ἐκδοσιν νὰ ἀνοίξωσι δι' αὐτοῦ σταδῖον, ἔστω καὶ ἐπὶ βραχὺν χρόνον, κοινῆς συνεργείας τῶν ἡμετέρων λογίων καὶ πνευματικῆς αὐτῶν κοινωνίας πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἵνα γνωσθῇ ἂν τὰ τῶν ἡμετέρων πνευματικὰ προϊόντα ἀξιοῦνται τῆς ἐπιδοκίμασις τῆς Εὐρώπης· συγχρόνως δὲ νὰ ἀποδειχθῇ τί-

νες καὶ πόσοι τῶν ἡμετέρων ἠρέσκοντο νὰ συνεργασθῶσι, παρέχοντες νοερὰν τροφήν τοῖς ἡμετέροις ὁμογενέσιν ἢ καὶ προσθέτοντες νέον τι εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐπιστήμης.

Ἀγαθῆ τύχῃ οἱ ἐκδοθέντες δέκα τόμοι τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ἰσάριθμοι πρὸς τὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη, μαρτυροῦσιν ἱκανῶς, νομίζομεν, ὅτι οἱ ἐν Εὐρώπῃ ἐξετίμησαν τοὺς πόνους τῶν συνεργατῶν τοῦ Ἀθηναίου, βραβεύσαντος αὐτοὺς τὸ 1876 τοῦ ἐν Παρισίοις πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων Συλλόγου, καὶ ὑπέδειξαν οὕτως ὅτι ἐκ τῶν πρωτολείων τούτων τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν ἡμετέρων ἐργασίας δυνατὸν νὰ προέλθωσι γενναϊότεροι καρποί.

Εἰς τὴν φιλοτιμίαν τῶν νέων ἡμῶν λογίων ἀποβλέποντες, προσδοκῶμεν καὶ ἐκ ψυχῆς εὐχόμεθα νὰ ἐξακολουθήσωσιν ὃ ἡμεῖς ἐπεχειρήσαμεν ἔργον, ἀρωγὸν γενναϊότερον ἔχοντες τὸ ἡμέτερον πρὸ πάντων Πανεπιστημίων, ὅπερ οἱ ἐπισήμονες τῆς Γαλλίας ἐβράβευσαν ἐν τῇ τελευταίᾳ παγκοσμίῳ ἐκθέσει καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι *συντηρεῖ τὸ Ἀθηναίον*. Ἡ ἐκ μέρους δὲ τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης εὐμενῆς ἀναγνώρισις αὕτη πεποιθήμαεν ὅτι ἔσται κέντρον εἰς τὸ μέλλον πρὸς χορηγίαν γενναϊότερας συνδρομῆς εἰς τοὺς θέλοντας νὰ συμπράξωσιν εἰς ἐξακολούθησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου περιοδικοῦ. Γινώσκουσι δὲ καλῶς, νομίζομεν, οἱ διεπόντες τὰ τοῦ Πανεπιστημίου, ὅτι τοιαῦτα ἔργα δὲν αὐτοσυντηροῦνται νῦν παρ' ἡμῖν οὐδὲ εὐδοκίμοῦσιν ἄνευ γενναίας συνδρομῆς, καὶ ὅτι ἢ τοῦ Πανεπιστημίου χρηματικὴ περιουσία κέκληται, τότε νῦν, ἵνα χορηγῇ οὐ μόνον τὰ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς διδασκαλίας μέσα, ἀλλὰ καὶ γενναίαν συνδρομὴν εἰς τοὺς φύσει πρὸς τὰς ἐπιστήμας ὀργῶντας νέους καὶ εἰς τοὺς δυναμένους νὰ συμπράξωσιν εὐδοκίμως ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς αὐτῶν διὰ συγγραφῆς.

Ἐγράφομεν ἐν Ἀθήναις κατὰ μῆνα μᾶλλον τοῦ 1882.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ. ΕΙΘ. ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ.

Μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις κοινοποιηθεῖσαι
ἐκ τοῦ ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν.

Μάρτιος. (Ε. Ν.) 1882.

Βαρόμετρον.

Μέση θλίψις 754,36 χμ.
Μεγίστη » 761,15 (τὴν 11^{ην})
Ἐλαχίστη » 744,76 (τὴν 26^{ην})

Θερμόμετρον ἐκ.

Μέση θερμοκρασία 13,82
Μεγίστη » 22, 2 (τὴν 19^{ην})
Ἐλαχίστη » 5, 2 (τὴν 16^{ην}).

Ἡμέραι βροχῆς 8 (ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος 66,53
χμ.). Ἄνεμοι ἐπνευσαν κατὰ 12 ἡμέρας ΝΔ, 1 ΒΔ, 11 ΒΑ,
1 Α, 6 Ν.

Ἀπρίλιος 1882.

Βαρόμετρον.

Μέση θλίψις 750,15
Μεγίστη » 758,98 (τὴν 7^{ην})
Ἐλαχίστη » 743,74 (τὴν 11^{ην})

Θερμόμετρον.

Μέση θερμοκρασία 14,51
Μεγίστη » 24, 7 (τὴν 25^{ην})
Ἐλαχίστη » 2, 3 (τὴν 9^{ην})

Ἡμέραι βροχῆς 12 (ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος 34,89
χμ.), ἀστραπῶν 2. Ἄνεμοι ἐπνευσαν κατὰ 9 ἡμέρας ΝΔ, 3 Δ,
1 ΒΑ, 4 Β, 11 ΒΑ, 2 Ν.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

σελ.	στίχ.			
4	7	κάτ. ἀντὶ τὸ	γραπτ. π. χ.	
»	»	4 » ἀτινα	διαγραπτέον	
»	»	3 » μετὰ τὸ «καὶ φθ»	γραπτέον ἀλλ' ὅτι	
86	»	6 ἄνωθ. ἀντὶ μπιρεζάμενη	γρ. μπορεζάμενη.	
»	»	14 » » ἐδῆ	» καὶ δῆ	
»	»	19 » » σεινιάμενο	» σεινιάμενο	
»	»	25 » » λέγει	» λέγων	
88	»	11 » » ἀρχάμενος	» ἐρχάμενος	
»	»	6 κάτωθ. »	κτακτάμενος » καταστάμενος	
91	»	1 ἄνωθ. »	ὄτινος » ὄτινος	
»	»	3 » » τός	» τός.	
93	»	12 κάτωθ. »	αὐτῆ » αὐτῆς.	
97	»	13 » » οἱ εἰς-βγω καὶ-ευγω	τύποι γραπτέον οἱ εἰς-βω καὶ-ευω	τύποι τῶν-βγω καὶ-ευγω.
99	»	20 ἄνωθ. »	αἱ μέλισσες γρ. οἱ μέλισσες	
108	»	7 » » ὁ j φθόγγος	» ὁ φθόγγος ι.	
»	»	11 » » τοῖς	» ταῖς	
»	»	20 » » ἐπεθύμουν	» ἐπιθύμουν	
111	»	10 » » οὕτω π. χ.	» ὁ δὲ κ.	
212	»	4 » » ῥεθύμνω	» ῥεθύμνη	
224	»	4 καὶ 6 καὶ 7 ἄνωθ. ἀντὶ π. χ.	» Π. Χ.	
226	»	3 κάτωθ. ἀντὶ σεισωράδι	» σεισωράδα	
227	»	1 » » τιμοῦντες	» τιμώντας.	
231	»	3 ἄνωθεν »	Δωρικὴν » Λακωνικὴν	
232	»	12 » » δασκάλας	» δασκάλα.	
248	»	2 κάτωθ. »	ἀνάλευτος » ἀνάλεστος.	

422	»	5	»	»	πιθανῶς	»	πιθανῆς
427	»	5	»	(ἐν σ.)	curti	»	gruti
428	»	6	ἄνωθεν	ἀντι	σου	»	σου
430	»	9	κάτωθ.	»	κάλλυθρα	»	κάλλυτρα
432	»	5	ἄνωθ.	καὶ 19	Δάμωνος	»	Δαμώνωτος
433	»	3	κάτωθ.	γραπτ.	εἰσαγωγικὸν «	πρὸ τοῦ :	«τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἡσυχ...
435	»	10	ἄνωθεν	ἀντι	Δύσκολος	γραπτέον	Δύσκολον
436	»	2	κάτωθ.	μετὰ τὸ	Διαθήκη	γραφοθήτω	εἰς: καὶ.
440	»	4	τῆς σημ.	ἀντι:	κατὰ τὸ ἤδη	γραπτέον:	κατὰ τὸ ἄλλοτε
»	»	16	»	»	εἰς	ave	γρ. εἰς ave
441	»	7	κάτωθ.	»	πληγή	»	πληγήν.
451	»	3	»	»	προήνεγκαν	»	προήνεγκαν
458	»	11	καὶ 17	ἄν.	ἀντι:	ἐν κ,	τῷ χειλικῷ κ γραπτέον ἐν ου, τῷ χειλικῷ ου
469	»	7	ἄνωθεν	ἀντι	καταλήψεως	γραπτ.	καταλήξεως
471	»	4	»	»	Κρητικοῖς	»	Κρητικοῖς δράμασι.
477	»	12	»	μετὰ τὸ:	φαινόμενον	πρόσθετος:	ἐν.
478	»	12	»	ἀντι	καλαυτήν ἢ	Βάλβιλλα	γραπτέον: αὐτήν καὶ ἢ Βάλ.
478	»	1	κάτωθ.	»	Blatt deutsch	γρ.	Plattdeutsch
»	»	10	»	»	δὲν ἦν	»	δὲν ἦτο
479	»	2	τῆς α.	σημ.	ἀντι	ἴημι	» ἴημι
481	»	3	ἄνωθεν	ἀντι	ταῦτος	»	ταῦρος.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ Ι'. ΤΟΜῳ ΤΟΥ
ΑΘΗΝΑΙΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νέας ἑλληνικῆς	σελ.
γλώσσης, ὑπὸ Γεωργίου Ν. Χατζιδάκη	σελ. 3, 85
Διορθώσεις εἰς τὰ Ὁμήρου σχόλια, ὑπὸ Πέτρου Παπ- παγεωργίου	28, 158
Ἐλεγχος παραδιορθώματος, ὑπὸ Σπυριδωνος Βάση	45
Καθορισμὸς Ἀττικοῦ δήμου, ὑπὸ Στ. Ν. Δραγούμη	47
Ἐργασίαι τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας κατὰ τὴν τε- λευταίαν διμηνίαν, ὑπὸ Εὐθυμίου Καστόρχη . .	52, 321
Ἐξακολούθησις τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ θεάτρου, ὑπὸ Π. Καββαδία	53
Ἀττικαὶ ἐπιγραφαὶ, ὑπὸ Στεφ. Α. Κουμανούδη . . .	68
Βιβλία νεοφανῆ	σελ. 76, 168, 325,
Μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις	79, 328, 410, 562
Κριτικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὰς ἐκ Βοιωτίας ἐπιγρα- φάς, ὑπὸ Γεωργίου Ν. Χατζιδάκη	81
Περὶ τοῦ διστίχου τοῦ ἠρώτος Ἀθανασίου Διάκου, ὑπὸ Σταματίου Δ. Βάλβη	129
Quaestionum Ciceronianarum, ὑπὸ Σπυριδ. Βάση	151
Παρία ἔμμετρος ἐπιγραφή, ὑπὸ Στ. Α. Κουμανούδη.	166
Παροράματα	168, 330, 563
Αἱ τῶν ὑλικῶν μορίων κινήσεις, ὑπὸ Δ. Σ. Στρούμπου	169
Προσθήκαι εἰς τὴν Ι. συμβολὴν τῆς ἱστορίας τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, ὑπὸ Γεωργίου Ν. Χα- τζιδάκη	208
II. συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ	213
Περὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ θεάτρου, ἐν ᾧ ἐδιδάχθησαν ἑλ- ληνικὰ δράματα, ὑπὸ Εὐθυμίου Καστόρχη	250
Πρόγραμμα τῶν ἐπὶ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1881—	

1882 διδαχθησομένων ἐν τῷ ἔθνικῷ Πανεπιστημίῳ μαθημάτων.....	σελ. 275
Νέος κῶδιξ τραγωδιῶν Εὐριπίδου, ὑπὸ Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου.....	286
Εἴφη μυκηναῖα (μετὰ εἰκόνων), ὑπὸ Ἀθανασίου Σ. Κουμανούδη.....	309
Περὶ τῶν ἔτι ἀνεκδότων ὑπομνημάτων Εὐθυμίου τοῦ Ζιγαβηνοῦ εἰς τὰς ἐπιστολάς Παύλου τοῦ ἀποστόλου καὶ εἰς τὰς καθολικάς, ὑπὸ Ν. Καλογερά	331
Βιβλιογραφικαὶ μελέται, ὑπὸ Νικολ. Ι. Σαριπόλου	363
Εἰκασίαι καὶ διορθώσεις εἰς Λατίνους συγγραφεῖς, ὑπὸ Σ. Κ. Σακελλαροπούλου.....	400
Ἐπιγραφαὶ Θεσπιῶν καὶ Θηβῶν, ὑπὸ Στεφάνου Α. Κουμανούδη.....	406
Ἐπικρίσεις εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Μ. Δέφνερ, ὑπὸ Γεωρ. Χατζιδάκη.....	411
Περὶ τῶν παρὰ Ῥωμαίοις ὑποκριτῶν ἑλληνικῶν καὶ ἑγχωρίων δραμάτων, ὑπὸ Εὐθυμίου Καστόρχη..	487
Περὶ οἰκονομίας καὶ τῶν μερῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δράματος, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ.....	509
Ἐπιγραφαὶ Ἀθηνῶν, Ἐπιδάουρου καὶ Ἀμοργοῦ, ὑπὸ Στεφάνου Α. Κουμανούδη.....	523
Ἡρώδου Ἀττικοῦ ἐπιγραφή ἐν Μαραθῶνι, ὑπὸ Εὐθυμίου Καστόρχη.....	538
Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἐπιδάουρῳ, ὑπὸ Π. Καββαδία.....	542
Πειραϊκαὶ ἐπιγραφαὶ, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Ν. Μελετοπούλου.....	556
Ἐπίλογος περὶ τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ὑπὸ Εὐθυμίου Καστόρχη καὶ Στεφάνου Α. Κουμανούδη.....	560
Πίναξ τῶν ἐν τῷ παρόντι Ἰ. τόμῳ περιεχομένων.	565